بسم الله الرحمن الرحيم

د سرورِ کائنات صلی الله علیه وسلم ژوند

تالیف

الحاج ملا عنایت الله علمي ابن مولانا محمد انور رحمه الله علیه

المکتبة الغفاریة
کاسي روډ کوټه

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

حنفی شافعی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

کفایت دینی کتب خانہ

کفایت اللہ ابن صدیق

واٹس ایپ گروپ ٹیلی گرام چینل

اس گروپ میں کتابیں اہل السنۃ والجماعت، حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی، دیوبند، علماء حق کے عقائد کے مطابق ہوں گی مختلف زبانوں میں اسلامی کتابیں پشتو عربی اردو فارسی جیسے تفسیریں، فتاویٰ درسی کتب خارجی کتب و غیرہ۔

کفایت اللہ ابن صدیق

easypaisa

+923052488551
+923247442395

مالکی حنبلی

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

لا إله إلا الله محمد رسول الله

د سرور کائنات صلی الله علیه وسلم ژوند

دوهم ټوک

اصلاح سوې نسخه

تألیف:

الحاج ملا عنایت الله "عِلمي" ابن مولانا محمد انور رحمة الله علیه

المکتبة الغفاریة ارګ بازار کندهار افغانستان

ketabton.com - The Digital Library

ټول حقوق د لیکوال سره خوندي دي

د کتاب پیژندنه:

د کتاب نوم	::	د سرور کائنات ﷺ ژوند
تألیف	::	الحاج ملا عنایت الله "علمي" ابن مولانا محمّد انور رحمة الله علیه
خپروونکی	::	پخپله مؤلف.
کمپوزر	::	پخپله مؤلف.
اتم چاپ		۱۳۹۵

دغه کتاب او د لیکونکي نور کتابونه په پاکستان کي په لاندي ځایوکي تر لاسه کیږي:

- مکتبۂ رشیدیه: سرکي روډ کویټه.
- مکتبۂ محمّدیه: شاپ نمبر ۱۴ گرو مندر بنوري ټاون کراچي.
- مکتبۂ القرآن والسّنة: محله جنګي پشاور.

المکتبۃ الغفّاریۃ ارګ بازار کندهار افغانستان

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

الله أكبر

بسم الله الرحمن الرحيم

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د بدر لویه او عظیمه غزاء

د بدر غزاء د اسلام په تاریخ کې هغه لویه او مشهوره غزاء ده، دا هغه غزاء ده چې د دغې غزاء په واسطه سره د حق او باطل فرق او تمیز وسو.

لومړئ به د غزاء د پیښېدلو سبب درته بیان کړم: موږ مخ کې د عُشیره د غزاء بیان درته وکړی چې د قریشو یوه قافله د مکې مکرمې څخه شام ته تله او رسول الله ﷺ دغې قافلې ته د حملې کولو دپاره ور و وتی خو هغه قافله سالمه ځني ولاړل، اوس چې له شامه څخه د هغې قافلې د بیرته را تلو وخت را نژدې سو رسول الله ﷺ طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه او سعید بن زید رضی الله عنه د مدینې منورې د شمال طرف ته ولېږل چې د دغې قافلې د بیرته را تګ معلومات وکړي، دغه دوه نفره (حوراء) ته چې د شام و طرف ته د یوه ځای نوم دی ورسېدل او هلته په انتظار کښېنستل تر څو چې ابوسفیان د قافلې سره له شامه و دغه ځای ته را ورسېدی، دغه دوه نفره په تلوار مدینې منورې ته راغله او رسول الله ﷺ یې په حال خبر کړی، په دغه قافله کې د قریشو ډیر مالونه وه، په دې قافله کې زر اوښه په مالو بار دي چې د مالو قېمت یې د سرو زرو پنځو لکو دینارو ته رسېدی او د دې قافلې سره فقط د څلویښتو نفرو په شا وخوا کې ساتونکې ور سره دي، د دغې قافلې مشر ابوسفیان دی او دغې قافلې د قریشو د هغه نورو قافلو څخه یو بل خاص فرق هم درلودی هغه دا چې: هغه نورې قافلې به د قریشو څخه د څو نفرو تجارانو وې، خو په دغه قافله کې د ټولو قریشو مالونه سته، دا قافله د ټولو قریشو شریکه ده او ټول قریش د دې قافلې د سالم رسېدلو کوښښ کوي، اوس نو دغه قافله د مسلمانانو دپاره یو طلایي چانس دی، د دغې قافلې مصادره کول او اخیستل پر مشرکانو یوه عسکري، سیاسي او اقتصادي لویه ضربه ده، نو ځکه رسول الله ﷺ په مسلمانانو کې دا اعلان وکړی چې د قریشو یوه قافله را رهي ده او په هغه کې د ټولو قریشو مالونه موجود دي، نو دغې قافلې ته ځوک را سره وزي؟ ښایي چې الله جل جلاله

ketabton.com - The Digital Library

يې ستاسي په نصيب کړي، رسول الله ﷺ په دغه وتلو سره هيڅوک نه دی امر کړی بلکه معامله اختياري وه ويل: هر څوک چي را سره وزي را سره و دي وزي، څرنګه چي په دغه وتلو کي چا دا فکر نه کاوه چي د قافلې په عوض او بدل کي دي د مکې مکرمې د لوی لښکره سره په بدر کي جنګ وسي نو ډېر اصحاب کرام په مدينه منوره کي پاته سوه، ځکه دوی داسي فکر کاوه چي د دغي قافلې دپاره به د رسول الله ﷺ وتل د هغه نورو غزاوو او سريو په تمثل سره بېله جنګه او بېله مقابلې فقط يو وتل وي، نو ځکه هر هغه څوک چي د دغه غزاء څخه پاته سوی دی پر هغه هيڅ مسئوليت او ملامتيا نه سته او نه وه، حضرت عثمان رضي الله عنه هم ځان آماده کړی او د وتلو إراده يې وکړه مګر د ده زوجه رُقيّه رضي الله عنها چي د رسول الله ﷺ لور وه ډېره سخته ناروغه وه، رسول الله ﷺ عثمان رضي الله عنه ته و فرمايل: ته د رُقيّه سره پاته سه.

نو د بدر د غزاء څخه د عثمان رضي الله عنه د پاته کېدلو سبب دغه د رسول الله ﷺ امر او د رقيه رضي الله عنها ناروغي وه، که نه عثمان رضي الله عنه د وتلو دپاره تياري نيولې وه.

دلته په مدينه منوره کي رسول الله ﷺ خپل لښکر د قافلې دپاره آماده کوي خو هلته په مکه مکرمه کي يوه کوچنۍ واقعه پېښه سوه چي اول به هغه واقعه درته بيان سي او بيا به د اسلامي لښکر و آماده کولو ته راسو.

عاتکه د عبدالمطلب لور او د رسول الله ﷺ عمه چي په مکه مکرمه کي وه يو خوب يې وليدی چي ډېره يې وېېرول او وارخطاء يې کړه، هغې داسي خوب وليدی چي يو سړئ په مکه مکرمه کي په ابطح کي و درېدی (ابطح د يوه ځای نوم دی) او ناري يې کړه: اې غادرانو! اې خائنانو! په درو ورځو کي خپلو مړو ته ولاړ سی، بيا د ابطح څخه ترکعبې شريفې پوري راغلی دلته بيا و درېدی او ناري يې کړه: اې غادرانو! په درو ورځو کي خپل مرګ ته ولاړسی او بيا دغه نفر د (أبي قُبَيس) غره ته وختی او بيا يې هغه ناره وکړه، وروسته دغه نفر يوه ډبره واخيستل او د مکې مکرمې طرف ته يې وغورځول، دغه ډبره په هوا کي وچاودل او د مکې مکرمې په هر کور کي يې يوه يوه ټوټه ولوېدل، عاتکې دغه خوب وليدی چي د تاريخ په کتابو کي د عاتکې د خوب په نامه سره مشهوره دی.

ketabton.com - The Digital Library

عاتکه چې له دغه خوبه ډېره ببربدلې وه دا خوب يې خپل ورور عبّاس رضي الله عنه ته و وايه، عبّاس رضي الله عنه تردغه وخته پر هغه پخواني دين! يعني: شرک ؤ او هلته په مکه مکرمه کې اوسېدی، عبّاس هم له دغه خوبه څخه وبېربدی او خپلې خور ته يې و ويل: دغه خوب چا ته مه وايه، مګر په خپله عبّاس يو ملګری او نژدې آشنای درلودی چې وليد بن عُتبه ؤ هغه ته يې دغه خوب و وايه او دا سپارښت يې پر وکړی چې چا ته يې و نه وايې او د ځان سره يې پټ وساتي، وليد بن عتبه بيا دغه خوب خپل پلار ته و وايه او ورته وېې ويل: دا حال چا ته مه وايه چې څوک په خبر نه سي.

مګر تاسې ته معلومه ده: سرِيا پټ راز که تر دوو تېرسو بيا نو پټ راز يا سرِ نه دی (څوک وايي چې د دوو څخه دوه نفره مقصد دي) يعني: که تر دوه نفره زيات په خبرسوه بيا نو پټ نه پاته کيږي، مګر څوک وايي: چې د دوو څخه مقصد دوه شنډان دي، يعني: که دي سرِيا راز تر خوله ووتی بيا يې د پټ ساتلو اميد مه کوه.

نو د عاتکې خوب هم و پاشل سو او ټوله مکه مکرمه په خبره سوه خو د عبّاس بن عبدالمطلب دا خيال دی چې د خوب په حال څوک نه دی خبر او راغلی پر کعبه شريفه طواف کوي، هلته بيا ابوجهل او د قريشو څو نور مشران سره ناست دي او د عاتکې د خوب په باره کې خبري سره کوي، کله چې عبّاس رضي الله عنه د دوی پر برابري يا محاذاة ورغلی ابوجهل ور غږ کړه ويل: يا ابا الفضل! کله چې له طوافه فارغه سوې بيا راسه زموږ سره کښېنه، عبّاس چې له طوافه فارغه سو نو هلته ورغلی او د دوی سره کښېنستی.

ابوجهل ورته و ويل: يا ابن عبدالمطلب! زه وينم چې په تاسې کې نبيان ډېر سوه، عبّاس ويل: مقصد دي څه دی؟ ابوجهل و ويل: کله چې نارينه درپکښې نبي سو موږ چپ ؤ مګر اوس ښځې هم درپکښې نبياني کيږي؟

عبّاس رضي الله عنه و ويل: ته څه وايې؟ مقصد دي څه دی؟

ابوجهل ويل: د عاتکې خوب دريادوم.

عبّاس ويل: کوم خوب؟ ځان يې بې خبره ښکاره کړی.

ابوجهل ويل: هغه خوب چې دا سې او دا سې يې ليدلی وه، ابوجهل پوره خبر ؤ او هغه خوب يې ورته و وايه، عبّاس رضي الله عنه و ويل: دا نه ده صحي څوک وايي؟

ketabton.com - The Digital Library

عبّاس رضي الله عنه بالکل منکره او ناکاره سوځکه دئ پوهېدی که دا خوب رشتیا نه سي بیا نو دوی ته پېغور جوړېږي خو ابوجهل یوه سخته جمله و ویل، هغه دا چي ویل: په والله که په دغو درو ورځو کي شئ نه سو پېښ موږ به د عبدالمطلب پر اولاده یو لیک ولیکو چي په ټولو عربو کي دوی هغه درواغجنه کورنی. ده او عبّاس رضي الله عنه بیا هم د خور د خوب د لیدلو څخه انکار کوي، خیر عبّاس کور ته ولاړی او دا بیان یې هلته په کور کي وکړی، د عبدالمطلب د کورنۍ ښځي پر را ټولي سوې او ویل: ابوجهل د عبد المطلب پر کورنۍ او اولاده دغسي خبري کولې او ته ورته چپ وې؟ هغه څنګه دا جرئت پیدا کړی؟ او بیا ته ولي چپه خوله وې؟ دلته نو عبّاس رضي الله عنه هم قصد وکړی: که چیري دغه درې ورځي تیري سوې او کوم شئ هم نه سو پېښ نو خود ابوجهل یو څه راته وایي او دا وار که هغه یوه لږ او کوچنۍ خبره هم وکړي زه به جنګ ور سره کوم او وهل به ورکوم، عبّاس رضي الله عنه دا وار عزم او إراده کړې ده چي ابوجهل ته وهل ورکړي.

دا قصه دلته په مکه مکرمه کي پرېږده، موږ به بیرته مدینې منورې او د قافلې د حملې دپاره د رسول الله ﷺ د لښکر جوړولو ته ولاړ سو.

رسول الله ﷺ د وتلو دپاره تیاري ونیول او (۳۱۳ یا ۳۱۴ یا ۳۱۷) نفره ور سره ملګري دي چي (۸۲ یا ۸۳ یا ۸٦) نفره یې د مهاجرینو څخه دي او (٦١) نفر یې د أوس د قبیلې څخه دي او (۱۷۰) نفره یې د خزرج د قبیلې څخه دي، مسلمانانو د دغه را وتلو دپاره کوم خاص ترتیبات نه وه نیولي او نه یې د جنګ دپاره پوره ضروریات ور سره اخیستي وه، په ټول لښکر کي فقط دوه آسان ور سره وه چي یو یې د زبیر بن العوام رضي الله عنه ؤ او بل یې د مقداد رضي الله عنه ؤ او د دغه ټول لښکره سره (۷۰) اوښه ور سره وه چي په یوه اوښ به دوه یا درې نفره شریکان وه او د هغو د ضرورت سامان به پر بار ؤ، ځیني مسلمانان په نوبت سره سپرېږي او ځیني پر پښو ځي.

حتّی داسي کسان هم وه چي هیڅ اوښ یې نه درلودی هغه بیا ټوله لار پر پښو رهي وه، رسول الله ﷺ، علي بن أبي طالب، او مرثد بن أبي مرثد رضي الله عنهما په یوه اوښ شریکان وه، د دغه لښکر عمومي بیرغ مُصعب بن عُمیر رضي الله عنه ته ورکول سو او دغه لښکر و دوو ټولیو ته و وېشل سو چي یوه ټولۍ یې د مهاجرینو وه او د ټولۍ بیرغ د علي بن

ketabton.com - The Digital Library

أبي طالبﷺ شخه دی او بله ټولۍ د انصارو ده چي بيرغ يې د سعد بن معاذﷺ شخه دی، د لښکر د راسته طرف قوماندان زبير بن العوامﷺ دی او د لښکر د چپه طرف قوماندان مقداد بن عَمروﷺ دی او فقط دغه دوه نفره وه چي په ټول لښکر کي يې آسان درلودل، د لښکر د شا د طرف قوماندان قيس بن أبي صعصعﷺ دی او د لښکر عمومي قوماندان يا قائد اعلیٰ په خپله رسول اللهﷺ دی.

اسلامي لښکر د بدر و طرف ته حرکت کوي

رسول اللهﷺ د دغه غريب او غير مسلح لښکره سره د مدينې منورې څخه را و وتی او د مکې مکرمې پر عمومي لار رهي سو تر څو چي و بئرالروحاء ته ورسېدی او هلته يې واړول، له هغه ځايه چي لښکر بارسو نو يې د مکې مکرمې عمومي لار چپه طرف ته پرېښوول او دوی راسته طرف ته د بدر پر طرف رهي سوه تر څو چي (صفراء) ته نژدې سوه او د هغه ځايه څخه يې د خپلو اصحابو څخه دوه نفره چي يو يې بُسبُس بن عَمرو ؤ او بل يې عدي بن الزغباء ؤ بدر ته و لېږل چي د قريشو د قافلې معلومات وکړي، بُسبُس او عدي وليدل چي يو سړئ د بدر د اوبو پر غاړه ناست دی او دوې نجوني هم د بدر د اوبو و طرف ته رهي دي غواړي چي اوبه يوسي، دغه دوې نجوني پرلاري خبري سره کوي، بُسبُس او عدي يې اوري، يوه نجلۍ هغه بلي ته وايي: هغه زما حق راکړه، هغه بله وايي: ښه دی صبر وکړه چي دغه قافله را ورسېدل ځني را به يې نيسم او دربه يې کړم، د دغو خبرو څخه دغه دوه نفره مسلمانان پوه سوه چي قافله په دغه منطقه کي نژدې ده، نو يې رسول اللهﷺ ته د قافلې د نژدې والي خبر وروړی.

اوس نو قافله پسي را واخله، ابوسفيان چي د قافلې مشر او مسئوله دی کله چي مدينې منورې ته نژدې سو ډېر پام او احتياط کوي، دئ پوهېدی چي د مکې مکرمې لار په خطرو ډکه ده نو ځکه مخ ته به يې د معلوماتو دپاره نفر لېږل او هر څوک چي به پرلاري په مخه ورغلی د هغه څخه به يې د لاري پوښتنه کول، لږ وخت وروسته د ده استخباراتو دا معلومات ورته را وړل چي محمّدﷺ د خپلو ملګرو سره را وتلی دی غواړي چي پر قافله حمله وکړي، ابوسفيان يو نفر چي ضَمضم بن عَمرو نومېدی

ketabton.com - The Digital Library

امر کړی چې مکې مکرمې ته ولاړ سي او د قریشو مشران خبر کړي چې قافله په خطر کي ده محمّد ﷺ او ملګرو یې کمین راته نیولی دی، ضمضم چې ډېر چالاکه او د خبر په نشرولو کي ډېر ماهر ؤ په تلوار سره مکې مکرمې ته رهي سو، کله چې مکې مکرمې ته نژدې سو کالي یې وکښل چپه یې واغوستل او بیا یې پر ځان پسي شیري هم کړه، خپله پزه یې ویني کړه او خپل اوښ یې زخمي کړی، په وینو یې اوښ، خپل مخ، خپل بدن او خپل کالي ولړل.

په یوه ډېر بېرووتکي شکل او قیافه لکه د جنګ له منځه چې را وتلی وي، دئ په وینو لړلی، کالي او اوښ یې په وینو لړلي په دغه بد حالت د مکې مکرمې بطحاء ته ورسېدی او هلته نارې وهي: کومک! کومک! خلکو چې د ده نارې واورېدې پر راټول سوه وایي: څه پېښه ده؟ دئ جواب نه ورکوي او دغه نارې وهي کومک! کومک! خلک نور هم ډېر سوه او پوښتني ځني کوي دئ چا ته حال نه وایي، خلک چې ښه ډېر سوه دئ د دې ځای څخه رهي سو، خلک په پسې دي پوښتني ځني کوي چې څه پېښه ده؟ خو دئ جواب نه وایي فقط د مرستي او کومک نارې وهي څو کعبې شریفي ته ورسېدی، دلته یې بیا نارې کړې کومک! کومک! ټول اهل مکه پر را ټول سوه پوښتني ځني کوي دئ حال نه وایي، بیا د أبي قُبیس د غره ء طرف ته رهي سو غره ته وختی او بیا نارې وهي کومک! کومک! په ټوله مکه مکرمه کي داسي څوک نه سو پاته چې را حاضر دي نه سي ټول پر را ټول دي، دلته نو ده د قافلې د حال په ویلو شروع وکړه چې محمّد ﷺ پر قافله حمله کوي او زه ابوسفیان را ولېږلم.

دئ نو دلې پر یږده عبّاس رضی الله عنه او د عاتکې خوب پسي را واخله.

عبّاس بن عبدالمطلب رضی الله عنه وایي: د خوب په دریېمه ورځ له کوره را و وتم او د خوب د رشتیا کېدلو دپاره تر اوسه هیڅ نه دي پېښ سوي، ما دا إراده کړې ده که چیري ابوجهل د هغه خوب په باره کي څه را ته و ویل ښه جنګ به ور سره کوم، راغلم پر کعبه شریفه طواف کوم، کله چې له طوافه فارغه سوم د لیري مي ابوجهل ولیدی او د هغه پر طرف ور رهي سوم غواړم چې دئ یو څه راته و وایي او زه پر را واچوم ښه جنګ ور سره وکړم خو ابوجهل په ځغستا زما پر طرف را رهي دی، دلته مي بیا دا

ketabton.com - The Digital Library

خیال سو چي دئ هم زما سره د جنګ کولو إراده لري، خو دئ چي تر ما را ورسېدی په هغه ځغستا تر ما تېر سو، دلته مي بیا دا خیال سو چي زما شخه بیرېږي را شخه ولاړی، خو بیا په وروسته کي پوه سوم چي ده هغه د ضمضم چغي اوناري اورېدلي وې هغه ته ور رهي ؤ او ما نه وې اورېدلي.

اوس نو دلته په مکه مکرمه کي دغه د قافلې او د مسلمانانو د راوتلو د خبر تر اورېدلو وروسته مشرکان د وتلو دپاره آمادګي نیسي ځانونه د مسلمانانو د جنګ او د قافلې د خلاصولو دپاره تیاروي.

د مکې مکرمې مشرکان د جنګ دپاره تیارېږي

ډېر ژر د مکې مکرمې خلک د وتلو دپاره تیار سوه او ویل یې: آیا محمّد ﷺ او د ده ملګري پر دغه قافله هم داسي خیال کوي لکه هغه د ابن حضرمي قافله؟ هیڅکله به داسي نه وي، والله سور به یې ده ته ور وښیو.

د مکې مکرمې د مشرانو په امر پر ټولو کفارو دغه جنګ ته وتل حتمي وه، یا به دئ په خپله وتی یا به یې د ځان په عوض او بدل کي بل څوک لېږی، خو قریش ټول په خپله ووتل خاصتاً د اشرافو او مشرانو شخه یې هیڅوک نه سو پاته بېله ابولهبه چي د رسول الله ﷺ اکا ؤ هغه نه غوښتل چي دې جنګ ته ووزي، نو یې د ځان په عوض او بدل کي بل نفر ولېږی ځکه د ابولهب پر دغه سړي دغسي یو پور پاته ؤ، ویل: زما هغه طلب یې په دغه کي مجراء، خو ته به قریشو ته وایې: زه د ابولهب پرځای را وتلی یم، هغه هم قبوله کړه او ابولهب پاته سو، قریشو د خپل شا وخوا د عربو قبیلې هم د ځان ملګري کړې او د قریشو د ښاخو شخه هیڅوک نه سو پاته چي دې جنګ ته و نه وزي بېله بني عدي شخه، دبني عدي شخه یو نفر هم و نه وتی، د مکې مکرمې د مشرکانو لښکر د وتلو په وخت کي د (۱۳۰۰) نفرو په شا وخوا کي ؤ.

د مشرکانو د لښکره سره (۱۰۰) آسان او د ځانو د ساتني دپاره (۶۰۰) زغري ور سره وې او اوښان ډېر زیات ور سره وه چي واقعي شمېر یې نه دی معلوم، د دغه لښکر عمومي قومندان ابوجهل بن هشام ؤ، د دغه لښکر د خوراکي اکمالاتو یا غذایي موادو

ketabton.com - The Digital Library

د پوره کولو او آماده کولو مسئوله د قریشو د مشرانو څخه (۹) نفره وه.

د لښکر د خوړلو دپاره يې يوه ورځ (۹) اوښان حلالول او بله ورځ يې (۱۰) اوښان حلالول اوس چې لښکر د وتلو دپاره تيار سو او غواړي چې ووزي دلته د قريشو يوه بله موضوع ور په ياد سوه چې دې موضوع دوی په شک او تردد کې واچول چې ووزو که يا؟ دغه تردد يې د هغې واقعې په سبب ؤ چې څه موده مخ کې د قريشو او کنانه د قبيلې په منځ کې پېښه سوې وه، چې هغه واقعه داسې وه:

د کنانه د قبيلې يوه نفر د قريشو يو نفر و وژی، د دغه وژل سوي سړي ورور چې د قريشو څخه ؤ د قاتل يا د کنانه د قبيلې سره پر ديت صلحه او فيصله وکړه، د خپل وژل سوي ورور په بدل کې يې ديت واخيستی خبره خلاصه سوه، څه موده وروسته هغه قاتل مکې مکرمې ته ورغلی او طواف کوي خو د هغه وژل سوي سړي ورور چې ديت يې هم اخيستی ؤ دغه قاتل و وژی او د کعبې شريفې سره يې وځړاوه، دا قتل او وژنه د قريشي حق نه وه ځکه ديت يې اخيستی ؤ او صلحه يې کړې وه.

د کنانه قبيلې د قريشو څخه دغه قاتل وغوښتی مګر قريشو قاتل نه ور تسليماوه، نو د کنانه د قبيلې د مړي بدل پر قريشو پاته سو او دغه موضوع د دغو دوو قبيلو د دښمنۍ سبب وګرځېدل، د کنانه قبيله په موقع پسې ګرځي چې يا پر مکه مکرمه حمله وکړي يا د قريشو څخه يو نفر د هغه وژل سوي سړي په بدله کې و وژني، اوس چې قريشو د وتلو إراده وکړه دغه د کنانه واقعه يې ور په ياد سوه او وبېرېدل که دوی قافلې ته ور ووزي مکه مکرمه به د سړو څخه خالي وي او ښايي د کنانه قبيله پر مکه مکرمه حمله وکړي يا به زموږ پر لښکر د شا له طرفه حمله وکړي او موږ به د دوو طرفو په منځ کې تر حملې لاندې راسو، په دغه سبب په قريشو کې شک او تردد پيدا سو چې اوس د مسلمانانو جنګ ته ور ووزي که يا؟ په دغه وخت کې سُراقه بن مالک بن جُشعم المدلجي چې د کنانه د قبيلې لوی سردار ؤ ورته راغلی او ويل تاسي ولې په تشويش کې ياست؟ زه تا سي ته اطمينان در کوم چې د کنانه قبيله به ستاسي تر شا يا ستاسي په غياب کې هيڅ داسې کار نه کوي چې هغه دې ستاسي نا خوښه وي، رسول الله ﷺ فرمايي: چې اصلاً دغه نفر شيطان عليه لعنه ؤ چې ځان يې د سُراقه بن مالک په شکل کړی ؤ او سُراقه

ketabton.com - The Digital Library

بن مالک هغه څوک دی چې د هجرت په ورځ په رسول الله ﷺ پسې وتلی ؤ.

نو شیطان د دغه سُراقه په شکل قریشو ته ورغلی او ویل: زه د کنانه د قبیلې له طرفه جِوار درکوم او وعده درسره کوم چې کنانه به ستاسې په غیاب کې هیڅکله داسې کار نه کوي چې ستاسې دې نا خوښه وي، اصلاً شیطان غوښتل او اوس هم غواړي چې دغه دین او د هغه متابعین ورک او نابود سي، اوس چې قریشو ته د کنانه د قبیلې یوه سردار د زړه ډاډ او اطمینان ورکړی چې ښځمه ولاړسې او کنانه حمله نه در باندې کوي تر داسې اندازې چې ویل: زه مو هم په دغه سفر او وتلو کې ملګری یم، الله جل جلاله دغه موضوع په قرآن مجید کې ذکر کړې ده او فرمایي:

﴿وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ﴾. [الأنفال:۴۸]

یعني: کله چې شیطان دغو کفارو ته د دوی عملونه ښه ښکاره کړل او ویل نن ورځ پر تاسې هیڅ غالبه نسته! پر تاسې څوک حمله نه کوي او زه ستاسې ساتونکی یم، زه جوار درکوم.

الله جل جلاله فرمایي: چې دا شیطان ؤ، نو یو هم شیطان ؤ چې کفار یې دغه د بدر جنګ ته ورکش کړه، د شیطان په اطمینان او ملګرتیا مشرکان د مکې مکرمې څخه ورو وتل غواړي چې په خپل قوت او طاقت د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ دښمني وکړي، پر رسول الله ﷺ او د هغه پر اصحابو په قهر او غضب دي چې څنګه د دوی پر قافلو حملې کوي، کفار په ډېر سرعت او چابکي د بدر پر طرف رهي سوه، تر وادي عسفان تېر سوه بیا تر قُدید او جُحفې تېر سوه، دلته قریشو ته د ابوسفیان له طرفه بل نوی خبر راغلی چې ویل: تاسې خو ستاسې د قافلې، مالو او خلکو د خلاصون دپاره را وتلي واست اوس مو الله جل جلاله قافله او مالونه د مسلمانانو د حملې څخه خلاص کړه نو بیرته وګرځی.

هلته ابوسفیان قافله څنګه خلاصه کړه؟ ابوسفیان د مکې مکرمې پر عمومي لار رهي ؤ مګر همېشه ویښ او په احتیاط کې ؤ او خلک یې د معلوماتو دپاره مخ ته لېږل او ده هم د هر چا څخه د حالاتو پوښتنه کول، اوس چې بدر ته نژدې سو دئ تر قافلې د مخه سو تر څو چې هغه د بدر اوبو ته ورغلی او د هغه نفره څخه یې د لاري د حالاتو او

ketabton.com - The Digital Library

د مدينې منورې د مسلمانانو د لښکر پوښتنه وکړه کوم چې د بدر د اوبو پر غاړه ناست ؤ، هغه سړي ورته و ويل: ما داسي څوک او شئ نه دی ليدلی چې ستا دپاره دي يې بد وبولم، مګر دوه نفره سپاره مي وليدل چې د دغي غونډۍ سره يې اوښان چوک کړه او د اوبو څخه يې اوبه واخيستې بيا ولاړل، ابوسفيان ژر د هغو د اوښانو د چوکېدلو ځای ته ورغلی هلته د اوښانو پوچي پرتې وې، پوچي يې ماتي کړې په پوچوکي يې د خرما مندکي وليدلې، ويل: والله دا د مدينې د خلکو واښه دي چې اوښانو ته يې ورکوي، ابوسفيان پوه سو چې دغه خلک د مدينې منورې وه ځکه په عربو کي هيڅ او اوښانو ته خرما نه ورکول بېله د مدينې منورې د خلکو څخه، په مدينه منوره کي خرما دومره ډېره وه چې اوښانو ته به يې ورکول (البته هغه پوچه او بېکاره خرما) ابوسفيان ډېر ژر قافلې ته ځان ورساوه قافله يې د عمومي لاري څخه هغه چې په بدر کي تېرېده واړول او د درياب د غاړي غربي طرف ته يې رهي کړه، د ابوسفيان په دغه کار او حرکت سره قافله د دې څخه خلاصه سوه چې د مسلمانانو د لښکر په لاس دي ورسي نو يې هغه حال د کفارو لښکر ته ولېږی کوم چې ويل: قافله خلاصه سوه او ستاسي و را تګ ته ضرورت نسته.

اوس چې د کفارو و لښکر ته د قافلې د خلاصېدلو خبر ورسېدی لښکر د بيرته تلو إراده وکړه، مګر د قريشو سرکښه مشر ابوجهل په غرور او کبرياء سره و ويل: والله موږ به تر هغو بيرته نه سو ولاړ چې بدر ته ورنه سو او درې ورځي هلته تيري نه کړو، اوښان حلال نه کړو، کبابونه او شرابونه و نه خورو، مينځياني غزلي راته و نه وايي، عرب دغه زموږ را وتل او هلته اوسېدل وانه وري، بيا به نو عرب همېشه زموږ څخه بيرېږي او موږ به قوي بولي، د ابوجهل پر دغو خبرو سربېره أخنس بن شُريق وکفارو ته د بيرته تلو مشوره ورکړه خو چا د ده خبره و نه منل، نو په خپله أخنس بن شُريق او بنو زُهره چې د ده قوم ؤ او په دغه را وتلو کي دئ د هغو رئيس ؤ د مکې مکرمې پر طرف رهي سوه، چې په دې ډول د بني زُهره د قبيلې څخه چې د درو سوو نفرو په شا وخوا کي وه يو نفر يې نه بدر ته حاضر سوی دی او نه يې د بدر په جنګ کي ګډون کړی دی او د بدر د جنګ تر نتيجې وروسته د بني زُهره قبيلې به همېشه د أخنس بن شُريق دغه نظر او موقف ستايه او

ketabton.com - The Digital Library

د همېش دپاره دئ په دوی کي مشر او عظیم ؤ او د ده خبره منل کېده.

بنو هاشم چي د رسول الله ﷺ نژدې قوم، اکاګان او د اکا زامن دي هغو هم غوښتل چي مکې مکرمې ته ولاړ سي خو ابوجهل ورته ټینګ سو او ویل: ترڅو چي موږ ټوله مکې مکرمې ته نه یو تللي په دغه قومي اتحاد کي به زموږ څخه نه جلا کېږی، خو بیا هم د بني هاشم کفار چي د رسول الله ﷺ نژدې قوم ؤ او دوی د مالو د خلاصولو دپاره را غلي وه او اوس د مالو مسئله پای ته ورسېدل که اوس پاته سي او جنګ وکړي نو جنګ به یې د رسول الله ﷺ سره وي چي هغه هم د بني هاشم څخه دی او دوی دغه جنګ نه غوښتی، نو د بني هاشم څخه هم ډېر نفر مکې مکرمې ته رهي سوه فقط څو نفره یې د ابوجهل په زور پاته سوه، د پاته نفرو د جملې څخه یو هم عبّاس د رسول الله ﷺ اکا ؤ، هغه هم د جنګ په شوق نه ؤ بلکه په دې سبب پاته سو چي نور قریش پېغور ورنه کړي، اوس نو د بنو زُهره تر رجوع وروسته د کفارو لښکر د زرو نفرو په شا وخوا کي ؤ چي د بدر پر طرف رهي سو تر څو چي بدر ته نژدې د یوې غونډۍ تر شا یې په هغه منطقه کي واړول چي عُدوةُ القُصوٰی ورته ویل کېږي.

(موږ تر اوسه د قافلې او د کفارو د لښکر بیان کاوه اوس د مسلمانانو لښکر ته راسی)

د مسلمانانو لښکر د بدر و طرف ته په لار کي په وادي ذَفران کي ؤ چي د لښکر استخباراتو و رسول الله ﷺ ته د قافلې د تېرېدلو او د قریشو د لښکر د را وتلو خبر را وړی، یا خو رسول الله ﷺ ته دغه خبر د وحیو په واسطه راغلی چي قافله تېره سوه او د قریشو لوی لښکر را رهي دی، رسول الله ﷺ ته پسله فکر کولو دا معلومه سوه چي د یوې خونړۍ جګړې د کولو څخه بله چاره نسته، اوس باید خامخا داسي یو اقدام وسي چي په هغه کي د مسلمانانو قوت او شجاعت، جُرئت او جسارت ښکاره سي.

په دې کي هیڅ شک نسته که دغه د کفارو لښکر پرېښوول سوی وای چي په دغه منطقه کي هغه د دوی د غوښتني پر قسم شپې تیري کړي، دا به د قریشو د عسکري موقف د لوړوالي سره مرسته وای، د دوی سیاسي قدرت به یې ور زیاتاوه او د مسلمانانو د هدف او مقصد ضعف او توهین ؤ، چي په نتیجه کي ښایي اسلامي حرکت یو بې روحه جسد پاته سوی وای او هر هغه څوک چي په دغه منطقه کي یې پر اسلام

ketabton.com - The Digital Library

او مسلمانانو حقد او حسد درلودی هغو پر مسلمانانو جرئت او دلاوري پيدا کول.

پر دې تولو سربېره آيا يو چا د دې ضمانت کولای سوای چي د کفارو لښکر دي د دې څخه منعه کړي چي په مسلمانانو پسي دي مدينې منورې ته ور نه سي؟

او دغه جنګ دي د مدينې قلاوو ته ور نقل نه کړي؟

او مسلمانان دي د خپلو کورو په منځ کي و نه وژني؟

يا! هيڅکله دا کارونه ليري او ناممکنه نه وه.

که چيري د مسلمانانو د لښکر څخه يو څه پر شا تګ او سستي، جُبن او بې همتي سوي وای، د مسلمانانو پر هيبت او دبدبه به يې ډېر بد اثر کړی وای.

د رسول الله ﷺ مشورتي مجلس

څرنګه چي حالات يو دم او ناڅاپه د هغه خپل عادي حالته د جنګ او مقابلې حال ته واوښتل نو د حالاتو د دغه ناڅاپه اوښتلو او خطرناکه کېدلو په سبب رسول الله ﷺ يو فوق العاده عسکري مشورتي مجلس جوړ کړی چي په هغه کي يې و دغه اوسنۍ او خطرناکه وضعي ته اشاره وکړه او د لښکر له قومندانانو او افرادو څخه يې په دغه باره کي د رأيي او نظريې غوښتنه وکړه، د لښکر د قومندانانو او مشرانو څخه ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه ولاړ سو او ويل: يا رسولَ الله! درڅه دغه خپل را وتل پوره کړه او موږ ستا ملګري يو، نوري يې هم د همت او د رسول الله ﷺ د متابعت خبري وکړې او کښېنستی، رسول الله ﷺ د ده د خبرو په مقابل کي د خير دعاء ورته وکړه او بيا يې وفرمايل: اې خلکو! مشوره راکړی.

دا وار حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ولاړ سو او د ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه په مثل خبري يې وکړې، ده ته هم رسول الله ﷺ د خير دعاء وکړه، حضرت عمر رضي الله عنه هم کښېنستی، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل: اې خلکو! مشوره راکړی، دا وار مقداد بن عَمرو رضي الله عنه ولاړ سو، هغه صحابي چي د دغې قصې روايت کوي وايي: د بدر په ورځ مي د مقداد څخه داسي خبري واورېدې چي هغه خبري د جنت په حورو او نعمتو نه ورکوم، مقداد رضي الله عنه ولاړ سو او ويل: يا رسولَ الله! پر هغه لار او هغه کار درڅه چي ستا رب په

ketabton.com - The Digital Library

هغه امر کړی یې او موږ ستا سره یو، په والله موږ به تا ته داسې و نه وایو لکه بني اسرائیلو چې موسیٰ علیه السلام ته و ویل، چې ویل: ته او ستا رب ولاړ سی جنګ وکړی او موږ دلته ناست یو بلکه موږ مسلمانان وایو: ته او ستا رب جنګ وکړی او موږ هم ستاسې په ملګرتیا جنګ کوو، په والله یا رسول الله! که ته موږ د (بِرکِ الغِماد) پر طرف رهي کړې موږ به تر هغه ځایه په ټینګه در سره ملګري یو ترڅو چې ته ور رسېږې.

اوس نو (بِرکِ الغِماد) څه شي دی؟ د دې دپاره چې د مقداد رضی الله عنه د دغې خبرې په عظمت او لوی والي پوه سو (بِرکِ الغِماد) په یمن کې د یوه ځای نوم دی چې له مدینې منورې څخه تر هغه ځایه پورې ځوارلس لویې او قوي قبیلې پرتې دي او دغه ټولې قبیلې د اسلام او مسلمانانو ډېرې سرسخته دښمناني دي.

نو مقداد رضی الله عنه و ویل: دا نه چې ته موږ یوه جنګ ته بیایې او موږ درسره ځو بلکه که مو ځوارلس لوی او خطرناکه جنګو ته رهي کړې بیا هم موږ ستا سره یو نه درڅخه جلا کیږو ترڅو چې بِرکِ الغماد ته رسېږې، رسول الله ﷺ د ده په خبرو خوشاله سو او ده ته یې هم د خیر دعاء وکړه، مقداد رضی الله عنه کېښنستی.

رسول الله ﷺ بیا و فرمایل: اې خلکو! مشوره را کړی.

رسول الله ﷺ ولې هر وار وایې مشوره را کړی؟ ځکه دغه درې مشران چې خبرې یې وکړې د مهاجرینو څخه وه، ابوبکر، عمر، مقداد رضی الله عنهم اجمعین ټول مهاجرین دي او د مهاجرینو شمېر په لښکر کې لږ ؤ، د رسول الله ﷺ دا خوښه وه چې د انصارو نظر معلوم کړي، ځکه د لښکر ډېر افراد دوی وه او د جنګ دروند والی به هم ددوی پر اوږو وي او هغه د عقبې بیعت چې د انصارو سره سوی ؤ هغه هم پر دوی دا نه لازمول چې تر مدینې منورې دباندې دي د رسول الله ﷺ دپاره وجنګیږي، ځکه هغه بیعت داسې ؤ: چې رسول الله ﷺ مدینې منورې ته ورسي دوی به یې ساتنه او حفاظت پر غاړه اخلي، او بل دا اول جنګ دی چې انصار په هغه کې ګډون او اشتراک کوي.

نو ځکه رسول الله ﷺ په تکرار سره ویل:

اې خلکو! مشوره را کړی او په دغه خبره سره یې انصار مقصد وه.

د رسول الله ﷺ په دغه مقصد د انصارو قومندان او د هغو د بیرغ اخیستونکی

ketabton.com - The Digital Library

سعد بن معاذ رضي الله عنه پوه سو او ویې ویل: یا رسولَ الله! داسي معلومیږي لکه ستا چي په دغه پوښتنه سره موږ انصار مقصد یو؟ رسول اللهﷺ و ویل: هو یا سعد!

سعد رضي الله عنه و ویل: موږ پر تا ایمان راوړی دی او ستا تصدیق مو کړی دی او دا شاهدي آداء کوو: هر هغه شئ چي تا را وړی دی هغه حق دی او موږ ستا پراطاعت کولو عهدونه او وعدې در سره کړي دي، یا رسولَ الله! دکوم شي إراده چي دي کړې ده هغه عملي کړه، قسم په هغه ذات چي ته یې په حقه را لېږلی یې که ته موږ دغه دریاب ته په داخلېدلو سره امر کړې موږ به ستاسره داخل سو او زموږ څخه به یو نفر هم نه سي پاته، موږ هیڅکله په دې نه ناراضه کیږو چي ته موږ زموږ د دښمن سره مخامخ کړې، موږ په جنګ کي صابره یو، د دښمن سره په مخامخ کېدلو کي صادقه یو او ښایي اللهﷻ زموږ څخه داسي کارونه درښکاره کړي چي په هغه سره ستا سترګي یخېږي، (یعني ته په خوشاله کېږې) موږ د اللهﷻ په برکت رهي کړه.

سعد بن معاذ رضي الله عنه ډیري خبري وکړې چي مقصد او نتیجه یې داوه: موږ انصار ستا د اوامرو اطاعت داسي کوو لکه مهاجرین چي یې کوي، رسول اللهﷺ د سعد رضي الله عنه په خبرو ډېر خوشاله سو او وې فرمایل: زېری درکوم چي اللهﷻ په یوه د دغو دوو شیانو وعده راسره کړې ده، یا قافله، یا لښکر، یعني: مدینې منورې ته ناکامه نه ځو یا به قافله واخلو یا به پر لښکر کامیابه سو او په والله لکه زه چي دغه اوس د کفارو د مرګ ځایو ته ګورم. په دغه زیري سره مسلمانان هم خوشاله سوه.

دا خو په مشورتي مجلس کي د لښکر د قومندانانو خبري وې، مګر په افرادو کي د ځینو خلکو زړونه په تشویش کي سوه او د دغي خونړۍ جګړې څخه وېرېدل ځکه دوی د قافلې دپاره را وتلي وه نه د جنګ دپاره، دغه کسان چي له جګړې څخه وېرېدل دا هغه کسان وه چي اللهﷻ د دوی په باره کي فرمایي:

﴿كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ۝٥﴾ [الأنفال:۵]

یعني: بېشکه چي ته ستا رب په حقه سره له خپله کوره را ایستلی وې او بېشکه یوه ډله د مومنانو له دغه جنګه څخه ناخوښه وه.

د دغه آیات شریف د ترجمې څخه دوه شیه را وزي، یو دا چي اللهﷻ خپل

ketabton.com - The Digital Library

رسول ﷺ ته فرمايي: ستا رب ته و دغي قافلې او جنګ ته له خپله کوره را و ايستې، ځيني خلک به دا فکر کوي چي رسول الله ﷺ په خپله إراده دغي قافلې او جنګ ته را و وتی، مګر يا! الله جل جلاله ور وايستی، ځکه په آيات شريف کي داسي و نه ويل سوه چي (خَرَجتَ مِن بَيتک) ته د خپله کوره ور و وتې، بلکه فرمايي:

﴿أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ﴾

يعني: ته ستا رب ستا له کوره ور وايستې.

دوهم دا چي د مسلمانانو د زړو حال رب عزوجل ښکاره کړی او فرمايي:

بېشکه يوه ډله د مومنانو له دغه جنګه څخه ناخوښه وه، د هغو صرف قافله خوښه وه نه جنګ او بيا هم رب عزوجل د سورة الأنفال په (۷) نمبرآيات کي فرمايي:

﴿وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾. [الأنفال: ۷]

او ستاسي خوښه وه چي بېشکه هغه بې وسلې، بې زحمته، بې أغزيو ډله دي ستاسي وي، يعني: قافله مو غوښتل نه جنګ.

ورو‌ڼو! دغه د ځينو مسلمانانو د زړو پټ حال نه په سيرت کي سته او نه يې څوک په قصه کي بيانولای سي، ځکه دا پټ حال دی چا ته نه دی معلوم، مګر دغه د زړو حال د زړو مالک په قرآن مجيد کي ښکاره کوي.

د سيرت په کتابو کي هيڅ نه دي راغلي چي د ځينو خلکو جنګ نه ؤ خوښ او د جنګ إراده يې نه درلودل، مګر انسان بشر او عاجزه دی هر څوک له جنګه بېرېږي او جنګ يې نه دی خوښ، خو بيا هم په انسانانو او مسلمانانو کي فرق موجود دی هغه فرق دا دی: هغه کسان يا هغه مسلمانان چي يوازي قافله يې مقصد وه نه جنګ، مګر کله چي جنګ مخ ته راغلی د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ اطاعت يې په صدق سره وکړی، دوی د مالو د ګټي په اميد را وتلي وه او اوس د مالو د ګټلو پر ځای د سر بايللو په ميدان کي ودرېدل، دوی ته معلومه سوه چي د قريشو لښکر د زرو نفرو په شا وخوا کي دی او ټول هم پوره مسلح دي دوه سوه د آس سپاره پکښې دي، اوښان يې د لښکر تر شمېر زيات دي مالي قدرت يې هم ډېر زيات دی، بالمقابل مسلمانان درې

ketabton.com - The Digital Library

سوه او څو نفره دي په ټول لښکر کې فقط دوه آسه لري او نور ټول تقريباً پياده او پر پښو دي او له بله طرفه دوی د قافلې په اميد را وتلي وه نه د جنګ په فکر.

خو کله چې جنګ مخ ته راغلی د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ اطاعت يې وکړی په جنګ کې قائم او ثابت ودرېدل شا ته نه ولاړل، د خپل خواهش او غوښتنو متابعت يې و نه کړی، هغه څوک چې د قافلې په طمعه را وتلي ؤ کله چې جنګ شروع سو بېله تردد او تشويشه په همت او مړانه په جنګ کې ودرېدی، نو ځکه الله جل جلاله نصر او بری ورکړی، هغه خلک يعني: اصحاب کرام ملائکې يا بل ډول انسانان نه وه، هغو هم د دنيا طمعه درلودل او دنيا يې خوښه وه مګر د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ له امره يې سرکښي نه کول، نو ځکه د نصر او بري مستحق وه، الله جل جلاله فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ۝ ﴾ [محمد:۷]

ژباړه: اې هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی که تاسي د الله جل جلاله د دين نصرت وکړی الله جل جلاله به ستاسي نصرت وکړي او ستاسي قدمونه به ثابت کړي.

رسول الله ﷺ د اسلامي لښکره سره له ذَفرانه د بدر و طرف ته رهي سو او هلته يې و بدر ته نژدې په عُدوة الدنيا کې واړول، څرنګه چې کفار د مسلمانانو په ځای نه دي خبر او مسلمانان د کفارو په ځای نه دي خبر چې چيري يې اړولي دي، که څه هم دوی ټول سره نژدې او د بدر په يوه منطقه کې دي خو يو په بل حال نه لري.

بيا نو رسول الله ﷺ د کشف او معلوماتو دپاره د هغه چا په ملګرتيا رهي سو چې په غار او هجرت کې يې د لاري ملګری ؤ يعني: د حضرت ابوبکر الصّدّيق رضي الله عنه سره رهي سو، دوی دواړه را و وتل غواړي چې د کفارو د لښکر معلومات وکړي، دوی په دغه منطقه کې د کفارو لښکر ته نژدې ګرځېدل چې پر يوه سپين ږيري عرب پېښ سوه، رسول الله ﷺ د دغه سپين ږيري څخه د قريشو او د محمّد ﷺ او د هغه د اصحابو پوښتنه وکړه او په عين حال کې يې د دغو دوو لښکرو پوښتنه هم څني وکړه چې چيري به وي، سپين ږيري و ويل: زه تر هغو حال نه درته وايم تر څو تاسي راته و نه واياست چې تاسي څوک او د کوم ځای ياست، رسول الله ﷺ ورته و ويل: که تا موږ خبر کړو موږ به هم تا خبر کړو، سپين ږيري و ويل: يعني: دغه په دغه دي؟

ketabton.com - The Digital Library

یعني: خَبَر په خبر دی؟ رسول الله ﷺ ویل هو، سپین ږیري و ویل: راته و ویل سوه چي محمّد ﷺ او ملګري یې په فلانۍ ورځ را وتلي دي، که هغه چا رشتیا را ته ویلي وي چي دغه خبر یې را ته ویلی دی نو به دوی نن ورځ پر فلاني ځای وي (*هغه ځای یې وریاد کړی چي مسلمانانو هلته اړولي وه*) او را ته و ویل سوه چي قریش په فلانۍ ورځ را وتلي دي، که هغه سړي رشتیا را ته ویلي وي نو قریش نن په فلاني ځای کي دي (*بیا یې هم هغه ځای یاد کړی چي واقعاً قریشو هلته اړولي وه*) سپین ږیري چي خپل خبر وو وایه نو یې وویل: اوس نو تاسي د چا ځخه یاست؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: موږ د اوبو څخه یو او ځني رهي سو، سپین ږیری د ځان سره وایي: د کومو او بو څخه به وي؟ آیا د فلانۍ اوبو څخه که د فلانۍ اوبو څخه؟ د ځانه سره د دغې منطقې د اوبو نومونه یادوي (لکه زموږ د کاریزو نومونه) مګر د رسول الله ﷺ مقصد دا ؤ چي موږ د اوبو څخه پیدا سوي یو، دې ته په عربي کي (تَوریه) ویل کیږي چي ستا مقصد یو شئ وي او مخاطب یا مقابل نفر ته بل شئ په خیال کي ورکړې او دغه تَوریه په جنګو کي جائزه او روا ده، رسول الله ﷺ خلاف و نه ویل، بلکه د ده ﷺ مقصد یو شئ ؤ او د سړي په فکر او خیال بل شئ ورغلی.

اوس نو رسول الله ﷺ پوه سو چي کفار ډېر نژدې دي، خو د دغې ورځي په ماښام کي رسول الله ﷺ یوه استخباراتي ډله ولېږل چي د دښمن معلومات وکړي، چي دغه ډله د مهاجرینو قومندانان: علي بن أبي طالب، زبیر بن العوام او سعد بن أبي وقاص رضي الله عنهم د خپلو ملګرو سره وه، دغه ډله د بدر اوبو ته ورغله، هلته یې دوه نفره ونیول چي د قریشو لښکر ته یې اوبه ور وړلې، دغه دوه نفره یې و رسول الله ﷺ ته راوستل، په دغه وخت کي رسول الله ﷺ د لمانځه په آداء کولو مشغوله ؤ او اصحاب کرامو د دوی څخه تحقیقات شروع کړه ویل: تاسي څوک یاست؟

دوی ویل: فلانئ او فلانئ.

څه وظیفه لری؟

ویل موږ د قریشو د اوبو رسولو مسئوله نفر یو، موږ یې را ولېږلو چي دوی ته اوبه ور وړو.

څوک در سره دي؟

ketabton.com - The Digital Library

ويل: د مکې لښکر.

مسلمانانو پر را واچول وهې يې او ورته وايي: يا! تاسي د ابوسفيان د قافلې څخه ياست، دوی وايي: والله موږ د قريشو د لښکر څخه يو خو مسلمانان ورته ټينګ دي وايي: يا! تاسي د ابوسفيان د قافلې څخه ياست او وهې يې، ترڅو چه هغه دوه نفره و دې ته مجبوره سوه او ويل: هو موږ د ابوسفيان د قافلې څخه يو او دوی پرېښوول.

رسول الله ﷺ چي د لمانځه څخه فارغه سو نو يې مسلمانانو ته د ملامتيا پر قسم و ويل: سبحان الله! چي رشتيا يې درته ويل وهل مو ورکول او کله چي درواغ يې درته و ويل پرې مو ښوول، بيا نو رسول الله ﷺ د مريانو څخه پوښتنه وکړه چي د قريشو حال را ته و واياست چي چيري دي؟

دوی ويل: قريش د دغي غونډۍ تر شا په عُدوَةُ القُصوٰی کي دي.

رسول الله ﷺ و ويل: دوی څو نفره دي؟

مريانو ويل: ډېر دي.

ويل: عدد يا شمېر يې څو دی؟

ويل: حساب يې نه دی را معلوم.

رسول الله ﷺ و ويل: د ورځي څو اوښان حلالوي؟

ويل: يوه ورځ (۹) او بله ورځ (۱۰) اوښان.

رسول الله ﷺ و ويل: قريش د نهو سوو او زرو نفرو په منځ کي دي.

رسول الله ﷺ پوښتنه څني وکړه چي د قريشو د اشرافو څخه څوک ورسره دي؟

ويل: عُتبه او شيبه چي ورونه او د ربيعه زامن وه، ابوالبختري بن هشام، حکيم بن حزام، نوفل بن خويلد، حارث بن عامر، طُعَيمه بن عدي، نضر بن الحارث، زُمعه بن الأسود، ابوجهل بن هشام، اُميه بن خلف او نور يې هم د قريشو مشران ياد کړه.

رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته مخ ور وا ړاوه او و ويل: مکې د خپلي اينې ټوټې درته را غورځولي دي.

په دغه شپه چي مسلمانان په عُدوةُ الدنيا کي دي د الله جل جلاله په امر ځيني کارونه وسوه چي مسلمانانو ته يې څه آسانتياوي جوړي کړې، چي يو د هغو کارو څخه په دغه

ketabton.com - The Digital Library

شپه پر مسلمانانو خوب غالبه سو په دغه شپه ټول مسلمانان په عميق خوب داسي بيده سوه چي څينو ته يې احتلام هم پېښ سو، دغه خوب يې د دې دپاره ؤ چي د مسلمانانو بدنونه او اعصاب هوسا سي، يو د اصحاب کرامو څخه وايي: زه په دغه شپه پيره دار وم خو خوب دومره را باندي غالبه سو چي بيده به سوم او توره به مي له لاسه ولوېدل او دغه کيفيت چي توره به مي له لاسه ولوېده اووه واره را ته پېښ سو، نو ټول مسلمانان بيده سوه حتّٰی پيره داريې هم بيده سو.

همدارنګه الله جل جلاله باران پر وَ اُوراوه، مسلمانانو خو اوبه نه درلودې او اوبو ته يې ضرورت هم درلودی نو الله عزوجل دومره باران پر و اوراوه چي د دوی د اوبو ضرورت يې ور پوره کړی، نور تکليف او ضرر يې نه ور ورساوه څکه د مسلمانانو په منطقه کي لږ باران و اورېدی چي هغه رېګنه مځکه په سخته او کلکه سوه او تګ کول پر آسانه سوه، خو دغه باران د مشرکانو په منطقه کي ډېر شديد باران ؤ چي مشرکان يې د پر مخ تګ څخه منعه کړل کفار د جنګ تر ميدان پوري په ختهو کي ولاړل، حال دا چي په ختهو کي تګ کول سخت او مشکل دي او سړئ ستړی کوي، نو کفار د جنګ منطقې ته ستړي او هلاک ورغله خو د مسلمانانو په منطقه کي دومره نرم او د خاخکو باران وسو چي د دوی د اوبو ضرورت يې ور پوره کړی او مځکه يې ورته کلکه کړه چي د دوی تګ پر آسانه سو.

الله جل جلاله د مسلمانانو د دغې شپې کيفيت په سورة الأنفال کي بيانوي او فرمايي:

﴿إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ﴿١١﴾﴾.

[الأنفال:۱۱]

ژباړه: هغه وخت در په ياد کړی چي الله جل جلاله پر تاسي د خوب حالت را وستی (نُعَاس)چي مور په پښتو کي (پرېشاني يا د خوب هښمه) ورته وايو، دا د الله جل جلاله له طرفه ستاسي د أمن او تسکين دپاره وه او الله جل جلاله د آسمانه اوبه درباندي نازلي کړې چي په دغه اوبو مو پاک کړي او ستاسي څخه د شيطان خيري ليري کړي او ستاسي په زړو کي قوت در واچوي او په هغو اوبو سره ستاسي قدمونه ټينګ کړي.

لکه څرنګه چي د مخه مو درته و ويل: چي مځکه شګلنه او رېګنه وه، پر دغسي

ketabton.com - The Digital Library

ځکه تګ کول سخت او مشکل وه خو په دغه باران ټينګه او مظبوطه سوه.

د مسلمانانو ټول کارونه په الهي مرسته سره برابرېدل چي په دغه جنګ او معرکه کي کاميابه سي ځکه دا د کفر او اسلام، حق او باطل په منځ کي اول جنګ او اوله معرکه وه.

په دغه شپه کي رسول الله ﷺ د مسلمانانو لښکر رهي کړی چي تر مشرکانو د مخه د بدر اوبو ته ورسيږي او کفار دې ته پرې نږدي چي دغه اوبه په خپل تصرف کي را ولي نو يې په تېر ماخستن کي د بدر د هغه نژدې اوبو سره واړول.

حباب بن منذر رضي الله عنه عسکري مشاور غوندي ودرېدی او ويل: يا رسولَ الله! دا چي تا دلته واړول الله جل جلاله امر کړی يې چي دلته واړوه؟ مور دا حق نه لرو چي مخ يا شا ته ولاړ سو؟ او که دا جنګ دی دلته چم، حيله او فکر په کار دي؟

رسول الله ﷺ و فرمايل: دا جنګ دی دلته حيله او فکر په کار دي.

حباب رضي الله عنه و ويل: نو دا ځای د اړولو دپاره مناسب نه دی مور بايد د هغه څاه سره واړوو چي هغه و قريشو ته نژدې دی او د شا و خوا نور څاهان بايد ټول پټ کړو چي په دې منطقه کي بل څاه نه سي پاته نو د جنګ په وخت کي به مور به اوبه لرو او کفار به اوبه نه لري.

رسول الله ﷺ و فرمايل: دا ښه فکر دی او فوراً يا سمدستي مسلمانان د رسول الله ﷺ په امر له دغه ځايه څخه بار سوه څو هغو اوبو ته ورسېدل چي دښمن ته نژدې وې، نيمه شپه وه چي دلته يې واړول، کوم څاهان چي شا وخوا په دغه منطقه کي موجود وه هغه يې ټول پټ کړه بېله دغه څاه چي دوی ور سره اړولي وه.

بيا نو رسول الله ﷺ و فرمايل: د دغه څاه سره يو حوض جوړ کړی او په اوبو يې ډک کړی ځکه د جنګ په وخت کي د اوبو را کښل سخت او مشکل کار دی او وخت غواړي، نو مسلمانانو دغه څاه ته نژدې يو حوض جوړ کړی او د څاه څخه اوبه را کاږي حوض په ډکوي ترڅو چي حوض د اوبو څخه ډک سو.

پسله هغه چي مسلمانانو د اوبو سره واړول سعد بن معاذ رضي الله عنه و رسول الله ﷺ ته يو پېشنهاد وړاندي کړی: هغه دا چي مسلمانان به د رسول الله ﷺ د قيادت او

ketabton.com - The Digital Library

قومندانۍ دپاره یو داسي ځای جوړ کړي چي په هغه کي د مسلمانانو د ماتي او شکست فکر سوی وي نو ویل: یا رسولَ الله! حالات خو دغسي دي چي ته یې وینې یعني: دغه دی اوس د جنګ سره مخامخ یو او په مدینه منوره کي زموږ پاته مسلمانان ورونه په دې سبب نه دي پاته سوي چي ستا له امره یې مخالفت کړی وي، هغو دا فکر کاوه چي ته قافلې ته وروزې دا یې هیڅ په فکر کي نه ورګرځېدل چي جنګ دي پېښ سي، قسم په الله که دوی په دې پوهېدلي وای چي ته د جنګ سره مخامخ کېږې دوی به نه وای پاته سوي، نو اوس که ستا خوښه وي آیا ستا دپاره یوه (منا) چي په عربي کي (عریش) ورته وایي جوړه نه کړو؟ چي ته په هغه کي یې او د سپرېدلو دپاره به هم یو اوښ درته ودروو او بیا به موږ د دښمن سره مخامخ سو، که په جنګ کي کامیابي زموږ وه دا هغه شئ دی چي موږ په خوشاله کیږو او که حالات د دغه څخه مخالف وه (یعني: د شکست حالت ؤ) پر اوښ به سپور سې د هغو کسانو سره به یو ځای سې چي زموږ تر شا پاته سوي دي، هلته داسي قوم پاته دی چي ستا سره زموږ محبت! د هغو تر محبت نه دی زیات، (یعني: موږ او هغه پاته خلک ستا په محبت او اطاعت کي سره یو شئ یو) او که هغه پوهېدلای چي ته جنګ ته وزې هیڅکله به نه وای پاته سوي، نو الله جل جلاله به تا په هغو سره وساتي او ستا په ملګرتیا به جهاد در سره کوي.

د مسلمانانو سره ځکه دا فکر ور سره ؤ چي دوی اصلاً د جنګ دپاره نه وه را وتلي او اوس د داسي جنګ سره مخامخ سوه چي د دوی او د دوی د دښمن په منځ کي د شمیر او اسلحې په لحاظ ډېر فرق موجود دی، رسول الله ﷺ و سعد بن معاذ رضی الله عنه ته د خیر دعاء وکړه او بیا نو مسلمانانو پر یوه لوړه غونډۍ چي د جنګ د میدان په شمال شرق کي واقع وه او د جنګ میدان تر لاندي ؤ د رسول الله ﷺ دپاره (عریش) جوړ کړی او د انصارو د ځوانانو څخه یوه ډله د سعد بن معاذ رضی الله عنه په قومندانۍ د رسول الله ﷺ د قیادت د مرکز پر شا وخوا د ده ﷺ د ساتني دپاره ودرېدل.

رسول الله ﷺ خپل لښکر د جنګ دپاره جوړ او آماده کړی، بیرغونه یې تقسیم کړه او هغه میدان ته ورغلی چي هلته به سبا جنګ کیږي او هلته یې په خپل لاس سره وځیني ځایو ته اشاره کول او ویل به یې: إن شاء الله سبا د فلاني د وژلو ځای دغه دی

ketabton.com - The Digital Library

او د فلاني د وژلو ځای دغه دی (چې واقعاً هم په سبا کې هغه کسان پر هغو ځایو و وژل سوه چې رسول الله ﷺ ښوولي وه) او بیا رسول الله ﷺ د یوې وُنې د تنې سره شپه په لمانځه تېره کړه او مسلمانانو هم آرامه شپه چې زړونه یې په الٰهي اطمینان ډک وه تېره کړل، ځانونه یې څه ناڅه هوسا کړه او دا یې امید ؤ چې په سهار کې به د خپل رب له طرفه د خوشالۍ زیري په خپلو سترګو ویني، دغه شپه د جمعې شپه او د هجرت د دوهم کال د روژې د میاشتې اووه لسمه شپه وه.

مګر قریشو دغه شپه په عُدوة القصوٰی په هغه خپل ځای کې تېره کړه، اوس چې سهار سو د قریشو جنګي ډلي یا ټولۍ یوه په بله پسې بدر ته راغلې، وې لیدل چې اوبه نسته نو څو نفره یې د اوبو څښلو دپاره هغه حوض ته ورغله چې د رسول الله ﷺ په امر جوړ سوی ؤ، رسول الله ﷺ وفرمایل: پرې یې ږدی چې اوبه وڅښي.

سبحان الله! د کفارو څخه چې هر چا په دغه ورځ له دغه حوضه څخه اوبه څښلي وې هغه ټول په دغه ورځ په جنګ کې و وژل سوه، بېله حکیم بن حزام څخه چې هغه و نه وژل سو او په وروسته کې یې بیا ایمان را وړی او ښه صادقه مسلمان سو.

کله چې به دغه حکیم بن حزام غوښته چې شدید قسم یاد کړي نو به یې ویل: قسم مي دي په هغه ذات وي چې د بدر په ورځ یې زه له مرګه خلاص کړم.

کله چې قریش سره ځای پرځای سوه نو یې عُمیر بن وهب ولېږی چې ولاړ سه د مدینې د لښکر معلومات وکړه چې څو نفره به وي، عُمیر هم پر آس سپور سو شا وخوا په منطقه کې وګرځېدی او بیرته لښکر ته راغلی ویل: د مدینې لښکر زیات او کم پکښې درې سوه نفره دی مګر تاسي ما پرېږدی چې زه نور هم وګورم چې ځینو خو به یې کمین نه وي نیولی یا خو به یې د مرستي دپاره څو نفره نه وي پټ کړي، عُمیر بیا پر آس سپور سو او د بدر په وادي یا شېله کې تر ډېره لیري ولاړی خو شئ یې نه ولیدی بیرته قریشو ته راغلی او ورته ویې ویل: شئ مي نه ولیدی مګر یا معشرَ القریش! دوی داسي قوم دی چې بېله د دوی د تورو نه نوره اسلحه ور سره سته او نه د خلاصېدلو دپاره ځای لري، نو والله زه ګمان نه کوم چې د دوی څخه دي یو نفر و وژل سي ترڅو چې ستاسي څخه هم یو نفر و نه وژني، نوکه په تاسي کې د دوی په شمېر خلک

ketabton.com - The Digital Library

و وژل سي بیا نو په ژوند کي څه خوند پاته کېږي؟ *ښه فکر وکړی.*

د عمیر بن وهب د خبرو مقصد دا دی: چي د مسلمانانو سره بېله تورو نوره اسلحه نسته او جنګ هم پر دښت او میدان دی د تېښتي ځای هم نه لري نو معلومه خبره ده چي لاس په لاس به جنګ در سره کوي او په داسي جنګ کي چي لاس په لاس وي تاسي تر هغو د دوی څخه یو نفر نه سی وژلای چي په تاسي کي هم یو نفر و نه وژني، نو که په تاسي کي دومره نفر و وژل سي لکه د دوی شمېر بیا نو ستاسي دپاره په ژوند کي نه خوند سته او نه خوشالي پاته کېږي.

د عمیر د خبرو نتیجه دا ده: چي په جنګ کي موګټه نسته جنګ پرېږدی او درځی.

په دغه وخت کي د ابوجهل پر ضد یوه بله معارضه هم را پورته سوه چي غوښتل یې د مکې مکرمې لښکر بېله جنګه بیرته مکې مکرمې ته ولاړ سي، هغه دا چي حکیم بن حزام و عُتبه بن ربیعه ته ورغلی او ویل: یا ابا الولید! ته د قریشو مشر او سردار یې، په دوی کي ستا امر چلیږي آیا د داسي خیر إراده لرې؟ چي په هغه سره به همېشه په ښه نامه یادېږې؟ عتبه وویل: هغه خیر څه شي دی؟ یا حکیم!

حکیم وویل: خلک پر څه او د څه دپاره وژنو؟ موږ د خپلي قافلې د خلاصولو دپاره راغلي ؤ او هغه خلاصه سوه نو اوس خلک په رجوع سره امر کړه چي بیرته مکې ته ولاړ سي او د عَمرو بن الحضرمي دیت پر خپله غاړه واخله.

عَمرو بن الحضرمي هغه ځوک دی چي د نخله په سریه کي د مسلمانانو له طرفه ووژل سو.

نو ویل: د هغه دیت ته ورکړه او خلک له جنګه خلاص کړه، عُتبه وویل: دا کار مي وکړی، زه د هغه د دیت او هغو مالو ضامن یم چي ځني اخیستل سوي دي او بیا یې و حکیم ته وویل: ته و ابن حنظلیه ته ورسه (حنظلیه) د ابوجهل مور وه، یعني: ته و ابوجهل ته ورسه ځکه زه پوهېږم چي بل ځوک خلک و جنګ ته نه مجبوره کوي بېله ده څخه.

حکیم د ابوجهل پر طرف ور رهي سو او عُتبه بن ربیعه په خلکو کي و درېدی ویل: یا معشرَ القریش! که تاسي د محمّد ﷺ او د هغه د ملګرو سره په جنګ کي مخامخ سی ځوک وژنی؟ ورور یا پلار، یا د اکا زامن او خپل قوم وژنی او چي دوی مړه کړو

ketabton.com - The Digital Library

بيا نو څه پېښيږي؟ هغه دا پېښيږي: کله چې مکې مکرمې ته ولاړ سو بيا به هر يو د خپل ورور قاتل، د پلار قاتل، يا د اکا د زوی قاتل ته ګوري (يعني که زه د مسلمانانو څخه هر څوک و وژنم، هغه ستا يا د بل چا ورور، يا پلار، يا اکا، يا د اکا زوی، يا ماما دی او سبا به په مکه کې ما ته د خپل پلار يا ورور، يا اکا د قاتل په سترګه ګوري او يو د بل څخه به مو بد راځي) نو مکې ته درځی محمّد ﷺ او نور عرب سره پرېږدی که هغو و وژی دا هغه شئ دی چې تاسي يې غواړی.

دا خو قوم او قريشو ته د عتبه خبري سوې.

حکيم بن حزام چې ابوجهل ته ورغلی هغه خپله زغره تيارول، حکيم ورته و ويل: يا ابا الحکم! زه تا ته عُتبه د دې دپاره را لېږی يم چې جنګ پرېږدو او بېرته مکې ته ولاړ سو، مګر ابوجهل ملعون بيرته رجوع نه غواړي نو ويل: په والله بيرته به نه سو ولاړ ترڅو چې الله زموږ او د محمّد ﷺ په منځ کي فيصله نه وي کړې او ويل: عتبه په دې سبب تګ غواړي چې د ده زوی حُذيفه په مسلمانانو کې دی.

(مقصد يې حُذيفه بن عتبه ؤ، چې هغه مخ کې مسلمان سوی ؤ او هجرت يې کړی ؤ او اوس د مسلمانانو په لښکر کې د مسلمانانو ملګری دی)

ورونو! د مکې مکرمې د سردارانو د هر يوه کوښښ دا دی چې دئ د ټوله مکې مکرمې عمومي مشر سي ځکه مکې مکرمې يو عمومي مشر نه درلودی، هو د قريشو مشران هر يو د هغه خپل قوم مشر دی خو يو عمومي مشر نسته، نو اوس د مشرتوب دپاره موقع برابره ده او هر يو کوښښ کوي چې ځان تر نورو مشر او لوی ښکاره کړي.

ابوجهل هم د مشرتوب دپاره موقع پيدا کړه ځکه خلک د جنګ کولو يا تګ دپاره قطعي نظر نه لري په شک او تردد کي دي او ابوجهل وبېرېدی چې د تګ يا بيرته رجوع کولو طرف غالبه نه سي نو يې ډېر ژر عامر بن الحضرمي را وغوښتی، عامر بن الحضرمي هغه څوک دی چې ورور يې عَمرو بن الحضرمي د مسلمانانو له طرفه په رجب کي و وژل سو، يعني: عامر د هغه عَمرو بن الحضرمي ورور ؤ چې د عبدالله بن جحش د سريې له طرفه تر دغه غزاء د مخه د رجب په مياشت کي وژل سوی ؤ او هغه اول سړئ ؤ چې د مسلمانانو له طرفه وژل سوی ؤ، قصه يې مخ کي بيان سوې ده،

ketabton.com - The Digital Library

نو ابوجهل د هغه وژل سوي ورور را وغوښتی او ورته ويې ويل: يا عامر! عُتبه چې ستا حليف هم دی غواړي چې خلک بيرته مکې ته بوزي او ستا د ورور انتقام او بدله پرېږدي حال دا چې ته اوس په خپلو سترګو وينې چې موږ ستا د ورور بدله اخيستلای سو نو ولاړ سه د خپل ورور د بدلې اخيستلو بيان وکړه، عامر هم واقعاً غمجن سو چې زما د ورور بدله ولې پرېښوول کيږي نو د لښکر په منځ کې کښېنستی پر سر خاوري بادوي او په زوره چغې وهي، وا عمراه! وا عمراه! څکه د ورور نوم يې عَمروؤ او ويل: زما د ورور بدله پرېږدی او تاسي څی؟ په والله که ستاسي څخه د يو چا زوی يا ورور وژل سوی وای د هغه انتقام او بدله به مو نه وای پرې اېښې، په قريشو کې هم هغه قومي عصبيت را پورته سو او هغه خپل د شر پر إراده ټينګ سوه، په دغه ډول سره هغه د عتبه رأيه باطله سوه، د ابوجهل طُغيان او سرکښي د عُتبه پر حکمت غالبه سوه.

کله چې مشرکان د عدوةُ القصوىٰ څخه را بار سوه او تر غونډۍ را واوښتل او دوو لښکرو يو د بل سره وليدل رسول الله ﷺ و فرمايل: الٰهي! دغه قريش دي په خپل فخر او غرور سره راغله ستا دښمني کوي او ستا د رسول تکذيب کوي، الٰهي ستا هغه نصر غواړم چې وعده دي يې را سره کړې ده، او کله چې رسول الله ﷺ د قريشو په لښکر کې عُتبه بن ربيعه وليدی چې پر سره اوښ سپور ؤ وې فرمايل: که د قوم په يوه نفر کې خير وي هغه به د دغه سره اوښ په خاوند کې وي که قريشو د ده خبره منلې وای سمه لارېې ور ښوول. (څکه عتبه نه غوښتل چې جنګ وسي)

اوس نو دواړه لښکره په بدر کې د عُدوةُ الدنيا او عُدوةُ القصوىٰ په منځ کې مخ په مخ سره ودرېدل، رسول الله ﷺ د مسلمانانو د صفو په سمولو او ترتيبولو مشغوله سو رسول الله ﷺ امر وکړی چې ټول لښکر دي يو قطار او يو صف و درېږي، لښکر يې د عربو د پخوانيو جنګو پر طريقه چې لښکر به پر پنځه حصې وېشل کېدی نه کړی جوړ.

تر دې د مخه چې به همېشه جنګونه کېدل، لښکر به پر پنځو حصو وېشل کېدی، مقدمه، مؤخره، قلب، ميمنه، ميسره، مګر رسول الله ﷺ داسي و نه کړه، بلکه د ټول لښکر څخه يې يو قطار جوړ کړی.

په دغه وخت کې چې رسول الله ﷺ د لښکر صف او قطار برابروي يوه عجبه

ketabton.com - The Digital Library

واقعه پېښه سوه هغه دا چي د رسول اللهﷺ په لاس کي يوه وړه لښته وه او صف يې ترتيباوه، په صف کي پر يوه سړي راغلی چي نوم يې سَواد ؤ او تر صف دباندي ولاړ ؤ، رسول اللهﷺ ورته و ويل: سم ودرېږه يا سَواد! او تردہ تېر سو، د ها خوا چه پر راغلی بيا هم هغه سړئ تر صف څه دباندي ؤ، نو رسول اللهﷺ هغه سړئ پر نس په لښه و واهه او ويل: په صف کي ودرېږه يا سَواد! سړي عجبه خبره وکړه، ويل: يا رسولَ الله! خوږ دي کړم او زه قصاص غواړم، يعني: خپله بدله غواړم، لکه څرنګه چي تا و وهلم غواړم چي زه دي هم و وهم، نور صحابهٔ کرام ورته وايي: سړيه ته څه وايې؟ دا رسول الله دی، سړئ وايي هو دا منم خو دا بيا زما حق دی خوږ يې کړم بدله غواړم، رسول اللهﷺ و فرمايل: هو دا د ده حق دی، لښته يې ورکړه او نس مبارک يې ورته لڅ کړی (ځکه د هغه سړي نس لڅ ؤ) سړئ ور وغورځېدی او د رسول اللهﷺ مبارک نس يې مچ کړی، رسول اللهﷺ په تعجب کي سو او ويل: يا سَواد! دا څه کار ؤ چي تا وکړی؟ سړي و ويل: يا رسولَ الله! دا حال خو ته وينې (يعني: جنګ تيار دی او امکان لري چي دغه اوس و وژل سم) نو ما دا إراده وکړه چي آخري کار مي ستا سره وي چي زما پوست ستا د پوسته سره ومښلي، رسول اللهﷺ د خير دعاء ورته وکړه.

نبه فکر وکړی د رسول اللهﷺ سره د اصحاب کرامو حُب او اخلاص په دغه اندازه ؤ.

خير کله چي د لښکر صفونه جوړ سوه رسول اللهﷺ خپل اوامر لښکر ته بيان کړه او ويل: جنګ به ترهغو نه شروع کوی چي زما آخري امرونه درته را نه سي او بيا يې مسلمانانو ته د جنګ په باره کي يوه خاصه لار ښوونه وکړه او وې فرمايل: کله چي مو کفار په غشو ولي فقط خپل ځانونه په زغرو د غشو څخه ساتی او خپل غشي وساتی تر هغو حمله مه پر کوی ترڅو چي نژدې نه وي درته راغلي، دا ځکه چي د مسلمانانو سره غشي لږ وه، د لوی جنګ دپاره يې غشي نه درلودل.

وروسته رسول اللهﷺ چي يوازي ابوبکر الصدّيقﷺ ور سره ملګری ؤ هغه د قيادت مرکز عريش ته ولاړی، سعد بن معاذﷺ او هغه د محافظينو ټولی د عريش پر شا وخوا ودرېدل، اول هغه څوک چي د جنګ اور په بل سو هغه (الأسود بن عبدالأسد المخزومي) ؤ دغه اسود يو شرير، بد خويه او مغروره سړئ ؤ، دغه نفر

ketabton.com - The Digital Library

د قریشو له لښکره را ووتی او ویل: ما د الله سره عهد کړی دی چې یا به د مسلمانانو له حوضه اوبه څښم، یا به یې ور نړوم، یابه د دغه حوض سره وژل کېږم، دا د کفارو له طرفه اول نفر ؤ چې د مسلمانانو پر لښکر یوازې را ووتی خو د مسلمانانو له طرفه حمزه بن عبدالمطلب ﷺ د رسول الله ﷺ اکا ور ووتی، د دوی په منځ کې د تورو وارونه شروع سوه، حمزه ﷺ پر پښه په توره و واهه او پښه یې د پنډۍ پر منځ ور پرې کړه، د اَسود د پښې څخه د قریشو پر طرف وینې فوارې وهې او غُځار سو، خو په پروتې د حوض و طرف ته ور ځکېږې غوارې چې خپل قسم پرځای کړي حمزه ﷺ د حوض سره د توري بل واری پر وکړی او اسود یې ووژی.

د بدر په ورځ د کفارو له طرفه اول نفر دغه اسود دی چې وژل کیږي.

د مبارزې شروع کېدل

څرنګه چې مبارزه یا پهلواني زموږ په را تلونکي بحث کې ډېره ذکر کیږي نو اوس به یې په پوره تفصیل سره دروښیم، ستاسي دي د مبارزې مقصد او مفهوم په یاد وي.

هغه داسي: په پخوانیو جنګو کي جنګ لاس په لاس د توري او نېزې وهل وه، د نن ورځي پر ډول توپ، طیاره، توپک او بُمان نه وه، نو د جنګو عادت داسي ؤ: کله چې به دوه لښکره مخ په مخ سره ودرېدل د جنګ په اول او شروع کي به له یوه طرفه یو پهلوان یا فارِس پر آس سپور یا پیاده را ووتی، د غیرت او مړاني بیتونه او اشعار به یې ویل چې په دغو اشعارو کي به یې د ځان، د خپلو پلرو او د خپل قوم صفت کاوه چې موږ توریالي او مېړني یو، په میدان کي به ودرېدی او د دښمن و طرف ته به یې و ویل: څوک دی چې زما سره قوت او همت، مړانه او غیرت معلوم کړي؟ د دې کار څخه به د دغه فارس او پهلوان دوه شیه مقصد وه، یو دا چې په دغه کار سره به یې خپل نوم او نښان په خپل قوم او وطن کي لوړول، همېشه به د قوي پهلوان او شجاع فارس په سترګه ورته کتل کېده، خاصتاً هغه کسان چې په ډېرو مبارزو کي به د خپل مقابل طرف تر وژلو وروسته ژوندي پاته سوي وه او دوهم مقصد یې دا ؤ: چې د خپل طرف د لښکر څخه بېره لیري کړي، په لښکر کي یې حماس او دلاوري پیدا سي.

ketabton.com - The Digital Library

نو د دغه بل طرف څخه به هم يو پهلوان دغسي د اشعارو په ويلو په غرور او کبرياء ور ووتی، لکه د نن ورځي کُشتي يا (رسلنګ) بيا به د دوی په منځ کي جنګ شروع سو، په تورو به يې سره وهل، هر يوه به د پهلوانۍ حرکتونه، حملې او دفاع، چالاکي او چسپاندي ښکاره کول، ترڅو چي يو به و وژل سو، خو دغه مبارزه د جنګ په شروع کي کېدل او تر مبارزې وروسته به لښکر پر لښکر حمله وکړه عمومي جنګ به شروع سو، دغه قسم مبارزه په ډېرو غزاوو کي سوې ده او بيا چي هر وخت مبارزه يا پهلواني و ويل سي دغه د دوو پهلوانانو يو په يو جنګ يې مقصد دی. *(بيرته قصې ته راسه)*

د بدر د جنګ تر شروع د مخه د کفارو له طرفه درې پهلوانان را و وتل چي دغه نفر د قريشو د هغه ښو پهلوانانو او سردارانو څخه وه او ټوله د يوې کورنۍ څخه وه، دغه نفر: عتبه بن ربيعه او د ده ورور شيبه بن ربيعه او درېيم د عُتبه زوی چي وليد بن عتبه ؤ، درې نفره چي د قريشو مشران هم دي ميدان ته را و وتل او ويل څوک مبارزه کوي؟ سمدستي د انصارو د ځوانانو څخه درې نفره ور و وتل، چي يو يې عوف بن الحارث او بل يې معاذ بن الحارث چي سره ورونه وه او مور يې عفراء رضي الله عنها ده او درېيم يې عبدالله بن رواحه رضي الله عنه ؤ، د انصارو څخه دغه درې نفره د هغو درو مشرکانو مخ ته د مبارزې دپاره و درېدل، مشرکانو نه پېژندل نو يې پوښتنه وکړه ويل تاسي څوک ياست؟ انصارو خپل ځانونه ور و ښوول، هر يوه خپل نوم ياد کړی، مشرکانو و ويل: تاسي ښه قوم ياست، نسب مو لوړ دی، اشراف او زموږ سيالان ياست خو موږ ستاسي سره کار نه لرو بلکه د خپله قومه څخه نفر غواړو او بيا يې ناري کړه: يا محمّد! ﷺ موږ ته زموږ د قوم څخه زموږ سيالان را وباسه، رسول الله ﷺ و فرمايل: يا عبيده بن الحارث! (چي د رسول الله ﷺ د اکا زوی ؤ) يا حمزه! (چي د رسول الله ﷺ اکا ؤ) يا علي! (چي د رسول الله ﷺ د اکا زوی ؤ) ورولاړ سی، دغه ټول د رسول الله ﷺ هغه نژدې اقرباء دي.

رسول الله ﷺ اوله قرباني په خپلو اقرباوو ورکوي، دغه درې نفره ور و وتل، کله چي د کفارو مخ ته و درېدل هغو ورته و ويل: تاسي څوک ياست؟ دوی هر يوه خپل نوم ور ياد کړی، کفارو و ويل: هو تاسي زموږ سيالان ياست، اوس نو د دوی په منځ کي جنګ او مبارزه شروع سوه، عبيده رضي الله عنه چي په عمر تر ټولو زيات ؤ د عتبه سره

ketabton.com - The Digital Library

مقابل سو، حمزه ﷺ د شیبه سره مقابل سو او علي ﷺ د ولید بن عتبه سره مقابل سو. حمزه او علي ﷺ خپل مقابل طرف ته موقع ور نه کړه ډېر ژر یې و وژل، مګر عبیده او عتبه هر یوه پر خپل مقابل طرف د توري واري وکړه دواړه زخمي سوه او پر مځکه و لوېدل، په دواړو کي روح سته او ژوندي دي خو د حرکته و لوېدل، علي او حمزه ﷺ ژر ورغله عتبه یې و وژی او عبیده ﷺ چي ښه یې پرې سوې وه د مسلمانانو لښکر ته یې راوړی، خو بیا د بدر تر غزاء څلور پنځه ورځي وروسته چي مسلمانان مدینې منورې ته تله په لار کي وفات سو.

د بدر په جنګ کي اول هغه کسان چي د کفارو څخه و وژل سوه دغه درې نفره وه، اوس نو مشرکان نوره مبارزه او پهلواني نه غواړي ځکه درې سرداران یې په یوه وار د لاسه ورکړه چي دغه د دوی وژل کېدل وکفارو ته ډېره سخته ضربه وه.

د دغي مبارزې آخر او انتهاء کفارو او مشرکانو ته د بدۍ او بد بختۍ شروع وه، په یوه واریې درې نامتو پهلوانان او مشران د لاسه ورکړه، د کفارو قهر او غضب پر جوش راغله او په یوه واریې پر مسلمانانو هجوم ور وړی، کله چي رسول الله ﷺ ولیدل چي کفاریو ځایي حمله کوي نو یې عجبه امر وکړی او وې فرمایل: ټول مسلمانان پر ځنګنو کښېنی، کفار ورته ګوري او دا اول وار دی چي په دې ډول سره جنګ ویني، په جنګ کي د عربو عادت داسي ؤ چي حمله به یې کول او بیا به یې ځغستل، بیا به یې حمله کول او ځغستل، لکه زموږ په وطن کي (د چړو جنګ) چي دغسي جنګ ته په عربي کي (کَر وَ فَر) وایي، واری وکړه او وځغله، بیا واری وکړه او وځغله، په جنګ کي د عربو دغه طریقه زده وه نوري طریقې نه وې ور معلومي، مګر اوس ویني چي مقابل طرف په یوه صف کي د جنګ دپاره پر مځکه ورته ناست دي او په ناسته جنګ کوي، مشرکان نه پوهېږي چي دا څنګه جنګ دی خو دغه کار په جنګ کي نوې طریقه او د رسول الله ﷺ حکمت ؤ، رسول الله ﷺ خپل لښکر امر کړی چي پر ځنګنو کښېنی او خپل ځانونه د غشو څخه په زغرو او سپَرو سره ساتی، حتّی مسلمانانو پوره زغري هم نه درلودې ځکه دوی د جنګ دپاره نه وه را وتلي نو د هر نفر سره چي به سپر یا زغره ور سره وه ځان او د بغل ملګری به یې په ساتی.

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ و فرمایل: پرېږدی چې اوله حمله کفار وکړي، که یې په غشو ویشتلاست، ناست اوسې او ځانونه په زغرو ساتی، خو بیا کله چې کفار نژدې درته راغله په یوه وار ټول پر را وغورځی داسي حمله پر وکړی لکه د یوه سړي ، د عربو دا قسم جنګ نه ؤ زده، هغه یوه معلومه طریقه وه چې همېشه به پر هغه قسم جنګېدل.

خیر ابوجهل پرکفارو د هجوم امر وکړی او کفار کرار کرار مسلمانانو ته ور نژدې کیږي، بیا ابوجهل امر وکړی چې په غشو یې ولی، پر مسلمانانو له هره طرفه غشي اوري او مسلمانان د زغرو په واسطه ځانونه ساتي، په دغه وخت کې د حضرت عمر ﷺ پر مريي چې (مَهجَع) نومېدی یو غشی ومبنتی او شهید سو، نو په بدر کې د مسلمانانو له طرفه اول شهید د حضرت عمر ﷺ مريئ (مهجع) دی او دوهم غشی چې ویشتونکی یې نه ؤ معلوم او ځوک نه سوه پوه چې له کومه طرفه راغلی پر حارثه بن سُراقه ﷺ ومبنتی او هغه هم شهید سو، دغه دوه نفره د بدر د غزاء اول شهیدان دي او بیا پسله جنګه د دغه حارثه ﷺ مور و رسول الله ﷺ ته ورغله او په ژړا یې و ویل: یا رسولَ الله! د حارثه له حاله مي خبره کړه *(ځکه حارثه د مخه تر دې چې جنګ شروع سي په نا معلومه غشي و ویشتل سو او وژل سو، دا هم نه وه معلومه چې چا و ویشتی)* مور یې ډیره خواشینې وه ځکه زوی یې په جنګ کې ګډون هم و نه کړی نو دا په تشویش کې وه چې آیا د حارثه مرګ د شهادت دی که یا؟ نو د حارثه مور په وروسته کې رسول الله ﷺ ته و ویل: د حارثه په حال مي خبره کړه، که په جنت کې وي خو صبر به وکړم او که غیر له جنت ځخه وي (د مور زړه دی د دوږخ نوم یې نه یاداوه) نو ویل: که غیر له جنته ځخه وي الله ﷻ به هغه کارونه و ویني چې زه یې کوم، مقصد یې ژړا، د ځان وهل او کالي ځیرل وه او دغه کارونه تر دغه وخته نه وه حرام سوي.

رسول الله ﷺ یوه ډیره لویه خبره ورته وکړه او وې فرمایل: یا اُمَ حارثه! وَیحکِ، آیا ته لیونۍ سوې یې؟ د الله ﷻ سره یو جنت نه دی بلکه اته جنتونه دي او ستا زوی د دغو جنتو ځخه فردوس اعلیٰ ته رسېدلی دی.

وروڼو! هغه ځوک چې په فی سبیل الله جنګ کې د إعلاء کلمةُ الله دپاره و وژل سي ځای او مقام یې جنتُ الفردوس دی، نو اُم حارثه خوشاله سوه او رهي سوه.

ketabton.com - The Digital Library

اوس چې د کفارو له طرفه هجوم شروع سو او مسلمانانو ته ښه ور نژدې سوه رسول الله ﷺ امر وکړی چې اوس نو جنګ شروع کړی، اصحاب کرامو هم په جنګ شروع وکړه، رسول الله ﷺ د جنګ آمریت او قومنده قومندانانو ته وسپارل او دئ ﷺ و هغه خپل ځای ته چې د لښکر تر شا جوړ سوی ؤ د ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه په ملګرتیا ولاړی، هلته لمونځ او دعاء کوي، ځکه چې اوس جنګ شروع دی او د جنګ مسئولیت د هغو قومندانانو پر غاړه دی چې رسول الله ﷺ وظیفې ور سپارلې وې.

دلته په عریش کي رسول الله ﷺ لاس پورته کړی او خپل رب ته دعاء کوي وايي: الٰهي! هغه وعده چې دي را سره کړې ده هغه را پوره کړې، دغه د دعاء په وخت کي هلته جنګ ډېر شدید سو او د جنګ ژرنده په ډېره تیزي سره ګرځېدل د تورو شرنګئ دی، جنګ و هغه خپل اعلیٰ مقیاس ته ورسېدی، دلته رسول الله ﷺ په خپله دعاء کي وايي: الٰهي! که ته نن ورځ دغه مسلمانان هلاک کړې بیا نو په مځکه کي ستا د عبادت دپاره څوک نه پاته کیږي، رسول الله ﷺ دعاء کوي خپل رب عزّوجلّ ته عجز او زاري کوي دومره عجز او دعاء یې وکړه چې تر دغه د مخه یې هیڅکله په دعاء کي دومره ډېروالی او عجز نه ؤ کړی، په دعاء کي یې لاسونه دومره لوړ نیولي وه چې د مبارکو اوږو څخه یې پټو ولوېدی، ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه چې د نرم زړه خاوند ؤ د رسول الله ﷺ پټو یې د هغه ﷺ پر اوږو ور پورته کړی او ویل: یا رسولَ الله! قسم په الله چې ستا رب تا نه کښته کوي او نه خوار وي دغه دعاء دي بس او کافي ده، بسته خپل رب ته دي ډېر عجز وکړی، په دغه وخت کي الله جلّ جلاله ملائکو ته امر وکړی چې د مومنانو نصرت او مرسته وکړی الله عزّوجلّ په سورة الأنفال کي فرمايي:

﴿إِذۡ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمۡ فَثَبِّتُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ سَأُلۡقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعۡبَ﴾. [الأنفال: ۱۲]

یعني: اې محمّده! ﷺ هغه وخت در په یاد کړه چې ستا رب ملائکو ته وحي وکړې چې مومنانو ته و وايي: بېشکه په مرسته او نصرت زه ستاسي سره یم، نو اې ملائکو! تاسي هغه کسان ثابت کړی چې مومنان دي او ژر به د هغو کسانو په زړو کي

ketabton.com - The Digital Library

ېږه وروا چوم چې کافران سوي دي.

او الله جل جلاله خپل رسول ﷺ ته وحي نازلې کړې چې زه به زر ملائکې پرله پسې ستاسي د مرستي دپاره درولېږم، الله جل جلاله فرمايي:

﴿أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ۝﴾.[الأنفال:۹]

ژباړه: ښکه زه په زرو ملائکو چي پرله پسې به درتلونکي وي ستاسي سره مرسته کوونکی يم، يعني: په يوه وار سره نه درځي (مُردِفِين) يعني: يوه په بله پسې.

په دغه وخت کي رسول الله ﷺ لږه پرېشاني چي يو ورې او بيا يې سر را پورته کړې او وې فرمايل: يا ابا بکر! زېرى درکوم دغه جبريل دی راغلی او د آس پر پښو يې ګرز پروت دی، په بل روايت کي راغلي دي چي رسول الله ﷺ و فرمايل: يا ابا بکر! زېرى درکوم د الله عزوجل نصرت راغلی دغه جبريل دی چي د آس قيضه يې نيولې ده او د آس پر پښو يې ګرز پروت دی.

ملائکې راغلې چي په دغه جنګ کي ګډون او اشتراک وکړي.

د بدر تر غزاء د مخه په هيڅ جنګ کي ملائکو داسي ګډون نه دی کړی چي جنګ دي يې هم کړی وي، په هيڅ جنګ کي او هيڅکله نه ده ښه سوې چي ملائکو دي جنګ کړی وي مګر (غزوهٔ البدر) اوله معرکه او اول جنګ دی چي په هغه کي ملائکې جنګ کوي، ځکه دا د حق او باطل په منځ کي اوله او عظيمه معرکه ده چي د اول وار دپاره پيښېږي او بيا رسول الله ﷺ د عريش له دروازې څخه په داسي حال کي را ووتی چي زغره يې اغوستې وه او دغه آيات شريف يې وايه:

﴿سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ۝﴾.[القمر:۴۵]

يعني: ژر ده چي د دوی جمعه او ټولنه به ماته سي او مسلمانانو ته به په جنګ کي شاوي وروګرځوي. او بيا رسول الله ﷺ د مځکي څخه يو موټ خاوري واخيستې مخ پر قريشو ودرېدی او ويل: «شَاهَتِ الوُجُوه» او دغه خاوري يې د کفارو پر طرف ور وغورځولې، د مشرکانو د لښکر ځيني کفار چي بيا په وروسته کي مسلمانان سوي دي هغه وايي: په والله په موږ کي داسي څوک نه سو پاته چي ستر ګو، پزي او خولې ته

ketabton.com - The Digital Library

دي يې دغه يو مټ خاوري نه وي رسيدلي او هر يوه د دغو خاورو په سبب سترګي مبتلې او د دغو خاورو ويشتلو په باره کې الله جل جلاله فرمايي:

﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ﴾.[الأنفال:١٧]

يعني: اې محمّده! ﷺ کله چې تا دغه ويشتل وکړه، دغه ويشتل تا نه دي کړي مګر الله جل جلاله دغه ويشتل کړي وه.

ځکه د بشر ويشتل داسې نه وي چې يو مټ خاوره دي د پوره لښکر و سترګو ته ورسيږي دغه ويشتل د الله جل جلاله ويشتل وه، په دغه جنګ کې بشر يا مسلمانان يوه آله او وسيله وه خو په حقيقت کې د دغه جنګ ترتيب او نقشه د الله جل جلاله له طرفه شخه وه.

رسول الله ﷺ خپل آخري اوامر لښکر ته صادر وي او وې فرمايل: ټينګ ودريږی قسم په هغه ذات چې د محمّد نفس د هغه په اختيار کې دی هر هغه څوک چې نن ورځ د کفارو سره جنګ وکړي او په داسې حال کې و وژل سي چې پر دښمن ور رهي وي او د تېښتي په حالت کې نه وي الله عزوجل به خامخا هغه څوک جنت ته داخل کړي او وې فرمايل: هغه جنت ته ور ولاړ سی چې بَر يا عرض يې د آسمانو او مځکي پر اندازه دی، دلته يو صحابي ولاړ ؤ چې نوم يې عُمير بن الحُمام ؤ او څو دانې خرما يا کجوري يې په لاس کې وه چې خوړل يې هغه و ويل: يا رسولَ الله! څنګه دي و ويل؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: يا عُمير! والله يو ستاسي څخه نه وژل کيږي مګر هغه به داسې جنت ته داخل سي چې عرض يې د مځکي او آسمانو پر اندازه دی، عمير رضي الله عنه و ويل: (بَخٍ بَخٍ) دا يوه عربي جمله ده او هغه وخت ويل کيږي چې چا ته ډېر ښه او د خوشالۍ شئ حاصل سي، نو عمير رضي الله عنه و ويل: بَخٍ بَخٍ،

رسول الله ﷺ و فرمايل: دا جمله دي ولي و ويل؟ ده و ويل: زما او د جنت په منځ کې بل شئ نسته بېله دې څخه چې دغه کفار مې و وژني؟ والله يا رسولَ الله! زما دا اميد دی چې زه د دغه جنت له اهله څخه سم، رسول الله ﷺ و فرمايل: هو ته د دغه جنت له اهله څخه يې، عُمير رضي الله عنه هغه کجور يا خرما ته وکتل چې د ده په لاس کې وه او و يل: که دومره صبر کوم چې دغه خرما خورم دا ډېر اوږد ژوند دی نو يې هغه د لاس خرما وغورځول او پر کفارو يې حمله وکړه نور يې هم و وژل او دئ هم

ketabton.com - The Digital Library

شهید و وژل سو، عُمیر رضي الله عنه هم د بدر له شهیدانو څخه دی.

دا د رسول الله ﷺ پر اطاعت او د جنت پر حاصلولو د صحابهٔ کرامو حرص ؤ، دومره صبر یې و نه کړی چې د لوږې په حالت کې دغه څو دانې خرما وخوري، بلکه ویې ویل: دا ډېر اوږد ژوند دی او د دغه څو دانو خرما خوړل ما د جنت څخه ځنډوي.

د مسلمانانو اطاعت او د جنت شوق دغسې وي، چې في سبیل الله شهادت ته ورځغلي، که څه هم په وړې نس سره وي.

دغه رنګه عوف بن الحارث چې مور یې عفراء ده، د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه او ویل: یا رسولَ الله! رب عزوجل د بنده پر کوم حال له خوښیه خاندي؟ یعني: الله جل جلاله د بنده په کوم حال خوشاله کیږي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: د دښمن په منځ کې لڅ غوټه کېدل، عوف رضي الله عنه هغه زغره چې اغوستې یې وه وکښل او وې غورځول، توره یې واخیستل او په دښمن ور ننوتی تر هغو یې جنګ کاوه چې شهید و وژل سو.

کله چې رسول الله ﷺ پر مسلمانانو د هجوم امر وکړی په دغه وخت کې د دښمن هغه اولنئ هجوم سپک سوی ؤ، حماس یې پاشل سوی ؤ، دا هغه حکیمانه نقشه وه چې د مسلمانانو د موقف پر لوړېدلو یې ډېر اثر وکړی، ځکه مسلمانان د خپل حربي قوت په شروع کې وه، د مخه دوی ناست وه خو اوس یې د خپل اعلیٰ قومندان په امره سره په یوه داسي یو ځایي هجوم شروع وکړه چې دغه هجوم و دښمن ته ډېر تریخ ؤ، نو مسلمانان د دښمن په صفو کې پرله اوښتل او د هغو غاړې یې پرې کولې او دې یې بیا نور هم نشاط او حماس ور زیاتاوه چې رسول الله ﷺ یې ولیدی چې زغره یې اغوستې ده او ولاړ دی په پوره یقین او صراحت سره وایې:

﴿سَيُهۡزَمُ ٱلۡجَمۡعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ۝٤٥﴾ [القمر : ۴۵]

یعني: ژر ده چې د کفارو ډله او ټولی به ماته سي او دوی به خپلې شاوې د ماتې او شکست په حالت کې مسلمانانو ته ور وګرځوي.

نو مسلمانانو ډېر شدید جنګ کاوه او ملائکو یې مرسته کول، د بدر په غزاء کې ملائکو داسي ګډون کړی دی چې جنګ یې هم کاوه، ځکه پسله هغه څخه چې جنګ خلاص سو رسول الله ﷺ و فرمایل: که غواړی هغه کسان چې تاسي وژلي دي

ketabton.com - The Digital Library

او هغه کسان چې ملائکو وژلي دي سره وپېژني؟ د وژل سوو کسانو په غاړو او ګوتو کې د سوځلو په آثارو او علامو پسي وګوري، پر هر مړي که د سوځلو علامه موجوده وه هغه ملائکو وژلی دی ځکه ملائکو د اور په تورو جنګ کاوه، صحابهٔ کرام وايي: موږ په وژل سوو کسانو کې وکتل رشتيا هم هلته داسي کسان وه چې سوځل سوي وه.

ابن سعد د عِکرمه څخه روايت کوي او وايي: په دغه ورځ به د يوه سړي سر پرې سو خو دا به نه وه معلومه چې چا وواهه.

عبدالله بن عبّاس رضي الله عنه وايي د مسلمانانو يوه سړي د مشرکانو په يوه بل سړي پسي ځغستل چې دغه مسلمان لوړ د چلاخي يا قمچيني د وهلو آواز واورېدی او د يو چا ږغ يې واورېدی چې ويل يې: را د مخه سه حَيزوم او بيا يې وليدل چې د هغه مشرک سر چې د ده مخ ته ؤ په خپله پرې سو، هغه مسلمان دغه قصه و رسول الله ﷺ ته وکړه، رسول الله ﷺ و فرمايل: صدقتَ! رشتيا وايې دا د درېيم آسمان څخه مرسته وه، نو دا ملائکه وه چې خپل ملګري ته يې ور ناري کړه او بيا يې کافر وواهه.

ابوداود المازني رضي الله عنه وايي: زه په يوه مشرک پسې وم چې په توره يې و وهم، د مخه تر دې چې زما توره ور ورسيږي د ده سر په هوا سو، وايي: زه پوه سوم چې دا د بل چا واری ؤ چې سر يې ور پرې کړی.

مقصد دا چې د بدر په غزاء کې ملائکو عملي ګډون کړی دی، بېله بدره بل هيڅ داسي جنګ نسته چې په هغه کې دي ملائکو په خپله جنګ کړی وي، فقط دغه يو د بدر جنګ دی چې ملائکو اشتراک يا ګډون پکښې کړی دی.

هو! د حنين په ورځ ملائکې د جنګ ميدان ته حاضري سوي دي خو جنګ يې نه دی کړی او دا هم بايد و ويل سي چې نصر او برئ يوازي او يوازي د الله جل جلاله له طرفه دی، نصر د ملائکو له طرفه نه دی، په جنګ کې د ملائکو ګډون د مسلمانانو دپاره فقط يو اطمينان او زيری ؤ چې مطمئنه اوسی کاميابي ستاسي ده او شکست نه خوری، مګر نصر او برئ د الله جل جلاله له طرفه څخه دی، الله جل جلاله فرمايي:

﴿وَمَا ٱلنَّصۡرُ إِلَّا مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾﴾. [آل عمران: ١٢٦]

يعني: مرسته او مدد، برئ او کاميابي نسته، مګر د قوي او حکيم الله جل جلاله له طرفه

ketabton.com - The Digital Library

ځخه دي. *نورټول شيان فقط اسباب دي.*

ابليس عليه لعنه د جنګ له ميدانه وزي

لکه د مخه چې مو درته و ويل چې ابليس عليه لعنه د سُراقه بن مالک په قيافه د مشرکانو سره راغلی ؤ او د اولي ورځې ځخه بيا تر اوسه له مشرکانو نه ؤ جلاسوی اوس چې يې ملائکې او د هغو هغه کارونه وليدل چې په مشرکانو يې کول د جنګ ميدان يې پرېښاوه او رهي سو، حارث بن هشام چې تراوسه يې هم پر شيطان د سُراقه خيال کاوه پوري ومښتی چې چيري ځې؟ ابليس پر ځيګر و واهه هلته يې وغورځاوه او په تېښته سو، مشرکانو ورته و ويل: يا سُراقه! چيري ځې؟ آيا تا نه ويل چې زه ستاسي ملګری يم او ستاسي ځخه نه جلا کېږم؟ ابليس و ويل: زه هغه څه وينم چې تاسي يې نه ويني زه د الله جل جلاله ځخه بېرېږم او الله د سختو عذابو خاوند دی او بيا په تېښته ولاړی، د مشرکانو يو ملګری چې ابليس عليه لعنه ؤ کم سو او د مشرکانو په لښکر کي د ماتي او وارخطايي علامې ښکاره سوې، د دوی صفونه د مسلمانانو د سختو حملو په مقابل کي نړېږي او ماتيږي، د بدر جنګ و پای او آخر ته نژدې کيږي، د مشرکانو ځخه يو يو په متفرقه ډول د جنګ له ميدانه وزي او مسلمانان په پسې دي يا يې وژني يا يې بنديانوي.

مګر کله چې د دې امت فرعون او لوی طاغي ابوجهل په خپل لښکر کي د اضطراب علامې وليدلې نو يې کوښښ کاوه چې دغه د ريګو کوټه د دغه قوي سېل په مخ کي ودروي او غوښتل يې چې خپل لښکر دلاوره کړي نو يې په کبر او غرور خپل لښکر ته و ويل: پام کوی چې د سُراقه خيانت او تېښته په تاسي کي وارخطايي نه کړي پيدا، هغه د محمّد سره د غسې وعده درلودل او پام کوی چې د عتبه، شيبه، او وليد مرګ مو وارخطاء نه کړي د هغو ځخه تلوار وسو، زما دي په لات او عزّٰی سره قسم وي چې موږ به تر هغو له دې ځايه ولاړ نه سو ترڅو دوی په رسيانو و نه تړو او زه نه غواړم چې ستاسي ځخه دي يو څوک د دوی نفر و وژني (يعني: وژنی يې مه بلکه دغسې ژوندي يې نيسی) دا د دې دپاره چې دوی ته دغه د دوی بد عمل ور وښيو.

خودبرزر ده ته د دغه خپل طغيان او تکبر، لويي او خود بينی حقيقت ورښکاره سو.

ketabton.com - The Digital Library

لږ وخت نه ؤ تېر سوی چې د ده لښکري د مسلمانانو د هجوم مخ ته سره پاشل کېدې، هو په خپله د ابوجهل پر شا وخوا د مشرکانو دومره ډلې د ده د ساتني دپاره ولاړي وې لکه پر ده چې د تورو قفس راګرځېدلی وي او د نېزو ځنګل پرجوړ ؤ مګر د مسلمانانو طوفاني هجوم دغه د تورو قفس سره وپاشي او هغه د نېزو ځنګل يې و رېبی او سرکښه ابوجهل ښکاره سو، مسلمانانو دئ وليدی چې پر آس سپور دی او شا و خوا ګرځي خو مرګ په دې انتظار ؤ چې د ده ويني د دوو انصاري ځوانانو له لاسه وڅښي.

د ابوجهل وژل کېدل

د انصارو څخه دوه نوي ځوانان چې يو يې معاذ او بل يې معوذ نومېدی.

ورونو! د سيرت په کتابو کې په دغه نومو کې اختلاف سته، ځوک وايي: معاذ او عوف نومېدل چې دواړه د عفراءﷺ زامن وه او ځوک وايي: چې د يوه نوم معاذ ؤ چې د عَمرو بن الجموح زوی ؤ او بل يې معوذ نومېدی چې د عفراء زوی ؤ خو موږ به دلته هغه روايت بيان کړو چې معاذ او معوذ وه.

نو د انصارو څخه دغه دوه نفره چې يو يې معاذ او بل يې معوذ نومېدی د لږ عُمر او تازه ځوانان وه.

عبدالرّحمٰن بن عوفؓ وايي: د بدر په ورځ زه د مسلمانانو په صف او قطار کې ولاړ وم، خپل راسته او چپه طرف ته مې وکتل دغه دوه نوي ځوانان مې يوه او بل طرف ته ولاړ وه چې د يوه عمر پنځلس کاله او د بل عمر شپاړس کاله را معلومېدی، هلکان او تازه ځوانان دي، دا هغه هلکان دي چې د جنګ په شروع کې کله چې عُتبه او وليد د مبارزې دپاره پهلوانان وغوښتل دوی ور و وتل، و جنګ ته په ډېر شوق کې دي، نو عبدالرّحمٰن بن عوفؓ وايي: کله چې جنګ شروع سو ما خپل شا وخوا ته وکتل خو دواړو بغلو ته مې د لږ عمر ځوانان هلکان ولاړ دي، زما په زړه کې دا غوښتنه او آرزو پيدا سوه چې کشکې مې څنګ ته تر دوی څه پاخه او مشران نفر ولاړ وای، داسې ځوک وای چې په جنګ کې يې عادت او تجربه درلودلای خو دوی داسې هلکان دي چې په خپل عمر کې د اول وار دپاره د جنګ ميدان ته راوزي،

ketabton.com - The Digital Library

صحي ده ځوانان دي، احساسات او حماس لري، د جنګ شوقيان دي، مګر د دوی په ژوندکي دا اول وار دی چي په جنګ کي ګډون کوي او د جنګ تجربه نه لري.
خو دغه يو ځوان را نژدې سو او کراريې په غوږ کي را ته و ويل:
(*نه غواړې چي د ده هغه بل ملګری يې واورې*).
ښه متوجه سی اسلامي ځوانان دغسي لوړ همت او لوی آرزوګاني لري، اسلامي ځوانان بايد ابدي فخر او شرف حاصل کړي او دراتلونکي نسل دپاره ښوونکي وي.
نو دغه يوه په غوږ کي راته و ويل:
اکا! ته ابوجهل پيژنې؟
ما ويل: هو، ولي د هغه پوښتنه کوې؟
ويل: اورېدلي مي دي چي ابوجهل هغه څوک دی چي رسول اللهﷺ ته يې تر هر چا زيات آزار ور کړی دی.
ما ويل: هو دا صحي ده.
نو ده ويل: را وې ښيه.
ما ويل: د څه شي دپاره؟
ويل: قسم مي دي په هغه ذات وي چي زما د نفس اختيار د هغه په لاس کي دی که مي وليدی تر هغو به زما سايه د ده له سايې څخه جلا نه سي تر څو چي په موږ کي هغه څوک و نه وژل سي چي د مخه يې اجل پوره سوی وي.
سبحان الله! دا څومره همت او مړانه ده غواړي چي د کفارو د لښکر مشر و وژني.
عبدالرّحمٰنرضي الله عنه وايي: زه په تعجب کي سوم او ځوان ته مي و ويل: که مي وليدی در و به يې ښيم.
عبدالرّحمٰن بن عوفرضي الله عنه وايي: لږ وخت وروسته هغه بل ځوان را نژدې سو او په غوږ کي يې هغه خبره راته و کړه کومه چي هغه بل راته کړې وه.
عبدالرّحمٰن وايي: د مخه زما د زړه غوښتنه دا وه چي څنګ ته مي تجربه کاره او په جنګ پوه خلک ولاړ وای مګر کله چي مي د دوی دغه همت او مړانه وليدل خوشاله سوم چي دوی غوندي همتناکه ځوانان مي څنګ ته ولاړ دي.

ketabton.com - The Digital Library

ځکه دا ځومره لوړ همت او شجاعت دی چې په جنګ کې په بل چا غاړه نه باسي او د دوی ځخه هر یو غواړي چې د کفارو د لښکر مشر و وژني.

عبدالرّحمٰن بن عوف ﷺ وايي: لږ وخت وروسته ابوجهل ښکاره سو چې پر آس سپور په خلکو کې ګرځېدی مګر داسي معلومېدی لکه ونه په ځنګله کې یعني: د ده د ساتني دپاره شا وخوا ډېر خلک پر را ګرځېدلي وه، په ځنګله کې هم وُني ډېري وي. نو د ابوجهل پر شا وخوا هم ډېر خلک وه، ځکه دئ د لښکر مشر او د کفارو په لښکر کې هغه مهم سړئ ؤ نو خود مشرکان پر ده را ګرځېدلي وه، هرطرف ته چې دئ حرکت کوي ډله ډله مشرکان ور سره دي او د ده ساتنه کوي.

عبدالرّحمٰن ﷺ وايي: نو دغو دوو ځوانانو ته مي و ویل: هغه پوخ سپین ږیری سړئ وینی چې شا وخوا خلک پر را ګرځېدلي دي؟

دوی ویل: هو.

ما ویل: دغه هغه سړئ دی چې تاسي یې پوښتنه کول.

عبدالرّحمٰن ﷺ وايي: ما لا خپله خبره نه وه پوره کړې چې دوی لکه دوه غشي په ځغستا پر هغه طرف ور رهي سوه، هر یو کوښښ کوي چې تر هغه بل ور د مخه سي څو د کفارو لښکر ته ور ورسېدل، کوم خلک چې د ابوجهل پرشا وخوا وه هغه پوري وهي څو ابوجهل ته یې لار پیدا کړه، کله چې ابوجهل ته ور ورسېدل دواړو واری پر وکړی یوه هم په توره و واهه او بل هم، ابوجهل غځار سو، دا د بریښنا په شان یوه ناڅاپه حمله وه ترڅو چې خلک پوهېدل چې څه قصه ده؟ دوی خپل مقصد حاصل کړی ؤ، د کفارو لښکر په حیرت کې دی ځکه هیڅا د دغه ناڅاپه هجوم تصور نه کاوه، ابوجهل غځار سو که څه هم مړ نه دی روح پکښې دی خو ویني فوارې ځني وهي او بیا دغه دوه ځوانان رسول الله ﷺ ته ورغله د ابوجهل د وژلو حال یې ورته و وایه، رسول الله ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې په تاسي کې کوم یوه و وژی؟ هر یوه ویل: ما و وژی، رسول الله ﷺ و فرمایل: خپلي توري مو د وینو څخه پاکي کړي دي؟

دوی ویل: یا، رسول الله ﷺ د دوی تورو ته وکتل او ویل: تاسي دواړو وژلی دی او رسول الله ﷺ د ابوجهل (سَلَبَه) یعني: د ده پاته سامان و معاذ بن عَمرو بن

ketabton.com - The Digital Library

الجموح ته ورکړه څکه معوذ بن عفراء په دغه جنګ کې شهيد و وژل سو.

د هغه وخت په جنګو کې دا قانون ؤ چې د وژل سوي سړي پاته سامان د هغه و قاتل ته ورکول کېدی.

ابن اسحاق د معاذ بن عَمرو بن جموح څخه روايت کوي چې معاذ و ويل: د قوم څخه مې واورېدل چې هغه نفرابوجهل دی او ابوجهل داسي ؤ لکه په ځنګله کې چې يوه ونه د ډېرو ونو په منځ کې ولاړه وي او څوک نه سي ور تېرېدلای.

معاذ د مشرکانو هغه توري او نېزې چې پر ابوجهل د ده د ساتنې دپاره راګرځېدلې وې د ځنګله د ډيرو ونو سره مشابه کړې.

او مشرکانو به ويل: ابو الحَکم ته څوک نه سي ور نژدې کېدلای، ما چه دغه جمله واورېدل ما دا د ځان وظيفه وګرځول چې زه به دئ وژنم نو د ده طرف ته ور نژدې کېدم ترڅو چې موقع برابره سوه او حمله مې پر وکړه، په توره مې و واهه چې د دغه وهلو سره يې پښه د پنډۍ په نيمايي کې په هوا سوه او وايي: د ده زوی عکرمه زه پر اوږه په توره و وهلم لاس مې په اوږه کې پرې سو مګر پوست يې پاته ؤ د دغه پوست په واسطه مې لاس په اوږه ځړېدی، څرنګه چې په جنګ داسي مشغوله وم چې لاس يې را څخه هېر کړی ؤ نو تر ډېره وخته مې په دغه پرې سوي لاس جنګ کاوه او پرې سوی لاس به مې په دا بل لاس شا ته اړاوه کله چې دغه پرې سوي لاس ډېر تکليف را کړی او له جنګه يې مشغولولم نو مې پښه پر کښېښوول او ځان مې لوړ طرف ته کش کړی ترڅو چې لاس مې د اوږې څخه پرې او جلا سو.

دغه معاذ بن عَمرو بن الجموحؓ د حضرت عثمانؓ د خلافت تر وخته پوري ژوندئ پاته ؤ، او معاذ وايي: په دغه وخت کې چې ما ابوجهل و واهه معوذ بن عفراءؓ په داسي حال کې پر ابوجهل راغلی چې هغه زخمي پروت ؤ او د توري داسي واری يې پر وکړی چې د مرګ يې کړی، ابوجهل يې پر دغه حال چې يو څه ژوند پکښې پاته ؤ پرېښاوه او معوذ تر هغو جنګ کاوه چې شهيد و وژل سو.

سبحان الله! د واقعي مسلمان همت او شجاعت دغسي او په دغه اندازه سره وي دا د (۱۶) کلو هلکان وه او دغه يې همت او شجاعت ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

کله چې ابوجهل و وژل سو کفارو په تېښته شروع وکړه او هر طرف ته ځغلي ځکه مشر او قومندان یې و وژل سو، کفار تښتي او مسلمانان تر شا په پسې دي حملې پر کوي په دغه وخت کې کفار هم وژل کیږي او هم بندیان ځني نیول کیږي او ځیني یې ځغلي، په دغه جنګ کې اویا نفره کفار و وژل سوه او اویا نفره بندیان ونیول سوه.

کله چې جنګ خلاص سو هغه چې وژل کېدل و وژل سوه او هغه چې بندیانېدل بندیان سوه، رسول الله ﷺ و فرمایل: څوک به وګوري چې د ابوجهل خبر را ته راوړي؟ خلک ولاړ سوه او په ابوجهل پسې په میدانِ جنګ کې په مړو او زخمیانو کې ګرځي چې عبدالله بن مسعود رضي الله عنه پر پېښ سو او د ابوجهل د ژوند آخري لحظې وې. عبدالله بن مسعود رضي الله عنه خپله پښه د ده پر غاړه کښېښوول او تر ږیره یې ونیوی غواړي چې سر یې ور پرې کړي او ورته وایي: یا عَدُوَّ الله! الله جل جلاله ذلیله کړې؟

ابوجهل و ویل: په څه شي یې ذلیله کړم؟

آیا په دې غمجن سم چې تاسي یو سړۍ و وژی؟

او که تاسي تر یوه سړي زیات وژلی دی؟

فقط یوه بزګر حمله راباندي وکړه ویې وژلم (یعني: دا دومره کار نه دی چې تاسي په لوړ سی یا زه په ذلیله سم فقط یوه سړي حمله را باندي وکړه او زه یې و وژلم)

بیا ابوجهل پوښتنه وکړه ویل: په جنګ کې کامیابي او غلبه د چا ده؟

عبدالله رضي الله عنه ورته و ویل: کامیابي الله جل جلاله او رسول الله ﷺ لره ده.

ابوجهل ویل: دا قدرت او غلبه نه دي، دوی په دې سره نه لوړیږي چې له خپله قومه څخه یو څوک و وژني (تاسي د دې فرعون کبر، غرور او لویي ته وګورۍ) ویل دا قدرت نه دی چې دوی له خپله قومه څخه یو څوک و وژني، دا زما شرف دی چې دښمنانو نه یم وژلی بلکه خپل قوم و وژلم، دغه مغرور او متکبر انسان د مرګ په حالت کې دی خو بیا هم د شرف دعوه کوي، عبدالله بن مسعود رضي الله عنه د ده پر ځیګر ور وختی غواړي چې سر یې ور پرې کړي، دلته نو ابوجهل ښه ولیدی او وې پېژندی ویل: ته هغه زموږ شپانه نه یې چې زموږ پسونه دي پېول؟

اعوذ بالله! د ژوند په آخرو لحظو کې هم نه غواړي چې د هغه خپل خره څخه

ketabton.com - The Digital Library

کښته سي او هغه خپل کبر پرېږدي.

عبدالله بن مسعود رضي الله عنه چي يو وخت يې د مکې مکرمې د خلکو پسونه پېول و ويل: هو هغه يم، ابوجهل و ويل: والله ډيري سختي لوړي ته وختلې اې شپانه ګيه!

يعني: داسي سخت او لوړ ځاى ته وختې چي څوک نه سواى ور ختلاى، چي مقصد يې خپل ځان او خپل ځيګر ؤ او بيا ابوجهل و ويل: چي سر مي پرې کوې غاړه مي اوږده ور سره پرې کړه چي سر مي لوى ښکاره سي، تاسي دې ملعون ته وګورى: پسله مرګه هم فخر او عزت، لويي او عظمت غواړي.

نور نو عبدالله بن مسعود رضي الله عنه صبر نه ورته وکړى او سر يې ورپرې کړى.

ورونو! عبدالله بن مسعود رضي الله عنه چي د هُزيل د قبيلې ؤ کوچنئ، ضعيفه او ډنګر سړئ ؤ او په پخوا کي د قريشو شپانه ؤ، ابوجهل چي واورېدل چي ابن مسعود مسلمان سوى دى ډېر په قهر سو او بيا يې عبدالله د مکې مکرمې پر يوه لار وليدى نو يې تر غوږ ونيوى او د جېب څخه يې يو مېخ را وايستى د عبدالله غوږ يې پر دېوال ور مېخ کړى، ابن مسعود رضي الله عنه د دېوال سره ولاړ دى او غوږ يې ميخ دى، دومره ويني ځني بهېدلي وې چي تر مځکه رسېدلي وې، څو بيا ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه خلاص کړى.

اوس دغه عبدالله د ابوجهل سر ورپرې کړى او غواړي چي رسول الله ﷺ ته يې ور وړي او ورته و وايي: دغه دى عَدُوّ الله مي و وژى، خو د ابوجهل سر لکه د غوايي دومره غټ دى او ابن مسعود کوچنئ سړئ دى دغه لوى سر نه سي وړلاى، نو يې د توري په څوکه د ابوجهل غوږ ور سَرَئ کړى او تناو يې پکښې واچاوه کشوي يې، عبدالله رهي دى سر پسي څکيږي، څو رسول الله ﷺ ته ورسېدى او سر يې د رسول الله ﷺ مخ ته کېښېناوه، رسول الله ﷺ په تعجب کي سو چي څه قصه ده او ويل: دا څوک دى؟ عبدالله و ويل: يا رسولَ الله! دا د الله د دښمن ابوجهل سر دى.

رسول الله ﷺ درې واره و ويل: آلله الذي لاَ إله الاّ هو؟ او بيا يې و ويل: الله اکبر، الحمد لله الذي صَدَقَ وَعدَهُ، وَنَصرَ عَبدَهُ، وَ هَزَمَ الأحزابَ وَحدَهُ او وې فرمايل: دا د دې امت فرعون دى او عبدالله ته يې و ويل: يا ابن مسعود! الأذنُ بالأذن،

يعني: ستا غوږ يې په مکه کي درسَرَئ کړى او تا د ده غوږ دلته ور سرئ کړى او

ketabton.com - The Digital Library

سر يې هم بالا بود، دا يې ګټه ده.

د بدر په جنګ کې د صادقه ايمان ځو نمونې

د بدر د جنګ په جريان کې نورې ډېرې واقعې هم پېښې سوې دي چې د مسلمانانو پر صادقه ايمان، پر ثابته عقيده، په جنګ کې شجاعت او د دوی پر همت او مړانه دلالت کوي، په دې جنګ کې پلرونه د زامنو سره مخامخ سوه، ورونه د ورونو سره مخامخ سوه، ځرنګه چې دوی په عقيده کې سره مخالف وه نو د دوی په منځ کې فيصله په توره سره وسوه، مظلوم د ظالمه سره مخامخ سو او خپل د مظلوميت حق يې واخيستی.

موږ په د مخنيو بياناتو کې د صادقه ايمان او د مسلمانانو د شجاعت د جملې ځخه دوې پېښې درته بيان کړې، چې يوه يې د عُمير بن الحُمام هغه واقعه وه چې خرماوې يې وغورځولې او جنګ ته داخل سو او بيا شهيد و وژل سو او بله يې د عوف بن الحارث هغه واقعه وه چې زغره يې وکښل او جنګ ته داخل سو او شهيد و وژل سو خو اوس به ځو نورې داسې پېښې چې د مسلمانانو پر صادقه ايمان او پوره شجاعت، مړانه او همت دلالت کوي د مثال او نمونې پر قسم درته بيان سي.

۱- د کفارو په لښکر کې يو سړئ ؤ چې د اوسپنې د ځنځيرانو کالي يې اغوستي وه، له سر ځخه تر پښو پورې يې په ټول بدن کې بېله دوو سترګو بل هيڅ ځای نه معلومېدی فقط سترګې يې معلومېږې او په جنګ يې شروع وکړه پر هر طرف حملې کوې وارونه کوې چپه او راسته طرف ته وهل کوې مسلمانان زخميانوې، خو د ده د حملو په جواب کې مسلمانان پر ده وارونه کوې او دئ په توره، په نېزه، په غشو وهې يا ولې مګر ده د اوسپنې د ځنځيرانو کالي اغوستي دي هيڅ اثر نه پر کوې، مسلمانان د ده د وهلو ځخه عاجزه سوه ځه په وکړې؟ پر ده هيڅ واری تاثير نه کوې او دغه کافر ډېر مسلمانان زخميان کړه، نو د مسلمانانو ځخه يو نفر رسول الله ﷺ ته ورغلی او ويل: يا رسولَ الله! دغه سړې په عذاب کړو، خوږيې کړو، رسول الله ﷺ و زبير بن العوام رضي الله عنه ته ور ږغ کړه، زبير رضي الله عنه چې د رسول الله ﷺ د عمه زوی دی ډېر قوي او

ketabton.com - The Digital Library

جنګي پهلوان دی، رسول الله ﷺ امر کړی چې د دغه سړي يوه چاره وکړه، د وهلو لار ورته پيدا کړه، مسلمانان د هري اسلحې وارونه پرکوي او پر مښلي خو تاثير نه پر کوي، خبره دا نه ده چې ښوک واری نه سي پرکولای، وارونه پر کيږي خو فايده نه لري ځکه سر تر پايه په اوسپنه پوښلی دی، زبير ﷺ وايي: ورغلم شا وخوا پر وګرځېدم ګورم چې په دغه اوسپنه کي به يو ځای سُرئ وي يا به يې د بدن يوه حصه لڅه وي خو هرڅه چې پر وګرځېدم ښېله سترګو بل ځای يې نه معلومېدی، په حيرت کي يم چې څنګه يې و وژنم؟ وايي بيا هم پر وګرځېدم او دئ چپه او راسته طرف ته مسلمانان وهي او هيڅوک هيڅ نه سي په کولای، زبير ﷺ وايي: نو د مخ له طرفه ورته و درېدم او نېزه مي ښه ورته برابره کړه، ښه نښان مي ونيوی او د ده پر سترګه مي د نېزې واری وکړی، نېزه هم برابره ورغله د ده پر سترګه ومښتل او تر څټ يې و وتل، دغه کافر په دغه واري ووژل سو او الله ﷻ مسلمانان د ده له شره خلاص کړل.

په جنګ کي داسي نښان ويشتل او دومره دقت چې د جنګ په حالت کي دي د نېزې په ويشتلو سره سترګه هم نه ځني خطا کيږي دا لوی هنر دی او د رسول الله ﷺ د اصحاب کرامو جنګي قدرت په دغه اندازه سره ؤ.

۲ – قتاده ﷺ په دغه جنګ کي پر سترګه زخمي سو، توره يې پر مخ ومښتل مخ يې څيري سو او سترګه يې لاندي پر باړخو (غُمبُری) و لوېدل، سترګه يې په رګو ځړېږي او ويني ځني بهيږي، نو د جنګ له ميدانه و وتی ځکه نور يې جنګ نه سوای کولای، ځينو انصارو ورته و ويل: راسه چې سترګه دي در پرې کړو، ده و ويل يا! ترڅو چې رسول الله ﷺ ته نه يم ورغلی کار نه په لرم چې هغه څه راته وايي، نو رسول الله ﷺ ته پر دغه حال چې سترګه په ځړېږي ورغلی، دلته نو د رسول الله ﷺ پر لاس الهي معجزه ښکاره سوه، رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: يا قتاده! راسه، قتاده ﷺ ورغلی د رسول الله ﷺ مخ ته کېښېنستی، رسول الله ﷺ يې سترګه ور پورته کړه په هغه خپل غالب کي يې کېښېښوول او بيا يې خپل مبارک لاس پر تېر کړی، قتاده ﷺ وايي: والله نه پوهېږم چې کومه سترګه مي زخمي سوې وه، سترګه مي داسي جوړه سوه لکه اول چې وه، دا هم د رسول الله ﷺ د نورو معجزو تر څنګ يوه

ketabton.com - The Digital Library

بله معجزه وه چې د بدر په ورځ ښکاره سوه.

۳- د بدر په ورځ جنګ او معرکه شروع دي چې د عُکاشه بن محصن الأسدي رضي الله عنه توره په جنګ کې ماته سوه، اوس نو جنګ په څه شي سره وکړي؟ نو رسول الله ﷺ ته ورغلی او ویل: یا رسولَ الله! هغه زما توره ماته سوه او اوس توره نه لرم، رسول الله ﷺ یو لرګئ په لاس ورکړی ویل: یا عُکاشه! په دغه جنګ کوه، کله چې عکاشه د رسول الله ﷺ له لاسه دغه لرګئ واخیستی او په خپل لاس کې یې وښوراوه د ده په لاس کې اوږده، پنډه، قوي، سپینه او ځلانده توره سوه، په دغه توره یې د جنګ تر آخره او د مسلمانانو تر نصرته جنګ وکړی.

پر دغه توره یې د (العَون) نوم کښېښاوه، یعني: مرسته، عُکاشه رضي الله عنه به دغه توره همېشه او هر جنګ ته ورسره وړل او جنګ به یې په کاوه، ترڅو چې د ابوبکر الصدِّیق رضي الله عنه په خلافت او د رِدت په جنګو کې شهید و وژل سو، نو دغه توره هم د نبوت د معجزو څخه یوه معجزه وه.

۴- رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته و ویل: که څوک د ابوالبختري بن هشام سره مخامخ سو نه دي یې وژني.

ځکه ابو البختري هغه څوک ؤ چې په مکه مکرمه کې یې رسول الله ﷺ ته هیڅ آزار نه ؤ رسولی او رسول الله ﷺ د ده څخه داسي کار نه ؤ لیدلی چې د ده ﷺ دي نا خوښه وي او ابو البختري د هغو خلکو څخه ؤ چې هغه د قریشو د مقاطعې یا بندیز د ماتېدلو سبب وګرځېدل، ستاسي به یې قصه په یاد وي چې قریشو د مسلمانانو سره خرڅول او رانیول منعه کړل، یا په اوسنۍ اصطلاح بندیز یې پر ولګاوه، د هغې عهد نامې په ماتولو کې دغه ابو البختري حصه واخیستل، نو دا د رسول الله ﷺ وفاء وه چې د هغه وخت د نېکۍ بدله یې اوس ورکول او هغه مرسته چې ابو البختري د مسلمانانو سره کړې وه مړانه وه، نو رسول الله ﷺ د مېړه سره مړانه کول، د تیرو وختو نیکي یې په دغه مشغوله او سرګردانه ورځ کې په یاد وه او غواړي چې بدله یې ورکړي.

رسول الله ﷺ دا هم و فرمایل: زه پوهېږم چې د بني هاشم کوم خلک چې جنګ ته راغلي دي دوی په ناخوښي سره دغه جنګ ته را وستل سوي دي، دوی

ketabton.com - The Digital Library

زموږ سره د جنګ کولو هیڅ شوق او ضرورت نه درلودی نو که څوک په جنګ کې د بني هاشم سره مخامخ سي نه دي یې وژني او که څوک د عبّاس بن عبدالمطلب سره مخامخ سو نه دي یې وژني ځکه هغه په زوره را وستل سوی دی، هلته یو صحابي ؤ چي نوم یې "ابوحُذَیفه" ؤ دغه ابوحذیفه دَ هغه عُتبه زوی او د هغه شیبه وراره او د هغه ولید ورور ؤ چي د جنګ په شروع کي په مبارزه کي و وژل سوه، ابو حذیفه رضی الله عنه چي پخوا لا مسلمان سوی ؤ او هجرت یې کړی ؤ او س په بدر کي د مسلمانانو ملګری دی، کله چي د رسول الله ﷺ دغه امر ده ته ورسېدی چي عبّاس مه وژنی ده یوه سخته جمله و ویل، که څه هم دغه جمله یې مخامخ و رسول الله ﷺ ته نه و ویل، خو څرنګه چي د رسول الله ﷺ اوامر د څو نفرو په واسطه شا وخوا و ټولو مسلمانانو ته رَسَوَل کېدل، نو کله چي ابو حذیفه ته دا امر ورسېدی چي عبّاس مه وژنی ابو حذیفه و ویل: عجبه ده! عُتبه وژل کیږي موږ خپل پلرونه، خپل ورونه، خپل اکاګان، خپل قوم وژنو او عبّاس پرېږدو؟ په والله که د عبّاس سره مخامخ سوم پر مخ به یې په توره و وهم، دا خبر رسول الله ﷺ ته ورسېدی چي ابوحذیفه دغسي و ویل، د رسول الله ﷺ سره حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ولاړ ؤ هغه ته یې مخ ور واړاوه او ویل: یا اباحَفص! آیا د رسول الله د اکا مخ په توره وهل کیږي؟ عمر رضی الله عنه توره پورته کړه ویل: یا رسولَ الله! اجازه راکړه چي د ابو حذیفه غاړه په دغه توره ور پرې کړم په والله ابوحذیفه منافق سو، رسول الله ﷺ و فرمایل: یا! پرې یې ږده یا عمر!

په وروسته کي ابو حذیفه رضی الله عنه و رسول الله ﷺ ته عذر وکړی او ویل: یا رسولَ الله! والله نه پوهېږم چي دغه جمله مي څرنګه تر خوله و وتل، دغه خبره مي بېله قصد او بېله ارادې ترخوله و وتل، ابو حذیفه رضی الله عنه وایي: زه د دغي خپلي خبري څخه چي په دغه ورځ مي ناڅاپه ترخوله و وتل هیڅ وخت په أمان کي نه وم او تر اوسه هم ببرېږم، مګر الله جل جلاله د دغي خبري ګناه په شهادت را پټه کړي، یعني: دغه ګناه مي بېله شهادته بل شئ نه سي پټولای او ابو حذیفه رضی الله عنه د یمامې په ورځ د مسیلمة الکذاب په جنګ کي شهید و وژل سو "یمامه" په نجد کي د یوه ځای نوم دی.

د ابوبکر الصدِّیق رضی الله عنه د خلافت په وخت او د رِدّت په جنګو کي چي مسلمانانو په

ketabton.com - The Digital Library

يمامه کي د هغه مسيلمة الكذاب د لښکرو سره جنګ کاوه چي د نبوت دعوه يې کړې وه، ابو حذيفه رضي الله عنه شهيد و وژل سو، خو تاسي د صحابهٔ کرامو بيري ته وګورئ ابو حذيفه رضي الله عنه د پلار، ورور او اکا مړګونه لړ وخت د مخه په خپلو سترګو وليدل، معلومه خبره ده چي د هغو په وژل کېدلو خواشيني ؤ او د رسول الله ﷺ له امره څخه مخالف يې يوه خبره چي هغه هم قصداً او عمداً نه وه تر خوله و وتل، د هغې خبري د جبران دپاره يې شهادت غوښتی او ويل: دغه ګناه بېله شهادته بل شئ نه سي را پاکولای او آخر يې هم شهادت په نصيب سو. (*اوس ابوالبختري ته راسئ*)

هلته جنګ شروع دی، ابوالبختري د خپل يوه ملګري په ملګرتيا جنګ کوي چي د انصارو يوه ډله پر راغله، په دې ډله کي يو نفر ؤ چي نوم يې "مُجَذّر" ؤ، مُجَذِر پر بږغ کړه ويل: يا ابا البختري! ليري سه ځکه رسول الله ﷺ موږ ستا د وژلو څخه منعه کړي يو، ابوالبختري و ويل: او دا زما ملګری؟ مُجَذّر و ويل: يا والله موږ ستا ملګری نه پرېږدو، ستا د ملګري د وژلو څخه نه يو منعه سوي فقط ستا د وژلو څخه منعه سوي يو، ابوالبختري و ويل: په والله زه او زما ملګری به دواړه يو ځای وژل کيږو، مُجَذّر و ويل: زه ستا سره کار نه لرم مګر ستا د ملګري سره حساب لرم، مُجَذِر د ابوالبختري پر ملګري حمله وکړه مګر ابو البختري د مُجَذِر سره جنګ شروع کړی، مُجَذّر له خپله ځانه ابوالبختري پوري واهه او غواړي چي ملګری يې و وژني مګر ابوالبختري غواړي چي مُجَذِر و وژني، بيا هم په مُجَذّر پوري مښتی دی او کوښښ کوي چي واری پر وکړي، مُجَذّر د خپل ځان د دفاع په سبب مجبوره سو ابوالبختري يې و واهه او ويې وژی، وروسته مُجَذّر و رسول الله ﷺ ته ورغلی او عذر يې ورته وايه، ويل: يا رسولَ الله! والله ما نه وژی مګر قريبه وه چي ما و وژني، ده نه پرې ښوولم، کله چي يوه سوم چي نه مي پرېږدي او وژني مي نو مي و واهه او ومي وژی، رسول الله ﷺ په دغه عذر څني راضي سو.

دا هم د رسول الله ﷺ د امر پر إطاعت د صحابهٔ کرامو د حرص يوه نمونه وه.

۵ - د بدر د جنګ د عجيبو پيښو څخه يوه هم هغه واقعه ده چي د عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه او اُميه بن خلف په منځ کي پېښه سوه، عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه او اُميه

ketabton.com - The Digital Library

بن خلف د جاهلیت په وختو کې په مکه مکرمه کې دوه خواږه ملګري او آشنایان وه.
(خیر قصې ته راسه)

د بدر په ورځ پسله جنګه اُمیه بن خلف او زوی یې چې علي نومېدی د جنګ په میدان کې ولاړ دي، اوس خو کفار د جنګ له میدانه تللي او تښتېدلي دي او میدان خالي دی مګر اُمیه بن خلف او زوی یې ولاړ دي، دا هم په دې سبب چې اُمیه چاغ او پنډ سړئ ؤ ځغستلای خو نه سي حتّی سپرېدلای لا هم نه سي چې ولاړ سي او وتښتي، اُمیه پوه سو: که وتښتم وژل کېږم نو یې د تسلیمېدلو نیت او إراده وکړه او وایي: باید داسي چا ته تسلیم سم چې هغه مي وساتلای سي، په دغه وخت کي عبدالرّحمٰن بن عوف ﷺ د جنګ په میدان کي د کفارو پاته شیان یا غنیمتونه ټولوي او هغي منطقې ته ور نژدې سو چې امیه او زوی یې ولاړ وه، عبدالرّحمٰن څو زغري د جنګ له میدانه ټولي کړي دي او غواړي چې دغه زغري یوسي د لښکر تر شا یې کښېږدي او بیا راسي نور غنیمتونه ټول کړي ځکه د کفارو لښکر وتښتېدی او خپل ور سره سامانونه یې ټول پر میدان غورځولي دي، په دغه وخت کي چې د عبدالرّحمٰن ﷺ سره زغري ور سره دي پر اُمیه بن خلف ورغلی، اُمیه ور ناري کړه: یا عبد وُد! ځکه د جاهلیت په وختو کي د عبدالرّحمٰن نوم عبد وُد ؤ، عبدالرّحمٰن جواب ورنه کړی ځکه د مخه تر هجرت چې دوی په مکه مکرمه کي وه که به چا د عبد وُد په نامه ور ناري کړه ده جواب نه ور کاوه او ویل به یې: زه عبدالرّحمٰن یم، کفارو به بیا ورته ویل: مونږ رحمٰن نه پېژنو نو مونږ عبدالرّحمٰن نه درته وایو بلکه عبد وُد درته وایو، ده بیا ورته و ویل: که تاسي عبد وُد را ته و وایاست زه جواب نه درکوم، بیا یې اتفاق او فیصله پر دې وسوه چې د عبدالإله په نامه به درته وایو، اوس اُمیه ور ناري کړه: یا عبد وُد! عبدالرّحمٰن ﷺ وایي: ما د پخواني عادت سره سم جواب ورنه کړی، اُمیه چې تر اوسه خپله اسلحه ور سره ده زغره یې اغوستې ده بیا ورناري کړه: یا عبدالإله! عبدالرّحمٰن ﷺ وایي: ما ورته و ویل: ها څه وایې؟ اُمیه ویل: تر دغه زغرو ښه شئ نه غواړې؟ زه تر دغو زغرو چې ستا سره دي ښه او بهتر یم، پر ما داسي ورځ نه ده راغلې لکه نن، آیا تاسي و شیدو ته ضرورت نه لرئ؟ یعني: که ما بندي ونیسې زه به

ketabton.com - The Digital Library

په خپله فدیه کې داسې اوښاني درکړم چې ډېرې شیدې کوي.

عبدالرّحمٰن وایي: ما چې فکر وکړی رشتیا هم دوی تر دغو زغرو ښه وه.

دوی ولې تر زغرو ښه وه؟ ځکه د پخوانیو جنګو قانون داسې ؤ: هرچا چه د
څوک اسیر نیولی وای او د هغه اسیر د خلاصولو دپاره چې بیا هر شئ په فدیه کې
راغلی وای هغه شئ هغه د اسیر خاوند ته ورکول کېدی، نو عبدالرّحمٰن وایي: زغرې
مي وغورځولې او دوی مي تر لاسو ونیول رهي مي کړل، عبدالرّحمٰن وایي: زه د
اُمیه او د ده د زوی په منځ کې رهي وم چې اُمیه پوښتنه را څخه وکړه ویل: په تاسې
کې هغه سړی څوک ؤ چې د نُعامې بڼکې یې پر ځېګر ایښې وې؟

نعامه یولوی مرغه دی او حمزه رضی الله عنه به په جنګ کې د دغه مرغه بڼکې پرخپل ځیګر ایښوولې چې په هغه سره به معلوم او ښاني ؤ.

نو اُمیه وایي: په تاسې کې هغه سړی څوک ؤ چې د نُعامې بڼکې یې پر ځیګر
ایښې وې؟ ما ویل: هغه حمزه بن عبدالمطلب ؤ، اُمیه ویل: دغه سړي په موږ دغه
کارونه وکړه، عبدالرّحمٰن وایي: دوی مي ترلاس نیولي دي او دوی په خپله خوښه
بېله مخالفته زما سره رهي دي چې بلال رضی الله عنه په مخه راغلی او اُمیه بن خلف هغه
څوک دی چې په پخوا کې د بلال رضی الله عنه مالک ؤ او بلال یې مریئ ؤ او دغه اُمیه ؤ چې
بلال رضی الله عنه ته یې سخت سخت عذابونه ورکول، اوس چې بلال رضی الله عنه اُمیه ولیدی چې
اسیر نیول سوی دی ناري یې کړه: اُمیه بن خلف! دکفارو مشر! یا به زه یم یا به دئ.
عبدالرّحمٰن ورته وایي: یا بلال! دا زما اسیر دی بلال رضی الله عنه وایي ستا اسیر دی که نه
دی والله ژوندئ یې نه پرېږدم، عبدالرّحمٰن رضی الله عنه ورته وایي: دغه خبرې پرېږده دا زما
اسیر دی، بلال ولیدل چې عبدالرّحمٰن یې نه را پرېږدي نو یې په لوړ آواز ناري کړه:
یا انصارَالله! دغه د کفارو رئیس او هغه اُمیه بن خلف دی چې په مکه مکرمه کې یې م
ته سخت سخت عذابونه او آزارونه راکول، د انصارو ډله پر را تېوله سوه، عبدالرّحمٰن
خپل بندیان رهي کړي دي او انصار د شا له طرفه په پسې سوه ترشا یې په نېزو وهې
عبدالرّحمٰن پوه سو چې بندیان نه راپرېږدي وژني یې، نو یې بندیانو ته و ویل
درځغلئ چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ځان و رسوو چې و مو ساتي، مګر اُمیه چاغ دی نه

ketabton.com - The Digital Library

سي ځغستلای او عبدالرّحمٰن یې کشوي، خو هیڅ نه سي کولای ځکه انصار په پسې دي او وهي یې، عبدالرّحمٰن ودرېدی انصارو ته یې مخ ور واړاوه او ویل: مه کوی دا زما اسیر دی کار مه په لری مګر بلال رضي الله عنه بیا وایي: دا هغه سړئ دی چې زما سره یې داسي او داسي کول، هغه خپل وهل او عذابونه بیانوي غواړي چې انصار په قهر کړي، انصار هم د بلال رضي الله عنه پر طرف دي او وایي: دا سړئ نه بندي کیږي دئ باید و وژل سي.

عبدالرّحمٰن رضي الله عنه وایي: یوه سړي د شا له طرفه د اُمیه زوی پر پښه په توره و واهه هغه غځار سو او ولوېدی، اُمیه دومره لویه چغه وکړه چې ما په خپل ژوند نه وه اورېدلې، ما ویل: ته پر هغه مه ژاړه خپل ځان دي خلاص کړه په والله زه ستا د پاره هیڅ نه سم کولای.

اوس عبدالرّحمٰن پوه سو چې دوی د اُمیه د وژلو قصد کړی دی او نه یې پرېږدي نو ویل: یا اُمیه! اوړد پر مځکه پرېوزه هغه هم پرېوتی، عبدالرّحمٰن سربېره پر پرېوتی غواړي چې په دغه طریقه سره یې د تورو او نېزو له وهلو وساتي او بیا هم دغه وایي: دا زما اسیر دی کار مه په لری او بلال رضي الله عنه ناري وهي! مړ یې کړی مړ یې کړی! حتّی تر ده لاندي یې مه پرېږدی، انصار یو د دې خوا توره ور اوړده کړي بل د ها خوا د نېزې څوکه په جګه کړي دغه وارونه دي چې له هره طرفه پر کیږي په دغه حالت کي د عبدالرّحمٰن رضي الله عنه پښې ته هم یو واری ور ورسېدی او د هغه پښه هم زخمي سوه، خو آخر یې اُمیه بن خلف په دغه وهلو کي و وژی.

دا هغه د اسلام او مسلمانانو دښمن اُمیه بن خلف ؤ چې بلال رضي الله عنه ته یې قسم قسم عذابونه او رنګارنګ زحمتونه ورکړي وه او مرګ یې په دغه ډول سره ؤ: چې له هره طرفه توري په ننوتلې د تورو او نېزو په څوکو و وژل سو.

اوس نو عبدالرّحمٰن رضي الله عنه د اُمیه تر مرګ وروسته ولاړ سو او ویل: الله دي بلال ته عفوه وکړي زغري هم را څخه ولاړې او بندي مي هم و وژل سو، ځکه هغه زغري چې ده ټولي کړي وې هغه د ده وې، هغه یې د بندي په سبب پرېښوولې او بندي یې بلال رضي الله عنه ور و وژی، نو ځکه یې و ویل:

(غَفَرَ اللهُ لِبِلالٍ راحَت عَلَیّ أدرُع وَرَاحَ عَلَیّ الأسیر)

ketabton.com - The Digital Library

دا د هغه سرکښه او اسلام دښمن اُمیه بن خلف آخري حالت ؤ.

یوازې اُمیه بن خلف نه بلکه هرڅوک چې د اسلام او مسلمانانو دښمني کوي او پر ضعیفه مسلمانانو یې ظلم کړی وي که یې د ژوند په آخري حالاتو ځان خبر کړی تر اُمیه یې ښه حال نه دی په نصیب سوی، څوک په بالنبت وژل کیږي او څوک درې ورځې ځړیږي او د چا خو هیڅ مرګ او قبر هم نه وي معلوم او داسې نور ذلتونه.

۶- حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه په دغه ورځ خپل ماما چې عاص بن الهشام بن المغیره نومېدی و وژی، ښه متوجه سی: د دین او عقیدې اختلاف او جلا والی د قرابت او قومیت نژدېوالی له منځه وړي.

۷ - د هغوکسانو په جمله کي چې بندیان ونیول سوه یو هم عبّاس بن عبدالمطلب د رسول الله ﷺ اکا ؤ او دئ چا ونیوی؟ دلته دوه روایته دي څوک وایي: یوه انصاري ونیوی څوک وایي: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه ونیوی، قصه یې یوه ده خو په هغه چا کي اختلاف دی چې دئ یې بندي را وستی، موږ به هغه روایت بیان کړو چې عباس بن عبدالمطلب د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه له طرفه بندي را وستل سو.

عبّاس رضی الله عنه جګ، برداره او غټ سړئ دی، خو عبدالله بن مسعود رضی الله عنه کوچنئ، ډنګر او ضعیفه سړئ دی، خلک ورته ګوري ډېر عجیب او نادره حالت او کیفیت دی، عبدالله بن مسعود رضی الله عنه د عبّاس رضی الله عنه لاسونه شا ته نیولي دي او دئ مخ ته پوري وهي، ترمخ یې ډېر لوی او غټ سړئ رهي دی او تر شا کوچنئ، ضعیفه، ډنګر سړئ په پسې دی او پوري وهي یې، خلک په تعجب کي دي چې دغه غټ سړئ څنګه و دغه کوچني سړي ته تسلیم دی، یوازې دا نه چې تسلیم دی بلکه د هغه په نیولو او پوري وهلو خوږیږي هم، په تکلیف رهي دی د درد او زحمت علامې یې پرمخ ښکاره دي، خو د بندیانو ځای ته یې راوستی، خلک پر عبدالله را ټول سوه، رسول الله ﷺ هم ولاړ دی، خلک عبدالله ته وایي: یا ابن مسعود! دا غټ سړئ دي څنګه اسیر او څنګه بندي ونیوی؟ عبدالله وایي: ما ترلاس ونیوی او دئ تسلیم سو بس دغومره وه زما نیول او د ده تسلیمېدل وه، بیا خلکو د عبّاس رضی الله عنه څخه پوښتنه وکړه ویل: یا عبّاس! دغه ډنګر او ضعیفه سړي ته څنګه تسلیمېدلې؟ عبّاس و ویل: والله کله چې زه یې

ketabton.com - The Digital Library

ترلاس ونیولم دومره قوت ور سره ؤ چي زه پر خپل لاس و بېرېدم چي را مات به يې کړي، رسول الله ﷺ وخندل او وې فرمایل: یا ابن مسعود! پام کوه چي په ځان خطا نوزې او دا فکر و نه کړې چي زه قوي يم د ده په نیولو کي ملائکو مرسته در سره وکړه، دا ته نه وې چي دئ دي ونیوی بلکه دا ملائکه وه چي دئ يې اسیر کړی.
مقصد دا چي په دغه جنګ کي ملائکو حتّی د بندیانو په نیولو کي هم ګډون کړی دی.

۸ - د جنګ تر ختمېدلو وروسته مصعب بن عمیر ﷺ په میدان جنګ کي ګرځېدی وې لیدل چي یو انصاري د ده د ورور ابو عزیز چي د مشرکانو په لښکر کي ؤ او د مسلمانانو په مقابل کي جنګېدی لاسونه ور تړي، یعني: د مصعب ﷺ ورور ابوعزیز یوه انصاري بندي نیولی دی او لاسونه يې ور تړي مصعب بن عمیر ﷺ انصاري ته و ویل: ټینګ يې ونیسه د ده مور د مال او دولت خاونده ده بنایي چي د ده په مقابل کي ښه فدیه در کړي.

ابو عزیز خپل ورور مصعب ته و ویل: آیا د خپل ورور په باره کي دي دغه سپارښت دی؟

مصعب ﷺ ورته و ویل: ته مي ورور نه يې بلکه دغه انصاري مي ورور دی.

۹- کله چي مسلمانانو کفار بندیانول رسول الله ﷺ په عریش کي ناست ؤ او سعد بن معاذ ﷺ توره په لاس د عریش په دروازه کي د رسول الله ﷺ د ساتني دپاره ولاړ ؤ، رسول الله ﷺ د سعد بن معاذ ﷺ په مخ کي د ناخوښۍ علامې ولیدلې چي د مسلمانانو په دغه کار نه ؤ راضي چي کفار بندیان نیسي، نو رسول الله ﷺ ورته و فرمایل: یا سعد! لکه د قوم په دغه کار چي نه يې راضي؟

سعد ﷺ و ویل: هو یا رسولَ الله! دا هغه اول شکست ؤ چي الله جَلَّ جَلالُه مشرکانو ته ورکړی نو په دغه جنګ کي د مشرکانو وژل ما ته تر دې خوښ وه چي ژوندي پاته سي، یعني: نه به يې بندیانولای بلکه وژلای به يې.

۱۰- د بدر د جنګ په ورځ یو صحرایي عرب چي نوم يې قُباف بن اَشَم ؤ دغه د بدر په منطقه کي موجود ؤ، کله چي يې لښکري ولیدې یوه سو چي جنګ کیږي نو دالته پر یوه غونډۍ د سَیل او تماشې دپاره ورته کښېنستی.

وایي: (د بل غم نیم اختر دی)

ketabton.com - The Digital Library

قباف په جنګ کې ګډون نه دی کړی ځکه دئ له یوه طرفه ځخه نه ؤ فقط سَیل بین او تماشا چي دی غواړي چي جنګ و ويني.

تاسي پوهېږی چي د بدر جنګ څومره وخت او موده په بر کي ونیول؟

فقط دوه ساعته، دغه ټوله غزاء دغه لوی نوم فقط دوه ساعته وه، نه ورځي وې نه هفتې بلکه دوه ساعته وه، مګر قباف فکر کاوه چي دا جنګ به اوږد جنګ وي او دا يې فکر او ګمان ؤ چي د مسلمانانو لښکر ماتیږي ځکه د مسلمانانو شمېر نسبت وکفارو ته لږ ؤ، کفار زر نفره دي او مسلمانان درې سوه نفره دي نو قباف ناست دی او د مسلمانانو د شکست انتظار کوي، خو هغه دوه ساعته وروسته کفار په تېښته سوه نو قباف د ځان سره خبري کوي او وايي: والله ما په ژوند داسي عجبه نه وه لیدلې داسي ځغلي لکه ښځي، په دوه ساعته کي کفار تیت او پرک سوه، دا په تاریخ کي هغه کوتاه ترین جنګ دی، دغه قباف بن اشم هغه وخت نه ؤ مسلمان سوی خو بیا په وروسته کي د خندق تر غزاء یا د حُدَیبیې تر صلحي وروسته مدینې منورې ته د اسلام را وړلو دپاره ولاړی، مګر د مخه تر دې چي مسلمان سي غواړي چي د مسلمانانو حال ځان ته معلوم کړي چي ښکه خلک او ښکه اخلاق يې دي، دئ ناست دی خپل کشفیات او معلومات کوي چي رسول الله ﷺ ور ږغ کړه: یا قباف! ده ویل: ها! رسول الله ﷺ و فرمایل: ته هغه نه يې چي بدر ته حاضر سوی وې او سیل دي کاوه؟ ویل: هو هغه یم، نو ویل: د بدر په ورځ دي څه و ویل؟ قباف ویل: مقصد دي څه دی؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: آیا تا د بدر په ورځ د ځان سره نه و ویل: والله ما په ژوند داسي عجبه نه ده لیدلې؟ داسي ځغلي لکه ښځي، قباف و ویل:

(أشهد أن لا إله إلاّ الله وأشهد أنّکَ رسولُ الله) ځای پر ځای مسلمان سو او ویل: والله دغه خبره ما هیچا ته نه ده کړې، دا خبره ما د خپل ځان سره کړې وه او د هغه راهیسي مي بیا هیچا ته هم نه دي ویلي، دا عجبه ده ما خو کاله د مخه د خپل ځان سره یوه خبره کړې وه او ته هغه خبره اوس را ته بیانوې، دا بېله نبي د بل چا کار نه دی، نو قباف ایمان را وړی او مسلمان سو.

د بدر جنګ په دغه چټکي او په دغه عجبه طریقه سره پای ته ورسېدی، نه شپې

ketabton.com - The Digital Library

وې نه ورځې فقط په دوه ساعته کې دغه جنګ د کفارو په ډېر بد شکست او د مسلمانانو په واضحه او ښکاره کامیابۍ پای ته ورسېدی.

په بدر کې د مسلمانانو ټول شهیدان څوارلس نفره دي، چې شپږ نفره یې مهاجرین دي او اته نفره یې انصار دي او نومونه یې په دې ډول سره دي:

۱- عبیده بن الحارث بن عبدالمطلب، د رسول الله ﷺ د اکا زوی او په داسې حال کې وفات سو چې بارخو (غُمبری) یې د رسول الله ﷺ پر پښه پروت ؤ، کله چې یې مبارک روح له بدنه ووتی رسول الله ﷺ وفرمایل: «أشهدُ أنّک شهیدٌ» زه شاهدي آداء کوم چې ته شهید یې.

۲- عمیر بن أبي وقاص، ۳- ذوالشمانین بن عبد عَمرو، ۴- عاقل بن البُکیر، ۵- مهجع مولٰی عمر بن الخطاب، ٦- صفوان بن بیضاء، دغه شپږ نفره مهاجرین وه.

او د انصارو څخه: ۱- سعد بن خَیثُمه، ۲ - مُبَشِر بن عبدالمنذر، ۳ - یزید بن الحارث، ۴- عُمیر بن الحُمام، ۵ - رافع بن المعلّٰی، ٦- حارثه بن سُراقه، ۷، ۸ - عوف او معاذ د عفراء زامن رضي الله عنهم وارضاهم اجمعین،

اوس چې جنګ خلاص سو رسول الله ﷺ په میدان جنګ کې و وژل سوو کسانو ته ودرېدی او وې فرمایل: تاسې د خپل نبي دپاره بد قوم واست، تاسې زه دروغجن وبللم او خلکو مې تصدیق وکړی، تاسې پر ېښوولم او خلکو مې مرسته وکړه، تاسې زه له خپله ښاره وایستلم او خلکو ځای راکړی.

بیا نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې دغه د کفارو مړي کش کړی او یوه څاه ته یې واچوی، هلته د کفارو د لښکر ځای ته نژدې یو وچ څاه ؤ، ویل: دغه مړي ورکش کړی او دغه څاه ته یې واچوی، نو د کفارو مړي یو یو را ټول کړل سوه او دغه څاه ته یې ور اچول، ابوجهل، عتبه، شیبه او داسې نور چې ټول د مکې مکرمې د مشرکانو مشران وه څاه ته واچول سوه.

کله چې عتبه بن ربیعه د ابو حذیفه رضي الله عنه پلار د څاه طرف ته کش کړل سو رسول الله ﷺ د ده د زوی ابو حذیفه رضي الله عنه مخ ته وکتل، د هغه په مخ کې یې غم او تغیر ولیدی، رسول الله ﷺ ورته وویل: یا ابا حذیفه! ښایي ستا د پلار له دغه حاله څخه ستا

ketabton.com - The Digital Library

په زړه کې یو شئ درګرځي؟ ابو حذیفه رضي الله عنه وویل: یا والله یا رسولَ الله! زه د خپل پلار په وژل کېدلو هیڅ نه یم نا راضه سوی، خو صرف ما ته زما د پلار هوښیاري، حِلم او فضیلت را معلوم وه، زما دا امېد ؤ چې دغه شیان به یې اسلام ته هدایت کړي، خو کله چې ما د ده وژل کېدل ولیدل او دا را په یاد سوه چې دئ پر کفر مړ سو، دغه کارونه زما له هغه امیده مخالف وه چې ما د ده دپاره غوښتل دغه پر شرک او کفر د ده مرګ غمجن کړم، رسول الله ﷺ ابو حذیفه رضي الله عنه ته د خیر دعاء وکړه او د خیر خبري یې ورته وکړې.

کله چې مسلمانان د هغه اُمیه بن خلف وکشولو ته ورغله چې حضرت بلال او نورو انصارو وژلی ؤ او غواړي چې څاه ته یې ور کش کړي، سبحان الله! په دغه لږ وخت کې پړسېدلی ؤ او بوی یې کړی ؤ، صحابهٔ کرام غواړي چې کش یې کړي، مګر دئ د کشولو قابل نه ؤ، شوړېدلی ؤ او غوښې یې تویېدې، رسول الله ﷺ و فرمایل: پرې یې ږدی، نو یې پردغه ځای ډبري پر وروغورځولې او په ډبرو کې یې پټ کړی نه قبر پر جوړ سو نه څاه ته واچول سو، سر بېره پر مځکه په ډبرو پټ کړل سو.

اې قاتلانو! اې ظالمانو او آزاریانو د خپل ژوند آخري ورځې ته لږ متوجه سی تاسي هم مرګ لری خولږ فکر وکړی چې څنګه به مری، د تیرو سوو ظالمانو په وژل کېدلو سره عبرت واخلی پر خپلو ځانو یې مه تجربه کوی.

ketabton.com - The Digital Library

د جنګ بنديان

رسول الله ﷺ د جنګ په بنديانو کي چي اويا نفره وه وکتل، په بنديانو کي یې داسي دوه نفره وليدل چي د اسلام او رسول الله ﷺ ډېر لوی دښمنان وه چي يو يې نضر بن الحارث ؤ، دا هغه سړئ دی چي ډېري قصې یې زده وې، ګښته او خبرياله سړئ ؤ هرځای چي به رسول الله ﷺ ناست ؤ دئ به هم هلته نژدې ورته کښېنستی د دې دپاره به یې قصې کولې چي خلک د رسول الله ﷺ او د اسلام د خبرو او د قرآن مجيد د اورېدلو څخه په خپلو قصو را وګرځوي او د قصو په پای کي به یې و ویل: څوک وايي چي محمّد ﷺ ترما بهتر دی؟ زما او د ده څه فرق دی؟ زما خبري هم پخوانۍ قصې دي او د ده خبري هم پخوانۍ قصې دي.

په قرآن مجيد کي چي هر ځای د (أساطيرُ الأولين) لفظ راغلی دی هغه د دغه نضر بن الحارث د دغي وينا رَد او جواب دی، اوس دغه نضر بن الحارث په بنديانو کي نيول سوی دی نو رسول الله ﷺ و درېدی او ويل: دغه سړي دغسي او دغسي کړي دي هغه د ده اعمال یې ذکر کړه او بيا یې حضرت علي رضي الله عنه امر کړی ويل: يا علي! ولاړ سه او وې وژنه، دلته نو نضر بن الحارث د حضرت علي رضي الله عنه په واسطه ووژل سو.

او بيا رسول الله ﷺ د کفارو هغه بل مشر ته چي عُقبه بن أبي مُعَيط ؤ وکتل چي دا هم دکفر د رئيسانو څخه يو رئيس ؤ، رسول الله ﷺ و فرمايل: تاسي خبر یاست چي دغه سړي څه کړي دي؟ رسول الله ﷺ د ده د عمل په بيانولو شروع وکړه او وې فرمايل: دا هغه څوک دی چي ما د کعبې شريفي سره لمونځ کاوه او ده زما د سجدې په وخت کي زما پر سر د اوښ ګُلمې کښېښوولې او بيا بله ورځ ما د کعبې شريفي سره لمونځ کاوه او ده زما پر غاړه پښه کښېښوول او په دومره زور او قوت کښېکښل چي ما مرګ وليدی قريبه وه چي و مي وژني، دلته نو عاصم بن ثابت رضي الله عنه ور ولاړ سو او عقبه بن أبي مُعَيط یې و وژی او دئ یې هم هغه د ده د ملګرو څاه ته ور کش کړی، که څه هم ده د مرګ په وخت کي ناري وهلې چي ما ولي وژنی؟ زه هم يو بندي يم ټول بنديان پاته دي او ما وژنی؟ بندي نه وژل کيږي، مسلمانانو ويل: يا!

ketabton.com - The Digital Library

ته هغه څوک یې چې داسې او داسې دي کول، تا په خپله په خپل عمل سره دغه غوښتل، دغه دوا ړه کسان د حرب مجرمین بلل کېده نو د بندیانو څخه دغه دوه نفره ووژل سوه او د خپلو ملګرو سره هغه وچ ځاه ته ور واچول سوه.

دبندیانو په جمله کې یو هم سُهیل بن عَمرو ؤ، دغه سهیل خطیب، شاعر او قوال سړئ ؤ او د مسلمانانو شدید دښمن ؤ، همېشه به یې د اسلام او مسلمانانو پر ضد اشعار ویل او بیانېې به یې ورکولې کله چې حضرت عمر بن الخطاب رضي الله عنه دغه سهیل د بندیانو په ډله کې ولیدی نو ویل: یا رسولَ الله! دغه سهیل هغه دکفارو خطیب دی اجازه راکړه چې وېې وژنم، رسول الله ﷺ و فرمایل: پرې یې ږده یا عمر! بیا عمر رضي الله عنه و ویل: اجازه راکړه چې غاښونه یې ور وکاږم چې په آینده کې بیا خبري نه سي کولای او پسله نن ورځې بیا ستا او د مسلمانانو پر ضد خبري و نه کړي، رسول الله ﷺ و فرمایل: پرې یې ږده یا عمر! ښایي داسې یو کار وکړي چې بیا به بد نه پر واېې او واقعاً دغه سړئ بیا په وروسته کې مسلمان سو او اسلام یې هم په صدق او اخلاص سره ؤ، د رسول الله ﷺ تر رحلت وروسته کله چې د جزیرة العرب ټول خلک مرتد سوه او د دینه واوښتل د مکې مکرمې خلک هم قریبه وه چې دین پرېږدي او له اسلامه واوړي مګر هغه څوک چې اهل مکه یې د کفر او مرتد کېدلو څخه را وګرځول او پر اسلام یې ثابت پاته کړل هغه دغه سهیل بن عَمرو ؤ چې په خپلو بیانیو سره یې اهل مکه مسلمانان پاته کړه.

پاکې دي هغه ذات لره وي چې د خلکو په حالاتو کې تغیر را ولې.

هغه ځاه ته د رسول الله ﷺ ورتګ چې د کفارو جسدونه ور اچول سوي وه

د ابو طلحه رضي الله عنه څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ دا عادت ؤ: پر کوم قوم چې به غالبه او کامیابه سو هلته به یې درې شپې تېرولې، نو کله چې په بدر کې د مسلمانانو دریمه ورځ وه رسول الله ﷺ امر وکړی چې زما اوښه را ولې او پر هغه اوښه یې خپل سامان وتړی او رهي سو، اصحاب کرام په پسې دي څو د هغه ځاه خولې یا غاړي ته ورغلی چې د کفارو د مشرانو مړي ور اچول سوي وه، رسول الله ﷺ د ځاه

ketabton.com - The Digital Library

پر خوله و درېدی او هر یوه ته یې د هغه په نامه او د پلار په نامه ورناري کړه، یا ابا جهل بن هشام! یا عتبه بن ربیعه! یا شیبه بن ربیعه! یا ولید بن عتبه! یا ابا البختري بن هشام! یا عُقبه بن أبي مُعَیط! یا نضر بن الحارث! د یوه یوه نوم یادوي او په پای کي یې ټولو ته و ویل: آیا هغه وعده چي ستاسي رب در سره کړې وه حق مو ولیدل؟ ما خو هغه وعده چي زما رب را سره کړې وه حق ولیدل، حضرت عمر فاروقؓ و رسول اللهﷺ ته و ویل: دوی اوس مړه او بې روحه بدنونه دي ته څنګه خبري ور سره کوې؟ رسول اللهﷺ و فرمایل: یا عمر! والله زما خبري تاسي تر دوی ښه نه اوری مګر دوی جواب نه سي را کولای، یعني: څرنګه چي یې تاسي اوری هغه قسم یې دوی هم اوري، خو فرق دا دی چي دوی جواب نه سي را کولای.

د الله جلّ جلاله په إراده دکفر رئیسان په یوه وار و وژل سوه، بیا نو رسول اللهﷺ مدینې منورې ته نفر ولېږل چي هلته مسلمانان په دغه فتحه او کامیابي خبر کړي چي د دې تفصیل به وروسته درته بیان سي او اوس به دا درته و وایم چي د کفارو د شکست او تېښتي خبر و مکې مکرمې ته څنګه ورسېدی؟

مشرکان چي په جنګ کي مات سوه نو له بدره څخه په غیر منظم ډول سره تښتي هر یو ځان خلاصوي، په مَندو او شېلو کي، په لوړو او کښتو کي سره و پاشل سوه او د مکې مکرمې پر طرف خوار او ذلیله یو یو رهي دي له شرمه نه پوهیږي چي مکې مکرمې ته څنګه ور ننوزي؟ خو اول هغه څوک چي د قریشو د شکست خبر یې مکې مکرمې ته ور وړی هغه حَیسُمان بن عبدالله الخزاعي ؤ، دغه نفر مکې مکرمې ته ورسېدی او هلته د پاته سوو خلکو کله دا خیال ؤ چي قریش ماته او شکست خوري، خلکو چي د حیسمان څخه د جنګ د حالاتو پوښتنه وکړه دئ د خلکو د فکر او نظر څخه مخالف خبرونه وایي دئ وایي: ابو الحکم و وژل سو، عتبه و وژل سو، ربیعه و وژل سو، اُمیه و وژل سو، فلانئ فلانئ فلانئ و وژل سوه، پرله پسې نومونه یادوي لکه د قریشو د سردارانو حاضري چي اخلي، دئ اول نفر دی چي خبر یې را وړی مګر خبر هیڅ معقول نه دی، که د قریشو د مشرانو څخه یو یا دوه نفره یاد کړي ممکن داسي پېښه سوې وي مګر په یوه وار ټول مشران دا هیڅ معقوله نه ده، فلانئ فلانئ

ketabton.com - The Digital Library

فلانئ د چا زړه ته نه لوېږي، صفوان بن اُميه د کعبې شريفې سره ناست دی او حيسُمان د وژل سوو نفرو نومونه يادوي چي په هغو کي يې اُميه بن خلف چي د صفوان پلار دی هم ياد کړی د صفوان دا زړه ته نه لوېږي چي زما پلار دې وژل سوی وي نو صفوان و ويل: د ده دماغ خراب دی د هر چا نوم چي پر خوله ورځي هغه يادوي تاسي پوښتنه څني وکړی چي صفوان مړ ؤ که ژوندئ؟ يعني: تاسي زما پوښتنه څني وکړی چي زه مړ يم که ژوندئ؟ خلکو پوښتنه څني وکړه چي صفوان په مړو کي ؤ که په ژوندو کي؟ حيسُمان و ويل: صفوان هغه دی د کعبې سره ناست دی او په والله ما د ده پلار او ورور وليدل چي و وژل سوه.

نو د مکې مکرمې خلک پر درو حصو و وېشل سوه څوک وايي: حيسُمان دروغ وايي، څوک وايي: رشتيا وايي او څوک په شک او تردد کي دي، څو هغه د جنګ څخه تښتېدلي خلک يو يو را رسيږي، د قريشو د مرګ او شکست خبر په مکه مکرمه کي نشريږي، اوس نو خلک مجبوره سوه چي دغه غمجن خبر ومني، پسله هغه چي د مکې مکرمې ټول مشران و وژل سوه ابوسفيان د مکې مکرمې مشر سو، دئ شريف او سردار سو څکه نور ټول مشران و وژل سوه، دئ او ابولهب دغه دوه نفره په مکه مکرمه کي مشران پاته سوه نور ټول ځوانان دي، اوس چي ابوسفيان مشر سو نو يې امر وکړی چي هيڅوک به د بدر پر وژل سوو کسانو نه ژاړي څکه چي مسلمانان خبري را پسي و نه کړي، عادت خو دا ؤ چي ښځو او نارينه وو به پر خپلو مړو يا وژل سوو کسانو ژړل او په دغه کار سره به يې څه تسلّي هم کېدل، خو اوس چي دا امر وسو چي څوک به نه ژاړي د هغو نور هم غم او فکر زيات سو، اسود بن المطلب چي سپين ږيری او په سترګو هم ړوند ؤ درې زامن يې په بدر کي وژل سوي وه، د ده زړه غوښتل او دا يې خوښه وه چي په هغو پسي وژاړي مګر ژړا منعه ده، يوه شپه يې د يوې ښځي د ژړا آواز واورېدی نو يې خپل مريئ ولېږی چي ته ورسه وګوره معلومات وکړه لکه چي د ژړا اجازه سوې ده او ژړا حلاله سوې ده آيا قريش پر خپلو وژل سوو کسانو ژاړي؟ نو به زه هم پر خپل زوی ابو حُکيمه وژاړم قسم دی چي دننه په زړه کي مي اور بل دی، مريئ ولاړی کله چي بيرته راغلی ويل: هغه يوه ښځه ده چي اوښ يې ورک سوی دی او

ketabton.com - The Digital Library

په هغه پسي ژاړي، دلته نو اسود خپل ځان نه سوای ټینګولای او په ژړا ژړا يې خو بيتونه يا اشعار وويل، چي مقصد يې دا ؤ: خلک په ورک سوي اوښ پسي ژاړي او موږ په وژل سوو انسانانو پسي نه سو ژړلای او داسي نور د زړه د درد اشعار يې وويل.

د ابوسفيان بل امر دا ؤ چي هيڅوک به د بنديانو فديه نه ورکوي چي را خلاص يې کړي، ځکه که فديه ورکړو بيانو د همېش دپاره د مسلمانانو موږ ته طمعه پيدا کيږي.

پر ابولهب د جنګ د بايللو تاثير

ابولهب چي د رسول الله ﷺ اکا ؤ او د بدر جنګ ته نه ؤ وتلی دالته په مکه مکرمه کي پاته ؤ دغه د مشرکانو د ماتي خبر يې څنګه واورېدی او څه تاثير يې پر وکړی؟ دغه قصه به "ابو رافع مولی رسول الله ﷺ" ته پرېږدو ځکه هغه په خپله د دغي قصې يو جُزء دی، ابو رافع رضي الله عنه وايي: زه د رسول الله ﷺ د اکا عبّاس رضي الله عنه مريئ وم او اسلام زموږ کورنۍ يعني: د عبّاس کورنۍ ته را داخل سوی ؤ، عبّاس مسلمان سو، ام الفضل چي د عبّاس ښځه وه هغه مسلمانه سوه او زه مسلمان سوم خو عبّاس خپل اسلام پټاوه، ابولهب چي جنګ ته نه ؤ تللی کله چي د مشرکانو د شکست او ماتي خبر ورته راغلی الله جل جلاله خوار او ذليله کړی او موږ مسلمانانو په خپلو ځانو کي قوت او عزت حِس کړی.

ابو رافع وايي: زه ضعيفه سړئ وم او غشي مي جوړول، نو د عبّاس په کور کي په هغه خپله کوټه يا خونه کي ناست يم خپل غشي جوړوم، ام الفضل چي د عبّاس رضي الله عنه ښځه ده هغه هم راته ناسته ده او په دغه خبر چي مسلمانان کاميابه سوه او کفارو شکست وخوړی ډېر خوشاله يو که ګورو ابولهب چي د شر علامې پر ښکاره دي راغلی او دلته په دغه کوټه کي داسي کښېنستی چي شا يې زما طرف ته ده، دئ غواړي چي د اُم الفضل څخه معلومات وکړي او د جنګ په باره کي خبري ور سره وکړي، په دغه وخت کي د خلکو ږغ او نارې سوې چي هغه دی ابوسفيان بن الحارث بن عبدالمطلب له جنګه راغلی، دغه ابوسفيان د رسول الله ﷺ د اکا زوی د ابولهب وراره او مشرک ؤ، ابولهب ورته و ويل: دلته راسه قسم دی چي ستا سره به د جنګ

ketabton.com - The Digital Library

خبرونه در سره وي، ابوسفیان و ابولهب ته کښېنستی او خلک شا وخوا ورته ولاړ دي.
ابولهب ورته وايي: اې وراره بيان را ته وکړه خلکو ته څه پېښه سوه؟

ابوسفیان و ويل: موږ چي د قوم سره مخامخ سوو بل څه نه وه بس ځانونه مو ور تسليم کړه څنګه چي د دوی خوښه وه هغسي يې وژلو او هغسي يې بنديانولو، ابولهب ورته وايي: په جنګ کي چا ډېر تکليف درکړی؟ ابوسفیان و ويل: هغه چي موږ ته يې ډېر تکليف راکړی هغه يو نفر ؤ چي د نُعامې بنکي يې پر ځيګر ايښي وې هغه سري ډېر نفر را پکښي مړه او زخميان کړه، هغه داسي کارونه را وکړه چي چا په چا نه دي کړي، ابولهب وايي دغه نفر څوک ؤ؟ ابوسفیان و ويل: موږ چي بيا وروسته پوښتنه وکړه هغه حمزه بن عبدالمطلب ؤ، ابولهب و ويل: نو ماته او شکست مو ولي وخوړی تاسي خو ډېر واست او پوره اسلحه در سره وه؟ ابوسفیان و ويل: زه خلک نه ملامتوم ځکه هلته نور داسي خلک راغله چي سپين کالي يې اغوستي وه او پر ابلکو يا برګو آسانو سپاره وه په والله هيڅوک يې مخ ته نه سوای درېدلای او چا يې طاقت نه درلودی.

ابورافع وايي: ما سر را پورته کړی او و مي ويل: والله هغه ملائکې وې، ابولهب مخ را واړاوه يوه ټينګه چپلاخه يې پر مخ را سره کړه او ويل: ته هم د هغو ملګری يې؟ ابو رافع وايي: ما هم ور حمله کړه خو څرنګه چي زه ضعيفه وم ده پورته کړم او د مځکي يې و وهلم او پر ځيګر مي کښېنستی وهي مي، ام الفضل ابولهب را څخه کشوي خو دئ مي نه ايله کوي په وينو يې ولړلم، ام الفضل مجبوره سوه يو لرګئ يې واخيستی ابولهب يې پر سر په و واهه، د ابولهب سر يې ور مات کړی او ويل: ضعيفه دي وليدی او خاوند يې هم نسته، ابولهب چي تر سر يې ويني بهېدلې ذليله ولاړ سو او زه يې پرېښوولم.

ابو رافع وايي: په والله ابولهب تر اووه ورځي زيات نور ژوند و نه کړی.

اوس چي ابولهب خپل کور ته زخمي او غمجن ولاړی هلته يې نور هم مرض پسي زيات سو، پر ابولهب چي هغه غم او دغه ناروغي سره يو ځای سوه يو بل نوی مرض يې وزېږاوه چي په عربي کي (ذاتُ الجنب) ورته وايي او څوک وايي د عدسه په مرض اخته سو چي دغه دواړه مرضونه هلاکوونکي وه او عربو هم ډېر بد ځني وړل،

ketabton.com - The Digital Library

ساري مرضونه يې بلل، نو خلک هم د مرض له بيري نه ور نژدې کېدل، حتّی خپلو اولادو هم پرېښاوه نه ورتله، ځکه د مرض د اخيستلو ځخه بېرېدل، ځوک وايي: تر بدر دوې ورځي وروسته مړ سو او ځوک وايي: تر بدر يوه هفته وروسته مړ سو، نو ابولهب په داسي ناروغي مړ سو چي خلک يې پوښتني ته هم نه ورتله، حتّی پسله مرګه يې اولادونه د ښخولو دپاره نه ور نژدې کېږي، په هغه خونه کي پروت ؤ ځو و پړسېدی او بوی يې وکړی، خلکو د هغه و زامنو ته پېغورونه ورکول چي پلار مو بېله ښخېدلو پرې ايښی دی، زامنو يې ويل: موږ د مرض له بيري نه سو ور نژدې کېدلای، خلکو ويل: که څه هم داسي وي خو پلار دغسي نه سی پرېښوولای، ځو زامن يې مجبوره سوه هلته په هغه خونه کي يې غار وکِندی او دئ يې په اوږدو لرګيو ورپوري واهه او د ليري يې ډبري پر ور وغورځولې، دئ يې په هغه خونه کي په ډبرو پټ کړی، دا د ابولهب مرګ ؤ.

ظالمان او د اسلام دښمنان په دغسي مرګو مړه کيږي يا وژل کيږي، د عقل خاوندانو ته عبرت او توجه په کار دي، پر خپل ځان يې مه امتحانوی.

مدينې منورې ته
د مسلمانانو د نصرت د خبر رسېدل

موږ مخ کي درته ويلي وه چي رسول الله ﷺ مدينې منورې ته نفر ولېږل چي هلته د مسلمانانو د کاميابۍ خبر ور ورې، دغه زېری کوونکي دوه نفره وه چي يو يې عبدالله بن رواحه رضي الله عنه ؤ چي په مدينه منوره کي د عاليه يعني: لوړ طرف اوسيدونکي خبر کړي او بل يې زيد بن حارثه رضي الله عنه ؤ چي د مدينې منورې د کښته طرف اهل خبر کړي، دغه دوه نفره د رسول الله ﷺ پر اوښه سپاره دي په مدينه منوره کي ګرځي د فتحي او کاميابۍ زېري بيانوي مګر د دوی دغه د زېري د بيانولو طريقه له عادته مخالفه وه، هغه داسي: کله چي دوی مدينې منورې ته ورسېدل نارې وهي: ابوجهل و وژل سو، عتبه و وژل سو، شيبه و وژل سو فلانئ، فلانئ، فلانئ و وژل سوه، د مکې مکرمې د مشرکانو د ټولو سردارانو نومونه يادوي، اول خو دا معقوله نه ده چي ټول

ketabton.com - The Digital Library

مشران دي وژل سوي وي او بل د مدينې منورې خلک خبر وه چي مسلمانان قافلې ته وتلي دي نه جنګ ته، نور حال خو بيا هغو ته نه ؤ معلوم نو ويل د قافلې او د قريشو د سردارانو يې سره څه؟ او دغه نفر څنګه و وژل سوه؟ دغه زيرى کوونکي خلک خبري ته نور تفصيل هم نه ور کوي، رهي دي او دغه نارې وهي فلانئ و وژل سو فلانئ و وژل سو، د شا وخوا لويان او کوچنيان په پسې دي، حتّى د مدينې منورې ماشومان يې د بيتو پر قسم وايي: قُتِلَ ابوجهلِ الفاسق، ترانه يې څني جوړه کړه.

د مدينې منورې کفارو، منافقانو او يهودو دغه خبر نه منل بلکه ويل به يې چي دا څنګه خبره ده؟ مسلمانان قافلې ته ولاړل او د ها خوا دا خبر را وړي چي د قريشو د سردارانو څخه اويا نفره په يوه وار و وژل سوه دا د چا زړه ته نه لوېږي، نو کفارو او منافقانو به ويل: دغه زيرى کوونکي نفر درواغ وايي او په حقيقت کي محمّد ﷺ وژل سوى دى (د دوى په قول) او د دې دليل هم دا دى چي دغه دوه نفره د محمّد ﷺ پر اوښه راغلي دي، اصلاً مسلمانان غواړي چي په مدينه کي خلک سره و نه پاشل سي نو يې دغه خبر را وړى دى، دا بيا د يهودو او منافقانو آوازې وې چي په خلکو کي يې نشرولې، اوس د مدينې منورې په کفارو کي د مسلمانانو د فتحي او کاميابۍ پر ځاى دا خبر نشر سو چي رسول الله ﷺ وژل سوى دى.

يوه منافق و يوه صادق مسلمان ته دغه خبره وکړه خو هغه صادق مسلمان ورته و ويل: د دغو خبرو څخه لاس واخلې که نه والله رسول الله ﷺ به درخبر کړم، بيانو کفارو دغه خبري پرېښوولې، خو دغه د فتحي خبر چي د مدينې منورې و واقعي مسلمانانو ته ورسېدى او دا يې يقين سو چي مسلمانان کامياب سوي دي نو ټول د خوشاليه په کالو کي نه ځايېدل او د مدينې منورې ټول اطراف د (الله اکبر) په تکبير او د (لا إله إلاّ الله) په تهليل رېږدېدل، د مسلمانانو هغه مشران چي په مدينه منوره کي پاته سوي وه د بدر لاري ته د دې دپاره ور و وتل چي د رسول الله ﷺ استقبال وکړي او د دغي فتحي مبارکي ورته و وايي.

اسامه بن زيد رضي الله عنه وايي: مور ته د مسلمانانو د کاميابۍ خبر هغه وخت را ورسېدى چي مور د رسول الله ﷺ پر لور رُقيّه رضي الله عنها هغه چي د عثمان رضي الله عنه زوجه وه خاوري

ketabton.com - The Digital Library

واړولې، چې د هغې رضي الله عنها د ناروغۍ په سبب رسول الله ﷺ عثمان رضي الله عنه پرې اېښی ؤ او زه يې هم د هغه سره د مرستې او کومک دپاره پرېښوولم، نو د رسول الله ﷺ لور رُقيه رضي الله عنها د بدر د غزاء په وخت کې وفات سوې ده. ﴿ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُونَ ﴾

نبوي لښکر مدينې منورې ته حرکت کوي

لکه د مخه چې مو درته وويل: رسول الله ﷺ پسله جنګه درې شپې په بدر کې تېرې کړې او له بدره څخه تر بارېدلو د مخه د هغه غنيمتو په سبب چې په جنګ کې په لاس ورغلي وه په مسلمانانو کې اختلاف پېښ سو، کله چې دغه اختلاف شديد سو رسول الله ﷺ امر وکړی ويل: ټول غنيمتونه چې د خلکو سره دي هغه ټول را وړی او دلته يې کېږدی، خلکو هم ټول غنيمتونه را وړل او د رسول الله ﷺ سره يې کېښوول او بيا د دغه اختلاف د حلولو دپاره وحې نازلې سوې.

عُباده بن صامت رضي الله عنه چې د انصارو د مشرانو څخه دی وايي: موږ د رسول الله ﷺ سره ووتلو او بدر ته حاضر سوو او بيا د مسلمانانو او مشرکانو دوه لښکره سره مخامخ سوه خو الله جل جلاله دښمن ته ماته ورکړه، ځيني خلک په دښمن پسې وه چې شړل يې او وژل يې او ځيني خلک د غنيمتو په ټولولو مشغوله سوه او ځيني کسان د رسول الله ﷺ د ساتنې دپاره ولاړ وه چې دښمن حمله پر و نه کړي، کله چې شپه سوه د لښکر د خلکو په منځ کې خبرې شروع سوې، هغه کسان چې غنيمتونه يې ټول کړي وه هغو ويل: دغه غنيمتونه زموږ دي ځکه موږ ټول کړي دي، بل څوک حق نه پکښې لري او هغه کسان چې په دښمن پسې تللي وه هغو ويل: تاسې تر موږ نه ياست حقداره ځکه موږ دښمن و شړی او شکست مو ورکړی او هغه کسان چې پر رسول الله ﷺ يې پيره کړې وه هغو ويل: موږ پر دې بېرېدلو چې دښمن به پر رسول الله ﷺ حمله وکړي نو موږ په دغه مشغوله سوو، الله جل جلاله د دغه اختلاف د حلولو دپاره د سورة الأنفال لومړی نمبر آيات نازل کړی چې فرمايي:

﴿ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ

ketabton.com - The Digital Library

بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾﴾. [الأنفال:١]

أنفال جمعه د نفل ده، أنفال يعني: غنيمتونه او غنيمتو ته په دې سبب نفل ويل کيږي چي دا د الله جل جلاله له طرفه يوه ورکړه او عطاء ده، نو الله ﷻ فرمايي:

اې محمده! ﷺ دوی ستا څخه د غنيمتو په باره کي پوښتنه کوي، دوی ته و وايه چي د غنيمتو مالونه خاص الله او رسول الله لره دي چي د شرعي اصولو سره سم يې تقسيم کړي او تاسي د الله جل جلاله څخه و بېرېږی او د هغه حال اصلاح وکړی چي ستاسي په منځ کي دی، يعني: په خپل منځ کي دوستي سره وکړی مخالفت او نزاع پرېږدی او که تاسي په حقه سره مومنان یاست د الله او رسول الله حکم ومنی.

پسله هغه چي رسول الله ﷺ په بدرکي درې شپې تيري کړې نو يې د لښکره سره د مدينې منورې طرف ته حرکت وکړی، بنديان او هغه غنيمتونه چي د مشرکانو څخه يې اخيستي دي ور سره دي، د غنيمتو د ساتلو دپاره يې عبدالله بن کعب رضي الله عنه مقرره کړی، کله چي د (صفراء) تر تنګي تېر سوه هلته يې پر يوه غونډۍ چي د تنګي او (النازيه) په منځ کي وه واړول او دلته يې غنيمتونه پسله هغه چي خُمس يې څني وايستی په مساوي او برابر ډول سره پر لښکر وو وېشل.

کله چي رسول الله ﷺ د لښکره سره (الروحاء) ته ورسېدی دلته د هغو مسلمانانو سره يو ځای سو چي د ده ﷺ استقبال او د فتحې مبارکۍ ته راوتلي وه، رسول الله ﷺ او لښکر ته ښه راغلئ او د فتحې مبارکي وايي.

د لښکره څخه يوه ځوان و هغه راوتلو خلکو ته و ويل: پر څه شي مبارکي راته واياست؟ د ځو سپين ږيرو او زړو خلکو سره مخامخ سوو، و مو وهل او و مو وژل، په دوه ساعته کي جنګ پای ته ورسېدی.

رسول الله ﷺ د ده د خبري څخه ومسل او ورې فرمايل:

اې وراره! داسي مه وايه هغه خلک د قوم مشران او سرداران وه.

أُسيد بن حُضير رضي الله عنه چي په پاته سوو خلکو کي ؤ رسول الله ﷺ ته و ويل: يا رسولَ الله! حمد دي هغه الله لره وي چي ته يې کامیابه کړې په والله يا رسولَ الله! له بدره زما پاته کېدل په دې سبب وه چي ما هيڅ دا ګمان نه کاوه چي ته دي

ketabton.com - The Digital Library

د جنګ او لښکر سره مخامخ سې بلکه زما دا يقين ؤ چي فقط يوه قافله ده، که زه په دې پوهېدلای چي ته د دښمن سره مخامخ کېږې هيڅکله به نه وای پاته سوی، رسول الله ﷺ و فرمايل: صَدَقتَ، ته رشتيا وايي، صحي ده.

او بيا رسول الله ﷺ مدينې منورې ته په داسي حال کي داخل سو چي په جنګ کي يې برئ حاصل کړی اوکاميابه سوی ؤ، په مدينه منوره کي او د هغې پر شا وخوا د اسلام ټول دښمنان ځني و بېرېدل او د اهل مدينې څخه ډېر خلک اسلام ته داخل سوه، حتّی په دغه وخت کي عبدالله بن أبیٔ منافق او د ده نورو ملګرو هم په ښکاره او ظاهره سره ايمان را وړی خو په حقيقت کي هغه پخواني ګمراهان او کافران وه.

هغه د جنګ بنديان د رسول الله ﷺ تر راتګ يوه ورځ وروسته مدينې منورې ته را وستل سوه، رسول الله ﷺ پر خپلو اصحابو و وېشل او د دوی سره يې د ښه ګذارې اوپستې معاملې سپارښت وکړی، نو صحابهٔ کرامو به په خپله خرما خوړل او بنديانو ته به يې ډوډۍ ورکول، تاسي پوهېږی چي هلته ډوډۍ تر خرما ډېره معتبره وه د هغه وخت ډوډۍ لکه د نن ورځې غوښې، نو اصحاب کرامو د رسول الله ﷺ د سپارښت په سبب دوی ته ډوډۍ ورکول او په خپله يې خرما خوړل او خرما خو هغه بېقدره شئ وه چي اهل مدينې به د خرما د موسم په وخت کي خپلو بودګانو ته هم ورکول.

اوس چي رسول الله ﷺ مدينې منورې ته ورسېدی او بنديان هم را وستل سوه، نو رسول الله ﷺ د بنديانو په باره کي د خپلو اصحاب کرامو سره مشوره کوي چي څه ور سره وکړو؟

ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه و ويل: يا رسولَ الله! دغه خلک زموږ قوم، د اکا زامن او زموږ ورونه دي، زما په فکر چي د دوی څخه فديه واخلو او ايله يې کړو نو دغه شئ چي موږ يې له دويه څخه اخلو زموږ دپاره به پرکفارو اقتصادي قوت سي او ممکن الله جل جلاله دوی ته هدايت وکړي او مسلمانان سي چي بيا به زموږ دپاره بازو او قوت هم وي.

رسول الله ﷺ عمر بن الخطاب رضي الله عنه ته مخ ور واړاوه او ويل: ته څه وايې؟ يا ابن الخطاب! عمر رضي الله عنه وايي: ما ورته و ويل: زما رأيه د ابوبکر د رأيي څخه مخالفه ده، زه بيا وايم چي ما ته اجازه راکړه چي د فلاني غاړه ور پرې کړم، د خپلو اقرباوو

ketabton.com - The Digital Library

څخه یې د یوه نوم یاد کړی چې مشرک او په دغو بندیانو کې ؤ او علي ته اجازه ورکړه چې د عُقیل بن أبي طالب غاړه ور پرې کړي چې عُقیل د حضرت عليﷺ ورور ؤ او حمزه ته اجازه ورکه چې د خپل ورور فلاني غاړه ور پرې کړي او د بندیانو څخه هر یو هغه خپل قریب او دوست مسلمان ته په لاس ورکړه چې هغه یې و وژني، دا د دې دپاره چې الله جل جلاله ته یې ور ښکاره کړو چې زموږ په زړو کې د مشرکانو او د هغو دسردارانو، رئیسانو او مشرانو سره دوستي نسته، که څه هم زموږ اقرباء وي.

حضرت عمرﷺ وایي: نبي الرّحمهﷺ د ابوبکرﷺ رأیه او نظر خوښ کړه او هغه چې ما و ویل هغه یې نه کړه قبول (ځکه د عمرﷺ په رأیه کې ډېر شدت پروت ؤ) او د نورو اصحاب کرامو هم د ابوبکر الصدّیقﷺ په مثل سره نظر او رأیه وه، نو فیصله پر دې وسوه چې بندیان به د فدیې په مقابل کې ایله کړو، بیا نو رسول اللهﷺ مکې مکرمې ته حال ولېږی چې راسی خپل بندیان مو د فدیې په مقابل کې بوزی.

په دغه باره کې الله جل جلاله د سورةُالأنفال (٦٧، ٦٨) نمبر آیاتونه نازل کړه چې دا و رسول اللهﷺ او هغو اصحاب کرامو ته چې دغه د فدیې اخیستلو نظر یې خوښاوه عتاب او ملامتي وه، الله جل جلاله فرمایي:

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾﴾.

ژباړه: نبي لره دا نه ښایي چې دئ بندیان ولري تر هغه وخته چې دئ په مځکه کې قوي سي (یعني: د مخه تر دې چې د کفارو په ډېر وژلو او زخمي کولو نه یې قوي سوی دا نه ده په کار چې بندیان ونیسې او فدیه ځني واخلې، دا اول او ابتدایي جنګونه دي دلته باید شدید واوسې) تاسي د فدیې په اخیستلو د دنیا د اسباب إراده لری او الله جل جلاله تاسي ته د کفارو د وژلو په سبب د آخرت د ثواب إراده لري او الله ډېر قوي، غالبه او ډېر حکیم دی، ټول کارونه یې په حکمت سره دي. او بیا رب عزّوجلّ فرمایي:

﴿لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾﴾.

ژباړه: که دغه د فدیې حکم د الله جل جلاله له طرفه پخوا لا نه وای لیکل سوی نو خامخا به تاسي ته د دغي فدیې اخیستلو په سبب ډېر لوی عذاب درکول سوی وای.

ketabton.com - The Digital Library

د دغو آیاتو تر نزول وروسته رسول الله ﷺ ناست ؤ او ژړل یې، ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه راغلی وې لیدل چې رسول الله ﷺ ژاړي نو یې د رسول الله ﷺ څخه د ده ﷺ د ژړا د سبب پوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ دغه آیات شریف ورته تلاوت کړی، هغه هم ورسره په ژړا سو ځکه دا د هغه نظر هم ؤ چې فدیه دې واخیستل سي.

حضرت عمر رضي الله عنه وایي: شپه تېره سوه او په سهار کي رسول الله ﷺ ته ورغلم که گورم دوی دواړه ناست دي او ژاړي، ما ورته وویل: یا رسولَ الله! خبر مي کړه: ته او ستا ملگری پر څه شي ژاړی؟ که داسي کار ؤ چې په ما پوري یې هم تعلق درلودی زه به هم و ژاړم او که یې په ما پوري تعلق نه درلودی ستاسي دپاره به در سره و ژاړم، رسول الله ﷺ و فرمایل: زموږ د ژړا سبب هغه د فدیې د اخیستلو رأیه ده چې ستا ملگرو را ته وویل، او ما ته د دوی عذاب تر دغه وُني نژدې را ښکاره سو.

(هلته نژدې یوه ونه یا درخته وه رسول الله ﷺ هغې ته اشاره وکړه)

او دا چې الله جل جلاله فرمایي

﴿لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ﴾.

یعني: که د الله جل جلاله له طرفه د مخه د فدیې حکم نه وای لیکل سوی.

دغه د فدیې حکم د مخه چیري لیکل سوی ؤ؟

جواب: هغه د سورة محمّد په څلورم نمبر آیات کي دی چې الله جل جلاله فرمایي:

﴿فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَآءً﴾

یعني: کله چې مو بندیان ونیول یا تاسي فدیه څني واخلی، یا یې مفت ایله کړی، مسلمان بندیان په خلاص کړی.

څرنگه چې دلته د بندیانو څخه د فدیې اخیستلو اجازه ورکړل سوې وه نو ځکه مسلمانانو ته عذاب نه ورکول سو او عتاب په دې سبب ورکول سو چې د مخه تر دې چې مسلمانان په مځکه کي قوي سي د دښمن د وژلو پر ځای یې بندیان ونیول او بل دا چې فدیه یې د هغو کسانو څخه قبوله کړه چې یوازي د جنگ بندیان نه وه بلکه د جنگ لوی مجرمان هم وه، حتّی د نن ورځې بین المللي قانون هم د جنگ مجرمان بېله محاکمې نه پرېږدي او د جنگ پر مجرمانو غالباً د اعدام، یا ابدي بند حکم را وزي.

ketabton.com - The Digital Library

خیر الله جل جلاله د دغې فدیې اخیستلو عنوه ورته وکړه او فدیې را شروع سوې.

د یوه بندي فدیه څلور زره درهمه، درې زره درهمه، حتّی زر درهمه هم وه. د بندي حال ته کتل کېده، څرنګه چي د مکې مکرمې د خلکو لیک او لوست زده وه او د اهل مدینې لیک او لوست نه ؤ زده، نو هر هغه بندي چي فدیه به یې نه درلودل هغه ته به د مدینې منورې د هلکانو څخه لس هلکان ورکول سوه چي لیک او لوست ور زده کړي، کله چي به یې لیک او لوست ورزده کړل دغه یې فدیه وه او بندي به یې پرېښاوه.

رسول الله ﷺ د څو بندیانو سره احسان هم وکړی چي بېله فدیې یې ایله کړل چي د هغې جملې څخه: یو مطلب بن حنطب ؤ او بل صیفي بن أبي رِفاعه ؤ، ځکه هغه و ویل: زه په مکه مکرمه کي مال لرم تاسي ما پرېږدی چي مکې ته ولاړ سم وعده ده چي خپله فدیه به درته رالېږم نو رسول الله ﷺ دئ پرېښاوه چي ولاړ سي.

دغه رنګه یو بل نفر چي ابو عَزّه الجُمَحي ورته ویل کېده چي د لونو پلار ؤ یعني بېله لونو یې نارینه اولاد نه درلودی مال او پیسه یې هم نه درلودل غریب سړئ ؤ دغه نفر هم رسول الله ﷺ د ده د لونو په سبب بېله فدیې پرېښاوه او ده هم د رسول الله ﷺ سره وعده وکړه چي هیڅ کله به په هغه جنګ کي چي د اسلام او مسلمانانو پر ضد وي ګډون او اشتراک نه کوي، مګر دغه سړي د خپلې وعدې څخه مخالفت وکړی او د اُحُد په جنګ کي یې د مسلمانانو پر ضد اشتراک وکړی او هلته بیا په بندیانو کي ونیول سو، کله چي یې رسول الله ﷺ ته راوستی ده و ویل: که ته دا وار ما پرېږدې وعده در سره کوم چي بل وار به ستاسي پر ضد په جنګ کي ګډون نه کوم، مګر رسول الله ﷺ هغه خپل مشهور قول و فرمایه او وې ویل:

«لاَ يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ» [رواه: البخاري عن ابي هريرة]

ژباړه: مومن دوه واره له یوه غاره نه وهل کېږي (یعني داسي نه خطاوزي چي د ماریا لړم له یوه غاره څخه دوه ځله و وهل سي او ته هم نه سې کولای چي دوه واره مي خطاباسې) نو یې ابو عَزّه و وژی.

همدارنګه ابوالعاص چي د رسول الله ﷺ زوم او د زینب رضي الله عنها خاوند ؤ او په بندیانو کي نیول سوی ؤ بېله فدیې یې په دې شرط پرېښاوه چي زینب رضي الله عنها ته به

ketabton.com - The Digital Library

د هجرت اجازه ورکوي چې دغه قصه به لږ وروسته په تفصيل سره درته بيان سي.

اوس نو فديې شروع سوې د مشرکانو څخه هر يو د خپل دوست او قريب په بدله کې فديه را ليږي او خپل بندي په خلاصوي بېله ابوسفيانه چې په خپله د ده زوی هم په بنديانو کي ؤ، ځکه ابوسفيان امر کړی ؤ چې څوک به فديه نه ليږي چې د مسلمانانو نوره طمعه پيدا کيږي مګر چا د ابوسفيان خبره و نه منل، که څه هم په اول او شروع کي خلکو څه موده صبر وکړی فديه يې نه لېږل خو آخر مجبوره سوه اولادونه او اقرباء يې وه نوريې صبر نه سوای کولای هر يوه خپل بندي په فديه سره خلاصاوه.

مګر ابوسفيان هغه خپله خبره په خپله نه سوای ماتولای نو يې انتظار کاوه څو د مسلمانانو څخه يو نفر چې سعد بن نعمان نومېدی مکې مکرمې ته د عمرې دپاره ولاړی، ابوسفيان هغه نفر ونيوی او بندي يې کړی، د عربو په تاريخ کي اول عمره کوونکی دی چې بندي کيږي، خلکو ابوسفيان ته و ويل: ته څنګه داسي نفر بندي کوې چې عمرې ته راغلی دی؟ که خلک ستا په دغه عمل خبر سي بيا څوک حج او عمرې ته نه راځي، ابوسفيان و ويل: که څه هم خلک حج ته نه راځي خو زه يې تر هغو نه ايله کوم چې زما زوی را ايله نه کړي نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې د ابوسفيان زوی د دغه مسلمان په بدله کي ور ايله کړی.

لکه څرنګه چې د مخه مو درته و ويل: چې ابو العاص بن ربيع د رسول الله ﷺ زوم چې د زينب بنت رسول الله ﷺ خاوند ؤ هم په بنديانو کي نيول سوی ؤ، زينب ﵂ د مخه تر بعثت يا د مخه تردې چې د مسلمانو ښځو نکاح د مشرکانو سره حرامېدل د حضرت خديجې ﵂ په خواهش او غوښتنه دغه ابوالعاص ته په نکاح ورکړل سوه او پسله بعثته خديجې ﵂ او د دې ټولو لونو ايمان را وړی مګر ابوالعاص پرخپل شرک پاته ؤ، د بدر په جنګ کي د کفارو سره را و وتی او په بنديانو کي ونيول سو، څرنګه چې ابوالعاص داسي څوک نه درلودل چې د ده فديه ورکړي او زينب ﵂ هم مال او پيسې نه لري چې د ده د فديې دپاره يې وليږي نو يې د خپلې مور خديجې ﵂ (چې ترهجرت د مخه وفات سوې وه) هغه امېل يا د غاړې هار چې دې ته يې د دې د واده په شپه ورکړی ؤ د څه نور ماله سره و رسول الله ﷺ ته

ketabton.com - The Digital Library

ور ولېږی چې دا يې د ابوالعاص فديه.

رسول الله ﷺ چې دغه امېل وليدی خديجه رضي الله عنها يې ور په ياد سوه او وې ژړل، هغه ښځه يې ور په ياد سوه چې د ده ﷺ سره يې کومکونه کړي وه د ده ﷺ سره يې پنځه ويشت کاله ژوند او فدا کاری کړي وې نو يې صحابۀ کرامو ته و ويل: که مو خوښه وي چې د زينب بندي ور ايله کړی او مال يې هم بيرته ورکړی ښه به وي، صحابۀ کرامو د رسول الله ﷺ د عزت او احترام په سبب ابوالعاص بېله فديې پرېښاوه او هغه را لېږل سوی مال يې هم بيرته ورسره ورکړی، دا چې رسول الله ﷺ ابوالعاص بېله فديې ايله کړی نو ابوالعاص دا پر ځان لازمه کړه چې زينب رضي الله عنها بايد پرېږدم چې هجرت وکړي، مدينې منورې او خپل پلار ته ولاړه سي او د رسول الله ﷺ سره يې د زينب رضي الله عنها د را لېږلو وعده وکړه. کله چې ابوالعاص مکې مکرمې ته ورسېدی رسول الله ﷺ زيد بن الحارثه او د انصارو څخه يو بل نفر مکې مکرمې ته ولېږل چې زينب رضي الله عنها را ولي او دوی ته يې و ويل: تاسي په (يأجج) کي اوسی، يأجج د يوه ځای نوم دی چې د مکې مکرمې څخه اته ميله ليري دی، نو ويل: تاسي په يأجج کي اوسی ترڅو چې زينب رضي الله عنها درته را ولي او بيا يې تاسي دلته را ولی، دوی دوه هم رهي سوه، دغه رهي کېدل يې تقريبًا تر بدر يوه مياشت وروسته وه او يأجج ته ورسېدل، ابوالعاص چې د مدينې منورې څخه مکې مکرمې ته ورسېدی زينب رضي الله عنها ته يې اجازه ورکړه چې د خپل پلار او مدينې منورې ته هجرت وکړي او زينب رضي الله عنها هم د هجرت دپاره د خپل کار په سمولو شروع وکړه.

په دغه وخت کي هند چې د ابوسفيان ښځه وه او د هغه عتبه لور وه چې په بدر کي وژل سوی ؤ ورته راغله او ويل: يا بنت محمّد! ﷺ خبره سوم چې ستا إراده ده چې د خپل پلار ته ولاړه سې، زينب رضي الله عنها وبېرېدل چې را وبه مي ګرځوي نو منکره سوه.

هند ورته و ويل: اې د اکا لوري! مه منکره کېږه هغه د نارينه وو اختلاف او جنګونه د ښځو منځ ته نه راځي هغه د هغو کار دی خو که ته په دغه سفر کي مال يا کوم سامان ته ضرورت لرې راته و وايه چې در پوره يې کړم زما سره مال سته، زينب رضي الله عنها وايي: دې دغه خبري په رشتيا کولې خو زه بېرېدم او د دې څخه منکره وم چې مدينې منورې ته

ketabton.com - The Digital Library

ځم، کله چې زینب رضي الله عنها د سامان د برابرولو څخه فارغه سوه نو کنانه بن ربیع چې د دې لېور او د ابوالعاص ورور ؤ اوښ را وستی او دا یې سپره کړه خپل غشی او لیندۍ یې ور سره واخیستل او په سپینه ورځ یې دا رهي کړه، قریش په دې قصه خبر سوه او پسې را و وتل، په ذي طُوی کي چې د یوه ځای نوم دی پسي ور ورسېدل، اول هغه څوک چې زینب رضي الله عنها ته ور د مخه سو هغه هَبّار بن الأسود ؤ او پر زینب رضي الله عنها یې نېزه پورته کړه، دا و بېرېدل او د ډېري بیري په سبب له خپله اوښه څخه لاندي و لوېدل.

د دغي بیري او لوېدلو په سبب هغه کوچنئ چې د دې په نس کي ؤ و لوېدی، کنانه بن ربیع اوښ چوک کړی غشی او لیندۍ یې واخیستل ویل: والله هر یو را نژدې سي مګر دغه غشی د هغه په نس کي وي، قریش ځني وګرځېدل خو ابوسفیان د خبرو دپاره ور د مخه سو او ویل: دا دي ښه کار و نه کړی چې ښځه دي په سپینه ورځ د خلکو په حضور را وایستل او تا ته هغه زموږ غم او مصیبت هم در معلوم دي چې د محمّد ﷺ د لاسه راته پېښ دي، خلک به وایي چې موږ یې لور زموږ د ضعف په سبب ور ولېږل نو دا زموږ دپاره پېغور دی او د دې راګرځول موږ ته کومه فایده هم نه را رسوي، مګر ته داسي وکړه چې ښځه بیرته مکې مکرمې ته را وله چې خلک و وایي هغه دی موږ بیرته ښځه راوګرځول او بیا یې ته بیرته د شپې بوزه او خپل پلار ته یې وروله، کنانه هم په دغه صلحه راضي سو بیرته را وګرځېدی او زینب رضي الله عنها څو شپې په مکه مکرمه کي پاته سوه او بیا یې زینب رضي الله عنها یوه شپه د شپې وایستل، څو زید بن الحارثه او د هغه ملګري انصاري ته یې ور تسلیم کړه او هغو بیا مدینې منورې ته بوتله.

دا ځیني هغه واقعې وې چې په بدر کي یا تر بدر وروسته پېښي سوي وې.

په وروسته کي جبریل علیه السلام د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې اهل بدر په تاسي کي کومه درجه لري؟ یعني: تاسي و هغو ته کومه درجه ورکوی؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: اهل بدر په موږ کي هغه بهتر او افضل خلک دي یعني: د لوړي درجې مسلمانان هغه کسان دي چې بدر ته حاضر سوي دي، جبریل علیه السلام و ویل: همدارنګه په ملائکو کي هغه ملائکې افضله او د لوړي درجې خاونداني دي چې بدر ته حاضري سوي دي، دا د بدر عظمت او لویي ده، الله جل جلاله د بدر ورځ

ketabton.com - The Digital Library

(یومُ الفرقان) (یومَ التقی الجمعان) بللې ده، ځکه په دغه جنګ د حق او باطل، د کفر او اسلام فرق او جلا والی راغلی او په دغه جنګ کي د کفر او شِرک رئیسان او سردارن و وژل سوه.

د دغه لوی جنګ خبر په ټوله جزیرةُ العرب کي نشر سو حتّی د دې جنګ خبر نجاشي ته چي د حبشې پاچا ؤ ورسېدی او نجاشي هلته په حبشه کي مهاجر مسلمانان سره را ټول کړه او په بدر کي یې د مسلمانانو د کامیابۍ زېری ورکړی، د بدر د فتحي خبرونه ټولو ځایو ته ورسېدل، د بدر معظمه غزاء په اسلام کي هغه لوی جنګ دی، که څه هم په ظاهره کوچنۍ جنګ او نفر پکښي لږ وه درې سوه نفره مسلمانان د زرو نفرو کفارو په مقابل کي و جنګېدل او جنګ هم تر دوه ساعته زیات نه ؤ مګر د دغه جنګ نتیجه لویه او مهمه نتیجه وه، مسلمانانو په دې جنګ کي و کولای سوای چي د کفر ټول رئیسان و وژني، په دغه جنګ کي د دې امت فرعون و وژل سو، اسلام په دغه یوه جنګ نشر او مشهوره سو، مسلمانانو و کولای سوای چي په دغه جنګ کي د قریشو قوه هغه چي په جزیرةُ العرب کي لوی او مهم طاقت بلل کېدی له منځه یوسي، دا د اسلام د نشرولو دپاره لوی اعلان ؤ ځکه د عربو ساداتو او مشرانو شکست وخوړی، دغه جنګ د اسلام دپاره لوی دعوت ؤ، په پخوا کي رسول الله ﷺ و یوه نا معلوم قوت ته خلک دعوتول مګر اوس د اسلام قوت او طاقت ټولو ته ښکاره او معلوم سو، مسلمانانو هغو قریشو ته شکست ورکړی چي د جزیرةُ العرب دیني زعامت او ریاست ددوی ؤ، نو په خپله دغه د قریشو شکست نسبت و پخوانیو دعوتو ته لوی دعوت او بلنه سوه، مسئله که څه هم ساده او کوچنۍ وه مګر آثار او نتائج یې ډېر لوی وه.

قرآن مجید د بدر د جنګ په باره کي بیان کوي

د سورةُ الأنفال ډېر آیاتونه د بدر د جنګ په باره کي نازل سوي دي، دغه سورة پر دغه جنګ الٰهي تبصره ده، دغه تبصره د هغو تبصرو څخه ډېره مخالفه ده کوم چي پاچهان یا قومندانان یې پسله فتحي او کامیابیه پر خپلو جنګو کوي.

تر هر څه د مخه الله ﷻ د مسلمانانو نظر و هغو تقصیراتو او اخلاقي کمبودیو ته

ketabton.com - The Digital Library

وروا ړاوه کومي چي تر اوسه په دوی کي پاته وې او ځیني یې د ځینو مسلمانانو څخه پټښي هم سوې، نو په سورةُ الأنفال کي داسي آیاتونه نازل سوه چي مسلمانان د خپلو ځانو په پوره والي او د اخلاقو په پوره ښه والي کي کوښښ وکړي چي د دغه اخلاقي کمزوریو او کمبودیو څخه خلاص سي.

او بیا الله جل جلاله هغه حالات بیان کړل چي په دغه فتحه کي د مسلمانانو سره الٰهي تائید، مرسته او نصرت ملګری او ورسره ؤ، دا دپاره د دې چي دوی په خپل شجاعت او قوت مغروره نه سي، په زړو کي یې غرور او کبریاء ځای و نه نیسي بلکه پر الله جل جلاله به توکل کوي، د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ اطاعت به کوي.

او بیا یې هغه لوړ هدف او مقصد ورته بیان کړی کوم چي د هغه هدف دپاره رسول الله ﷺ دغه خونړۍ جګړه وکړه او هغه صفات او اخلاق یې ور وښوول چي هغه په جنګو او معرکو کي د فتحي او کامیابۍ سبب ګرځي.

او بیا الله جل جلاله مشرکانو، منافقانو، یهودو او د جنګ بندیانو ته خطاب کوي، بلیغ او فصیح خطاب او داسي کامل نصیحت ورته کوي چي دوی باید حق ته تسلیم سي او د حق متابعت وکړي.

او بیا الله عزوجل مسلمانانو ته د غنیمتو په باره کي خطاب کوي او دوی ته یې د دغې مسئلې په متعلق قوانین او اصول کښېښوول چي دا مسئله یې د همیش دپاره منظمه کړه.

او بیا الله جل جلاله د مسلمانانو دپاره د جنګ او صلحي قوانین کښېښوول ځکه اوس چي اسلامي دعوت دغه د جنګو مرحلې ته داخل سو نو دغو قوانینو ته اشد ضرورت موجود ؤ، دا د دې دپاره چي د مسلمانانو جنګونه، یا عموماً ټول اسلامي جنګونه هغه د جاهلیت او د جاهلانو د جنګو څخه فرق ولري، مسلمانان باید په اخلاص، اخلاقو او جنګي معامله کي تر نورو انسانانو تفوق، بهتري او لوړوالی ولري او جهان ته دا ور وښیي چي اسلام یوازي یو فکري او نظري خبري نه دي بلکه اسلام خپلو متابعینو ته پر هغو اساساتو، پر هغو مبادیو او اخلاقو عملي تربیه ورکوي چي هغو اخلاقو ته یې ور بولي.

په سورةُالأنفال کي د اسلامي دولت د قانون داسي مادې مقرره سوې چي

ketabton.com - The Digital Library

د هغو مسلمانانو، کوم چې د اسلامي دولت په داخل کې اوسېږي، د هغو مسلمانانو سره چې د اسلامي دولت څخه دباندې اوسېږي فرق يې معلوماوه او ثابتاوه يعنې: د دواړو طبقو د ژوند د حالاتو پوره مراعت پکښې سوی ؤ، چې دغه ذکر سوي ټول مفاهيم تقريباً د جنګ او د هغه د قوانينو دپاره د سورةُ الأنفال خلاصه بلل کېدلای سي.

لکه څرنګه چې د مخه مو درته وويل: د هجرت په دغه دوهم کال کې د رمضان د مياشتي روژه فرض سوه او زکوة الفطر يا د کوچني اختر سرسايه فرض سوه او د فرضي زکات دپاره د نصاب اندازې وښوول سوې، چې د دغه زکوة الفطر په فرضيت او د فرضي زکات د نصاب د ښوونې په سبب د ډېرو هغو فقيرو مهاجرو د مشکلاتو بار سپک سو کوم چې دوی ته يې تکليف ورکاوه، د بډايانو په مالو کې د غريبانو حق پيدا سو.

سبحان الله! د يوه ښايسته تصادفي حالاتو څخه يو دا ؤ: چې د مسلمانانو اول اختر، هغه اختر چې په خپل ژوندکې يې د اول وار دپاره اسلامي اختر کاوه، هغه اختر د هجرت د دوهم کال تر روژې وروسته د شوال د مياشتې اختر ؤ.

(څکه روژه په دغه کال فرض سوه او دا د مسلمانانو اول اختر ؤ)

دغه اختر يې پسله هغه ښکاره او معلومداره فتحې څخه ؤ چې لږ ورځې مخ کې يې په بدر کې په نصيب سوه، ډېر خومره ښختور او مبارک اختر دی چې پسله هغه څخه مسلمانانو ته راغلی چې د فتحې او عزت تاج يې پر سرو اېښی ؤ او د دغه اختر د لمانځه منظره څومره خوږه او شانداره وه چې مسلمانان د تکبير، توحيد او تحميد په نارو سره له خپلو کورو څخه را وزې او د دوی زړونه د الله ﷻ طرف ته په شوق سره ور الوتل او د الله ﷻ د رحمت او جنتو اميد يې پسله دغه اوسني نعمتو څخه چې أمن او امان، فتحه او برئ ؤ درلودی او الله ﷻ دغه اوسني نعمتونه د سورةُ الأنفال په (۲۶) نمبر آيات کې ورته بيانوي او فرمايي:

﴿وَٱذۡكُرُوٓاْ إِذۡ أَنتُمۡ قَلِيلٞ مُّسۡتَضۡعَفُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمۡ وَأَيَّدَكُم بِنَصۡرِهِۦ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ۝٢٦﴾. [الأنفال: ۲۶]

يعنې: تاسې هغه وخت در په ياد کړئ چې تاسې لږ او په مځکه کې ضعيفه ؤاست او له دې څخه بېرېدلاست چې تاسې به خلک وتښتوي، يعنې: قريش، يا فارس، يا روم به مو مغلوبه کړي، نو الله ﷻ تاسې ته ځای درکړی او تاسې ته يې په

ketabton.com - The Digital Library

خپله مرسته سره قوت درکړی او د طیّباتو پاکو شیانو څخه یې رزق درکړی، دپاره د دې چې تاسي د خپل رب عَزَّوَجَلَّ شکر آداء کړی.

د بدر او اُحُد
په منځ کې عسکري نشاط او حرکتونه

دا خو در معلومه سوه چې د بدر جنګ د مسلمانانو او مشرکانو په منځ کې هغه اولنۍ جګړه وه او دغه جنګ هغه د حق او باطل په منځ کې جلا کوونکی جنګ ؤ، په دې جنګ کې مسلمانانو داسي برئ لاس ته را وړی چې ټولو عربو د مسلمانانو دکامیابۍ شاهدي آداء کول، خو هغه کسان چې د دغه جنګ نتائجو سره متفق او یو ځای کړه هغه! هغه کسان وه چې د دغه جنګ په مستقیمو خسارو او تاوانو ضعیفه سوي وه، چې هغه د مکې مکرمې مشرکان وه او هغه کسان وه چې د مسلمانانو عزت او کامیابي یې پر خپل دیني او اقتصادي ژوند یوه قوي ضربه بلل چې هغه یهود وه.

له هغې ورځې څخه چې مسلمانان د بدر په غزاء کې کامیابه سوه دغه دوې ډلې چې مشرکان او یهود وه د قهر او غضب، حسد او عناد په اور کې کړې دې، الله جَلَّ جَلَالُهُ د سورةُ المائده په (۸۲) نمبر آیات کې فرمایي:

﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْۖ﴾. [المائده]

یعني: هغه چې د مومنانو سره تر ټولو خلکو ډېر زیات او شدید عداوت لري هغه یهود دي او هغه کسان دي چې مشرکان دي.

او د دغو دواړو ډلو دپاره په مدینه منوره کې ملګري او کومکیان موجود وه.

هغه کومکیان یې څوک وه؟ هغه! هغه کسان وه چې نور یې نو د خپل ځان دپاره په کفر او شرک کې عزت او وِقار نه لیدی نو په ښکاره او ظاهره مسلمانان سوه چې هغه عبدالله بن اُبئ بن سلول او د ده ملګري وه او دغه د منافقانو دریيمه ډله هم پر مسلمانانو د حسد او عناد، قهر او غضب په لحاظ ترهغو دوو اولو ډلو (چې مشرکان او یهود وه) په کمه نه وه او هلته یوه بله څلورمه ډله هم موجوده وه چې هغه: هغه صحرايي عرب وه چې د مدینې منورې په شا وخوا کې اوسېدل، خو د هغو دپاره

ketabton.com - The Digital Library

دکفر او ایمان مسئله مهمه نه وه، هغه بیا د چور او چپاول خلک وه، هغه هم د مسلمانانو په نصرت او کامیابي مضطرب او پرېشانه سوه او پردې ببرېدل که په مدینه منوره کي یو قوي حکومت جوړ سي نو به دوی له دې څخه منعه کړي چي د چور او حملو د لاري دي قوت او طاقت لاس ته را وړي، نو یې د مسلمانانو سره حسد درلودی او د مسلمانانو دښمنان وګرځېدل.

په دغه سبب له هره طرفه پر مسلمانانو خطرونه را وګرځېدل، مګر د دغو څلورو ډلو څخه هري یوې د مسلمانانو سره په خپل سلوک او کړنلاره کي فرق درلودی او هري ډلي هغه لار اختیار کړې وه چي د دوی په فکر دوی یې خپل مقصد ته رسول.

هغه کسان چي په مدینه منوره کي او د هغې پر شا وخوا اوسېدل هغو په ښکاره سره اسلام را وړی خو په دننه کي یې د شر او فساد، دسیسو او فتنو په جوړولو کي کوښښ کاوه، چي دغسي کسانو ته منافقان ویل کیږي.

خو یهودو بیا په ښکاره سره د دښمنۍ اعلان کاوه، خپل حسد او عناد یې میدان ته را وایستی.

مګر د مکې مکرمې مشرکانو بیا د فیصله کوونکي جنګ اخطارونه ورکول او د خپل انتقام او بدلې نارې یې وهلې او د جنګ دپاره یې په ښکاره سره خلک او اسلحه سره جمعه کول، چي د دوی حالاتو په ژبانِ حال سره و مسلمانانو ته دا ویل: چي خامخا یوه داسي ورځ را تلونکې ده چي موږ به ستاسي څخه خپله بدله او انتقام اخلو او واقعاً یې هم په وروسته کي داسي جنګ و مدینې منورې ته ور وستی چي د مسلمانانو پر هیبت او نامه یې ډېر بد اثر وکړی، چي هغه د اُحُد جنګ ؤ خو مسلمانانو په دغه خطرناکه موده او حالاتو کي چي له هره طرفه د شر لمبې پورته کېدې د خپل قائد اعلیٰ په قیادت داسي رول آداء کړی چي په هغه رول کي د رسول الله ﷺ د قیادت او مشرۍ نبوغ او عبقریت ځلېدی.

رسول الله ﷺ دغو ټولو خطرو ته پوره ویښ او بیداره ؤ او د هغو د محوَ کولو دپاره یې ډېره ښه نقشه او کړنلاره عملي کول چي اوس به په را تلونکي بحث کي د دغو حالاتو بیان په مختصر ډول سره ولولی.

ketabton.com - The Digital Library

په کُدر کې د بني سُلیم غزاء

د بدر تر جنګ وروسته د مدینې منورې استخباراتو خپل قائد اعلیٰ او لارښوونکي رسول الله ﷺ ته دا خبر را وړی چې د بني سُلَیم قبیله چې د غَطَفان د قبیلو څخه یوه قبیله ده او په نجد کې اوسېدل د مدینې منورې د حملې دپاره لښکري برابروي، نو رسول الله ﷺ ډېر ژر د دوو سوو سپرو سره د دغې قبیلې طرف ته د دې دپاره ور ووتی چې دغه فتنه په هغه خپله ځالګۍ کې و وژني، تر څو چې د دغې قبیلې کورو ته چې په (کُدر) کې پراته وه ور ورسېدی، بنو سُلیم ته چې دا خبر ورسېدی د خپلو کورو څخه وتښتېدل او هلته په یوه شپله کې پنځه سوه اوښه او یو مریئ چې (یسار) نومېدی ځني پاته سوه، دغه اوښان او دغه نفر مسلمانانو ونیول، پسله هغه چې رسول الله ﷺ د اوښانو څخه خُمس و ایستی پاته اوښان یې پر مسلمانانو تقسیم کړه چې هر نفر ته دوه دوه اوښه ور ورسېدل او هغه مریئ یې آزاد او ایله کړی، رسول الله ﷺ په دغه ځای کې درې شپې تیرې کړې او بیا بیرته مدینې منورې ته ولاړی، دغه غزاء د هجرت په دوهم کال او د شوال په میاشت کې وه، دغه غزاء تر بدر اوه ورځې وروسته وه.

د رسول الله ﷺ د وژلو دپاره دسیسه

دا معلومه خبره ده: کله چې مشرکانو په بدر کې ماته وخوړل او ډېر مشران یې ووژل سوه، نو د مکې مکرمې مشرکان لکه د اور کوره د رسول الله ﷺ پر ضد په خپلو ځانو کې سره ایشېدل، ترڅو چې د مکې مکرمې دوو مشرکانو داسې یوه دسیسه جوړه کړه چې د دغه اختلاف او تفرقې، د دغه ذِلت او سپکاوي ریښه له بېخه وکاږي او دغه ریښه د دوی په فکر رسول الله ﷺ ؤ، قصه داسې ده:

عُمیر بن وهب الجُمحي چې د قریشو د شیطانانو څخه بلل کېدی، هغه چې رسول الله ﷺ او د ده ﷺ مکرمو اصحابو ته یې په مکه مکرمه کې ډېر آزارونه ورکول، اوس د دغه عُمیر زوی د بدر په بندیانو کې د مسلمانانوسره بندي دی،

ketabton.com - The Digital Library

نو دغه عمیر بن وهب او بل صفوان بن اُمیه بن خلف چي پلار او ورور یې په بدر کي وژل سوي دي، دغه دوه نفره د کعبې شریفې په حِجر یا حطیم کي سره ناست دي او خبري سره کوي، اول یې هغه کسان یاد کړل چي د بدر په جنګ کي وژل سوي وه او بیا مسلمانانو ښاه ته ور واچول او بیا یې د مکې مکرمې د خلکو غمونه سره بیانول ترڅو چي صفوان و ویل: والله پسله دویه په ژوند کي خوند او خیر نسته، عُمیر و ویل: رشتیا وایې! په والله که زما پر ذمه پورونه نه وای او پر دغه خپلو کوچنیو اولادو نه بېرېدلای چي ترما وروسته به خوار او دربدره سي زه به دغه اوس د محمّد ﷺ پر طرف د هغه د وژلو دپاره رهي سوی وای او زه د ورتللو دپاره بهانه هم لرم ځکه زما زوی د دوی سره بندي دی، صفوان موقع مناسبه ولیدل او غواړي چي دغه موقع یې له لاسه و نه وزي ویل: ستا پور یې پرما! زه یې آداء کوم او اولادونه دي زما د اولادو سره یو ځای کوم هرڅه چي مي په وسه پوره وي په والله هغه نه ځني منعه کوم، عُمیر و ویل: دغه خبره د ځانه سره وساته چي څوک په خبر نه سي ، صفوان ویل: ښېغمه اوسه، عُمیر ولاړی خپله توره یې ښه تېره او په زهرو زهرناکه کړه، هغه داسي چي توره به یې د آهنګر په کوره کي داسي ګرمه او سره کړه لکه اور او بیا به یې په زهرو کي کښېښوول، د زهرو اوبه به یې په وچښلې، چي د دغې توري زخم بیا نه جوړېدی (دا د هغه وخت زهرناکه یا کیمیاوي اسلحه وه) او بیا مخ پر مدینه منوره رهي سو ترڅو هلته د مسجد د دروازې سره یې خپله اوښه چوکه کړه او دئ ځني را کښته سو، تاسي پوهېږی چي د عُمیر څه نیت او څه مقصد دی؟ د عمیر إراده دا ده چي په اول ملاقات یا مخامخ کېدلو کي به رسول الله ﷺ په دغه خپله توره سره وهي او بیا چي هرڅه پېښېږي پېښ دي سي.

په دغه وخت کي حضرت عمر رضي الله عنه هلته د څو نورو مسلمانانو سره ناست ؤ او د بدر د جنګ خبري یې سره کولې چي سترګي یې پر عُمیر ومښتې نو یې و ویل: په والله دغه د الله دښمن عمیر نه دی راغلی مګر د یوه شر دپاره او بیا عمر رضي الله عنه و رسول الله ﷺ ته ورغلی ویل: یا رسولَ الله! هغه دی د الله دښمن عُمیر راغلی او توره په غاړه یې، رسول الله ﷺ و فرمایل: ما ته یې راوله.

ketabton.com - The Digital Library

عمر رضي الله عنه عمیر ته ورغلی او هغه تناو چي عمیر توره په ځان پوري په ځړولې وه د عُمیر په غاړه کي ور واچاوه غواړي چي مسجد ته یې ور ولي خو په دغه وخت کي یې د انصارو څو نفرو ته هم و ویل: تاسي ولاړ سی د رسول الله ﷺ سره کښېنی او دغه خبیث ته متوجه اوسی ځکه دا سړئ په باور نه دی، بیا یې نو عُمیر مسجد ته ورننه ایستی، کله چي رسول الله ﷺ ولیدل چي عمر رضي الله عنه د عمیر په غاړه کي تناو ور اچولی دی او را کشوي یې ویل ایله یې کړه یا عمر!

او عمیر ته یې و ویل: را نژدې سه یا عمیر! عمیر و رسول الله ﷺ ته ور د مخه سو او ویل (أنعَمُوا صَبَاحاً) چي دا د جاهلیت د وختو او د مشرکانو سلام ؤ، رسول الله ﷺ و فرمایل: الله جل جلاله موږ ستا تر تحیې په ښه تحیه مکرم کړي یو یا عمیر! چي هغه سلام او د اهل جنت تحیه ده او بیا یې ورته و فرمایل: د څه شي دپاره راغلی یې؟ یا عمیر! عمیر و ویل: د دغه خپل زوی په باره کي راغلی یم چي ستاسي سره بندي دی او د ده په متعلق ښه را سره وکړی، رسول الله ﷺ و فرمایل: دغه توره دي د څه شي دپاره په غاړه کي ده؟ عمیر و ویل: الله دي توري خرابي کړي آیا موږ ته یې کومه فایده را رسولې ده؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: رشتیا راته و وایه د څه شي دپاره راغلی یې؟

عُمیر و ویل: بېله دغه د بل کار دپاره نه یم راغلی.

رسول الله ﷺ و فرمایل: بلکه ته او صفوان بن اُمیه په حِجر کي سره کښېنستلاست او د قریشو هغه وژل سوي کسان مو یادول چي د بدر په ورځ په هغه څاه کي واچول سوه او بیا تا و ویل: که پرما پور نه وای او دغه اولادونه مي نه وای زه به د محمّد ﷺ د وژلو دپاره تللی وای، صفوان ستا د پورو او اولادو ذمه په دې شرط پرخپله غاړه واخیستل چي ته ما و وژنې، مګر الله جل جلاله ستا او زما د وژلو په منځ کي حائل دی یعني: ته دا کار نه سې کولای، ځکه الله عزوجل دغه کار منعه کوي، عمیر و ویل: أَشْهَدُ أَنَّكَ رسولُ الله.

یا رسولَ الله! د کوم شي خبر چي به تا له آسمانه موږ ته را وړی او کومي وحیِ چي پر تا نازلېدې موږ په هغو کي ستا تکذیب کاوه او نه مو منلې مګر دغه خبر چي بېله ما او صفوانه بل هیڅوک نه حاضروه او نه په خبر دي په والله زه پوهېږم چي بېله الله جل جلاله بل

ketabton.com - The Digital Library

چا نه يې په خبر کړي، نو حمد دي هغه الله لره وي چې زه يې اسلام ته هدايت کړم او زه يې دغه ځاى ته را وستلم او بيا يې د شهادت حق کلمې وويلې.

رسول الله ﷺ اصحاب کرامو ته وفرمايل: دغه ورور ته مو د دين مسائل وروښوى قرآن مجيد ورته ووايا ست او بندي يې ورايله کړى.

سبحان الله! په هغه وخت کې فاکس ؤ که تلفون؟ ټيپ ؤ که مخابره؟ چې دغه حالات د هغه په واسطه و رسول الله ﷺ ته وَرَسَول سوه؟

يا! دغه شيان يو هم نه وه موجود بلکه تر دې ټولو مهمه او د خبر رسولو بله وسيله موجوده وه! چې د هغه په واسطه دغه خبر و رسول الله ﷺ ته ورسېدى چې هغه الٰهي وحيِ وې، د نبوت او رسالت ټول کارونه تر بشري عقل او طاقت لوړ وي، دا هم د الٰهي معجزو څخه او د رسول الله ﷺ د رسالت د اثبات دپاره يوه لويه معجزه وه.

خير عُمير رضي الله عنه دلته په مدينه منوره کې مسلمان سو او هلته په مکه مکرمه کې صفوان ونورو مشرکانو ته وايي: زېرى درکوم چې په را تلونکو نژدې ورځو کې به د داسي واقعې خبر واورى چې د بدر قصه به در څخه هېره کړي او صفوان به د هر هغه چا څخه چې مکې مکرمې ته به ورتلى د عُمير د حالاتو پوښتنه کول ترڅو چې د عُمير د اسلام خبر ورته را ورسېدى، بيا نو صفوان قسم ياد کړى چې هيڅکله به د عُمير سره خبري نه کوي او هيڅکله به په هيڅ شي کي فايده نه ور رسوي، عمير رضي الله عنه چې مکې مکرمې ته راغلى هلته يې په اسلامي دعوت شروع وکړه او خلک يې اسلام ته را بلل، حتّٰى د ده پرلاس ډېر خلک اسلام ته داخل سوه.

الٰهي زموږ ټولو مسلمانانو خاصتاً زموږ د ځواني طبقې زړونه هم د خير او مصلحت و هغه لاري ته واړوې چې ته په راضي کېږې او جنت ته مو بيايي.

د بني قينُقاع د غزا سبب

موږ مخ کي د هغه عهد او معاهدې مادې درته بيان کړې کومه چې رسول الله ﷺ د يهودو سره کړې وه، رسول الله ﷺ او مسلمانانو د هغو شيانو د عملي کولو ډېر کوښښ کاوه کوم چې په هغه معاهده کي ذکرسوي وه او واقعاً هم د مسلمانانو له

ketabton.com - The Digital Library

طرفه هيڅ داسي کار نه سو پېښ چي هغه دي د هغي معاهدې د مادو څخه يو حرف مخالف وي، مګر يهود! هغه يهود چي د دوی تاريخ په غدر او خيانت، وعده خلافي او چمو ډک دی، هغو خپل ځانونه نه سواى ټينګولاى چي د هغه خپل پخواني خائنانه طبيعت سره موافق عمل و نه کړي.

نو يې د مسلمانانو په صفو کي د چم او دسيسو، تشويش او اضطراب پارولو او خطايستلو په عملي کولو شروع وکړه چي اوس به د يهودو د شيطانتو او اور بلوونکو دسيسو د جملې څخه يوه نمونه درته بيان سي:

ابن اسحاق رحمه الله وايي: شاس بن قيس چي يو سپين ږيرى يهودي ؤ لوی کافر او متعصب انسان ؤ، د مسلمانانو سره يې ډېر حسد او عداوت درلودی، يوه ورځ پر لاري رهي ؤ وې ليدل چي د رسول الله ﷺ انصار او اصحاب چي د أوس او خزرج د قبيلې څخه وه په يوه مجلس کي سره ناست دي او خبري سره کوي، د دغه يهودي دغه د دوی اُلفت او محبت، د دوی صلحه او پر اسلام سره يو ځای کېدل، د دوی اتحاد او اتفاق نه سوه خوښ، يهودي ته دا ور معلومه وه چي د جاهليت په وختو کي د دغو قبيلو په منځ کي څومره عداوت پروت ؤ، نو يې د ځانه سره و ويل: (*بني قيله چي مقصد يې د أوس او خزرج قبيلې وې*) بني قيله په دې وطن کي سره متحد او متفق سوه؟! او که دوی په اتفاق او اتحاد سوه بيا نو مونږ د دوی سره د آرامۍ او قرارۍ ژوند نه سو کولای.

(نو دغه يهودي د دوی د اختلاف او جنګولو دپاره څه وکړه؟)

يو ځوان يهودي چي د ده سره ملګری ؤ هغه ته يې و ويل: ورسه د دوی سره کښېنه او هغه د بُعاث د جنګ خبري شروع کړه.

(د بُعاث جنګ) يو ډېر لوی او شديد جنګ ؤ چي تر هجرت د مخه د مدينې منورې د دوو قبيلو چي أوس او خزرج وې په منځ کي تېر سوی ؤ چي د دواړو طرفو ډېر کسان پکښي و وژل سوه او دواړو طرفو ته ډېري ځاني او مالي خرابۍ او بربادۍ پکښي رسېدلي وې، نو دغه يهودي هغه بل يهودي امر کړی چي ورسه د دوی سره کښېنه او د بُعاث د جنګ خبري شروع کړه او ځيني هغه بيتونه وايه چي دغو دوو قبيلو به يو د بل پر ضد د هغه جنګ په وخت کي ويل. يعني: هغه زوړ او وژل سوی اور پکښي

ketabton.com - The Digital Library

تازه کړه، دغه ځوان یهودي هم ورغلی او دا کار یې وکړی، سبحان الله! خلک نوي مسلمانان سوي دي تر اوسه لا شیطان خپل شیطانت پر عملي کولای سوای د یهودي د خبرو په سبب په قوم کي د اختلاف او فخرخبري شروع سوې، تر څو چي دوه نفره یو د بل په مقابل کي پر ځنګنو سره کښېنستل او آوازونه یې لوړ سوه او بیا یوه هغه بل ته و ویل: که دي خوښه وي بیرته به د سره هغه جنګ شروع کړو، یعني: د دغه اهلي جنګ دپاره بیا تیار او آماده یو، په کراره کراره دواړي ډلي په قهر کېدلې او ویل: سره معلومه به یې کړو، زموږ او ستاسي د معلومېدلو ځای (حَرّه) دی، ناري سوې: اسلحه! اسلحه! خلک حَرّې ته سره و وتل، رسول الله ﷺ ته دا خبر ورسېدی، کوم مهاجر اصحاب چي د رسول الله ﷺ سره ناست وه د هغو سره و دغو انصارو ته ورغلی او ویل:

« یا معشرَ المسلمین! الله الله، أ بدعوی الجاهلیة و أنا بین اَظهُرِ کُم؟ ».

ژباړه: اې مسلمانانو! آیا بیا هم د جاهلیت کارونه کوی او زه ستاسي په منځ کي یم؟ پسله هغه چي الله ﷻ اسلام ته هدایت کړاست او په اسلام یې مکرمه کړاست، له کفره یې خلاص کړاست د جاهلیت کارونه یې درڅخه ایسته کړل، ستاسي په زړو کي یې الفت او محبت در واچاوه، اوس بیرته هغه د جاهلیت کارو ته رجوع کوی؟

قوم پوه سو چي دا شیطاني وسوسه او د دوی د دښمن له طرفه چم ؤ نو په ژړا سوه.

د أوس او خزرج د قبیلو خلک یو د بل د خوشاله کولو دپاره سره غاړه په غاړه سوه او د رسول الله ﷺ د امر اورېدونکي او منونکي رهي سوه، نو الله ﷻ د عَدُوّ الله شاس بن قیس چم او خیانت ناکامه کړی.

دا د هغو اعمالو یوه نمونه وه چي یهودو د مسلمانانو په صفو کي د تفرقې او جنګولو دپاره عملي کول او نن ورځ هم د دغسي اعمالو ډېر مثالونه د یهودو له طرفه په ډېرو اسلامي ملکو کي لیدل کیږي، چي یهود د خپلي کامیابۍ دپاره اسلامي امت، یا جنوب او شمال ته سره ویشي، یا یې و شیعه او سُنّي ته سره ویشي، یا یې د ژبي او قومیت پر اساس سره ویشي، خو بد بختانه مسلمانان د خپلي بېخبرۍ یا د مادي طمعي په سبب یا د کرسۍ په امید دغه تفرقې قبلوي، بالمقابل کفري او خارجي قواوو ته تسلیمېږي او د ځانه څخه د هغو نوکران او خدمتګاران جوړوي.

ketabton.com - The Digital Library

دا خو یوه نمونه وه بلکه تر دې زیات نوري هم ډیري نقشې او دسیسې یهودو د دې دپاره عملي کولې چې د اسلامي دعوت مخه ونیسي.

مثلاً: د درواغو آوازې یې په مسلمانانو کي نشرولې یا دا چې په سهار کي به مسلمانان سوه په ماښام کي به بیرته له اسلامه واوښتل، دا د دې دپاره چې د ضعیف الإیمانه مسلمانانو یا هغو کسانو چې نوی یې ایمان را وړی ؤ په زړو کي شک او تردید پیدا کړي او د دوی متابعت وکړي، په مسلمانانو کي یې پر هغو کسانو د ژوند او معیشت لاري تنګولې کوم چې د دوی به یوه مالي رابطه ورسره وه، هغه داسي:

هغه کسان چې مسلمانان سوي وه که به پر دوی د یهودو پور باندي ؤ یهود به سهار او ماښام د پور غوښتلو دپاره ورته ولاړ وه او که به بیا د مسلمان پور پر باندي ؤ هغه یې ځني خوړی او نه یې ورکاوه، هغو ته به یې ویل: ستا پور هغه وخت صحي او راباندي ؤ چې ته د خپلو پلرو پر دین وې مګر دا چې ته اوس له دینه واوښتې نو ستا پر موږ هیڅ حق نسته، یهودو دغه کارونه ټول تر بدر د مخه کول، سره د دې چې دوی د رسول الله ﷺ سره هغه ذکر سوې معاهده هم درلودل، خو رسول الله ﷺ او اصحاب کرامو پر دغو ټولو مخالفتو په دې امید صبر کاوه چې ممکن یوه ورځ یهود و سمي لاري ته راسي او په منطقه کي أمن او أمان موجود وي، خو اوس چې یهودو ولیدل چې الله جل جلاله مسلمانانو ته د بدر په میدان کي پوره نصر او برئ ورکړی او اوس مسلمانانو عزت او شوکت، هیبت او دبدبه پیدا کړه، د یهودو قهر او غضب، عناد او حسد نور هم زیات سوه، نو یې هغه خپل شر او عداوت ښکاره کړی، بغاوت او د مسلمانانو آزارونه یې زیات کړه.

په یهودو کي یو سړئ ؤ چې کعب بن اشرف نومېدی او دغه سړئ په حسد او عناد، شر او عداوت کي تر نورو یهودو زیات ؤ چې قصه به یې لږ وروسته په تفصیل سره درته بیان سي.

لکه خرنګه چې د مخه درته و ویل سوه: د مدینې منورې یهود درو قبیلو ته وېشل سوي وه چې یوه یې د بني قینقاع قبیله وه او دغه قبیله دننه په مدینه منوره کي په یوه کلي کي اوسېدل چې هغه کلی هم د دوی په نامه سره یادېدی او دغه یهود کاسبان، زرګران، آهنګران او د لوښو جوړوونکي وه، چې د دغو کسبو په سبب دوی مالداره او د قسم قسم

ketabton.com - The Digital Library

اسلحو خاوندان هم وه، اووه سوه نفره جنګي ځوانان يې درلودل، د مدينې منورې د يهودو هغه قوي او دلاوره قبيله هم دوی وه او اول هغه ښوک چي د رسول اللهﷺ او مسلمانانو سره يې عهد او وعده مات کړه همدغه د بني قينقاع يهود وه.

کله چي الله جل جلاله مسلمانانو ته په بدر کي بریٔ ورکړی دغي قبيلې په خپل طغيان او سرکښي کي شدت وکړی، داسي کارونه يې کول چي مسلمانان په قهر کړي، په مسلمانانو يې پسخندونه وهل، ځرنګه چي دوی د کسب او صنعت خاوندان او تجاران وه (*دا خو تاسي ته معلومه ده چي د يهودو اصلي کار او پېشه تجارت او صنعت دی*) نو د بني قينقاع يهودو يو بازار درلودی، د مسلمانانو ښځه چي به هرڅوک د دوی بازار ته د شي د رانيولو يا خرڅولو دپاره ورغلې دوی به آزاراوه، حتّی پر مسلمانو ښځو يې تعرضونه کول، کله چي د دوی دغه کارونه ډېر سوه او سرکښي يې زياته سوه نو رسول اللهﷺ دوی سره را ټول کړه نصيحت يې ورته وکړی، صلحي او سمي لاري ته يې را وبلل، د دوی د دغه سرکښۍ نتيجه يې ورته بيان کړه، خو په عوض د دې چي يهود اصلاح سي شر او عداوت يې نور هم زيات سو.

ابو داؤد او نور د احاديثو امامان د عبدالله بن عبّاس رضي الله عنه څخه روايت کوي او وايي: کله چي رسول اللهﷺ د بدر په ورځ قريشو ته ماته ورکړه او بيا مدينې منورې ته راغلی نو يې د بني قينقاع په بازار کي يهود سره را ټول کړه او وې فرمايل: يا معشر اليهود! د مخه تردې چي داسي حال درته پېښ سي لکه قريشو ته چي پېښ سو اسلام قبول کړی، يهودو وويل: يا محمّد!ﷺ ته په دې مه خطاوزه چي د قريشو څخه دي څو داسي بې تجربې نفر ووژل چي په جنګ نه پوهېدل، که ته زموږ سره جنګ وکړې ته به پوه سې چي خلک موږ يو او زموږ په مثل به د هيچا سره مخامخ نه سې، الله جل جلاله د يهودو د دغو خبرو په جواب او مقابل کي د سورة آل عمران ۱۲، ۱۳ نمبر آياتونه نازل کړه چي فرمايي:

﴿قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٢﴾﴾.

يعني: اې محمّده!ﷺ دغو کفارو ته و وايه چي ډېر ژر به په دنيا کي مغلوبه سی او په آخرت کي به جهنم ته و شړل سی او دغه جهنم د استوګني دپاره ډېر بد ځای دی.

ketabton.com - The Digital Library

﴿ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِي فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْيَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِي ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾ ﴾.

ژباړه: اې کتونکو! تاسي ته په هغو دوو ډلو کي چي په بدرکي د جنګ دپاره سره مخامخ سوې ډېر لوی عبرت دی، یوه ډله وه چي د الله جل جلاله په لارکي يې جنګ کاوه او بله ډله وه چي کافره وه، دوی به هغه ډله دوه چنده لیدل او الله جل جلاله په خپل نصرت سره د هغه چا تایید کوي چي د ده جل جلاله خوښه وي، بېشکه چي په دغه ډېر لیدلوکي د بصیرت خاوندانو لره ه عبرت دی.

د دغه آیات شریف د ترجمې د ښه پوهېدلو دپاره ه‍جبوره یو چي بیرته د بدر غزاء ته ولاړ سو، د بدر په غزاء کي د مشرکانو شمېر تقریباً زرو کسانو ته رسېدی چي د سپرتیا او حلالولو دپاره پوره شمېر اوښان او آسان او پوره اسلحه ور سره وه او بل طرف ته د اسلامي لښکر عدد تر درو سوو نفرو لږ څه زیات ؤ چي اویا اوښان، دوه آسه او لږ اسلحه ور سره وه، خو د تعجب ځای دا ؤ چي په ځینو وختو کي هر لښکر ته هغه بل مخامخ لښکر د خپل ځان په حساب دوه چنده معلومېدی، چي د هغه نتیجه دا سوه: چي د کافرانو په زړو کي د مسلمانانو د ډېروالي په سبب ببره ورولوېدل او مسلمانانو ته د کافرانو د دغه دوه چنده شمېر په سبب پر الله جل جلاله اعتماد او توکل پیدا سو او خپل رب ته نور هم متوجه سوه، نو الله عزوجل په دغو مکرمو آیاتو کي سربېره پر دې چي یهودو ته په مغلوبیت او د جهنم په اور وعده ورکړه دغي موضوع ته يې هم اشاره وکړه.

خیر بیرته د بني قینقاع د یهودو قصې ته راسی: د یهودو د دغه جواب څخه دا معلومه سوه چي دوی و رسول الله ﷺ او مسلمانانو ته په جنګ سره اعلان وکړی چي موږ ستا له جنګه نه بېرېږو او که ته زموږ سره جنګ وکړې هلته به در معلومه سي چي جنګیالي او توريالي څوک دي، خو رسول الله ﷺ خپل قهر او دا موضوع په ځان کي پټ کړه، رسول الله ﷺ او مسلمانانو صبر وکړی او د هغه څه په انتظار وه چي د شپو په تېرېدلو سره مخ ته راځي، د بني قینقاع د یهودو نور هم جرئت او جسارت

ketabton.com - The Digital Library

زیاتېدی، په خپلو ناوړه اعمالو سره یې د خپل ځان د بربادۍ کوښښ کاوه او په خپل بد عمل سره یې پر خپلو ځانو د ژوند کولو لاري بندي او ترخې کړې.

ابن هشام د أبي عَون څخه روایت کوي چي د مسلمانانو څخه یوې ښځي یو شئ د خرڅولو دپاره د بني قینقاع بازار ته یو وړی او هغه یې خرڅ کړی او بیا د یوه زرګر دکان ته ورغله هلته کېښېنستل غواړي چي د خپلي خوښي شئ رانیسي، اول خو زرګر غوښته چي دغه ښځه مخ لڅ کړي، ښځي د دې کاره څخه ممانعت وکړی، بیا یو بل خبیث یهودي پټ ورغلی د ښځي په بېخبري کي یې د دې د لباس یو کُنج لوړ د دې د غاړي سره وتړی او ښځه بېخبره ناسته ده، اوس خو هیڅ نه ده پېښه، خو کله چي د ښځي سودا خلاصه سوه نو ولاړه سوه، څرنګه چي کالي یې لوړ تړلي وه د بدن یوه حصه یې ښکاره سوه او یهودو پر وخندل، ښځي د دغه لځوالي سره یوه لویه چغه وکړه، دلته یو مسلمان سړئ هم ولاړ ؤ او یو شئ رانیسي هغه دغه حال ولیدی چي یوه مسلمانه مستوره ښځه لڅه سوه او هغه یهودي چي دا کار یې کړی دی ولاړ دی او خاندي، هغه مسلمان دغه واقعه ویني، څرنګه چي د شرف موضوع وه دغه واقعه یې نه سوای تحمل کولای نو یې پر یهودي را واچول او وې وژی، په بازار کي موجود یهود بیا پر مسلمان را ټول سوه او مسلمان یې و وژی، د وژل سوي مسلمان نورو اقرباوو د مسلمانانو څخه مرسته وغوښته، نو د مسلمانانو او د بني قینقاع د یهودو په منځ کي شر جوړ سو، کله چي رسول الله ﷺ ته خبر ورسېدی، یهودو ته یې حال ولېږی چي هغه نفر را تسلیم کړی کوم چي دغه مسلمان یې وژلی دی.

رسول الله ﷺ قاتل غواړي مګر د بني قینقاع یهودو دا نه منل چي قاتل دي ور تسلیم کړي بلکه د هغه مجرم پر څنګ ودرېدل، نو د قاتل د نه تسلیمېدلو په سبب هغه عهد چي د رسول الله ﷺ او یهودو په منځ کي ؤ د یهودو له طرفه مات سو، دلته نو رسول الله ﷺ مسلمانان امر کړه چي لښکر جوړ کړی، د مسلمانانو لښکر جوړ سو او د لښکر بیرغ یې حمزه بن عبدالمطلب ﷺ ته ورکړی، لښکر د بني قینقاع پر طرف حرکت وکړی، یهودو چي لښکر ولیدی په خپلو قلاوو ننوتل او دروازې یې بندي کړې، مسلمانانو د دباندي له طرفه محاصره کړل، اوس نو د بني قینقاع یهود په څو

ketabton.com - The Digital Library

شیانو غره دي، اول خو دوی اوه سوه نفره مسلح فوج لري او بل دننه په قلاوو کې د اوبو څاهان لري، کښتونه او حیوانات یې دننه په قلاوو کې وه، د دباندې شخه یې هیڅ شي ته ضرورت نه درلودی او هغه خوراکي مواد چې د دوی سره دننه په قلاوو کې موجود وه پوره یو کال یې بس وه، نو دوی دننه په قلاوو کې کښېنستل او رسول الله ﷺ ته یې د جنګ اعلان وکړی، رسول الله ﷺ حال ور ولېږی چې زه ستاسي سره کار نه لرم فقط هغه قاتل را تسلیم کړی، خو هغو وویل: یا محمّد! ﷺ تا پر موږ هم د قریشو خیال کړی دی؟ موږ جنګي خلک یو که جنګ کوې جنګ در سره کوو.

اوس د یهودو له طرفه تهدیدونه شروع سوه، یهود پر خپل کفر او خیانت ټینګار کوي او مسلمانانو په قلاوو کې محاصره کړي دي، دغه محاصره د هجرت د دوهم کال د شوال د میاشتي د پنځلسم تاریخه شروع سوه او د ذوالقعدې تر اولي شپې پوري یې دوام درلودی، یعني: پوره پنځلس ورځې د محاصرې تیري سوې او بیا هم دوام لري، خو الله جلّ جلاله د یهودو په زړو کې ېېره ور واچول او دا هغه ېېره ده: کله چې الله عزّوجلّ د یوه قوم د شکست او ماتېدلو إراده وکړي دغه ېېره یې په زړو کې ور واچوي.

نو یهودو د دغې بیري په سبب عذر او زاری شروع کړې، ویل: یا محمّد! ﷺ امان راکړه، رسول الله ﷺ و ویل: امان نسته، یهود نفر ور لیږي عجز او زاری کوي صلحه غواړي، خو رسول الله ﷺ وایي هیڅکله صلحه نه کیږي ېېله جنګه بله لار نسته، پسله ډېرو زاریو رسول الله ﷺ ورته و ویل: تاسي تسلیم سی بیا زما خوښه ده که مي وژلاست که مي پرېښوولاست هغه زما اختیار دی خو تاسي به ېېله قیده او شرطه تسلیمېږی، فقط په تسلیمېدلو سره له جنګه خلاصېږی، سبحان الله! د هغې بیري په سبب چې د یهودو زړو ته ننوتلې وه په دغه راضي سوه چې موږ تسلیم یو او ته چې زموږ په باره کې هره فیصله وکړې هغه زموږ قبوله ده، د اسلام او مسلمانانو هیبت او دبدبه دومره لوړ او مؤثر وه چې اووه سوه جنګي ځوانان ټول و رسول الله ﷺ ته تسلیم سوه.

یهود یې ټول ونیول او لاسونه یې ور وتړل، خلک په انتظار دي چې رسول الله ﷺ به د دغه بني قینقاع د یهودو په باره کې څه امر وکړي؟ رسول الله ﷺ لړو اصحاب کرامو ته ویلي وه: چې غواړي دغه اووه سوه نفره ټول و وژني یو یې هم

ketabton.com - The Digital Library

ژوندۍ پرې نږدي، دلته نو د يهودو دوست، لوی منافق، عبدالله بن اُبیٔ بن سلول د خپل منافقت د رُول په عملي کولو شروع وکړه، اوس عبدالله منافق چي د خزرج د قبيلې ؤ پوه سو چي دغه خلک ټول وژل کيږي، حال دا چي د ده او د بني قينقاع د يهودو په منځ کي حلف او تعهد ؤ چي يو د بل حفاظت به کوي خو اوس دیٔويني چي دغه يهود وژل کيږي او که و وژل سوه بيا نو د ده د عزت او کومک دپاره څوک نه پاته کيږي، نو رسول الله ﷺ ته ورغلی د دغو يهودو دپاره عفوه څنې غواړي.

رسول الله ﷺ چي تر اوسه يې د يهودو په باره کي حکم نه دی صادر کړی عبدالله منافق يې مخ ته کښېنستی او ورته وايي: يا رسولَ الله! أحسِن اِلی مَوَالِي، يعني: زما د متعهدينو دوستانو سره نيکي وکړه، عبدالله چي په ښکاره مسلمان دی او په دننه کي لوی کافر او د کفارو ملګری دی اوس د دغو مجرمينو يهودو دفاع کوي او وايي: أحسِن إلی مَوالي، رسول الله ﷺ مخ څني واړاوه او د ده جواب يې ورنه کړی، عبدالله يې بيا مخ ته کښېنستی او وايي: يا رسول الله! زما د متعهدينو سره نيکي وکړه، رسول الله ﷺ د ده د خبري جواب نه ورکوي او مخ يې څني واړاوه، رسول الله ﷺ تر اوسه د جنګ لباس چي زغره ده اغوستې ده، عبدالله بن اُبیٔ منافق بيا د رسول الله ﷺ مخ ته کښېنستی او لاس يې تر زغره ور دننه کړی، رسول الله ﷺ يې تر کميس ونيوی او ويل: يا رسولَ الله! زما د متعهدينو سره ښه وکړه، رسول الله ﷺ په قهر سو او ويل: وَيحک أرسِلني، ايله مي کړه، مګر منافق بيا هم دا نيت کړی دی چي دغه يهود به خلاصوي، ويل يا والله! تر هغو دي نه ايله کوم چي زما د متعهدينو سره نيکي او احسان و نه کړې، درې سوه نفره چي زغري يې اغوستي دي او څلور سوه نفره لڅ بېله زغرو دي دغه اووه سوه نفره په يوه وار حلالوې؟ حال دا چي دوی زه په يخ او ګرمي کي ساتلی يم، بيا نو ما ته څوک را پاته کيږي؟ او زه يو سړیٔ يم چي د جنګو سره مخامخ کېږم، رسول الله ﷺ چي هرڅه ممانعت کوي خو منافق عبدالله بن اُبیٔ پرخپله غوښتنه ټينګ دی.

خو په آخر کي رسول الله ﷺ د دغه منافق سره هغه چي د ده پر اسلام فقط يوه مياشت تېره سوې وه د مراعت او احسان معامله وکړه او يهود يې ده ته ور پرېښوول او

ketabton.com - The Digital Library

ویل دوی به د مدینې منورې څخه وزي، دلته به زما همسایه توب نه کوي، اوس نو د بني قینقاع یهود د شام طرف ته وزي او ځیني یې خیبر ته ولاړل، او هلته په خیبر کي د یهودو یو ځای کېدل شروع سوه.

دا د بني قینقاع د یهودو د غزاء قصه وه چي ځنګه شروع سوه او د منافق عبدالله بن اُبیّ په مرسته څنګه پای ته ورسېدل.

د السویق غزاء

په دغه وختو کي چي د قریشو څخه صفوان بن اُمیه، یهود او منافقین په دغو خپلو دسیسو او عملیاتو مشغول وه ابوسفیان د قریشو مشر د داسي یوه کار په باره کي فکر کوي چي تاوان یې لږ او اثر یې ډېر وي او غواړي چي داسي یو کار ډېر ژر عملي کړي چي په هغه سره د ده د قوم عزت وساتل سي او د دوی قوت په ښکاره سي.

نو یې د بدر تر ذلیل شکست وروسته قسم یاد کړی چي تر څو پر مسلمانانو حمله و نه کړم د جنابت غسل به نه کوم (یعني: خپلي ښځي ته به نه ور نژدې کیږي) نو یې کفار سره را ټول کړه ویل: څوک زما سره یو ځای کیږي چي د محمّد ﷺ پر ضد جنګ وکړو؟ ویې کولای سوای چي د دغه مقصد دپاره دوه سوه نفره سره یو ځای کړي او د دغه دوو سوو نفرو په ملګرتیا د مدینې منورې پر طرف رهي سو څو نژدې و مدینې منورې ته ورسېدل، مګر اوس دا جرئت نه لري چي په ښکاره پر مدینه منوره حمله وکړي نو یې د مدینې منورې څخه لیري خیمې و درولې او د مدینې منورې د یهودو سره یې ارتباط ونیوی نفر ور لیږي چي زموږ سره مرسته وکړی، څو په خپله ابوسفیان د شپې په تاریکه کي په پټه د مدینې منورې اطرافو ته ورغلی، اول د حُیَی بن أخطب کور ته ورغلی د هغه دروازه یې ور وټکول، هغه دغه د ده غوښتنه نه کړه قبوله ویل: زه د محمّد ﷺ څخه بېرېږم، بیا سلام بن مشکم ته چي د بني النُضَیر مشر او رئیس ؤ ورغلی، هغه دروازه ور خلاصه کړه د ده یې عزت وکړی شراب یې سره وڅښل د مسلمانانو حال او اخبار یې ورته و وایه، د دغو خبرو په واسطه ابوسفیان په دغه شپه د مدینې منورې د اطرافو پر یوه ځای چي (العریض) ورته ویل کېده حمله

ketabton.com - The Digital Library

وکړه، وُني يې ماتې کړې، کومې ميوې چې هلته پرتې وې هغه يې وسوځلې او د انصارو څخه يې يو سړئ چې هلته موجود ؤ په شهادت و رساوه او بيرته مخ پر مکه مکرمه په تېښته رهي سو، رسول الله ﷺ ته چې دا خبر و رسېدی ډېر ژر په ابوسفيان او د هغه په ملګرو پسي ورووتی خو ابو سفيان او ملګري يې په ډېر تلوار او چابکي سره تښتېدل، کوم خواړه چې د دوی سره ور سره وه هغه پرلار غورځوي غواړي چې ځانونه سپک کړي او وتښتي، مشرک قريش په تېښته سره د مسلمانانو څخه خلاص سوه.

په دغه حمله سره ابوسفيان خپل قسم پر ځای کړی چې ما پر مسلمانانو حمله وکړه، رسول الله ﷺ او مسلمانان تر (قرقرةُ الګدر) پوري پسي ولاړل خو کفار يې نه ونيول او بيرته را وګرځېدل، د بيرته را تګ په لار کي مسلمانانو هغه خواړه را ټولول چې کفارو د تيښتي په وخت کي غورځولي وه چې په دغو خوړوکي يو قسم خواړه وه چې سويق يې ورته ويل، نو ځکه دغي غزاء ته (غزوةُ السويق) ويل کيږي او دغه غزاء د هجرت د دوهم کال د ذوالحجې په مياشت کي تر بدر دوې مياشتي وروسته وه.

د ذِي أمَر غـزاء

دغه غزاء هغه لويه عسکري حمله ده چې تر اُحُد د مخه د رسول الله ﷺ په قيادت سوې ده او د دغي غزاء د پېښېدلو سبب دا ؤ چې د مدينې منورې استخباراتو و رسول الله ﷺ ته خبر را وړی چې د بني ثعلبه او محارب قبيلو ډېر زيات شمېر خلک د دې دپاره سره يو ځای کړي دي چې د مدينې منورې پر اطرافو حمله وکړي.

رسول الله ﷺ د مسلمانانو لښکر جوړ کړی چې د دغه لښکر د ټولو افرادو شمېر (۴۵۰) نفره ؤ، دغه لښکر د هجرت د دوهم کال د محرمې په مياشت کي د دښمن پر طرف حرکت وکړی، مسلمانانو په لار کي يو سړئ ونيوی چې "جبار" نومېدی او د بني ثعلبه د قبيلې څخه ؤ دغه سړئ يې رسول الله ﷺ ته را وستی، رسول الله ﷺ و اسلام ته دعوت کړی او هغه هم مسلمان سو، دا سړئ يې د حضرت بلال ﷺ ملګری کړی چې اسلام ور وښيي او سړئ په عين حال کي د مسلمانانو لښکر ته لار هم ور ښيي چې د دښمن مځکي ته بايد څنګه او پر کومه لار ورسي، هلته بيا وکفارو ته خبر ورسېدی چې

ketabton.com - The Digital Library

د مدينې منورې لښکر را رهي دی، څرنګه چې کفارو د جنګ دپاره پوره تياري نه وه نيولې (يا خو د مسلمانانو څخه بيرېدل) نو کفار د غرو سرو ته وتښتېدل.

رسول الله ﷺ د خپله لښکره سره د دوی د استوګنې ځای ته ورغلی او هلته يې د هغو اوبو سره واړول چې د(ذي أمَر اوبه) ورته ويل کېدې، نو له دغه سببه دغې غزاء ته د ذِي أمر غزاء ويل کيږي، رسول الله ﷺ د دغو اوبو سره خېمې و درولې او د صفري مياشت يې ټوله هلته تېره کړه، دا د دې دپاره چې د شا و خوا عرب د مسلمانانو په قوت او طاقت خبر سي او په زړو کې يې د مسلمانانو څخه بېره ځای ونيسي او عرب په دې پوه سي چې د اسلام قوت له حجازه و نجد ته ورسېدی، ځکه دغه قبيلې په غطفان کې وې او غطفان په نجد کې دی، په دغه غزاء کې جنګ يا يوه بله د يادولو وړ کومه لويه واقعه نه سوه پېښه، بېله يوې کوچنۍ او خطرناکه واقعې څخه، هغه دا چې د رسول الله ﷺ دا عادت ؤ چې ځيني وختونه به د خلکو څخه ګوښه کېدی هلته به يوازې ناست ؤ د الله جل جلاله عبادت او د خپله ربه سره به يې مناجات کاوه.

نو رسول الله ﷺ د خپله عادته سره سم پسله خېمو درولو ولاړی هلته تر يوه ونه لاندې کښېنستی، د دغو قبيلو خلک چې د غرو سرو ته ختلي دي رسول الله ﷺ يې و پېژندی او ويل: والله بل وخت يې بيا په دغسې تنهايي کې نه سو پيدا کولای خوک د ده د وژلو دپاره ورځي؟ يو نفر چې دَعثور بن الحارث نومېدی هغه و ويل: زه يې وژنم، نو دغه دعثور په کراره کراره د غره څخه را کښته سو څو رسول الله ﷺ ته ور ورسېدی او څوک نه دي په خبر، رسول الله ﷺ په دغه وخت کې تر ونه لاندې بيده ؤ، اوس نو دعثور د رسول الله ﷺ سر ته توره په لاس ولاړ دی، په دغه وخت کې رسول الله ﷺ را ويښ سو او وې ليده چې دعثور ورته ولاړ دی او توره يې په لاس کې ده، غواړي چې رسول الله ﷺ و وهي.

دا داسې حالت دی چې هيچا د دې خيال او ګمان نه کاوه چې داسې دې پېښه سي خو اوس دعثور توره په لاس ولاړ دی او ويل: يا محمّد! ﷺ اوس مې څوک ستا څخه منعه کوي؟ د ده په فکر کار خلاص دی فقط يو واری غواړي خو رسول الله ﷺ په يقيني او اعتمادي لهجه ورته و ويل: اَللّٰهُ، سبحان الله! د رسول

ketabton.com - The Digital Library

الله ﷺ د دغي جملې د ويلو سره دعثور پر شا غځار سو او توره يې رسول الله ﷺ ته نژدې دلاسه ولوېدل، توره رسول الله ﷺ واخيستل، اوس دعثور پروت دی او رسول الله ﷺ توره په لاس ورته ولاړ دی، رسول الله ﷺ ورته و ويل: زما څخه دې څوک منعه کوي؟ دعثور و ويل: يا محمّد! ﷺ الأمان. الأمان، او دا وعده در سره کوم چې هيڅ وخت بيا ستا او د مسلمانانو په مقابل کې نه جنګيږم.

رسول الله ﷺ پرېښاوه، دعثور بيرته خپل قوم ته ولاړی، قوم ورته و ويل: ولې دې و نه واهه؟ دَعثور ويل: ما چې ورته و ويل: څوک مې ستا څخه منعه کوي؟ کله چې ده و ويل: الله، يوه سړي په دواړو لاسو پرځيکړ و وهلم او زه پر شا غځار سوم.

دا جبريل عليه السلام ؤ او د رسول الله ﷺ د نجات او خلاصون دپاره له آسمانه راکښته سوا و دغه سړی يې وواهه.

د کعب بن الأشرف يهودي وژنه

کعب بن الأشرف د يهودو لوی او مالداره سړی ؤ چې د اسلام او مسلمانانو سره يې تر ټولو يهودو زيات حسد او عناد درلودی، رسول الله ﷺ يې په ښکاره سره آزاراوه او د مسلمانانو سره يې په ښکاره د جنګ اعلان کاوه، دئ په خپله د طئ د قبيلې د بني نبهان څخه ؤ او مور يې د بني النضير د يهودو څخه وه، کعب بن الأشرف چې غني او بربادي سړئ ؤ په عربو کې په ښايست سره مشهوره ؤ او د عربو د شاعرانو څخه يو شاعر ؤ، د ده قلا د مدينې منورې په جنوبي طرف کې د بني النضير د يهودو د کورو شا ته وه، کله چې د بدر په جنګ کې د مسلمانانو د کاميابۍ خبر د اول وار دپاره ده ته ورسېدی ده و ويل: آيا دا صحي او ممکنه ده؟ هغه خلک د عربو اشراف او د خلکو پاچهان وه، په والله که محمّد ﷺ دغه خلک وژلي وي نو د مځکي نس د مځکي تر مخ ښه او بهتر دی (يعني: تر دې ژوند مرګ ښه دی) کله چې بيا دا خبر تاکيد او يقيني سو نو دغه د الله دښمن په اشعارو کې د رسول الله ﷺ او مسلمانانو بد ويل شروع کړه او د دوی دښمنان يې ستايل او هغه يې نور هم جنګ ته تشويقول، خو يوازي په شعر ويلو هم نه سو قانع، بلکه مکې مکرمې او قريشو ته ورغلی او هلته يې

ketabton.com - The Digital Library

د مُطلب بن أبي وداعه السهمي په کور کې واړول. په مکه مکرمه کې به هر مجلس ته ورتلی او هلته به يې په ژړا ژړا د بدر پر وژل سوو کسانو شعرونه ویل. چې په دې کار سره يې د هغو احساسات پارول، د رسول الله ﷺ او مسلمانانو پر ضد يې د قریشو عناد او دښمني ستایل او قریش يې د مسلمانانو جنګ ته تشویقول او را بلل.

په هغه وخت کې چې کعب بن الأشرف په مکه مکرمه کې ؤ، مشرکانو پوښتنه ځني وکړه چې آیا ستا زموږ دین خوښ دی که د محمّد ﷺ او د هغه د اصحابو؟ او کومه ډله پر حق دین رهي ده؟ کعب به ورته ویل: تاسي تر دوی افضل او پرحق یاست او حتّی د دغو مشرکانو په سبب به يې د بتانو عبادت هم ور سره کاوه، په دغه باره کې د سورةُ النساء (٥١) نمبر آیات نازل سو چې الله جلّ جلاله فرمايي:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّـٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَـٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ سَبِيلًا ﴿٥١﴾ ﴾. [النساء: ٥١]

یعني: آیا تا هغه کسان نه دي لیدلي چې دوی ته له کتابه ښخه برخه او حصه ورکول سوې ده (چې هغه دغه یهود دي، ځکه دوی کتابیان وه) دوی پر بت او شیطان ایمان را وړی دی، یعني: د قریشو دپاره يې د بتانو عبادت کاوه او دوی و هغو کسانو ته چې کافران سوي دي وايي: تاسي مشرکان تر هغو کسانو ډېر پر لار برابر یاست چې پر الله او رسول الله يې ایمان را وړی دی.

سبحان الله! نن ورځ هم په مسلمانانو کې داسې کسان پیدا کیږي چې ګمراهو کفارو، یهود او نصاراوو ته وايي: تاسي تر مسلمانانو ښه او بهتر یاست.

خیر کعب بن الأشرف یهودي بیرته مدینې منورې ته راغلی او په خپلو اشعارو کې به يې د اصحاب کرامو ښځې په بده سره یادولې او مسلمانان يې په خپله ایله ژبه سره ډېر زهیرول، دلته نو رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته و ویل: څوک مو د کعب بن الأشرف ښخه خلاصوي؟ ځکه ده الله او رسول الله ډېر آزار کړه.

د دې کار دپاره د مسلمانانو ښخه یوې ډلې ځانونه انتخاب کړه چې هغه ډله: محمّد بن مسلمه، عُباد بن بشر، ابونائله، چې نوم يې سلکان بن سلامه دی او

ketabton.com - The Digital Library

د یهودي کعب بن الأشرف رضعي ورور هم ؤ، حارث بن أوس، ابو عبس بن حَبر، دغو پنځو نفرو په خپله خوښه دکعب بن الأشرف د وژلو دپاره ځانونه انتخاب کړه او د دغي ډلي مشر محمّد بن مسلمهؓ ؤ، د کعب بن الأشرف د وژلو په روایتو کي راغلي دي: کله چي رسول اللهﷺ و فرمایل: څوک د کعب کار ورکوي؟ ده الله او رسول الله ډېر آزار کړه، محمّد بن مسلمهؓ ولاړ سو او ویل: زه یا رسول الله! آیا ستا خوښه ده چي ویې وژنم؟

رسول اللهﷺ و فرمایل: هو، محمّد بن مسلمهؓ و ویل: نو اجازه را کړه چي یو څه و وایم، رسول اللهﷺ و فرمایل: وې وایه، یعني د دغه کار د کولو دپاره خلاف ویلو ته ضرورت لرم د هغه خلاف ویلو اجازه راکړه، رسول اللهﷺ هم اجازه ورکړه.

په دغسي حالاتو کي یعني: د کفارو سره د جنګ او مقابلې په وخت کي چم، حیله او خلاف ویل، یوازي دا نه چي جائز او روا دي، بلکه ښه کار هم دی.

اوس نو د نقشې د عملي کولو دپاره محمّد بن مسلمهؓ و کعب بن الأشرف ته ورغلی او ورته ویل یې: دغه سړي (چي مقصد یې رسول اللهﷺ ؤ) زموږ څخه صدقه وغوښتل او موږ یې ستړي کړي یو.

کعب ورته و ویل: په والله تاسي د ده مرسته او ملګرتیا کوی.

محمّد بن مسلمهؓ و ویل: موږ د دهﷺ متابعت کړی دی او دا مو نه ده خوښه چي اوس یې پر نیمه لار پرېږدو، و به ګورو چي د ده د کار آخر څه شي کیږي، خو اوس موږ ستا څخه یو یا دوه خُرواره خواړه په پور غواړو، کعب و ویل: هو خواړه په پور درکوم خو ګرو به را ته ایږدی.

محمّد بن مسلمه ؓ و ویل: په ګرو کي څه شي غواړې؟

کعب ویل: ښځي په ګرو کي را کړی.

محمّد بن مسلمه ؓ و ویل: موږ خپلي ښځي څنګه په ګرو کي در سره پرېږدو؟ حال دا چي ته په عربو کي ښایسته سړئ یې.

کعب ویل: نو اولادونه مو په ګرو کي را کړی.

محمّد بن مسلمهؓ و ویل: خپل اولادونه څنګه په ګرو کي درکړو؟ سبا به

ketabton.com - The Digital Library

هلکان په خپلو منځو کې یو و بل ته د پېغور پر قسم وایي: ته خو هغه یې چې په یوه خُروار خوړو ګرو سوی وې، دا موږ ته شرم او پېغور دی، مګر ستا د اطمینان دپاره به خپله اسلحه په ګرو کې درته کښېږدو.

کعب بن اشرف یهودي وعده ورسره وکړه چې ښه دی اسلحه دي راوړه او راسه.

ابونائله ﷺ چې د کعب رضعي ورور ؤ دئ هم د محمّد بن مسلمه پر قسم کعب ته ورغلی مجلس ور سره کوي دکعب د اشعارو بیتونه ور سره وایي او بیا یې په آخر کې ورته و ویل: ویحکَ یا ابن اشرف! زه د یوه حاجت او ضرورت دپاره را غلی یم، زه به هغه حاجت او مقصد درته بیان کړم خو ته به دغه حال د ځان سره پټ ساتې، کعب ویل: هو وایه، ابونائله ﷺ و ویل: د دغه سړي را تګ موږ ته یو آفت ؤ (چې مقصد یې رسول الله ﷺ ؤ) د ده په راتګ سره مو ټول عرب دښمنان وګرځېدل، ټول عرب مو د یوې لیندۍ څخه ولي او په یوه سترګه را ته ګوري، دکاروبار او تجارت لارې یې راباندې بندې کړې، موږ په تکلیف یو، اولادونه مو وږي دي، نورې یې هم داسې خبرې ورته وکړې لکه محمّد بن مسلمه چې کړې وې او ابونائله د خپلو خبرو په منځ کې دا هم ورته و ویل: چې زما سره دغه زما د رأیي او نظر نور ملګري هم سته او زه غواړم چې هغه هم تا ته را ولم او ته یو څه خواړه پر خرڅ کړې او مراعت یې هم وکړې، کعب د ابونائله سره هم موافق سو.

اوس نو په دغو خبرو کې محمّد بن مسلمه او ابونائله د هغه خپل مقصد دپاره کامیابه سوه، هغه دا چې: اوس دوی کولای سي چې کعب ته د اسلحې سره ور سي څکه دغه اسلحه د ګرو دپاره ورته ایږدي او د ځانه سره نور ملګري هم په دغه عُنوان ورولي چې دوی هم د رسول الله ﷺ څخه ناراضه او د دوی د نظریې موافق دي.

یوه شپه چې د سپوږمۍ په رڼا روښانه شپه وه او دا د هجرت د دریم کال د ربیع الأول د میاشتې د څوارلسم شپه وه دغه پنځه نفریزه ډله رسول الله ﷺ ته سره را ټوله سوه او د خپلې نقشې د عملي کولو إراده یې ورته بیان کړه، رسول الله ﷺ هم تر بقیع الغرقده پورې د دوی سره را ووتی او بیا یې ورته وفرمایل: په بسم الله سره رهي سی او ویل: الٰهي! د دوی مرسته وکړې، بیا نو رسول الله ﷺ خپل کور ته ولاړی او

ketabton.com - The Digital Library

هلته يې لمونځ او د خپل رب سره مناجات کاوه، دغه ډله رهي سوه ترڅو چي د کعب بن الأشرف قلا ته ورسېدل د قلا د دباندي څخه ابونائله ور بغ کړه، کعب ولاړ سو چي ورته را کښته سي، د کعب ښځي چي په دغه نژدې وختو کي يې واده ور سره کړی ؤ کعب ته و ويل: ته د شپې په دغه وخت کي چيري ځې؟ او ما داسي آواز واورېدی لکه د هغه څخه چيويني څڅېږي، کعب ويل: دا زما ورور محمّد بن مسلمه او زما رضعي ورور ابونائله دي او يو د عزت خاوند او شجاع سړئ (چي خپل ځان يې مقصد ؤ) که د چړو و وهلو ته وغوښتل سي بايد دغه دعوت قبول کړي، بيا نو کعب په کبر او غرور د قلا څخه په داسي حال کي را کښته سو چي ډېر عطر يې استعمال کړي وه او د سر له وربښتانو څخه يې خوشبويي پورته کېدل، د کعب تر را وتلو د مخه ابونائله خپلو ملګرو ته ويلي وه: کله چي کعب راسي زه يې تر وربښتانو نيسم او وربښتان يې بويوم هر وخت چي تاسي په دې پوه سواست چي ما تر وربښتانو ښه ټينګ ونيوی نو يې په توروو وهی.

اوس چي کعب را کښته سو ترڅه وخته يې دالته خبري سره وکړې او بيا ابونائله ورته و ويل: يا ابن الأشرف! نه غواړي چي (شعب العجوز) ته ولاړسو او دغه پاته شپه هلته مجلس سره وکړو؟ کعب ويل: ستاسي خوښه ده، نو سره رهي سوه، پرلاري ابونائله ورته وايي: يا کعب! تر دغه عطرو چي دغه نن شپه تا وهلي دي خوشبويه عطر مي نه دي بوی کړي.

کعب د دغي خبري د اورېدلو سره په فخر و ويل: زما سره د عربو تر ټولو ښځو خوشبويه ښځه ده.

ابونائله و ويل: اجازه را کوې چي سر دي بوی کړم؟

کعب ويل: هو، ابونائله د کعب په وربښتانو لاس ننه ايستی او د ده وربښتان يې بوی کړه، د ابونائله ملګرو هم د کعب وربښتان بوی کړه، تر څه تګ وروسته ابونائله ويل: زه غواړم چي بيا دي وربښتان بوی کړم، کعب ويل: هو بوی يې کړه، ده يې بيا وربښتان بوی کړل، کعب ښه مطمئن سو، تر څه تګ او خبرو وروسته بيا ابونائله ورته وايي: زه غواړم چي بيا دي وربښتان بوی کړم، کعب وايي هو بوی يې کړه،

ketabton.com - The Digital Library

ده چې یې لاس په وربښتانو ور ننه ایستی تر وربښتانو یې ټینګ ونیوی او پر ملګرو یې رغ کړه: وهی یې دا د الله دښمن، په دغه وخت کې د شا وخوا څخه په تورو و وهل سو مګر دې تورو د کاره وانه چاوه، محمّد بن مسلمه رضي الله عنه چې یو تبرزین ور سره ؤ په هغه یې و واهه څو دغه د الله دښمن و وژل سو، خو د دغو وهلو سره کعب یوه دومره لویه چغه وکړه چې شا وخوا ټولو خلکو واورېدل او داسي قلا نه سوه پاته چې پرهغه دي اور نه سي بل، خلکو د قلاوو پرسرو د دې دپاره اورونه بل کړه چې خلک سره راټول سي ځکه دا د خلکو د جمعه کېدلو او آماده کېدلو دپاره علامه او خبر ؤ.

د مسلمانانو پنځه نفریزه ډله د مدینې منورې پر طرف رهي سوه خو په دغو نفرو کي حارث رضي الله عنه د خپل یوه ملګري په تور زخمي سوی ؤ او وینې ځني بهېدې، نو ځکه د خپلو ملګرو ترشا پاته سو، هغه نور ملګري چې یې حَرّةُ العریض ته ورسېدل وې لیده چې حارث د دوی سره نسته نو یې د څه وخت دپاره دالته انتظار ورته وکړی څو حارث هم چې کرارکرار په دوی پسې ؤ را ورسېدی، حارث یې پر اوږو ور سره واخیستی څو بقیع الغرقد ته ورسېدل او هلته یې په لوړ آواز تکبیر و وایه.

رسول الله ﷺ د دوی تکبیر واورېدی او پوه سو چې کعب یې وژلی دی، رسول الله ﷺ هم تکبیر و وایه، کله چې اصحاب کرام رسول الله ﷺ ته ور ورسېدل رسول الله ﷺ ورته و فرمایل: أفلَحَتِ الوُجُوه، یعني: کامیابه سولاست، دوی و ویل: وَوَجهُکَ یا رسولَ الله! او د دغه طاغي سر یې د رسول الله ﷺ په مخ کي پر ځمکه وغورځاوه، رسول الله ﷺ د الله جل جلاله حمد و وایه او د حارث پر زخم یې ورتوف کړه، هغه زخم ځای پر ځای جوړ سو او بیا یې هیڅکله تکلیف ورنه کړی.

کله چې یهود د طاغي کعب بن الأشرف په وژلوخبر سوه د دوی په عنادي او حسدي زړو کي نوره هم ببره ډېره سوه او په دې پوه سوه: هر هغه څوک چې أمن خرابوي او په خلکو کي تشویشونه پیدا کوي د خپلو وعدو او عهدو احترام نه کوي که نصیحت فایده ورته و نه کړه نو رسول الله ﷺ د هغو په مقابل کي د قوت د استعمالولو څخه هیڅ دریغ نه کوي، یهودو د دغه خپل یاغي او طاغي مشر په وژلو هیڅ هم و نه ویل بلکه نور هم آرام سوه او پر خپلو عهدو یې د وفاء کولو اظهار کاوه، دغه ښا ماران

ketabton.com - The Digital Library

په تلوار په خپلو غارو ننوتل چې په هغو کې خپل ځانونه پټ کړي، په دغه ډول سره رسول الله ﷺ تر ډېره وخته د داخلي خطرو څخه و هغه خارجي خطرو ته چې د مديني منورې د دباندي څخه يې د پېښېدلو امکانات وه تر يوې اندازې فارغه سو.

نو د رسول الله ﷺ په دغه حکيمانه عمل مسلمانان د ډېرو هغه داخلي ستړياوو او تکاليفو څخه هوسا سوه چې کله نا کله به ورته پېښېدل.

په دغه وخت کې يعني: د بدر او اُحُد په منځ کې د حضرت علي بن أبي طالب رضي الله عنه واده د رسول الله ﷺ د لور حضرت فاطمة الزهراء رضي الله عنها سره وسو او دا هغه مشرف ترين او مکرم ترين واده دی چې د رسول الله ﷺ د کشري لور حضرت فاطمة الزهراء، هغه چې په شرف او عزت کې به د دې مثل هيڅ نه وي او که وي ډېر لږ به وي، د رسول الله ﷺ د اکا د زوی او هغه نژدې ملګري حضرت علي رضي الله عنه سره کيږي.

د فُرُع يا بَحران غزاء

اوس خو تاسي ته معلومه ده چې د هجرت دريم کال داخل سو، د هجرت د دريم کال د ربيع الآخر په مياشت کې رسول الله ﷺ په يوه بله جنګي دوره د درو سوو نفرو اصحاب کرامو په ملګرتيا د مديني منورې جنوبي طرف ته د قريشو يوې قافلې ته چې د يمن څخه را رهي وه ور و وتی، چې دغه ځای ته بَحران ويل کيږي او د فُرُع په منطقه کې واقع دی، څرنګه چې قافله د دوی تر وتلو د مخه تېره سوې وه نو جنګ و نه سو، خو د رسول الله ﷺ د دغه وتلو په سبب کې روايتونه مختلف دي، څوک وايي چې د قريشو قافلې ته ور وتلی ؤ او څوک وايي چې رسول الله ﷺ ته خبر ورسېدی چې د بني سُليم قبيله د مسلمانانو د جنګ دپاره سره جمع سوې ده نو رسول الله ﷺ د هغو تر حملې د مخه ور و وتی، بني سُليم چې د رسول الله ﷺ په ورتګ خبر سوه سره وپاشل سوه او ولاړل، خو اول روايت صحي دی ځکه د بني سُليم د قبيلې کورونه د فُرُع و طرف ته نه دي، بلکه بني سُليم په نجد کې پراته وه.

ketabton.com - The Digital Library

د زيد بن حارثه رضی الله عنه سرِيه يا ټولۍ

دغه سريه هغه آخرنۍ او ډېره کاميابه واقعه ده چي د هجرت د درېيم کال د جمادي الأخير په مياشت کي د اُحُد تر غزاء د مخه پېښه سوې ده.

د بدر تر غزاء وروسته قريشو ته لوی تکليف او تشويش پېښ ؤ ځکه قريشو نه صنعت درلودی نه زراعت بلکه د دوی ټول ژوند په تجارت سره ؤ او مهم تجارت يې د شام و طرف ته ؤ، خو مدينه منوره د شام په لار کي واقع ده يعني: مدينه منوره د مکې مکرمې او شام په منځ کي پرته ده، اوس نو قريش خپلي قافلې په بېغمه زړه نه سي لېږلای، ځکه قافله بايد خامخا د مدينې منورې پر لار تېره سي او هلته يې مسلمانان را ګرځوي، نو خود قريش په غم او تشويش کي دي.

صفوان د اُميه بن خلف زوی هغه چي ورور او پلار يې په بدر کي و وژل سوه د قريشو له طرفه د دغه کال د تجارتي قافلو د مشرتوب دپاره انتخاب کړل سو (لکه د اطاق تجارت رئيس) اوس نو صفوان و قريشو ته وايي: محمّد ﷺ او د ده ملګرو زموږ تجارت پر موږ بند کړی موږ نه پوهېږو چي موږ د ده په اصحابو څه وکړو؟ او د ساحلي لارو خلک هم ټول د ده ملګري سوه اوس زه نه پوهېږم چي پر کومه لار ولاړ سم؟ که موږ دلې په خپلو کورو کي پاته سو خپله سرمايه خورو هيڅ نه را پاته کېږي او تاسي پوهېږی چي په مکه کي زموږ ژوند په تجارت سره دی چي په دوبي کي شام ته ځو او په ژمي کي يمن ته ځو، پر دې موضوع بحث شروع سو، خو اسود بن مطلب و صفوان ته و ويل: د ساحل لار پرېږده او د عراق لار ونيسه، چي دا ډېره اوږده لار وه يو وار به قافله د عراق پر طرف تله او بيا به له هغه ځايه څخه په نجد کي تېرېدل بيا به شام ته تله چي دغه لار د مدينې منورې په شرقي طرف کي د مدينې منورې څخه ډېره ليري تېرېدل او قريشو ته دغه لار هيڅ نه وه ور معلومه، نو اسود بن مطلب و صفوان ته و ويل: فُرات بن حيان در سره ملګری کړه چي هغه دغه لار در وښيي.

قريشو د دغي قافلې خبر ډېر پټ ساتلی ؤ هيڅوک نه وه خبر چي قافله کله او د کومي لاري څخه ځي خو سبحان الله! الٰهي قدرت دی د دغي قافلې د رهي کېدلو

ketabton.com - The Digital Library

او د تنګ د لارې خبر مديني منورې او مسلمانانو ته ورسېدی هغه داسي: د مسلمانانو څخه يو نفر چي سُلَيط بن نعمان نومېدی په کفارو کي يې د جاهليت د وختو څخه يو آشنای درلودی چي د هغه نوم نعيم بن مسعود ؤ او مشرک دی (دغه نعيم بن مسعود د خندق په غزاء کي ډېره جالبه قصه لري چي پرخپل وخت به درته بيان سي او هغه وخت مسلمان سو) خو اوس دغه نعيم مشرک او دکفارو ملګری دی، نو سُلَيط بن نعمان چي مسلمان دی د نعيم بن مسعود مشرک سره د شراب چښلو په مجلس کي ناست دی او شراب سره چښي (البته تر دغه وخته شراب نه وه حرام سوي) نعيم بن مسعود نشه سو او ده ته د قافلې حال پوره ور معلوم ؤ، د نشې په حالت کي پر خبرو راغلی د قافلې د لېږلو حال بيانوي، مګر سُلَيط چي نه دی نشه ده بيا په پوښتنو شروع وکړه څو د قافلې پوره حال يې په تفصيل سره ځني معلوم کړی چي کله رهي سوه او پر کومه لار ځي څو نفره او څومره مالونه ور سره دي؟ کله چي سُلَيط پوره معلومات حاصل کړه نو سمدستي و رسول الله ﷺ ته ورغلی او ټوله قصه يې ورته بيان کړه.

رسول الله ﷺ هم ډېر ژر يوه سل نفريزه ټولۍ جوړه کړه چي د ټولۍ مشر زيد بن الحارثه رضي الله عنه ؤ، زيد هم په ډېره چابکي سره د قافلې لارې ته ځان ورساوه او پر قافله يې په داسي وخت کي حمله وکړه چي د قافلې خلکو په نجد کي د يو اوبو سره اړول چي هغو اوبو ته (قَردَه) ويل کېده، مسلمانانو ټوله قافله بېله جنګ او مقاومته په غنيمت واخيستل، ځکه صفوان او د ده ملګرو هيڅ دا فکر نه کاوه چي مسلمانان دي په دغه ليري او نامعلومه لارکي ور ته ولاړ وي، نو خود بېله تيښتي بل څه نه وه ورپاته.

کفار د عراق پر طرف رهي وه د دوی په فکر مسلمانان هلته څه غواړي دا هيڅ امکان نه لري چي مسلمانان دي په مخه ورسي، د قافلې خلکو په بيغمه زړه اړول چي ناڅاپه حمله پر وسوه، نو صفوان او هغه د قافلې ساتونکي بېله کوم مقاومته ټول وتښتېدل قافله يې سره د هغو مالو چي پکښې وه پرميدان پرېښوول، مسلمانانو ټوله قافله په غنيمت واخيستل، سل زره د سپينو زرو درهمه، اوښان، مالونه، ټول شيان يې واخيستل، چي دغه مالونه مسلمانانو ته لوی غنيمت ؤ حتّٰی هغه د قافلې لار ښوونکی فُرات بن حيان يې هم بندي ونيوی، رسول الله ﷺ پسله هغه چي د قافلې څخه يې

ketabton.com - The Digital Library

خُمس يا پنځمه حصه وايستل نوره قافله يې د ټولې پر افرادو تقسيم کړه او فُرات بن حيان مسلمان سو.

دغه کاميابه حمله چې د بدر تر جنګ وروسته وه قريشو ته يې يو بل نوی غم او مصيبت جوړ کړی، په دغه واقعه د قريشو نور هم تشويش او پرېشاني زيات سوه. اوس نو د قريشو مخ ته دوې لارې دې: يا به خپله سرکښي او کبرياء پرېږدي د مسلمانانو سره به د صلحې او مسالمت لار اختياروي يا به داسې جنګ کوي چې په هغه سره هغه خپل بايللی مجد او پخوانۍ عزت لاس ته را وړي او د مسلمانانو قواوې داسې تيت او پرکې کړي چې نه پردوی اونه د دوی پر قافلو تسلط ولري، خو د مکې مکرمې مشرکانو دغه دوهمه د جنګ لار اختيار کړه، قريشو پر دې ټينګار کاوه چې خپله بدله او انتقام واخلي او د مسلمانانو سره د مقابلې دپاره بايد پوره آمادګي ونيسي او پر مسلمانانو بايد د دوی په کورو کې حمله وسي، نو دغه د اوسنۍ قافلې اخيستل او هغه نور پخواني واقعات د دې سبب وګرځېدل چې د اُحُد غزاء يې په وجود را وړل.

د اُحُد غزاء! يا د يوه

نيستي کوونکي جنګ دپاره د قريشو آمادګي

پسله هغه چې قريشو د بدر په غزاءکې شرموونکی شکست وخوړی مشران او سردارن يې و وژل سوه، نو قريش له قهره سره ايشېدل او په زړو کې يې د انتقام او بدلې اخيستلو اور بل ؤ حتّی قريشو د بدر پر وژل سوو کسانو ژړا منعه کړه او ويل: د بنديانو د خلاصون دپاره پر فديه ورکولو هم تلوار مه کوی، دا د دې دپاره چې مسلمانانو ته د دوی د درد او غم اندازه نه سي معلومه، نو د بدر تر جنګ وروسته قريشو پر دې اتفاق وکړی چې د مسلمانانو پر ضد به يو عمومي داسې جنګ جوړوي چې د دوی زخم ور جوړ کړي او د دوی د انتقام تنده ور ماته کړي، نو يې د دغسې جنګ دپاره د تياری او آمادګی په نيولو شروع وکړه، د قريشو په مشرانو کې عِکرمه بن أبي جهل، صفوان بن اُميه، ابوسفيان بن حرب، عبدالله بن أبي ربيعه، هغه کسان وه چې

ketabton.com - The Digital Library

د جنګ کولو دپاره په ډېر شوق او حماس کي وه او د دغه جنګ د کامیابه کولو دپاره هغه اول کار چي دوی وکړی هغه دا ؤ: کومه قافله چي د بدر د جنګ سبب وګرځېدل او ابوسفیان د مسلمانانو د حملې څخه خلاصه کړه، د مشرکانو مشرانو هغه قافله د څان سره وساتل او د هغې قافلې مالکانو یا هغو کسانو ته چي په دغه قافله کي یې حصه درلودل و ویل: یا معشر القریش! محمّد ﷺ ستاسي سره ظلم وکړی ستاسي سرداران او مشران یې ووژل، په دغه مال سره د ده د جنګ دپاره زموږ مرسته وکړی ښایي چي موږ خپل انتقام او بدله واخلو، هغو هم دا قبوله کړه، اوس نو دغه قافله چي زر اوښه پکښې وه او د سرو زرو پنځوس زره دیناره یې د مالو قیمت ؤ دا ټوله د را تلونکي جنګ دپاره کښېښوول سوه، الله جل جلاله د سورة الأنفال په (۳۶) نمبرآیات کي فرمایي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمۡ لِيَصُدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيۡهِمۡ حَسۡرَةٗ ثُمَّ يُغۡلَبُونَۗ﴾. [الأنفال:۳۶]

ژباړه: بېشکه هغه کسان چي کافران دي خپل مالونه د دې دپاره مصرفوي چي خلک د الله جل جلاله د دین او لاري څخه منعه کړي، ژر ده چي دوی به دغه مالونه د دغه مقصد دپاره مصرف کړي خو دغه مصرفول به د دوی دپاره یو حسرت او پښېماني وي(*څکه مالونه به یې مصرف سي او مقصد ته به نه ورسیږي*) او بیا به په آخر کي هم دوی مغلوبه سي.

نن ورځ هم موږ وینو چي کفار بې حسابه مالونه د اسلام د ختمولو دپاره مصرفوي، یوه نفر ته د لږ کار په مقابل کي ډېري پیسې ورکوي خو دا هیڅ امکان نه لري چي اسلام دي ورک یا ختم سي، بلکه د دوی مالونه به ختم او مصرف سي خو اسلام به بیا هم د مسلمانانو په زړو او اعمالو کي هغسي پاته وي، ښه متوجه سی: د اسلام د ختمولو دپاره یوازي اوسني کفار مالونه نه مصرفوي بلکه دغه کار د اسلام د شروع څخه تر نن ورځي پوري شروع دی خو هیڅ نتیجه یې نه ورکړې ده او نه به یې ورکړي.

پسله هغه څخه چي قریشو د دغي قافلې تجارتي مالونه د را تلونکي جنګ دپاره کښېښوول نور هم د خدای و هست موضوع شروع سوه او خلکو هم پوره مالي مرسته

ketabton.com - The Digital Library

وکړه، دا خو مالي او مادي حالت ؤ چي ډېر ښه مخ ته ولاړی، بیا نو قریشو د شا و خوا په ټولو قبائلو کي لکه د احابیش قبیله، کنانه او اهل تهامه، نجد او غطفان کي داسي اعلان وکړی: هرڅوک چي زموږ په ملګرتیا د مسلمانانو سره په جنګ کي حصه اخلي هغه کولای سي چي راسي، یوازي دا نه چي اعلان یې وکړی بلکه په خپله ابوسفیان غطفان ته ورغلی، هغه غطفان چي رسول الله ﷺ حمله پر کړې وه او موږ یې لږ د مخه قصه بیان کړه، غطفان هم نفر ور سره کړه چي په دې جنګ کي د ابوسفیان مرسته وکړي او بیا ابوسفیان د حبشیانو قبیلې ته ورغلی هغوهم د نفرو مرسته ور سره وکړه، ابوسفیان د هر چا څخه مرسته غواړي او د هر ځای څخه نفر را ټولوي حتّی صفوان بن اُمیه هغه (ابو عَزّه) شاعر کوم چي د بدر په جنګ کي مسلمانانو بندي ونیوی او بیا رسول الله ﷺ بېله فدیې په دې شرط ایله کړی چي بیا به د مسلمانانو پر ضد نه جنګیږي او ده هم دغه وعده وکړه، نو صفوان دغه ابو عَزّه په دې راضي کړی چي پر قبیلو ګرځه او په خپلو اشعارو سره خلک د مسلمانانو پرضد پاروه او صفوان دا وعده ور سره وکړه که ته له جنګه ژوندئ راغلې دومره مال به درکړم چي په یوه وار به دي غني کړم او که و وژل سوې ستا د لوڼو نفقه د همېش دپاره پر ما ده، ابو عَزّه هم دغه سودا قبوله کړه قبیله پر قبیله ګرځېدی او په خپلو اشعارو سره یې خلک د مسلمانانو و جنګ ته تشویقول، همدارنګه قریشو یو بل شاعر هم د دغې وظیفې دپاره انتخاب کړی چي هغه مُسافع بن عبد مناف الجُمحي ؤ.

په خپله ابوسفیان پسله هغه چي د سویق د غزاء څخه په خالي لاس راغلی د دې پر ځای چي مسلمانانو ته ضرر او تاوان ورسوي ده خپل ډېر غذایي مواد پر لاري وغورځول او بیا تر هغه وروسته د زید بن حارثه رضی الله عنه د ټولی په واسطه د عراق پر لار هغه د قریشو قافله واخیستل سوه او قریشو ته یې دومره مالي تاوان ورساوه چي د دوی د اقتصاد ملا یې ور ماته کړه، په دې کارو ابوسفیان او د قریشو نورو مشرانو ته دومره غم او تشویش پېښ ؤ چي اندازه یې نه سي بیانېدلای، نو ځکه قریشو د داسي جنګ دپاره چي د دوی او مسلمانانو په منځ کي فیصله کوونکی وي په ډېر تلوار او جدّیت سره آمادګي نیول او ژر ژر یې خپل جنګي ضروریات پوره او آماده کړل.

ketabton.com - The Digital Library

د مشرکانو د لښکر جوړېدل

اوس چې د بدر د غزاء پوره یو کال تېر سو په دغه موده کې قریشو و کولای سوای چې خپل لښکر او اسلحه تیار او آماده کړي، قریشو د درو زرو جنګي نفرو لښکر جوړ کړی چې دا په خپله قریش، د دوی حلیفي یا متحدي قبیلې، احابیش او نور وه. یا په اوسنۍ اصطلاح ټول دوست هیوادونه د مسلمانانو د جنګ دپاره سره یوځای سوه.

قریشو ته ډېر لوی لښکر را ټول سو، یو کال د مخه په بدر کې د کفارو شمېر زر نفره ؤ او اوس درې زره نفره سوه چې دا د خلکو پر را ټولولو او جمعه کولو د ابوسفیان قدرت ښکاره کوي او د قریشو مشرانو په دې جنګ کې ښځې هم ور سره رهي کړې ځکه د دوی په فکر دا کار په جنګ کې د خلکو د ثابته پاته کېدلو سبب ګرځي او د دغو ښځو شمېر پنځلس تنې ؤ، د دې لښکر د نقلولو حیوانات درې زره اوښان وه او دوه سوه د آسانو سپاره ور سره وه، د ساتني اسلحه یې اووه سوه زغري وې، د لښکر عمومي قومندان ابوسفیان بن حرب دی د آسانو د سپرو قومندان خالد بن ولید دی او د ده معاون عِکرمه بن ابوجهل ؤ، چې دغه دواړه په هغه وختو کې د خپلو پلرو پر دین یعني پر شرک وه، د مکې مکرمې دغه لوی او مسلح لښکر پسله دغه ټولو تیاریو د مدینې منورې پر طرف حرکت وکړی، پخواني انتقام، غرور او طُغیان، د دغه لښکر په زړو کې د بغض او عناد، قهر او غضب اورونه بل کړي وه، د دوی له حسده ډک او زخمي زړو ته تر هغو شِفاء نه حاصلېدل ترڅو چې رسول الله ﷺ او ټول مسلمانان و نه وژني او د اسلام دین د مځکې له مخه ورک نه کړي.

عبّاس بن عبدالمطلب رضي الله عنه د رسول الله ﷺ اکا چې په مکه مکرمه کې دی د قریشو دغه حرکتونه او عسکري آمادګي یې تر نظر لاندي نیولي دي، کله چې د کفارو لښکر حرکت وکړی عبّاس رضي الله عنه په ډېر تلوار سره یو لیک و رسول الله ﷺ ته و لېږی چې په هغه لیک کې یې د قریشو د لښکر ټول حالات په تفصیل سره لیکلي وه، د عبّاس رضي الله عنه قاصد هم د دغه لیک په رسولو کې ډېره چابکي او چالاکي وکړه تر داسي اندازې چې د مکې مکرمې او مدینې منورې تر منځ پنځه شپږ سوه کیلو متره لار یې په درو

ketabton.com - The Digital Library

ورځو کي طئ کړه او ليک يې و رسول اللهﷺ ته چي په دغه وخت کي په مسجد قباء کي ؤ ور کړی.

ليک اُبئ بن کعبؓ و رسول اللهﷺ ته و وايه، رسول اللهﷺ د حال په پټولو سره امر کړی او په خپله رسول اللهﷺ د بېر ژر مدينې منورې ته ولاړی هلته يې د مهاجرينو او انصارو مشران سره را ټول کړه مشوره ور سره کوي چي موږ بايد د دغه راتلونکي لښکر په مقابل کي څه وکړو؟

ټوله مدينه منوره د تيارسئ په حالت کي ده تر داسي اندازې چي مسلمانان د لمانځه په وخت کي هم اسلحه له ځانه نه ليري کوي، د انصارو يوه ډله چي سعد بن معاذ، اُسيد بن حُضير او سعد بن عُبادهؓ هم پکښې وه مسلح د رسول اللهﷺ د ساتني دپاره و درېدل، شپه به يې د رسول اللهﷺ د کور مخ ته د اسلحې سره تېرول، پر هغو لارو چي له دباندي څخه مدينې منورې ته راتلې د مسلمانانو مسلحي ډلي د دې دپاره و درېدلې چي په بې خبري کي حمله پر و نه سي او د مسلمانانو ګښتي پيرې او ګزمې شروع سوې، مسلمانان د هغو لارو پر شا وخوا ګرځېدل چي د دې احتمال ؤ چي مشرکان دي له دغه طرفه حمله وکړي.

د مشرکانو لښکر چي د مکې مکرمې څخه را ووتی د مدينې منورې پر عمومي لار رهي ؤ، کله چي (أبواء) ته ورسېدی دلته هند بنت عتبه چي د ابوسفيان ښځه وه قوم ته دا مشوره ورکړه چي د رسول اللهﷺ د مور قبر وشني او دا له قبره را وباسي، خو د لښکر مشرانو دا مشوره رَد کړه او د دې کار د عواقبو څخه وبېرېدل، ويل: که دا کار شروع سو په نتيجه کي يې موږ تاوانيان کيږو.

لښکر بيا هم د مدينې منورې پر عمومي لار رهي دی څو مدينې منورې ته نژدې سو، دلته د عمومي لاري و راسته طرف ته واوښتل ترڅو چي د اُحُد غره ته يې نژدې په يوه ځای کي واړول چي (عَينين) ورته ويل کيږي، د کفارو لښکر د جمعې په ورځ چي د هجرت د درېيم کال د شوال د مياشتي شپږمه ورځ وه پر دغه ځای واړول.

ketabton.com - The Digital Library

د دفاع دپاره د مسلمانانو مشورتي غونډه

د مدينې منورې استخباراتو د مشرکانو د لښکر خبرونه او حالات پرله پسې و رسول الله ﷺ ته را وړل ترڅو چې دغه آخري خبر چې د کفارو د لښکر د اړولو حالات وه هم و رسول الله ﷺ ته ورسېدی، دلته نو رسول الله ﷺ يو مشورتي عسکري مجلس جوړ کړی چې په هغه مجلس کې د موقف او دريز د اختيارولو دپاره رأيې او نظريې بيان سوې او رسول الله ﷺ دغه مجلس په هغه خوب خبر کړی چې ده ﷺ ليدلی ؤ.

رسول الله ﷺ و فرمايل: ما خوب وليدی او خير مې وليدی، و مې ليده چې يوه غوا حلالېږي او زما د توري په څنډه کې مې يو مات ځای وليدی (لکه هغه غاښ چې وتلی وي) او و مې ليدل چې ما خپل لاس په يوه قوي زغره ننه ايستی.

اصحاب کرامو وويل: يا رسولَ الله! د دغه خوب ترجمه دې څنګه وکړه؟

رسول الله ﷺ و فرمايل: د غوا حلالېدل زما په اصحابو کې مرګ او وژنه ده، دا چې زما د توري غاښ وتلی دی: زما د اهل بيت څخه يو نفر وژل کيږي او زغره: مدينه منوره ده، نو زما رأيه او فکر دا دی چې د مدينې څخه به نه وزو، که مشرکان پر دغه خپل ځای پاته وي په ډېر بد ځای کې دي او که مدينې ته را داخل سوه مسلمانان به د مدينې د کوڅو په خولو کې جنګ ور سره کوي او ښځې به د کورو د بامو څخه جنګ ور سره کوي، رسول الله ﷺ و فرمايل: دا زما رأيه ده.

عبدالله بن اُبیّ منافق چې دې مجلس ته د خزرج د قبيلې د يوه مشر او زعيم په صفت راغلی ؤ هغه د رسول الله ﷺ د دغې رأيې سره موافق سو، خو دا معلومه خبره ده چې د ده موافقت په دې سبب نه ؤ چې ده دغه رأيه د عسکري نظره صحي رأيه بلل بلکه د ده اصلي مقصد دا ؤ چې بېله دې څخه چې څوک د ده په منافقت پوه سي دئ او د ده ملګري له جنګه خلاص سي، خو د الله ﷻ دا إراده وه چې دئ او د ده ملګري د اول وار دپاره د مسلمانانو په حضور کې رسوا او شرمنده کړي او د دوی څخه هغه پرده ايسته کړي چې دوی په هغه سره خپل کفر او نفاق پټاوه او مسلمانان د ډېري سختۍ په حالت کې هغه افعي ماران و پېژني چې د دوی په لستوڼو او کالو کې ګرځېدل.

ketabton.com - The Digital Library

د رسول الله ﷺ د رأیې تر اورېدلو وروسته اصحاب کرامو د خپلو رأیو په وړاندې کولو شروع وکړه، په اصحاب کرامو کې چې اسلامي احساسات پارېدلي وه او ځینې خوبې هغه کسان وه چې د بدر په ورځ د رسول الله ﷺ سره نه وه وتلې هغو و رسول الله ﷺ ته د وتلو مشوره ورکړه او د وتلو دپاره یې رسول الله ﷺ ته زارۍ هم کولې حتّی یوه و ویل: یا رسولَ الله! موږ د دغسې ورځې تمنّا درلودل او د الله ﷻ څخه مو په خواستو غوښتل او الله ﷻ دغه ورځ موږ ته را وستل نو موږ زموږ دښمنانو ته ور وباسه، چې دوی و نه وایې: مسلمانان زموږ څخه وېرېدل، د دغو خلکو په جمله کې انس بن نضر ؓ ولاړ سو (دغه انس د بدر جنګ ته نه ؤ حاضر سوی ځکه د ده دا خیال نه ؤ چې جنګ پېښېږي بلکه د ده ګمان د قافلې ؤ مګر کله چې هلته جنګ پېښ سو او هغه هم پای ته ورسېدی او دئ نه ؤ پکښې حاضر نو ډېر خواشینی او غمجن سو او هغه وخت یې د رسول الله ﷺ په حضور یوه جمله و ویل، ویل: دا اول جنګ ؤ چې رسول الله ﷺ پکښې حاضر ؤ او زه نه سوم ورته حاضر، په والله که تر نن ورځې وروسته د رسول الله ﷺ او قریشو تر منځ جنګ پېښ سي هغه کار چې زه یې کوم الله ﷻ به یې و ویني، دا نه چې تاسي به یې و وینی، بلکه ویل: هغه کار چه زه یې کوم الله ﷻ به یې و ویني) اوس چې قریش راغله او د اُحُد سره یې واړول د ده احساس او حماس و جنګ کولو ته پر جوش راغله او غواړي چې هغه خپله وعده پر ځای کړي، نو ویل: یا رسولَ الله! کفارو ته د جنګ کولو دپاره ور وزو.

د دغو کسانو چې د وتلو په شوق وه په مقدمه کې حمزه بن عبدالمطلب ؓ د رسول الله ﷺ اکا ؤ هغه چې د توري جوهر او هنر یې په بدر کې ښکاره سو هغه و رسول الله ﷺ ته و ویل: قسم مې دې په هغه ذات وي چې پر تا یې کتاب نازل کړی دی تر هغو به خواړه و نه خورم ترڅو تر مدینې دباندې په خپله توره د دوی سره و نه وهم، د ډېرو صحابهٔ کرامو رأیه دا وه چې باید ور ووزو ځکه که موږ په مدینه کې کښېنو کفار به وایې چې مسلمانان و بېرېدل، رسول الله ﷺ د دې دپاره چې د خپلو اصحابو په مشوره یې عمل کړی وي نو د رأیو د أغلبیت په مقابل کې یې هغه خپله رأیه او نظر پرېښاوه او پر دې فیصله وسوه چې د مدینې منورې څخه ور وزو او په ښکاره میدان کې د مشرکانو سره جنګېږو.

ketabton.com - The Digital Library

اسلامي لښکر
جوړول او د جنګ میدان ته وتل

د رسول الله ﷺ په امامت د جمعې لمونځ آداء سو، رسول الله ﷺ خلکو ته نصیحت وکړی په جِد او جُهد سره یې امر کړه او وې فرمایل: که مو صبر وکړی کامیابي ستاسي ده او خلک یې امر کړه چي د دښمن د مقابلې دپاره تیار او آماده سی، خلک په دې امر سره ډېر خوشاله سوه، بیا د رسول الله ﷺ په امامت د ماځیګر لمونځ آداء سو، په دغه وخت کي مسلمانان سره راټول سوي دي، رسول الله ﷺ د خپلو دوو ملګرو ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه او عمر فاروق رضي الله عنه په ملګرتیا کورته ننوتی خپله اسلحه یې را واخیستل دوې زغري یې واغوستې (یعني: یوه پر بله سر بېره) چي د دې څخه دا معلومېږي چي جنګ به ډېر شدید او خطرناکه وي، خول یې په سر واغوستی (*خول د اوسپني د ځنځیرانو څخه جوړېږي چي سر او غاړه پکښي پټ وي*) توره یې په ځان وځړول او بیا نو خلکو ته را ووتی، په دغه وخت کي چي رسول الله ﷺ دننه په کور کي د اسلحې په اغوستلو او را اخیستلو مشغول ؤ هلته تر کور دباندي اصحاب کرام د ده ﷺ د را وتلو په انتظار ولاړ وه او په دغه باره کي یې یو له بله سره خبري کولې چي موږ ولي رسول الله ﷺ وتلو ته مجبوره کړی؟ چي د هغې جملې څخه سعد بن معاذ او اُسید بن حُضیر رضي الله عنهما وه چي نورو خلکو ته یې ویل: موږ ولي د رسول الله ﷺ مشوره نه کړه قبوله؟ رسول الله ﷺ د وتلو إراده نه درلودل او موږ وتلو ته مجبوره کړی دا مو ښه کار و نه کړی موږ باید داسي نه وای کړي، ټول پر دغه خپل کار پښېمانه دي او وایي: خبره رسول الله ﷺ ته پرېږدی، کله چي رسول الله ﷺ له کوره را ووتی دوی ورته وویل: یا رسولَ الله! موږ دا حق نه درلودی چي ستا مخالفت وکړو څرنګه چي ستا خوښه وي هغسي وکړه، که دي دا خوښه وي چي په مدینه کي پاته سو پاته به سو ستا د رأیې څخه مخالفت نه کوو.

دلته په خلکو کي شک او تردد پیدا سو چي آیا ووزو او که نه ووزو؟

مګر په دغسي حالاتو کي شک او تردد نه دي په کار، رسول الله ﷺ د دغو خلکو

ketabton.com - The Digital Library

په جواب کې هغه خپل مشهور قول و فرمایه، رسول الله ﷺ وفرمايل: يوه نبي لره دا نه ښايي چې د جنګ لباس واغوندي او بيا يې بيرته وكاږي ترڅو چه الله جل جلاله د ده او د ده د دښمنانو ترمنځ فيصله نه وي كړې.

خبره فيصله سوه نور نو شک او تردد نه دی په كار، كله چې انسان د يوه شي قصد او عزم وكړي نور نو پر الله جل جلاله توكل كوي او په هغه كار شروع كوي الله عزوجل فرمايي:

﴿ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ ﴾ [آل عمران: ١٥٩]

يعني: كله چې د يوه كار د عملي كولو ټينګه إراده وكړې نو پر الله جل جلاله توكل وكړه او په هغه كار شروع وكړه، بېشكه چې الله جل جلاله توكل كوونكي خوښ لري.

بيا نو رسول الله ﷺ خپل لښكر درو ټوليو ته و وېشي.

اوله ټولۍ د مهاجرينو وه چې د هغې بيرغ يې مصعب بن عُمير رضي الله عنه ته وركړی،

دوهمه ټولۍ د أوس د قبيلې د انصارو وه چې بيرغ يې أسيد بن حُضير رضي الله عنه ته وركړی.

دريمه ټولۍ د خزرج د قبيلې د انصارو وه چې بيرغ يې حُباب بن المنذر رضي الله عنه ته وركړی.

د مسلمانانو د لښكر شمېر ټول زر نفره ؤ او په ټول لښكر كې يې سل زغري درلودې، په دې لښكر كې عبدالله بن أبئ بن سلول د منافقانو رئيس او د ده ډله هم ورسره دي ځكه كه پاته سي هغه د دوی باطني خُبث او منافقت ښكاره كيږي او خلک به وايي: بې غيرته وه، اوس د لښكر سره ملګري دي مګر نه يې جنګ مقصد دی او نه د جنګ دپاره وزې بلكه نور د نفاق مقصدونه لري چې لږ وروسته به در معلوم سي.

رسول الله ﷺ د دغه زر نفريزه لښكره سره د أُحُد د غره طرف ته رهي سو او په مدينه منوره كې يې د پاته خلكو د لمنځو د امامت دپاره عبدالله بن مكتوم رضي الله عنه پرېښاوه، كله چې لښكر تر ثنية الوداع تېر سو رسول الله ﷺ يوه ټولۍ وليده چې د لښكر څخه جلا وه او په اسلحه ښه مجهزه وه، پوښتنه يې وكړه چې دا څوک دي؟ ورته وويل سوه: دا يهود او د خزرج حُلفاء دي غواړي چې د مشركانو پر ضد په جنګ كې حصه واخلي، رسول الله ﷺ وفرمايل: آيا مسلمانان سوي دي؟ ويل: يا.

ښه متوجه سی: رسول الله ﷺ دا نه كړه قبوله چې د اهلُ الكفره څخه پر اهل

ketabton.com - The Digital Library

الشرک مرسته و غواړي رسول الله ﷺ و فرمایل: څرنګه چې دغه خلک نه دي مسلمانان سوي نو دي بیرته وګرځي موږ د کفارو څخه پر مشرکانو مرسته نه غواړو، نو د یهودو هغه مسلحه ټولی بیرته وګرځېدل او یوازي مسلمانان د مشرکانو د مقابلې دپاره پاته سوه.

کله چې د مسلمانانو لښکر هغه ځای ته ورسېدی چې شیخان ورته ویل کېږي. رسول الله ﷺ غواړي چې لښکر تر نظر وباسي، په لښکر کي ګوري هلته یې څو داسي هلکان ولیدل چې په عمر لږ او کم وه، رسول الله ﷺ ته دا معلومه سوه چې دغه هلکان د جنګ کولو طاقت نه لري، چې د هغې جملې څخه عبدالله بن عمر بن الخطاب، اسامه بن زید، أسید بن ظُهیر، زید بن ثابت، زید بن أرقم، عرابه بن أوس، عَمرو بن حزم، ابو سعید الخدري، زید بن الحارثه الأنصاري، سعد بن حبه، براء بن عازب ﷺ اجمعین وه.

دغه ټول د لسو دوولسو کلو هلکان دي، رسول الله ﷺ دغه هلکان ټول مدینې منورې ته ولېږل ویل تاسي باید په جنګ کي ګډون و نه کړی، یو بل هلک چې عمر یې دیارلس کاله وو او نوم یې رافع بن خُدیج ؤ هغه یې هم امر کړی چې ته هم کور ته ولاړ سه، هغه و ویل: یا رسولَ الله! زه ښکاري یم نښان ویشتلای سم قسم ده چې زما غشی نه خطا کېږي هر هدف چې را ته و وایې زه یې ویشتلای سم، رسول الله ﷺ ده ته د دغه نښان ویشتلو په سبب اجازه ورکړه، یو بل هلک چې سُمره نومېدی او رسول الله ﷺ ورته و ویل: مدینې منورې ته ولاړسه، هغه و ویل: یا رسولَ الله! رافع ته دي اجازه ورکړه حال دا چې زه تر ده غښتلی یم که نه دغه اوس به ستا په حضور زه او دئ غېږ سره وباسو ته به و وینې چې څوک غښتلی دی، دئ پرېږدې چې جنګ وکړي او ما ته اجازه نه راکوې؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: ښه دی تاسي غېږ وباسی، دوی هم د رسول الله ﷺ په حضور غېږ وایستل او رشتیا هم سُمره پر رافع غښتلی سو، نو سمره ته یې هم د جنګ کولو اجازه ورکړه.

(د عبرت خبري دي لږ خپلو ځانو ته متوجه سی! هغو هلکانو د سر ښندنې میدان او جهاد ته د وتلو کوښښ کاوه، خو زموږ څخه د سهارلمونځ پاته دی)

په دغه ځای کي چې د اُحُد او د مدینې منورې منځ دی ماښام سو، رسول

ketabton.com - The Digital Library

اللهﷺ د ماښام او ماخستن لمونځونه دلته آداء کړه او دالته یې شپه تېره کړه، پنځوس نفره یې د لښکر د ساتنې دپاره مؤظف کړه چې د شپې به پر لښکر پیره کوي او شا وخوا به پر لښکر را ګرځي، د دغه پنځوس نفریزه ټولۍ مشر او قومندان محمّد بن مسلمه الأنصاريؓ ؤ، هغه چې د کعب بن الأشرف د وژلو د ټولۍ مشرهم ؤ او ذکوان بن عبد قیسؓ خاص د رسول اللهﷺ ساتنه او پر هغهﷺ پیره پر غاړه واخیستل، تر سپېدو لږ د مخه اسلامي لښکر د اُحُد طرف ته حرکت وکړی او په لارکې یې د سهار لمونځ آداء کړی، مسلمانان اوس دښمن ته ډېر ورنژدې سوي دي، دوی کفار ویني او کفار دوی ویني، په دغه وخت کې عبدالله بن اُبیٔ منافق هغه خپله خبیثه نقشه عملي کړه، غواړي چې د مسلمانانو لښکر سره وپاشي، د لښکر درېیمه حصه چې د ده ملګري او منافقان وه د لښکر څخه یې جلا کړه او ویل: موږ نه پوهېږو چې پر څه او د څه شي دپاره خپل ځانونه وژنو؟ او په ښکاره سره یې دا دلیل وایه: چې رسول اللهﷺ زما رأیه پرېښوول او د نورو په نظریه یې عمل وکړی چې د مدینې منورې څخه را ووتی، نو زه هم جنګ نه کوم.

خو په دې کې هیڅ شک نسته چې د ده د جلا کېدلو سبب دا نه ؤ چې رسول اللهﷺ د ده نظر عملي نه کړی، ځکه که د ده د جلا کېدلو سبب همدغه وای نو ولې د نبوي لښکره سره تر دغه ځایه پورې را تلی؟ خو د هغه اول او شروع څخه به په مدینه منوره کې پاته سوی وای بلکه د دغه منافق د دغه سرکښۍ اصلي او اساسي مقصد دا ؤ: چې په دغه باریک او نازک وخت کې د دښمن په حضور د مسلمانانو په لښکر کې اختلاف او اضطراب پېښ کړي چې د لښکر ډېره حصه د رسول اللهﷺ څخه جلا سي او د هغه پاته کسانو معنویات یا روحیات ضعیفه سي او دښمن د دغه حال په لیدلو سره دلاوره او خوشاله سي، د ده په فکر دغه کار به د رسول اللهﷺ او د ده د مخلصو اصحابو دپاره یو ختموونکی عمل وي او د دوی تر ختمېدلو وروسته به بېرته د ریاست موقع ده او د ده د ملګرو دپاره برابره سي.

نو خود منافق عبدالله او د ده ملګري درې سوه نفره د مدینې منورې پر طرف رهي سوه او مسلمانانو ته وایي: زه خو ځم او تاسي هم پسې راځی، قریبه وه چې دغه

ketabton.com - The Digital Library

منافق د خپلو ځینو مقصدو په حاصلولو کې تر یوې اندازې کامیابه سې ځکه هلته دوې نورې ډلې (چې یوه یې د أوس د قبیلې بني حارثه وه او بله یې د خزرج د قبیلې بني سلمه وه) هم د منافقانو د خبرو تر تاثیر لاندې راغلې او پسې رهې سوې. سره د دې چې دغه دوې ډلې صادقه مسلمانان دي بیا هم رهې سوې، خو الله جل جلاله د دوی د زړو څخه هغه اضطراب او تشویش ایسته کړی بېرته ثابته او قائمه پاته سوې، درې سوه نفره منافقان ولاړل او د رسول الله ﷺ سره فقط اووه سوه نفره مسلمانان پاته سوه، الله جل جلاله د سورة آل عمران د (۱۲۱) نمبر آیات څخه شروع او په وروستنیو آیاتو کې دغه د اُحُد د غزاء حالات بیانوي، خو ځوک د دغو آیاتو په ترجمه تر هغو نه سي پوهېدلای چې د اُحُد د غزاء معلومات ورته نه وي الله جل جلاله فرمایي:

﴿ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ ﴾.

ژباړه: اې محمّده! ﷺ کله چې ته د ورځې په شروع کې د خپله کوره را ووتې او د مومنانو دپاره دې په اُحُد کې د جنګ ځایونه تیارول او الله جل جلاله ښه اورېدونکی او پر ټولو حالاتو ښه عالم دی.

د آل عمران په سورة کې دا هغه اول آیات دی چې د اُحُد غزاء بیانوي او بیا الله جل جلاله پسې فرمایي:

﴿ إِذْ هَمَّت طَّائِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ ﴾. [آل عمران: ۱۲۲]

یعني: کله چې ستاسې څخه دوو ډلو د دې قصد وکړی چې بې زړه سي او له جنګه وبیرېږي، حال دا چې الله جل جلاله د دوی دوست او مرسته کوونکی دی او مومنان دې یوازې پر الله جل جلاله توکل کوي. (*نه د منافقانو پر ملګرتیا*)

یو د انصارو څخه چې په دغه دوو ډلو کې ؤ وایي: د اُحُد څخه دغه زموږ رهې کېدل او بیا بیرته را ګرځېدل زموږ ایمان ته زیان او تاوان نه دی رسولی ځکه چې الله جل جلاله فرمایي:

﴿ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ﴾

ketabton.com - The Digital Library

يعني: الله ﷻ د دوی دوست او کومک کوونکی دی.

او وايي: د دغه آيات شريف په اورېدلو سره زه پوه سوم چي بيا هم موږ مسلمانان يُو او وايي: چي د دغه آيات دغه جمله چي فرمايي:

﴿وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا﴾

زه په هيڅ شي نه ورکوم ځکه چي دا د الله ﷻ له طرفه شاهدي ده چي موږ مسلمانان يُو، هو! موږ ضعيفه يُو او رهي سوو مګر زموږ په باره کي د الله ﷻ شاهدي لوی او د قدر وړ شئ ده.

کله چي منافقان رهي سوه عبدالله بن حرام ﷺ چي د جابر بن عبدالله ﷺ پلار دی په منافقانو پسې سو او کوښښ کوي چي دغه منافقان په دغه باريک وخت کي و خپلي واجبي وظيفې ته متوجه کړي او راوېې ګرځوي، دئ ورته وايي: داسي مه کوی راسی في سبيل الله جنګ وکړی، يا لږ تر لږه د خپلو ځانو څخه دفاع وکړی.

منافقانو ويل: که موږ په دې پوه سو چي خامخا جنګ پېښيږي نو موږ نه تلو ستاسي په ملګرتيا مو جنګ کاوه، عبدالله بن حرام ځني را وګرځېدی او د ځانه سره يې و ويل: د الله دښمنانو! الله مو ورک کړه، الله ﷻ به خپل نبي ستاسي څخه مستغني کړي، يعني: تاسي ته به يې حاجت نه سي پاته، د دغو منافقانو په باره کي د سورة آل عمران (۱٦۷) نمبر آيات نازل سو چي رب ﷻ فرمايي:

﴿وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ﴾.

يعني: د دې دپاره چي الله ﷻ هغه کسان ښکاره او معلوم کړي چي نفاق يې کړی وُ يا منافقان سوي وه، او دغو تلونکو منافقانو ته و ويل سوه چي اُحُد ته راځی د الله ﷻ په لار کي د کفارو سره جنګ وکړی، يا لږ تر لږه د دښمن څخه د خپلو ځانو، خپلو مالو او خپلو کورو دفاع وکړی.

﴿قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّٱتَّبَعْنَٰكُمْ ۗ﴾

نو دغو منافقانو و ويل: که موږ په جنګ پوهېدلای خامخا به مو ستاسي متابعت کړی وای. (ستاسي سره به مو په جنګ کي ګډون او اشتراک کړی وای)

ketabton.com - The Digital Library

د دغه تلاوت سوي آيات شريف څخه چي د منافقانو قول دی درې قسمه مقصد اخيستل کېدلای سي،

اول دا چي: دوی وايي: اصلاً جنګ نه پېښېږي دا فقط يوه آوازه ده جنګ نسته. که موږ په دې پوه سو چي جنګ کېږي نو خامخا ستاسي سره ملګري کېدلو.

دوهم دا: که چيري يو منظم او پر قانون موافق جنګ وای نو موږ به خامخا ستاسي سره پاته سوي وای، مګر اوس له يوه طرفه (۳۰۰۰) منظم لښکر دی او له بله طرفه فقط (۱۰۰۰) نفره بې وسلې او بې اسلحې دربدره مسلمانان دي، دا خو جنګ نه دی فقط د خپل ځان هلاکول دي،

درېيم دا: که موږ په جنګي فنونو او قوانينو پوهېدلای نو خامخا ستاسي سره پاته کېدلو، چي دا يې په حقيقت کي مسلمانانو ته طعنه او پېغور ورکاوه چي تاسي زموږ مشوره نه کړه قبوله چي په مدينه کي به پاته سو او د نورو په نظر مو عمل وکړی را و وتلاست، د دې دا معنی وه چي موږ په جنګ نه پوهېږو او تاسي پوهېږی، نو موږ ناپوهان د څه شي دپاره د خپلو ځانو سره بياياست؟ مقصد دا چي منافقانو د دروغو په بهانو او پلمو خپل ځانونه له جنګه ګوښه کړه او ولاړل.

الله جل جلاله د دغو منافقانو د دغه جواب د تکذيب او ردولو دپاره فرمايي:

﴿هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ﴾.

دوی: دغه منافقان په دغه ورځ چي دوی دغه خبره کول تر ايمان وکفر ته ډېر نژدې وه.

دغه منافقان چي په زړه کافران او په خوله مسلمانان وه د اُحُد د جنګ په وخت کي په تَشو بهانو او پلمو د رسول الله ﷺ او مسلمانانو څخه جلا سوه او بيرته مدينې منورې ته رهي سوه، دغه د دوی ظاهري حالت هم تر ايمان وکفر ته ډېر نژدې دی او په خپل دغه عمل سره مسلمانانو ته ضرر او کفارو ته ګټه رسوي.

﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾.

دغه منافقان په خپلو خولو سره هغه خبري کوي چي په زړو کي يې د هغه تصديق نسته.

ketabton.com - The Digital Library

﴿وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يَكۡتُمُونَ (١٦٧)﴾

او الله جل جلاله په هغه څه ډېر ښه عالم او خبردی چي دوی يې په خپلو زړو کي پټوي دوی خو په ژبه سره ويل:

﴿لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالاً لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡ﴾

او هغه څه چي د دوی په زړو کي دي هغه نه وايي، خو د دوی په زړو کي دا وه: ښه دی چي مسلمانان مغلوبه او ناکامه سي او موږ به بيا د خوشالۍ اتڼونه کوو.

خير اوس خو (۳۰۰) نفره منافقان د مسلمانانو څخه جلاسوه او پاته لښکر چي ټول (۷۰۰) نفره ؤ رسول الله ﷺ د دښمن پر طرف وررهي کړی، خو دلته بيا يو بل مشکل پېښ دی، هغه دا چي رسول الله ﷺ د جنګ د تاکتيک په اساس غواړي چي د مسلمانانو لښکر په داسي ځای کي واړوي چي د اُحُد غر يې شا ته وي مګر اوس د مشرکانو د لښکر ډېرو حصو په داسي ځايو کي اړولي دي چي د مسلمانانو او د اُحُد د غره تر منځ دي، مسلمانان نه سي کولای چي مستقيمًا د اُحُد غره ته ورسي.

نو رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک موږ پر داسي لار اُحُد ته وروستلای سي چي د کفارو پر لښکر ور نه سو؟ ابوخيثمه رضي الله عنه وويل: يا رسولَ الله! زه مو ورولم.

او بيا يې د اُحُد د غره و طرف ته داسي يوه لنډه لار اختيار کړه چي د بني حارثه په حَرّه او کښتو کي تېرېدل او د مشرکانو لښکر د غرب طرف ته پاته کېدی، په دغه لار کي لښکر د (مَربع بن قيظي) پر کښت او زراعت ورغلی چي دغه سړي په ښکاره د اسلام دعوه کول او په زړه کي منافق ؤ او په سترګو هم ړوند ؤ، کله چي مربع بن قيظي پوه سو چي لښکر زما په کښت کي تيرېږي نو د لښکر په مخ کي و درېدی او د مسلمانانو پر مخانو خاوري ورپاشي او رسول الله ﷺ ته وايي: که ته رسول الله يې تا ته دا اجازه نه درکوم چي زما په کښت کي تېر سې، رسول الله ﷺ ورته وايي: موږ مجبوره يو بله چاره نه لرو دغه لار موږ و هغه خپل ځای ته رسوي، منافق وايي: يا زما په کښت کي به نه تېرېږی، رسول الله ﷺ بيا ورته وايي: بله لار نسته موږ بايد پر دغه لار تېر سو، خو سړئ يې منعه کوي حتّی رسول الله ﷺ ته بې ادبه خبري هم کوي،

ketabton.com - The Digital Library

مسلمانان ور د مخه سوه چې دغه منافق و وژني، رسول الله ﷺ و فرمایل: پرېږدئ! دا ړوند د سترګو او ړوند د زړه دی او په کښت کې تېر سی، نو مسلمانان په کښت کې تېرېږي او مربع بن قیظي منافق و رسول الله ﷺ او مسلمانانو ته بد وایي.

رسول الله ﷺ او مسلمانان د اُحُد و غره ته ورسېدل او هلته یې په داسي ځای کې واړول چې د لښکر مخ د مدینې منورې طرف ته ؤ او شا یې د اُحُد د غره و لوړو لوړو لاښو ته وه، چې په دې ډول سره د کفارو لښکر د مسلمانانو او مدینې منورې په منځ کې سو.

د جنګ او دفاع دپاره نقشه

په دغه ځای کې رسول الله ﷺ خپل لښکر جوړ او منظم کړی مسلمانان یې د جنګ دپاره قطار قطار و درول، مګر د رسول الله ﷺ فکر په یوه شي بند دی او د هغه څخه تشویش لري هغه دا: کله چې جنګ شروع سي د مسلمانانو شا و غره ته ده، د شا له طرفه څوک حمله نه سي پر کولای مګر هلته د دوی و جنوبي طرف ته یو کوچنئ غر یا غونډۍ سته بنایي د جنګ په وخت کې د دغه غره له طرفه د دښمن له خوا یو څوک راسي، د جنګ په وخت کې به د مسلمانانو فکر او توجه د مخ طرف ته وي شا ته به څوک نه وي متوجه او که دښمن د دغه کوچني غره تر شا را تېر سي نو به د مسلمانانو تر شا وي او بل دا چې د جنګ میدان هم تر دغه کوچني غره لاندي دی، که څوک پر دغه غره لوړ وي د جنګ میدان ټول تر لاندي کیږي او په غشو یې ویشتلای سي، نو د رسول الله ﷺ فکر په دغه کوچني غره بند ؤ، خو رسول الله ﷺ د دغي لاري د بندولو دپاره د ماهره غشو ویشتونکو څخه پنځوس نفریزه ټولۍ انتخاب کړه او د دغي ټولۍ مشر یې عبدالله بن جُبیر بن نعمان الأنصاري الأوسي البدري رضي الله عنه مقرره کړی.

تر دغه جنګ وروسته دغه غره ته د (جبل الرُّماة) یعني: د (غشو ویشتونکو غر) په نامه سره ویل کیږي او دغه غر د مسلمانانو د لښکر د جنوب شرق و طرف ته واقع ؤ او تقریباً (۱۵۰) متره د مسلمانانو د لښکر د موقعیت څخه لیري ؤ.

زه ولې دغه ځایونه په داسي تفصیل سره درښیم؟ دا د دې دپاره که مو یو وخت د مدینې منورې زیارت په نصیب سو د اُحُد غره او شهیدانو ته ورغلاست،

ketabton.com - The Digital Library

دغه غر، د شهیدانو قبرونه او د جنګ میدان به ټول ووینی.

(الله جل جلاله دي د مدینې منورې زیارت د ټولو مسلمانانو په نصیب کړي)

نو رسول الله ﷺ دغه پنځوس نفره غشي ویشتونکي امر کړه چې د دغه غره پر سر به ناست یاست او ستاسي وظیفه دوه شیه ده، فقط دغه دوه کاره به کوی.

لومړئ: د کفارو څخه چې هر څوک و غواړي چې د دغي لاري میدان جنګ ته ورسي هغه به نه پرېږدی چې د شا له طرفه پر موږ راسي په غشه یې ولی، که موږ کامیابه ؤ که ناکامه تاسي به پر خپل ځای ثابت ولاړ یاست او نه به پرېږدی چې له دغه طرفه څوک را سي، که مو ولیدل چې موږ وژل کېږو بیا هم زموږ مرسته مه کوی او که مو ولیدل چې موږ غنیمتونه ټولوو بیا هم په هغه کار کي زموږ سره ګډون او اشتراک مه کوی.

دوهم: دا چې د دغي لوري څخه به په میدان جنګ کي کفار په غشو ولی، ځکه دغه پنځوس نفره هغه ښه غشي ویشتونکي او ښکاریان وه.

نو د رسول الله ﷺ اوامر دغو پنځوسو نفرو ته واضحه او روښانه وه چې ستاسي وظیفه دا ده: که موږ کامیابه هم سو تاسي به تر هغو خپل ځای نه پرېږدی چې زما امر درته را نه سي، که موږ غنیمتونه ټولول تاسي به په دغه کار کي زموږ ملګرتیا نه کوی او که موږ مات سوو بیا به هم تاسي زموږ د مرستي دپاره خپل ځای مه پرېږدی، یعني نه به زموږ په کامیابي او نه به زموږ په شکست کي خپله وظیفه پرېږدی، دغه امر یې دغو پنځوسو نفرو ته په تکرار سره و وایه چې ستاسي وظیفه دغه ده.

امر واضح او صریح دی چې تاسي ته بېله زما له امره بل په هر سبب له دغه غره څخه حرکت کول منعه دي.

دغو نفرو هم دغه امرونه په دغه وضاحت سره واورېدل او قبول یې کړه، نو د غره پر سر د دغي ډلي په تعینولو او ګښېنولو سره او په دغو شدیدو اوامرو سره رسول الله ﷺ هغه یواځنی لار چې ممکن له هغه طرفه د مشرکانو د آسانو د سپرو ډله د مسلمانانو وصفو ته د شا له طرفه ورسي او پر مسلمانانو را وګرځي بنده کړه.

پاته سو د مسلمانانو نور لښکر، رسول الله ﷺ د لښکر پر راسته طرف منذر بن عمرو رضی الله عنه د قومندان په صفت مقرره کړی او د لښکر پر چپه طرف یې زبیر بن العوام رضی الله عنه مقرره

ketabton.com - The Digital Library

کړی چي مقداد بن الاسود یې معاون ؤ او د زبیر رضی الله عنه وظیفه دا وه چي د خالد بن ولید د سپرو د ټولۍ مخه به نیسي او د لښکر په مخ کي یې د مسلمانانو هغه نامداره پهلوانان او هغه مشهوره دلاوره کسان چي هر یو یې په جنګ کي پر زرو نفرو حساب ؤ و درول.

د رسول الله ﷺ د جنګ نقشه له هره لحاظه ډیره دقیقه او حکیمانه وه چي په هغه کي د رسول الله ﷺ د عسکري قیادت نبوغ او عبقریت ښکاره کېدی او دا ممکنه نه ده چي هیڅ قومندان که هرڅومره په جنګ هم پوه وي تر دغي نقشې دي بله دقیقه او له حکمته ډکه نقشه جوړه کړي.

لومړۍ یې د جنګ په میدان کي هغه ډېر ښه او مناسب ځای ونیوی که څه هم د دښمن لښکر تر دوی د مخه د جنګ میدان ته راغلی ؤ او دوی وروسته راغله، خو د رسول الله ﷺ په دقت او حکمت یې ځان و داسي ځای ته ورساوه چي شا او د شا راسته طرف یې په غرو ساتلی ؤ، په چپه طرف او د چپه طرف په شا کي چي کومه خالیګاه موجوده وه او د دې امکان ؤ چي دښمن دي له دغه طرفه راسي هغه یې د دغو پنځوسو نفرو غشو ویشتونکو په ذریعه وساتل او د خپل لښکر دپاره یې داسي یوه لوړه اختیار کړه، که لښکر شکست هم وخوري و تیښتي ته به نه مجبوره کیږي چي بیا یې دښمنان ونیسي او بندیان یې کړي او که بیا چیري دښمن وغواړي چي دغي لوړي ته پسي ور و خېژي ډېر ځاني تلفات به ورکوي، او دښمن یې دې ته مجبوره کړی چي د خپل لښکر د اړولو دپاره کښته ځای ونیسي، چي په نتیجه کي که دښمن کامیابه هم سي د فتحي او نصرت فایدې او ثمرې لاس ته نه سي را وړلای او که کامیابي د مسلمانانو وه دوی څني تېښتېدلای نه سي او د مسلمانانو د لښکر د شمېر لږوالی یې په خپلو دلاوره او زړه ورو اصحابو پوره کړی، نو د اُحُد د جنګ دپاره د نبوي لښکر تیاري او آمادګي د هجرت په دریم کال د شوال د میاشتي په اووم تاریخ د شنبې د ورځي په سهار په دغه ذکر سوي ترتیب سره ونیول سوه.

رسول الله ﷺ چي دوې زغري یې یوه پر بله سربېره اغوستي وې د لښکر په منځ کي ودرېدی او وې فرمایل: تر هغو به جنګ نه شروع کوی تر څو چي ما نه یاست امر کړي او اوس خپل اصحاب و جنګ ته په قسم قسم طریقو تشویقوي او اطمینان ورکوي

ketabton.com - The Digital Library

او وې فرمايل: که تاسي په جنګ کي صبر وکړئ او ثابته پاته سئ ستاسي د مرستي دپاره به ملائکې راسي، ځکه الله جل جلاله په درو زرو ملائکو وعده ور سره کړې وه، د بدر په غزاء کي الله عزوجل زر ملائکې را ولېږلې او اوس يې په درو زرو بلکه تر دغه هم په زياتو ملائکو وعده ورسره کړې ده، په دې شرط چي مسلمانان په جنګ کي صبر وکړي او ثابته ودرېږي، الله جل جلاله د سورة آل عمران په (۱۲۴) نمبر او وروستنيو آياتو کي فرمايي:

﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾﴾. [آل عمران:۱۲۴]

يعني: کله چي تا مومنانو ته و ويل: آيا ستاسي دپاره دا بس او کافي نه ده چي ستاسي رب ستاسي سره په درو زرو ملائکو چي له آسمانه را لېږل سوي وي مرسته وکړي؟

﴿بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾﴾. [آل عمران:۱۲۵]

هو! که تاسي صبر وکړئ او د الله جل جلاله څخه وبېرېږئ دغه درې زره ملائکې مو بس او ستاسي د مرستي دپاره کافي دي او که نور مشرکان پر تاسي په ناڅاپه ډول راسي، ستاسي سره به ستاسي رب په پنځه زره علامه لرونکو ملائکو کومک او مرسته وکړي.

هلته داسي آوازه نشر او خپره سوه چي کرز بن جابر د لوی لښکره سره د کفارو د مرستي دپاره را رهي دی، نو الله جل جلاله د مسلمانانو د اطمينان دپاره و فرمايل: چي درې نه بلکه پنځه زره ملائکې به ستاسي د مرستي دپاره در ولېږم، مګر هو! تاسي بايد پوه سئ چي دغه د ملائکو لېږل فقط ستاسي د اطمينان او خوشالۍ دپاره دي چي زړونه مو پر قراره سي، که نه په حقيقت کي نصر، بريئ او کاميابي يوازي او يوازي د الله جل جلاله له طرفه څخه دي، نو ځکه الله جل جلاله پسي فرمايي:

﴿وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ﴾.

او الله جل جلاله نه دي ګرځولي دغه مرسته او مدد مګر ستاسي د خوشالۍ دپاره او د دې دپاره چي ستاسي زړونه تسکين او اطمينان پيدا کړي.

ketabton.com - The Digital Library

﴿وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾﴾. [آل عمران: ۱۲۶]

او نه ده مرسته، مدد، نصرت، کامیابي مګر د طرفه د الله جل جلاله، هغه الله چې ډېر قوي او غالب دی او هغه الله چې هر کار په حکمت او مصلحت سره کوي.

یوشئ چې د یادوني وړدی هغه دا چې ځیني علماء او مفسرین وایي: دغه آیاتونه د اُحُد په ورځ نازل سوي دي او ځیني وایي: د بدر په ورځ نازل سوي دي، ځرنګه چې ما د بدر په غزاء کي دغه آیاتونه نه وه ذکر کړي، نو دلته مې ذکر او بیان کړل.

رسول الله ﷺ د اُحُد په ورځ مسلمانانو ته دا زېری هم ورکړی: که مو صبر وکړی او ثابت پاته سواست لکه ځرنګه چې په بدر کي ستاسي د مرستي دپاره ملائکې را کښته سوې دلته به هم ستاسي د مرستي دپاره ملائکې درته راسي، مګر هو صبر په کار دی.

رسول الله ﷺ خپل اصحاب و صبر ته تشویقوي او فرمایي: د دښمن سره د مخامخ کېدلو په وخت کي ټینګ او ثابته و درېږی.

دغه پر ثابت درېدلو ولي دومره تاکیدونه کېدل؟ ځکه تاسي ته معلومه ده چې د مسلمانانو شمېر (۷۰۰) نفره دی او کفار درې زره نفره دي.

بیا نو رسول الله ﷺ خپله توره پورته کړه او ویل: څوک دغه زما توره د هغې په حق اخلي؟ د رسول الله ﷺ اکا حمزه رضی الله عنه ولاړ سو ویل: یا رسولَ الله! زه یې اخلم، رسول الله ﷺ ځني را ایسته کړه وریې نه کړه، حمزه رضی الله عنه کښېنستی، رسول الله ﷺ بیا توره پورته کړه او وې ښوروله ویل: څوک دغه توره د دې په حق اخلي؟ علي بن أبي طالب رضی الله عنه ولاړ سو ویل: زه یې غواړم یا رسولَ الله! رسول الله ﷺ لاس را ټول کړی او توره یې ور نه کړه، علي رضی الله عنه هم کښېنستی، رسول الله ﷺ بیا و فرمایل: څوک دغه توره د دې په حق اخلي؟ د رسول الله ﷺ د عمه زوی زبیر بن العوام رضی الله عنه ولاړ سو ویل: زه یې غواړم یا رسولَ الله! بیا هم رسول الله ﷺ لاس را ټول کړی او توره یې ور نه کړه، زبیر رضی الله عنه هم کښېنستی، رسول الله ﷺ بیا و فرمایل: څوک دغه توره د دې په حق اخلي؟ مقداد رضی الله عنه ولاړ سو ویل: زه یا رسولَ الله!

دغه نفر چه تر اوسه د توري د اخیستلو دپاره ولاړ سوي دي دغه ټول د مسلمانانو هغه مشهوره، شجاع، دلاوره او قوي جنګي پهلوانان او قهرمانان دي، په نورو ټولو

ketabton.com - The Digital Library

مسلمانانو کي يا خود دوی مثل نسته او که وي ډېر به لږ وي.

ته فکر وکړه: د حضرت عمرِ فاروق رضي الله عنه په خلافت کي چي دا بيا په وروسته کي ؤ کله چي حضرتِ عمرِ فاروق رضي الله عنه په مصر کي و عَمرو بن العاص رضي الله عنه ته مرسته ور ولېږل، عمر فاروق رضي الله عنه ورته ليکلي وه: ما اته زره نفره ستا د مرستي دپاره در ولېږل، حال دا چي د لښکرِ شمېر څلور زره نفره ؤ، نو بيا په خپله حضرتِ عمر رضي الله عنه دا واضحه کړه چي هو د دغه لښکر سره چي څلور زره نفره دی څلور نفره قومندانان ورسره دي چي هر يو يې ما ته پر زرو نفرو حساب دی، چي په هغو څلورو نفرو کي يو زبير بن العوام رضي الله عنه ؤ او بل مقداد رضي الله عنه ؤ، چي دغه نفر هر يو په جنګ کي پر زرو نفرو حساب وه، دا د دغو نفرو جنګي طاقت او مهارت ؤ، مګر رسول الله ﷺ خپله توره دغو نفرو ته ور نه کړه او که د رسول الله ﷺ توره دغه نفر وانه خلي نو به يې څوک اخلي؟

خو بيا هم رسول الله ﷺ خپله توره د پنځم وار دپاره پورته کړه او وې فرمايل: څوک دغه توره د هغې په حق اخلي؟ ابودُجانه الأنصاري رضي الله عنه چي نوم يې سماک بن خرشه دی ولاړ سو او ويل: يا رسولَ الله! د دغي توري حق څه شي دی؟

اصلاً رسول الله ﷺ د دغي پوښتني انتظار کاوه، تر اوسه چا پوښتنه نه ده کړې چي حق يې څه شي دی؟ هر يوه بېله پوښتني ويل: زه يې غواړم.

رسول الله ﷺ و فرمايل: د دې توري حق دا دی چي دومره وهل به په کوې ترڅو چي کږېږي، يعني: په دغه توره به دومره کفار وهې چي د ډېرو وهلو څخه د اوسپني توره کږه سي، ابودُجانه الأنصاري رضي الله عنه و ويل: يا رسولَ الله! زه دغه توره د دې په حق سره اخلم، رسول الله ﷺ خپله توره ابودُجانه رضي الله عنه ته ورکړه، ابودُجانه رضي الله عنه تر اندازې زيات خوشاله سو، ځکه دا هغه توره ده چي ډېرو لويو پهلوانانو وانه خستل او اوس د ده په نصيب سوه او په دغه کار سره د ده درجه او مقام لوړ او ښکاره سوه.

ابودُجانه رضي الله عنه هغه توره واخيستل چي هغه څلور جنګي قهرمانان د هغې توري په اخيستلو نه سوه کامیابه او اوس د ده په نصيب سوه، ابودُجانه رضي الله عنه چي په خپله هم شجاع او دلاوره جنګي پهلوان ؤ د جنګ په وخت او د جنګ په ميدان کي به يې په کبر او غرور، ناز او نخرو تګ کاوه، ده رضي الله عنه يو سور دسمال درلودی کله چي به يې دغه

ketabton.com - The Digital Library

دسمال تر سر وتړی خلک به پوه سوه چي ابودُجانه د مرګ تر وخته جنګ کوي. یعني: بېله مرګه د جنګ له میدانه نه وزي، اوس چي ابودُجانه رضي الله عنه د رسول الله ﷺ توره واخیستل هغه سور دسمال یې له جبهه را وایستی او پر سر یې وتړی او د دوو لښکرو په منځ کي په فخر او غرور سره تګ کوي، یوې او بلي خوا ته کږېږي توره پورته کښته کوي په خلکو یې ویني، رسول الله ﷺ وخندل او وې فرمایل: دغه تګ داسي تګ دی چي د الله او رسول الله نه دی خوښ، بېله دغسي ځایه، یعني: فخر او غرور، کبر او لویي الله جل جلاله او رسول الله ﷺ نه خوښوي، خو که فخر پر کفارو وي پروا نه لري، بل نو په هرځای او هر وخت کي فخر او غرور، سیالي او ځان ښکاره کول چي په هر شي سره وي الله جل جلاله او رسول الله ﷺ یې نه خوښوي.

د مشرکانو د لښکر آمادګي او تیاري

هلته مشرکانو خپل لښکر د پخوانیو جنګو پر نظام برابر جوړاوه، د مشرکانو د لښکر عمومي قوماندان ابوسفیان بن صخر بن حرب ؤ، هغه چي د لښکر په منځ کي یې مرکز ؤ او د لښکر د راسته طرف قوماندان خالد بن ولید ؤ چي په دغه وخت کي مشرک ؤ او د لښکر د چپه طرف قوماندان عِکرمه بن أبي جهل ؤ او د لښکر د پیاده قواوو قوماندان صفوان بن اُمیه ؤ او د لښکر د غشي ویشتونکو قوماندان عبدالله بن أبي ربیعه ؤ، د لښکر د بیرغ مسئولیت د بني عبدالدار وظیفه وه چي دغه منصب و بني عبدالدار ته هغه وخت ور رسېدلی ؤ چي تر قُصَی بن کلاب وروسته د عبد مناف اولادې د قریشو په منځ کي منصبونه او وظیفې سره وېشل، نو په جنګو کي د بیرغ اخیستلو وظیفه و بني عبدالدار ته وسپارل سوه او هیچا نه سوای کولای چي دغه منصب له دویه څخه واخلي، دغه کار لکه نور کارونه مثلاً سقایه او رفاده، یعني: *حاجیانو ته اوبه او ډوډی ورکول*، د کعبې شریفي پوښول او داسي نور کارونه چي وېشل سوي وه د بیرغ اخیستل د بني عبدالدار میراثي وظیفه وه.

ابوسفیان چي د لښکر عمومي قوماندان ؤ د دې دپاره چي د بني عبدالدار احساسات وپاروي ورته و ویل: یا بني عبدالدار! د بدر په ورځ بیرغ ستاسي سره ؤ او موږ

ketabton.com - The Digital Library

ته هغه را پېښ سوه چې را پېښ سوه خلک بيرغ ته ګوري، که بيرغ و لوېدی لښکر مات سو، نو يا به نن د بيرغ پوره ساتنه کوی يا يې موږ ته را پرېږدی چې موږ يې ساتنه وکړو.

ابوسفيان په خپل مقصد کي کامیابه سو ځکه بني عبدالدار د ده په خبرو په قهر سوه او ويل موږ خپل بيرغ تا ته در تسليم کړو؟ ته به و وينې چې د جنګ په وخت کي موږ څه کارونه کوو او واقعاً هم بني عبدالدار په جنګ کي داسي ثابت ودرېدل چې د خپلي کورنۍ او خپلو پلرو نسل يې ټول ختم کړی يعني: ټول د مرګ تر وخته ثابت ودرېدل او ټول د مسلمانانو له طرفه يو په بل پسي و وژل سوه، چې قصه به يې وروسته واوری.

د قريشو له طرفه سياسي هلي ځلي

د جنګ تر شروع کېدلو د مخه قريش غواړي چې د مسلمانانو په صفو کي تفرقه او نزاع واچوي نو د دغه مقصد د پاره لومړئ ابوسفيان وانصارو ته حال ولېږی چې ورته ويل يې: موږ او زموږ د اکا زامن سره پرېږدی (چې مقصد يې رسول الله ﷺ او مهاجر مسلمانان وه) نو ويل: موږ او زموږ د اکا زامن سره پرېږدی د هغو سره تر جنګ کولو وروسته موږ بيرته ځو، موږ ستاسي سره د جنګ د پاره نه يو راغلي.

مګر دغه کوښښونه د هغه ايمان په مقابل کي چې غرونه له ځايه اړوي کومه نفعه او فايده نه سي رسولای، د انصارو له طرفه په جواب کي داسي خبري ورته وسوې چې کفار د هغو خبرو په اورېدلو هيڅکله نه وه خوښ، اوس چې د جنګ وخت نور هم نژدې سو دوه لښکره مخ په مخ سره ودرېدل قريشو بيا هم د مسلمانانو د تفرقې او اختلاف د پاره يوه بله نقشه جوړه کړه هغه دا چې: د مشرکانو يو بل خائن نوکر چې ابو عامر الفاسق ورته ويل کېده چې د دغه سړي اصلي نوم عبد عَمرو بن صيفي ؤ او په راهب سره مشهوره ؤ خو رسول الله ﷺ د راهب پرځای فاسق وباله.

دغه سړئ د جاهليت په وختو کي د أوس او خزرج و قبيلو ته ډېر محترم ؤ او د عزت په سترګه يې ورته کتل، کله چې اسلام مدينې منورې ته راغلی ده د رسول الله ﷺ د دښمنۍ اعلان په ښکاره او واضحه ډول سره وکړی او بيا چې د رسول الله ﷺ تر هجرت وروسته په مدينه منوره کي اسلام نشر سو نو ده په مدينه منوره کي

ketabton.com - The Digital Library

نور ژوند نه سوای کولای مدینه منوره یې پرېښوول او شام ته ولاړی. کله چي یې واورېدل چي کفار د مسلمانانو د جنګ دپاره تیاري نیسي نو دئ هم راغلی او د کفارو په لښکر کي شامل او داخل سو، نور هم کفار د رسول الله ﷺ و جنګ ته تشویقوي او د جنګ په شروع کي یې مشرکانو ته و ویل: که زما قوم ما و ویني خامخا زما متابعت کوي او زما ملګري کیږي، نو اوس دغه سړئ یعني: ابو عامر الفاسق د دوو حبشي مریانو سره د جنګ و میدان ته ورووتی او په لوړ آواز یې خپل قوم ته ورناري کړه:

یا معشر الأوس! زه ابو عامر یم، ستاسي او د محمّد یې سره څه ما ته راسی زه ستاسي مشر او سرداریم.

د أوس او خزرج قبیلو په جواب کي ورته و ویل: چپ سه اې د الله دښمنه! الله دي تا په موړ نه ویني.

ده او نورو کفارو هیڅ دا فکر نه کاوه چي د ده قوم دي ده ته داسي سخت جواب ورکړي ځکه دئ په دوی کي د عزت او لوړ مقام خاوند ؤ او اوس هغو داسي سخت جواب ورکړی نو ابو عامر و ویل: والله زما قوم ته تر ما وروسته شر پېښ سوی دی او ویل په تاسي څه سوي دي؟ ما نه قبلوی؟

خیر د اُحُد په جنګ کي ابو عامر د کفارو په لښکر کي پاته سو.

او په دغه طریقه سره د مسلمانانو د تفرقې دپاره د مشرکانو دوهمه نقشه هم ناکامه سوه، د کفارو دغه د تفرقې اچولو کوښښونه پردې دلالت کوي چي دوی د مسلمانانو څخه بېرېدل که څه هم کفار ډېر او په اسلحه مجهزه وه خو بیا هم د دغو لږو مسلمانانو بېره او هیبت پر دوی غالبه ؤ او غواړي چي دغه لږ مسلمانان هم سره وپاشي.

نن ورځ هم کفار د مسلمانانو د تفرقې او پاشلو دپاره په هره وسیله سره کوښښونه کوي او همدغه تفرقه او بې اتفاقي د مسلمانانو د ضعف او ذلّت سبب ده، که کفار په مسلمانانو کي اتحاد او اتفاق و ویني هیڅکله به پر مسلمانانو د حملې کولو په فکر کي نه سي او نه به د حملې کولو جرئت پیدا کړي، تاسي پوهېږئ: کفار چي کوم ملک ته د ننوتلو إراده وکړي لومړئ په هغه ملک کي بې اتفاقي او ځان ځاني راولي، د هغه ملک په پوهانو او مشرانو، ولس او افرادو کي نفرت او اختلاف نشر کړي، حزبونه او

ketabton.com - The Digital Library

قومونه پکښې جوړ کړي، نو د هغو مختلفو ډلو څخه يوه ډله په پيسو او د هغه مَلک په حُکم کولو او کرسۍ رانيسي، بيا نو هلته په فارغه زړه خپلې قواوې داخلې کړي.

ابو عامر الفاسق ترجنګ د مخه يو بل کار هم کړی ؤ، هغه دا چې د جنګ په ميدان کې يې لوی لوی غارونه د دې دپاره وکندل چې د جنګ په وخت کې مسلمانان ور ولوېږي او تاسي ته معلومه ده که څوک يوه غار يا کندې ته ولوېږي هغه په آسانه سره وژل کېدلای سي، نو ابو عامر څو نفره نور هم د ځان ملګري کړه او د دې دپاره غارونه کِني چې مسلمانان د جنګ په جريان کې ور ولوېږي او کفار يې په آساني سره ووژني.

د مشرکانو د لښکر د حماس
او احساساتو د لوړولو دپاره د دوی د ښځو کوښښونه

قريش هم خپل لښکر جنګ ته تشويقوي مګر د هغو د تشويق طريقه داسي نه ده لکه د مسلمانانو، رسول الله ﷺ خپل لښکر ته د ملائکو په نزول زېری ورکوي يا داسي نور د تشويق او ترغيب کارونه يې کول، مګر د کفارو د تشويق دپاره فقط ښځې وې، اوس د مشرکانو ښځې چې مشره يې د ابوسفيان زوجه هند بنت عتبه ده په جنګ کې د ګډون او اشتراک خپله حصه اخلي، د لښکر د صفو او قطارو په منځ کې دريې په لاس ګرځي، دريې وهي او د کفارو د احساساتو د لوړولو دپاره بېحيا بيتونه او اشعار وايي، په غزلو کې به يې خپل لښکر ته داسي اشعار ويل: که کاميابه سواست موږ به محبت دَر سره کوو، کوربچې به درته آوارو، بالښتان به درته ايږدو، موږ به در سره لاس تر غاړه يو او داسي نوري بې حياء خبري او که ناکامه سواست دښمن ته موشا وګرځول نه تاسي زموږ ياست نه موږ ستاسي يو (*دا د قريشو د لښکر د تشويق طرز او طريقه وه*).

د مشرکانو څخه يو نفر چې نوم يې جُبير بن مطعم ؤ يو حبشي مريئ يې درلودی چې د مريي نوم يې وحشي بن حرب ؤ د غه وحشي په نېزه ويشتلو کې ډېر ماهر ؤ، په نېزه يې داسي ويشتل کول چې هيڅ واری يې نه خطا کېدی، نو دغه وحشي مريئ وايي: زما د مالک جُبير بن مطعم اکا! طُعَيمه بن عدي د بدر په ورځ و وژل سو، نو کله چې قريش اُحُد ته تله جُبير ما ته و ويل: که تا د محمّد ﷺ اکا حمزه زما د اکا په بدل

ketabton.com - The Digital Library

کي و وژې ته حُر او آزاد يې، ستا آزادي د حمزه په وژلو پورې تړلې ده، وحشي وايي: ما هم دغه سودا قبوله کړه او د مشرکانو سره جنګ ته را و وتم، په خپل سر کي د خپلي آزادۍ خيالونه او فکرونه را ګرځوم، زما نه د جنګ او نه د لښکر سره تعلق سته فقط خپله آزادي غواړم بل د هيڅ شي په فکر کي نه يم بېله د حمزه د وژلو، نه غواړم چي بل څوک و وژنم او نه غواړم چي په بل شي کي اشتراک وکړم، بل هيڅ مقصد نه لرم بېله خپلي آزاديه چي هغه آزادي مي د حمزه په وژلو پورې تړلې وه، نو وحشي فقط د دغه مقصد دپاره د جنګ ميدان ته داخل سو چي حمزه و وژني او دئ آزاد سي، دا د جنګ و ميدان ته د وحشي د را تللو سبب ؤ.

د جنګ اور بلېدل

د مخه تردې چي د جنګ د واقعاتو په بيانولو شروع وسي خپل يو عذر به درته بيان کړم، هغه دا چي د اُحُد جنګ د ورځو او هفتو جنګ نه ؤ چي د هري ورځي واقعات يې په ترتيب سره درته بيان سي، د اُحُد د جنګ ټول وخت او موده فقط نيمه ورځ وه، په سهار کي جنګ شروع سو او ماپښين پای ته ورسېدی او واقعات يې خورا ډېر دي، په يوه لحظه او يوه وخت کي دلته او هلته، دوري هوري، قِسم قسم مختلف واقعات پېښېږي، که څه هم زه به تر ډېري اندازې کوښښ وکړم چي واقعات په ترتيب سره بيان سي خو بيا هم نه سم کولای چي ټول واقعات په پوره ترتيب سره درته بيان کړم ځکه په يوه لحظه کي مختلفي واقعې پېښېږي، نو خود د حالاتو د بيانولو دپاره يو وار د جنګ د ميدان يوې حصې ته ځم او بيا بلي ته، د پوره ترتيب مراعت نه سم کولای دغه عذر مي تاسي قبول کړی او اوس به د جنګ د واقعاتو په بيانولو سره شروع وسي:

کله چي دوه لښکره سره نژدې سوه او د جنګ اولي حملې شروع سوې، د جنګ اول پېلوځی د مشرکانو د بيرغ اخيستونکی طلحه بن أبي طلحه العبدري ؤ، چي دا سړئ د قريشو د مشهوره او دلاوره پهلوانانو څخه ؤ، دا سړئ پر اوښ سپور د جنګ ميدان ته را و وتی او ويل: څوک مبارزه کوي، د ده د قوت او دلاورۍ په سبب خلک ځني ګوښه سوه، مګر زبير بن العوام ﷺ ور د مخه سو هيڅ مهلت يې ورنه کړی

ketabton.com - The Digital Library

د زمري غوندي حمله يې پر وکړه په ځغستا ور په هوا سو هلته لوړ د ده اوږې ته ور وختی، سرئ يې په يوه حمله له اوښه کښته وغورځاوه او دئ پر را وغورځېدی د ده په توره يې حلال کړی، رسول الله ﷺ چي دغه په زړه پوري حمله او د کافر وژل وليدل تکبير يې و وايه او مسلمانانو هم تکبير ور سره و وايه، رسول الله ﷺ و زبير ﷺ ته دعاء وکړه او وې فرمايل: هر نبي لره حواري سته او زما حواري زبير دی.

په دې جنګ کي هغه مبارزه او پهلواني چي د جنګو په شروع کي به کېدل نوره نه وسوه، جنګ شروع سو او لښکري يو په بل سره ګډې سوې، د جنګ د ميدان په هره نقطه کي دوه لښکره په جنګ سره اخته دي.

په هغه وخت کي يوازي د عربو نه بلکه په ټولو جنګو کي د جنګ طريقه داسي وه: هر لښکر به د ځان دپاره يو لوی عمومي بيرغ درلودی که به د هر طرف بيرغ ولوېدی او بيا به نه سو پورته هغه لښکر مات ؤ او که به بيرغ ولاړ ؤ معنٰی دا چي لښکر منظم، ثابت او قائم دی، نور هم جنګ کوي، که به بيرغ ولوېدی او بيا به نه سو پورته معنٰی دا چي لښکر شکست وخوړی او د تيښتي په حال کي دی، نو په پخوانيو جنګو کي د لښکر حال پر بيرغ معلومېدی چي لښکر قائم دی او نور هم جنګ کوي، يا دا چي لښکر شکست و خوړی او تښتي، اوس د مسلمانانو بيرغ د مصعب بن عُمير ﷺ څخه دی او د کفارو بيرغ د بني عبدالدار چي د قريشو يو ښاخ دی د هغو څخه دی، د بني عبدالدار اول بيرغ اخيستونکی طلحه بن أبي طلحه ؤ هغه چي د زبير ﷺ له طرفه ووژل سو، بيا نو د هغه ورور عثمان بن أبي طلحه بيرغ واخيستی.

دا خو مو په ياد دي چي ابوسفيان و بني عبدالدار ته ويلي وه چي يا بني عبدالدار!
د بدر په ورځ بيرغ ستاسي په لاس کي ؤ او ولوېدی که نن ورځ هم
بيرغ درڅخه لوېږي اوس يې لا را پرېږدی، هغو ويل:
قسم دی چي هيڅکله به بيرغ ولوېدلو ته پرې نږدو.

حمزه ﷺ چي جنګي پهلوان او قهرمان دی او دا هم ور معلومه ده چي د کفارو د ماتولو دپاره آسانه لار دا ده چي د دوی بيرغ و لوېږي، نو يې د جنګ په شروع کي خو نفره د ځان ملګري کړه چي د کفارو بيرغ به ثابته او ولاړ نه پرېږدو، اوس چي

ketabton.com - The Digital Library

عثمان بن أبي طلحه بيرغ په لاس شعرونه وايي د جنګ ميدان ته را و وتې حمزه رضي الله عنه د بيرغ پر طرف ډېره سخته او شديده حمله شروع کړه چپه او راسته طرف ته وهل کوي کفار داسي وژني لکه ژرنده چي پر خرخي، هر څه چي په مخه ورځي هغه ميده کوي خو کفار ځان مرګ ته نه ورکوي بلکه ځني تښتي خو حمزه رضي الله عنه د کفارو بيرغ ته ورسېدی، هغه نفر چي بيرغ يې په لاس کي ؤ په توره يې پر اوږه و واهه لاس يې د اوږې سره په هوا سو حتّی سږی يې معلوم سو، دا خو و وژل سو او د جنګ په اولو دقيقو کي د کفارو بيرغ ولوېدی، د ابو طلحه بل زوی ابو سعد بن أبي طلحه چي دالته حاضر ؤ ډېر ژر يې بيرغ پورته کړی، حمزه رضي الله عنه چي تر اوسه په دغه منطقه کي دی پر هغه يې هم حمله وکړه دا يې هم وواژه، د دوهم وار دپاره بيا د کفارو بيرغ ولوېدی.

دغه د بيرغ اخيستونکي چي وژل کيږي د جنګ کار دی له هره طرفه د بيرغ پر اخيستونکي وارونه کيږي نو که ځيني وختونه د دغه وژونکي په نامه کي اختلاف راسي دغه اختلاف د قبلولو وړ دی، ځکه يوه راوي يو نفر ليدلی دی چي پر بيرغ اخيستونکي يې حمله وکړه او بل راوي د بل نفر واری ليدلی دی چي بيرغ اخيستونکی يې و وژی، نو که په ځينو روايتو کي د وژونکي په نامه کي اختلاف راسي قابل د تشويش نه دی، مقصد د کفارو د بيرغ اخيستونکي پرله پسې وژل کيږي.

خير د کفارو بيرغ د دوهم وار دپاره و لوېدی، کفار وارخطا سوه چي د جنګ په شروع کي د دوی بيرغ دوه واره لوېږي، دا وار بيرغ د ابو طلحه لمسي (مُسافع بن طلحه) پورته کړی او کفار پر حمزه رضي الله عنه را ټول سوه حملې پر کوي د بيرغ څخه يې منعه کوي د جنګ شدت د بيرغ پرشا وخوا دی، د کفارو ټول طاقت د بيرغ و ساتلو ته متوجه دی نو ځکه يې وکولای سوای چي حمزه رضي الله عنه له بيرغه څخه منعه کړي، په دغه وخت کي حضرتِ علي رضي الله عنه بله ټولی جوړه کړه او له بله طرفه يې پر بيرغ حمله وکړه، بيرغ اخيستونکی يې و واهه او وې وژی، د دريم وار دپاره د کفارو بيرغ د علي بن أبي طالب رضي الله عنه په واسطه ولوېدی، د طلحه بل زوی چي (کِلاب بن طلحه) نومېدی بيرغ پورته کړی بيا هم جنګ پر بيرغ شروع دی.

علي رضي الله عنه چي تر اوسه لا دالته حاضر دی بيا يې حمله پر وکړه دا يې هم و وژی،

ketabton.com - The Digital Library

د څلورم وار دپاره بیا د کفارو بیرغ ولوېدی او د ابو طلحه د کورنیه پنځه نفره و وژل سوه، د کفارو لښکر د میدانِ جنګ له شا وخوا څخه ورته ګوري چي بیرغ ته څه پېښه ده؟ لوېږي او پورته کیږي، ټول کفار د بیرغ په انتظار دي چي څه به ورته پېښه سي؟ او د جنګ شدت هم ټول د بیرغ پر شا وخوا دی، کفارو ډیري سختي حملې شروع کړې چي علي او حمزه رضي الله عنهما د بیرغ څخه پر شا کړي، د بیرغ د شا وخوا ټول کفار و دوی ته متوجه دي هلته د طلحه بل زوی چي (جلاس بن طلحه) نومېدی بیرغ پورته کړی، دلته کفار د علي او حمزه رضي الله عنهما سره په جنګ مشغوله دي چي عاصم بن ثابت رضي الله عنه د یوې بلي ډلي سره راغلی او پر بیرغ یې حمله وکړه.

د طلحه زوی یې و وژی او د کفارو بیرغ د پنځم وار دپاره ولوېدی، کفار لېوني سوه نه پوهېږي چي څه وکړي؟ کوم یو منعه کړي؟

سُلافه بنت سعد بن سُمیه چي د طلحه بن أبي طلحه العبدري ښځه وه او د نافع بن طلحه، جلاس بن طلحه، مسافع بن طلحه او کلاب بن طلحه مور وه دا هم په دغه جنګ کي حاضره وه او دا پوهېدل: کوم کسان چي بیرغ پورته کوي هغه د دې خاوند یا د دې زامن یا د دې د کورنۍ غړي دي او دا پوهېدل چي د بیرغ د هر وار لوېدلو سره د دې یو زوی یا د کورنۍ یو غړی وژل کیږي نو د بیرغ و طرف ته ور د مخه سوه، خو هَغه وخت بیرغ ته ور و رسېدل چي د دې زوی چي بیرغ یې پورته کړی ؤ عاصم و وژی، دا ورته ګوري چي زوی یې و وژل سو او بیرغ هم د پنځم وار دپاره ولوېدی، شپږم نفر چي دئ هم د سُلافې زوی ؤ بیرغ یې پورته کړی سُلافه ورته ګوري د دې د کورنۍ څخه پنځه نفره چي د دې خاوند یا د خاوند ورور یا د دې زامن وه و وژل سوه او شپږم نفر چي بیرغ یې پورته کړی هغه هم د دې زوی ؤ، دلته بیا عاصم رضي الله عنه وکولای سوای چي شپږم نفر ته ځان ور ورسوي او هغه هم و وژني، سُلافې چي ولیدل چي دوه زامن یې د دې مخ ته د عاصم رضي الله عنه په لاس و وژل سوه نو یې دا خیال سو چي هغه نور زامن یې هم عاصم رضي الله عنه وژلي دي، نو یې و ویل: څوک به د عاصم سر را ته را وړي؟ قسم دی چي د سر په کوپړۍ کي به یې شراب وڅښم او بیا به دغه سر په سرو زرو ډک کړم او په انعام کي به یې هغه چا ته ورکړم چي دغه سر

ketabton.com - The Digital Library

يې را ته را وړې وي.

يعني: هر هغه څوک چي د عاصم سر را ته را وړي دا د هغه انعام دی چي زه به دغه سر په سرو زرو ډکوم او هغه ته به يې ورکوم.

دلته نو پر عاصم حملې زياتي سوې ځکه هر څوک غواړي چي دغه انعام او جائزه واخلي خو عاصم ﷺ چي هري خوا ته مخ کړي وهل او وژل کوي، د کفارو بيرغ پر مځکه پروت دی تر اوسه له يوې کورنيه چي د ابو طلحه کورنۍ ده شپږ نفره د بيرغ اخيستونکي وژل سوي دي (د دغه ابو طلحه نوم عبدالله بن عثمان بن عبدالدار دی) په دغه وخت کي د کفارو څخه يوه نفر چي د ابو طلحه د کورنۍ څخه نه ؤ مګر د بني عبدالدار څخه ؤ بيرغ ته ځان ورساوه او د اُووم وار دپاره يې بيرغ پورته کړی، دغه نفر هم د علي بن أبي طالب ﷺ له طرفه و وژل سو، يا په بل روايت حمزه بن عبدالمطلب ﷺ و وژی، د کفارو بيرغ شُريح بن قارظ پورته کړی دا سړئ بيا د قزمان له طرفه و وژل سو. *(سلافه د مکې مکرمې د فتحې په کال مسلمانه سوه)*

قزمان اصلاً منافق ؤ خو په جنګ کي يې د عقيدې نه بلکه د قوميت پر اساس ګډون کړی ؤ چي تفصيل به يې وروسته درته راسي.

او بيا د کفارو بيرغ ابو زيد عَمرو بن عبد مناف العبدري پورته کړی دا هم د قزمان له طرفه و وژل سو، بيا د کفارو بيرغ د شرحبيل بن هاشم العبدري زوی پورته کړی دا هم قزمان و وژی، دغه لس نفره چي ټول د بني عبدالدار څخه وه او بيرغ يې پورته کاوه اول تر آخره و وژل سوه، اوس په بني عبدالدار کي داسي څوک نه سو پاته چي بيرغ پورته کړي، نو د دوی د کورنۍ يو حبشي مريئ چي نوم يې "صَواب" ؤ ور د مخه سو او بيرغ يې پورته کړی او دې مريي داسي ثُبات او شجاعت ښکاره کړی چي تر خپلو بادارانو هغه چي د مخه و وژل سوه ډېر لوړ سو، تر هغو يې بيرغ لوړ نيولی ؤ او جنګ يې کاوه چي دواړه لاسونه يې پرې سوه، د لاسو تر پرې کېدلو وروسته پر بيرغ پرېوتی بيرغ يې په غاړه او ځيګر نيولی ؤ نه يې غوښتل چي بيرغ کښته سي تر څو چي و وژل سو، د دغه مريي تر وژل کېدلو وروسته د کفارو بيرغ پر مځکه ولوېدی او داسي څوک نه وه پاته چي بيرغ پورته کړي، نو د کفارو بيرغ لوېدلی پاته سو.

ketabton.com - The Digital Library

دغه د کفارو د بیرغ د جنګ په وخت کي د کفارو مشرانو سره و ویل: که جنګ پر دغه قسم جریان ولري زموږ شکست حتمي دی، موږ باید مسلمانان په بل شي مشغوله کړو، فیصله یې پردې وسوه: لکه څرنګه چي دوی زموږ پر بیرغ حملې کوي موږ به هم د دوی پر بیرغ حملې شروع کړو، نو یې یود ډله جوړه کړه او پر مصعب بن عمیر رضی الله عنه یې (*چي د مسلمانانو بیرغ ورسره دی*) حملې شروع کړې، چي په دې ډول سره په یوه میدان کي دوه مهم جنګونه شروع دي، یو جنګ د کفارو د بیرغ پر شا وخوا دی او بل جنګ د مسلمانانو د بیرغ پر شا وخوا دی، خو مصعب بن عمیر رضی الله عنه ثابت او قائم پرخپل ځای ولاړ دی او مسلمانان په پوره مړانه د ده دفاع کوي.

په دغه وخت کي چي د جنګ شدت د کفارو د بیرغ پرشا وخوا دوام لري هلته د میدانِ جنګ په نورو ټولو نقطو کي هم ترخه ترخه جنګونه روان دي، د مسلمانانو پر زړو او بدنو ایماني تجلې غالبه وې او د کفارو د لښکر په صفو داسي ور ننوتل لکه د اوبو سېلونه چي په شېلو کي ځغلي.

ابودُجانه رضی الله عنه چي سر یې په سره دسمال تړلی ؤ او د رسول الله صلی الله علیه وسلم توره یې په لاس کي وه دا یې ټینګ عزم او قوي إراده کړې وه چي د دغي توري حق به آداء کوي، په جنګ یې داسي شروع وکړه چي د کفارو په لښکر ورننوتی او هر مشرک چي په مخه ورځي هغه وژني د کفارو د لښکر صفونه یو په بل پسي نړوي.

زبیر بن العوام رضی الله عنه وایي: کله چي ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه توره و غوښتل او ما ته یې را نه کړه زما په زړه کي څه نا امیدي پیدا سوه او د ځانه سره مي و ویل: زه د صفیې او د ده صلی الله علیه وسلم د عمه زوی یم او د قریشو څخه یم زه تر ابودُجانه رضی الله عنه د مخه ورولاړ سوم او توره مي څني و غوښتل خو ما ته یې رانه کړه او ده ته یې ورکړه نو په والله زه به په ابودُجانه پسي ګورم چي دئ څه کوي؟

وایي: زه په ابودُجانه پسې یم، ابودُجانه اول هغه سور دسمال را وایستی او سر یې په وتړی، انصارو و ویل: ابودُجانه د مرګ دسمال را وایستی، ابودُجانه د دښمن پرطرف ور رهي سو او دغه شعرونه یې ویل:

أنـــا الَّـــذي عَـــاهَـــدَنِي خليلـــي   ونحـــن بالـــسَّفحِ لَـــدَى النَّخيـــلِ

ketabton.com - The Digital Library

أن لا أقـوم الـدّهرَ في الكيـولِ اضرب بـسيفِ الله والرّسولِ

د مشرکانو څخه چي هرڅوک په مخه ورتلی هغه یې وژی، زبیر بن العوام رضی الله عنه وایي: په مشرکانو کي یو ډېر جنګي سړئ ؤ چي زموږ هیڅ زخمي یې نه پرېښاوه مګر ژر به یې د هغه و وژلو ته ځان ور رساوه او اوس دغه دوه چي یو ابودُجانه دی او بل دغه مشرک دی د جنګ په میدان کي یو بل ته سره نژدې کېږي، ما و الله جل جلاله ته دعاء وکړه چي دوی دوه سره مخامخ سي، څو هغه ؤ چي دوی سره مخ په مخ سوه، د توري اول واری مشرک پر وکړی ابودُجانه د هغه واری په خپل سپر سره وګرځاوه او بیا ابو دجانه توره پر پورته کړه داسي سخت یې و واهه چي په دغه اول واري یې ووژی.

بیانو ابودُجانه د کفارو په صفو ننوتی ترڅو چي هغه د ښځو و مشري او قومنداني ته ورسېدی، تاسي پوهېږی چي ښځي همېشه د لښکر تر شا وي، یعني: ابودُجانه په دغه جنګ او وهلو کي د کفارو تر لښکر و وتی، ابودُجانه رضی الله عنه نه دی خبر چي دا ښځي دي، ابودجانه وایي: یو انسان مي ولیدی چي د خلکو مخان یې په منګلو ور خیرل، زه ورته و درېدم کله چي مي توره پر پورته کړه هغه چغي کړې، که مي کتل هغه ښځه وه نو مي د رسول الله ﷺ توره تر دې مکرمه وبلل چي ښځه په و وهم بیرته مي لاس را وګرځاوه.

هغه ښځه هند بنت عتبه د ابوسفیان زوجه وه، زبیر بن العوام رضی الله عنه وایي: ما ابودُجانه ولیدی چي توره یې د هند بنت عتبه پر سر پورته کړه او بیرته یې لاس کښته کړی نه یې و وهل، ما د ځان سره و ویل: الله او رسول الله پوهیږي چي ولي یې و نه وهل، ابو دُجانه رضی الله عنه واقعاً د رسول الله ﷺ د توري حق آداء کړی دومره کفار یې په هغه توره و وهل چي رشتیا هم هغه توره د ډیرو وهلو څخه کږه سوه.

کعب بن مالک رضی الله عنه وایي: کله چي ابودُجانه رضی الله عنه توره واخیستل ما دا نیت وکړی چي زه باید د ده معلومات وکړم چي دئ څه کوي؟ آیا رشتیا د توري حق آداء کوي که یا؟ کوښښ مي کاوه چي په جنګ کي د ده پرشا وخوا یم چي وې وینم چي دئ څه کوي؟ ابودُجانه چي په اوسپنه پټ او پوښلی ؤ، یعني: خول او زغره یې اغوستي وه مخ یې نه معلومېدی.

نو کعب بن مالک رضی الله عنه وایي: ابودُجانه په دغه جنګ کي د یوه کافر سره په وهلو

ketabton.com - The Digital Library

اخته ؤ د جنګ په منځ کې کافر په دې پوه سو چې وژني مې، کافر چې پر آس سپور ؤ ځني و تښتېدی (وې ځغستل) ځکه مرګ یې په سترګو ولیدی، ابودُجانه ترشا په پسې دی توره یې پورته کړه کافر یې پر سر وواهه، د ابودُجانه له ډېره قوته کافر دوه ځایه سو او توره د هغه تر آسه ورسېدل، کافر له خپله آسه ځخه دوې حصې و لوېدی.
کعب ﷺ وایي: ابودُجانه د خپله مخه ځخه خول پورته کړی او ما ته یې وکتل، ویل: ځنګه یې بولې؟ یاکعب! زه ابودُجانه یم، دا د اُحُد په ورځ د ابودُجانه ﷺ د جنګ یوه نمونه وه، چې د رسول الله ﷺ د توري حق یې ځنګه آداء کړی.

حمزه ﷺ هم د زمري پر قسم جنګ کاوه د دښمن د لښکر په منځ کې ولاړ دی، داسي وهل او حملې کوي چې مثل یې نه دی لیدل سوی، د کفارو پهلوانان د ده له مخه داسي ځغلي لکه د زوروره باده ځخه چې د وُنو پاني ځغلي، سره د هغه چې حمزه ﷺ د بیرغ اخیستونکو په وژلو کې برخه واخیستل خو د کفارو په نورو پهلوانانو یې هم داسي کارونه وکړه چې چا په چا نه دي کړي تر څو چې په داسي حال کې په شهادت ورسېدی چې د جنګیالیو پهلوانانو په مقدمه کې ؤ.

مګر هو: حمزه ﷺ داسي و نه وژل سو لکه پهلوانان چې د جنګ په میدان کې مخ په مخ وژل کیږي بلکه داسي په خیانت سره د شا له طرفه و وژل سو لکه پر هغه نامتو قهرمانانو چې په تاریکیو کې د شا له طرفه د نامردانو حمله کیږي.

د أسد الله حمزه بن عبدالمطلب ﷺ شهادت

د حمزه ﷺ وژونکی وحشي بن حرب وایي: زه د جُبیر بن مطعم مریئ وم هغه جُبیر چې اکا یې د بدر په ورځ د مسلمانانو له طرفه وژل سوی ؤ کله چې قریش د اُحُد جنګ ته تلل جُبیر ما ته وویل: که تا د رسول الله ﷺ اکا حمزه زما د اکا په بدل کې و وژی ته آزاد یې، وحشي وایي: زه چې یو حبشي ځوان وم او په نېزه مې داسي ویشتل کول چې واری مې هیڅ نه خطاء کېدی نو مې دا سودا قبوله کړه او اُحُد ته د خپلې آزادۍ دپاره را ووتم، اوس چې دوه لښکره مخ په مخ سره ودرېدل زه د جنګ میدان ته د حمزه د وژلو دپاره ور داخل سوم او په هغه پسې ګورم کله چې مې حمزه ﷺ

ketabton.com - The Digital Library

د خلکو په منځ کې ولیدی لکه هغه قوي پهلوان یوې او بلې خوا ته خلک چپه کوي.

نو وحشي وایي: د حمزه رضی الله عنه مخ ته هیڅ شئ او هیڅوک نه سوای درېدلای خو ما د ده د وژلو دپاره ځان تیاراوه یوازې دئ مې په کار ؤ، نو به د یوې وُنې یا یوې ډبرې تر شا پټ پټ کېدم چې دئ ما ته را نژدې سي او واری پر وکړم، په دغه وخت کې سباع بن عبدالعُزی ور د مخه سو، حمزه رضی الله عنه چې هغه ولیدی ویل: را د مخه سه (یابنَ مَقطعَةَ البُظُورِ) یعني: د چولکیانو د پرېکوونکې زو را د مخه سه، ځکه د دغه سباع مور ماشومان سنتول، وحشي وایي: سِباع بن عبدالعزّی یې داسې و واهه لکه سر چې یې په خپله په هوا سو وحشي وایي: په دغه وخت کې چې حمزه رضی الله عنه د سباع سره په جنګ مشغوله ؤ ما خپله نېزه ځو واره وښوروله، کله چې مې له خپله نښانه پوره اطمینان حاصل سو نو مې پر ور وغورځول، نېزه د سیدنا حمزه رضی الله عنه په شا ننوتل او تر نس یې و وتل خو حمزه رضی الله عنه نه ولوېدی، نېزه یې په نس کې ده بیا هم غځار نه سو، مخ یې راواړاوه او زما پر طرف را رهي سو، وحشي وایي: ما خپل مرګ ولیدی، نېزه یې تر نس وتلې ده او دئ زما پرطرف را رهي دی.

وحشي وایي: پوه سوم چې اوس نو ما وژني او په بېره کې سوم، مګر کله چې ما ته را نژدې سو غځارسو، ما هم تر څه وخته انتظار ورته وکړی کله چې مې دا یقین سو چې اوس نو وژل سوی دی ورغلم هغه خپله نېزه مې واخیستل او د جنګ میدان مې پرېښاوه، ځکه زما د بل چا سره کار نه ؤ، زما آزادي د حمزه رضی الله عنه په وژلو پورې تړلې وه او هغه کار مې وکړی او دئ مې د دې دپاره و وژی چې زه آزاد سم، کله چې مکې مکرمې ته ولاړو زما مالک زه آزاد کړم، سیدنا حضرت حمزه رضی الله عنه د رسول الله ﷺ اکا او سیدُ الشهداء د مسلمانانو د میدانِ جنګ مشهوره قهرمان په دغه خائنانه طریقه سره د شا له طرفه شهید کړل سو. ﴿اِنّا لله وِانّا الیه راجعون﴾

سره د دغه لویه تاوانه او شدیدې خسارې چې د أسدالله او أسد رسولِ الله حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنه په وژلو مسلمانانو ته ورسېدل بیا هم مسلمانان پر ټول میدانِ جنګ مسلط وه، ابوبکر الصدیق، عمر بن الخطاب، علي بن أبي طالب، زبیر بن العوام، مُصعب بن عمیر، طلحه بن عبیدالله، عبدالله بن جحش، سعد بن معاذ، سعد بن

ketabton.com - The Digital Library

عُباده، سعد بن ربیع، انس بن نضر رضی الله عنهم اجمعین او نورو د دوی په مثل اصحاب کرامو داسي جنګ کاوه چي د مشرکانو عزم یې ورمات کړی او اورې یې ریږدېدلې.

د اُحُد د ورځي د اسلامي قهرمانانو څخه یو هم حَنظَله رضی الله عنه دی، حنظله د هغه ابو عامر الفاسق زوی دی چي لږ مخ کي یې بیان درته وسو، حنظله رضی الله عنه په دغو شپو کي تازه واده کړی ؤ، د شنبې په ورځ سهار چي یې د جنګ رږغ او نارې واورېدې د خپلې ښځي له غېږي را ولاړ سو او سمدستي د جهاد پرطرف رهي سو کله چي د جنګ میدان ته ورسېدی د مشرکانو د لښکر پر طرف ور رهي سو، د مشرکانو د لښکر په صفو او قطارو کي په جنګ کولو ور رهي دی تر څو د کفارو مشر ابوسفیان ته یې ځان ورساوه، نژدې وو چي ابوسفیان و وژني، خو الله جل جلاله د هغه تر وژلو د مخه! شهادت د ده په نصیب کړی ؤ، پر ابوسفیان یې توره پورته کړه اوس چي واری پر کوي شداد بن الأسود کافر پرده واری وکړی او دئ یې په شهادت ورساوه، کله چي جنګ پای ته ورسېدی او رسول الله ﷺ د ده مبارک جسد ولیدی نو یې و فرمایل: ستاسي دغه ملګري ته ملائکې غسل ورکوي تاسي د ده معلومات وکړی چي ده ته څه پېښه وه؟

نو یې د ده د ښځي څخه پوښتنه وکړه، هغې و ویل: ده په دغه شپه کي یو ځای کېدل وکړه او کله چي یې د جهاد رږغ واورېدی بېله غُسل کولو ور و وتی او په دغه وخت کي چي رسول الله ﷺ ده ته کتل مخ یې څني واړاوه، صحابهٔ کرامو پوښتنه وکړه چي یا رسولَ الله! ولي دي مخ څني واړاوه؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: د ده سره دوې زوجې د حورُالعِین ورسره دي.

سبحان الله! په خولحظو کي یې شهادت او بیا یې د حورو سره جنت په نصیب سو. دا د جهاد في سبیل الله برکت دی چي یوازي دئ نه بلکه هرخومره ګنهکاره انسان په خولحظو کي جنت ته رسوي، جهاد او شهادت د الله جل جلاله سره سودا او معامله ده.

په جنګ کي د غشو ویشتونکو کامیابه او فعاله حصه

هغه د غشو ویشتونکو ډله چي رسول الله ﷺ پر هغه کوچني غره کښېنولې وه هغو د جنګ په إداره کولو او د مسلمانانو د لښکر په ګټه ډېره فعاله او مثبته حصه درلودل،

ketabton.com - The Digital Library

د مشرکانو د لښکر د سپرو ټولۍ چې مشر او قومندان یې خالد بن ولید ؤ او ابو عامر الفاسق یې معاون ؤ درې واره پر دغه غشي ويشتونکو شديده حمله وکړه، کفارو غوښتل چې د اسلامي لښکر دغه چپه طرف مات کړي او د شا له طرفه پر مسلمانانو حمله وکړي چې په دې ډول سره د مسلمانانو د لښکر په صفو کې بلبله او بې نظمي را ولي او د مسلمانانو دغه کوچنۍ لښکر د کفارو د لښکر په منځ کې محاصره سي، مګر د دغو غشو ويشتونکو د غشو ويشتلو په واسطه د کفارو دغه درې حملې ناکامه سوې او دې ته به مجبوره سوه چې بيرته پر شا ولاړ سي، چې همدا د غشو ويشتونکو هغه اساسي وظيفه وه چې دوی ته ورسپارل سوې وه.

د جنګ ژرنده پر دغه قسم ګرځېدل چې دغه کوچنۍ اسلامي لښکر د جنګ پر ټول ميدان مسلط ؤ تر څو چه د مشرکانو د جنګي پهلوانانو عزم او همت مات سو د کاميابۍ اميدونه يې و شکېدل، د مشرکانو صفونه د مخ او شا، د چپه او راسته طرفو څخه سره پاشل کېدل، داسي معلومېدل لکه درې زره مشرکان چې د ديرشو زرو مسلمانانو سره جنګيږي، نه د څو سوو سره او مسلمانان ډېر شجاع او د کاميابۍ د يقين سره ښکاره کېدل، پسله هغه چې مشرکانو خپل آخرني کوښښونه د مسلمانانو د هجوم او حملو د بندولو دپاره وکړه بيا يې هم د عُجز او نا اميدۍ احساس کاوه، همت يې تر داسي اندازې کښته او مات سو چې يوه نفر هم دا جُرئت او دلاوري نه سوای کولای چې هغه خپل لوېدلي بيرغ ته دې هغه چې د (صواب) تر وژل کېدلو وروسته ولوېدی ور نژدې سي، هيڅا نه سوای کولای چې دغه لوېدلی بيرغ پورته کړي نو کفارو په کراره کراره د جنګ له ميدانه پر شا تلل شروع کړه او ځينو يې تيښتي ته مخ ونيوی، د کفارو هغه خپلي لويې لويې خبري چې دوی به د خپلو ځانو سره کولې او ويل به يې: د خپلو وژل سوو کسانو انتقام او بدله به اخلو، خپل بايللی نوم او نښان به بيرته لاس ته را وړو ټولي هيري سوې.

ابن اسحاق رحمه الله وايي: الله جل جلاله خپل نصرت پر مسلمانانو نازل کړی او هغه خپله وعده يې ور سره رشتيا کړه مسلمانانو کفار وځغلول، تر داسي اندازې چې د تورو په زور يې هغه خپل د اړولو تر ځای چې (قرارګاه) ورته ويل کيږي تير کړل د کفارو په شکست

ketabton.com - The Digital Library

او ماته کي هيڅ شک او ترديد نه ؤ پاته.

عبدالله بن زبير رضي الله عنه د خپل پلار څخه روايت کوي چي وايي: په والله ما هند بنت عُتبه او د دې نوري ملګري وليدلې چي لمني يې پورته کړي وې او تښتېدلې او د خپلو سامانو څخه يې هيڅ شئ نه ؤ ور سره اخيستی.

په هغه حديث شريف کي چي امام بخاري يې د براء بن عازب رضي الله عنه څخه را نقلوي وايي: کله چي مسلمانان د کفارو د لښکر سره مخامخ سوه پسله لږه وخته کفارو په تښته شروع وکړه تر داسي اندازې چي ما په خپلو سترګو د کفارو ښځي ليدلې چي د تيښتي په حال کي به يې پښې د خيمو په تناوو کي بندي سوې، دوی به لمني پورته کړې هغه د پښو پای زېبونه به يې ښکاره سوه، په دغه حال کي ځيني مسلمانان توري په لاس په پسې دي او ځيني يې غنيمتونه ټولوي.

د غشو ويشتونکو رسوا کوونکې غلطي

په دغه وخت کي چي اسلامي کوچني لښکر د بل وار دپاره بيا د مکې مکرمې پر مشرکانو ښکاره او واضحه داسي برئ لاس ته را وړی چي د بدر تر بري او نصرت په کمه نه ؤ د غشي ويشتونکو د ډلي ډېرو نفرو داسي رسوا کوونکې غلطي وکړه چي د ميدانِ جنګ وضعه يې پر بل مخ واړول او مسلمانانو ته يې ډېر درانه تلفات ورسول.

دغه د دوی غلطي قريبه وه چي د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو سبب وګرځي، دغه د دوی غلطي د مسلمانانو پر هغه شهرت او هيبت، پر هغه دبدبه او کاميابي ډېر بد اثر وکړی کومه چي تر بدر وروسته يې لاس ته را وړي وه، موږ مخ کي د رسول الله ﷺ هغه واضح او شديد اوامر درته بيان کړه کوم چي دغه د غشو ويشتونکو و ټولی ته يې صادر کړي وه چي ويل: تاسي به په دغه غره کي پر خپل ځای ناست ياست، ستاسي زموږ د کاميابی او شکست سره هيڅ تعلق نسته ترڅو چي ما امر نه وي درته کړی خپل ځای به نه پرېږدی، پر دغو شديدو او واضحه اوامرو سر بېره کله چي غشي ويشتونکو وليدل چي دښمن ځغلي او مسلمانان د جنګ په ميدان کي له دښمنه غنيمتونه ټولوي، پر دوی هم حُب د دنيا غالبه سو نو ځينو وځينو نورو ته و ويل:

ketabton.com - The Digital Library

غنیمتونه! غنیمتونه! وخه ته ګورئ؟ ستاسې ملګرې کامیابه سوه.

د غشو ویشتونکو مشر او قومندان عبدالله بن جبیر رضی الله عنه د رسول الله ﷺ اوامر ور په یاد کړه او ویل: آیا هغه مو هېر سوه چې رسول الله ﷺ درته ویلي وه؟

مګر ډېرو کسانو د خپل آمر دغه امر او لار ښوونو ته غوږ و نه نیوی او ویل: یا والله موږ ورځو چې د نورو مسلمانانو سره په غنیمتو کې حصه واخلو.

بیا نو د دغو غشي ویشتونکو څخه څلویښتو نفرو خپل ځای پرېښاوه او د مسلمانانو د لښکر سره یو ځای سوه چې د غنیمتو په ټولولو کې حصه واخلي، په دغه ډول سره د مسلمانانو د لښکر شا ېبله ساتونکو پاته سوه، هلته پر غره باندې فقط عبدالله بن جبیر رضی الله عنه او نه نفره نور د ده ملګري پاته سوه، دغولسو نفرو دا عزم او إراده وکړه چې موږ به دغه ځای تر هغو پرې نږدو چې رسول الله ﷺ د تللو اجازه را ته ونه کړي یا ټول ونه وژل سو.

کله چې غشي ویشتونکو خپل ځای پرېښاوه دا د خالد بن ولید دپاره یو طلایي چانس او مناسبه موقع وه (*تر دغه وخته خالد بن ولید نه ؤ مسلمان سوی او د کفارو په لښکر کې د سپرو د ټولې قومندان ؤ*) خالد د دغه ټوله جنګ په وخت کې د هغه خپلې ټولۍ سره نژدې و هغه غره ته موجود ؤ کوم چې هلته د رسول الله ﷺ په امر د مسلمانانو غشي ویشتونکي ناست وه، هر وخت چې به خالد د حملې او په جنګ کې د ګډون إراده وکړه غشي ویشتونکو به دئ او د ده ملګري په غشو ویشتل او د ده ټولۍ به بیرته شا ته ولاړل، هغه وخت چې مسلمانانو د کفارو پر بیرغ حملې کولې خالد د خپلي ټولۍ سره درې واره کوښښ وکړی چې د بیرغ اخیستونکو مرستې او کومک ته ورسي مګر په هر وار کې به غشي ویشتونکو د غشو په ویشتلو سره منعه کاوه او نه یې پرېښاوه چې په جنګ کې ګډون وکړي او حصه واخلي.

نو خالد بن ولید او د ده د سپرو ټولۍ په ټوله جنګ کې معطله پاته وه نه د غره د طرفه پر مسلمانانو ور تلای سي او نه جنګ ته داخلېدلای سوای، مقصد دا چې دغه غشي ویشتونکو د اُحُد په غزاء کې ډېر اهمیت درلودی د جنګ د میدان ډېره مهمه او حساسه نقطه یې نیولې وه، اوس چې غشو ویشتونکو خپل ځای پرېښاوه او په میدانِ جنګ کې د غنیمتو په ټولولو مشغوله سوه، خالد بن ولید چې د دغې لحظې په انتظار

ketabton.com - The Digital Library

ولاړ ؤ او ویې لیدل چې هغه غشي ویشتونکي چې دئ یې نه پرېښاوه ولاړل، ژر یې خپله ټولۍ امر کړه چې دغه غره ته درځی، اوس نه غواړي چې د غره تر شا د جنګ میدان ته ورسي بلکه په خپله پر غره ور وختی هغه لس نفره چې پر غره پاته وه هغو کوښښ وکړی چې د غشو په ویشتلو یې وګرځوي، مګر لس نفره د پوره لښکر په مقابل کې څه کولای سي؟

خالد د خپلې ټولۍ سره غره ته ور وختی، عبدالله بن جُبیر رضي الله عنه او د هغه سره پاته ملګري یې ټول په شهادت ورسول، اوس غر د خالد او د ده د ټولۍ تر تسلط لاندې سو او بیا د غره ترشا د جنګ میدان ته ور داخل سوه، اوس د خالد ټولۍ د مسلمانانو د لښکر تر شا سوه، د مخه ټول کفار د مسلمانانو د لښکر مخ ته وه او اوس چې دغه ټولۍ د غره ترشا میدانِ جنګ ته ور تېره سوه نو د خالد ټولۍ د مسلمانانو د لښکر تر شا سوه، هلته ځیني مسلمانان په میدان جنګ کې غنیمتونه ټولوي او ځیني یې د پاته کفارو سره په جنګ مشغوله دي، دلته د خالد د سپرو ټولۍ ناري او پر مسلمانانو حملې شروع کړې، په دغه نارو سره هغه مات سوي مشرکان پوه سوه چې د جنګ په حالاتو کې بدلون راغلی هغو هم پر مسلمانانو مخ را وګرځاوه، مسلمانان د شا له طرفه وهل کیږي او هغه مسلمانان چې د جنګ په اولو قطارو کې وه هغه نه دي خبر چې تر شا څه پېښه سوه؟ هغه بیرته پرشا را وګرځېدل، په دغه وخت کې د کفارو ښځه یوې ښځې چې (عَمره بنت علقمه الحارثیه) وه د کفارو لوېدلی بیرغ پورته کړی او شا وخوا مشرکان پر را وګرځېدل، یو له بله یې سره ناري کړې چې را ټول سی او جنګ مه پرېږدی.

اوس هغه مسلمانان چې د شا له طرفه او د دوی په بې خبرۍ کې د خالد ټولۍ پر راغله او په تورو یې وهي د دې دپاره چې د خالد د ټولۍ له وهلو خلاص سي د مخ و طرف ته ځغلي او د میدانِ جنګ د اولو صفو مسلمانان چې په هیڅ حال نه دي خبر د شا و طرف ته را وګرځېدل چې څه پېښه ده؟ هغه مسلمانان چې د خالد د ټولۍ څخه ځغلي د دوی په مخه ورځي او دوی یې په تورو وهي، ځکه جنګ دی او خلک په زغرو پټ دي، دوست او دښمن نه سره پېژندل کیږي اوس په خپله د مسلمانانو په منځ کې د نه پېژندلو په سبب جنګ شروع سو او د بلې خوا مسلمانان د مخ او د شا له

ketabton.com - The Digital Library

طرفه وهل کيږي، مسلمانان د ميدان جنګ په منځ کي داسي سوه لکه د ژرندي د دوو پلو په منځ کي چي وي يا لکه د غچي په خوله کي چي راسي د مخ او شا له طرفه وهل کيږي او دوی په خپل منځ کي د نه پيژندلو په سبب هم يو له بله سره وهي.

په دغه وخت کي رسول الله ﷺ د مسلمانانو د يوې کوچنۍ (۹) نفري ډلي سره د لښکر تر شا ولاړ ؤ د مسلمانانو قهرمانانه جنګ او د کفارو تېښته يې ليدل چي ناڅاپه او په پوره بې خبرتيا کي يې د خالد بن وليد د سپرو ټولۍ د مسلمانانو ترشا وليدل.

اوس نو دلته د رسول الله ﷺ مخ ته دوې لارې وې چي يا به خپل ځان او دغه (۹) نفره ملګري په ډېره چابکي سره د امان او پټ ځای ته رسوي او خپل محاصره سوی لښکر به خپل تقدير ته پرېږدي چي څه ورته پېښيږي هغه به ورته پېښ سي.

يا دا چي خپل ځان په خطر کي واچوي خپلو پاشلو اصحابو ته ور ناري کړي چي د ده ﷺ پرشا وخوا را ټول سي او د هغو څخه بيرته يوه قوي جبهه جوړه کړي چي د هغو په واسطه خپل محاصره سوی لښکر د محاصرې څخه خلاص او د اُحُد د غره ولوړو ته يې وخېژوي.

دلته نو د رسول الله ﷺ بې مثله شجاعت او عبقريت وځلېدی، په لوړ آواز سره يې خپلو اصحابو کرامو ته ورناري کړه: عِبادَ الله! رسول الله ﷺ پوهېدی چي د ده آواز به تر مسلمانانو د مخه هغه مشرکان واوري چي په ټولو مسلمانانو کي يې تر هر چا د مخه رسول الله ﷺ په کار ؤ، مګر بيا يې هم په لوړ آواز سره ناري کړه: «عباد الله! انا رسولُ الله» د الله بندګانو زه رسول الله يم دلته راسی، په دغه خطرناکه وخت کي رسول الله ﷺ په دغه ناره سره خپل ځان په خطر کي واچاوه.

مګر مسلمانان چي د کفارو په محاصره کي لوېدلي وه صحي فکر يې د لاسه ورکړی ؤ بېله خپلو ځانو د بل شي يا بل چا په فکر کي نه وه، ډېرو يې د تيښتي لار اختيار کړه او د جنګ ميدان يې پرېښاوه او دوی نه پوهېدل چي وروسته څه کيږي او څه پېښيږي؟ تر داسي اندازې چي ځيني تښتېدونکي خلک مدينې منورې ته ورسېدل او ځيني يې غره ته وختل، ځيني چي د جنګ د اولو صفو څخه را ګرځېدل د مشرکانو په لښکر ګډ سوه، دوه لښکره سره ګډ وډ دي، مسلمان او مشرک يې نه سره

ketabton.com - The Digital Library

معلومیږي، دلته نو په خپله په مسلمانانو کي قتل او وژنه پېښې سوه. ځینو مسلمانانو ځیني نور مسلمانان د نه پېژندګلوۍ په سبب و وژل.

امام بخاري د حضرت عائشيؓ څخه روایت کوي چي وایي: کله چي د اُحُد ورځ وه او کفارو واضحه ماته وخوړل ابلیس ناري کړه: یا عباد الله! أخراکم. یعني: د شا طرف ته متوجه سی چي دښمن د شا له طرفه درغلی. په دغه ناره سره د مسلمانانو د اولو صفو خلک را وګرځېدل او د خپلو وروستنیو صفو سره یې په وهلو شروع وکړه.

حُذیفه بن یمانؓ وایي: ما خپل پلار ولیدی چي مسلمانان یې له دوو طرفو وهي او ما پر ناري کړې: عباد الله! دا زما پلار دی، مګر د جنګ میدان تود ؤ او چا زما ناري نه اورېدلې تر هغو یې واهه چي وې وژی او بیا حذیفهؓ و ویل: الله دي عفوه درته وکړي.

نو هغه کسان چي په میدانِ جنګ کي پاته وه په هغو کي دغه ګډوډي پېښه سوه، ډېر کسان لکه ورک داسي وه نه پوهېدل چي چیري ولاړ سي او څه وکړي، دوی په دغه سرګردانه حال کي وه چي هلته یوه ناره کووتکي په لوړ آواز سره ناري کړه: (محمّد و وژل سو) د دغه خبر په اورېدلو سره مسلمانانو نور هم حواس بایلول قریبه وه چي د ډېرو افرادو معنوي روحیات مړه سي، ډېرو کسانو اسلحه و غورځول او جنګ کول یې پرېښوول، ځیني بیا په دې فکر کي سوه چي د عبدالله بن أبيّ رئیس المنافقین سره ارتباط ونیسي چي د ابوسفیان څخه د دوی دپاره امان وغواړي.

مصعب بن عمیرؓ چي د شیطان دغه ناره واورېدل چي محمّدﷺ و وژل سو، نو یې و ویل:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۚ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ ۚ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾

یعني: نه دی محمّدﷺ مګر د الله جلّ جلاله یو رسول دی، په تحقیق تر ده د مخه ډېر رسُولان تېر سوي دي، آیا که محمّدﷺ مړ سي یا شهید کړل سي نو تاسي بیرته پر شا خپل کفر ته ور ګرځې؟ *(یعني: دا نه ده صحي، ځکه هر بشر آخر له دنیا څخه تلونکی*

ketabton.com - The Digital Library

دی) او هر څوک چې بیرته هغه خپل کفر ته وګرځي نو الله جل جلاله ته هیڅ تاوان نه رسوي او ډېر ژر به الله جل جلاله شکر کوونکو بندګانو ته د خیر بدله او جزاء ورکړي.

د شیطان د نارې په اورېدلو سره دغه جملې د مصعب بن عمیر رضی الله عنه د خولې څخه را ووتلې او دا د مخه تر دې وې چې دغه آیات په قرآن مجید کې نازل سي، الله جل جلاله دغه آیات د ده رضی الله عنه پر ژبه جاري کړی او بیا په وروسته کې جبریل علیه السلام دغه آیات شریف د الله جل جلاله له طرفه رسول الله ﷺ ته را نازل کړی.

انس بن نضر رضی الله عنه پر هغه ډله ورغلی چې حواس یې بایللي او په فکر کې ناست دي، انس بن نضر هغه څوک دی چې د بدر غزاء ته نه ؤ حاضر سوی او بیا یې قسم یاد کړی: که بل وار د رسول الله ﷺ او قریشو په منځ کې جنګ پېښ سو زه به الله جل جلاله ته هغه کارونه ور ښکاره کړم چې زه یې کوم (یعني د مرګ تر وخته به جنګېږم) نو رشتیا هم انس بن نضر رضی الله عنه دلته خپل شجاعت او مړانه ښکاره کړه.

کله چې انس بن نضر رضی الله عنه پر هغه ډله ورغلی چې حواس یې بایللي وه او په فکر کې ناست دي نو یې ورته وویل: د څه شي انتظار کوی چې ناست یاست؟ دوی و ویل: رسول الله ﷺ و وژل سو، ده و ویل: که رشتیا هم رسول الله ﷺ وژل سوی وي نو تاسي تر ده وروسته ژوند څه کوی؟ ولاړ سی او ځانونه پر هغه لار و وژنی چې رسول الله ﷺ پر و وژل سو او بیا انس بن نضر رضی الله عنه و ویل: الٰهي! زه له هغو کارو عفوه غواړم کوم چې مسلمانانو وکړه او الٰهي! زه له هغه څه څخه بري او بېزاره یم کوم چې مشرکانو وکړه، یعني: نه د مسلمانانو په دغه تېښته او حواس بایللو خوښ یم او نه د مشرکانو دغه عمل خوښوم او بیا رهي سو، سعد بن معاذ رضی الله عنه په مخه ورغلی او ورته وېې ویل: چیري ځې؟ یا ابا عُمر! انس بن نضر رضی الله عنه و ویل: والله یا سعد! د اُحُد څخه د جنت بوی را باندي لګیږي او ولاړی تر هغو یې د کفارو سره جنګ کاوه ترڅو چې شهید و وژل سو، پسله جنګه د ده جسد چا نه پېژندی چې دا څوک دی ځکه د ده پر بدن درو اتیا زخمه وه، چې ځیني یې د تورو ځیني یې د نېزو او ځیني یې د غشو وه نو د ده بدن هیچا و نه پېژندی بېله د ده د خوره چې هغې هم د ده پر یوه ګوته و پېژندی چې پخوا لا پرې سوې وه، سعد بن معاذ رضی الله عنه و رسول الله ﷺ ته و ویل: والله

ketabton.com - The Digital Library

یا رسولَ الله زما په وسه نه وه پوره چې داسې کار وکړم لکه انس بن نضر چې وکړی.

ورونو! څوک داسې جهاد کولای سي؟ څوک د دښمن سره دومره مخامخ کېدلای سي؟ څوک دومره تحمل او مقاومت کولای سي؟ چې درو اتیا زخمه دي زخمي سي او دئ دي جنګ کوي، یو سړئ یو ځای زخمي کیږي او د جنګ له میدانه وزي، دوه زخمه خو څوک په تکلیف زغملای سي، مګر درو اتیا زخمه او بیا دي هم جنګ کوي، سعدﷺ وايي مور یې بدن لټ کړی په ټول بدن کي یې د یوې لویشتي ځای نه ؤپاته چي زخم دي یې نه وي خوړلی د الله ﷻ په لار کي یې ټول بدن خوړین سوی ؤ.

ثابت بن دحداح الأنصاريﷺ خپل قوم ته ورناري کړه: یا معشر الأنصار! که محمّدﷺ وژل سوی وي الله ﷻ حَی او ژوندئ دی نه مري، پرخپل دین و جنګېږی، الله ستاسي ناصر او کامیابه کوونکی دی، د انصارو څخه څو نفره د ده ملګري سوه او د خالد د سپرو پر ټولی یې حمله وکړه تر څو چې خالد په نېزه ووژی او د ده نور ملګري هم شهیدان سوه.

د مهاجرینو یو نفر د جنګ په میدان کي پر یوه انصاري ورغلی چي په خپلو وینو کي سره اوښتی، مهاجر ورته و ویل: اې فلانیه! آیا ته خبر سوې چي محمّدﷺ و وژل سو؟ یعني: تا دغه خبر واورېدی؟ مهاجر ځان ته معلومات کوي چي خبر رشتیا دی که درواغ؟ نو ویل: ته خبر سوې چي محمّد و وژل سو؟ انصاري و ویل: که محمّدﷺ وژل سوی وي هغه خپل رسالت ورساوه اوس تاسي پر خپل دین وجنګېږی.

دغه خبره مور ټولو مسلمانانو ته خطاب دی، که محمّدﷺ د دنیا څخه رحلت کړی دی خو دین یې مور ته پوره را ورساوه، اوس نو د دغه دین ساتل او تر نورو انسانانو پوري یې رسول زما او ستا پر غاړه امانت او ایماني وظیفه ده.

په دغه قسم قربانیو او شجاعت سره د مسلمانانو د جنګیالیو معنویات او احساسات بیرته را ژوندي سوه، دوی ته د دوی عقلونه او تدبیر بیرته را وګرځېدل، نو یې هغه د تسلیمېدلو، یا دا چي د عبدالله بن أبيّ سره د خلاصون دپاره رابطه ونیسي فکرونه له دماغه وایستل خپلي اسلحې یې واخیستې او د مشرکانو پر لښکرو یې حملې شروع

ketabton.com - The Digital Library

کړې کوښښ کوي چې خپل د قیادت مرکز ته ځانونه ورسوي، په عین وخت کې دا معلومات هم ورته وسوه: چې هغه د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو خبر هم یو جوړ سوي درواغ وه، دې معلوماتو د دوی قوت او همت نور هم ور زیات کړه، نو خود پسله ترخه جنګه او ټینګ مقاومته هغه د محاصرې له حالته خلاص سوه او په کراره کراره د خپل مرکز او قیادت پر شا وخوا سره جمعه کېدل.

هلته د صحابهٔ کرامو په جمله کې یوه بله درېیمه ډله هم وه چې د هغو دپاره بل هیڅ شئ دومره مهم نه ؤ بېله د رسول الله ﷺ ساتنه چې دغې ډلې د محاصرې د ماتولو دپاره او رسول الله ﷺ ته د ځان د رسولو دپاره هجوم او حملې شروع کړې.

د دغې ډلې په مقدمه کې حضرت ابوبکرالصدّیق، حضرت عمرِفاروق او حضرتِ علي بن أبي طالب ﷺ وه، که څه هم دوی د جنګ په اولو صفو کې وه خو کله چې یې د جنګ دغه بد حال ولیدی او د رسول الله ﷺ پر مبارک ذات یې خطر حِس کړی نو اوس د ده ﷺ څخه د دفاع کوونکو په مقدمه کې ودرېدل.

د رسول الله ﷺ پر شا وخوا شدید جنګ

کله چې د مسلمانانو د لښکر ډېره حصه هلته په محاصره کې پاته وه او د مشرکانو د ژرندي د دوو پلو په منځ کې میده کېدل، هلته د رسول الله ﷺ پرشا وخوا ډېر شدید جنګ روان ؤ، مورِ مخ کې درته و وېل: کله چې مشرکانو د محاصرې عملیه شروع کړه د رسول الله ﷺ سره بېله (۹) نفرو بل هیڅوک نه وه ور سره او کله چې رسول الله ﷺ مسلمانانو ته ور ناري کړه: اِلَيّ عبادَ الله! أنا رسولُ الله، مشرکانو هم د ده ﷺ آواز واورېدی او وې پېژندی، د مخه تر دې چې د مسلمانانو د لښکره یو څوک و رسول الله ﷺ ته ور و رسیږي کفارو په خپل ټول قوت او شدت سره پر ده ﷺ حمله وکړه، نو د مشرکانو او د دغو نهو نفرو اصحابِ کرامو په منځ کې داسي شدید جنګ شروع سو چې په هغه کې د محبت او قرباني، شجاعت او فدا کارۍ، نادره او بېمثله نمونې ښکاره سوې.

ketabton.com - The Digital Library

امام مسلم د انس بن مالکؓ څخه روایت کوي چې رسول اللهﷺ د اُحُد په ورځ د نهو نفرو سره یوازې پاته ؤ چې اووه نفره یې انصار وه او دوه نفره یې مهاجرین وه. چې دغه مهاجرین طلحه بن عبیدالله او سعد بن أبي وقاصؓ وه.

کله چې کفار دهﷺ ته ور نژدې سوه رسول اللهﷺ و فرمایل: څوک دغه کفار زما له طرفه شړي او لیري کوي؟ او هغه لره جنت دی، یا په جنت کې زما ملګری دی، د انصارو څخه یو سړئ ور د مخه سو تر هغو یې جنګ کاوه چې و وژل سو، کفار نور هم رسول اللهﷺ ته ور نژدې سوه، دغه رنګه د دغو اوو نفرو انصارو څخه یو یو نفر ورته دریږي تر څو چې اووه سره و وژل سوه، رسول اللهﷺ خپل مهاجر ملګرو ته و ویل: موږ د خپلو ملګرو سره انصاف و نه کړی او د هغو اوو نفرو انصارو آخري نفر عمّاره بن یزید بن سکنؓ ؤ، ده هم تر هغو جنګ وکړی چې زخمونه یې ډېر سوه او پر مځکه ولویدی، د عمّاره بن یزیدؓ تر غځاریدلو او لویدلو وروسته فقط رسول اللهﷺ او دوه قریشي ملګري یې پاته سوه.

امام بخاري او امام مسلم د أبي عثمانؓ څخه روایت کوي چې وایي: د اُحُد د ورځې په ځینو وختو کې د رسول اللهﷺ سره بېله طلحه بن عبیداللهؓ او سعد بن أبي وقاصؓ څخه بل هیڅوک نه وه پاته.

دغه نو نسبت د رسول اللهﷺ ژوند ته هغه ډېر سخت وخت او ساعت ؤ او د کفارو دپاره یو طلایي چانس ؤ چې په لاس ورغلی، خو مشرکانو هم د دغه طلایي موقع او فُرصې څخه په استفاده کولو کې هیڅ سستي او تنبلي و نه کړه، غواړي چې په دغه وخت کې خپل شوم مقصد عملي کړي، نو یې خپلې ټولې حملې و رسول اللهﷺ ته متوجه کړې او په دې امید دي چې دئﷺ له منځه یوسي، په دغه وخت کې عتبه بن أبي وقاص چې د سعد بن أبي وقاصؓ ورور دی او مشرک دی رسول اللهﷺ یې په ډبره و ویشتی او ډبره د رسول اللهﷺ پر مخ ومښتل، د دغه ویشتلو په سبب د رسول اللهﷺ د راسته طرف په کښته زامه کې هغه غاښ ووتی چې په عربي کې (رُباعیه) ورته ویل کیږي او رباعیه هغه غاښ دی چې د نېښ او د مخ د دوو جوړه غاښو په منځ کې دی او د رسول اللهﷺ لاندې شونډه زخمي سوه،

ketabton.com - The Digital Library

په دغه وخت کې عبدالله بن شهاب الزهري کافر و رسول الله ﷺ ته ور د مخه سو او پر تندي یې زخمي کړی یا زموږ په اصطلاح سر مبارک یې ورمات کړی.

له بله طرفه یو بل حاسد او عنید د آس سپور عبدالله بن قمئه ملعون راغلی توره یې پورته کړه پر رسول الله ﷺ یې واری وکړی، توره په ډېر شدت او قوت د رسول الله ﷺ پر اوږه و منښتل خرنګه چې رسول الله ﷺ دوې زغرې یوه پر بله سربېره اغوستي وې نو د توري واري د دغه زغرو په سبب د پرې کولو تاثیر و نه کړی ځکه توره پر اوسپنه و منښتل، مګر واری ډېر قوي او شدید ؤ توري د سوټي وظیفه آداء کړه او تر یوې میاشتي زیات رسول الله ﷺ د اوږې له درده شکایت کاوه.

فکر وکړی دغه کافر لعنۃ الله علیه په څومره قوت رسول الله ﷺ وهلی ؤ؟ چې د هغه وهلو په سبب تر یوې میاشتي زیات د رسول الله ﷺ اوږه خوږېدل.

دوهم وار بیا ابن ام قمئه ملعون پر راغلی او رسول الله ﷺ یې په ډیر قوت او شدت سره پر سر په توره و واهه او ویل: واخله زه ابن قمئه یم، رسول الله ﷺ چې د خپل مبارک مخه وینې پاکولې ورته و ویل: أَقمَأکَ الله، یعني: الله دي ذلیله کړه، الله جل جلاله د رسول الله ﷺ دغه دعاء یا ښرا قبوله کړه او ابن قمئه چې له دغه جنګه خپل کورته ولاړی نو بیا د خپلو پسو ورمې یا ګلې ته وروو تی، د ده پسونه چې د غره پر یوه لاښې ګرځېدل دئ هلته ورغلی د پسو په منځ ور ننوتی، د ده د پسو څخه یوه ښکرور وزګري پر ورو ځغستل او دئ یې په سر داسي و واهه چې د غره د لوړه لاښه یې لاندي واچاوه، په ګېلېدلو ګېلېدلو لاندي ولوېدی ټوک ټوک او مردار سو.

نو دغه ابن قمئه چې دوهم وار بیا رسول الله ﷺ په قوت سره په توره پر سر و واهه د هغه خول چې د اوسپني د ځنځیرانو څخه جوړ سوی ؤ او د رسول الله ﷺ پر سر ؤ د یوه ځنځیر دوې حلقې یا دندانې د رسول الله ﷺ په سر ننوتې، پر دغه سربېره بیا هم رسول الله ﷺ ولاړ دی، سره د دې چې پر رسول الله ﷺ د توري دوه ډېر سخت او شدید وارونه وسوه خو بیا هم په رسول الله ﷺ کې طاقت سته او مقاومت کوي.

تاسي به نن ورځ د کفارو و ځینو کارو او خبرو ته په تعجب کې یاست چې دوی ولې پر رسول الله ﷺ دغسې ناوړه خبري کوي، خو دا د تعجب وړ او د تعجب ځای

ketabton.com - The Digital Library

نه دي، بلکه تاسي د رسول الله ﷺ ژوند ته وګورئ چي د دعوت له اولي ورځي څخه د شيطان نوكران زموږ د لار بنوونكي ځلانده نور سره څه كول او څه يې كړي دي؟ خو الله ﷻ خامخا خپل دين او خپل رسول غالبه كړی او غالبه كوي يې.

قافله تېرېږي او سپي غاپي خو قافلې ته ضرر نه رسيږي او د سپو غپا آسمان ته نه رسيږي.

په صحي حديث شريف كي راغلي دي: كله چي د رسول الله ﷺ مبارک غاښ مات سو او په سر زخمي سو رسول الله ﷺ له خپله مباركه مخه ويني پاكولې او ويل يې: څنګه به هغه قوم خلاص او كاميابه سي چي دوی د خپل نبي مخ ور زخمي كړی او غاښ يې ور مات كړی؟ حال دا چي دغه نبي يې الله يا د الله ﷻ لاري ته دعوتوي، الله ﷻ په دغه باره كي فرمايي:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾﴾.
[آل عمران: ١٢٨]

الله ﷻ په دغسي دردوونكي حالت كي خپل رسول ﷺ ته فرمايي: تا لره په امورو كي (*يعني: په دغو كارو كي*) هيڅ اختيار نسته (*بلكه الله ﷻ د هر شي اختيار درلودونكی دی*) يا به الله ﷻ د دوی توبه قبوله كړي، يا به دوی ته عذاب وركړي او بېشكه چي دوی ظالمان دي.

ورونو! په حقه سره مشركان د خپل وحشت او بربريت په سبب د دې وړ او لائق وه چي رسول الله ﷺ ښرا ور ته وكړي مګر د الله ﷻ دا إراده وه چي خپل رسول تر هغه خپل جليل او عظيم منصب نور هم لوړ او عظيم كړي او د خپل رسول د ښو اخلاقو يوه ډېره لوړه او شانداره نمونه قائمه كړي او ټوله دنيا ته دا ور ښكاره كړي: چي ټول بشريت دي د دغه سيّدُ المرسلين صبر او تحمل، حلم او عفوي ته وګوري، چي مشركان پر ده ﷺ ظلم او تجاوز كوي او دیٔ ﷺ هغو ته يوه ښرا هم نه كوي، يوازي هغه الٰهي اوامر عملي كوي كوم چي دیٔ ﷺ په امر كړه سوی دی، لكه دعوت، تبليغ او جهاد او د كارو نتيجه او انجام الله ﷻ ته سپاري، په هغو كي چي هر حكمت او مصلحت وي هغه به كيږي، آيا د دې په عوض او بدل كي چي مشركان د رسول الله ﷺ په ښرا سره هلاک سي دا به ښه او بهتره نه وي چي په وروسته كي هم

ketabton.com - The Digital Library

دغه د اسلام له دښمنانو څخه د اسلام محافظين او د رسول الله ﷺ مينان او فداکاره عسکر جوړ سي؟ لکه هم داسي چي وسوه.

هغه د کفارو مشهوره مشران کوم چي اوس رسول الله ﷺ غوښته چي ښرا ورته وکړي څه موده وروسته الله جل جلاله دوی ټول د اسلام په فداکاره لښکر کي شامل کړه، مقصد دا چي په دغه الٰهي جمله سره چي فرمايي:

﴿لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ﴾

رسول الله ﷺ ته تنبيه ورکړل سوه چي بنده لره اختيار نسته او نه د بنده علم پر ټولو شيانو را ګرځېدلای سي، الله جل جلاله چي د هر شي إراده وکړي هغه کوي، که څه هم کافران ستاسي دښمنان دي او پر تاسي ظلم کوي خو که الله عزوجل إراده و فرمايي هغه به سمي لاري ته را ولي او که يې بيا د عذاب إراده وسوه عذاب به ورکړي.

او بيا رسول الله ﷺ و فرمايل: الٰهي! زما قوم ته مغفرت او بخښنه وکړې دوی بې علمه او ناپوه دي، په بل روايت کي راغلي دي چي وې فرمايل: الٰهي! زما قوم ته هدايت وکړې دوی ناپوه دي. *خير بيرته خپلې قصې ته راسو:*

په دې کي هيڅ شک نسته چي د مشرکانو هدف او مقصد دا ؤ چي د رسول الله ﷺ ژوند پای ته ورسوي، مګر هغه دوو مهاجرو قريشو چي سعد بن أبي وقاص او طلحه بن عبيدالله وه په پوره قهرماني، لوړ همت او شجاعت سره داسي بې مثاله جنګ کاوه چي مشرکانو ته يې د دوی و هدف ته د رسېدلو لار بنده کړه.

که څه هم دوی فقط دوه نفره وه خو د عربو د ماهره غشي ويشتونکو څخه وه، د رسول الله ﷺ څخه يې داسي دفاع وکړه چي مشرکان يې دې ته مجبوره کړه چي د رسول الله ﷺ څخه ليري سي، سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه چي پوره ښکاري او ماهره غشي ويشتونکی ؤ، رسول الله ﷺ د ده د غشو د جعبې څخه غشي ورته را ايستل او ورته ويل يې: وله يې «فِداکَ أبي وامي»

ورونو! دغه جمله چي «فِداکَ أبي وامي» يا «بِأبي و اُمي» په پخواني فصيحه عربي کي ډېره استعمالېدل چي د لفظ ترجمه يې داسي ده: زما مور او پلار دي تر تا

ketabton.com - The Digital Library

قربان وي، مګر د استعمال ځای او د استعمال مقصد يې دا ؤ: که به يو څوک چا ته ډېر ګران، معزز او محترم ؤ، هغه ته يې دغه جمله ويل او همېشه مور او پلار دواړه نه سره يو ځای کېدل، په ډېرو وختو کي داسي ويل کېده چي «فداکَ أبي» يا «بِأبي»

نو دا چي رسول الله ﷺ مور او پلار دواړه سره يو ځای کړه دا پر ډېر ګرانښت او د سعد رضي الله عنه پر ډېر استعداد او مهارت دلالت کوي او سعد رضي الله عنه به په وروسته کي په دغه جمله سره ډېر فخر کاوه او ويل به يې: په والله رسول الله ﷺ خپل مور او پلار دواړه هيچا ته نه دي سره يو ځای کړي، چي ورته و وايي «بِأبي و أمي» بېله ما څخه.

او هرڅه چي طلحه بن عبيدالله ؤ، امام نسائي د جابر رضي الله عنه څخه دغه د رسول الله ﷺ پرشا وخوا د مشرکانو را ټولېدل او دا چي د رسول الله ﷺ سره څو نفره انصار وه روايتوي، جابر رضي الله عنه وايي: مشرکان و رسول الله ﷺ ته وُر ورسېدل، رسول الله ﷺ و فرمايل: څوک د دغه قوم دفاع کوي؟ طلحه رضي الله عنه و ويل زه، بيا جابر رضي الله عنه وايي: چي انصار مشرکانو ته ور د مخه سوه څو انصار يو پسله بله په هغه ترتيب و وژل سوه چي مخ کي مو د امام مسلم په روايت کي درته بيان کړه، کله چي انصار ټول شهيدان سوه طلحه رضي الله عنه ور د مخه سو، جابر رضي الله عنه وايي: بيا نو طلحه رضي الله عنه د يوې ټولې په مثل جنګ وکړی، ترڅو چه لاس يې په توره و وهل سو او ګوتي يې پرې سوې او بيا الله جل جلاله مشرکان پر شا کړه.

حاکم رحمه الله په اکليل کي وايي: چي طلحه بن عبيد الله د اُحُد په ورځ (٣٩ يا ٣٥) ځايه زخمي سو او دوې ګوتي يې پرې سوې.

امام بخاري د قيس بن أبي حازم رضي الله عنه څخه روايت کوي چي وايي: ما د طلحه هغه شَل لاس وليدی چي په هغه لاس سره يې د اُحُد په ورځ د رسول الله ﷺ څخه دفاع کول، يا يې رسول الله ﷺ په ساتی.

امام ترمذي روايت کوي چي رسول الله ﷺ د اُحُد په ورځ د طلحه په باره کي و فرمايل: که څوک غواړي چي داسي شهيد ته وګوري چي د ځمکي پرمخ ګرځي نو دي طلحه بن عبيدالله ته وګوري.

ketabton.com - The Digital Library

ابو داود الطیالسي د عائشې رضي الله عنها څخه روایت کوې چې دې و ویل: هر کله چې به د اُحُد ورځ یاده سوه ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه به ویل: دغه ورځ ټوله د طلحه ورځ وه.

په دغه باریک وخت کې او دغه د تکلیف په ساعت کې الله جل جلاله د غیبو خپل نصرت نازل کړی، امام بخاري او امام مسلم د سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه څخه روایت کوي چې وایي: د اُحُد په ورځ مې رسول الله ﷺ ولیدی چې دوه نفره ور سره وه چې سپین کالي یې اغوستي وه او د ده ﷺ د دفاع دپاره یې ډېر شدید جنګ کاوه، چې دغه دوه نفره مې نه د مخه لیدلي وه او نه مې بیا په وروسته کې ولیدل او په یوه روایت کې راغلي دي چې دغه دوه نفره جبریل او میکائیل علیهما السلام وه.

دغه ټولي واقعې یعني: د رسول الله ﷺ زخمي کېدل، د ده ﷺ سره د اوو ولاړو انصارو شهادت دغه ټوله په څو لږو لحظو کې پېښ سوه چې هیچا یې توقع نه کول، که نه د رسول الله ﷺ هغه غوره اصحاب چې د جنګ په اولو صفو کې په جنګ مشغول وه فقط د حالاتو د خطر ناکه کېدلو په لیدلو سره او د رسول الله ﷺ د آواز په اورېدلو سره ډېر ژر د رسول الله ﷺ طرف ته په چابکي سره را غله، نه غواړي چې رسول الله ﷺ ته داسې شئ پېښ سي چې د دوی نه وي خوښ، مګر کله چې دوی ور ورسېدل رسول الله ﷺ ته هغه څه ور پېښ سوي وه چې ور پېښېدل، رسول الله ﷺ زخمي دی، د انصارو څخه شپږ نفره وژل سوي دي، اووم نفر یې د ډېرو زخمو په سبب د مرګ په حالت کې پروت دی، سعد او طلحه رضي الله عنهما په همت او مړانه د رسول الله ﷺ څخه دفاع کوي، کله چې دغه نور اصحاب کرام ور ورسېدل په خپلو بدنو او اسلحو یې پر رسول الله ﷺ زغره یا پنجره جوړه کړه، رسول الله ﷺ یې د دښمن د ضربو څخه په خپلو ځانو وساتی، د دښمن حملې او هجوم یې رد کړه.

اول هغه څوک چې رسول الله ﷺ ته یې ځان ور ورساوه هغه (ثاني اثنین) هغه د هجرت د ورځې د غار ثور ملګری حضرت ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه وُ، ابن حبان په خپل صحیح کې! چې د احادیثو یو معتمد کتاب دی د عائشې رضي الله عنها څخه روایت کوي چې ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه و ویل: کله چې د اُحُد په ورځ د رسول الله ﷺ څخه خلک ولاړه زه اول هغه څوک وم چې رسول الله ﷺ ته مې ځان ور ورساوه، د لیرې مې یو سړئ

ketabton.com - The Digital Library

وليدی چي د رسول الله ﷺ د ساتلو دپاره يې جنګ کاوه، ما و ويل: كُن طَلحَه، يعني: دا به طلحه وي، زه لا نه وم ور رسېدلی چي ابو عبيده عامر بن الجراح رضي الله عنه پسي را ورسېدی، هغه داسي را ځغستل لکه مرغه چي را الوتی وي ترخو تر ما پوري را ورسېدی، موږ چي رسول الله ﷺ ته ور ورسېدلو و مو ليدل چي طلحه رضي الله عنه د هغه حضور ته زخمي پروت دی رسول الله ﷺ و فرمايل: د ورور مرسته مو وکړی چي هغه د مرګ په حالت کي دی.

رسول الله ﷺ پر مبارک سر داسي وهل سوی ؤ چي د خُول دوې حلقې يا دندانې يې په سر ننوتلي وې او د رسول الله ﷺ د سر او خولې څخهويني را بهېدې، اصحابِ کرام غوارې چي دغه ويني و دروي، د دغه مقصد دپاره بايد د رسول الله ﷺ له سره هغه د اوسپني خول ايسته سي، مګر دغه خول نه ايسته کېدی، ځکه د ځنځيرانو حلقې د سر په هډوکي ننوتلي دي، ابوبکرالصدّيق رضي الله عنه وايي: زه ور تېر سوم چي دغه دوې حلقې د رسول الله ﷺ له سره را و باسم خو ابو عبيده رضي الله عنه راته و ويل: د الله روی مي درورې دی يا ابا بکر! ما پرېږده چي را وې باسم، ابوبکر رضي الله عنه وايي: بيا ابو عبيده رضي الله عنه يوه حلقه په غاښ ونيول او په کراره کراره يې را کشوي، خو د حلقې د را ايستلو سره د ابو عبيده غاښ هم و وتی ابوبکر رضي الله عنه وايي: زه ورغلم چي دغه بله حلقه را وباسم، ابو عبيده بيا راته و ويل: يا ابا بکر! د الله روی مي در ورې دی ما پرېږده چي را وې باسم، بيا يې دغه بله حلقه په غاښ ونيول او کرار کرار يې ښوروله تر څو چي هغه يې هم په ډېر احتياط سره را وايستل او د حلقې د را ايستلو سره د ابو عبيده بل غاښ هم و وتی، رسول الله ﷺ بيا و فرمايل: چي د ورور مرسته مو وکړی چي د مرګ په حالت کي دی، نو موږ طلحه رضي الله عنه ته ورغلو د هغه په علاج مشغوله سوو، و موليدل چي هغه (١٩) ځايه زخمي سوی ؤ چي دا په دغه ورځ د طلحه رضي الله عنه پر ډېر همت او شجاعت دلالت کوي، چي تر کومي اندازې يې د رسول الله ﷺ څخه دفاع کول.

کله چي د رسول الله ﷺ له سره هغه د خُول د ځنځير حلقې يا دندانې وايستل سوې د رسول الله ﷺ د سره څخه ويني بهېدل شروع سوه فوّاره غوندي ويني را بهېدې او س بيا صحابهٔ کرام کوښښ کوي چي دغه د وينو بهېدل بند کړي، مګر ويني

ketabton.com - The Digital Library

نه درېږي ځو په آخر کي د رسول الله ﷺ لور حضرتِ فاطمه رضي الله عنها دغه ځای ته راغله هغې د رسول الله ﷺ په دغه زخم کي يو ټوکر کښېښاوه خو وينو هغه ټوکر را وايستی وينې بهېږي او نه درېږي، صحابهٔ کرام د دغه زخمه ځخه پر رسول الله ﷺ ډېر بېرېږي او وارخطا دي، بل وار فاطمې رضي الله عنها د بوريا يوه ټوټه وسوځل او د دغه سوځل سوي بوريا تو دې ايرې يې په دغه زخم کي واچولې او زخم يې په ډک کړی، د دغه ايرو په واسطه هغه وينې بندي سوې.

تاسي وليدل چي د اسلام د نشرولو او رسولو دپاره زموږ د حبيب او پېشوا جناب رسول الله ﷺ دغه حال ؤ، اسلام ترموږه په آساني او بېله تکليفه نه دی را رسېدلی د رسول الله ﷺ ځخه رانيولې بيا تر اصحابِ کرامو پوري،حتّٰی علماء کرامو او اسلامي مجاهدينو د اسلام په رسولو او ساتلو کي په هر وخت او زمانه کي ترانداز‌ې زيات تکاليف ګاللي او قبول کړي دي، خو بد بختانه موږ په ډېره آساني سره دغه الٰهي او آسماني دين هېروو، دکفر عاداتو او رسوماتو ته په خپل ژوندکي ځای ورکوو نوځکه ورځ په ورځ په ذلّت اخته کيږو، تاسي ته د مسلمانانو د ذلّت سبب در معلومېږي؟ په دغه باره کي لږ فکر وکړی، زموږ د ټولو خواريو او دربدريو سبب زموږ عملونه دي چي اسلام او خپل رهبران مو هېر کړي دي په کفارو پسي قدم پر قدم رهي يو.

خير! په دغه تکليفي لحظو کي د مسلمانانو د پهلوانانو ځخه يوه ډله و رسول الله ﷺ ته را و رسېدل او پر را ټول سوه چي د هغې جملې ځخه ابودُجانه، مُصعب بن عُمير، علي بن أبي طالب، سهل بن حُنيف، د أبي سعيدِ الخدري پلار مالک بن سنان، ام عمّاره چي ښځه وه او نوم يې نُسيبه بنت کعب دی، قُتاده بن نعمان، عمر بن الخطاب، حاطب بن أبي بلتعه او ابو طلحه رضي الله عنهم اجمعين وه،

دغو دوو نومو ته متوجه سی، يو طلحه بن عبيدالله دی چي مهاجر او قريش دی او بل ابو طلحه دی چي د انصارو ځخه دی او دواړه د رسول الله ﷺ فدا کاره او صادقه ملګري دي او دغو دواړو د اُحُد په ورځ ډېر همت او شجاعت ښکاره کړی دی.

ketabton.com - The Digital Library

پر رسول الله ﷺ د مشرکانو د فشار ډېرېدل

لکه څرنګه چې په هره لحظه کې پر رسول الله ﷺ د مشرکانو شمېر زیاتېدی دغه رنګه یې هجوم او حملې پرمسلمانانو زیاتېدلې، څو د دغو حملو په جریان کې رسول الله ﷺ یوه ته د هغو غارو ولوېدی چې ابو عامر الفاسق د دغه مقصد دپاره کِندلي وه، د رسول الله ﷺ څنګون کت سو او په غار کې غځار سو، خو علي ﷺ ترلاس ونیوی او طلحه بن عبید الله ﷺ غېږ پر را وګرځول او را پورته یې کړی.

نافع بن جُبیر ﷺ وایي: د مهاجرینو له یوه نفره مي واورېدل چې ویل یې: زه د اُحُد جنګ ته حاضر سوی وم، و مي لیدل چې له هره طرفه پر رسول الله ﷺ غشي اوري خو دغه ټوله غشي د ده ﷺ څخه ګرځول کېدل.

دغه غشي چا څني ګرځول؟

د ده ﷺ اصحابِ کرامو په سپر او په خپلو بدنو څني ګرځول.

بیا هم نافع ﷺ وایي: عبدالله بن شهاب الزّهري کافر مي ولیدی چې د اُحُد په ورځ به یې ویل: محمّد ﷺ را وښوی که دئ ژوندی پاته سو زه باید و وژل سم او رسول الله ﷺ د ده څنګ یا بغل ته ولاړ ؤ او هیڅوک هم نه وه ور سره.

بیا نو صفوان بن امیّه پر دغه ورته په قهر سو چې محمّد دي یوازي او تنها څنګ ته ولاړ ؤ او تا و نه واهه، ده و ویل: والله ما نه دی لیدلی او بیا یې و ویل: زه په الله سره قسم یادوم چې دئ ﷺ زموږ څخه منعه کړه سوی دی یعني: موږ نه سو ور رسېدلای څکه په موږ کې داسي څلور نفره وه چې جنګ ته د را وتلو په وخت کې مو دا عهد او وعده سره کړي وه چې دئ ﷺ به وژنو خو په موږ کې یوه ته هم دا موقع نه سوه برابره یا یوه هم دغه کار و نه کولای سوای.

ورونو! په پوره یقین او کامله عقیده سره یې و منی: کوم څوک چې د الله جل جلاله په ساتنه کې وي هغه ته إنس او جن په ټولو ضرر نه سي ور رسولای او که بیا د یوه چا سره الله جل جلاله نه وي ملګری هغه څوک د دنیا لښکري هم نه سي ساتلای، بلکه هغه خپلي لښکري یې ورته بلا سي. *د پښتو او پښتنو لوی شاعر رحمان بابا وایي او ډېر ښه وایي:*

ketabton.com - The Digital Library

چـــي الله در ســـره مـــل نـــه وي رحمانـــه
کـــه لـــښکري در ســـره وي يـــک تنهـــا يـــې

د اُحُد د ورځې عجيبه او نادره قهرماني

د اُحُد په ورځ مسلمانانو ډېرې عجيبه او نادره قهرمانۍ او قربانۍ ښکاره کړې چې په تاريخ کې يې مثل نه ليدل کيږي، کله چې کفار د اصحابِ کرامو د سختو حملو او قوي دفاع په سبب شا ته ولاړل او د تورو وارونه يې رسول الله ﷺ ته نه ور رسېدل نو يې د هغه ليري ځايه پر رسول الله ﷺ د غشو وارونه شروع کړل او په غشو يې ولي، ابوطلحه الأنصاري ﷺ هم دښمنان په غشو ويشتل او رسول الله ﷺ د ده ترشا ولاړ ؤ، ابو طلحه ﷺ به خپل ځان د رسول الله ﷺ دپاره سپر او دېوال کاوه، خپل ځان او خپل ځيگر به يې د دې دپاره لوړ کړه چې رسول الله ﷺ د دښمن د غشو څخه وساتل سي، انس ﷺ وايي: کله چې د اُحُد په ورځ خلکو شکست وخوړی او خلک د رسول الله ﷺ څخه ولاړل ابو طلحه ﷺ د ده ﷺ مخ ته ولاړ ؤ او دئ ﷺ يې په خپل سپر او ځيگر سره د دښمن له غشو څخه ساتی، ابو طلحه ﷺ چې په غشو ويشتلو کې ډېر ښکاري او ماهر ؤ او لېندۍ يې په ډېر قوت سره کشول په دغه ورځ يې دوې يا درې ليندۍ ماتې کړې، هر څوک چې به په دغه منطقه کې تېرېدل او غشي به ور سره وه رسول الله ﷺ به ورته ويل: غشي دي ابو طلحه ته کښېږده.

انس ﷺ وايي: رسول الله ﷺ به ابو طلحه تر شا ورپورته سو په غشي پسي به يې کتل چې چيري او پر چا منبلي، ابو طلحه ﷺ به ورته ويل: (بِأبي أنت وأمي) زما مور او پلار دي ترتا قربان وي مه پورته کېږه چې د دښمنانو يو غشی به دربانديې و منبلي، زما ژوند دي ستا تر ژوند قربان وي. رواه البخاري.

ابودُجانه ﷺ د رسول الله ﷺ مخ ته داسي ولاړ ؤ لکه غېږ چې يې پر را گرځولې وي او خپله شايې د دښمنانو غشو ته سپر کړې وه، د ده پر شا غشي منبتل خو ده د ځايه څخه حرکت نه کاوه، تر داسي اندازې چې شا يې په غشو ډکه سوه.

حاطِب بن أبي بلتعه ﷺ په عُتبه بن أبي وقاص پسې سو، هغه کافر او مشرک

ketabton.com - The Digital Library

عتبه چې د رسول الله ﷺ مبارک غاښ يې ور مات کړی ؤ، هغه يې په داسې قوت په توره و واهه چې سر يې په هوا سو، که څه هم سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه د دغه عتبه بن أبي وقاص د وژلو دپاره چې د ده رضي الله عنه ورور ؤ ډېر کوښښ وکړی خو د هغه وژل د حاطب رضي الله عنه په نصيب وه او هغه و وژی.

سهل بن حُنيف رضي الله عنه چې يو مشهوره غشي ويشتونکی ؤ د رسول الله ﷺ سره يې پر مرګ بيعت وکړی او بيا يې د مشرکانو په شړلو او ليري کولو کې کاميابه حصه واخيستل، رسول الله ﷺ په دغه ورځ په خپله هم په غشو ويشتل کول، د قتاده بن نعمان رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ په خپله ليندی تر هغو غشي ويشتل چې د ليندۍ اړخونه يې مات سوه او بيا نو دغه ماته ليندۍ قتاده بن نعمان واخيستل او د عمر تر آخره ور سره وه.

د اُحُد په ورځ عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه ډېر شديد جنګ وکړی تر داسې اندازې چې په خوله کې و وهل سو او غاښونه يې و وتل، عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه د اُحُد په ورځ تر شل ځايه زيات زخمي سو چې ځيني زخمونه يې په پښه کې وه او په هغه پښه ګوډ سو.

د ابو سعيد الخدري رضي الله عنه پلار مالک بن سنان رضي الله عنه د رسول الله ﷺ د سر له زخمه څخهويني په خوله و زبېښلې ترڅو چې زخم يې د وينو څخه ور پاک کړی، يو چا ورته و ويل: دغه ويني تو کړه، ده و ويل: يا والله هيڅکله به يې تو نه کړم او بيا ولاړ سو په جنګ يې شروع وکړه، رسول الله ﷺ و فرمايل: که څوک غواړي چې د جنت د خلکو څخه يو چا ته وګوري نو دي دغه مالک بن سنان ته وګوري او بيا شهيد و وژل سو.

ام عمّاره رضي الله عنها چې نوم يې نُسيبه بنت کعب دی د رسول الله ﷺ مخ ته توره په لاس ولاړه وه او ابن قَمئه ملعون يې نه پرېښاوه چې رسول الله ﷺ ته ور تېر سي، ښځه ده په توره سره جنګ کوي، رسول الله ﷺ فرمايي: د اُحُد په ورځ چې به مي هري خوا ته کتل اُم عمّاره به مي ليدل چې زما د حفاظت او ساتني دپاره يې جنګ کاوه.

ام عمّاره رضي الله عنها د ابن قمئه له طرفه پر اوږه ډېره سخته په توره و وهل سوه چې ډېر لوی زخم يې پکښې جوړ کړی او تر کومه وخته چې ژوندۍ وه له دغه زخمه په تکليف وه، خو د دغه زخمه سره سره يې جنګ کاوه، دې رضي الله عنها هم پر ابن قمئه د توري څو واره

ketabton.com - The Digital Library

وکړه مګر څرنګه چې هغه ملعون دوې زغرې سر پر سر اغوستې وې تاثیر یې نه پر کاوه، ام عمّارهؓ سره له دې چې زخمي هم وه خو بیا یې هم د جنګ تر آخره د هغه خپله زخمه سره سره جنګ کاوه خو نوره هم دوولس ځایه زخمي سوه.

مُصعب بن عمیرؓ هغه په اسلام کې اول سفیر او هغه چې د مدینې منورې ډېرو خلکو حتّی سعد بن معاذ ؓ د ده پر لاس ایمان را وړی دی په ډېره مړانه او همت سره جنګ کاوه، د ابن قمئه او د هغه د ملګرو حملې یې د رسول الله ﷺ څخه دفعه کولې، تاسې ته معلومه ده چې د مسلمانانو بیرغ هم د ده څخه ؤ او دئ هم په دغه بد حالت کې یوازې سو، تر دغه وخته پورې د مسلمانانو بیرغ لوړ ولاړ دی خو د دغه تنهایی په وخت کې کفارو پر راسته لاس کوم چې بیرغ یې په نیولی ؤ و واهه راسته لاس یې ورپرې کړی، مُصعب ؓ بیرغ په چپه لاس ونیوی او د کفارو په مخ کې ثابت او قائم ودرېدی ترڅو چې چپه لاس یې هم پرې سو، بیا نو پر بیرغ پرېوتی په غاړه او ځیګر یې نیولی دی نه غواړې چې د اسلام بیرغ کښته سي، ترڅو چې شهید و وژل سو او هغه څوک چې مصعبؓ یې په شهادت ورساوه هغه ابن قمئه لعین ؤ او د ابن قمئه دا خیال سو چې ما رسول الله ﷺ و وژی ځکه مصعب ؓ د رسول الله ﷺ سره په رنګ او چهره کې مشابهت درلودی نو ابن قمئه ډېر ژر د مشرکانو طرف ته ولاړی او هلته یې ناري کړه چې محمّد ﷺ و وژل سو او ما و وژی.

د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو آوازه او د جنګ پر حالاتو یې تاثیر

د دغه ناري او اعلان څو دقیقې نه وې تیري سوي چې د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو خبر په مشرکانو او مسلمانانو کې نشر سو، دا نو هغه نازک حالت ؤ چې هغه محاصره سوو مسلمانانو کوم چې د رسول الله ﷺ سره نه وه موجود بالکل حواس بایلول، معنویات یې ضعیفه سوه د دوی په صفو کې اضطراب او ګډ وډي پېښه سوه، مګر بیا هم دغه ناري او اعلان تر یوې اندازې د مشرکانو هجوم او حملې لږ او کمي کړې، ځکه دوی دا فکر کاوه چې موږ د خپل مقصد په حاصلولو کې کامیابه سوو،

ketabton.com - The Digital Library

نو د کفارو ډېر نفر د هغه وژل سوو مسلمانانو د پزو او غوږو په پرېکولو مشغول سوه، مګر رسول الله ﷺ بیا هم د هغه خپلو لږو اصحابو په ملګرتیا جنګ ته دوام ورکړی او مسلمانان یې د هغه اضطراب او ګډوډۍ له حالته وایستل.

هغه داسې: کله چې مُصعب بن عمیر رضي الله عنه شهید کړل سو رسول الله ﷺ د مسلمانانو بیرغ علي بن أبي طالب رضي الله عنه ته ورکړی، علي رضي الله عنه ډېر شدید جنګ کاوه، او هغه نور د رسول الله ﷺ سره پاته اصحاب کرامو هم داسې نادره او بې مثله قهرمانۍ ښکاره کړې چې هم یې جنګ کاوه هم دفاع، په دغه حالت کې رسول الله ﷺ وکولای سوای چې د هغه محاصره سوي لښکر و طرف ته ور سي، هلته چې ور نژدې سو اول هغه څوک چې رسول الله ﷺ یې و پېژندی هغه کعب بن مالک رضي الله عنه ؤ نو یې په لوړ آواز سره ناري کړه: یا معشرَ المسلمین! زېری درکوم رسول الله ﷺ دغه دی، رسول الله ﷺ اشاره ورته وکړه چې چپ سه.

دا د دې دپاره چې مشرکان د ده ﷺ په ځای نه سي خبر، مګر بیا هم دغه رږغ د مسلمانانو تر غوږو پوري ورسېدی او رسول الله ﷺ ته یې د رجوع کولو هڅه کول خو د اصحاب کرامو څخه دېرش نفره د رسول الله ﷺ پر شا و خوا جمعه او سره یو ځای سوه، پسله دغه یوځای کېدلو رسول الله ﷺ د اُحُد د غره و یوې لوړې ته منظم پر شا تلل شروع کړه، رسول الله ﷺ د مشرکانو د هجوم او حملو په منځ کې کرار کرار د غره پر طرف ځې، مسلمانان هم جنګ کوي هم دفاع هم د غره و طرف ته پر شا ځي.

مشرکان نه غواړي چې مسلمانان غره ته ځني وخېژي نو یې خپل هجوم او حملې شدیدې کړې خو د اسلام د قهرمانانو په مقابل کې ضعیفه سوه، په دغه وخت کې د مشرکانو د سپرو څخه یو نفر چې نوم یې عثمان بن عبدالله بن المغیره ؤ رسول الله ﷺ ته ور د مخه سو او ویل یې: که دئ ژوندئ پاته سي زه باید ووژل سم، رسول الله ﷺ د ده د مقابلې دپاره ځان آماده کړی مګر الٰهي کارونه دي د عثمان آس یوې کندې یا غار ته ولوېدی، په دغه وخت کې حارث بن الصِّمه رضي الله عنه پر پښه په توره و واهه او پښه یې ورپرې کړه، بیا یې بله حمله پر وکړه او عثمان یې و وژی، د هغه اسلحه یې واخیستل او بیرته د رسول الله ﷺ ملګری سو، په دغه وخت کې د مشرکانو یو بل

ketabton.com - The Digital Library

سپور چې عبدالله بن جابر نومېدی پر حارث بن الصُمه رضي الله عنه حمله وکړه پر اوږه یې په توره و واهه او حارث یې زخمي کړی، د حارث رضي الله عنه زخم دومره شدید ؤ چې مسلمانانو ور سره واخیستی، مګر د مسلمانانو یوه بل جنګي پهلوان او قهرمان ابو دُجانه رضي الله عنه هغه د سره دسمال خاوند پر عبدالله بن جابر حمله وکړه د توري داسي واری یې پر وکړی چې د جابر سر د هغه واري سره په هوا سو.

د دغه ترخه جنګ په منځ کي پر مسلمانانو د خوب هښمه یا پرېشاني راغله، تول په یوه وار داسي سوه لکه بیده چې سي، الله جل جلاله هم په قرآن مجید کي دغه د خوب پرېشانۍ یا هښمي ته اشاره کوي او په سورة آل عمران کي فرمايي:

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنۢ بَعْدِ ٱلْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنكُمْ﴾ [آل عمران: ۱۵۴]

یعني: بیا الله جل جلاله پسله دغه غمه پر تاسي ښغمي نازله کړه (د خوب پرېشاني) چې ستاسي څخه یې یوه ډله لاندي کړه. (*دغه چې خوب پر راغلی دا هغه کسان وه چې په حقه سره مومنان وه*) ابو طلحه رضي الله عنه وايي: زه د هغو کسانو څخه وم چې د اُحُد په ورځ د اعصابو د آرامېدلو دپاره د خوب پرېشاني پر ورغله حتّٰی څو واره مي توره د لاسه څخه ولوېدل، دا به ولوېده ما به را پورته کړه دا به ولوېده ما به را پورته کړه.

په دغسي همت او شجاعت سره دغه د مسلمانانو ډله په منظم انسحاب یا پر شا تللو د اُحد د غره یوې لوړي ته وختل او اوس چې د مسلمانانو بیرغ د علي رضي الله عنه سره ورسره دی او نور مسلمانان خپل بیرغ ويني چې د غره پر دغه حصه ولاړ دی نو پاته لښکر هم په کراره کراره دغه د امان ځای ته ځان ورساوه او د رسول الله ﷺ سره په غره کي یو ځای سوه، د خالد بن ولید د جنګ پوهي د رسول الله ﷺ د پوهي او عبقریت په مقابل کي ناکامه سوه ځکه خالد بن ولید نه په خپل مقصد کي کامیابه سو چې د مسلمانانو لښکر ته شکست ورکړي او نه یې لاس ته شئ ورغلی.

ketabton.com - The Digital Library

د اُبَی بن خلف وژل کېدل

ابن اسحاق وايي: کله چې رسول الله ﷺ د اُحُد د غره يوې لوړې ته وختی اُبیٔ بن خلف کافر پر يوه آس سپور ؤ چې دغه آس يې د رسول الله ﷺ تر هجرت د مخه په مکه مکرمه کې تربيه کاوه او هر وخت چې به رسول الله ﷺ پر دغه لار تېرېدی اُبیٔ بن خلف به ورته ويل: يا محمّد! ﷺ دغه آس ته وګوره چې هره ورځ وانبه ورکوم او جوارې په خورم په والله په دغه آس به دې و وژنم، يعني: زه به پر سپور يم تا به و وژنم، رسول الله ﷺ به په جواب کې ورته و ويل: يا! بلکه زه به دې و وژنم إن شاءالله، نو اوس اُبیٔ پر هغه آس سپور دی او ټول بدن يې په اوسپنه پوښلی دی، سر، څيګر، ملا، پښې، په ټول بدن يې زغره اغوستې ده، په ټول بدن کې يې هيڅ ځای نه معلومېږي مګر د غاړې يو طرف يې ښکاره ؤ، هغه ځای چې د خول او زغرې په منځ کې ؤ فقط دغه يوه حصه يې لڅه وه نور بدن يې ټول په اوسپنه پټ دی، نو که څوک و غواړي چې ويې وهي فقط پر دغه يوه ځای به يې وهي څکه د وهلو دپاره بل ځای نسته، دغه اُبیٔ په دغه شکل په رسول الله ﷺ پسې غره ته ور وختی او ويل: محمّد چيرې دی؟ که دیٔ ژوندیٔ پاته سو زه بايد و وژل سم، مسلمانانو ويل: يا رسولَ الله! زموږ څخه يو نفر حمله پر وکړي؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: يا! دیٔ ما ته را پرېږدی، دلته ابوبکر، عمر، علي، ابو طلحه او نور اصحاب کرام ﷺ موجود دي خو رسول الله ﷺ وايي: دیٔ ما ته را پرېږدی.

کله چې اُبیٔ ور نژدې سو رسول الله ﷺ د حارث بن الصّمه څخه نېزه واخيستل، علي ﷺ وايي: سره د دې چې رسول الله ﷺ د هغه زخم او ويني د ضائع کېدلو په سبب ضعيفه سوی ؤ خو بيا يې هم نېزه واخيستل او وې ښورول، په دومره قوت او شدت يې دا نېزه ښورول چې موږ پر شا ځني ولاړو او بيا و اُبیٔ بن خلف ته مخامخ سو، د ده د غاړې هغه ځای يې په نښان ونيوی چې د خول او زغرې په منځ کې ؤ، پر اُبیٔ بن خلف يې شديد واری وکړی او پر هغه لڅ ځای يې و ويشتی.

دا د رسول الله ﷺ قوت او د نښان ويشتل وه، بيا هم اُبیٔ بن خلف په دغه

ketabton.com - The Digital Library

ویشتلو سره پوره زخمي نه سو یو عادي او معمولي زخم پکښې جوړ سو ځکه دغه واری د غاړي پر منځ نه ؤ بلکه د غاړي یو طرف یې ونیوی نو دا زخم داسي زخم نه ؤ چي څوک دي ځني مړ سي فقط غاړه یې ور وخټل، خو د رسول الله ﷺ د واري له شدته اُبیّ له خپله آسه ولوېدی او څو واره پر مځکه ونغړېدی یا ګېل سو، اُبیّ چي را پورته سو ځغلي، تبنتي او دغه نارې وهي: (قَتَلَنِي محمّد) یعني: محمّد ﷺ و وژلم او هغو کفارو ته ورغلی چي د جنګ تر میدان دباندي سره را ټول وه او ورته وایي: محمّد و وژلم، هغو یې غاړه ور لڅه کړه زخم یې ډېر کوچنئ ؤ هغو ورته و ویل: یا اُبیّ! تا زړه اچولی دی والله په تا څه نه دي سوي له دغه زخمه څخه څوک نه مري، اُبیّ وایي: محمّد ما ته په مکه کي ویلي وه چي زه تا وژنم په والله که پر ما تُوف کړي هم به مې و وژني دا خولا د نېزې واری دی، رشتیا هم اُبیّ بن خلف د هغه کوچني زخمه څخه مړ سو.

ابو الأسود د عُروه رضی الله عنه څخه روایت کوي چي اُبیّ به د غوایي پر قسم رمباړي وهلې او ویل به یې: زما دي په هغه ذات قسم وي چي زما نفس د هغه په اختیار کي دی که دغه زما درد چي پرما تېرېږي د ذي المجاز د بازار پر ټولو خلکو و وېشل سي ټول به مړه سي، کله چي رسول الله ﷺ ته د اُبیّ د مرګ خبر ورسېدی، رسول الله ﷺ وفرمایل: د الله غضب پر هغه چا ډېر شدید سو چي د الله رسول یې په خپله و وژني، یعني: د الله جل جلاله قهر او غضب پر هغه چا ډېر زیات دی چي د الله جل جلاله رسول یې په خپله یا په خپل لاس سره وژني، واقعًا دا الٰهي قهر او غضب دی چي یو څوک د رسول الله ﷺ په لاس وژل کېږي او ابیّ بن خلف ملعون په دغه الٰهي غضب ګرفتاره سو، تاسي پوهېږی؟ هغه یوائنئ شخص چي د اسلام په ټول تاریخ او ټولو غزاوو کي رسول الله ﷺ په خپل لاس وژلی دی هغه دغه ابیّ بن خلف دی.

د اُبیّ بن خلف تر ویشتلو وروسته رسول الله ﷺ نور هم غواړي چي د غره و لوړي حصې ته وخېژي خو په مخه یوه لویه ډبره ورغله چي موږ لاښ ورته وایو، رسول الله ﷺ غواړي چي دغه لاښ ته و خېژي مګر نه سوای ختلای ځکه یو خو د رسول الله ﷺ عُمر ډېر ؤ او بل یې دوې زغري اغوستي وې او بل شدید زخمي سوی ؤ، نو طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه چوخه ورکړه او رسول الله ﷺ د هغه پر شا هغه لوړي ډبري ته

ketabton.com - The Digital Library

وختی او بیا رسول اللهﷺ و فرمایل: اوجبَ طلحه، یعني: طلحه ته جنت واجب سو.

کله چې رسول اللهﷺ د غره دغه لوړ لاښ ته وختی، وروسته ابوبکر او عمر رضي الله عنهما هم ور وختل، په دغه وخت کې غر وربوږدېدی (لکه زلزله چې وسي) رسول اللهﷺ غر په پښه و واهه او وې فرمایل: «اُثبُت اُحُد فانّ عَلَیکَ نَبیٌّ و صدّیقٌ وشهیدٌ» یعني: اُحُده! ثابت و درېږه مه رېږده، پرتا نبي او صدیق او شهید ولاړ دي، چې د شهید څخه مقصد حضرت عمر رضي الله عنه دی بیا نو اُحُد ثابت و درېدی.

اوس نو پاته اصحاب کرام د غره سره یو ځای کیږي او غره ته خیژي د جنګ میدان خالي دی، هغه نورو مسلمانانو ولیدل چې بیرغ یې د غره سره دی دوی هم ټوله هلته سره جمعه سوه اوس ټول مسلمانان پر غره سربېره دي په دغه وخت کې مشرکانو پر مسلمانانو آخري هجوم ور وړی غواړي چې دغه پاته مسلمانان ټول و وژني، که څه هم نورکفار سره پاشلي تیت او پرک دي خو خالد بن ولید تر اوسه هغه خپله ټولی یو ځای او منظمه ساتلې ده او وې لیدل چې د مسلمانانو بیرغ په غره کې دی نو د غره پر طرف ور رهي سو، د مسلمانانو بیرغ چې تر اوسه ولاړ دی او د شکست دپاره د بیرغ لوېدل حتمي دي نو خالد غواړي چې خامخا مسلمانانو ته شکست ورکړي، د دغه مقصد دپاره دئ او ابوسفیان د نورو سپرو په ملګرتیا د غره و طرف ته ور رهي سوه غواړي چې غره ته ور و خیژي مګر د دوی آسان غره ته نه سي ختلای، نو خالد بن ولید غواړي چې غره ته پر پښو او پیاده ور وخېژي او د مسلمانانو پاته څو نفره ختم او فیصله کړي.

اوس چې خالد او د هغه ملګرو غره ته د ختلو إراده کړې ده او هلته رسول اللهﷺ د څو لږو ملګرو سره موجود دی ځکه نور ټول لښکر تبتېدلی دی او ډېر کسان په دغه وخت کې مدینې منورې ته رسېدلي وه، هغه لږ نفر چې پاته دي هغه د رسول اللهﷺ سره د غره پر دغه حصه ولاړ دي او دلته خالد خپله حمله غره ته متوجه کړه، د خالد سره منظم او قوي لښکر ور سره دی او د صحابهٔ کرامو شمېر ډېر لږ دی نو خود څه نه سي کولای، رسول اللهﷺ و فرمایل: هغه غشي چې ستاسي سره دي ټول را ټول کړی او ویل: سعد چیري دی؟ سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه موجود ؤ

ketabton.com - The Digital Library

او غشي را ټول سوه رسول الله ﷺ سعد ته و فرمایل: وله یې یا سعد! سعد ﷺ په تعجب سره و ویل: څنګه او څوک و ولم؟ یا رسولَ الله؟ دا پوره لښکر دی، رسول الله ﷺ و فرمایل: وله یې یا سعد! سعد ﷺ هم په غشو ویشتلو شروع وکړه، په اول غشي یې د مشرکانو څخه یو نفر و ویشتی او هغه و وژل سو، رسول الله ﷺ و فرمایل: وله یې یا سعد! فداکَ أبي وأمي، په دوهم غشي یې هم مشرک و ویشتی هغه هم و وژل سو، رسول الله ﷺ بیا و فرمایل: وله یې یا سعد! سعد درېیم مشرک و ویشتی هغه هم و وژل سو، د هر غشي په ویشتلو یو مشرک وژل کېږي، کفارو چې دغه ویشتل او وژل ولیدل پر شا ولاړل، ویل: دا څه حال دی؟ د هر غشي د ویشتلو سره مو یو نفر وژل کېږي دا خو موږ ټول تباه کېږو نو خالد د خپله لښکره سره پر شا ولاړی او مسلمانان د دوی له شره وساتل سوه، د سعد بن أبي وقاص ﷺ د غشو ویشتلو په سبب مسلمانان د مشرکانو د جنګ او شره څخه خلاص سوه او نور پاته مسلمانان هم د رسول الله ﷺ پر شا وخوا را وګرځېدل.

د شهیدانو د پزو او غوږو پرې کول

دغه د خالد حمله د مشرکانو آخرنۍ حمله وه چې پر مسلمانانو یې وکړه، څرنګه چې مشرکان د رسول الله ﷺ په هیڅ حال نه دي خبر چې څه ورته پېښه ده خو تقریباً دا یې یقین ؤ چې هغه وژل سوی دی ځکه ابن قَمئه ویلي وه: چې هغه ما و وژی، نو مشرکان خپلو ځایو ته ولاړل او مکې مکرمې ته د تګ آمادګي نیسي، مشرکان د خپلو سامانو په ټولولو او بارولو مشغوله سوه او د مشرکانو ښځې د مسلمانانو د هغو شهیدانو چې په میدانِ جنګ کې پراته وه د پزو او غوږو په پرې کولو مشغوله سوې، د شهیدانو نسونه ور څیري هند بنت عتبه چې د ابوسفیان ښځه وه د سیّد الشهداء حمزه ﷺ نس ور څیري کړی او د هغه اینه یې را وکښل غواړي چې وې خوري ځکه دې قسم کړی ؤ چې د حمزه ﷺ اینه به خوري، ولې حمزه ﷺ هغه څوک ؤ چې د بدر په ورځ یې د دې پلار او اکا وژلي وه، اوس چې هند د حمزه ﷺ اینه را وکښل غواړي چې وې خوري اینه یې وژوول هغه ډېره ترخه وه نه یې سوای تېرولای نو یې بیرته تو کړه او بیا

ketabton.com - The Digital Library

يې د حمزه رضي الله عنه له جسده د ده پزه او غوږونه پرې کړل، د مشرکانو ښځو د شهیدانو د پزو او غوږو څخه هارونه او امیلونه جوړ کړل او دالته یې په دښتې وُنو وځړول.

کله چې جنګ پای ته ورسېدی مشرکان د جنګ له میدانه ووتل د مسلمانانو ښځې د جنګ میدان ته ورغلې د اوبو ژې ورڅخه دي او د مسلمانانو زخمیانو ته اوبه ورکوي.
انس رضي الله عنه وايي: ما عائشه بنت أبي بکر او امّ سُلیم ولیدې چې ژې یې په شا را اخیستې وه او د زخمیانو په خولو کې یې اوبه ور تویولې، هغه ژې چې به خالي سوه بیا به ولاړې او ژې به یې د اوبو ډک راوړل د زخمیانو په خولو کې به یې ور تویولې، حضرت عمر رضي الله عنه وايي: ام سُلیط رضي الله عنها د اُحُد په ورځ مورِ ته د اوبو ژې را وړل.

په دغو ښځو کې اُم ایمن رضي الله عنها هم وه، کله چې یې ځینې مسلمانان ولیدل چې د جنګ له میدانه تښتې او مدینې منورې ته داخلېږي د هغو پر مخانو یې خاورې ور پاشلې او ځینو ته به یې ویل: دغه څرخئ واخله ته یې اویه او توره ما ته راکړه او بیا په تلوار سره د جنګ میدان ته ولاړل هلته یې زخمیان اوبول.

دغه د زخمیانو د اوبولو په وخت کې (حِبان بن العرقه کافر) اُم ایمن په غشي و ویشتل دا غځاره سوه او د بدن یوه حصه یې ښکاره سوه، دغه د الله دښمن حِبان شین د خندا ولاړی، دغه کار و رسول الله ﷺ ته ډېر سخت تمام سو نو یې سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه ته یو غشی ورکړی او ویل: مورِ خو نه سو ور رسېدلای نو په دغه غشي یې و وله، سعد رضي الله عنه هم پر دغه کافر حِبان د غشي واری وکړی او حِبان یې په غاړه کې و ویشتی، حبان هم غځار سو او بدن یې لڅ سو، رسول الله ﷺ هم داسې و خندل چې غاښونه یې ښکاره سوه او بیا یې وفرمایل: سعد د دغې ښځې قصاص او بدله واخیستل.

کله چې رسول الله ﷺ د غره په دغه لوړه حصه کې قرار ونیوی نو حضرت علي رضي الله عنه ولاړی او خپل هغه د څرمنې سپر چې ور سره وُ د اوبو یې ډک کړی او رسول الله ﷺ ته یې را وړی چې وې چښې، څرنګه چې اوبو بوی درلودی نو رسول الله ﷺ هغه اوبه و نه څښلې مګر مخ یې د وینو څخه په پرېولی، رسول الله ﷺ دغه اوبه پر سر تویولې او ویل یې: د الله جل جلاله غضب پر هغه چا ډېر شدید دی چې د الله د رسول مخ یې په وینو ورولړی.

ketabton.com - The Digital Library

سهل رضي الله عنه وايي: په والله زه هغه څوک پيژنم چي د رسول الله ﷺ زخم يې و پرېولی او هغه څوک پېژنم چي اوبه يې ور تويولې، او په څه شي سره يې علاج وسو؟ دئ وايي: د رسول الله ﷺ لور فاطمه رضي الله عنها يې زخم ور پرېولی او علي بن أبي طالب رضي الله عنه له خپله سپره څخه اوبه ور تويولې.

کله چي فاطمې رضي الله عنها وليدل چي اوبه نور هم دويني بهېدل زياتوي نو يې د بوريا يوه ټوټه وسوځل او په هغه ايرويې دغه زخم ډک کړی بيا نو ويني و درېدلې.

وروسته محمّد بن مسلمه رضي الله عنه خوږې او تازه اوبه را وړې، رسول الله ﷺ هغه اوبه وڅښلې او محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ته يې د خير دعاء وکړه، رسول الله ﷺ د ماپښين لمونځ د هغه زخمو په سبب په ناسته سره آداء کړی او مسلمانانو هم د ده ﷺ تر شا په ناسته سره لمونځ آداء کړی.

تر جنګ وروسته

د عمر فاروق رضي الله عنه او ابوسفيان خبري

کله چي ټول مشرکان د بيرته تللو دپاره تيار او آماده سوه ابوسفيان د خونورو کفارو سره د غره يوې بلې لوړي ته وختی او مسلمانانو ته يې ور ناري کړه:

آيا په تاسي کي محمّد سته؟

رسول الله ﷺ و فرمايل: جواب مه ورکوی.

ابوسفيان بيا ناري کړه: آيا په تاسي کي ابوبکر سته؟

رسول الله ﷺ و فرمايل: جواب مه ورکوی.

ابوسفيان بيا ناري کړه آيا په تاسي کي عمر سته؟

رسول الله ﷺ د جواب ورکولو څخه منعه کړل.

ابوسفيان د بل چا پوښتنه و نه کړه فقط د دغو درو نفرو پوښتنه يې وکړه ځکه دئ او د ده قوم په دې پوهېدل چي د اسلام قيام او ثابته پاته کېدل په دغو درو نفرو سره دي، بيا نو ابوسفيان و ويل: که دغه کسان وژل سوي وي نور نو زموږ په تاسي هيڅ پروا نه کيږي ځکه په تاسي کي نور هيڅ شان او شوکت نه دی پاته.

ketabton.com - The Digital Library

عمر فاروق رضی الله عنه نور صبر نه سوای کولای و دریدی او په لوړ آواز یې ور ناري کړه ویل: اې د الله دښمنه! هغه کسان چي تا یاد کړل هغه ټول ژوندي دي الله جل جلاله هغه کسان پرېښوول چي ته په نا راضه کېږې.

ابوسفیان و ویل: زموږ ځینو نفرو ستاسي د وژل سوو کسانو پزي او غوږونه وړ پرې کړل خو دا داسي کار دی چي نه ما په هغه سره امر کړي دي او نه په نا راضه یم.

بیا نو ابوسفیان د نصر او بري ناره وکړه، په دغه جنګ کي د کفارو په کامیابي فخر او غرور کوي په ډېر لوړ آواز یې ناري کړه: (أَعَلّ هُبل) هُبل هغه د قریشو بت دی، نو ده و ویل: هُبل لوړ سو، رسول الله ﷺ و فرمایل: آیا جواب نه ورکوی؟

مسلمانانو ویل: څه ورته و وایو؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: و وایاست (اللّٰهُ اعلٰی وأَجَل) الله جل جلاله تر ټولو لوړ او لوی دی، حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ور ناري کړه (اللّٰهُ اعلٰی وأجل)

ابوسفیان بیا و ویل: موږ عُزّٰی لرو او تاسي عُزّٰی نه لری، عُزّٰی د ډېرو یو بل بت دی، سبحان الله! مشرکان د ډېرو په هغو بتانو فخر او غرور کوي چي دوی په خپلو لاسو جوړ کړي دي او هغه بتان مچ هم له ځانه نه سي شړلای.

رسول الله ﷺ و فرمایل: آیا جواب نه ورکوی؟

مسلمانانو ویل: څه ورته و وایو؟

ویل: و وایاست: اللّٰهُ مولانا ولا مولا لکم.

یعني: الله جل جلاله زموږ دوست او مالک دی او تاسي لره دوست او مالک نسته.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ور ناري کړه: الله مولانا ولا مولا لکم.

ابوسفیان و ویل: دغه ورځ د بدر د ورځي په بدل کي ده او جنګ د سلوغې په شکل دی کله لوړه وي کله کښته، یعني: کله تاسي کامیابه یاست کله موږ.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه و ویل: تاسي زموږ سره نه سی برابرېدلای، زموږ وژل سوي کسان په جنت کي دي او ستاسي وژل سوي کسان په اور کي دي.

نبه متوجه سی: دا درس دی او همېشه یې په یاد ولری: مسلمانان او کفار هیڅکله نه سي سره برابرېدلای، دا خویقیني خبره ده چي مرګ د هر ژوندي انسان

ketabton.com - The Digital Library

دپاره که مسلمان وي که کافر حتمي او ضروري دی له مرګه هيڅ چاره نشته، اوس يا وروسته خامخا راتلونکی دی مګر د مسلمانانو وژل سوي او مړه سوي کسان جنتوا و نعمتو ته ځي او د کفارو مړي دوږخ او ابدي اور ته ځي.

بيا ابوسفيان و حضرت عمر رضي الله عنه ته وويل: يا عمر! ته يو وار ماته راسه.

رسول الله ﷺ و فرمايل: ورسه وګوره چي څه وايي، عمر رضي الله عنه ورغلی ابوسفيان ورته و ويل: يا عمر! په الله سره قسم درکوم چي موږ محمّد ﷺ و وژی؟ عمر رضي الله عنه وويل: يا، والله او هغه دغه اوس ستا خبري اوري.

ابوسفيان وويل: ته وما ته تر ابن قمئه صادقه يې.

ابن قمئه خوويلي وه چي ما محمّد ﷺ ووژی، مګر عمر رضي الله عنه وايي هغه ژوندئ دی.

نو ابوسفيان ويل: زه ستا خبره منم نه د ابن قمئه.

ابن اسحاق رحمه الله وايي: کله چي ابوسفيان او د ده ملګري رهي سوه نو يې ناري کړه: زموږ او ستاسي وعده په را تلونکي کال کي په بدر کي ده يعني: پر کال به بيا دغه شپې په بدرکي سره جنګيږو، رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو څخه يوه نفر ته وويل: ورته و وايه هو دغه وخت او هغه ځای زموږ او ستاسي په منځ کي وعده ده.

بيا نو رسول الله ﷺ و حضرت علي رضي الله عنه ته و ويل: په مشرکانو پسي ور ووزه او وګوره چي دوی څه کوي؟ او مقصد يې څه دی؟ که يې آسان ګوښه کړي وه او پر اوښانو سپاره وه نو دوی مکې مکرمې ته ځي او که پر آسانو سپاره وه او اوښان يې دغسي ور سره بېول نو يې إراده ده چي پر مدينه منوره حمله وکړي او زما دي قسم په هغه ذات وي چي زما نفس د هغه په قدرت کي دی که يې د مدينې منورې إراده وه زه به هلته پسي ورسم او هلته به جنګ ور سره وکړم.

حضرت علي رضي الله عنه وايي: زه په مشرکانو پسي ور ووتم ګورم چي دوی څه کوي؟ او چيري ځي؟ و مي ليدل چي آسان يې ګوښه کړه او دوی پر اوښانو سپاره سوه مخ پرمکه مکرمه رهي سوه.

اوس به په اُحُد کي د وژل سوو کسانو يا شهيدانو او زخميانو
څه متفرقه قصې درته بيان کړم.

ketabton.com - The Digital Library

زید بن ثابت رضی الله عنه وايي: کله چي قريش د جنګ له ميدانه ولاړل او مسلمانانو دا موقع پيدا کړه چي په خپلو وژل سوو کسانو او زخميانو پسي وګوري نو رسول الله ﷺ زه ولېږلم چي په سعد بن ربيع رضی الله عنه پسي وګورم او را ته وې فرمايل: که دي سعد وليدی زما له طرفه سلام ورته و وايه او پسله سلامه ورته و وايه: رسول الله ﷺ وايي: څه حال دي دی؟

زيد بن ثابت رضی الله عنه وايي: زه د جنګ په ميدان کي په وژل سوو کسانو کي ګرځېدم چي سعد بن ربيع مي په داسي حال کي وليدی چي د ژوند آخري ساوي يې کښلې او (٧٠) ځايه زخمي سوی ؤ، ځيني زخمونه يې د تورو وه، ځيني د نېزو او ځيني د غشو، نو ما ورته و ويل: يا سعد! رسول الله ﷺ سلام درته وايي او پوښتنه دي کوي چي څه حال دي دی؟ سعد بن ربيع و ويل: پر رسول الله ﷺ دي سلام وي او ورته و وايه: يا رسولَ الله! د جنت بوی حسوم او ويل زما قوم انصارو ته و وايه: که په تاسي کي د سترګو د رَپولو قدرت پاته ؤ او رسول الله ﷺ ته دښمن ورسېدی بيا نو د الله جل جلاله په حضور عذر نه لری او په دغه وخت کي يې پاک روح له بدنه جلا سو.

هلته په زخميانو کي يو نفر ؤ چي نوم يې عَمرو بن ثابت ؤ او خلکو (اُصَيرِم) ورته ويل دغه اصيرم کافر ؤ، مخ کي چي به مسلمانانو هر وخت اِسلام پر عرضاوه ده به انکار کاوه خو اوس په زخميانو کي پروت دی او د ژوند آخري لحظې يې دي، مسلمانانو يو له بله سره و ويل: دغه اُصَيرِم څنګه راغلی دی؟ دئ خو له اسلامه منکره ؤ، بيا يې په خپله د اُصيرم څخه پوښتنه وکړه ويل: د قوميت په سبب راغلی يې که دي اسلام ته رجوع کړې ده؟ اُصيرم و ويل: بلکه اسلام ته مي رجوع کړې ده، پر الله او رسول الله مي ايمان را وړی او بيا مي د رسول الله ﷺ په ملګرتيا جنګ وکړی تر څو چي دغه حال مي دی چي تاسي يې وينی او په دغه وخت کي وفات سو، صحابهٔ کرامو د ده حال رسول الله ﷺ ته و وايه.

رسول الله ﷺ و فرمايل: دئ د اهلِ جنت څخه دی.

ابو هريره رضی الله عنه وايي: چي دغه اُصيرم هيڅکله د الله جل جلاله دپاره يو لمونځ هم نه ؤ کړی.

مسلمانان په زخميانو کي پر قزمان پېښ سوه هغه قزمان چي د پهلوانانو او

ketabton.com - The Digital Library

قهرمانانو غوندي جنګ يې کړی ؤ، يوازي ده (٧ يا ٨) نفره مشرکان وژلي وه، ستاسي به په ياد وي چي درې نفره د کفارو د بيرغ پورته کوونکي يې و وژل او اوس په داسي حال کي پروت دی چي زخمو د کاره ايستلی دی، نو مسلمانانو دئ د بني ظفر کورو ته يو وړی، مسلمانانو د جنت زيري ورکول چي ته خو غازي سوې او که مړ سې شهيد هم يې، قزمان و ويل: په والله ما د بل شي دپاره جنګ نه دی کړی مګر د قوميت په سبب او که د قوميت مراعت نه وای ما به جنګ نه وای کړی.

کله چي بيا د زخمو له درده په تکليف سو نو يې ځان په خپله و وژی.

کله چي به دغه قزمان د رسول الله ﷺ په حضور کي ياد کړل سو، رسول الله ﷺ به و فرمايل: هغه د اهلُ النّار يا دوږخيانو څخه دی.

ورونو! اور او دوږخ د هغه مجاهدينو پای او د ورتګ ځای دی چي بېله إعلاءِ کلمةُ الله بل د هر مقصد دپاره جنګيږي، مثلاً يو څوک د نامه، قوميت، حزب، پيسو، کُرسۍ يا داسي نورو مقصدو دپاره جنګ کوي هغه مجاهد به اور او دوږخ ته ځي.

خو د قزمان پر عکس هلته د بني ثعلبه د يهودو څخه يو نفر په وژل سوو کسانو کي پروت ؤ چي مُخَيريق نومېدی، مخيريق يهودي او په يهودو کي عالم هم ؤ.

رسول الله ﷺ د اُحُد غزاء ته د جمعې په ورځ د ماځيګر تر لمانځه وروسته و وتی په دغه شپه کي د جنګ آمادګي ونيول سوه او په سهار کي چي د شنبې ورځ وه جنګ پېښ سو، الله جل جلاله په دغه ورځ د مخيريق زړه ته ايمان داخل کړی او د شنبې په ورځ يې په يهودو کي ږغ وکړی ويل: والله تاسي ښه پوهېږی چي دا هغه نبي دی چي تاسي ته په تورات کي ذکر سوی دی او د ده ﷺ مرسته پر تاسي لازمه ده نو در ولاړسی او د ده ﷺ په ملګرتيا جنګ وکړی، يهودو بهانه او پلمه کول ويل: يا مخيريق! ته پوهېږي چي نن شنبه ده او د شنبې په ورځ الله جل جلاله پر موږ جنګ حرام کړی دی، مخيريق و ويل: اوس تاسي لره شنبه نسته، تاسي په دغه بهانه غواړی چي نبي يوازي جنګ وکړي او تاسي ناست ياست، نو ده خپله اسلحه ور سره واخيستل او ويل: که زه و وژل سوم زما مال د محمّد ﷺ دی هر څه چي په کوي د ده خوښه ده، مخيريق يوازي رهي سو او د جنګ ميدان ته داخل سو، پسله څه جنګ کولو شهيد و وژل سو،

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ و فرمایل: که څوک غواړي چې داسي جنتي ته وګوري چې په ټول ژوند یې الله جل جلاله ته یو لمونځ نه وي کړی دغه مخیریق ته دي وګوري، سبحان الله! په ټول ژوند یې یو لمونځ نه ؤ کړی، مسلمان سو، بیا و وژل سو او جنت ته داخل سو.

هر هغه چا ته چې د الله عزوجل د جنت إراده وي دغسي یې ورته آسانه کړي.

رسول الله ﷺ فرمایي: جنت و تا ته ستا د چوټي تر بند نژدې دی.

خو زما او ستا څخه هم څه حرکت غواړي، زما او ستا په اعمالو او اقوالو کي باید صداقت او د جنت غوښتلو څه علامې موجودي وي.

الله جل جلاله دې جنت الفردوس زموږ او ستاسي بلکه د ټولو مسلمانانو په نصیب کړي.

د شهیدانو د جملې څخه یو هم عَمرو بن جموح رضی الله عنه ؤ، عَمرو رضی الله عنه په پښه ګوډ ؤ، کله چې رسول الله ﷺ د جنګ آمادګي نیول ده هم د وتلو نیت وکړی، اولادو یې ورته و ویل: پلاره! ته ګوډ یې معذوره یې الله جل جلاله ستا څخه جنګ او جهاد ساقط کړی دی او ته معاف یې، ده و ویل: زه غواړم چې په دغه ګوډه پښه جنت ته داخل سم، نو یې د رسول الله ﷺ څخه د جنګ کولو اجازه وغوښتل او رسول الله ﷺ هم د وتلو اجازه ورکړه او په دغه جنګ کي شهید و وژل سو.

د شهیدانو را ټولول او ښخول

کله چې د اُحُد د ورځي شهیدان را ټول او سره یو ځای سوه رسول الله ﷺ ورته و درېدی او وې فرمایل: زه پر دغو کسانو شاهد یم او هیڅ داسي زخمي نسته چې د الله جل جلاله په لار کي دي زخمي سي مګر الله عزوجل به یې د قیامت په ورځ په داسي حال کي را پورته کړي چې د ده له زخمه بهویني بهیږي، داسي ویني چې رنګ به یې د وینو وي او بوی به یې د مشکو وي.

اوس نو ځینو مسلمانانو خپل شهیدان مدینې منورې ته وړل چې هلته یې ښخ کړي، هر یوه خپل قریب اخیستی او وړی یې مګر رسول الله ﷺ امر وکړی: که چا د مسلمانانو د شهیدانو څخه یو څوک وړی وي بیرته دي یې را وړي چې ټول شهیدان دلته د خپل شهادت پر ځای ښخ کړل سي او غسل هم مه ورکوی، فقط زغري او

ketabton.com - The Digital Library

اسلحې ځني ایسته کړی او په خپلو کالو کي یې ښخ کړی، د جابر بن عبدالله رضي الله عنه د عمه مېره او د هغه ورور شهیدان سوي وه، نو د ده رضي الله عنه عمه د خپل خاوند او د هغه د ورور جنازې پر یوه اوښ اخیستي وې چي مدینې منورې ته یې یوسي، دا په لار کي وه چي د رسول الله ﷺ امر ورورسېدی هغه دوه یې بیرته را وګرځول او د مسلمانانو د شهیدانو سره په اُحُدکي ښخ کړل سوه، د مسلمانانو شهیدان یې دوه یا درې نفره په یوه قبر کي ښخول، رسول الله ﷺ به پوښتنه کول چي د کوم یوه ډیر قرآن مجید په یاد ؤ؟ هر یوه ته چي به اشاره وسوه په لحدکي به یې هغه د قبلې و طرف ته د مخه کاوه او دوه نفره یې په یوه کالي کي سره یو ځای کول، یعني: کفن خو نه ورکول کېدی مګر هغه پټو یا چادر چي به یې سر بېره پر اچاوه دوه نفره به یې په یوه پټو یا چادر کي پټول، دا د مسلمانانو د غریبۍ او مسکنت حالت ؤ او بیا رسول الله ﷺ و فرمایل: د قیامت په ورځ زه پر دغو خلکو شاهد یم.

عبدالله بن حرام رضي الله عنه چي د جابر رضي الله عنه پلار ؤ او عَمرو بن جموح رضي الله عنه په یوه قبر کي ښخ کړل سوه ځکه په ژوندکي هم د دوی دووپه منځ کي دوستي او محبت ؤ.

د شهیدانو د راټولولو په وخت کي د حنظله رضي الله عنه جسد ورک ؤ، پسله ګرځېدلو او لټولو یې د ده رضي الله عنه جسد هلته ګوښه پیدا کړی چي پر یوه لوړه مځکه پروت ؤ او اوبه ځني څڅېدې، رسول الله ﷺ اصحاب کرامو ته و ویل: ملائکې ده ته غسل ورکوي او بیا یې و فرمایل: تاسي د ده له ښځي څخه پوښتنه وکړی چي د ده څه قصه وه؟ ښځي یې هغه د ده د شپې خبر ورته و وایه نو ځکه و حنظله رضي الله عنه ته (غسیلُ الملائکه) ویل کیږي، یعني: هغه څوک چي ملائکو غسل ورکړی دی.

رسول الله ﷺ چي د سیدنا حمزه رضي الله عنه په شهادت نه ؤ خبر او اوس یې خپل اکا او رضعي ورور ولیدی چي وژل سوی دی، پزه او غوږونه یې پرې سوي دي، نس یې څیري دی او اینه یې پر ځیګر پرته ده، داسي منظر او مشهد دی چي په هره اندازه سره انسان فکر کوي تر هغه هم تریخ او غمجن حالت دی، رسول الله ﷺ د دغه حال په لیدلو سره ډیر غمجن سو او وې ژړل.

د رسول الله ﷺ عمه صفیه رضي الله عنها راغله غواړي چي خپل ورور حمزه رضي الله عنه و ویني،

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ د دې زوی زبیر رضی الله عنه امر کړی چې په یوه قسم سره دا له دې څخه منعه کړي چې خپل ورور پر دغه حال ووینې، مګر دې وویل: ولې مې د ورور د لیدلو څخه منعه کوی؟ زه خبره سوم چې زما د ورور پزه او غوږونه یې ور پرې کړي دي او دا هم د الله جل جلاله په لار کې، مورږ په دې کار نه ؤ راضي مګر زه د دې کار اجر او ثواب د الله جل جلاله څخه غواړم او إن شاء الله صبر به وکړم.

بیا نو ورغله خپل ورور یې ولیدی دعاء یې ورته وکړه ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ یې وویل، خپل ورور ته یې د مغفرت غوښتنه وکړه.

دغه ته صبر وایي چې انسان د هر غم او مصیبت په اوله مرحله کې صبر وکړي او د الله جل جلاله په امر او إراده راضي سي که نه په وروسته کې خو هر څوک د خپلې بې وسی په سبب په هر څه راضي معلومیږي، په وسه یې څه نه وي پوره نو وایي صبر مې کړی دی، یا دا چې د وخت په تیرېدلو سره غم په خپله سپکیږي او هیریږي، خو اصلي صبر! هغه صبر چې اجر او ثواب لري او مورږ په امر کړه سوي یو، هغه صبر دی چې د غم او مصیبت د پېښېدلو سره یو ځای ووایي: د الله جل جلاله په امر او قضاء خوښ او راضي یم، هو! په پټه خوله او بېله شکایته ژړا، انساني رحم او عاطفه ده، د هغه څخه شرعي منعه هم نسته خو شکایت او په لوړ آواز سره ژړا منعه او ګناه ده.

بیا نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې حمزه رضی الله عنه دې د عبدالله بن جحش رضی الله عنه سره یو ځای ښخ کړل سي، ځکه عبدالله بن جحش رضی الله عنه د حمزه رضی الله عنه د خور زوی او رضعي ورور هم ؤ. عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وایي: مورږ هیڅکله د رسول الله ﷺ داسي سخته او شدیده ژړا نه ده لیدلې لکه پر خپل اکا حمزه رضی الله عنه چې یې ژړل او بیا رسول الله ﷺ حمزه رضی الله عنه د قبلې طرف ته کښېښاوه او دئ ﷺ ورته و دریدی په دومره شدت سره یې وژړل چې مورږ یې د ژړا سګلی اورېدلې.

رسول الله ﷺ پر خپل اکا حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنه په ډیره شدیده ژړا ژړل او وې فرمایل: والله زما په ژوند تر دغه سخت او غمجن حال نه دی را ته پېښ سوی.

ورونو او خوندو! د اُحُد د شهیدانو مشهد او منظر د لیدونکو دپاره ډیر غمجن او زړه دردوونکی ؤ، په لیدلو سره یې اینې خوړینېدلې خباب رضی الله عنه وایي: د حمزه رضی الله عنه دپاره

ketabton.com - The Digital Library

کفن یا د بدن د پټولو دپاره بېله یوه کوچني پټو بل شئ نه ؤ موجود چي پر سر به یې ور واچاوه پښې به یې لڅې سوې، چي پر پښو به یې ور واچاوه سر به یې لڅ سو، نو هغه کوچنۍ پټو یې پر سر ور واچاوه او د پښو د پټولو دپاره یې پر پښو واښه ور واچول.

عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه وایي: مصعب بن عُمیر رضي الله عنه چي تر ما ښه او بهتر ؤ و وژل سو او په داسي یوه پټو کي کفن کړل سو چي سر به یې ور پټ کړی پښې به یې لڅې سوې او چي پښې به یې ور پټې کړې سر به یې لڅ سو، خباب رضي الله عنه وایي چي رسول الله ﷺ راته وفرمایل: سر یې ور پټ کړی او پر پښو یې واښه ور واچوی.

بیا نو رسول الله ﷺ د اُحُد د شهیدانو د ښخولو امر وکړی او په دغه غمجنه طریقه سره د اُحُد شهیدان پر هغه ځای او هغه د جنګ پر میدان بېله غسله او کفنه په خپلو کالو کي ښخ کړل سوه.

امام احمد رحمة الله عليه روایت کوي او وایي: کله چي د اُحُد په ورځ مشرکان د جنګ له میدانه ولاړل رسول الله ﷺ و فرمایل: سم او برابر و درېږی چي زه د خپل رب عزّوجلّ حمد او ثنا و وایم، اصحاب کرام هم د ده ﷺ ترشا صف صف و درېدل او رسول الله ﷺ په دعاء کولو داسي شروع وکړه:

« اللّهم لَکَ الحَمدَ کلُّهُ، اللّهم لاَ قابضَ لما بَسَطتَ، ولا باسطَ لما قَبَضتَ، ولاَ هادي لمَن اَضلَلْتَ، ولا مُضلَّ لمَن هَدَیتَ، ولا مُعطي لما مَنَعتَ، ولا مانعَ لما اَعطَیتَ، ولا مُقرِّبَ لما باعَدتَ، ولا مُبعدَ لما قَرَّبتَ، اللّهم ابسُط علینا من بَرَکاتک و رَحمَتکَ وَ فَضلکَ و رزقکَ، اللّهم انّي اَسئَلُکَ النّعیمَ المُقیم، الذي لا یَحُولُ و لا یزول، اللّهم انّي اَسئَلُکَ العَونَ یومَ العیلَه، والأمنَ یومَ الخَوف، اللّهم انّي عائذٌ بکَ من شرّ ما اَعطَیتَنا وَ شرّ ما مَنَعتَنا، اَللّهم حبب الینا الایمانَ و زَیّنــهُ في قُلُوبنا، و کرّه الینا الکُفرَ وَالفُسُوقَ وَالعصیان، واجعلنا من الرّاشدین، اللّهم تَوَفّنا مُسلمینَ وَ اَحینا مسلمینَ وَ اَلحقنا بالصّالحین، غَیرَ خَزایا وَ لامَفتونین، اللّهم قاتلِ الکَفَرَةَ الّذینَ یکَذّبون رُسُلک، ویَصُدّون عن سَبیلک، واجعل علیهم رجزَک وَ عذابک، اللّهم قاتلِ الکَفَرَةَ الّذینَ اُوتوا الکتابَ إلهَ الحق».

دغه دعاء په یاد کړی ډېره ښه، با برکته او جامعه دعاء ده؛

ketabton.com - The Digital Library

مدينې منورې ته رجوع
او هلته د حُب او قربانۍ نادره حالات

کله چې رسول اللهﷺ د شهيدانو د ښخولو څخه فارغه سو او د خپل رب ﷻ حمد او ثناء يې و ويل د خپلو پاته ملګرو سره د مدينې منورې پر طرف رهي سو، لکه څرنګه چې د جنګ په ميدان او جريان کې د مومنو او صادقو مسلمانانو حُب او فداکارۍ ښکاره سوې دغه رنګه په لار او په مدينه منوره کې د مومنو او صادقو مسلمانو ښځو حُب او فداکارۍ ښکاره سوې.

څرنګه چې د مسلمانانو د مرګ او ژوبلې خبرونه مدينې منورې ته رسېدلي وه او هره ښځه په دې انتظار ده چې څوک او کوم قريب به يې وژل سوی وي او تر هر چا زيات د رسول اللهﷺ د صحت او سلامتيا په انتظار کې وې.

د مدينې منورې په لار کي د رسول اللهﷺ او مسلمانانو په مخه حَمنه بنت جحشؓ ورغله اول د دې د ورور عبدالله بن جحشؓ د وژل کېدلو خبر ورته و ويل سو دې ﴿انّا لله وَانّا اليه راجِعون﴾ و ويل او د هغه دپاره يې د مغفرت دعاء وکړه، بيا د دې د ماما حمزه بن عبدالمطلبؓ د وژل کېدلو خبر ورته و ويل سو، بيا يې هم ﴿انّا لله وَ انّا اليه راجِعون﴾ و ويل او د هغه دپاره يې د مغفرت دعاء وکړه او د رسول اللهﷺ د حَال پوښتنه به يې کول، بيا د دې د خاوند مصعب بن عميرؓ د وژل کېدلو حال ورته و ويل سو، دلته يې نو نور صبر نه سوای کولای په ژړا او غلبلو سوه، رسول اللهﷺ وفرمايل: بېشکه چې مېړه د ښځي دپاره په يوه خاصه درجه او مقام کې دی.

رسول اللهﷺ او مسلمانان د بني دينار د قبيلې پر يوه داسي ښځه ورغله چې مېړه، ورور او پلار يې په اُحُد کي شهيدان سوي وه، دغي ښځي ته د دې د دغو اقرباوو د يوه يوه د وژل کېدلو خبر ويل کېدی او دې به د هر يوه د خبر تر اورېدلو وروسته د هغه دپاره ﴿انّا لله وَانّا اليه راجِعون﴾ ويل او بيا به يې پوښتنه کول چې رسول اللهﷺ څنګه دی؟ دوی ويل: الحمد لله هغه په خير دی، دې به ويل: ما ته يې راوښوی يا راښکاره يې کړی چې زه يې و وينم، خلکو د رسول اللهﷺ طرف ته اشاره

ketabton.com - The Digital Library

وکړه چي هغه دی، ښځي چي رسول الله ﷺ ولیدی نو يې څه و ویل؟ سبحان الله! ښځي و ویل: یا رسولَ الله! ستا تر سلامتیا وروسته هر غم کوچنۍ دی.

یعني دا چي ته جوړ او سالم يې نور غمونه کوچني او د زغملو وړ دي.

د سعد بن معاذ ﷺ مور د رسول الله ﷺ طرف ته په ځغستا ور رهي سوې وه، سعد بن معاذ ﷺ چي د رسول الله ﷺ د بوده کیزه یا تناو يې نیولی ؤ و ویل: یا رسولَ الله! دغه چي را رهي ده زما مور ده، رسول الله ﷺ و فرمایل: مرحَباً بِهَا، یعني: دې ته ښه راغلی وایم او رسول الله ﷺ دې ته و دریدی، دا چي ور نژدې سوه رسول الله ﷺ دې ته د دې د زوی عَمرو بن معاذ ﷺ چي د سعد بن معاذ ﷺ ورور ؤ د شهادت تسلّی ورکول دې و ویل: یا رسولَ الله! دا چي ته مي جوړ روغ ولیدلې نور ټول غمونه کوچني دي، بیا نو رسول الله ﷺ د هغو کسانو و کورنیو ته دعاء وکړه چي په اُحُد کي شهیدان سوي وه او بیا يې د سعد ﷺ مور ته و ویل: یا اُمِّ سعد! تا ته زېری درکوم او ته د هغو نورو شهیدانو کورنیو ته زېری ورکړه چي د دوی وژل سوي کسان ټول په جنت کي سره ملګري دي او د خپلو ټولو کورنیو دپاره يې شفاعت کړی دی او شفاعت يې هم قبول سوی دی، د سعد بن معاذ ﷺ مور و ویل: یا رسولَ الله! موږ راضي یو او تردې ښه خبر وروسته به څوک پر خپلو وژل سوو کسانو ژاړي؟

بیا د سعد ﷺ مور و ویل: یا رسولَ الله! د شهیدانو و پاته کسانو ته دعاء وکړه، رسول الله ﷺ و فرمایل: الٰهي د دوی د زړو څخه غم ایسته کړې او د دوی مصیبت په خوشالي وربدل کړې او د دوی پاته کسانو ته ښه سر پرست او پالونکی ورکړې.

ورونو او خویندو! موږ او تاسي باید د الله جلّ جلاله محَبت، د رسول الله ﷺ محَبت او د إسلام محَبت له دغو کسانو څخه زده کړو، دا هغه کسان دي چي پر اسلام او مسلمانېدلو يې درې کاله نه دي تېر سوي، هغه يې قرباني او فدا کاري وې او دا يې صدق او اخلاص دی، موږ او تاسي چي د زېږېدلو په وخت کي مو د شهادت کلمې په غوږو کي ویل سوي دي او د مسلماني مور پاکي شیدې مو رودلي دي څه راته ښېښه ده چي نن ورځ د څه مال او پیسو دپاره دین او ایمان، الله او رسول الله هېر ؤ، همېشنۍ جنت د څو ورځو په راحت مه بدلوی، د دنیا ټول تکلیفونه زغمل کېدلای

ketabton.com - The Digital Library

سي خود دورځ د يوې لحظې اورا و تکليف نه سوز غملاى.

رسول الله ﷺ د دغې ورځې په ماښام کې چې د شنبې ورځ، اوومه د شوال او د هجرت دریيم کال ؤ مدينې منورې ته ورسېدی، کله چې خپل کور ته ورغلی خپله توره یې حضرت فاطمې ؓ ته ورکړه او ویل لوري! د دغه ځخه ويني پرېمنځه په والله نن یې وفاء را سره وکړه، حضرت علي ؓ هم خپله توره چې کړه سوې هم وه حضرت فاطمې ؓ ته ورکړه ويل: د دې ځخه هم ويني پرېمنځه په والله نن یې وفاء را سره وکړه، رسول الله ﷺ و فرمايل: که تا نن په اخلاص سره جنګ کړی دی نو سهل بن حُنَيف او ابو دُجانه هم ستا سره يوځاى په اخلاص جنګ کړی دی.

د اُحُد په جنګ کي
د دواړو طرفو وژل سوي کسان

د سيرت په کتابو کي تقريباً ټولو روايتو پر دې اتفاق کړی دی چې د مسلمانانو ټول شهيدان (۷۰) نفره وه او ډېر نفر یې هم د انصارو ځخه وه، پنځه شپېته نفره يوازي د انصارو ځخه وژل سوي وه چې (۴۱) نفره یې د خزرج د قبيلې ځخه وه او (۲۴) نفره یې د أوس د قبيلې ځخه وه او يو نفر د يهودو ځخه وژل سوی ؤ، خو د مهاجرينو شهيدان فقط څلور نفره وه، مګرد مشرکانو د وژل سوو کسانو په باره کي ابن اسحاق وايي: چې د مشرکانو د وژل سوو کسانو شمېر (۲۲) نفره دی خو که دقيقه احصائيه وسي او د جنګ پر هغو ټولو تفاصيلو عميق نظر واچول سي کوم چې د سيرت په کتابو کي ذکر سوي دي او هغه چې د جنګ په مختلفو مرحلو کي د مشرکانو د وژل سوو کسانو يادونه کيږي، د هغو ځخه دا نتيجه را وزي چې د مشرکانو د وژل سوو کسانو شمېر (۳۷) نفره دی نه (۲۲) نفره. (والله اعلم)

پسله هغه ځخه چې مسلمانان د اُحُد د غزاء ځخه راغله دغه شپه د يکشنبې او د شوال د مياشتي اتمه شپه وه ټولو مسلمانانو دغه شپه په مدينه منوره کي د تيار سی په حالت کي تېره کړه، دا شپه په داسي ډول پر تېره سوه چې ټول مسلمانان ستړي او ستومانه وه، ټوک ټوک او زخميان وه، څه تکليفونه او زحمتونه پر تېر سوي وه،

ketabton.com - The Digital Library

خو بیا یې هم په دغه شپه د مدینې منورې لاري او مدخلونه ساتل چې د شپې حمله را باندي و نه سي، پر خپل قائد اعلیٰ رسول الله ﷺ یې پیرې کولې خاصتاً که به بیا له یوه طرفه یو آواز یا کړپئ واورېدل سو.

د حمراء الأسد غزاء

رسول الله ﷺ دغه شپه په فکر تېره کړه، په دغه اوسنیو حالاتو کي یې فکر کاوه، دا تشویش ورته پیدا سو: که مشرکانو د خپلو ځانو سره دا فکر وکړی چې موږ خو د جنګ په میدان کي کامیابه سوو مګر له دغي کامیابه مو هیڅ فایده او ثمره لاس ته را نه وړل، نو خامخا پر دغه خپل تګ پښېمانه کیږي او د نیمي لاري څخه به بیرته د مدینې منورې د حملې دپاره را وګرځي، رسول الله ﷺ دا تصمیم ونیوی چې سهار به د مشرکانو د لښکر د شړلو دپاره پسي ور ووزي.

د دغې ورځي په سهار کي چې د یکشنبې ورځ او د شوال اتمه ده او په پرون کي د اُحُد جنګ ؤ رسول الله ﷺ د هغه جنګ و ستړیا او زخمیانو ته نه وکتل بلکه د دغې ورځي په سهار کي یې بږغ وکړی چې په کفارو پسي در ووزی او بل به هیڅوک نه را سره وزي بېله هغو کسانو چې د پرون په جنګ کي یې ګډون کړی ؤ، رسول الله ﷺ نه غوارې چې منافقان ور سره ووزي، که څه هم عبدالله بن اُبئ منافق راغلی او ویل: یا رسولَ الله! زه در سره وزم رسول الله ﷺ ویل یا! زما سره به بل هیڅوک نه وزي بېله هغو کسانو چي په اُحُد کي یې ګډون کړی وي، د رسول الله ﷺ د امره سره سم مسلمانان سره را ټولیږي خپلو زخمو او ستړیاوو ته یې نه وکتل، د کفارو د لښکر و ډېر والي ته یې نه وکتل او ویل: سمعاً و طاعتاً، ستا امر اورو او اطاعت دي کوو.

جابر بن عبدالله رضی الله عنه هغه چې پلار یې پرون په اُحُد کي شهید سوی ؤ رسول الله ﷺ ته ورغلی او ویل: یا رسولَ الله! زما دا خوښه ده چې هر جنګ ته، ته وزې زه دي ملګری یم خو اوس زما پلار هغه چې پرون و وژل سو د ده د (۹) لوڼو دپاره پالونکی او سرپرست پرې ایښی یم نو ته ما ته اجازه را کړه چي زه در سره ولاړ سم.

سبحان الله! نن ورځ ځیني کسان له جهاده د پاته کېدلو دپاره عذرونه او بهانې

ketabton.com - The Digital Library

جوړوي خو جابر بن عبدالله رضي الله عنه چي پلار يې په پرون کي شهيد سوی دی او (٩) لوڼي يې ده ته ورپرې ايښي دي او د هغو د روزني او پالني وصيت يې هم ده ته کړی دی، دئ اوس راغلی د رسول الله ﷺ څخه د تللو دپاره اجازه اخلي. دا د دې دپاره چي د خپلو خوندو په باره کي يې هغه د پلار وصيت هم عملي کړی وي او جهاد ته هم ولاړ سي، رسول الله ﷺ هم د تللو اجازه ورکړه.

د يکشنبې په سهار کي د مسلمانانو لښکر د وتلو دپاره ډېر ژر تيار سو، رسول الله ﷺ او مسلمانانو سمدستي د کفارو په لښکر پسي حرکت وکړ.

ورونو! ښه متوجه سئ: د اُحُد د جنګ ورځ د هغه شهادتو او زخمو، او د هغه خپلو مشکلاتو سره سره پرون تېره سوې ده، دا هغه محمّدي کمال دی چي اکمل البشر ﷺ په عسکري او مدني ژوند کي درلودی، په دغه ړنګ او وتلو يې داخلي دښمنان چي د مديني منورې منافقان وه او خارجي دښمنان چي د مکې مکرمې مشرکان وه ټول و ښوول، نن چي د مسلمانانو ډېر نفر زخميان هم دي په کفارو پسي رهي دي، تر داسي اندازې چي ځيني يې د زخمو په سبب پر اوښ نه سي سپرېدلای، نو هغه زخمي نفر به يې په غېږ کي واخيستل او پر اوښ به يې سپاره کړل.

د مسلمانانو په جمله کي دوه ورونه وه چي دواړه زخميان وه هغه چي زخم يې لږ او سپک ؤ هغه به هغه بل ورور په شا وړی.

څو د مسلمانانو لښکر (حمراءُ الأسد) ته ورسېدی چي دغه ځای د مديني منورې څخه اته ميله ليري دی او دلته يې واړول، په دغه ځای يعني: حمراءُ الأسد کي معبد بن أبي معبد الخُزاعي و رسول الله ﷺ ته راغلی او مسلمان سو، څوک وايي چي يا مسلمان نه سو پر هغه خپل شرک پاته ؤ خو د خزاعه ټوله قبيله که مسلمانان وه که مشرکان د زړو ميل يې د رسول الله ﷺ و طرف ته ؤ، دا ځکه چي د خزاعه او بني هاشم په منځ کي پخوانۍ دوستي او پخوانئ حِلف موجود ؤ، نو معبد و ويل: يا محمّد! ﷺ دا چي ستا په اصحابو کي دغه وژنه پېښه سوه موږ ته ډېره درنه تمامه سوه او موږ په دې خوشاله کېدلو چي په دغه جنګ کي کاميابي ستاسي وای.

رسول الله ﷺ امر کړی چي اوس ابوسفيان ته ورسه او په خبرو يې و بېروه.

ketabton.com - The Digital Library

ورونو! هغه تشویش چي د رسول الله ﷺ سره د کفارو د بېرته را گرځېدلو په سبب ور سره ؤ هغه حق او پرځای ؤ ځکه کفارو چي په روحاء کي واړول (روحاء) د یوه ځای نوم دی چي د مدینې منورې څخه (۳۶) میله لیري دی، نو کفارو چه په روحاء کي واړول یوه پر بل ملامتي ویل، ځینو و ویل: تاسي اوس څه وکړه؟ د مسلمانانو شان او شوکت مو ورمات کړی او بیا مو نو دغسي پرېښوول، هغه د مسلمانانو مشران اوس هم پاته دي بیا به خلک درته را ټول کړي او جنگونه به در سره کوي، درځی چي بیرته ور وگرځو چي دغه پاته کسان ټول و وژنو، خو دا معلومه خبره ده چي دغه سطحي فکر او نظر د هغو کسانو له طرفه ؤ چي د دغو دوو ډلو قوت او معنویات یې په صحي ډول سره نه سوای اندازه کولای، نو ځکه د دوی یوه مشر او زعیم (صفوان بن اُمیه) د دوی د نظر مخالفت وکړی او ویل: یا قوم! دا کار مه کوی زه بېرېږم چي هغه کسان به درباندي را ټول کړي چي په اول وار کي د اُحُد له جنگه پاته سوي وه او اوس به پوره شکست درکړي، درځی مکې ته درځی اوس لا کامیابي ستاسي ده او که پسي ورغلاست زه دا فکر کوم چي شکست به ستاسي وي، خو د صفوان بن اُمیه دغه نظر د اکثریت په مقابل کي مغلوبه سو، چا د ده خبره نه و منل او د مشرکانو لښکر پر دې اتفاق وکړی چي بېرته به مدینې منورې ته ځو او حمله به پر کوو، د مخه تر دې چي ابوسفیان خپل لښکر د مدینې منورې پر طرف رهي کړي معبد بن أبي معبد الخزاعي ور ورسېدی.

ابوسفیان چي د ده په اسلام نه ؤ خبر ویل: یا معبد! د مسلمانانو په باره کي کوم خبر در سره سته؟ معبد د ابوسفیان د اعصابو او روحیاتو سره شدید جنگ شروع کړی غواړي چي ابوسفیان وبېروي او معنویات یې ور و وژني.

معبد و ویل: هو! محمّد په خپلو دومره ملگرو کي په تاسي پسي را وتلی دی چي ما یې مثل نه دی لیدلی او ټول لښکر له قهره سره ایشي، د ده سره هغه کسان یو ځای سوي دي چي د اُحُد په ورځ نه وه ور سره را وتلي او پر هغه خپل پاته کېدلو پښېمانه دي او هغه کسان په دومره قهر او غضب کي وه چي زه یې اندازه نه سم درته بیانولای.

ابوسفیان ویل: وَیحَکَ دا ته اوس څه وایې؟ معبد و ویل: په والله زما دا خیال

ketabton.com - The Digital Library

دی چې ته به له دغه ځایه نه یې بار سوی چې د هغو د آسانو تندیان به و وینې یا به د هغه د لښکر مقدمه تر دغو غونډیو را واوړي. ابوسفیان ویل: والله موږ د دې إراده کړې وه چې دوهم وار بیا حمله پر وکړو او بالکل یې له منځه یوسو. معبد و ویل: پام کوه چې دا کار و نه کړې، زه ستاسي دپاره نصیحت کوونکی او خیر غوښتونکی یم.

دلته نو د مشرکانو د لښکر همت مات سو بېره یې په زړو ننوتل د خپل ځان کامیابي او سلامتیا یې په دې کي ولیدل چې ډېر ژر مکې مکرمې ته ځان و رسوي. خو بیا هم ابوسفیان یو بل روحي او عصبي جنګ د مسلمانانو د لښکر په مقابل کي د دې دپاره شروع کړی چې ښایي په دغه طریقه سره د مسلمانو د حملې څخه خلاص سو. هغه داسي:

په دغه وخت کي د عبد قیس د قبیلې د سپرو یوه ډله تېرېدل چې د مدینې منورې إراده یې وه. ابوسفیان دغو سپرو ته و ویل: تاسي زما یوه رساله محمّد ته رسوی؟ چې زه به د دغه خدمت په مقابل کي کله چې بیا تاسي مکې ته راسی دغه ستاسي ټول بوډګان په اوځکو در بار کړم. هغو ویل: هو ولي یې نه ور رسوو. ابوسفیان و ویل: تاسي له خپله ځانه محمّد ته و وایاست چې قریشو د یوې بلې ډېرې سختي او لویي حملې دپاره آمادګي نیولې وه او ویل یې: موږ به دا وار محمّد او د هغه ملګري ټوله له منځه یوسو او داسي نوري خبري یې ورته وکړې چې مسلمانان د دوی د تعقیبولو څخه منعه کړي. چې دا اصلاً د ابوسفیان له طرفه د حقیقته خالي یوه لفظي مشاجره وه او ده اصلاً غوښتل چې مسلمانان پسي ور نه سي او دغه خپله اوسنۍ بېره او تېښته په دغو خبرو پټه کړي.

خیر هغه د سپرو ډله په حمراء الأسد کي هغه د مسلمانانو د اړولو پر ځای ورغله او رسول اللهﷺ ته یې هغه خبري وکړې چې ابوسفیان ورته ویلي وې. دوی مسلمانانو ته و ویل: چې قریشو د بلې لویي حملې دپاره ډېر لوی لښکر جوړ کړی ؤ او ځانونه یې د دې دپاره تیار ول چې ستاسي د حملې دپاره بیرته را وګرځي. خو د سپرو دغه خبرو د مسلمانانو ایمان او توکل نور هم پر الله جل جلاله ور زیات کړی.

رسول اللهﷺ د دوی په جواب کي څه ورته و ویل؟

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ او مسلمانانو و ویل:

﴿ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴾

د ټولې دنیا په مقابل کې موږ ته یوازې الله کافي دی او الله ښومره ښه کار جوړوونکی دی، دغه موضوع الله جل جلاله په قرآن مجید کې بیانوي او فرمايي:

﴿ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ ﴾. [آل عمران: ١٧٣]

ژباړه: هغه کسان یعني: (مسلمانان) چې دوی ته ځینو خلکو و ویل (یعني هغه د سپرو ډلې ورته و ویل) چې په تحقیق سره د مکې مکرمې خلک ستاسې د جنګ دپاره سره را ټول سوي دي نو تاسې د هغو څخه و بېرېږئ، یا یې ستاسې سره د بل جنګ دپاره نوره اسلحه او د جنګ سامان سره یو ځای کړي دي تاسې د هغو څخه وبېرېږئ، خو دغه بېرولو نور هم د مسلمانانو ایمان، توکل او دلاوري ور زیات کړه او دوی و ویل: موږ لره الله کافي دی او دغه الله ښومره ښه وکیل او کار جوړوونکی دی.

رسول الله ﷺ و حمراء الأسد ته تر را تګ وروسته نوري درې ورځې هم هلته تېري کړې په یکشنبه هلته ورغلی، دوشنبه، سه شنبه او چارشنبه هلته پاته سو، پسله درو ورځو تېرولو یې بیرته مدینې منورې ته حرکت وکړی.

خو د مخه تر دې چې رسول الله ﷺ مدینې منورې ته حرکت وکړي مسلمانانو ابو عَزّه الجُمَحي شاعر ونیوی، ابو عَزّه الجُمحي هغه څوک دی چې رسول الله ﷺ د بدر په غزاء کې په بندیانو کې نیولی ؤ او بیا یې د ده د غریبۍ او د ډیرو لوڼو درلودلو په سبب بېله فدیې پرېښاوه او ایله یې کړی، خو دا شرط یې پر کښېښاوه چې بل وار به زما او د مسلمانانو په مقابل کې نه جنګېږې او ده هم دا شرط قبول کړی، مګر بیا یې هغه خپل عهد مات او خیانت یې وکړی او خلک به یې په خپلو اشعارو د رسول الله ﷺ او مسلمانانو پر ضد پارول، یوازې دا نه چې د مسلمانانو پر ضد یې شعرونه ویل بلکه په خپله یې هم د اُحُد په جنګ کې د کفارو په کته ګډون وکړی، نو کله چې یې دغه ابو عَزّه رسول الله ﷺ ته راوستی ده و ویل: یا محمّد! ﷺ پر ما

ketabton.com - The Digital Library

احسان وکړه او ما د خپلو لونو دپاره پرېږده او دا وعده درسره کوم چې بل وار بیا ستا او د مسلمانانو په مقابل کې نه جنګېږم رسول الله ﷺ و فرمایل: یا! هیڅکله دې نه پرېږدم بیا به په مکه مکرمه کې ناست یې پر ږیره او بریتو به لاس تېروې او وایې به: محمّد مې دوه واره خطایستی، مومن دوه واره د یوه غاره نه وهل کیږي (*یعني داسې نه خطاوزي چې د لړم یا مارله غاره دوه واره و وهل سي*) بیا نو رسول الله ﷺ زبیر رضي الله عنه یا عاصم بن ثابت رضي الله عنه د ده په وژلو امر کړی او هغه یې غاړه ووهل.

کله چې رسول الله ﷺ مدینې منورې ته ورسېدی هلته یې د کفارو د یوه جاسوس په اعدامولو امر وکړی چې هغه جاسوس معاویه بن مغیره بن ابی العاص ؤ چې دغه معاویه د عبدالملک بن مروان د مور له طرفه نیکه کیږي چې د دغه جاسوس قصه داسې وه: کله چې د اُحُد په ورځ مشرکان د مکې مکرمې پر طرف رهي سوه دغه معاویه په مدینه منوره کې حضرت عثمان بن عفان رضي الله عنه ته ورغلی چې د ده د اکا زوی ؤ، عثمان رضي الله عنه د ده دپاره د رسول الله ﷺ څخه امان و غوښتی رسول الله ﷺ هم په دې شرط امان ورکړی چې تر درې ورځې زیات به په مدینه منوره کې نه تېروي او که تر درو ورځو وروسته دئ په مدینه منوره کې ولیدل سو بیا یې نو وژنو.

خو کله چې د مسلمانانو لښکر حمراء الأسد ته ولاړی دغه معاویه تر درې ورځې زیات په مدینه منوره کې و اوسېدی چې په دغه وخت کې یې د قریشو دپاره جاسوسي کول، کله چې بیا د مسلمانانو لښکر بیرته مدینې منورې ته را ورسېدی معاویه په تېښته د مدینې منورې څخه ووتی، رسول الله ﷺ زید بن حارثه او عمّار بن یاسر رضي الله عنهما په ده پسې ولېږل، هغو ونیوی او ویې واژۍ.

ځینې مؤرخین دغه د حمراء الأسد غزاء ځان ته بېله او جلا غزاء بولي او وایي دا مستقله غزاء ده او نوم یې (غزوهٔ حمراء الأسد) دی، خو په حقیقت کې دا مستقله غزاء نه ده بلکه دغه غزاء د اُحُد د غزاء یو جزء او د هغې غزاء پوره کېدل دي.

دا د اُحُد غزاء وه چې ټولې مرحلې او واقعات یې په تفصیل سره درته بیان سوه خو ډېرو بحث کوونکو او څېړونکو د دغې غزاء پر نتیجه خبرې کړې دي چې آیا دغه غزاء د مسلمانانو دپاره شکست بلل کیږي که یا؟ مګر که موږ په دقیق نظر ورته وګورو

ketabton.com - The Digital Library

او دغه جنګ و دوو حصو یا دوو صفحو ته و ویشو په دې کې هیڅ شک نسته چې د جنګ په دوهمه صفحه کې عسکري لوړ والی او تفوق د مشرکانو د لښکر ؤ او دوی وه چې د جنګ پر میدان مسلطنه وه، د اروحو یا انسانانو تلفات د مسلمانانو په طرف کې ډیر او زړه دردوونکي وه او د مسلمانانو یوې ډلې د شکه وتلی شکست و خوړی. ځکه و تښتېدل او ولاړل او د جنګ حالات د مشرکانو په نفعه وه. خو بالمقابل هلته څو شیه سته چې موږ د دې څخه منعه کوي چې موږ و وایو:

په دې جنګ کې فتحه او بریٔ د مشرکانو ؤ، هغه شیان دا دي:

اول: دکفارو لښکر دا و نه کولای سوای چې د مسلمانانو د قومندې مرکز یا قرارګاه ونیسي یا یې تر خپل تسلط لاندي ژا ولي.

دوهم: د مسلمانانو د لښکر ډېرې حصې و تیښتې ته رجوع نه ده کړې که څه هم په لښکر کې ډېره بې نظمي او ګډ وډي پېښه سوه خو بیا هم په شجاعت او قربانیو سره پر خپل مرکز او د قیادت پر ځای سره را ټول او جمعه سوه.

دریم: د مسلمانانو د لښکره یو نفر هم مشرکانو د بندي پر قسم و نه نیوی او مشرکانو د مسلمانانو څخه هیڅ شئ د غنیمت پر قسم وا نه خستی.

څلورم: کفارو د جنګ دریمه صفحه نه کړه شروع، سره د دې چې د مسلمانانو لښکر د جنګ په میدان کې موجود ؤ کفار رهي سوه، په هغه وختو کې عادت دا ؤ چې فاتحه لښکر به دوې یا درې ورځي د جنګ پر میدان پاته کېدی، خو مشرکانو دغه ورځ هم د جنګ پر میدان نه کړه تېره بلکه ډېر ژر یې کډې وتړلې، د مخه تر دې چې مسلمانان د جنګ له میدانه ووزي دوی د جنګ میدان پرېښاوه.

پنځم: مشرکانو دا جُرئت و نه کړی چې مدینې منورې ته د مینځیانو د نیولو یا مالو اخیستلو دپاره ورننوزي، که څه هم مدینه منوره فقط څو ګامه له دوېه لیري وه، د مدینې منورې لار دوی ته خلاصه او د خلکو څخه هم خالي وه.

نو دغه ټول کارونه او علامې موږ ته په تاکید سره دا رابنیي چې هغه څه چې قریشو ته په لاس ورغله هغه فقط یوه فُرصه وه چې مسلمانانو ته ډېر تاوان ورسوي، خو په خپل هغه اصلي مقصد کې چې پسله محاصرې دي د مسلمانانو لښکر په کُلي ډول

ketabton.com - The Digital Library

سره محوَ او نابود کړي مطلق ناکامه سوه او ډېر ځله دغسي تاوانونه لکه مسلمانانو ته چي ورسېدل فاتح او کامیابه لښکر ته هم پېښيږي، نو دا چي دغه جنګ دي د کفارو دپاره بریٔ او کامیابي وي هیڅکله داسي نه ده. بلکه د ابوسفیان دغه تلوار چي د جنګ له میدانه ډېر ژر و وتی موږ ته دا ثابتوي چي دیٔ پردې بېرېدی که د جنګ دریمه صفحه شروع سي د ده لښکر ماته او شکست خوري.

او که بیا موږ د حمراءالأسد په غزاء کي د ده موقف تر نظر وباسو نو دا په تاکید سره ویلای سو چي هو: ابوسفیان په بل جنګ کي د خپل لښکر پر ماته او شکست بېرېدی.

اوس نو موږ د دغي څېړني په نتیجه کي دا ویلای سو چي دغه جنګ نه د مسلمانانو دپاره شکست ؤ او نه د کفارو دپاره بریٔ او کامیابي وه، بلکه دا فیصله کوونکی جنګ نه ؤ دا داسي جنګ ؤ چي هري ډلي ته د کامیابۍ او تاوانو خپله حصه ور و رسېدل، چي دغسي جنګ ته په حربي اصطلاح کي (غیر منفصل جنګ) ویل کیږي او هم دغه موضوع ته الله جل جلاله په سورةُ النساء کي اشاره کوي او فرمایي:

﴿ وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ ﴾. [۱۰۴]

یعني: اې مومنانو تاسي د کفارو په جنګ او تعقیبولو کي سستي مه کوی، که تاسي خوږېږی نو بېشکه چي دوی هم داسي خوږېږي لکه تاسي چي خوږېږی او تاسي د الله جل جلاله څخه د أجر او ثواب امید لری چي کفار دغه امید نه لري او الله جل جلاله پر هر څه عالم دی او د ښه حکمت خاوند دی.

نو الله عزوجل دغه دوه لښکره په دردو او زخمو کي یو د بل سره مشابه کړه چي د هغه څخه موږ دا را ایستلای سو چي مسلمانان او مشرکان په دغه جنګ کي سره مساوي وه او دواړي ډلي په داسي شکل سره د جنګ له میدانه ووتلې چي یوه هم غالبه نه وه.

ورونو! مسلمانان باید هیڅکله د کفارو له جنګه و نه بېرېږي، په همت او مړانه باید د کفارو جنګ ته ور ووزي، هو په جنګ کي به مسلمانانو ته دردونه، زخمونه، شهادتونه او زحمتونه ور رسیږي، خو کفارو ته هم په عین شکل سره دردونه. زخمونه، وژنه،

ketabton.com - The Digital Library

سترپاوي او زحمتونه رسيږي، مګر يو فرق موجود دی، هغه دا چې مسلمانان د دغو دردو او زخمو په مقابل کې له خپله ربه ډېر اميدونه لري، د ابدي ژوند راحتونه، جنتونه او نعمتونه غواړي، خو کفار هيڅ اميد نه لري، فقط دغه دنيوي ژوند يې دی او هغه هم په دغو دردو او زحمتو پای ته رسيږي.

د اُحد پر غزاء الهي تعليق او تبصره

د الله ﷻ له طرفه د اُحُد د غزاء په متعلق آياتونه نازل سوه چې د دغه جنګ پر ټولو مهمو نقطو يې مرحله په مرحله روښنايي اچول او هغه سببونه يې روښانه کړل چې دغه تاوانونه يې په وجود راوړل او د ځينو مسلمانانو هغه ضعيفه اړخونه يې ښکاره کړل کوم چې تر اوسه په ځينو کسانو کې موجود وه، هغه کسان يې متوجه کړل چې په دغسې مهم او فيصله کوونکي وختو کې د هغو واجبه وظيفه څه شي ده؟

او د دغه امت، چې تر نورو امتو افضل او بهتر دی هدف او مقصد څه دی؟

او بيا قرآن مجيد د منافقانو حالات بيان کړل، هغه يې رسوا کړه، د هغو د زړو هغه پټ حالات يې ښکاره کړه کوم چې د الله ﷻ او رسول الله ﷺ سره عداوت ؤ، او هغه وسوسې او شُبهې يې ايسته کړې چې د ضعيفه مسلمانانو په زړو کې ور ګرځېدلې، هغه دسيسې او فتنې چې منافقانو او د هغو وروڼو يهودو په مسلمانانو کې نشرولې، هغه يې واضحه او افشاء کړې، هغو حکمتو او ښو مقصدو ته يې اشارې وکړې کوم چې د دغه جنګ په نتيجه کې په وجود راغله، مقصد دا چې د سورة آل عمران شپېته آياته د اُحُد د جنګ په باره کې نازل سوه.

د جنګ اوله مرحله د الله ﷻ په دې قول سره شروع کيږي چې فرمايي:

﴿وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾﴾

[آل عمران: ۱۲۱]

يعني: کله چې ته د ورځې په اول کې د خپله کوره و وتې او په اُحُد کې دې مومنانو ته د جنګ دپاره ځايونه تيارول يا آماده کول.

او هغه آخرنۍ آيات چې د اُحُد د جنګ پر نتيجه او حکمت شامله او جامعه

ketabton.com - The Digital Library

تبصره کوي د الله جل جلاله هغه قول دی چي فرمايي:

﴿ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ﴾ [آل عمران: ١٧٩]

ژباړه: الله جل جلاله داسي نه دی چي مومنان پر هغه حال پرېږدي چي هم دا اوس تاسي ياست، تر څو چي الله جل جلاله نا پاکه د پاکو څخه جلا نه کړي (يعني: تاسي امتحانوي چي صادق او منافق مو سره جلا سي) او الله جل جلاله داسي نه دی چي تاسي په غيبو باندي خبر کړي (چي د منافقانو فرق او تميز د مخلصانو څخه بيله امتحانه وکړی) مګر الله عزوجل د خپلو رسُولانو څخه هغه څوک اختياروي چي دئ عزوجل يې إراده وکړي (يعني: دغه د غيبو اطلاع په خپلو رسُولانو کي هغه چا ته ورکوي چي د ده جل جلاله خوښه وي).

﴿فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾﴾ [آل عمران: ١٧٩]

نو اې مومنانو! تاسي پر الله او د هغه پر رسُولانو ايمان او يقين ولری، که تاسي پر ايمان قائم پاته سی او له بدو کارو ځانونه وساتی پس نو تاسي ته ډېر لوی اجر دی، چي هغه جنت دی.

علماء رحمهم الله وايي: د اُحُد په غزاء کي او په هغو تکاليفو کي چي مسلمانانو ته و رسېدل ډېري فايدې او الهي حکمتونه سته، چي اوس به يې ځيني لوی لوی شيان درته بيان سي:

اول: مشوره، هغه چي رسول اللهﷺ په خپله پرخپل ځان عملي کول، هر هغه کار چي به د مشورې وړ او لايق ؤ رسول اللهﷺ به په هغه کار کي د خپلو اصحابو کرامو سره مشوره کول، موږ وليدل چي رسول اللهﷺ دا نه کړه خوښه چي د خپلو اصحابو د هغي مشورې څخه مخالفت وکړي کوم چي ويل: دښمن ته ور وزو، که څه هم د رسول اللهﷺ دا خوښه وه چي په مدينه منوره کي پاته سي.

دوهم: په دغه غزاء کي منافقان په ښکاره سره معلوم سوه چي د دوی په حرکتو او افعالو مسلمانانو ته ډېر حکمتونه او مقصدونه په لاس ورغله چي مهم مقصد دا سو:

ketabton.com - The Digital Library

چې مسلمانان یې د منافقانو د اختلاط او ګډون څخه جلا کړل او دې کار د مسلمانانو دپاره په وروسته کې ډېرې فایدې درلودې.

(نن ورځ به هم د منافقانو د رسوا کېدلو دپاره ډېر مثالونه پر خپل شا وخوا وینی)

مور ولیدل چې عبدالله بن اُبیّ بن سلول (۳۰۰) نفره خپل متابعین پسله هغه چې د مدینې منورې څخه د مسلمانانو سره را و وتل، بیا یې د رسول الله ﷺ او مسلمانانو څخه څنګه جلا کړه، په ښکاره سره یې دا بهانه جوړه کړه چې رسول الله ﷺ د هغه مغروره ځوانانو رأیه قبوله کړه او ما غوندي د عقل او تجربو د خاوند رأیه یې پرېښووله، خو په حقیقت کې ده نه جنګ غوښتی او نه یې غوښتل چې ځان د خطر و ځایو ته ورواچوي، چې دا کار د منافقانو د ښکاره او معلومو علامو څخه دی، منافقان همېشه غواړي چې د اسلام په نامه سره غنیمتونه لاس ته را وړي او د اسلام په لار کې د سترپاوو او تاوانو څخه ځان وساتي، دوی په اسلام پورې په دغه دوه سببه لاس نیولی وي، یا دا چې د اسلام غنیمتونه غواړي.

یا دا چې د اسلام په نامه ځان د مصیبتو او تکالیفو څخه ساتي.

دریم: رسول الله ﷺ په دغه جنګ کې د کفارو څخه مرسته او کومک نه وغوښتل یا یې اصلاً د هغو مرسته نه کړه قبوله، که څه هم د مسلمانانو شمېر ډېر لږ ؤ خو بیا یې هم د یهودو هغه کومک نه کړی قبول چې د قومي تعصب په سبب د اُحد جنګ ته ور وتلي وه، ابن سعد رحمه الله په خپل طبقات کې وایي: رسول الله ﷺ و فرمایل: (لا نستنصر بِأهلِ الشرکِ علیٰ أهلِ الشرک) یعني: مور پر مشرکانو په مشرکانو سره نصرت او کامیابي نه غواړو.

څلورم: که مور د اُحد هغه جنګ چې د مسلمانانو او کفارو په منځ کې ؤ ټول وخت ته متوجه سو، و به وینو چې دغه وخت دوو حصو ته وېشل کېږي، اوله حصه یې هغه ده چې مسلمانانو خاصتًا غشي ویشتونکو د خپل قائد رسول الله ﷺ اوامر عملي کړي وه، پر خپلو ځایو ټینګ ناست وه، نو نتیجه یې څه شي سوه؟

نصرت او بریٔ د مسلمانانو د لښکر په نصیب ؤ او شکست د کفارو په لښکر کې شروع سو، ډېر ژر د درو زرو نفرو مشرکانو په زړو بېره ننوتل خپل ځایونه یې پرېښوول او په

ketabton.com - The Digital Library

تېښته یې شروع وکړه او دا د جنګ هغه وخت او هغه حصه ده چې الله جل جلاله د هغه په باره کې فرمايي:

﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ﴾. [آل عمران: ١٥٢]

یعنې: په تحقیق سره الله جل جلاله ستاسې سره خپله وعده رښتیا کړه کله چې تاسې د الله په امر سره کافران وژل، دا خو د جنګ اوله صفحه یا اوله حصه وه.

اوس د جنګ دوهمې حصې ته راسه، دا هغه حصه ده چې مسلمانانو په مشرکانو پسې ځغستل او د هغو څخه یې غنیمتونه اخیستل، په دغه وخت کې چې هغه غشي ویشتونکو د هغه غره څخه چې دوی پر ناست وه خپلو وروڼو ته وکتل چې توري په لاس په دښمنانو پسې ځغلي، مالونه او غنیمتونه ټولوي، دوی ته هم دا میل او رُغبت پیدا سو چې دوی هم د نورو مسلمانانو سره د غنیمتو په ټولولو کې اشتراک او ګډون وکړي، دغه میل په دوی کې دا فکر پیدا کړی چې د رسول الله ﷺ د اوامرو وخت پای ته ورسېدی او دوی اوس د هغو اوامرو څخه آزاد دي، پر دوی دا نه ده لازمه چې تر هغو پوري دلته کښيني چې د رسول الله ﷺ له طرفه امر ورته راځي نو ویل: راځئ جنګ خلاص سو (دا د دوی اجتهادي فکر یا اجتهاد ؤ) خو د دوی په دغه اجتهاد کي، د دوی امیر عبدالله بن جُبیر رضی الله عنه او ځینو نورو اختلاف ور سره وکړی مګر د دغه فکر او اجتهاد خاوندان بیا هم د غره څخه کښته سول او د غنیمتو په ټولولو کي یې حصه واخیستل، د دوی د دغه مخالفت نتیجه څه شي سوه؟

هغه بېره چې د کفارو په زړو ننوتلې وه هغه د کفارو په نوې حمله بدله سوه، هغه خالد بن ولید چې د تیښتي په حالت کي ؤ، اوس د چم او حیلې په فکر کي سو، شا وخوا یې وکتل او وې لیدل هغه غر چې ټینګ ساتل سوی ؤ اوس د هغه غشي ویشتونکو څخه خالي دی–

(لکه نن ورځ چې د اسلام قلا د ساتونکو څخه خالي ده او څه لږ مسلمانان د دښمن تر شکنجو لاندي وهل کیږي او وژل کیږي).

– نو د خالد بن ولید په سر کي یو عسکري فکر پیدا سو، فوراً یا سمدستي دئ او د ده ملګري د هغه غره خوا ته ور وګرځېدل، بلکه پر غره ور وختل هغه لږ کسان چې پر غره پاته

ketabton.com - The Digital Library

وه هغه يې په شهادت و رسول او مسلمانان د شا له طرفه په غشو ولي، دا وار بېره د مسلمانانو په زړو ننوتل او هغه پېښه سوه چې د مخه مو درته بيان کړه، د جنګ پر دغه دوهمه حصه الله جل جلاله تبصره کوي او فرمايي:

﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلۡتُمۡ وَتَنَٰزَعۡتُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِ وَعَصَيۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنۡيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلۡأٓخِرَةَۚ ثُمَّ صَرَفَكُمۡ عَنۡهُمۡ لِيَبۡتَلِيَكُمۡۖ﴾.

[آل عمران: ١٥٢]

ژباړه: تر هغه وخته تاسي کامیابه واست مشرکان مو وژل ترڅو چې بې زړه سواست او په خپل منځ کي د رسول الله ﷺ په امر کي سره مخالف سواست (*چا ويل ځو، چا ويل کښېنو*) او پسله هغه شخه مو نافرماني وکړه چې الله جل جلاله هغه شئ دربنکاره کړی چې ستاسي خوښ ؤ (*چې هغه نصرت او غنيمت ؤ*) ستاسي شخه ځيني هغه څوک دي چې دنيا او د هغې دغه لږ او خسيس ژوند خوښوي او ستاسي شخه ځيني هغه څوک دي چې آخرت خوښوي.

اوس نو تاسي وګورئ: د دغي يوې اجتهادي خطاء نتيجه څومره لويه او عامه وه، د مسلمانانو په لښکر کي د څو لږو کسانو د خطاء نتيجه ټولو مسلمانانو ته ورسېدل، الله جل جلاله مسلمانانو ته د رسول الله ﷺ د نافرمانۍ نتيجه ورو ښوول.

ورو‌ره! ته د هغو لږو مسلمانانو هغه لږ خطاء او د نن ورځې د ډېرو مسلمانانو دغه ډېري او قسم قسم خطاوي او نافرمانۍ چې د عامو او خاصو خلکو د ژوند په هر اړخ کي يې وينې سره وسنجوه، بيانو د الله جل جلاله لطف او کرم ته فکر وکړه چې موږ ولي د دغو خپلو ګنهو په سبب نه هلاکوي؟ حتّٰى امر بالمعروف او نهي عن المنكر مو پرې اينبي دي، که ته په دغه باره کي فکر وکړې نو به د ځينو خلکو د هغه پوښتني جواب درمعلوم سي چې دوی وايي: نن ورځ ولي مسلمانان د کفارو په مقابل کي مغلوبه دي؟ حال دا چې موږ مسلمانان يو او هغه کفار دي، خو په حقيقت کي موږ خپلو عملو ته نه متوجه کېږو، موږ د خپل رسول ﷺ اطاعت پرې ايښی دی خود به مو دغه حال وي.

پنځم: موږ وليدل چې رسول الله ﷺ د دغه جنګ په دوهمه حصه کي ډېر آزار

ketabton.com - The Digital Library

کړل سو، اوږه یې وکوټل سوه، سر مبارک یې زخمي سو، شونډه یې ځیري سوه، غاښ مبارک یې مات سو، پر مخ مبارک یې ویني په شدت سره بهېدلې، ځنګون یې خوږ سو، چي دا ټول د هغو مسلمانانو د خطاء نتیجه وه چي د خپل قائد رسول الله ﷺ له امره څخه یې مخالفت وکړی.

پوښتنه: په دې کي څه حکمت ؤ چي د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو آوازه د مسلمانانو په صفو کي نشر او خپره سوه؟

جواب: د رسول الله ﷺ سره د مسلمانانو ارتباط او د دوی په منځ کي د ده ﷺ وجود، د مسلمانانو دپاره داسي یو قوت ؤ چي دوی هیڅکله د هغه د فراق او جلا والي تصور نه ؤ کړی او دوی هیڅ دا فکر نه کاوه چي موږ دي تر ده ﷺ وروسته د خپلو ځانو د یو ځای کېدلو یا یوه قدرت د جوړېدلو طاقت ولرو، نو د رسول الله ﷺ وفات داسي یو شئ ؤ چي د دوی په زړو کي هیڅ نه ورګرځېدی، لکه دغه شئ چي دوی د خپلو فکرو څخه غورځولی ؤ او په دې کي هیڅ شک نسته که دوی له دغه غفلته د رسول الله ﷺ په واقعي وفات را ویښ سوي وای زړونه به یې چاودلي وای، هغه ایماني بنیاد او اساس به یې ړېږدېدلی وای، نو د الهي حکمتو څخه یو هم دا ؤ چي دغه د رسول الله ﷺ د وفات آوازه یې په مسلمانانو کي د دې دپاره نشر او خپره کړه چي داهم د دغه عسکري درسو په منځ کي د مسلمانانو دپاره یوه لویه تجربه سي او مسلمانان د دغي آوازې په اورېدلو سره د هغه حقیقي وفات د ورځي دپاره چي خامخا راتلونکې ده د اوسه څخه لا ځانونه ویښ او آماده کړي، د دغه ترخه حقیقت و منلو ته تیار سي.

اوکه چیري رسول الله ﷺ د دوی له منځه رحلت وکړي نو دوی به بیرته هغه خپل شرک ته نه ګرځي او د همدغه عظیم درس دپاره هغه آیات د هغو کسانو پر حال د تبصرې پر قسم نازل سو کوم چي د رسول الله ﷺ د وژل کېدلو د خبر په اورېدلو سره ضعف او سستي ورته پېښ سوه، کوم چي الله جل جلاله فرمایي:

﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۚ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ ۚ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ ٱلشَّـٰكِرِينَ (١٤٤) ﴾

[آل عمران: ۱۴۴]

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: محمّد ﷺ نه دی مګر د الله یو رسول دی، په تحقیق سره تر ده ﷺ د مخه ډېر رسُولان تېر سوي دي، آیا که دیٔ ﷺ مړ سي یا شهید کړل سي نو تاسي به بیرته پر شا و هغه خپل کفر ته ګرځئ؟ او هر څوک چي بیرته هغه خپل کفر ته وګرځي هغه هیڅکله الله عزّوجلّ ته هیڅ ضرر نه رسوي، او شکر کوونکو بندګانو ته به الله جلّ جلاله ډېر ژر د خیر بدله او جزاء ور کړي.

د دغه درس ایجابي او مثبت اثر، یا ښه نتیجه په هغه ورځ ښکاره سوه چي واقعاً رسول الله ﷺ د رفیق اعلیٰ و طرف ته رحلت وکړی، نو دغه د اُحُد آوازه او هغه چي د هغې آوازې په سبب دغه آیات شریف نازل سو مسلمانان یې ویښ او یوه ترخه حقیقت ته متوجه کړل، نو په کومه ورځ چي رسول الله ﷺ واقعًا رحلت وکړی مسلمانانو په غمجنو زړو د هغه ﷺ سره وداع وکړه او د هغه امانت و ساتلو ته متوجه سوه چي رسول الله ﷺ دوی ته ورپرې اینبی ؤ، هغه امانت څه شي دی؟

هغه امانت اسلام ته دعوت، امر بالمعروف، نهی عن المنکر او في سبیل الله جهاد دی او د دغه امانت په ساتلو او رسولو سره مسلمانان په خپل ایمان کي قوي او په عقیده کي شدید پاته سوه، دا به لا هم درته و وایم: تر کومه وخته چي مسلمانان دغه امانت ساتي او د هغه په رسولو کي کوښښ کوي کامیابي د دوی ده.

شپږم: د انبیاء علیهم السّلام د ژوند عادت داسي وي چي یو وار په امتحان مبتلاء کیږي او بیا آخرنۍ کامیابي د دوی وي او په دې کار کي حکمت دا دی: که همېشه کامیابي د انبیاء علیهم السّلام سره وي نو به په مسلمانانو هغه څوک ننوزي چي واقعًا مسلمانان نه دي، چي بیا به صادق او منافق نه سره پېژندل کیږي او که همېشه شکست د دوی سره وي نو هغه د بعثت او نبوت مقصد نه تر سره کیږي، نو د الٰهي حکمت تقاضاء دا وه چي د مسلمانانو دپاره یې نصرت او شکست دواړه سره یو ځای کړل، چي په دغه صورت کي صادق له کاذبه معلوم او جلا سي او دا هم په دې سبب چي د منافقانو نفاق د مسلمانانو څخه پټ ؤ، خو کله چي د اُحُد دغه قصې پېښې سوې او منافقانو هغه خپل نفاق په قول او عمل کي ښکاره کړی نو مسلمانان پوه سوه چي دوی د دوی په لباس کي دښمنان لري، نو و هغو ته آماده سوه او د هغو څخه یې ځانونه ساتل.

ketabton.com - The Digital Library

اووم: په ځینو ځایو کي د نصرت او بري ځنډېدل د نفس شکست دی، کله چي مسلمانانو ته د شکست حالات پېښ سوه صبر یې وکړی او منافقان عاجزه سوه.

اتم: الله عزوجل د خپلو مومنو بندګانو دپاره په جنت کي داسي کورونه او منزلونه جوړ کړي دي چي دوی په خپل عمل سره هغه مقام ته نه سي رسېدلای، نو ځکه الله جل جلاله دغو بندګانو ته داسي تکالیف او زحمتونه پېښ کړي چي د هغه تکالیفو او زحمتو په واسطه سره و هغه خپلو لوړو منزلو ته ورسېږي.

نهم: تاسي پوهېږی چي شهادت د ولایت د لوړو درجو څخه دی، نو الله جل جلاله خپل خاص بندګان په دغه درجه او مرتبه سره خاصوي.

لسم: الله جل جلاله د خپلو د ښمنانو د هلاک او په دوږخ کي د سختو عذابو إراده فرمایلې ده، نو خود دغه خپلو دښمنانو ته داسي اسباب برابر کړي چي دوی په هغه سره د هغه سخت او شدید عذاب وړ او لائق وګرځي، دغه اسباب لکه کفر او بغاوت، سرکښي او نافرماني او د الله عزوجل د دوستانو او عامو مسلمانانو زهیرول، چي د کفارو په دغو کارو سره د مسلمانانو ګنهونه تویېږي او د دوی د هلاک سبب ګرځي.

یوولسم: تاسي راسی چي څه و هغو حالاتو ته هم متوجه سو چي د رسول الله ﷺ اصحاب په هغه وخت کي یو په بل پسي وژل کېدل، کوم چي دوی د مشرکانو د غشو او د تورو د ضربو څخه د ده ﷺ ساتنه په خپلو بدنو سره کول، دوی د غشوترباران لاندي یو په بل پسي غځارېدل، خو د دوی ټول کوښښ دا ؤ چي د رسول الله ﷺ ژوند و ساتي او بل یې د هیڅ شي پروا نه درلودل، د دغي عجیبي قرباني او فداکارۍ سبب او مصدر څه شي ؤ؟

د دغي قربانۍ اول مصدر ایمان پر الله او پر رسول الله ؤ او دوهم مصدر یې د رسول الله ﷺ سره محبت ؤ، دغه دواړه چي سره یو ځای سوه دغه عجیبه قرباني او فداکاري یې په وجود راوړل.

نو نن ورځ هم یو مسلمان و دغو دواړو مصدرو ته چي یو یې ایمان پر الله جل جلاله او رسول الله ﷺ دی او بل یې د رسول الله ﷺ محبت دی اړ او محتاجه دی، یوازي دا کفایت نه کوی چي یو څوک پر هغه عقیدوي شیانو د ایمان را وړلو دعوه وکړي،

ketabton.com - The Digital Library

کوم چي پر هغو ايمان را وړل لازم دي، ترڅو چي زړه يې د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ په محبت سره ډک نه سي، نو ځکه رسول الله ﷺ په هغه حديث شريف کي چي امام بخاري يې د انس رضي الله عنه څخه روايتوي فرمايي:

« لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ»

ژباړه: تر هغو د يو چا ايمان کامل نه دی تر څو چي زه و هغه ته ترخپل پلار او خپل اولاد او تر ټولو خلکو خوښ او ګران نه سم.

او د دغه محبت تفصيل او بيان داسي کيږي: الله جل جلاله انسان ته عقل او زړه ورکړي دي.

عقل د دې دپاره دی چي په هغه سره فکر وکړي او پر هغو شيانو ايمان را وړي چي پر هغو ايمان را وړل فرض او ضروري دي، او زړه يې د دې دپاره ورکړی دی چي دغه زړه د هغه چا او هغه شي په محبت کي استعمال کړي چي الله جل جلاله د هغه په محبت سره امر کړی دی، او د هغه چا يا شي په بغض او عداوت کي يې استعمال کړي چي الله جل جلاله د هغه په بغض او عداوت سره امر کړی دی.

نو که زړه د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ او د صالحه بندګانو په محبت نه سي مشغول خامخا به د شهواتو، خواهشاتو او محرّماتو په محبت سره ډک سي او که بيا چيري زړه د شهواتو او خواهشاتو په محبت ډک سو نو هيڅکله يوازي عقيده د دې سبب نه سي ګرځېدلای چي د عقيدې خاوند دي د قربانۍ او فداکارۍ و يوه عمل ته آماده کړي، چي دغه حقيقت هغه شئ دی چي د تربيې او اخلاقو علماوو د اَولَوِياتو څخه بللی دی يا يې د بنسټ پر قسم منلی دی، او تجربو هم دغه شئ ثابت کړی دی. د دې دپاره به يو ښکاره مثال درته بيان کړم: د امريکا حکومت دا و نه کولای سوای چي هغه شئ عملي کړي چي پر هغه يې ايمان درلودی او د هغه شي پر فايده يې عقيده درلودل، مثلاً په ۱۹۳۳ ميلادي کال کي د امريکا حکومت يو قانون صادر کړی چي هغه قانون په عامو مجلسو کي د شرابو استعمالول منعه کړي وه، خو پر دغه قانون لږ موده لا نه وه تېره سوې چي قانون جوړوونکي بيرته پر شا ولاړل او د شرابو د نه ښنبلو د درد په سبب يې هغه قانون چي دوی پر ځان لازم کړی ؤ لغوه

ketabton.com - The Digital Library

کړی او بیرته یې په عامو مجلسو کې خپل جامونه ډکول، دا ځکه چې محبت نه ؤ.

مګر بالمقابل هغه د رسول الله ﷺ اصحاب کرام وه چې نسبت د اوسني عصر وامریکایانو ته د ثقافت او مدنیت، د فایدو او ضررو په پوهه کې هیڅ نه وه، مګر فقط د الله جل جلاله د امر په اورېدلو سره چې شراب مه چښئ، هغه ژیان چې په شرابو ډک وه خیري یې کړه، هغه ځمان چې په شرابو ډک وه مات یې کړه، حتّی هغه ګلاسونه چې شراب یې پکښې چښل مات یې کړه او په لوړ آواز سره یې ویل:

إنتهينا يارب! إنتهينا. یعني: پرې موښوول یارب! پرې مو ښوول.

د دغو دوو ډلو په منځ کې دا فرق ؤ چې د صحابهٔ کرامو په زړو کې یو شئ ؤ چې د هغه شي محبت یې درلودی نو ځکه خپل خواهشات یې د الله جل جلاله د احکامو تابع ګرځولي وه، نو دغه قلبي محبت ؤ چې د رسول الله ﷺ د اصحابو پر زړو غالبه ؤ او دغه محبت دوی داسي کړي وه چې خپل ژوند یې د رسول الله ﷺ تر ژوند قرباناوه، او د رسول الله ﷺ د ساتني دپاره د مرګ په غېږ ورتله، د اُحُد په غزاء کې داسي ډېر نادره مشاهد او حالات سته چې د دغه قلبي محبت ښکارندویه دي.

خو که په دغه اوسني عصر کې د مسلمانانو زړونه په دغسي محبت سره ډک سي، داسي محبت چې دوی لږ څه د شهواتو او انانیت څخه لیري کړي، داسي محبت چې د دوی پر شهواتو او خواهشاتو غالبه سي نو به څه پېښه سي؟

دغه اوسني مسلمانان به یو نوی مخلوق سي خپل شان او شوکت به د مرګ د خولې څخه را وباسي پر خپلو دښمنانو به کامیابه سي، که څه هم د دغه کار په مخ کې ډېر مشکلات او خنډونه وي پر هغو ټولو مشکلاتو به د دغه قلبي محبت په سبب کامیابه سي او که ته غواړې چې د دغسي محبت خاوند سې او دغسي محبت ته لار پیدا کړې، نو فقط دغه را تلونکي څلور شیه عملي کړه زړه به دي د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ په صادقه محبت ډک سي.

اول: تر هر څه د مخه د الله جل جلاله ټول عبادتونه د زړه په حضور او بېره سره کوه، کله ناکله و خپل رب الله جل جلاله ته دعاء، عجز او زاری کوه.

دوهم: د الله جل جلاله ذکر او یاد ډېر کوه، همېشه په صدق او اخلاص سره (لا إله إلاّ

ketabton.com - The Digital Library

الله) او (سبحان الله) وايه، البته د دغو دوو کلمو معنٰی ته به متوجه هم يې.

دريم: پر رسول الله ﷺ ډېر درود وايه، د هغه ﷺ په سيرت، اخلاقو او شمايلو کي فکر کوه او هغه ﷺ د ځان پېشوا او معلم وګرځوه.

څلورم: د الله عزوجل په هغو نعمتو کي ډېر فکر کوه چي تا ته يې درکړي دي او هغه يادوه، د ټولو نعمتو نسبت الله جل جلاله ته کوه نه د ځان و پوهې او هوښياری ته.

که د اُحُد پر غزاء نور هم و تبصره کولو ته دوام ورکړم پوره کتاب ځني جوړېږي، خو زه به په دغه اندازه سره کفايت وکړم، نور نو تاسي کولای سی چي د سيرة النبي ﷺ پر هره ماده په خپله تبصره وکړی، دا فقط تا سي ته لار ښوونه وه چي څنګه او په کومه طريقه سره د سيرت النبي ﷺ څخه حکمتونه او درسونه را ايستلای سی.

دا د اُحُد د غزاء قصه وه، هغه لويه او شديده غزاء چي پر مسلمانانو تېره سوې ده، دا هغه غزاء وه چي د مسلمانانو دپاره ډېري تجربې او درسونه پکښې وه.

د اُحُد جنګ د مسلمانانو پر شهرت ډېر بد اثر وکړی د خلکو د زړو څخه د دوی هيبت و وتی، خلکو ته ضعيفه ښکاره سوه، پر مسلمانانو داخلي او خارجي مشکلات زيات سوه، پر مدينه منوره له هره طرفه خطرونه را وګرځېدل، يهودو، منافقانو او صحرايي عربو په ښکاره سره د دښمنۍ اعلان کاوه او هري ډلي دا إراده کړې وه چي مسلمانانو ته يو تکليف پېښ کړي، بلکه دا يې اميد وُ چي مسلمانان ختم او فيصله کړي، نو ځکه د اُحُد پر جنګ دوې مياشتي لا نه وې تيري سوي چي د بنو أسد قبيلې د مدينې منورې د حملې دپاره ځانونه آماده کول او بيا د هجرت د څلورم کال د صفري په مياشت کي د عضل او قاره قبيلو داسي يو چم او دسيسه جوړه کړه چي دغه چم او حيله د رسول الله ﷺ د اصحابو څخه د لسو نفرو د وژل کېدلو يا شهادت سبب وګرځېده او په عين دغه مياشت کي د بنو عامر قبيلې داسي يو خيانت وکړی چي د رسول الله ﷺ اويا نفره اصحاب کرام پکښي و وژل سوه، چي دغه واقعه د (بئر معونه) په واقعه سره مشهوره ده، همدارنګه د بني نُضير يهودو په دغه وختو کي په ښکاره سره د دښمنۍ نارې وهلې، ترڅو چه د دغه کال يعني: د هجرت د څلورم کال د ربيع الأول په مياشت کي يې داسي يو چم جوړکړی چي په هغه کي يې

ketabton.com - The Digital Library

د رسول الله ﷺ د وژلو إراده کړې وه او د هجرت د څلورم کال د جمادی الأول په میاشت کي د بنو غطفان قبیلې پر مدینه منوره د حملې إراده وکړه.

مقصد دا: کوم هیبت او دبدبه چي مسلمانانو د اُحُد په جنګ کي د لاسه ورکړه، د هغه په سبب تر څه مو دې پوري مسلمانان له هره طرفه د خطر سره مخامخ سوه، مګر دا د رسول الله ﷺ حِکمت ؤ چي دغه خطرونه یې دفعه کړل او مسلمانانو ته یې بیرته هغه د لاسه وتلی هیبت را وګرځاوه او دوی ته یې بیرته مجد او لوړ والی، شان او شوکت د سره ور وګټل.

هغه اول کار چي رسول الله ﷺ د دغه هیبت د راګرځولو دپاره وکړی هغه! هغه وحمراء الأسد ته وتل وه، دا چي په پرون کي د اُحُد جنګ پای ته ورسېدی او په نن کي رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو سره په دښمن پسي حمراء الأسد ته وزي په دغه کار سره یې تر ډېري اندازې د خپل لښکر هیبت او شهرت وساتی، په دغه کار سره یې د مدینې منورې یهود او منافقان په حیرت کي واچول او بیا تر هغه وروسته یې نور داسي عسکري حرکتونه تر سره کړه چي په هغه سره یوازي دانه چي مسلمانانو خپل پخوانۍ هیبت او دبدبه لاس ته را وړل بلکه تر هغه یې زیاتوب هم وکړی، نو زموږ په را تلونکي بحث کي به إن شاء الله تعالى دغه موضوعات په تفصیل سره درته بیان سي.

اوس به هغه حادثات او واقعات درته بیان سي چي د اُحُد او د خندق د غزاوو په منځ کي پېښي سوي دي.

د ابو سلمه رضي الله عنه سَرِیه

اول هغه څوک چي د اُحُد تر غزاء وروسته د مسلمانانو پر ضد را پورته سوه هغه د (بنو أسد) قبیله وه غواړي چي پر مدینه منوره حمله وکړي، ځکه د دوی دا خیال ؤ چي مسلمانان د اُحُد د جنګ په واسطه تر اوسه ضعیفه دي، نو یې دا فکر کاوه چي پر مسلمانانو په ډېره آساني سره کامیابه کیږو او دغه یې موقع ده چي پر مدینه منوره حمله وکړو او د مدینې خیر او برکت چي مقصد یې مهوې او مالونه وه یوسو، دبنو أسد د قبیلې مشر چي طُلَیحه بن خویلد نومېدی، دئ هغه څوک دی چي د رسول

ketabton.com - The Digital Library

الله ﷺ تر رحلت وروسته د ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه د خلافت په وختو کې یې د نبوت دعوه وکړه او د رِدّت په جنګو کې خالد بن ولید رضی الله عنه ماته ورکړه او دئ وتښتېدی او بیا دغه طُلیحه په وروسته کې مسلمان سو او د فارس یا فارسیانو سره په جنګو کې په شهادت ورسېدی.

نو د مدینې منورې استخباراتو رسول الله ﷺ ته دا خبر ورساوه چې طلیحه او د ده ورور سَلَمه په خپل قوم کې ګرځي او خلک د مسلمانانو د جنګ دپاره سره یو ځای کوي، رسول الله ﷺ د دوی تر حملې د مخه د مهاجرینو او انصارو څخه یوه ټولۍ جوړه کړه چې د افرادو شمیر یې (۱۵۰) نفره ؤ، د دغې ټولۍ قومندان یې ابو سلمه رضی الله عنه مقرره کړی، ابو سلمه رضی الله عنه د هجرت د څلورم کال د محرم په میاشت کې د بنو أسد د قبیلې پر طرف حرکت وکړی، بنو أسد چې د مسلمانانو په دغه حال نه دي خبر نو خود د هغو تر حملې د مخه د هغو په بېخبرۍ کې د مسلمانانو له طرفه حمله پر وسوه.

د بنو أسد قبیله سره و پاشل سوه او په تېښته یې ځانونه خلاص کړه، مسلمانانو د هغو اوښان او پُسونه په غنیمت سره واخیستل او بیرته مدینې منورې ته سالم او غانم ولاړل، په دغه حمله سره د بنو أسد قبیله و بېرېدل او پر مدینه منوره یې هغه خپله حمله پرېښوول، ابو سلمه رضی الله عنه پسله هغه چې مدینې منورې ته ورسېدی تر هغه زخم یې وینه ایله سوه چې د اُحُد په ورځ زخمي سوی ؤ او پسله لږ مودې وفات سو.

د خالد بن سفیان الهُذلي دوژلو دپاره د عبدالله بن أنیس رضی الله عنه لېږل

د مدینې منورې په جنوب کې و مکې مکرمې ته نژدې یوه قبیله اوسېدل چې د هُذیل قبیله ورته ویل کېده د دغې قبیلې مشر او رئیس خالد بن سفیان الهُذلي نومېدی، دغه خالد بن سفیان غوښته چې پر مدینه منوره یوه قوي او شدیده حمله وکړي، نو د دغې حملې د عملي کولو دپاره یې د لښکر په جوړولو او را ټولولو شروع وکړه، د ده په غوښتنه له هره ځایه خلک ورته راتله، هلته بیا د مدینې منورې استخباراتو دغه خبر و رسول الله ﷺ ته ورساوه چې خالد بن سفیان د مسلمانانو د جنګ دپاره لښکر

ketabton.com - The Digital Library

جوړوي. رسول الله ﷺ اراده وکړه چې د مخه تر دې چې خالد پر مدينه منوره حمله وکړي بايد مسلمانان د دې حملې او خطره څخه خلاص سي. رسول الله ﷺ د اصحاب کرامو څخه يو نفر اختيار کړی چې ډېر هوښيار او ذکي. دلاوره او قوي سړئ ؤ. د دغه سړي نوم عبدالله بن أنيس ؤ. رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: ولاړ سه که دي وکولای سوای چې خالد بن سفيان و وژنې وې وژنه. عبدالله بن أنيس و ويل: يا رسولَ الله! زه خالد بن سفيان په رنګ نه پيژنم. رسول الله ﷺ و فرمايل: هر وخت چې يې و وينې زړه به دي د بيري ډک سي. يعني: ځني و به ېرېږې (*رسول الله ﷺ د خالد بن سفيان د پېژندلو دپاره دغه د بيرېدلو نښاني ورته و ويل*) خو عبدالله وايي: زه د دغې خبري څخه ډېر په تعجب کې سوم. ځکه زه هيڅ وخت او د هيچا څخه نه وم بيرېدلی او اوس به څنګه او ولې بېرېږم؟

خير عبدالله بن أنيس رضي الله عنه د تګ دپاره ځان آماده کړی او يوازې رهي سو د مدينې منورې څخه قريب تر مکې مکرمې پوري يې تګ وکړی، دغه سَرِيې ته (د عبدالله بن أنيس سريه) ويل کيږي، ځکه دئ په خپله يوازې يوه ټولی. وه چې د يوه جنګي يا عسکري هدف او مقصد دپاره رهي سوی ؤ او پر ټوله لار يوازې رهي ؤ، پر لاري نه د ده څخه خوک بيريږي او نه يې په ده پروا کيږي، ځکه دئ يو نفر دی او اسلحه هم ور سره نسته، ده فقط يو خنجر د ځانه سره پټ اخيستی ؤ نور نو دباندي نه توره لري نه نوره اسلحه، د ماځيګر د لمانځه وخت ؤ چې دئ د بني هُذيل منطقې ته ورسېدی، هلته يوې غونډۍ ته وختی، د الله جل جلاله په إراده کله چې دئ غونډۍ ته وختی هلته يې يو نفر وليدی چې ښځي هم ور سره دي، د هغه نفر په ليدلو سره د عبدالله رضي الله عنه زړه په بېره ډک سو، د دغه سړي څخه ډېر و بېرېدی او دا هغه علامه او نښاني وه چې رسول الله ﷺ د خالد بن سفيان د پېژندلو دپاره ورته ويلې وه.

عبدالله وايي: زه پوه سوم چې دغه نفر خالد بن سفيان دی او زما د مقصد سړئ هم دغه دئ دی بايد وې وژنم، اوس د ماځيګر د لمانځه وخت دی که لمونځ کوم ښايي دئ را څخه ولاړ سي او که دئ وژنم ښايي لمونځ را څخه قضاء سي، نو زه د ده پر طرف ور رهي يم او په اشاره سره لمونځ کوم ترڅو چې و خالد ته ور رسېدم ما لمونځ

ketabton.com - The Digital Library

پوره کړې ؤ، خالد ته ور ورسېدم، خالد پوښتنه را څخه وکړه چې څوک یې؟ ما ویل: د خزاعه د قبیلې یو نفر یم او اورېدلي مي دي چې ته د محمّد ﷺ د جنګ دپاره لښکر جوړوې، نو مي دا خوښه و بلل چې ستا سره په دې جنګ کي شریک سم، خالد ویل: هو دا ښه کار دی، ما نوري خبري ور سره شروع کړې، خالد زما له طرفه مطمئن او بېغمه ؤ ځکه زما سره هيڅ اسلحه نسته نو ده هم مجلس را سره شروع کړی او هغه د ده سره ملګري ښځې زموږ څخه څه لیري او ګوښه سوې.

عبدالله ﷺ وایي: کله چې ښځې لیري سوې نو مي خنجر را وایستی او پر خالد وارونه کوم ترڅو چې دا مي یقین سو چې اوس نو مړ دی د خالد سر مي پرې کړی او را سره وامي خستی، وروسته ښځې راغلې که ګوري سړئ مړ پروت دی او زه تللی یم، ښځو نارې او بُغاري کړې څو خلک سره راټول سوه څو عبدالله تللی او پټ سوی ؤ.

عبدالله ﷺ د هجرت د څلورم کال د محرم د میاشتي پر پنځم تاریخ په دغه خپله وظیفه پسې د مدینې منورې څخه رهي سو او د شنبې په ورځ چې د محرم د میاشتي (۲۳) تاریخ ؤ بیرته مدینې منورې ته ورسېدی، چې په دې حساب عبدالله ﷺ (۱۸) ورځې د مدینې منورې څخه غایب ؤ، اوس چې عبدالله مدینې منورې ته ورسېدی او رسول الله ﷺ چې د لیري ولیدی ورته خندل یې او وې فرمایل:

«أَفلَحَ وَجهُکَ یَا عَبدَ اللهِ! عبدالله وویل: أفلح وجهُکَ یَا رسولَ اللهِ!».

وروڼو! دا د عربو اصطلاح وه چې یو څوک به پر خپل مقصد کامیابه سو دغه جمله به ورته ویل کېده چې د لفظ ترجمه یې داسې ده (کامیابه او مقصد ته ورسېدی ستا مخ) نو ځکه د دواړو له طرفه دغه جمله و ویل سوه او عبدالله ﷺ د خالد بن سفیان الهُذلي سر د رسول الله ﷺ مخ ته کښېښاوه.

رسول الله ﷺ خپله لکړه و عبدالله ته ورکړه او وې فرمایل: د قیامت په ورځ دغه لکړه زما او ستا په منځ کي علامه او نښانه ده، عبدالله ﷺ دغه لکړه د مرګ تر وخته ور سره و ساتل او د مرګ په وخت کي یې وصیت وکړی چې دغه لکړه دي زما سره په کفن کي کښېښوول سي.

خالد بن سفیان الهُذلي چې د کفارو د رئیسانو څخه یو رئیس ؤ په دغه طریقه سره

ketabton.com - The Digital Library

و وژل سو او د عبدالله بن اُنیس په همت او مړانه سره مسلمانان د هُذیل د قبیلې د هغې لویې حملې څخه خلاص سوه، ځکه د خالد بن سفیان په وژل کېدلو سره د هذیل قبیله سره و پاشل سوه او پر مدینه منوره حمله پاته سوه.

د عَمرو بن العاص رضي الله عنه اسلام

په دغه وختو کي عَمرو بن العاص چي د قریشو او د مکې مکرمې د اهله څخه ؤ او پر هغه خپله عقیده د شرک یا بت پرستۍ ؤ غوښتل چي حبشې ته د تجارت دپاره ولاړ سي نو یې د څرمني څخه د جوړو سوو شیانو هدیې او تحفې (سوغاتونه) د حبشې د پاچا نجاشي دپاره ور سره واخیستې، چي په هم عینِ دغه وخت کي رسول الله ﷺ عَمرو بن اُمیه الضُمري رضي الله عنه حبشې ته د دې دپاره لېږلی ؤ چي اُم حبیبه د ابوسفیان لور رسول الله ﷺ ته ورپه نکاح کړي.

ام حبیبه رضي الله عنها چي مسلمانه وه او پلار یې ابوسفیان د کفر رئیس او د مکې مکرمې مشر ؤ، دغه ام حبیبه رضي الله عنها د خپل مېړه عبید الله بن جحش او نورو مسلمانانو سره حبشې ته په هجرت تللې وه او عبید الله بن جحش هلته په حبشه کي مړ سو، یا په بل روایت کي وایي: چي عبید الله بن جحش اسلام پرېښاوه او نصراني سو، څرنګه چي ښځه یې ام حبیبه رضي الله عنها مسلمانه وه نو یې دا پرېښوول، په هر حال یا یې مېړه مړ سو یا نصراني سو او اُم حبیبه رضي الله عنها یوازي پاته سوه، د بل په وطن او د هجرت په حال کي مېړه او سر پرست هم نه لري، نو رسول الله ﷺ په دوه سببه غوښته چي دا په نکاح کړي یو دا چي د دغي نکاح اوخپښۍ په سبب ابوسفیان د دې پلار چي د قریشو مشر دی د اسلام او مسلمانانو دښمني پرېږدي او ممکن اسلام ته تشویق سي (*ځکه په عربو کي خپښي او دوستۍ ته په درنه سترګه کتل کېده*) او بل دا چي دغه مسلمانه ښځه په حبشه کي بې سر پرسته نه سي پاته، نو رسول الله ﷺ دغه عَمرو بن اُمیه الضُمري رضي الله عنه حبشې ته ولېږی چي ام حبیبه و رسول الله ﷺ ته په نکاح کړي، عَمرو بن اُمیه رضي الله عنه او عَمرو بن العاص دواړه په یوه وخت کي حبشې ته ورسېدل، عَمرو بن العاص چي د رسول الله ﷺ قاصد په حبشه کي ولیدی په زړه کي یې دا فکر پیدا سو چي عَمرو

ketabton.com - The Digital Library

بن اُمیه ﷺ اسیر و نیسي او مکې مکرمې ته یې ور سره بوزي، کله چې عَمرو بن العاص د هدیو او تحفو سره د نجاشي مجلس ته ورغلی نو یې نجاشي ته یې و ویل: دغه عَمرو بن اُمیه ما ته را تسلیم کړه چې مکې ته یې را سره بوزم، نجاشي په قهر ورته و ویل: ته غواړې چې د هغه چا قاصد په لاس درکړم چې هغه ته ناموس اکبر راځي؟ یعني: جبریل علیه السلام ورته راځي، عَمرو بن العاص چې مشرک ؤ او د آسماني أدیانو معلومات نه ؤ ور سره په تعجب کې سو او ویل: څنګه ناموس اکبر ورته راځي؟

د حبشې پاچا نجاشي و عَمرو بن العاص ته وحيِ او د وحیو د نزول طریقه په تفصیل سره بیان کړه چې وحيِ څه شي دي او پخوانیو انبیاوو ته څنګه او د چا په واسطه سره نازلېدې او اوس و رسول الله ﷺ ته څنګه نازلیږي، د وحیو او انبیاء علیهم السلام په باره کې یې دومره تفصیل او معلومات ورکړه چې د عَمرو بن العاص اسلام خوښ سو او مسلمان سو.

ښه متوجه سی! عَمرو بن العاص ﷺ چې قریش او د مکې مکرمې اوسېدونکی دی د ده مسلمانېدل یا اسلام راوړل د حبشې د پاچا د نجاشي په واسطه سره وه، دا هم الهي قدرت دی چې د عربو څخه یو نفر بلکه د اهلِ مکې او قریشو څخه یو نفر د یوه حبشي په واسطه ایمان را وړي او مسلمانیږي.

دا د عَمرو بن العاص ﷺ د اسلام را وړلو قصه وه.

بیا چې عَمرو بن العاص مکې مکرمې ته ولاړی څه موده وروسته یې مدینې منورې ته هجرت وکړی او د رسول الله ﷺ سره یې بیعت وکړی، د عَمرو بن العاص هجرت او بیعت د مکې مکرمې تر فتحې د مخه وه چې د دغې واقعې تفصیل به په وروسته کې پر خپل وخت درته بیان سي.

او کله چې امِ حبیبه بنت ابوسفیان ته د رسول الله ﷺ له طرفه مرکه وسوه، په دغه نکاح کې د دې وکیل د دې د اقرباوو څخه یو نفرؤ چې نوم یې خالد بن سعید بن العاص ؤ او د رسول الله ﷺ وکیل عَمرو بن اُمیه الضُمري ﷺ ؤ او هغه څوک چې د نکاح خُطبه یې و ویل او نکاح یې و تړل د حبشې پاچا نجاشي ؤ، د اُم حبیبه رضي الله عنها مَهر څلور زره درهمه کښېښوول سو او د نکاح مهماني هم نجاشي جوړه کړه،

ketabton.com - The Digital Library

دا د اُمّ المومنين اُمِّ حبيبه بنت أبي سفيان رضي الله عنها سره د رسول الله ﷺ د نکاح قصه وه چي ولي او د څه مقصد دپاره رسول الله ﷺ په نکاح کړه.

د رجيع د اوبو غمجنه واقعه

د هجرت د څلورم کال د صفري په مياشت کي رسول الله ﷺ او مسلمانانو ته يوه زړه دردوونکې واقعه پيښه سوه چي د سيرت او تاريخ په کتابوکي د (فاجعهٔ ماء رجيع) په نامه سره يادېږي چي هغه واقعه داسي وه:

د عربو دوې قبيلې چي د عضَل او قاره په نامه سره يادېدلې، دغه قبيلې اسلام دښمني قبيلې وې او دا يې إراده وه چي پر مدينه منوره حمله وکړي، ځرنګه چي دغه قبيلې لويي او قوي قبيلې نه وې او يوازي دوی نه سوای کولای چي پر مسلمانانو حمله وکړي نو يې د هُذيل قبيلې ته نفر ولېږل او ويل: موږ غواړو چي پر مسلمانانو حمله وکړو تاسي هم په دغه جنګ کي زموږ مرسته وکړی، د هُذيل قبيلې و ويل: يا، مسلمانان قوي دي دوی زموږ مشر او سردار خالد بن سفيان زموږ په منځ کي و وژی نو موږ نه سو کولای چي پر مسلمانانو حمله وکړو مګر هو که مسلمانانو پر تاسي حمله وکړه هغه وخت بيا موږ ستاسي مرسته او کومک کوو، اوس نو د عضل او قاره قبيلې نه سي کولای چي يوازي دوی پرمسلمانانو حمله وکړي مګر هلته بيا د هذيل قبيلې وعده ور سره کړې ده که مسلمانانو پرتاسي حمله وکړه موږ مو مرسته کوو، اوس نو د عضل او قاره د قبيلو افراد داسي کارونه کوي چي مسلمانان مجبوره کړي چي پر دوی حمله وکړي نو يې څه وکړه؟

څو نفره يا يوه ډله يې رسول الله ﷺ ته ور ولېږل چي دغي ډلي په ښکاره سره ايمان راوړی او هلته په مدينه منوره کي د مسلمانانو سره ژوند کوي لمنځونه کوي او په ظاهره مسلمانان دي، بيا يې رسول الله ﷺ ته و ويل: يا رسولَ الله! که زموږ سره څو نفره د دې دپاره ولېږې چي هلته زموږ قوم ته اسلام او قرآن ور وښوي ښايي زموږ قوم هم مسلمانان سي او موږ دغه ستا نفرو ته جِوار يا امان ورکوو چي څوک به تکليف او آزار نه ورکوي، د نبي الرّحمه ﷺ هم اميد پيدا سو چي ښايي د عضل او قاره

ketabton.com - The Digital Library

قبیلې ایمان را وړي او کوم اصحاب چې زه ورلیږم هغه هم د دغو نفرو د جوار په سبب په امان کي دي، نو يې شپږ نفره یا په بل صحي روایت کي لس نفره د خپلو اصحابو کرامو څخه د دوی سره ولیږل چې دغه نفر ټول د قرآن مجید حافظان وه او د دوی مشر یې عاصم بن ثابت رضي الله عنه مقرره کړی، کله چې اصحاب کرام دغو قبیلو ته ور نژدې سوه نو یې د رجیع د اوبو سره واړول (*د رجیع اوبه د هذیل د قبیلې اوبه دي چې د جدې او رابغ په منځ کي وې*) دغه د مسلمانانو ملګرو خلکو چې منافقان دي د هُذیل د قبیلې یو کلي په خبر کړی چې هغو ته (بنولحیان) ویل کېدل، مسلمانان مطمئن او په بېغمه زړه سره ناست دي چې ناڅاپه لښکر پر را وګرځېدی او دوی یې محاصره کړل، مسلمانان فقط لس نفره دي او د کفارو ډله تر سلو نفرو زیات دي، مسلمانانو وویل: هغه عهد او امان څه سو؟ کفار وایي: نه عهد سته نه امان تسلیم سی، د مسلمانانو سره هم اسلحه سته مګر شمېر یې نسبت وکفارو ته لږ او هیڅ نه دی، نو مسلمانان یوې لوړي ته وختل او ویل نه تسلیمېږو، کفارو ورته وویل: موږ عهد او وعده درسره کوو که تاسي تسلیم سی موږ ستاسي څخه یو نفر هم نه وژنو.

عاصم رضي الله عنه وویل: زه خو د کافر په امان هیڅکله نه تسلیمېږم او نه ورکښته کېږم او تر هغو یې جنګ ورسره کاوه ترڅو چې عاصم رضي الله عنه د شپږو نورو ملګرو سره د غشو په ویشتلو په شهادت ورسېدی، اوس د مسلمانانو څخه فقط درې نفره پاته سوه چې هغه خُبیب بن عدي، زید بن الدَثنه او عبدالله بن طارق وه، کفارو بیا د دغو درو نفرو سره عهد او وعدې وکړې ویل: که چیري تاسي تسلیم سی موږ هیڅ تکلیف نه درکوو، نو دغو درو نفرو په خپل منځ کي سره وویل: موږ درې نفره نه سوکولای چې د پوره لښکره سره وجنګېږو په جنګ کي مو مرګ حتمي دی او که ځانونه تسلیم کړو بنایي دوی د خپلي وعدې سره موافق امان راکړي نو دغه درې نفره تسلیم سوه، اوس چې د هغي لوړي څخه ورکښته سوه کفارو د دوی په تړلو شروع وکړه، عبدالله بن طارق رضي الله عنه وویل: دا خو یې اول غدر نو یې په جنګ شروع وکړه، عبدالله بن طارق رضي الله عنه یې هم شهید کړی، بیا یې زید او خبیب رضي الله عنهما وتړل او مکې مکرمې ته یې بوتله هلته یې پر قریشو خرڅ کړه.

مګر د مخه تر دې چې کفار د دغه ماء رجیع د منطقې څخه ولاړ سي دوی غواړي

ketabton.com - The Digital Library

چي د عاصم بن ثابت رضي الله عنه هغه چي وژل سوی دی سر پرې کړي او له ځانه سره یې مکې مکرمې ته یوسي، دا ولې؟

که ستاسي په یاد وي د اُحُد په غزاء کي د کفارو د بیرغ اخیستونکو څخه دوه نفره د عاصم رضي الله عنه له طرفه و وژل سوه، هغه دوه ورونه چي د کفارو بیرغ یې پورته کاوه عاصم رضي الله عنه د هغو د مور سُلافې په حضور و وژل او سلافې و ویل: که هر چا د عاصم سر را ته را وړی د سر په کوپړۍ کي به یې شراب و چښم او سر به یې هغه سړي ته په سرو زرو ور ډک کړم.

نو اوس کفار غواړي چي د عاصم بن ثابت رضي الله عنه سر پرې کړي او سلافې ته یې د هغه انعام اخیستلو دپاره ور وړي.

خو دلته بیا یو بل کیفیت هم ؤ، هغه دا چي عاصم رضي الله عنه په پخوا کي چي دئ په مدینه منوره کي ؤ قسم کړی ؤ چي والله زه به په ټول عمر مشرک ته لاس ورنه وړم او نه به مشرک پرېږدم چي ما ته لاس را وړي او پسله دغه قسمه نه ده مشرک ته لاس ور وُړی ؤ او نه یې مشرک پرې ایښی ؤ چي ده ته لاس ور وړي، اوس مشرکان غواړي چي د ده سر یوسي مګر الله جل جلاله هغه د ده قسم د ده تر مرګ وروسته په داسي ډول سره ور پوره کړی چي مشرکان یې نه پرېښوول چي د عاصم رضي الله عنه جسد ته لاس ور وړي.

هغه داسي: چي د الله جل جلاله په امر دومره غالبوزي راغلې لکه یوه اوريځ او د عاصم رضي الله عنه د جسد پر شا وخوا ګرځي، دومره ډیري غالبوزي وې چي کفار د دغو غالبوزو په واسطه هیڅ نه سي کولای چي د عاصم رضي الله عنه جسد ته ور نژدې سي د الله جل جلاله د لښکرو څخه یو لښکر د دغه نېک او صالح سړي د جسد حفاظت او ساتنه کوي، کفارو هر څه کوښښ وکړی چي دغه جسد ور سره واخلي مګر غالبوزو نه پرېښوول چي ور نژدې سي د عاصم رضي الله عنه بدن یې د دوی څخه ساتی، کفارو سره و ویل: تر ماښامه صبر وکړی چي شپه سي غالبوزي په خپله ځي ځکه غالبوزي په شپه کي نه ګرځي، اوس چي شپه نژدې کیږي په الهي امر سره باران شروع سو او تر ماښامه دومره باران و اورېدی چي سېلونه و بهېدل، یو لوی سېل د عاصم رضي الله عنه پر جسد ورغلی او هغه یې ور سره یو وړی، کفارو هر څه کوښښ وکړی چي د عاصم رضي الله عنه جسد

ketabton.com - The Digital Library

راوګرځوي مګر سېل دومره لوی او قوي ؤ چي څوک ور نژدې کېدلای نه سي.
سیلاب د عاصم رضی الله عنه جسد تر ډېر لیري ځایه یووړی او بیا د سېل په منځ کي ښخ او ورک سو ځای یې هم چا ته نه سو معلوم چي چیري ښخ کړل سو، نو ځکه عاصم رضی الله عنه ته (دفینُ الله) یا (دفینُ الملائکه) ویل کېږي، یعني: الله جل جلاله یا ملائکو ښخ کړی دی.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه به ویل: الله جل جلاله د عاصم رضی الله عنه قسم د ده په ژوند او د ده په مرګ کي ورپوره او وفاء کړی، یعني: هیڅکله د کفارو لاس نه وررسېدی.

اوس نو د کفارو سره فقط دوه نفره بندیان پاته سوه چي یو یې زید بن الدَثنه رضی الله عنه ؤ او بل یې خُبیب بن عدي رضی الله عنه دی، دغه دوه نفره یې مکي مکرمې ته ورَسول او هلته یې پر قریشو خرڅ کړه، زید بن الدَثنه رضی الله عنه صفوان بن اُمیه رانیوی چي د خپل پلار (هغه چي په بدر کي وژل سوی ؤ) په بدل کي یې ووژني او د وژلو دپاره یې ترحرم دباندي تنعیم ته بوتلی، د زید رضی الله عنه د وژلو ننداري ته ابوسفیان د قریشو رئیس ور وتلی ؤ، ابوسفیان و زید رضی الله عنه ته وایي: یا زید په دې راضي یې چي محمّد ﷺ ستا پرځای زموږ سره بندي وای او هغه ستا پرځای وژل سوی وای؟ زید رضی الله عنه وویل: والله هیڅ مي نه ده خوښه او نه راضي یم چي محمّد ﷺ ته اوس پر هغه خپل ځای چي دئ ﷺ هلته دی زوز په جګ سي او زه خلاص سم، یعني: د ځان په مرګ خوښ یم خو دا نه قبلوم چي په رسول الله ﷺ زوز جګ سي، ابوسفیان وویل: والله ما داسي څوک نه دی لیدلی چي خپل ملګري دي دومره محبت ور سره لري او دومره دي پرګران وي لکه محمّد ﷺ چي پر خپلو اصحابو ګران دی او بیا یې زید رضی الله عنه شهید کړی.

مګر خُبیب بن عدي رضی الله عنه د حارث زامنو رانیوی، ځکه حارث د بدر په ورځ د خبیب رضی الله عنه له طرفه وژل سوی ؤ، اوس د حارث زامنو غوښتل چي د خپل پلار په بدل کي یې ووژني، نو خبیب یې د دوی د یوې آزادي سوي مینځې په کور کي د دې دپاره بندي کړی چي په وروسته کي یې ووژني، خو په دغه کور کي چي خبیب رضی الله عنه بندي دی یوه ښځه وه چي ده رضی الله عنه ته به یې خواړه ور وړل او بیا په وروسته کي هغه ښځه مسلمانه سوه نو هغه ښځه وایي:

والله ما د خُبیب په مثل بندي نه دی لیدلی، ځکه خبیب رضی الله عنه دننه په یوه کوټه

ketabton.com - The Digital Library

کي په ځنځيرانو تړلی ؤ خو زه چي به دغي کوټې ته د خوړو ور وړلو دپاره ورغلم په والله مابه ليدل چي ده ته به انګور پراته وه او د دغو انګورو وابشکي به دومره لوی وه لکه د سړي سر او په والله په دغه وخت کي په ټوله جزيرةُ العرب کي انګور نه وه، يعني: د انګورو موسم هم نه ؤ او ده ته به انګور پراته وه. ښځه وايي: ما به پوښتنه ځني وکړه چي دا انګور له کومه درته راغله؟ ته په کوټه کي په ځنځيرانو تړلی بندي يې او د مېوې موسم هم نه دی تا ته مېوه پرته ده دا له کومه درته راغله؟ خبيبﷺ به راته ويل: دا د الله جلّ جلاله له طرفه څخه ده (دا د خبيبﷺ کرامت ؤ)

بيا يې يوه ورځ خبيبﷺ ته خبر ورکړی چي نن ورځ ستا د وژلو ورځ ده، نو دهﷺ هغي ښځي ته چي دئ يې په کوټي بندي ؤ و ويل: که دي ماته يوه چاړه را ولېږل چي په هغه سره د خپل بدن ځيني وريښتان ايسته کړم، ښځي ويل: ښه دی، ښځه ولاړه او د يوه لس کلن هلک په لاس يې چاړه ورکړه چي هغه هلک د دې زوی ؤ ويل: دغه چاړه يوسه خبيب ته يې ورکړه، هلک چاړه واخيستل او ولاړی د هلک تر تګ وروسته ښځه پوه او متوجه سوه چي ما څومره غلط کار وکړی هلک او چاړه مي دواړه ور ولېږل، هلک به ونيسي په چاړه به يې حلال کړي.

اوس خو هلک تللی دی د ښځي نور څه په وسه نه وه پوره نو پسي ور رهي سوه، هلک تر ښځي د مخه خبيبﷺ ته ور رسېدلی دی او چاړه يې ورته ونيول، خبيبﷺ وويل: افسوس دي وي تا ښځي لره او بيا يې هلک ته وويل: آيا ستا مور د غدر او خيانت څخه نه بېرېدل؟ خير د هلک څخه يې چاړه واخيستل او هلک يې د ځان سره کښېناوه د ماشومانو پر قسم لوبي او محبت ور سره کوي، په دغه وخت کي د هلک مور په ځغستا ور ورسېدل او دا حال يې وليدی چي زوی يې د خبيبﷺ پرځنګانه ناست دی او د خبيب په لاس کي چاړه ده کولای سي چي دغه اوس هلک و وژني او د ځان انتقام واخلي، نو د ښځي څخه يوه لويه چغه وسوه، خبيبﷺ ورته وويل: و بېرېدې چي زه به يې و وژنم؟ زموږ مسلمانانو غدر عادت نه دی واخله زوی دي بوزه.

بيا نو د خبيبﷺ د وژني د ليدلو او ننداري دپاره ډېر قريش تنعيم ته ور و وتل، دلته نو خبيبﷺ ورته و ويل: که مو خوښه وي او دومره مي پرېږدی چي دوه رکعاته

ketabton.com - The Digital Library

لمونځ وکړم؟ کفارو ویل: وې کړه.

(خبیب رضي الله عنه هغه اول سړی دی چې د اعدام په وخت کې یې د لمونځ کولو طریقه کېښېښوول او رسول الله ﷺ چې دغه د ده لمونځ کول واورېدل دغه عمل یې رد نه کړی او په اسلام کې دغه د اعدام په وخت کې د لمونځ کولو طریقه پاته سوه. په وروسته کې هم ډېرو مسلمانانو دغه لمونځ کړی دی، دغه اوس چې د اعدام یا قصاص په وخت کې دوه رکعاته لمونځ کېږي دا هغه د خبیب رضي الله عنه طریقه او متابعت دی)

کله چې خبیب رضي الله عنه د لمانځه څخه فارغه سو نو یې و ویل: په والله که دا بېره نه وای را سره چې تاسي به وایاست: بې غیرته ؤ له مرګه وېرېدی ما به دغه لمونځ نور هم اوږد کړی وای مګر ستاسي د دغې خبرې په سبب مې لمونځ کوتاه کړی.

د لمانځه تر آداء کولو وروسته یې خبیب رضي الله عنه پر صلیب وځړاوه او د ده په وهلو یې شروع وکړه، په یوه وار یې نه وژني بلکه کرار کرار یې په تورو وهي، خبیب رضي الله عنه کفارو ته په ښرا کولو شروع وکړه او ویل:

« اللّهمَّ أحصِهِم عَدَدًا، واقتُلهُم بَدَدًا، وَلاَ تَبقِ مِنهُم أحَدًا»

د ابوسفیان سره خپل زوی معاویه ور سره ؤ زوی یې پر مځکه غځار کړی او ابوسفیان په خپله هم پر مځکه پرېوتی ځکه د مشرکانو دا عقیده وه: که چا ته ښرا کېږي او هغه نفر ځان پر مځکه واچوي هغه ښرا نه ور رسیږي نو ځکه دوی خپل ځانونه پر مځکه واچول، بیا نو خبیب رضي الله عنه و ویل: الٰهي موږ ستا د نبي رسالت و رساوه موږ تلو چې ستا دین خلکو ته و رسوو او هغو پر موږ ظلم وکړی او په دغه ډول مو وژني، الٰهي زموږ سلام ستا نبي ﷺ ته ورسوه او بیا و وژل سو.

په دغه وخت کې رسول الله ﷺ په مدینه منوره کې د خپلو اصحابو سره ناست ؤ او وې فرمایل: « لاَحَولَ وَلاَ قُوَّةَ الا بالله»

صحابهٔ کرامو پوښتنه څني وکړه چې څه پېښه ده؟ یا رسولَ الله!

رسول الله ﷺ و فرمایل: دا جبریل ؤ چې د خبیب د وژلو خبر یې را ته را وړی.

دا د خبیب بن عدي رضي الله عنه درجه او مقام ؤ چې جبریل علیه السلام له آسمانه مځکې ته راځي او د خبیب رضي الله عنه د وژل کېدلو خبر یې رسول الله ﷺ ته را وړی.

ketabton.com - The Digital Library

د بئر معونه فاجعه

په عين د غه مياشت کي چي دغه د رجيع د اوبو دردناکه حادثه پېښه سوه يوه بله غمجنه واقعه هم مسلمانانو ته پېښه سوه چي تر هغه اولي حادثې ډېره غمجنه او دردناکه وه، چي دغه واقعه د سيرت په کتابو کي د (بئر معونه) په فاجعه سره مشهوره ده او د هغې واقعې خلاصه داسي ده:

عامر بن مالک چي په ملاعبُ الأسنه سره مشهوره ؤ او د بني عامر د قبيلې چي په نجد کي واقع وه مشر او سردار ؤ رسول الله ﷺ ته ورغلی چي د اسلام عقيده او احکام څني واوري، پسله هغه چي قرآن او د اسلام احکام يې واورېدل اسلام يې خوښ سو مګر مسلمان نه سو، اسلام يې نه رَد کړی نه قبول، نو يې رسول الله ﷺ ته و ويل: يا محمّد! ﷺ که د مسلمانانو يوه ډله په نجد کي د بني عامر قبيلې ته را ولېږې چي اسلام او احکام يې ورته بيان کړي او ستا دين ته يې دعوت کړي زه اميد لرم چي هغه به يې قبول کړي او که زما قوم اسلام ته داخل سو زه هم د هغو سره يو ځای مسلمانېږم، رسول الله ﷺ و فرمايل: زه پر خپلو اصحابو د اهل نجد څخه بېرېږم، هلته نوري قبيلې سته چي د اسلام او مسلمانانو دښمني دي، عامر بن مالک و ويل: ستا اصحابو ته زه جوار ورکوم، که هر چا ستا پر اصحابو تېرئ او تجاوز وکړی لکه پر مور بني عامر چي يې تېرئ کړی وي، په دغه جِوار د رسول الله ﷺ اطمينان حاصل سو نو يې د خپلو اصحابِ کرامو څخه څو نفره بني عامر ته د لېږلو دپاره اختيار کړل *(د نفرو په شمېر او عدد کي دوه روايته دي څوک وايي (۴۰) نفره وه څوک وايي (۷۰) نفره وه خو د (۷۰) نفرو روايت صحي دی)*

رسول الله ﷺ د دغي اويا نفريزه ډلي مشر منذر بن عَمرو رضي الله عنه وټاکی، دغه اويا نفره ټول د قرآن کريم حافظان وه او په مسلمانانو کي علماء، ډېر صالح او د شرف خاوندان وه، کله چي عامر بن مالک ولاړی رسول الله ﷺ دغه نفر پسي ولېږل، دغه اصحاب کرامو په لار کي هم خلک اسلام ته دعوتول او اسلام يې ورته بياناوه، څو (بئر معونه) ته ورسېدل او هلته يې واړول (بئر) يعني: څاه، عادتاً خلک د اوبو

ketabton.com - The Digital Library

سره اړوي، نو دلته په دغه منطقه کې يو ځاه ؤ او مسلمانانو دلته واړول چې دغه منطقه د بني عامر او بني سُليم د قبيلو په منځ کې واقع وه.

دغه د مسلمانانو د اړولو منطقې ته يو بل د الله دښمن عامر بن طُفيل نژدې ؤ، چې دغه عامر بن طُفيل د عامر بن مالک ملاعبُ الأسنه وراره ؤ، اوس نو منذر بن عَمروﷺ چې د مسلمانانو د ډلې مشر دی د رسول اللهﷺ يو ليک چې دغه عامر بن طفيل ته يې ليکلی ؤ او هغه يې اسلام ته دعوتاوه د حَرام بن ملحانﷺ په لاس دغه عامر بن طفيل مشرک ته ورولېږی او حرام بن ملحانﷺ د انسﷺ د مور ام سُلَيمﷺ ورور دی، مګر عامر بن طفيل يو خبيث سړئ او د اسلام دښمن ؤ.

کله چې حرام بن ملحان ورغلی او د رسول اللهﷺ ليک يې ورکړی د مخه تردې چې دغه خبيث د رسول اللهﷺ ليک و وايي ليک يې ځيري کړی او د خپلو نفرو څخه يې يوه ته اشاره وکړه چې وهه يې، هغه نفر هم نېزه پورته کړه او حرام بن ملحانﷺ يې پر شا داسي و واهه چې نېزه يې تر ځيګر و وتل، په دغه وخت کې حرامﷺ ناري کړه: (الله اکبر، فُزتُ وَ ربِّ الکعبه) يعني: د کعبې په رب مي دي قسم وي چې کامیابه سوم، بيا نو غځار سو او شهيد و وژل سو، دغه وَهل په غدر او خيانت سره وه ځکه قانون داسي دی چې قاصد يا لېږل سوی نفر نه وژل کيږي او دغه عامر بن طفيل خائن قاصد و وژی.

هغه نفر چې حرامﷺ يې و واهه هغه وايي: زه په تعجب کې سوم ما و وژی او دئ وايي زه کامیابه سوم، دا ځکه چې قاتل پر آخرت، جنت او دوږخ، د ښه او بد عمل پر جزاء ايمان نه درلودی، نو خود په کامیابي هم نه پو هېدی، مګر حرامﷺ چې مسلمان ؤ د هغه دپاره شهادت پوره کامیابي وه او په خوشاله سو نو ځکه يې و ويل: په والله کامیابه سوم، خو بيا په وروسته کې هغه قاتل هم مسلمان سو او دئ وايي: چې زما د اسلام سبب دغه د حرامﷺ جمله وه چې ويل: (فُزتُ وَربِّ الکعبه)

اوس چې عامر بن طفيل ملعون دغه قاصد حرام بن ملحانﷺ په غدر او خيانت سره و وژی نو يې قصد وکړی چې د ده هغه نور ملګري (مسلمانان او حافظان) هم و وژني، اول خو يې د بني عامر د قبيلې څخه د مسلمانانو پر وژنه مرسته وغوښتل خو

ketabton.com - The Digital Library

هغو دغه د ده غوښتنه نه کړه قبوله ځکه ویل ملاعبُ الأسنه جوار او امان ورکړی دی، بیا یې د بني سُلیم د قبیلو څخه وغوښتل چې د دغه مسلمانانو په وژلو کې مرسته ور سره وکړي، د بني سُلیم د قبیلو څخه درو قبیلو دغه د ده غوښتنه قبوله کړه چې هغه قبیلې د: عُصَیّه، رَعل او ذَکوان قبیلې وې، کفارو لښکر سره را ټول کړی او د رسول الله ﷺ د اصحابو پر شا وخوا را وګرځېدل، مسلمانان چې د عامر بن مالک یا ملاعب الأسنه په جِوار کې وه او هغه د دغو ټولو قبیلو رئیس ؤ په بېغمه زړه ناست دي، خوک عبادت کوي خوک قرآن مجید وایي هیڅ داسي فکر یې نه کاوه چې څوک دي حمله پر وکړي، چې ناڅاپه لښکر پر زا وګرځېدی او له هره طرفه یې حملې پر شروع کړې د (۷۰) نفرو مسلمانانو او د درو قبیلو د خلکو په منځ کې جنګ شروع سو مسلمانانو تر هغو جنګ وکړی چې اول تر آخره ټول شهیدان سوه بېله دوو نفرو چې یو یې عَمرو بن اُمیه الضمري رضي الله عنه ؤ او بل یې منذر بن عُقبه الأنصاري رضي الله عنه ؤ چې دغه دوه نفره د خپله ځایه څخه لیري تللي وه او د مسلمانانو اوښان یې څارل، خو یو بل درېیم نفر هم چې کعب بن زید بن النجار نومیدی ډېر زخمي ؤ او د وژل سوو کسانو په جمله کي پروت ؤ مګر روح پکښې ؤ، کفار یې په ژوند نه سوه پوه هغه هم پاته سو، چې بیا د خندق په غزاء کي شهید ووژل سو.

دلته د بئر معونه سره پاته مسلمانان ټول شهیدان کړل سوه، خو هغه دوه نفره لیري وه او اوښان یې څارل، دوی هلته په دښت کي دي او له هغه ځایه یې ولیدل چې پر هغه منطقه چې د دوی ملګرو اړولي دي په هوا ډېر مرغان ګرځي ویل والله دغه مرغان په یوه سبب دلته راټول سوي دي (*دا د دښتي خلکو تجربه ده یو شئ یې حس کړی*) نو هغه خپلي منطقې ته په ډېر احتیاط ور نژدې سوه او د یوې لوړې غونډۍ څخه یې ورته وکتل، وې لیدل چې ملګري یې ټول وژل سوي دي او سرونه یې پرې سوي دي، اوس دغه دوه نفره مشوره سره کوي چې موږ باید څه وکړو؟

عَمرو بن اُمیه رضي الله عنه و ویل: زما په فکر موږ باید ولاړسو او رسول الله ﷺ خبر کړو چې دغسي واقعه پېښه سوه مګر انصاري و ویل: والله زه په دې نه یم راضي چې له هغه ځایه څخه ولاړسم چې هلته منذر بن عَمرو رضي الله عنه وژل سوی دی زه هم باید د ده

ketabton.com - The Digital Library

سره و وژل سم، نو یې په دواړو پر کفارو حمله وکړه. انصاري هم شهید کړل سو او عمرو بن اُمیه رضي الله عنه یې ژوندئ ونیوی اوس نو عَمرو بن اُمیه د کفارو په لاس کي بندي سو او عامر بن طفیل د خپله ځانه سره بوتلی پوښتنه یې ځني وکړه چي څوک او د کوم ځای یې؟ عَمرو رضي الله عنه وویل: د بني الضُمره څخه یم، عامر بن طفیل وویل: دا څنګه ښه کار وسو زما مور نذر اېښی ؤ چي د بني الضُمره څخه به یو مریئ آزادوي.

اصلاً بني الضمره ټول حُر او آزاد وه په هغو کي مریئ نه ؤ او د عامر مور دغسي سخت او مشکل نذر اېښی ؤ او اوس د هغې نذر د عَمرو رضي الله عنه په ایله کولو سره آداء کېږي.

نو عامر بن طفیل وویل: زه دي د دې دپاره ایله کوم چي زما د مور نذر آداء سي، د عَمرو بن اُمیه رضي الله عنه سر یې ور وخروی (چي *دا په هغه وخت کي د مریي توب علامه وه*) او بیا یې ایله کړی، عَمرو بن اُمیه رضي الله عنه په زهیر او غمجن زړه د مدینې منورې پر طرف په داسي حال کي رهي سو چي ډېر ترخه خبرونه ور سره وه، د رسول الله ﷺ د اویا نفرو هغو اصحاب کرامو چي په مسلمانانو کي د ډېر فضیلت خاوندان او د قرآن مجید حافظان وه د شهادت خبر ور سره دی، چي دې واقعې یو وار بیا د اُحُد غمجنه ورځ ور په یادول، په اُحُد کي (۷۰) نفره مسلمانان په مخامخ جنګ کي و وژل سوه، مګر دلته (۷۰) نفره په غدر او خیانت و وژل سوه، اوس نو عَمرو بن اُمیه چي مدینې منورې ته رهي دی په لار کي یوه قصه لري چي د هغې واقعې څخه ډېره لویه مسئله جوړه سوه چي لږ وروسته به دغه قصه درته بیان سي.

خو اوس دلته د بئر معونه سره د رسول الله ﷺ (۷۰) نفره اصحاب په غدر او خیانت سره شهیدان کړل سوه. ښله دې څخه چي دوی د جنګ تیاري او آمادګي ولري یا دي خبر ورکړل سي، دوی د ملاعب الأسنه په جوار کي وه او په یوه ناګهاني ډول سره لښکر پر را وګرځېدی په ظلم او خیانت په نجد او غطفان کي د بني عامر په قبیلو کي ووژل سوه، دا خبر و ملاعب الأسنه ته هغه چي د بني عامر د قبیلو رئیس او سردار ؤ ورسېدی، هغه په ډېر قهر او غضب سره وویل: هغه کسان چي ما جوار ورکړی ؤ څنګه وژل کیږي؟ ما جوار ورکړی او عامر بن طفیل و وژل؟ نو په ډېر قهر د عامر بن طفیل پر طرف ور رهي سو هلته چي ورغلی ښله پوښتني یې حمله پر وکړه په نېزه یې پر اوږه

ketabton.com - The Digital Library

و واهه، عامر بن طفیل زخمي سو مګر مړ نه سو، بیا یې قوم په منځ کي و دربډی او دوی یې سره خلاص کړه، خو عامر بن مالک په دغه واقعه ډېر غمجن ؤ چي څنګه هغه خلک وژل کیږي چي ده جوار ورکړی وي؟ او له دغه غمه یوه هفته وروسته مړ سو.

کله چي رسول الله ﷺ ته د خپلو (۷۰) نفرو اصحاب کرامو د وژل کېدلو خبر ورسېدی او هغه هم په دغه ظالمانه او وحشیانه طریقه سره وژل سوي دي ډېر غمجن او خواشینی سو، رسول الله ﷺ به همېشه ژړل، د اصحابِ کرامو دومره لویه ډله او بیا د قرآن مجید حافظان ټول په یوه وار په غدر او خیانت سره وژل کیږي! ډېره غمجنه واقعه ده، د اُحُد د غزاء لږ وخت تېر سوی دی (۷۰) نفره هلته شهیدان سوه او بیا (۱۰) نفره د بني لَحیان له طرفه لږ ورځي د مخه و وژل سوه او اوس (۷۰) نفره په نجدکي بېله جنګه په غدر او خیانت سره و وژل سوه او ټوله هم د قرآن کریم حافظان وه، دا ډېر لوی غم او دردوونکې فاجعه وه، نو خود رسول الله ﷺ د دغو واقعو په پېښېدلو سره چي ټوله هم په څو ورځو کي پرله پسې پیښې سوې ډېر زیات غمجن ؤ، غم او پرېشاني ترداسي اندازې پر غالبه سوه چي همېشه به یې دغو قبیلو ته چي په غدر او خیانت سره یې د ده ﷺ اصحاب وژلي وه ښراوي کولې.

امام بخاري د انس ﷺ څخه روایت کوي چي رسول الله ﷺ (۳۰) ورځي د سهار په لمانځه کي هغو قبیلو ته ښراوي کولې چي د ده ﷺ اصحاب یې وژلي وه چي هغه د (رَعل او زَکوان، لَحیان او عُصَیّه) قبیلې وې او ویل به یې چي د عُصَیّه قبیلې د الله او د هغه د رسول نافرماني وکړه، ترڅو چي الله جل جلاله پرخپل نبي قرآن نازل کړی او موږ هغه و وایه چي هغه د الله جل جلاله دا قول ؤ:

﴿بَلِّغُوا قَومَنَا اَنَّا لَقِينَا رَبَّنَا فَرَضِيَ عَنَّا وَرَضِينَا عَنهُ﴾

ژباړه: زموږ قوم ته دا حال و رسوی چي موږ د خپل رب سره ملاقي سوو هغه زموږ څخه راضي ؤ او موږ د هغه څخه راضي یو.

دا د هغو شهیدانو قول دی چي په ظلم او خیانت سره وژل سوي وه او الله جل جلاله د هغو دغه د رضائیت پیغام و رسول الله ﷺ او د هغو وکورنیو ته په قرآني آیات سره ورساوه، رسول الله ﷺ د دغه آیات په نزول سره هغه د سهار په لمانځه کي قنوت

ketabton.com - The Digital Library

ويل، يا ښرا کول پرېښوول او په وروسته کې دغه آيات منسوخه سو.

موږ مخ کې و ويل: چې عَمرو بن اُميه الضَمري رضي الله عنه پسله هغه چې د ده ټول ملګري د عامر بن طفيل له طرفه په شهادت و رسېدل او بيا دئ بندي و نيول سو نو عامر بن طفيل دئ د دې دپاره ايله کړی چې د عامر د مور نذر آداء سي، پسله هغه چې د ده سر يې ور وخراوه دئ د مدينې منورې پر طرف په غمجن زړه رهي دی، د مدينې منورې څخه چې راتلی (٧٠) نفره وه او اوس يوازي دئ مدينې منورې ته ځي چې رسول الله ﷺ د دغې غمجنې واقعې په حال خبر کړي، پسله هغه چې ستړی سو په لار کې د يوې وُنې تر سايې لاندي کښېنستی، وروسته دوه نفره نور هم راغله چې د بني کلاب د قبيلې څخه وه (*بني کلاب د بني عامر د قبيلو يو ښاخ دی*) هغه هم تر دغه سايه لاندي کښېنستل عَمرو بن اُميه رضي الله عنه پوښتنه ځني وکړه چې تاسي څوک ياست؟ هغو ويل: موږ د بني عامر څخه يو، عَمرو هم ښه خوږ مجلس ور سره شروع کړی پسله خبرو اترو هغه دوه نفره بيده سوه، عَمرو بن اُميه رضي الله عنه ور ولاړ سو هغه دواړه يې و وژل، عَمرو رضي الله عنه په دې خوشاله دی چې ما خو لږ څه انتقام او بدله واخيستل حال دا چې هغو نفرو د رسول الله ﷺ له طرفه د جوار او أمان عهد او وعده درلودل، خو عَمرو بن اُميه په دغه عهد نه ؤ خبر، نو اوس عَمرو بن اُميه رضي الله عنه داسي دوه نفره وژلي دي چې هغه د رسول الله ﷺ له طرفه د أمان عهد او وعده لري.

خير عَمرو رضي الله عنه مدينې منورې ته ورسېدی او رسول الله ﷺ يې د خپلو اويا نفرو ملګرو په شهادت خبر کړی او هم يې د هغو دوو نفرو حال ورته و وايه چې په لار کې يې وژلي وه، رسول الله ﷺ ورته و ويل: تا داسي دوه نفره وژلي دي چې د هغو سره زه د صلحې او أمان عهد او وعده لرم او اوس مجبوره يم چې د هغو ديت به ورکوم رسول الله ﷺ د بني کلاب قبيلې ته چې د بني عامر يو ښاخ دی حال و لېږی چې عَمرو بن اُميه په بې خبري کې دغه دوه نفره و وژل ځکه دئ نه ؤ خبر چې هغه د رسول الله ﷺ په جوار کې دي نو زه به ستاسي د رضائيت دپاره د دغو دوو وژل سوو نفرو ديت درکړم.

د مسلمانانو او کفارو دغه فرق دی: دا هغه بني عامر وه چې د رسول الله ﷺ

ketabton.com - The Digital Library

(۷۰) نفره اصحاب يې سره د دې چې د دوی د مشر او رئيس له طرفه يې د جوار او أمان عهد هم درلودی دوی په غدر او خيانت سره و وژل.

مګر يوازې رسول الله ﷺ نه بلکه ټول مسلمانان د غدر جواب په غدر سره نه وايي، غدر او خيانت د مسلمانانو خوی او خصلت نه دی، رسول الله ﷺ اوس د هغو دوو نفرو چې په سهوه او خطاء کې وژل سوي دي ديت ورکوي.

نو رسول الله ﷺ د هغو دوو وژل سوو نفرو د ديت په را ټولولو شروع وکړه او عَمرو بن أميه رضي الله عنه ته يې د هغه د نه خبرتيا په سبب عفوه وکړه خو د ديت په جمعه کولو کې هم يوه واقعه پېښه سوه چې هغه واقعه د بني النضير د يهودو سره د غزا سبب وګرځېدل.

د بني النضير د يهودو سره غزاء

مور مخ کې درته ويلي وه چې يهود په خپلو زړوکې و اسلام او مسلمانانو ته سره ايشېدل مګر څرنګه چې دوی د جنګ او مقابلې خلک نه وه بلکه د دوی کار دسيسې، غدر او خيانت ؤ او د مسلمانانو سره يې حسد او دښمني کول، نو د دغو دښمنيو دپاره يې داسي چمونه او حيلې استعمالولې چې مسلمانانو ته تکليف او آزار ورسيږي خو د دوی سره يې جنګ و نه سي، سره د دې چې د يهودو او مسلمانانو په منځ کې لکه دمخه چې درته وويل سوه د صلحې او همکارۍ عهد او وعدې موجودې وې خو دوی د دغه خپلو خيانتو او دسيسو څخه لاس نه اخيستی، پسله هغه چې د بني قينقاع يهود و شړل سوه او کعب بن الأشرف يهودي و وژل سو، نو ر يهود پر خپلو ځانو وبېرېدل هغه شدت او ښکاره دښمني يې پر ښوول لږ څه آرام سوه، مګر د اُحُد تر جنګ وروسته بيا زړه په نوتی او جُرئت يې پيدا کړی خپله دښمني او خيانتونه يې په ښکاره سره کول د مدينې منورې د منافقانو او د مکې مکرمې د مشرکانو سره يې په پټه ارتباطونه نيول، د هغو په ګټه او د مسلمانانو په ضرر يې کارونه کول، رسول الله ﷺ د دوی پر دغو اعمالو او افعالو صبر کاوه تر څو چه د رجيع د اوبو او د معونه د څاه واقعې پېښې سوې، د دغو واقعو په پېښېدلو سره د يهودو نور هم جرئت او جسارت زيات سو، تر څو داسي يوه دسيسه يې جوړه کړل چې د هغې په واسطه سره يې غوښته چې رسول الله ﷺ له

ketabton.com - The Digital Library

منځه یوسي او وې وژني چې د هغې دسیسې تفصیل داسي دی:
رسول الله ﷺ غواړي چې هغه د بني کلاب د قبیلې د دوو وژل سوو کسانو دیت جمعه او ټول کړي، تاسي ته معلومه ده چې د یوه نفر دیت سل اوښه دی او د دوو نفرو دیت دوه سوه اوښه کیږي او د مسلمانانو حالت د خوارۍ او غریبۍ دی، څومره شئ چې مسلمانانو په خپل منځ کي ټولولای سوای هغه ټول سو، خو رسول الله ﷺ غواړي چې یهود هم په دغه دیت کي مرسته ور سره وکړي ځکه دغه کار د هغه عهد او معاهدې د مادو په سبب پر یهودو لازم ؤ چې دوی او مسلمانانو سره درلودل، که ستاسي هغه معاهده په یاد وي چې رسول الله ﷺ د یهودو سره لیکلې وه په هغه کي یوه ماده داسي وه چې یهود او مسلمانان په غم او ښادي کي سره شریکان دي، نو اوس چې کوم مشکل مسلمانانو ته پېښ دی په هغه کي یهود باید حصه ور سره واخلي، رسول الله ﷺ د څو نفرو اصحاب کرامو په ملګرتیا د بني النضیر یهودو ته ورغلی د هغو د مشرانو سره یې و لیدل چې په دغه دیت کي مرسته را سره وکړی، یهودو و ویل: ستا د عزت او کرامت په سبب به د دغو دوو نفرو په دیت کي مرسته در سره وکړو خاصتًا دغه بني عامر بیا د بني النضیر د یهودو حُلفاء هم وه نو د بني النضیر یهودو و ویل: بني عامر زموږ حُلفاء هم دي موږ باید خامخا په دې دیت کي ستا سره مرسته وکړو، ته کښېنه موږ به کومک را ټول کړو او درته را به یې وړو، رسول الله ﷺ هم د دوی د قلا د یوه دېواله سره د حضرت ابوبکرالصدّیق او حضرت عمر فاروق او حضرت علي او نورو اصحاب کرامو په ملګرتیا په دې انتظار کښېنستی چې یهود دغه خپله وعده پر ځای کړي او مالونه ورته را وړي، یهود ولاړل هلته ګوښه سره یو ځای سوه او د رسول الله ﷺ د وژلو مشوره سره کوي، ویل والله محمّد ﷺ بیا بل وخت پر دغسي حال یوازي نه سی پیدا کولای فقط څو نفره اصحاب ور سره دي نه اسلحه ور سره سته نه د ساتني دپاره ملګري، دغه اوس د ده ﷺ د وژلو دپاره ډېره ښه موقع ده، سبحان الله! تاسي د یهودو غدر او خیانت ته وګوری: د دې پر ځای چې د مرستي د ټولولو په باره کي فکر وکړي دوی د رسول الله ﷺ د وژلو په باره کي فکر کوي، نو ویل: څوک دغه د مېچني پل (یوه لویه ډبره) اخلي او بام ته خیژي له هغه

ketabton.com - The Digital Library

ځایه یې د رسول الله ﷺ پر سر ور ایله کوي؟ په دوی کې هغه بد بخته چې عَمرو بن جَحاش بن کعب نومېدی هغه و ویل: زه دا کار کوم. سلام بن مشکم یهودي و ویل: دا کار مه کوی په والله هغه دغه ستاسي په قصد او إراده خبرېږي او دا کار د هغې تړون یا وعدې ماتېدل دي چې زموږ او د ده په منځ کې ده. خو چا د سلام بن مشکم پر خبره غوږ و نه نیوی او د خپلې نقشې د عملي کولو إراده یې وکړه، نو عَمرو بن جَحاش یهودي د مېچنې پل چې یوه لویه ډېره ده واخیستې او بام ته وختی غواړي چې دغه ډېره د رسول الله ﷺ پر سر ور وغورځوي.

مګر رسول الله ﷺ ته د الله جل جلاله له طرفه جبریل علیه السلام راغلی او د یهودو په دغه چم او خیانت یې خبر کړی، رسول الله ﷺ په ډېره آرامي له خپله ځایه ولاړ سو او په سره سینه رهي سو، هیچا ته یې هیڅ و نه ویل، صحابهٔ کرام ناست دي او دا یې فکر دی چې رسول الله ﷺ د یوه ضرورت دپاره ولاړ سو ځکه دوی ته یې څه و نه ویل نو دوی ناست دي او د رسول الله ﷺ د بیرته را تګ انتظار کوي، د یهودو هم دا خیال دی چې رسول الله ﷺ د یوه ضرورت دپاره ولاړ سو او بیرته راځي ځکه اصحاب یې پرېښوول، نو خود اصحاب کرام او یهود ټول د رسول الله ﷺ د راتګ په انتظار دي مګر رسول الله ﷺ مخ پر مدینه منوره رهي سو، څرنګه چې رسول الله ﷺ و ځنډېدی اصحابِ کرام هم پسي رهي سوه، په لار کي په رسول الله ﷺ پسي ور ورسېدل او ویل: یا رسولَ الله! ته را رهي سوې او موږ په تا نه وُ خبر.

رسول الله ﷺ دوی د یهودو په هغه بد قصد او شومه إراده خبر کړه.

کله چې مسلمانان مدینې منورې ته ورسېدل رسول الله ﷺ محمّد بن مسلمه رضی الله عنه د بني النضیر یهودو ته ور ولېږی چې دوی ته و وایي: رسول الله ﷺ فرمایي: د مدینې منورې څخه ووزی دلته به نه اوسېږی او تاسي ته مي لس ورځي مهلت درکړی دی که مي تر لسو ورځو وروسته ستاسي څخه هر یو په مدینه منوره کي ولیدی د هغه سر ور پرې کوم.

یهود هم وېرېدل او بېله بارېدلو یې بله چاره نه لیدل نو یې خپل بار او بُنه سره تړل چې د مدینې منورې څخه ووزي، په دغه وخت کې عبدالله بن اُبيّ بن سلول منافق نفر ور ولېږل چې تاسي اوس څه کوی؟ ثابت و درېږی خپل وطن ولي پرېږدی

ketabton.com - The Digital Library

زما سره دوه زره نفره را سره دي زه هغه خلک درلېږم چې ستاسي د دفاع دپاره ستاسي په قلاوو کې در سره کښېني او دغه نفر ستاسي د ساتني دپاره ځانونه وژني، الله جل جلاله د دغه منافق حالات په سورة الحشر کې بيانوي او فرمايي:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ ﴾
[الحشر: ١١]

ژباړه: آيا ته هغو کسانو ته نه ګورې چې منافقان او غادران سوي دي؟ چې دوی هغه خپلو کافران سوو ورونو ته چې د اهل کتابه څخه دي وايي: قسم دی که تاسي د مدينې څخه وايستل سی نو خامخا موږ هم ستاسي سره وزو او ستاسي د ضرر په باره کې يا ستاسي د ضرر دپاره موږ د هيچا هيڅ خبره هيڅکله نه منو او که چيري ستاسي سره جنګ شروع سي نو خامخا موږ ستاسي مرسته او کومک کوو.

دغه آيات د هغه عبدالله بن أُبئ منافق په باره کې نازل سو چې په پټه يې يهودو ته پيغام ولېږی چې تاسي مه بېرېږی او خپل ځانونه يوازي مه بولی که مسلمانان و غواړي چې تاسي له مدينې منورې څخه وباسي موږ ستاسي سره ولاړ يو او که خبره ترجنګه ورسېدل موږ ستاسي مرسته کوو، دا زموږ قطعي فيصله ده او زيات تردې موږ ستاسي په باره کې د هيچا خبره نه اورو او نه د چا پروا لرو، خو الله جل جلاله نور هم فرمايي:

﴿ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴾ [الحشر: ١١]

يعني: الله جل جلاله شاهدي ورکوي چې دغه منافقان خامخا په دغو خبرو کې درواغجنان دي، د منافقانو دغه خبري د زړه څخه او په رشتيا سره نه دي، فقط د مسلمانانو سره د جنګولو دپاره خلک پورته کوي، دغه خبري په ژبه سره کوي او هيڅ عمل نه په کوي.

د عبدالله بن أُبئ په دغه پيغام سره يهودو په خپلو ځانو کې قوت او طاقت حس کړی او پر دې ټينګ سوه چې نه وزو بلکه جنګ کوو، د يهودو رئيس حُيَی بن أخطَب د منافقانو د وعدو په طمعه سو نو يې رسول الله ﷺ ته حال ولېږی او ويل: موږ له خپله وطنه نه وزو او ته چې هرڅه کولای سې هغه وکړه.

ketabton.com - The Digital Library

په دې کې هيڅ شک نشته چې دغه اوسنۍ حالت و مسلمانانو ته د دوی په تاريخ کې ډېر تکليفي حالت دی، ځکه په دغه خطرناکه وخت کې د يهودو سره د مسلمانانو د جنګ کولو عواقب يا وروستنۍ نتيجې د خطرو څخه خالي نه دي او تاسي وليدل چې ټول عرب مسلمانانو ته يو لاس سوي دي، د اُحد تر جنګ وروسته يې د مسلمانانو د دعوت ډلې په هغه خائنانه شکل سره په شهادت و رسولې او بيا د بني النضير يهود دومره قوي وه چې د دوی د تسليمېدلو احتمال ډېر لېري ؤ، نو که په دغسې شرايطو کې د بني النضير د يهودو سره جنګ وسي په نتيجه کې د مسلمانانو دپاره ډېر ناخوښه کارونه په وجود راوړي.

مګر هغه حالت چې مسلمانانو ته د ماء رجيع او بئر معونه، د واقعو په سبب پېښ ؤ، په دوی کې يې د دغو جرائمو او خيانتو په مقابل کې حساسيت زيات کړی ؤ، دا چې د مسلمانانو د ډلو او افرادو سره دغه خيانتونه کيږي د دوی احساسات يې پر جوش را وستلي وه، د خائنانو په مقابل کې د دوی د انتقام اخيستلو احساس دوه چنده سوی ؤ نو ځکه يې د رايو په اتفاق دا تصويب کړه چې د بني النضير د يهودو سره بايد جنګ وسي، خاصتًا چې دوی د رسول اللهﷺ د وژلو دسيسه هم جوړه کړې وه، نو ويل هرڅه چې پېښيږي خو د يهودو سره بايد جنګ وسي.

اوس چې رسول اللهﷺ ته د بني النضير د يهودو د رئيس له طرفه هغه د نه باربدلو او د جنګ کولو جواب ورسېدی رسول اللهﷺ تکبير و وايه او اصحابِ کرامو هم تکبيرونه و ويل، رسول اللهﷺ د مسلمانانو لښکر جوړکړی د لښکر بيرغ يې حضرت علي بن أبي طالب رضي الله عنه ته ورکړی او لښکر د بني النضير د يهودو پر طرف ور رهي سو، لښکر هلته ورسېدی او يهود يې محاصره کړل، يهود په خپلو قلاوو ننوتل دروازې يې بندې کړې او د قلاوو د بامو څخه مسلمانان په غشو او ډبرو ولې، مسلمانان مجبوره سوه څه پرشا ولاړل او د دوی څخه يې لېرې خېمې و درولې، داسي ځای يې واړول چې د يهودو غشي نه وررسيږي مګر د يهودو ډېر باغونه او لوی کښتونه تر قلا دباندې وه او د دغو وُنو د شاوو څخه يې پر مسلمانانو د غشو وارونه کول، نو رسول اللهﷺ امر وکړی چې د دوی د خُرما يا کجور ټوله وُنې ور قطعه او

ketabton.com - The Digital Library

پرې کړی، صحابهٔ کرامو د وُنو په رېبلو شروع وکړه، کله چې يې ځينې وُني ورېبلې يهود وارخطا سوه وې ليده چې په باغو کې يې وُني چپه کيږي، زړونه يې و لوېدل چې مالونه يې له منځه ولاړل او يهودو ته مال تر هرڅه ګران دی، تاسې ته معلومه ده چې يهود د مال او پيسو سره تر اندازې زيات محبت لري، نو يې رسول الله ﷺ ته حال ولېږی چې يا محمّد! ﷺ وُني ولې پرې کوې؟ د وُنو څه ګناه ده؟

رسول الله ﷺ و فرمايل: يا به تسليمېږی يا ټوله وُني او درختې مو در پرې کوو.

الله ﷻ په دغه باره کې د سورةُ الحشر په (٥) نمبر آيات کې فرمايي:

﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ۝﴾. [الحشر: ٥]

ژباړه: هغه چې تاسې د خرما د وُنو تنې پرې کوی يا يې پر خپلو بېخو يا تنو ولاړې پرېږدی دغه ټول د الله ﷻ په حکم سره دي او دا د دې دپاره دي چې الله ﷻ فاسق او نافرمانه يهود رسوا کړي.

يهودو څه نور هم صبر وکړی او ويني چې وُني يې نوري هم چپه کيږي، نو يې سره و ويل چې مالونه مو ټول ولاړل او بيا نو بېله ماله موږ ژوند څه کوو، نو يې مسلمانانو ته حال وليږی چې موږ تسليمېږو خو په يوه شرط، هغه دا چې موږ د مدينې څخه وزو، مدينه پرېږدو او هر هغه شئ چې موږ يې زموږ د مالو څخه غواړو هغه را سره وړو، رسول الله ﷺ هم موافق سو او وې فرمايل: هر هغه شئ چې پر اوښانو وړلای سی هغه در سره يوسی مګر اسلحه به نه درسره وړی بېله اسلحې څخه چې بل هر شئ در سره وړلای سی يُو يې سی، مقصد دا چې د بني النضير د يهودو سره پردې فيصله وسوه چې مدينه منوره به پرېږدي او جنګ و نه سو.

د بني النضير يهود بېله جنګه تسليم سوه، د بني قريظه يهودو هم دوی تنها پرېښوول، عبدالله بن اُبیٔ منافق هم په هغه خپلو وعدو کې خيانت ور سره وکړی، د غطفان قبيلې چې د بني النضير حليفان يا معاهدين وه هغو هم خيانت ور سره وکړی، هيچا د دوی مرسته او کومک و نه کړه او نه يې د دوی څخه دغه شر منعه کړی، نو ځکه الله ﷻ دغه د دوی د حال دپاره يو مثال ذکر کړی او دوی يې هغسې

ketabton.com - The Digital Library

وبلل، الله ﷻ په سورة الحشر کې فرمايي:

﴿كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾﴾. [الحشر: ١٦]

يعني: د وعدې په مخالفت کې د دغو منافقانو مثال داسې دی: لکه د شيطان په مثل کله چې انسان ته و وايي: کافر سه او کوم وخت چې هغه انسان کافر سو نو شيطان ورته وايي: زه ستا څخه بېزاره او جلا يم، زه د رب العالمين الله څخه بېرېږم.

مقصد دا چې د بني النضير د يهودو محاصرې ډېر وخت په برکې نه ونيوی، دا محاصره فقط شپږ ورځې وه او ځوک وايي (١٥) ورځې وه او بيا يې اسلحه کښېښوول او تسليم سوه.

اوس نو د مدينې منورې څخه د دوی وتل په يوه عجبه طريقه سره وه، هغه دا چې اول يې خپل ټول اوښان په خپلو سامانو بار کړه، هر يوه کوښښ کاوه هر شئ چې دئ لري هغه ور سره يوسي، حتّی کورونه يې نړول او دروازې يې ور سره اخيستلې ځکه د لرګي څخه جوړي سوي دروازې وې او قيمت يې درلودی، که يې کورونه وړلای سوای هغه به يې هم ور سره وړي وای، خو کورونه د وړلو شئ نه وه نو يې نړول او دروازې يې باروليې، ټول هغه شيان چې په وسه يې پوره وه هغه يې بار کړه، کله چې د تللو دپاره تيار سوه نو يې مظاهره جوړه کړه، هغه داسې:

يوه ښځه چې غزلي يې ويلې ښه او لوړ آواز يې ؤ هغه ښځه د دوی په مخ کې رهي ده دريې وهي او غزلي وايي، نور يهود ترشا په پسې دي د دې د غزلو مسرۍ ور سره وايي او په غزلو کې وايي موږ په پوره عزت د مدينې څخه وزو.

د بني النضير يهود د مدينې منورې څخه په غزلو و وتل، د بني النضير د يهودو مشران او رئيسان لکه حُيَی بن أخطب، سلام بن أبي الحُقَيق، سلام بن مشکم او د دوی ډېر متابعين خيبر ته ولاړل او ځيني يې شام ته ولاړل او په دوی کې فقط دوه نفره مسلمانان سوه چې يو يې يامين بن عَمرو ؤ او بل يې ابو سعد بن وهب ؤ، دوی دوو ته خپل مالونه او جايدادونه ورپاته سوه.

مګر هغه د يهودو مشران کوم چې نومونه يې مخ کې ياد کړل سوه دغه کسان د يهودو د اشرافو اشراف وه چې د مدينې منورې څخه وايستل سوه، کله چې دغه خلک

ketabton.com - The Digital Library

خیبر ته ورسېدل د خیبر یهودو یې په ډول او ډماموا ستقبال وکړی او دوی یې ترڅان لوړ بلل، نو خود دوی د خیبر مشران او حاکمان وګرځېدل، دغه درې نفره چې د مدینې منورې څخه وایستل سوه دوی وه چې په وروسته کې یې احزاب سره را ټول کړه.

کله چې موږ د خندق غزاء وایو، د دغه جنګ دپاره چا احزاب یا مختلفې ډلې سره را ټولې کړې؟ دغو درو نفرو: حُيَي بن أخطب، سلام بن أبي الحقیق او سلام بن مشکم، دغه د یهودو مشران چې د خپله قومه سره د مدینې منورې څخه په دغه ډول سره وایستل سوه دوی د خندق جنګ په وجود راوړی او دوی وه چې هغه خطرناکه جنګ یې د مسلمانانو پر ضِد جوړ او ترتیب کړی، د دغې واقعې او جنګ حالات به پر خپل وخت په تفصیل سره درته بیان سي.

اوس چې د بني النضیر یهود د مدینې منورې څخه و وتل رسول الله ﷺ د دوی اسلحه، د دوی پاته مالونه، د دوی غیر منقوله جایدادونه لاس ته راوړل، د اسلحې په جمله کې (۵۰) زغرې (۵۰) خُوله او (۳۴۰) توري وې او د یهودو غیرمنقول مالونه لکه مځکې او باغونه، کورونه او قلاوې ټول مسلمانانو ته پاته سوه، چې دغه پاته مالونه ډېر زیات مال او جایداد ؤ او مسلمانانو دغه مالونه بېله جنګه بېله سفره او بېله ستړیاوو له یهودو څخه واخیستل چې و دغه ته (فئ) ویل کیږي (فئ) په اسلام کې دکفارو هغو مالو ته ویل کیږي چې مسلمانان یې بېله جنګه دکفارو څخه اخلي او غنیمت بیا هغو مالو ته ویل کیږي چې دکفارو څخه په جنګ کې اخیستل کیږي، د غنیمت حکم په اسلام کې دا دی چې پنځمه حصه یې د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ ده یعنې: د مسلمانانو د بیت المال ده او څلور حصې یې پر جنګ کوونکو یا پر اسلامي هغه لښکر تقسیمیږي چې جنګ ته حاضر سوي وي، مګر د فئ حکم بیا څه شي دی؟ په فئ کې خو جنګ نسته نو څنګه وېشل کیږي؟ او دا د اول وار دپاره پېښه سوه چې مسلمانان د کفارو مالونه او جایدادونه بېله جنګه اخلي، نو د الله جل جلاله له طرفه امر راغلی چې فئ د الله او رسول الله دی، څرنګه چې رسول الله ﷺ غواړي هغسې تصرف پکښې کوي پر لښکر نه تقسیمیږي، ځکه چا جنګ نه دی کړی نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې دغه مالونه دي خاص پر هغه اولو مهاجرینو تقسیم سي ځکه هغه ډېر

ketabton.com - The Digital Library

غریبان وه مالونه او وطن یې پرې ایښي وه شئ یې نه درلودی، نو دغه فئ د مهاجرینو پر غریبانو و وېشل سو، فقط په انصارو کي یې ابودُجانه او سهل بن حُنیف رضي الله عنهما ته هم حصه ورکړه، ځکه هغه هم ډېر غریبان وه او د دغه فئ څخه د رسول الله ﷺ د کال نفقه هم اخیستل کېدل او پاته شئ یې پر اسلحه او په جهاد في سبیل الله کي مصرفېدی.

د بني النضیر غزاء د هجرت د څلورم کال د ربیع الأول په میاشت کي وه چي د عیسوي ٦٢٥ کال د اګست میاشت وه او الله جل جلاله د دغي غزاء په باره کي ټول سورةُ الحشر نازل کړی، نو مورږ د سورةُ الحشر په ترجمه تر هغو نه سو پوهېدلای چي د بني النضیر د یهودو قصه نه وي را معلومه، الله جل جلاله په دغه سورة کي د یهودو شړل او فراره کول بیان کړي دي، د منافقانو مسلک او عملونه یې رسوا کړي دي د فئ احکام یې بیان کړي دي، په دغه سورة کي یې د مهاجرینو او انصارو صفت کړی دی او دا یې روښانه کړي دي چي د دښمن په مځکه کي د حربي مصلحت دپاره د ونو سوځل او رېبل جائز او روا دي، دې ته فساد فی الارض نه ویل کیږي او په دغه سورة کي یې مسلمانانو ته په تقوٰی او د آخرت دپاره په تیاري او آمادګي وصیت کړی دی او د سورة خاتمه د الله جل جلاله په اسماء الحُسنٰی او صفاتُ العُلٰی سره سوې ده.

حضرت عبدالله بن عبّاس رضي الله عنه به ویل: سورةُ الحشر ته سورةُ النضیر وایه.

یعني: ټول سورة د بني النضیر د یهودو د حالاتو په باره کي خبري کوي.

د ذاتُ الرقاع غزاء

د بني النضیر ترغزاء وروسته یوه بله غزاء پېښه سوه چي د ذات الرقاع غزاء ورته ویل کیږي او دغه غزاء د هجرت د څلورم کال د جمادي الأول په میاشت کي پېښه سوه او د دغي غزاء سبب دا ؤ چي د غطفان قبیلو کومي چي په نجد کي وې د مدینې منورې د حملې دپاره خلک را ټولول او ځانونه یې تیارول.

تاسي ته معلومه ده چي د کفارو دغه ټول تجاوزونه او حملې د اُحُد د جنګ په سبب وې ځکه د کفارو د ټولو قبیلو امید پیدا سو چي پر مسلمانانو حملې وکړي او غنیمتونه څني یو سي، د دوی په فکر مسلمانان د اُحُد په جنګ ضعیفه سوي دي،

ketabton.com - The Digital Library

نو غطفان چې په نجد کې هغه ډېره لويه قبيله وه د هغو هم اميد پيدا سو چې پر مسلمانانو حمله وکړي، کله چې د مدينې منورې استخباراتو دغه خبر رسول الله ﷺ ته ورساوه، رسول الله ﷺ يو لوى لښکر جوړ کړى او په خپله رسول الله ﷺ پر غطفان د حملې إراده د دې دپاره وکړه چې هغه د دوى له طرفه خطر په خپله ځائې کې له منځه يوسي، نو د مسلمانانو لښکر د نجد او غطفان پر طرف رهي سو، هلته بيا غطفان هم دومره لوى لښکر جوړ کړى ؤ چې شمېر يې د مسلمانانو تر لښکر څو واره زيات او ډېر ؤ، دواړه لښکره مخ په مخ سره ودرېدل مګر دواړه طرفه يو له بله بيرېږي، يو لښکر پر هغه بل لښکر د بيري په سبب حمله نه سي کولاى کفار د مسلمانانو د جرئت او دلاوريه بيرېږي او مسلمانان د هغو له ډېر والي څخه بيرېږي په زرو زرو نفر دي، څو ورځې لښکري مخ په مخ سره ولاړي دي خو يو پر بل حمله نه کوي، هر يو د هغه بل انتظار کوي چې هغه به حمله وکړي او جنګ به شروع سي خو يو هم پر هغه بل حمله نه کوي، مګر عادتًا مسلمانانو به د لمانځه پر وخت لمونځ کاوه، کفارو سره و ويل: د حملې دپاره ښه او مناسب وخت د لمانځه وخت دى، کله چې مسلمانان لمونځ کوي مونږ به حمله پر وکړو، واقعاً هم غطفان ځانونه تيار کړه چې د راتلونکي لمانځه پر وخت پر مسلمانانو حمله وکړي، په دغه وخت کې د الله جل جلاله له طرفه د صلوٰةُ الخوف يعني: د بيري د لمانځه د آداء کولو آياتونه نازل سوه او تر دغه وروسته مسلمانانو خپل لمونځ دصلوة الخوف پر طريقه آداء کاوه، هغه داسې:

ځينو مسلمانانو به د رسول الله ﷺ سره په جماعت لمونځ آداء کاوه او ځيني مسلمانان به د دښمن مخ ته ولاړ وه، د لمانځه پر نيمايي به دغه لمونځ کوونکي د دښمن طرف ته ولاړل او هغه نور به راغله د رسول الله ﷺ سره به يې هغه پاته لمونځ په جماعت آداء کړى، د غطفان خلک په فکر کې سوه چې اوس څنګه وکړو؟ ځيني مسلمانان پر لمانځه ولاړ دي او اسلحه هم ور سره ده او ځيني نور يې د دوى ساتنه کوي، څو ورځې نوري هم پر دغه طريقه تيري سوې څو الله جل جلاله د غطفان په زړو کې بېره ور واچول، د جنګ ميدان يې پرېښاوه او سره و پاشل سوه، رسول الله ﷺ څو ورځې نور هم په غطفان کې پاته سو او بيا مدينې منورې ته رهي سو، اوس چې

مدينې منورې ته رهي دي پرلاري يوه کوچنۍ حادثه پېښه سوه.

هغه دا چي د غطفان د قبيلې څخه يوه نفر قسم ياد کړی چي د مسلمانانو څخه به تر هغو را و نه ګرځم ترڅو ويني پکښې و نه بهوم، يعني تر څو چي په مسلمانانو کي يو نفر زخمي نه کړم يا يې و نه وژنم نه څني راګرځم، د مسلمانانو لښکر رهي دی او دئ تر شا په پسې دی د مسلمانانو هم پروا نه په کيږي څکه يو نفر پر لاري رهي دی بنايي يو کار به لري.

کله چي شپه سوه مسلمانانو يو ځای واړول او خېمې يې و درولې رسول الله ﷺ و فرمايل: نن شپه څوک پر موږ پيره کوي؟ د اصحاب کرامو څخه دوو نفرو دا کار پر غاړه واخيستی چي يو يې عَبّاد بن بِشر الأنصاري ؓ ؤ او بل يې عمّار بن ياسر ؓ ؤ، دغه دوه نفره د پيرې دپاره لوړ يوې غونډۍ ته وختل څکه مسلمانان په خېمو کي دي او دوی چي لوړ وي نو هرڅوک چي له هره طرفه راځي دوی يې ويني.

دلته بيا دغه دوو نفرو پيره کوونکو شپه سره و وېشل، عَبّاد بن بشر ؓ د شپې اوله حصه واخيستل او عمّار بن ياسر ؓ د شپې آخره حصه واخيستل، عمّار بن ياسر ؓ څنګ واچاوه چي هوسا سي او عباد ؓ و درېدی لمونځ کوي، لمونځ کوي او بيا شا وخوا ګوري چي څوک مسلمانانو ته ور نه سي، شپه تاريکه ده چپه چپايي ده نه کوم حرکت ؤ نه ږغ، عباد ؓ نور هم خپل لمانځه ته دوام ورکړی.

هغه کافر چي قسم يې ياد کړی ؤ هغه کرار کرار ور نژدې سو او دغه نفر يې وليدی چي ولاړ دی، کافر پوه سو چي دا د مسلمانانو پيره دار دی نور هم ور نژدې سو، دومره اندازه ور نژدې سو چي له هغه ځايه څخه يې په غشي ويشتلای سي، نو يې غشی او لېندۍ ورته برابر کړه عباد يې و ويشتی، غشی د عباد پر اوږه و منښتی، عباد نه غواړي چي لمونځ يې قطعه سي غشی يې د اوږې څخه وايستی او وې غورځاوه نور هم لمونځ پسي پوره کوي، کافر په تعجب کي سو چي دا خو امکان نه لري چي غشی دي نه وي پر منښتی څکه هيڅ وخت زما واری نه دی خطاسوی، بيا يې بل غشی واخيستی او عبّاد ؓ يې په و ويشتی بيا هم غشی د عبّاد پر اوږه و منښتی، بيا يې غشی وکښی او وې غورځاوه، ويني څني بهيږي خو د ده إراده دا ده: کوم سورة چي ده په

ketabton.com - The Digital Library

لمانځه کي شروع کړی دی هغه پوره کړي چي هغه سورة: سورةُ الکهف ؤ، هغه کافر درېیم وار بیا په غشي و ویشتی، دلته نو عبّاد و بېرېدی چي دئ به و وژل سي او مسلمانان به بېله پیره داره یا ساتونکي پاته سي، نو یې د قرآن مجید تلاوت پر هغه ځای بس کړی رکوع او سجده یې وکړه لمونځ یې پای ته ورساوه او بیا یې خپل ملګری عمّار رضی الله عنه را وېښ کړی، عمّار ولیدل چي د ملګري ښخه یې وینې بهېږي ویل: خیر څه درته پېښه ده؟ عبّاد ویل: په غشو یې و ویشتم، عمّار ویل: زه دي ولې په هغه اول وار ویښ نه کړم ؟ عبّاد و ویل: ما د قرآن کریم یو سورة وایه دا مي نه وه خوښه چي هغه سورة پر منځ پرېږدم او که زه پردې نه بېرېدلای چي رسول الله ﷺ ته به زما په سبب کوم تکلیف یا آزار پېښ سي ما به خپل لمونځ نه وای قطعه کړی.

دا د صحابهٔ کرامو د لمانځه پر آداء کولو او د عبادت سره شوق او علاقه وه، حتّی په لمانځه کي یې د یوه سورة د پوره کولو دپاره دغه تکلیفونه زغمل چي په غشو ویشتل کېدل دوی پروا نه په کول.

هغه کافر چي دغه حال ولیدی چي پر دې خلکو غشي هم تاثیر نه کوی بیرته ولاړی.

ایمان چي په زړو کي ځای ونیسي نو انسان کوښښ کوي چي د الله جل جلاله عبادت او د قرآن مجید تلاوت ته د هغو حق پوره او کامل ورکړي، عبادت او د قرآن مجید تلاوت دانسان په زړه کي دومره خوږ او شیرین سي چي له انسانه خپل ځان هم هېر سي.

دا د ذاتُ الرقاع د غزاء قصه وه او دا چي د دې غزاء نوم ذاتُ الرقاع کېښېښوول سو د دې دپاره علماء کرامو ډېر سببونه ذکر کړي دي خو مشهوره سبب یې دا دی: چي اصحاب کرام ډېر غریبان وه د پښو دپاره یې د بوټ یا څپلۍ قدرت هم نه درلودی او هوا هم ډېره ګرمه او توده وه نو به یې پر پښو ټوکران تړل، چي په عربي کي دغو ټوکرانو ته (رُقاع) ویل کیږي، نو ځکه دغه غزاء ته (غزوةُ ذاتُ الرّقاع) و ویل سوه.

ketabton.com - The Digital Library

د بدر دوهمه غزاء

پسله هغه چې مسلمانانو په دغه ذکر سوو غزاوو سره د شا وخوا عربي قبائلو شان او شوکت ورمات کړی او د هغو شر او حملې یې د خپلو ځانو څخه منعه کړې، اوس بیا د هغه خپل لوی دښمن د مقابلې دپاره تیاري نیسي چې هغه دښمن قریش وه.

که ستاسي په یاد وي چې د اُحُد جنګ په داسي ډول پای ته ورسېدی چې د کفارو کامیابي نه پکښي معلومېدل، ځکه هلته نه ټول مسلمانان و تېتېدل او نه ټول و وژل سوه، کفارو نه بندیان ونیول او نه یې غنیمتونه یو وړل نو ابوسفیان د جنګ په آخري لحظو کي رسول الله ﷺ ته و ویل: په راتلونکي کال کي زموږ او ستاسي مقابله په بدر کي ده او رسول الله ﷺ هم قبوله کړه، نو دا وعده وسوه چې مسلمانان او کفار به په راتلونکي کال کي د جنګ دپاره په بدر کي سره مخامخ کیږي.

اوس چې کال تېر سو او د قریشو سره هغه وعده سوی وخت را ورسېدی، نو پر رسول الله ﷺ او مسلمانانو دا لازمه وه چې د ابوسفیان او د هغه د قوم سره د مقابلې دپاره بدر ته ووزي او یو وار بیا د جنګ ژرنده وڅرخوي، دا دپاره د دې چې حکم او حاکمیت، بقاء او قرار هغي ډلي ته پاته سي چې هغه د بقاء او پاته کېدلو وړ او لائقه وي. (حق وحقدار ته ورسیږي)

دغې غزاء ته د سیرت په کتابو کي (غزوةُ بدر الثانیه)

یا (غزوةُ بدرُ الآخِره) ویل کیږي.

د هجرت د څلورم کال د شعبان په میاشت کي چې د میلاد ٦٢٦ کال او د جنوری میاشت وه رسول الله ﷺ د خپلي وعدې سره مطابق د (١٥٠٠) نفرو سره د بدر طرف ته رهي سو، د مسلمانانو د بیرغ اخیستونکی علي بن أبي طالب رضي الله عنه وُ او د مسلمانانو سره په دغه لښکر کي فقط لس آسه ور سره دي، رسول الله ﷺ د خپله لښکره سره بدر ته ورسېدی او هلته یې واړول، د کفارو د لښکر د را تګ په انتظار دی.

مګر ابوسفیان دا وار د دوو زرو مشرکانو سره د مکې مکرمې څخه را و وتی او پنځوس آسه ور سره دي، خو ابوسفیان بېرېږي، خاصتًا چې هغه خبرونه یې اورېدل

ketabton.com - The Digital Library

چې رسول الله ﷺ او مسلمانان شا و خوا نورو قبائلو ته ور وزي او هغه قبیلې ځني تښتي او مسلمانان غنیمتونه ځني وړي.

نو ابوسفیان د مکې مکرمې څخه د بیري سره را و وتی، ترڅو چې و (مَجنه) ته ورسېدی او هلته یې واړول (مَجنه یو اوبه وې چې د مکې مکرمې څخه د یوې ورځې د تګ پر اندازه لیري وې) اصلاً ابوسفیان د مکې مکرمې څخه وارخطاء راوتلی ؤ د مسلمانانو سره یې د جنګ په نتیجه کې فکر کاوه، کرار کرار یې نوره هم بېره په زړه نوتل ترڅو چې د ده پر ټولو حواسو بېره غالبه سوه، اوس چې عَسَفان ته نژدې سو هغه د جنګ عزم او إراده یې په کُلي ډول سره مات سوه، اوس د بیرته ګرځېدلو دپاره یوه حیله او بهانه جوړوي نو د خلکو په منځ کې و درېدی او ویل: یا معشر القریش! د جنګ کولو دپاره آباد او باراني کال په کار دی چې حیوانات مو وابنه او پاني و خوري او تاسي د حیواناتو شیدې وچښی، خو دغه اوسنۍ کال وچ او بې بارانه دی څرنګه چې اوس د جنګ دپاره مناسب وخت نه دی نو درځی چې بیرته وګرځو، داسي معلومېدل چې د مشرکانو د لښکر پر زړو او احساساتو هم بېره غالبه سوې وه ځکه هیچا د دغي رأيي مخالفت و نه کړی او هیچا د مسلمانانو سره پرجنګ کولو تاکید او ټینګار و نه کړی بلکه ټول په دغه فیصله راضي وه او د مکې مکرمې پر طرف رهي سوه، مګر مسلمانانو په بدر کي (٨) ورځې د بدر د اوبو سره تیري کړې او د دښمن د راتګ انتظار یې کاوه، خو قریش نه راغله نورو قبیلو هم ولیدل چې مسلمانان د وعدې ځای ته ورغله مګر قریش بیرته ولاړل.

هلته چې ابوسفیان د بیرته ګرځېدلو په فکر کي ؤ او نه یې غوښته چې خلک په دغه بیرته ګرځېدلو پېغور ورکړي نو غواړي چې د ده تر بیرته ګرځېدلو د مخه داسي یوکار وکړي چې رسول الله ﷺ بیرته وګرځي، نو یې نعیم بن مسعود چې د اهل مکې څخه ؤ او تردغه وخته پر هغه خپل شرک ؤ رسول الله ﷺ ته ور ولېږی چې رسول الله ﷺ په خبرو وبېروي، نعیم بن مسعود رسول الله ﷺ ته ورغلی او ویل: ابوسفیان ډېر لوی لښکر جوړ کړی دی، درې زره نفره یې سره یو ځای کړي دي چې ټول سپاره او مسلح دي، او له دغه قسمه یې نوري خبري ورته وکړې غواړي چې

ketabton.com - The Digital Library

رسول اللهﷺ و بېروي، مګر رسول اللهﷺ د ټولو خبرو په جواب کې ورته و ویل: زه یې په انتظار یم، د ابوسفیان دغه کار هم فایده و نه کړه او رسول اللهﷺ څو ورځې هلته په بدر کې پاته سو، ترڅو چې ټولو عربو دغه خبر واورېدی چې مسلمانان پر خپل وخت او وعده بدر ته ورغله خو ابوسفیان او قریش نه ورغله، چې په دغه طریقه سره اسلام او مسلمانان قوي معلوم سوه او د مسلمانانو څخه نور هم د کفارو په زړو کې بېره او هیبت زیات سوه.

په دغه غزاء کې کومه خاصه واقعه نه سوه پېښه بېله دې څخه چې د بني الضُمره د قبیلو څخه هغه چې دلته په بدر کې اوسېدې یو نفر چې د دغو قبیلو مشر او رئیس ؤ او نوم یې مَخشِي بن عَمرو الضُمري ؤ چې موږ یې د مخه بیان درته کړی دی چې د ده او د رسول اللهﷺ په منځ کې د صلحې او نه تعارض معاهده سوې وه، اوس چې رسول اللهﷺ څو ورځې دلته تیرې کړې نو دغه مَخشي چې د دغو قبیلو مشر ؤ رسول اللهﷺ ته ورغلی او په ډېره بې ادبۍ سره یې رسول اللهﷺ ته و ویل: یا محمّد!ﷺ ته د قریشو سره د جنګ کولو دپاره زموږ اوبو ته راغلی یې؟

د ده د غو خبرو مقصد دا ؤ: چې ته ولې او څنګه زموږ بې اجازې دې ځای ته راغلې؟

رسول اللهﷺ و فرمایل: هو، زه راغلی یم که دې خوښه وي هغه ستا عهد او جوار به بیرته تا ته درکړو او جنګ به در سره وکړو.

مخشي په دغه خبره سره و بېرېدی ویل: یا محمّد!ﷺ دې ته ضرورت نسته چې هغه زموږ عهد مات سي زه پر هغه خپله وعده یم. دا د اسلام شان او شوکت، عزت او هیبت ؤ چې ورځ په ورځ زیاتېدی او خلک څني بېرېږي.

د دومة الجندل غزاء

رسول اللهﷺ له بدره څخه بیرته مدینې منورې ته ولاړی، په ټوله اسلامي منطقه کې یو وار بیا أمن او سلامتیا قائم سوه، اسلامي دولت په أمان او إطمینان سره شپې او ورځې تېروي، رسول اللهﷺ یو وار بیا دې ته فارغه سو چې د عربو هغه لیرو حدودو ته متوجه سي، د دعوت دپاره د مسلمانانو تسلط او سیطره پر لیرو منطقو زیاته سي او د مسلمانانو په موجودیت دوستان او دښمنان اعتراف وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د بدر د دوهمي غزاء ښېږ مياشتي تيري سوې او رسول الله ﷺ په مدينه منوره کي دی څو بيا داسي خبر ورته راغلی: کومي قبيلې چي د دومهٔ الجندل پر شا وخوا دي هغه په لارو کي درېږي او هرڅوک چي پر دغو لارو تېرېږي هغه شکوي، يعني لويي لاري يې نيولي دي او غلاوي کوي او په عين وخت کي يې د مدينې منورې د حملې دپاره هم يو لوی لښکر سره يو ځای کړی دی.

دومهٔ الجندل د مدينې منورې څخه ډېر ليري دی، دومهٔ الجندل د مدينې منورې په شمال کي د شام پر حدودو پروت دی، د دومهٔ الجندل او د مشق په منځ کي د پنځو ورځو لار ده، خو د مدينې منورې څخه تر دومهٔ الجندل پوري د پنځلسو ورځو لار ده، نو رسول الله ﷺ د هجرت د پنځم کال د ربيع الأول په مياشت کي د زرو نفرو مسلمانانو سره د دومهٔ الجندل پر طرف رهي سو او د بني عَذَره د قبيلې څخه يې يو نفر چي مذکور نومېدی د رهنما يا لار ښوونکي په صفت ور سره رهي کړی چي مسلمانانو ته تر دومهٔ الجندل پوري پټي او نژدې لاري وروښيي، اسلامي لښکر د شپې تګ کوي او د ورځي پټېږي، دا د دې دپاره چي د دښمن په بې خبري کي پر هغو حمله وکړي، اوس چي دومهٔ الجندل ته نژدې سوه وې ليده چي هلته هيڅوک نسته، نو مسلمانانو د هغو پر حيواناتو او چوپانانو حمله وکړه، د چوپانانو څخه چي څوک تښتېدلای سوای هغه وتښتېدل او څوک چي زخمي کېده هغه زخمي سوه او په خپله د دومهٔ الجندل اوسېدونکي شا و خوا تښتېدلي او پټ سوي وه، اوس چي رسول الله ﷺ د دوی په منطقه کي واړول هيڅوک يې نه وليدل، رسول الله ﷺ دلته څو ورځي او شپې پاته سو د لښکر څخه يې ټولياني جوړي کړې او شا وخوا يې ولېږلې، خو نه يې څوک وليدل او نه مسلمانانو ته کوم تکليف پېښ سو.

څو ورځي وروسته رسول الله ﷺ بيرته مدينې منورې ته رهي سو، رسول الله ﷺ په دغه سفر او غزاء کي د عُيَينه بن حِصَن سره چي د غطفان د قبيلې مشر او رئيس ؤ د صلحي او أمان عهد او وعده وکړه.

په دغه پرله پسې قاطع او فيصله کوونکو اقداماتو په دغه حکيمانه او د عزمه ډکو نقشو سره رسول الله ﷺ د أمن او أمان په را وستلو کي کامياب سو، په شا وخوا منطقه

ketabton.com - The Digital Library

کې یې صلحه او سلامتیا را وستل پر حالاتو یې تسلط او سیطره حاصله کړه، د ورځو اوښتل یې د مسلمانانو په ګټه تمام کړه، هغه خارجي او داخلي ستړیاوي چې پرله پسې پر مسلمانانو راتلې هغه لړ او سپکې سوې، منافقان چپ او عاجزه سوه، د یهودو یوه بله قبیله د مدینې منورې څخه وایستل سوه، پاته یهودو د همسایه توب حقوق آداء کول، پر هغه خپلو عهدو او وعدو یې په ښکاره سره وفاء کول. شا وخوا صحرایي عرب آرام سوه قریش د هغه خپلو تیزو حملو څخه یخ سوه، په دغو حالاتو کې مسلمانانو د اسلامي دین د نشرولو او د رب العالمین د رسالت د رسولو فُرصه او موقع پیدا کړه.

د خندق یا احزابو غزاء

اوس چې أمن او سلامتیا راغله او پسله هغو جنګو چې تر یوه کال زیاته موده یې په برکې ونیول جزیرةُ العرب بیرته آرامه سوه، مګر یهود! هغه یهود چې د خپل غدر او خیانت، د خپلو چمو او دسیسو په نتیجه کې یې قِسم قِسم ذِلتونه او سپکتیاوي وځکلې بیا هم هغه خپل د غفلت له خوبه نه سوه ویښ، د خپل غدر او خیانتو په سبب چې کوم تکلیفونه ور و رسېدل په هغو سره یې پند او عبرت نه کړی حاصل، پسله هغه چې دوی خیبر ته و شړل سوه اوس ګوري چې مسلمانانو ته به د دغو جنګو په نتیجه کې چې د مسلمانانو او بت پرستانو په منځ کې یې جریان درلودی څه پېښه سي، کله چې یهودو ولیدل چې د ورځو تېرېدل د مسلمانانو په ګټه تمامیږي، د وخت په تېرېدلو سره نور هم د مسلمانانو نفوذ زیاتیږي پر مځکه او منطقه یې سُلطه نوره هم قوي کیږي نو دغه یهود د حسد په اور کې داسې سوځل کېدل لکه پر سکروټو چې پرله اوړي.

نو یې د خپل حسد د پوره کولو دپاره څه وکړه؟ بیرته له سره یې په خپلو دسیسو او مؤامرو شروع وکړه، د یوې داسې حملې د کولو دپاره یې د ترتیباتو په نیولو شروع وکړه چې هغه حمله باید د مسلمانانو پر ضد وژونکې او فیصله کوونکې حمله وي او تر هغې حملې وروسته اسلام او مسلمانانو ته د ژوند کولو موقع نه سي پاته.

ښه متوجه سی! نن ورځ هم هغه یهود دي، حتّی نصارا هم د دوی د لاس آله ګرځېدلي دي، د دوی ټولو دسیسې اسلام او مسلمانانو ته متوجه دي او بد بختانه په

ketabton.com - The Digital Library

مسلمانانو کي يې د مسلمانانو په شکل او د مسلمانانو په نامه سره نور نوکران هم پيدا کړي دي چي مثال يې د مدينې منورې منافقان دي.

مسلمان ورونيو! وينښ او بيداره سئ، ترڅو به موږ انسانان د تجاوزګرانو په لاسو وژل کيږي او وطن به مو د بې رحمه غادرانو او خائنانو په واسطه خرابيږي، ماشومان به مو يتيمان او ښځي به مو کونډياني کيږي، د وطن کانونه او معدنونه به مو يرغلګران په طيارو او هليکپټروکي وړي.

خير يهودو خو د فيصله کوونکي حملې إراده وکړه مګر دوی په خپلو ځانو کي دا همت او جرئت نه درلودی چي مستقيماً او مخامخ د مسلمانانو سره و جنګيږي نو يې د دغه مقصد دپاره يوه ډېره خطرناکه نقشه جوړه کړه هغه داسي: د بني النضير د يهودو د مشرانو څخه هغه چي په خيبرکي اوسېدل شل نفره د مکې مکرمې مشرک قريشو ته ورغله چي قريش يې د رسول الله ﷺ جنګ ته تشويقول او ورته ويل يې: موږ مو په دغه جنګ کي ملګري او طرفداره يو، يهودو قريشو ته ډېر ټينګ عهدونه او وعدې ور کړې او ويل: موږ په هر هغه جنګ کي چي د مسلمانانو پر ضد وي په هر شي سره ستاسي کومک او نصرت کوو، قريشو هم دغه د دوی غوښتنه قبوله کړه.

تاسي ته معلومه ده چي قريشو د دوهم بدر په وتلو کي د خپلي وعدې څخه مخالفت وکړی او هغه عمل د دوی دپاره پېغور سو نورو قبيلو به پېغورونه ورکول، د قريشو عزت او شرف سپک او زخمي سوی ؤ نو اوس ابوسفيان غواړي چي په دغه جنګ سره خپل بايللی شرف او شهرت لاس ته را وړي او هغه خپله د جنګ وعده پر ځای کړي.

په دغه وخت کي د مکې مکرمې مشرکانو د يهودو څخه پوښتنه وکړه چي تاسي خو اهلِ کتاب ياست او تاسي ته آسماني اديان درمعلوم دي نو تاسي موږ ته ووایاست چي د محمّد ﷺ دين ښه دی که زموږ دين؟ دلته نو يهودو لعنةُ الله عليهم هغه خپل خباثت ښکاره کړی او ويل: يا! ستاسي دين د محمّد ﷺ تر دين ښه او بهتر دی، سبحان الله! تاسي فکر وکړی شرک او د بتانو عبادت د يوه الله جَلَّ جَلَالُهُ تر عبادت ښه او بهتر بولي حال دا چي د يهودو د دين اساس هم پر وحدانيت ولاړ دی، دا د هغې دښمنۍ تاثير دی چي يهود يې د اسلام او مسلمانانو سره لري.

ketabton.com - The Digital Library

خیر قریش د جنګ کولو دپاره راضي سوه، بیا نو دغه د یهودو ډله غطفان ته ولاړل، غطفان خو هغه څوک دي چې رسول الله ﷺ د هغو منطقې او قبیلو ته ورغلی ؤ او دوی وتښتېدل نو اوس یهودو دوی هم و هغه څه ته را وبلل چې قریش یې ور بللي وه، غطفان هم پر جنګ کولو موافقه ور سره وکړه، د یهودو ډله بیا د بني سُلیم قبیلو ته ورغله هغوهم دا ور سره خوښه کړه، د یهودو مشران د عربو پر مختلفو قبیلو لکه (بنو فزاره) (بنو مُرّه) (بنو أشجع) (بنو أسد) (د حبشیانو قبیله) او نورو مختلفو قبیلو وګرځېدل او د مسلمانانو جنګ ته یې را بولي چې تقریباً ټولو قبیلو دغه د دوی غوښتنه او دعوت قبول کړی.

په دغه طریقه سره د یهودو سیاست پوهان او مشران کامیابه سوه چې په خپل شیطانت سره د کفر مختلفي ډلي یا احزاب د رسول الله ﷺ او د هغه د دعوت او مسلمانانو پر ضد سره را ټولي او یو ځای کړي.

(نن ورځ هم مونږ پر خپل شا وخوا دغه ته ورته دغسي سیاسي حرکتونه وینو)

نو واقعاً هم د مدینې منورې د جنوب له طرفه قریش، دکنانه قبیله او د دوی حُلفاء چې د اهل تهامې څخه وه څلور زره نفره را ووتل چې مشر یې ابوسفیان ؤ او په مَرّ الظهران کي چې اوس وادي فاطمه ورته وایي بنو سُلیم هم ور سره یو ځای سوه او د مدینې منورې د شرق له طرفه د غطفان قبیلې را ووتلې چې یوه بنو فزاره وه او مشر یې عُیینه بن حصن ؤ او بله بنو مُرّه وه چې مشر یې حارث بن عوف ؤ او بنو أشجع را ووتل چې مشر یې مُسَعر بن رُخَیله ؤ، دغه رنګه بنو أسد او نوري قبیلې را ووتلې چې په نتیجه کي د دغو قبیلو څخه دومره لوی لښکر جوړ سو چې په ټوله جزیرةُ العرب کي د اول وار دپاره په دغه اندازه انسانان او لښکر سره یو ځای کېږي او دغو ټولو احزابو یا ډلو په هغه معین سوي تاریخ چې دوی د مخه سره ټاکلی ؤ د مدینې منورې پر طرف حرکت وکړی، پسله څو ورځو دغه جنګي لښکري چې شمېر یې لس زرو نفرو ته رسېدی د مدینې منورې پر شا و خوا سره یو ځای سوې، سبحان الله! ښایي د دغو لښکرو شمېر او عدد تر هغو ټولو انسانانو چې په مدینه منوره کي اوسېدل که نارینه وه که ښځې، که ماشومان وه که لویان، که زاړه وه که ځوانان زیات ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

که چیري دغه سره یو ځای سوي ډلي او دغه مسلح لښکر په بې خبري سره د مدینې منورې قلاوو ته رسېدلی وای دا به د مسلمانانو پر نوي دولت او د هغو پر وجود یو داسي لوی خطر وای چي حد او اندازه یې زه نه سم بیانولای ممکن د مدینې منورې ټول انسانان او کښتونه یې په یوه وار نېست او نابود کړي وای، مګر هلته یو وینښ او باخبره قیادت او مشرتوب موجود ؤ چي همېشه یې ګوتي پر هغه غورځېدونکو رګو پرتې وې، د حالاتو معلومات یې کاوه او د حالاتو د خطر اندازې یې سنجولې، دغه لښکرو د هغه خپلو ځایو څخه حرکت نه ؤ کړی چي د مدینې منورې استخباراتو خپل قائد اعلیٰ ﷺ ته د دغه خطرناکه حرکتو حالات و رسول، رسول الله ﷺ پوه سو چي د دغو ډلو یا احزابو مقصد مدینه منوره ده.

نو رسول الله ﷺ ډېر ژر یو عالي مشورتي مجلس جوړ کړی چي په هغه مجلس کي د مدینې منورې څخه د دفاع پر موضوع خبري کېدلې، پسله هغه چي د مسلمانانو مشرانو او د شوریٰ غړو بحث او مناقشې سره وکړې پر هغه پیشنهاد یا وړاندیز یې اتفاق وکړی چي یوه جلیل القدره صحابي حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه تقدیم کړی، سلمان فارسي رضي الله عنه و ویل: یا رسولَ الله! کله چي موږ د فارس په مځکه کي ؤ موږ یوه داسي حیله یا چم درلودی که به د یوه لوی لښکر له طرفه حمله رابانديِ کېدل موږ دغه حیله استعمالول، رسول الله ﷺ و فرمایل: هغه کومه حیله وه؟

سلمان فارسي رضي الله عنه و ویل: د خپلي منطقې پر شا وخوا به مو لوی خندق وکندی، رسول الله ﷺ و فرمایل: چي څنګه خندق؟ ځکه دغه حیله په عربو کي نه وه او نه یې پېژندل، سلمان فارسي رضي الله عنه د خندق په باره کي تفصیل ورکړی او د هغه په مقصد یې پوه کړی، دا کار یوه ډېره حکیمانه نقشه وه او عربو ته تر دغه د مخه دغه نقشه نه وه ور معلومه، نو رسول الله ﷺ ډېر ژر د دغي نقشې په عملي کولو شروع وکړه او هر لس نفره مسلمانان یې په دې سره امر کړه چي (۴۰) ذراعه خندق به کَني.

د دغه خندق د ځای معلوملو او کیفیت دپاره مجبوره یم چي د مدینې منورې ګروکي یا جغرافیایي کیفیت درته بیان کړم، دا د دې دپاره چي موږ پوه سو چي خندق څنګه او چیري وکندل سو او رسول الله ﷺ ولي دغه ځای د خندق د کَندلو

ketabton.com - The Digital Library

دپاره اختيارکړی او پاته يهود د مدينې منورې په کومه منطقه کې اوسېدل؟ او دغه يوه خندق څنګه او په څه ډول ټوله مدينه منوره د دښمن د حملې څخه وساتل؟

په هغه وختو کې د مدينې منورې ښار په خپله په يوه عجيب شکل سره واقع ؤ هغه داسې: مدينه منوره د درو (حَرّو) په منځ کې پرته وه (حرّةُ الواقم) (حرّةُ الوَبره) او بله هغه (حَرّه) وه چې د مدينې منورې په جنوب کې وه، حَرّه څه شي ده؟ حرّه هغه لوی او پراخه دښت او منطقې ته ويل کيږي چې ټول وچ او آوار دښت وي، خو دغه دښت په لويو لويو، تورو، غټو، ښوئ او ګرديو ډېرو ډک وي، يعنې: پراخه او لوی دښت چې مځکه يې رېګنه ده او په دغه رنګ کې لوی لوی غټې. توري، ښوئ او ګردې ډبري يوه د بلې تر څنګ پرتې وي، دغسې مځکې ته په عربي کې (حَرّه) وايي، اوس نو په دغه حرّه کې پياده او يوازي يو سړئ په ډېر تکليف او مشکلاتو سره تګ کولای سي او هغه هم ممکن يو کيلو متر لار په يوه شباروز کې و نه وهي، مګر د سپاره سړي يا د لښکر دپاره په دغه حرّه کې د تېرېدلو امکان نسته، نو مدينه منوره په طبيعي شکل له درو طرفو په دغو درو حاراتو سره ساتلې وه او هغه منطقې چې د دغو حاراتو په منځ کې او په جنوبي طرف کې واقع دي هغه بيا ټول باغونه دي چې هلته هم دښمن نه سي ور ننوتلای او د مدينې منورې په جنوب غرب کې يو غر دی چې د جبلِ عِير په نامه سره ياديږي، اوس نو مدينه منوره طبيعتاً د درو طرفو څخه په دغو حاراتو او باغو و ساتل سوه، لکه قلا چې پر را ګرځېدلې وي. چې هغه درې ساتلي او محفوظ طرفونه: شرق، غرب او جنوب دي.

په مدينه منوره کې د يهودو ځايونه چيري دي؟ مدينې منورې ته اول او نژدې کلی د بني قينقاع د يهودو کورونه وه چې دغه کورونه تر نورو ټولو کلو مدينې منورې ته هغه نژدې کلی دی او د بني قَينُقاع يهود ايستل سوي دي چې قصه يې د مخه درته بيان سوه، او بل په حرّه جنوبيه کې د بني النضير د يهودو کلی او کورونه دي او هغه هم لږ موده مخ کې وايستل سوه چې قصه يې په تفصيل سره درته بيان سوه، اوس نو د يهودو څخه فقط هغه د بني قُريظه يهود پاته دي چې د هغو کورونه او قلاوې د مدينې منورې په جنوب شرق کې او د دوو حرّو په منځ کې چې حرّه شرقيه او حرّه جنوبيه دي واقع دي، چې په دې حساب سره مدينې منورې ته د داخلېدلو يوازنی

ketabton.com - The Digital Library

لار د بني قريظه د يهودو له طرفه څخه ده چې د حرّه شرقي او حرّه جنوبي منځ دی، دا خو مديني منورې ته يوه لار سوه او بل د مديني منورې د شمال طرف هم خلاص دی، اوس نو فقط دغه دوې لارې يا دوه ځايه دي چې ممکن د کفارو لښکر د دغو دوو ځايو څخه پر مسلمانانو حمله وکړي او مديني منورې ته دي داخل سي يا د جنوب شرق څخه چې هلته د بني قُريظه د يهودو کلی دی چې د دوو حرّو په منځ کي واقع دی، يا د شمال له طرفه د هجوم او حملې امکان سته.

اوس چې رسول الله ﷺ د خندق د کندلو إراده وکړه نو يې د بني قريظه يهود را وغوښتل، هغه چې پخوا هم د مسلمانانو له طرفه د دغو يهودو سره د صلحي او اتحاد (د دښمن په مقابل کي د يو والي) عهد او وعده موجود وه، بيا يې هم هغه عهد نوی او تازه کړی، يهودو هم ټينګي وعدې ورکړې چې موږ ستاسي پرطرف يو او د دغې لارې ساتنه پر موږ ده، هيڅکله به مشرکان پرې نږدو چې د دغې لارې څخه دي مديني منورې ته داخل سي دغه د جنوب شرق د لارې ساتل زموږ وظيفه ده، چې په دغه عهد او پيمان سره مدينه منوره د ټولو اطرافو څخه وساتل سوه بېله شمال څخه، په شمال کي بيا د اُحُد غر پروت دی، خو د مديني منورې ښار او کورو ته نژدې يو بل غر هم سته چې جبلِ سَلع ورته ويل کيږي.

رسول الله ﷺ د مديني منورې په شمال کي د خندق د کندلو دپاره داسي ځای اختيار کړی چې دغه خندق د مديني منورې شمالي طرف و ساتي، که څه هم هلته په حرّةُ الوَبره کي ځيني داسي ځايونه وه چې ښايي څوک تر را تېر سي خو مسلمانانو هغه ځايونه هم په کوچنيو کوچنيو خندقو بند کړل، مګر لوی او عمومي خندق د شمال خندق وُ او رسول الله ﷺ د مسلمانانو د لښکر د اړولو دپاره هم ځای خوښ او انتخاب کړی چې هغه ځای د خندق او جبل سلع په منځ کي وُ چې دغه ځای هم د مديني منورې په شمال کي واقع دی، اوس نو د مديني منورې له ښاره بيا د اُحُد تر غره پورې خندق کندل کيږي او جبل سلع هم د مديني منورې او د خندق په داخل کي راغلی، رسول الله ﷺ د خپل لښکر دپاره داسي ځای خپمې و درولې، چې خندق د دوی و شمال ته سو او جبل سلع د مسلمانانو د لښکر شا ته سو.

ketabton.com - The Digital Library

په دغه نقشه سره مدينه منوره پوره و ساتل سوه هيڅ داسي لار نسته چي له هغه طرفه دي مديني منورې ته د دښمن لښکر ورداخل سي بيا نو د خندق په کندلو شروع وسوه.

دا خو معلومه او ښکاره خبره ده چي خندق ډېر اوږد دی او ډېره مسافه نيسي نو خود کندل يې هم آسانه کار نه دی، رسول الله ﷺ مسلمانان سره تقسيم کړه او د هرو لسو نفرو دپاره يې يو مشر و ټاکی او هرو لسو نفرو ته يې څلوېښت ذراعه ځکه د کندلو دپاره ورکړه، صحي او منظم تقسيمات وسوه د هري ډلي دپاره د کندلو ځای او اندازه معين کړل سوه، اوس خو تاسي ته د خندق اوږد والی درمعلوم سو چي د مديني منورې شمالي طرف يې ټول نيولی ؤ، مګر عُمق يا د خندق ژوروالی څومره ؤ؟

خندق په دومره اندازه ژور ؤ که يو څوک دغه خندق ته ور و لوېږي بيانو د هغه څخه را پورته کېدل يا را ختل سخت او مشکل وه، په آساني څوک نه سي ځني را پورته کېدلای او د خندق عرض يا بر دومره ؤ چي آس نه سوای تر غورځېدلای، بېله هغه اصلي او تيزو آسانو څخه چي هغه هر چا نه درلودل، مګر عادي او معمولي آسانو نه سوای کولای چي تر خندق دي واوړي، دا د خندق بَر او ژوروالی ؤ، اوس نو د خندق کندل د دغو شرايطو سره موافق شروع سوه چي دغه کار د کفارو او احزابو د راتګ دپاره د مسلمانانو تياري او آمادګي وه.

صحابهٔ کرامو د خندق په کندلو شروع وکړه، مسلمانانو مريان او نوکران نه درلودل چي د دوی سره يې په دغه کار کي مرسته کړې وای نو خود دوی په خپله کار کاوه حتّی رسول الله ﷺ هغه اکملُ البشر په دغه کندلو کي حصه ورسره اخيستل.

امام بخاري د سهل بن سعد رضی الله عنه څخه روايت کوي چي وايي: موږ د خندق په کندلو کي د رسول الله ﷺ سره ملګري ؤ نورو به کندل کول او موږ به يې پر خپلو اوږو خاوري چلولې.

دا معلومه خبره ده چي د وچي او کلکي ځمکي کندل آسانه کار نه دی انسان ستړی کوي نو به صحابهٔ کرامو خپل فکرونه او ځانونه په ځينو اشعارو مشغولول اشعار به يې ويل او کار به يې کاوه، امام بخاري رحمه الله روايت کوي: صحابهٔ کرامو چي د خندق په کندلو کي اول شعر و وايه هغه لره يوه قصه سته، هغه داسي:

د خندق دکندلو په وخت کي يو سړی راغلی او نوی مسلمان سو.

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ پوښتنه څني وکړه چي نوم دي څه دی؟ ده ویل جُعل یا جُعَیل، جُعل هغه توري خزدکي ته ویل کیږي چي مرغتاني جوړوي، معلومه خبره ده چي دا ډېر بد نوم دی د رسول الله ﷺ دغه نوم نه سو خوښ نو يې سړي ته وويل: د نن ورځي څخه ستا نوم عَمرو دی هغه پخوانۍ نوم دي پرېږده او عَمرو دي نوم کښېږده، سړي وويل: هو زه عَمرو يم، مسلمانانو د دغه واقعې څخه شعر جوړ کړی چي هغه داسي ؤ:

سَمّاهُ مِن بَعدِ جُعَيلٍ عَمرواً وكـانَ لِلبَـائسِ يَومـاً ظَهـراً

صحابهٔ کرامو به د کار په وخت کي دغه شعر وايه او هغه شعر به يې هم وايه کوم چي د مسجد نبوي او مسجد قُباء د جوړولو په وخت کي يې وايه چي هغه داسي ؤ:

اللّهـم إن العَـيشَ عـيشَ الآخـره فاغـفر للأنـصار والمُهاجـره

امام بخاري د انس رضی الله عنه څخه روايت کوي چي رسول الله ﷺ خندق ته ور ووتی وې ليده چي مهاجرين او انصار په يوه يخ سهار کي خندق کَني، دوی مريان او نوکران نه درلودل چي په دغه کار کي د دوی مرسته وکړي، رسول الله ﷺ چي د دوی دغه ستړيا، يخ او لوږه وليدل نو يې و ويل:

اللّهـم إن العَـيشَ عـيشَ الآخـره فاغـفر للأنـصار والمُهاجـره

ژباړه: په تحقيق واقعي ژوند د آخرت ژوند دی، نو الٰهي ته انصارو او مهاجرينو ته عفوه وکړې، صحابهٔ کرامو د ده ﷺ په جواب کي و ويل:

نحنُ الذين بايعوا محمّداً على الجهادِ ما بقِينا أبداً

موږ هغه کسان يو چي د محمّد ﷺ سره مو ترڅو چي ژوندي يو پر جهاد بيعت کړی دی.

او عبدالله بن رواحه الأنصاري رضی الله عنه چي د مدينې منورې د ښو شاعرانو څخه ؤ دغه بيتونه جوړ کړل چي مسلمانانو به د کار کولو په وخت کي ويل:

اللّهـم لـولا أنـت مـا اهـتدينا ولا تـصدقنا ولا صَلّينـا

فأنزلـن سكينـةً علينـا وثبـت الأقـدام إن لاقـينا

إن الأولـى رغبـوا علينـا وإن أرادوا فتنـةً أبينـا

امام بخاري د براء بن عازب رضی الله عنه څخه روايت کوي چي وايي: ما رسول الله ﷺ وليدی چي د خندق خاوري يې چلولې ترڅو چي په خاورو او دوړو کي داسي پټ ؤ

ketabton.com - The Digital Library

چې ما د ده ﷺ د مبارک نس پوست نه لیدی. د پوست پر ورېښتانو یې دومره ګرز او خاورې پرتې وې چې نس مبارک یې نه معلومېدی او د دغه خاورو چلولو په وخت کې یې دغه د عبدالله بن رواحه بیتونه ځنې واورېدل چې د ځان سره یې ویل، صحابهٔ کرامو به د کار په وخت کې دغه ذکر سوي اشعار ویل او رسول الله ﷺ به هم ور سره ویل.

د خندق د کندلو کار پرله پسې شروع دی مګر صحابهٔ کرامو د ډېر مسکنت په سبب د خوړلو دپاره شئ نه درلودی خو بیا هم په وږي نس په کندلو کې ډېر کوښښ کوي کار په ډېر شوق او چالاکي سره کوي مګر د لوږې څخه تر داسې اندازې په تکلیف وه چې زړه به دې پر ټوک ټوک سي.

امام بخاري د انس رضی الله عنه څخه روایت کوي چې وایي: اهل خندق ته به یې یوه لپه اوربشې چې په بد بویه او بد خونده وازګو به لړل سوې وې را وړې او د خو نفرو مخ ته به یې د خوړلو دپاره کېښوولې چې هغه به هم په ستوني پورې ښتلې او هم به یې بد بوی تلی.

ابو طلحه رضی الله عنه وایي: موږ و رسول الله ﷺ ته د خپلې لوږې شکایت وکړی نو مو نسونه ور ښکاره کړه چې د لوږې مو پر نس یوه یوه ډبره تړلې وه، رسول الله ﷺ خپل مبارک نس را ښکاره کړی چې دوې ډبرې یې پر تړلې وې.

مګر منافقان! څرنګه چې دوی په ښکاره سره ځانونه مسلمانان بلل نو مجبوره وه چې د خندق په کندلو کې کار وکړي او حصه واخلي مګر هر وخت او هر ګړئ به له کاره څخه تله، کله چې به یې د ملګرې فکر نه ؤ دئ به تللی ؤ، کار به یې نه کاوه او پټېدل به، په کورو کې به ناست وه پر وخت به کار ته نه ورتله، یوه او بله بهانه به یې کول حتّی ځینو یې د کندلو کار پر مخ پرېښاوه، ځینو به بیا ویل: یا رسولَ الله! زموږ په کورو کې څوک نسته ببرېرو چې د جنوب له طرفه څوک حمله پر و نه کړي، نو موږ غواړو چې د خپلو کورو د ساتنې دپاره په کورو کې پاته سو او رسول الله ﷺ به هم دغو نفرو ته اجازه ورکول چې ولاړ سي ځکه اصلاً به دوی کې خیر نه ؤ او صحابهٔ کرام به په کندلو مشغوله وه، دغه د خندق کندلو ډېرې شپې او ورځې په برکې و نیولې.

د خندق د کندلو په وخت کې د رسول الله ﷺ ډېرې معجزې ښکاره سوي دي

ketabton.com - The Digital Library

او د دغو معجزو د ښکاره کېدلو دپاره يو مهم سبب موجود ؤ هغه دا چې دغه وخت ډېر باريک او له امتحانه ډک وخت ؤ، نو د رسول الله ﷺ معجزې د مسلمانانو دپاره د ثبات او پر اسلام د دوی د پاته کېدلو سبب وګرځېدې چې اوس به هغه معجزې يوه يوه درته بيان سي.

لومړئ: په مسلمانانو کې ډېر فقر او ډېره غريبي وه او د خندق د کندلو په وخت کې په شديده لوږه مبتلا وه تر داسي اندازې چې رسول الله ﷺ پوره درې ورځې هيڅ شئ نه ؤ خوړلی ځکه اصلاً د خوړلو دپاره شئ نه ؤ موجود چې وې خوري او د ډيري لوږي په سبب يې پر مبارک نس ډبري تړلي وې.

په پخوا کې دغه طريقه موجوده وه چې څوک به ډېر وږی ؤ او د خوړلو دپاره به يې شئ نه درلودی نو به يې پر نس ډبره تړل چې دغه ډبره په يوه خاصه طريقه سره تړل کېده او تر يوې اندازې يې د لوږې احساس له منځه وړی.

نو رسول الله ﷺ د خندق د کندلو په وخت کې د لوږې په سبب پر مبارک نس ډبره تړلې وه، کله چې جابر بن عبدالله رضي الله عنه د رسول الله ﷺ دغه ډېره لوږه و ليدل چې سيدُ البشر ﷺ پر نس ډبره تړلې ده او دا د لوږي هغه آخري حالت دی چې انسان د خوړلو دپاره شئ نه لري او پر نس ډبره تړي، نو جابر بن عبدالله رضي الله عنه خپلي ښځي ته و ويل: چې ستا سره د خوړلو دپاره کوم شئ سته چې رسول الله ﷺ ته يې ور وړم؟ ښځي يې ورته و ويل: والله زموږ سره بل شئ نسته بېله يوه کوچني وري يا سېرلي او يوه کاسه اوربشي، بس دغه دوه شيه زموږ ټوله هستي او دارايي ده او دغه کوچنئ سېرلئ فقط د درو يا څلورو نفرو بسيږي او دغه د اوربشو اوړه هم د دغو لږو نفرو کفايت کوي، جابر رضي الله عنه و ويل: صحي ده رسول الله ﷺ به د درو څلورو نفرو سره مېلمه کړو چې زموږ سره خواړه و خوري، نو جابر رضي الله عنه رسول الله ﷺ ته ورغلی او پټ په غوږ کې يې ورته و ويل: يا رسولَ الله! زما سره دومره خواړه سته چې د درو يا څلورو نفرو بسيږي نو هرڅوک چې ستا د اصحابو څخه ستا خوښه وي هغه درسره ملګري کړه او زموږ کره راسی چې دغه خواړه زموږ سره و خوری.

رسول الله ﷺ د مسلمانانو په منځ کې په لوړ آواز سره ناري کړه:

ketabton.com - The Digital Library

يا قوم! جابر تاسي مېلمانه کړي ياست.

اوس نو د صحابهٔ کرامو شمېر په يوه روايت درې سوه نفره دی او په بل روايت کي زر نفره دي چي دغه دوهم روايت قوي دی او هلته د جابر رضي الله عنه په کور کي يو سېرلئ پخيږي، جابر رضي الله عنه وارخطا سو، رسول الله ﷺ يې پرېښاوه او دئ په تلوار مخ پر کور رهي سو، کور ته ورغلی ويل ښځي کار خراب سو او رسوا سوم، ښځي ويل: خير څه پېښه سوه؟ جابر رضي الله عنه و ويل: زر نفره را رهي دي، ښځي ويل: تا رسول الله ﷺ ته و ويل چي فقط درې څلور نفره درسره راوله؟ جابر رضي الله عنه ويل هو! ما ورته و ويل، بيا ښځي و ويل: تا رسول الله ﷺ ته و ويل چي موږ په کور کي د خوړلو دپاره څه شي نرو؟ ويل هو! ما ورته و ويل، ښځي ويل: الله او رسول الله ښه پوهيږي.

تاسي د دغي مسلماني ښځي يقين او اطمينان ته وګوری هيڅ نه سوه وارخطا او ويل: (الله او رسول الله ښه پوهيږي)

او له بله طرفه هلته رسول الله ﷺ په زرو يا درو سوو نفرو کي رږغ کوي چي: يا قوم! جابر تاسي مېلمانه کړي ياست، حال دا چي رسول الله ﷺ ته ويل سوي دي چي فقط درې يا څلور نفره درسره را وله، رسول الله ﷺ پوهېدی چي زه څه کوم، کله چي رسول الله ﷺ د اصحاب کرامو سره د جابر رضي الله عنه کور ته ورغلی وې ليده چي دېګ باندي دی او اوړه د پخولو دپاره تيار دي نو يې وفرمايل: تاسي په دېګ کار مه لرئ خواړه زه ځني را باسم، د انصارو ښځي يې د ډوډۍ د پخولو دپاره را وغوښتې، اصحاب کرام لس لس نفره کور ته ورځي، رسول الله ﷺ د تناره څخه ډوډۍ اخلي او د دېګ څخه غوښي را باسي په ډوډۍ کي يې ايږدي يوه يوه نفر ته يې ورکوي ترڅو چي ټولو نفرو ته که زروه که درې سوه غوښي او ډوډۍ ورسېدل نه د دېګ څخه شئ کم سو او نه د اوړو څخه، دېګ هم پر هغه حال وُ اوړه هم هغومره وه.

د دغه حديث شريف روايت امام بخاري رحمه الله کړی دی.

دا هم د رسول الله ﷺ د معجزو څخه يوه معجزه وه؛

دوهم: دغه رنګه د نعمان بن بشير رضي الله عنه خور يوه لپه خرما يا کجور خندق ته راوړل چي د دې پلار او ماما يې و خوري، کله چي دا پر لار تېرېدل پر رسول الله ﷺ ورغله

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ و فرمایل: دغه خرما یا کجور دلته راوړه، هغې هم خرما رسول الله ﷺ ته ورکړه رسول الله ﷺ یو پټو آوار کړی او خرمایې پر واچول او بیا یې د خندق خلکو ته ور ږغ کړه چې راسی دغه خرما و خوری، خلک ورتله خرما یې اخیستل او تله، خرما د کمېدلو پر ځای زیاتیږي خلک یې وړي او خرما زیاتیږي، اصحاب کرام یې خوري او وړي، مګر خرما نوره هم زیاتیږي، ترڅو اصحاب کرام ټول ماړه سوه، هغه صحابي چې د دغه حدیث شریف روایت کوي وایي: ټول خلک ماړه سوه او خرما د هغه پټو څخه د ډېر والي په سبب هغه قسم تویېدل، دا هم د رسول الله ﷺ د معجزو څخه یوه معجزه وه چې د خندق د کندلو په وخت کې ښکاره سوه.

دریم: تر دغو معجزو لویه معجزه هغه وه چې امام بخاري رحمه الله یې د جابر رضی الله عنه څخه روایتوي جابر رضی الله عنه وایي: موږ د خندق په ورځ خندق کندی چې یوه لویه او سخته ډبره په مخه راغله خلک رسول الله ﷺ ته ورغله او ویل: یا رسولَ الله! په خندق کې یوه لویه او سخته ډبره په مخه راغله چې موږ یې نه سو ماتولای رسول الله ﷺ و فرمایل: زه ورکښته کېږم، نو رسول الله ﷺ خندق ته ورکښته سو او پر نس یې د لوږي څخه ډبره تړلې وه، موږ هم درې ورځې د شي څکه نه وه کړې، رسول الله ﷺ کلنګ واخیستی او ډبره یې په و وهل هغه لویه او سخته ډبره داسې سره تویېدل لکه ریګ.

څلورم: د براء بن عازب رضی الله عنه څخه روایت دی وایي: د خندق د کندلو په وخت کې د خندق په یوه حصه کې یوه لویه ډبره په مخه راغله چې په کلنګانو هم نه ماتېدل، نو موږ رسول الله ﷺ ته د دغې ډبرې شکایت وکړی رسول الله ﷺ راغلی او کُلنګ یې واخیستی ویل بسم الله او ډبرې ته یې یو کُلنګ ورسره کړی او ویل: الله اکبر! د شام کِلی راکړل سوې، په والله دغه اوس زه د شام سرو قصرو ته ګورم.

بیا یې دوهم کُلنګ ورسره کړی ډبره لږ څه ماته سوه او رسول الله ﷺ و ویل: الله اکبر! فارس راکړل سو په والله زه د مداین سپین قصرونه دغه اوس وینم، بیا یې دریم کُلنګ ډبرې ته ورسره کړی ویل: بسم الله! پاته ډبره ټوله ماته سوه او رسول الله ﷺ و ویل: الله اکبر! د یمن کِلی راکړل سوې په والله زه د صنعاء دروازې دغه اوس زما

ketabton.com - The Digital Library

له ځایه ښخه وینم. د دغه حدیث شریف روایت امام نسایي او امام احمد کوي.

ابن اسحاق رحمه الله وایي: اوس چې د کفارو لښکر کرار کرار مدینې منورې ته ور نژدې کیږي او هلته اصحاب کرام د خندق پر کندلو تلوار کوي چې بیا په خندق کې یوه لویه او سخته ډبره پیدا سوه چې د خندق په دغه حصه کې سلمان فارسي رضی الله عنه او د ده ملګرو کار کاوه، دغه ډبره یې په اوسپنو په کُلنګانو و وهل هرڅه یې په وکړه خو ډبره نه ماتیږي کُلنګان پر مات سوه او ډبره نه ماتیږي. نو رسول الله ﷺ ته ورغله ویل: یا رسولَ الله! په خندق کې ډېره لویه او سخته ډبره ده چې هیڅ نه ماتیږي او نه خیژي او دغه ځای دغسې بېله کندلو هم نه سو پرېښوولای (*ځکه که په خندق کې یو ځای و نه کندل سي هغه به د کفارو دپاره پُل وي او پر دغه ځای به راتېریږي. مسلمانان مجبوره دي چې ټول خندق وکني، نو ځکه رسول الله ﷺ ته ورغله او شکایت ورته کوي*) رسول الله ﷺ د دوی سره ورغلی او هغه موجود اصحاب کرام هم ټول د ډبري پر شا وخوا سره را ټول سوه، رسول الله ﷺ کُلنګ واخیستی او ډبره یې په ډېر قوت سره و وهل، د وهلو د شدت څخه ډبري روښنایي وکړه، دومره لمبه یا رڼا وه چې دغه ځای ټول په روښانه سو، د دغه نور یا رڼا په لیدلو سره رسول الله ﷺ تکبیر و وایه: الله اکبر، دوهم واریې بیا ډبره و وهل، ډبري بیا لمبه یا روښنایي وکړه، رسول الله ﷺ بیا ناري کړه: الله اکبر، دریم واریې بیا ډبره و وهل، ډبري بیا لمبه وکړه او ټوک ټوک سوه، رسول الله ﷺ بیا ناري کړه: الله اکبر.

کله چې رسول الله ﷺ د خندق څخه را پورته سو اصحاب کرامو پوښتنه وکړه ویل: یا رسولَ الله! دغه روښنایي د څه شي وه؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: آیا دغه روښنایي مو ولیدل؟ دوی ویل هو، رسول الله ﷺ و فرمایل: کله چې مي اول وار ډبره و وهل د شام ملکونه مي د مسلمانانو په حکم کې ولیدل، کله چې مي دوهم وار ډبره و وهل د فارس ښارونه مي د مسلمانانو په لاس کې ولیدل او دریم وار چې مي ډبره و وهل یمن مي د مسلمانانو په حکم او لاس کې ولیدی، اصحاب کرام په تعجب کې سوه اوس دوی محاصره دي په بېره او خطر کې دي، هغه احزاب او د کفارو مختلفي لښکري ورته را رهي دي او رسول الله ﷺ په دغه حال کې د فارس او روم په

ketabton.com - The Digital Library

فتحه کولو زیري ورکوي، چې دغه دوه ملکونه د هغه وخت د مځکې پر مخ هغه دوې لويې پاچهۍ او لوی مملکتونه دي.

ورونو! د يرموک جنګ د هجرت په څوارلسم کال کې ؤ، يعني: د خندق تر غزاء (۹) کاله وروسته ؤ چې په هغه جنګ کې روم ته شکست ورکول سو او شام مسلمانانو فتحه کړی او د قادسيې جنګ د هجرت په پنځلسم کال کې ؤ، يعني: د خندق تر غزاء لس کاله وروسته ؤ چې په هغه جنګ کې عراق فتحه سو او د فارس نور ملکونه پرله پسې فتحه کېدل، په لسو کلو کې دغه حالت پېښ سو چې فارس او روم شکست خوري او مسلمانان پر کاميابه کيږي، چا دا فکر کاوه او د چا دا اميد ؤ؟ اوس په خپله مسلمانان محاصره دي او د خندق تر شا ځانونه ساتي، مګر د الله جل جلاله په إراده مسلمانانو په لسو کلو کې د دنيا دوې لويې پاچهۍ ماتي کړې د هغو ملکونه او ښارونه يې فتحه کړل، دا د ايمان برکت دی ايمان چې په زړو کې قرار ونيسي او ټينګ سي نا ممکنه کارونه ممکن سي.

کوم مسلمانان چې دلته په دغه خندق کې موجود وه د هغو زړو ته د رسول الله ﷺ دغه زيري و لوېدل او وې منل مګر کوم منافقان چې موجود وه هغو به په خپل منځ کې سره خندل او ويل به يې: دا والله عجبه خبره ده! اوس په مورډ کې داسي څوک نسته چې خپل انساني ضرورت ته دي په فارغه زړه سره ولاړ سي، بېرېږي او د بيرې څخه د خپل حاجت دپاره نه سي تلای او دئ يعني: رسول الله ﷺ د روم او فارس د فتحه کولو زيري راکوي، نو به دغو منافقانو يو له بله سره ويل:

﴿ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ ﴾ [الاحزاب: ۱۲]

يعني دغه وعدې د خطايستلو دي، دا غرور دی، دئ په خپله محاصره دی او مغروره دی، ګمان کوي چې دئ به پر ټوله دنيا مسلط سي، الله جل جلاله د دغو منافقانو خبرې په هغه آيات شريف سره ورَدَ کړې چې لږ وروسته به تلاوت سي.

مسلمانان د خندق د کندلو په کار پرله پسې مشغوله وه، ټوله ورځ به يې کندل کول او د شپې به خپلو کورو ته تله، ترڅو چې د خندق د کندلو کار د مخه تر دې چې د کفارو لښکر مدينې منورې ته ورسيږي د هغه خپلې نقشې سره برابر پای ته ورسېدی

ketabton.com - The Digital Library

وروسته د مکې مکرمې د مشرکانو لښکر چې څلور زره نفره ؤ د ابوسفيان په مشرۍ را و رسېدی او د مدينې منورې د شمال غرب په طرف کې يې په يوه ځای کې واړول چې مجمع الأسيال ورته ويل کيږي او بيا د غَطَفان قبيلې او اهل نجد چې شپږ زره نفره وه را ورسېدل او د اُحُد د غره شرقي طرف ته يې واړول، لکه څرنګه چې الله جل جلاله د سورةُ الاحزاب په (۱۰) نمبرآيات کې فرمايي:

﴿ إِذۡ جَآءُوكُم مِّن فَوۡقِكُمۡ وَمِنۡ أَسۡفَلَ مِنكُمۡ ﴾ [الأحزاب: ۱۰]

يعني: کله چې تاسي نه د کفارو لښکري د لوړ او کښته طرفه راغلې.

اوس خو دا دي د کفارو لښکري را ورسېدې د مسلمانانو دوو طرفو ته يې واړول نو څه پېښه سوه؟ الله جل جلاله د مومنانو په باره کې فرمايي:

﴿ وَلَمَّا رَءَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلۡأَحۡزَابَ قَالُواْ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥۚ وَمَا زَادَهُمۡ إِلَّآ إِيمَٰنٗا وَتَسۡلِيمٗا ﴿٢٢﴾ ﴾ [الاحزاب: ۲۲]

کله چې مومنانو د کفارو لښکري وليدې نو مومنانو و ويل: دا هغه شئ دی چې زموږ سره يې الله او د هغه رسول وعده کړې وه (يعني: بریٔ او نصرت) الله او رسول الله خپله وعده په رشتيا سره ويلې ده، نو دغه د کفارو د لښکرو را تګ مومنانو ته بل شئ نه کړی ور زيات مګر ايمان او الله جل جلاله ته تسليمېدل.

مګر منافقانو او هغه ضعيفُ النّفسه مسلمانانو ته د دغو لښکرو په ليدلو سره څه پېښه سوه؟ وارخطا سوه زړونه يې و لوېدل بېره پر غالبه سوه، الله جل جلاله فرمايي:

﴿ وَإِذۡ يَقُولُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورٗا ﴿١٢﴾ ﴾ [الاحزاب: ۱۲]

او کله چې منافقانو دغه لښکري وليدې نو ابن اُبیٔ او ابن قُيشر او هغو کسانو چې په زړو کې يې د نفاق مرض ؤ و ويل: زموږ سره الله او رسول الله د فارس، روم او يمن د فتحه کولو وعده نه ده کړې مګر په غرور او خطايستلو سره.

يعني: په دغو وعدو سره موږ خطا باسي.

حضرت شاه صاحب وايي: اوس هم مسلمانانو ته نه ښايي چې د نا اميدۍ په

ketabton.com - The Digital Library

وخت کي د بې ایمانۍ خبري وکړي. (دشمن اگر قوي است، نگهبان قوي‌تر است)

دکفارو د را رسېدلو په وخت کي رسول الله ﷺ د درو زرو نفرو مسلمانانو سره (چي منافقان هم پکښې وه) د جبل سلع مخ ته واړول چي شاوي يې د غره طرف ته وې، خندق د دوی او د کفارو په منځ کي ؤ او رسول الله ﷺ د مسلمانانو ښځي په مدینه منوره کي د دوی د ساتني دپاره په یوه قلا کي سره یو ځای کړې.

کله چي کفارو واړول نو يې د معلوماتو دپاره نفر ولېږل، نفرو په خپل مخ کي يو برداره او ژور خندق ولیدی پوه سوه چي مدینې منورې ته نه سو داخلېدلای، نو يې جبل اُحُد ته نژدې د مدینې منورې په شمال غرب کي خېمې و درولې او هلته يې ډېره لويه قرارگاه جوړه کړه، لس زره نفره د اسلام د ختمولو دپاره راغلي دي، مګر اوس يې په مخ کي خندق دی، نو مجبوره سوه مسلمانان يې محاصره کړل.

کفار د خپلو ځايو څخه په داسي حال کي راوتلي وه چي دغه محاصره نه د دوی په حساب کي وه او نه يې د هغې دپاره تیاري نیولې وه او نه يې دا په خیال او تصور کي ورګرځېدل، ځکه د خندق جوړول یو نوی کار ؤ چي عربو ته نه ؤ ور معلوم نو خود يې د دغه کار حساب نه ؤ کړی، ابو سفیان په خپله ورغلی او خندق يې ولیدی ويل دا داسي چم او حیله ده چي عربو ته نه وه ور معلومه دا يې څنګه وکندی؟

څرنګه چي دوی ترخندق نه سي ور اوښتلای او بند پاته سوه نو يې رسول الله ﷺ ته حال و لېږی چي و بېرېدې؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: دا بېره نه ده دا چم او حیله ده که را تېرېدلای سې را تېرسه، جنګ خطایستل دي.

مشرکان په قهر او غضب د خندق پر شا وخوا سره را ګرځي غواړي چي په خندق کي یوه ضعیفه نقطه پیدا کړي او تر هغه ور تېر سي، خو مسلمانان بیا د خندق پر هغه بل طرف لکه پیره داران ورته ولاړ دي هر څوک چي خندق ته ور نژدې کیږي په غشو يې ولي، غواړي چي دکفارو مخه ونیسي او کفار ونه سي کولای چي ترخندق ور واوړي یا د خندق یوه حصه په خاورو ډکه کړي چي هغه ځای د دوی دپاره د تېرېدلو لار سي، د قریشو د پهلوانانو دا نه ده خوښه چي عبث او بې فایدې د خندق تر شا ولاړ وي او د محاصرې د نتیجې انتظار وباسي ځکه دا د دوی عادت نه ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

يوه ورځ د مشرکانو د پهلوانانو څخه يوې ډلې و ويل: خامخا بايد تر دغه خندق ورواوړو، د دغه مقصد دپاره د خندق پر شا وخوا ګرځي چې په خندق کې يې هغه کم بره ځای پيدا کړی او د کفارو د پهلوانانو څخه هغه چې اصيل آسان يې درلودل پنځه نفره تر خندق ورواوښتل، دغه پنځه نفره: عَمرو بن وُد، عِکرمه بن أبي جهل، ضِرار بن الخطاب، هُبير بن وهب، نوفل بن عبدالله وه، دغه پنځه نفره د مشرکانو پهلوانان تر خندق ورواوښتل او د مسلمانانو مخ ته و دريدل ويل: څوک مبارزه کوي؟ د کفارو د پهلوانانو څخه اول نفر چه په ميدان کې و دريدی هغه عَمرو بن وُد ؤ، د عَمرو بن وُد په باره کې ويل کيږي چې دئ د جاهليت هغه لوی او مشهوره پهلوان ؤ خلک يې فقط د نامه څخه بيريدل، جنګ چيري ؤ بلکه د نامه په اوريدلو سره يې بيريدل او ويل کيږي چې د ده عمر په دغه وخت کې (۸۰) کاله ؤ، مګر بدني قوت او طاقت يې ټول پر ځای وه او ډير قوي ؤ، د دې دپاره چې د ده په قوت پوه سو:

کله چې دئ په ميدان کې و دريدی او ويل: څوک مبارزه را سره کوي؟

خرنګه چې دئ په زغره پټ ؤ نو خود مسلمانانو نه پيژندی ويل: ته څوک يې؟ ده و ويل: زه عَمرو بن وُد يم، هيڅوک نه ور و وتل ټول مسلمانان و بيريدل حتّی د مسلمانانو پهلوانان هم و بيريدل، رسول الله ﷺ و فرمايل: ده ته څوک ور وزي؟ حضرت علي رضی الله عنه و ويل: زه ور وزم يا رسولَ الله! رسول الله ﷺ و فرمايل: ته کښېنه يا علي! ځکه علي رضی الله عنه تر اوسه په عمر کم يا د لږ عمر ځوان ؤ، په دغه وخت کې يې عمر (۲۴ يا ۲۵) کاله ؤ د جنګ ډيره تجربه يې نه درلودل، خاصتاً د دغسې چا په مقابل کې چې ټول عمر يې په جنګو کې تېر سوی وي او ډيري جنګي تجربې يې درلودې، نو د رسول الله ﷺ دا خوښه وه چې داسې څوک ور ووزي چې هغه هم په جنګ کې تجربه ولري، مګر ټول د عَمرو بن وُد د نامه څخه وبيريدل چا ږغ و نه کړی.

رسول الله ﷺ دوهم وار بيا و ويل: ده ته څوک ور وزي؟ بيا هم څوک نه ور ووتی او علي رضی الله عنه و ويل: زه يا رسولَ الله! رسول الله ﷺ و فرمايل: کښېنه يا علي! علي رضی الله عنه هم کښېنستی، دريم وار بيا رسول الله ﷺ و فرمايل: ده ته څوک ور وزي؟ علي رضی الله عنه و ويل: زه يا رسولَ الله! او بل هيچا ږغ و نه کړی، رسول الله ﷺ و حضرت

ketabton.com - The Digital Library

عليﷺ ته وکتل او ويل: يا علي! بېرېږم چي وبه دي وژني.

ښه متوجه سئ! حتّی رسول اللهﷺ پر عليﷺ و بېرېدی ځکه دا سړئ ډېر قوي او مشهوره پهلوان ؤ، عليﷺ و ويل: بلکه زه يې وژنم إن شاء الله، نو رسول اللهﷺ و فرمايل: ور ووزه، عليﷺ ور و وتی پياده او پر پښو ور رهي دی، عَمرو بن وُد پر آس سپور دی، عَمرو بن وُد چي عليﷺ يې نه پيژندی نو يې و ويل: ته څوک يې؟ ده ويل: علي يم، عَمرو و ويل: علي بن معاويه؟ ده ويل: يا! علي بن أبي طالب يم، عَمرو و ويل: اې وراره! ته بيرته ولاړ سه بل داسي څوک را ولېږه چي په عمر تر تا ډير وي داسي څوک را وباسه چي په جنګ پوهيږي ته يو کوچنئ ځوان يې جنګ نه سې کولای، علي کرم الله وجهه ورته و ويل: ما ستا په باره کي اورېدلي دي چي څوک تا و يوه ته د دوو کارو ور و بُولي ته د هغو دوو څخه يو اختياروې، يعني: يو د هغو دوو کارو څخه خامخا کوې، عَمرو ويل: هو دا صحي ده، نو عليﷺ ورته و ويل: زه هم اوس تا و يوه ته د دغو دوو کارو را بولم، عَمرو ويل: وايه، عليﷺ ويل: اول کار دا دی چي زه دي اسلام ته را بولم، مسلمان سه او د (لا إله إلا الله و أن محمداً رسول الله) شاهدي آداء کړه.

سبحان الله! تاسي متوجه یاست؟ دا د حضرت عليﷺ ذکاوت او ايمان دی په دغه ځای کي يې هم اسلام او حقي لاري ته بلنه او دعوت نه کړه هېر.

عَمرو بن وُد و ويل: دې کار ته ضرورت نه لرم دا نه غواړم دوهم دي وايه، عليﷺ و ويل: دوهم نو جنګ دی جنګ به را سره کوې، عَمرو په تعجب کي سو او ويل: والله ما دا فکر نه کاوه چي زه دي ژوندئ يم او ما دي څوک جنګ ته ور و بولي، زما په ټول ژوند کي دا اول وار دی چي يو څوک زما څخه غواړي چي جنګ ور سره وکړم.

رشتيا هم خلک د ده څخه تښتېدل چي د ده نوم به يې واورېدی و به تښتېدل مګر اوس دغه ځوان هلک ورته وايي چي جنګ را سره وکړه، دلته نو عَمرو د ډېر تعجب او له ډېره قهره د خپله آسه کښته سو او آس يې په توره و واهه، دا ولې؟ ځکه چي عليﷺ پياده او پر پښو ؤ نو عَمرو دا عيب بلی چي زه پر آس سپور يم او دئ پياده وي او جنګ ور سره کوم، نو يې غوښته چي دئ هم عليﷺ غوندي پياده او پر پښو وي، دا د عَمرو غرور او تکبر ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

اوس د دوی په منځ کي جنګ شروع سو، هلته دواړه لښکره ورته ګوري چي اوس څه پيښيږي؟ د دوو قوي پهلوانانو په منځ کي لوی او قوي جنګ شروع دی او دواړه پياده دي، عَمرو بن وُد توره پورته کړه او د عليرضي الله عنه پر سر يې په ډېر قوت واری وکړی، د عليرضي الله عنه څخه چي هغه سپر ور څخه ؤ هغه يې د دغه واري مخ ته ونيوی، د واري له ډېره قوته څخه توري هغه سپر مات او پرې کړی، توره د عليرضي الله عنه پر اوږه ومبنتل او هغه زغره چي عليرضي الله عنه اغوستې وه هغه هم پرې سوه، مګر د عليرضي الله عنه اوږه زخمي نه سوه.

اوس نو ته فکر وکړه چي دا ضربه په څومره قوت او زور سره وه؟ د اوسپني دوه شيه يې پرې کړه، يو سپر او بل زغره، د عليرضي الله عنه سپر مات سو او اوس بې سپره جنګ کوي، پر عَمرو بن وُد شا وخوا را ګرځي او د وهلو دپاره لار پيدا کوي، د دوی حرکتونه تېز سوه شا او مخ ته کيږي د دغو حرکتو څخه دوړه پيداسوه او دوړه نوره هم زياتېدل تر داسي اندازې چي دوی دواړه په دغه دوړو کي پټ سوه، دوی په دوړو کي په جنګ مشغول دي او څوک يې نهويني، دننه په دوړه کي جنګ روان دی، دواړه لښکره په حال نه دي خبر چي هلته څه کارونه کيږي، دغه په دوړو پټ جنګ يو ساعت دوام وکړی څوک يې نه ويني دوړي دي او دوی په جنګ اخته دي، هغه څوک چي په دغه ځای کي حاضرؤ هغه وايي: والله ما په ټول ژوند داسي جنګ نه ؤ ليدلی، دغسي شديد، تيز، چالاکه او د حرکتو ډک جنګ او خلک هم نه پوهيږي چي څه به پېښه سي او نه سي کولای چي د جنګ حالات پوره و ويني، ځکه دوړي دي.

يو وار د دوړو له منځه يوه لويه ناره واورېدل سوه چي ويل: الله اکبر او دلته رسول الله ﷺ ناري کړه الله اکبر، بيا نو د دوړو له منځه عليرضي الله عنه په داسي حال کي را ووتی چي د کفارو د پهلوانانو مشر عَمرو بن وُد يې وژلی ؤ، هغه عَمرو چي خلک يې د نامه څخه بېرېدل و وژل سو، هغه نورو څلورو پهلوانانو چي د عَمرو وژل وليدل وبېرېدل مخ پر خندق په ځغستا سوه او غواړي چي ترخندق بيرته واوړي، په دومره وارخطايي سره ځغلي چي د عِکرمه بن أبي جهل څخه خپله نېزه دالته پاته سوه، دري نفره يې تر خندق واوښتل چي له بله طرفه د مسلمانانو مشهوره فارس او پهلوان

ketabton.com - The Digital Library

زبیر بن العوام رضی الله عنه را ورسېدی او پر نوفل بن عبدالله بن معاویه یې حمله وکړه چې دئ هم د کفارو د مشرانو څخه یو مشر ؤ، زبیر رضی الله عنه توره پورته کړه په دومره زور او قوت یې دغه نوفل و واهه چې نوفل یې پر منځ دوه ځایه کړی، نوفل دوې حصې سو نیم یې د آس یوه طرف ته او هغه بل نیم یې د آس بل طرف ته ولوېدی.

په بخاري شریف کي حدیث دی چي عبدالله بن زبیر رضی الله عنه وایي: ما زما پلار ولیدی چي نوفل بن معاویه یې د خندقه سره پر منځ دوه ځایه کړی.

دا د عبدالله بن زبیر رضی الله عنه په سترګو لیدل سوی حالت دی.

اوس چي د کفارو دوه پهلوانان په دغه ډول سره و وژل سوه کفار ډېر وبېرېدل او دا فیصله یې وکړه چي بیا به څوک د مبارزې دپاره تر خندق نه ور اوړي او بیا کفارو و رسول الله ﷺ ته حال ولېږی چي د عَمرو بن عبد وُد او عبدالله جسدونه راکړه او موږ به د سپینو زرو لس زره درهمه درکړو، دا په کفارو کي د دغو دوو نفرو درجه او مقام وه چي د دوی مړه بدنونه یې د بنخولو دپاره په لس زره درهمه غوښتل، مګر رسول الله ﷺ و فرمایل: موږ د مړه سوو انسانانو قیمت نه خورو او وې فرمایل: دغه مړي خندق ته ور واچوی او کفارو ته یې اجازه ورکړه چي خپل مړي مو واخلی، دا د هغو دوو وژل سوو پهلوانانو د جسد آخري حالت ؤ.

پر خندق او مسلمانانو د کفارو محاصره ډېره ټینګه او شدیده ده کفار له هره طرفه کوښښ کوي چي تر خندق ور واوړي، د خندق د محاصرې په ورځو کي یوه ورځ کفارو عزم وکړی ویل: په هر قیمت سره چي وي باید تر خندق ور واوړو یا لار پکښې جوړه کړو، نو یې فیصله وکړه چي له هره طرفه به پر ټول خندق شدیدې حملې کوو، د دغې فیصلې سره سم کفارو د خندق پر هر ځای حملې شروع کړې او دلته مسلمانانو د سپرو یوه ټولۍ جوړه کړه چي د خندق پر هر ځای زور ورسي او کفار غواړي چي هلته ور واوړي دغه ټولۍ هغه ځای ته ځان رسوي او کفار منعه کوي، د دغې ټولۍ مشرتوب په خپله د رسول الله ﷺ پر غاړه ؤ چي څو نفره اصحاب کرام ور سره وه او د خندق د بوه سره تر بله سره پوري په تګ او راتګ کي دي، هر چیري چي کفار د اوښتلو دپاره زور وکړي هغه ځای ته په چابکي سره ځانونه رسوي او کفار په غشو ولي،

ketabton.com - The Digital Library

دکفارو دغې شدیدې حملې د ماپښين د لمانځه څخه شروع سوې د ماښام تر لمانځه پورې يې دوام درلودی، کفار کوښښ کوي چې په هر قېمت سره وي د اوښتلو دپاره يوه لار جوړه کړي خو مسلمانان يې په همت سره مخه نيسي او نه يې پرېږدي.

دغه حملې پرله پسې وې، حملې نه وې بلکه يو ځايي هجوم ؤ او د کفارو دغه هجوم پسله لمر لوېدلو څخه په ناکامي سره پای ته ورسېدی.

ورونو! ښه متوجه سی: يو څوک يو يا دوه کيلومتره ځغلې ستړی کېږي، مګر زموږ پېشوا او رسول الله محمّد مصطفیٰ ﷺ د ماپښين څخه تر ماښامه پورې په پرله پسې ځغستا د مشرک او کافر دښمن دفاع کوي، کله چې پسله ماښامه هجوم آرام سو او کفارو و نه سوای کولای چې تر خندق ور واوړي، د دغې شديدې دفاع په وخت کې د رسول الله ﷺ څخه ځينې لمنځونه قضاء سوه، امام بخاري او امام مسلم د جابر بن عبدالله رضي الله عنه څخه روايت کوي چې د خندق په يوه ورځ کې عمر بن الخطاب رضي الله عنه راغلی او د قريشو کفارو ته يې بد ويل کول او ويل: يا رسولَ الله! ما د ماځيګر لمونځ د ډېر مصروفيت او مشغولتيا په سبب د لمر لوېدلو سره وکړی، مګر رسول الله ﷺ و فرمايل: په والله ما د ماځيګر لمونځ تر اوسه نه دی کړی.

دا څومره مشغولتيا ده؟ لمونځ فقط پنځه يا لس دقيقې وخت غواړي مګر رسول الله ﷺ دغه لږ وخت او فُرصت هم نه کړی پيدا فرض لمونځ ځني پاته ؤ، له دغه حاله څخه د کفارو د هجوم او حملو اندازه معلومېږي، بيا نو رسول الله ﷺ په موجودو اصحاب کرامو کې رغ وکړی چې ستاسې څخه چا تر اوسه د ماځيګر لمونځ نه دی کړی؟ ډېر نفر پيدا سوه چې تر دغه وخته يې د ماځيګر لمونځ نه ؤ آداء کړی، اوس ماښام ؤ د ماځيګر لمونځ د ډېرې مشغولتيا په سبب قضاء سوی ؤ نو رسول الله ﷺ هغه نفر سره يو ځای کړه، پسله اودس تازه کولو يې اول د ماځيګر لمونځ په جماعت سره آداء کړی او بيا يې د ماښام لمونځ آداء کړی.

چې د قضائي لمنځو د آداء کولو طريقه هم داسې ده، که د يو چا څخه لمونځ قضاء سو نو به تر هغه وروستني يا وقتي لمانځه د مخه اول د قضاء سوي لمانځه قضاء را ګرځوي او بيا به وقتي لمونځ آداء کوي، لکه څرنګه چې رسول الله ﷺ د خپلو

ketabton.com - The Digital Library

اصحاب کرامو سره اول د ماخیګر لمونځ آداء کړی او بیا یې د ماښام لمونځ آداء کړی، رسول الله ﷺ د دغه لمانځه په قضاء کېدلو ډېر خوا شینی سو تر داسي اندازې چي مشر کانو ته یې ښرا وکړه، تاسي ته معلومه ده چي رسولُ الرّحمه ﷺ هیڅکله چا ته ښرا نه کول مګر په دغه ورځ یې د لمانځه د قضاء کېدلو په سبب مشر کانو ته ښرا وکړه.

امام بخاري د حضرت علي ﷺ څخه روایت کوي چي رسول الله ﷺ په دغه ورځ و ویل: الله جل جلاله دي د دوی کورونه او د دوی قبرونه له اوره ور ډک کړي چي موږ یې تر لمر لوېدلو پوري د ماځیګر د لمانځه څخه مشغوله کړو.

د امام شافعي او امام احمد رحمهما الله په مسند کي راغلي دي چي مشرکانو په خپلو حملو سره رسول الله ﷺ د ماپښین، ماځیګر، ماښام او ماخستن د لمنځو څخه مشغوله کړی او بیا یې ټول لمنځونه یوځای آداء کړه.

امام نووي رحمه الله د دغو احادیثو د تطبیق دپاره وایي: د خندق محاصره یوه ورځ نه بلکه څو ورځي وه، چي په ځینو ورځو کي یو لمونځ قضاء سوی دی او په ځینو ورځو کي څو لمنځونه قضاء سوي دي.

او د دغه ځایه څخه موږ ته دا را معلومیږي چي د مشر کانو دغه کوښښ چي تر خندق ورواوړي او د مسلمانانو دغه پرله پسې پیرې او د مشر کانو منعه کول څو ورځي سوي دي، مګر دا چي د دوو لښکرو په منځ کي خندق حائل او جلا کوونکی ؤ نو مخ په مخ او خونړۍ جګړه نه دی پېښ سوی، فقط یو د بله یې په غشو سره ویشتل او دغه د غشو په ویشتلو کي د دواړو طرفو څخه د ګوتو په شمېر څو نفره وژل سوي دي، چي شپږ نفره د مسلمانانو څخه وه او لس نفره د مشر کانو څخه وه چي د مشر کانو په جمله کي دوه نفره په توره وژل سوي دي.

رسول الله ﷺ ولیدل چي محاصره ډېره شدیده او پرله پسې ده نو یې داسي إراده وکړه چي دغه د کفارو ډلي سره ماتي او متفرقي کړي، د دغه مقصد دپاره یې د غطفان مشرانو ته چي عُیینه بن حِصن او حارث بن عوف وه نفر ور ولېږل، تاسي ته معلومه ده چي یوازي غطفان د کفارو په لښکر کي څلور زره نفره درلودل، یعني: تقریباً د کفارو نیم لښکر د غطفان څخه جوړ ؤ، نو که چیري هغه بیرته ولاړ سي لکه د کفارو نیم

ketabton.com - The Digital Library

لښکر چې ولاړ سي او په کفارو کې بې اتفاقي جوړېږي، نو دغه د غطفان و مشرانو ته د رسول اللهﷺ له طرفه نفر ورغله او ورته ویې ویل: رسول اللهﷺ غواړي چې ستاسي سره و ویني، هغو هم د رسول اللهﷺ سره لیدل او ملاقات کول قبول کړه.

اوس نو عُیینه بن حصن د نورو څلورو نفرو مشرانو په ملګرتیا د مسلمانانو ځای ته ورغلی او د نورو کفارو په پټه یې د رسول اللهﷺ سره ملاقات وکړی، رسول اللهﷺ د دوی سره د بیرته تلو په باره کې خبري کوي چې تاسي ولاړ سی موږ او قریش سره پرېږدی، هغو ویل: ښه دی موږ بیرته ځو مګر د دغه رجوع په مقابل کې موږ ته څه شي راکوې؟ رسول اللهﷺ و فرمایل: د مدینې منورې د مېوو څلورمه حصه درکوو، هغو ویل: یا! د یوه کال دپاره به د ټوله مدینې مېوې راکوې، یو کال به د مدینې ټول حاصلات زموږ وي نو موږ بیرته ځو.

د غطفان مشران پوهېدل چې دلته زموږ او سېدل فایده نه لري، مسلمانان په خندق ساتل سوي دي او موږ خو اصلاً د غنیمتو دپاره راغلي یو نو که دغه غنیمتونه مفت او بېله جنګه په لاس راسي دا خو ډېر ښه کار دی.

رسول اللهﷺ ورته و ویل: د یوه کال د مېوو دریمه حصه درکوم او تاسي به ځی، هغو ویل: یا، بحث روان ؤ څو په آخر کې دې نتیجې ته و رسېدل چې د مدینې منورې د یوه کال نیمي مېوې به دوی ته ورکول کیږي او دوی به ځي، د احزابو څخه به جلا کیږي، د رسول اللهﷺ او عُیینه پردغه خبره اتفاق وسو خو رسول اللهﷺ ورته و ویل: دغه اتفاق صحي دی په دې شرط چې انصار یې قبول کړي ځکه مېوې د انصارو د باغو او د هغو مِلک دي که د انصارو نه وه خوښه بیا نو اتفاق نسته.

رسول اللهﷺ سعد بن معاذ او سعد بن عباده رضی الله عنهما را وغوښتل چې دغه دوه نفره د انصارو مشران وه، رسول اللهﷺ د عُیینه په حضور دوی ته حال و وایه او وې فرمایل: د دې دپاره چې دغه د کفارو ډلي او احزاب سره و پاشم نو مې د غطفان د مشرانو سره موافقه وکړه چې د مدینې منورې د یوه کال نیمي مېوې به دوی ته ورکوو او دوی به دغه احزاب پرېږدي او ځي به، تاسي څه وایاست؟

انصارو و ویل: یا رسولَ الله! که دغه فیصله په وحیو سره وي او د الله جل جلاله له طرفه

ketabton.com - The Digital Library

په دغه سره امر سوی وي پر سر او سترګو مو قبول دی، رسول الله ﷺ ویل یا! وحي نه دي، بیا انصارو و ویل: یا رسولَ الله! په دغه کار کي ستا مَیل او رُغبت سته؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: یا! بلکه دا جنګ او حیله ده زه دا کار کوم خو په خوښ نه یم، انصارو و ویل: یا رسولَ الله! که دغه فیصله د وحیو په واسطه سره وي موږ یې پر سر او سترګو منو که وحي نه وي ستا میل او غوښتنه دغسي وي بیا هم موږ ستا رضا او خوښي غواړو او که چیري دا د جنګ او حیلې موضوع وي؟ نو یا رسولَ الله! په والله دغو کسانو (*یعني: غطفان، هغه هم ناست دي او دغه خبري اوري*) نو ویل: په والله موږ او دغه قوم پر شرک ؤ او د بتانو عبادت مو کاوه خو دوی دا طمعه نه درلودل چي د مدینې منورې یوه دانه خرما هم وخوري بېله مهمانیه یا په رانیولو، اوس چي الله جل جلاله موږ په اسلام مکرم کړو او په تا سره یې معززه کړو اوس دوی ته ژموږ مالونه ورکړو؟ په والله بل شئ به ورنه کړو بېله توري، رسول الله ﷺ دغه د دوی رأیه خوښه کړه او وې فرمایل: کله چي ما ولیدل چي ټول عرب تاسي د یوې لېندیه وُلي نو دا داسي یو کار ؤ چي ما ستاسي دپاره کاوه.

او بیا رسول الله ﷺ عُیینه ته مخ ور واړاوه او ویل: یا عُیینه! تا واورېدل؟ اتفاق نسته، عُیینه په تعجب کي سو چي دا عجبه قوم دی؟ دا خلک محاصره دي او له هره طرفه پر دوی تکالیف دي او دا د دوی جواب دی، نو پوه سو چي دا قوم په آساني سره نه تسلیمیږي، اوس چي د غطفان سره صلحه او اتفاق و نه سوه عُیینه بیرته د کفارو لښکر ته ولاړی او د هغو سره پاته سو.

د کفارو له طرفه محاصره نور هم دوام لري او مسلمانان هم همېشه له خندقه دفاع کوي د دفاع څخه مقصد دا دی چي اصحاب کرام د خندق پر یوه طرف دي، د خندق له یوه سره تر بله سره تګ او راتګ کوي او هر کله چي کفار د دې دپاره کوښښ وکړي چي ترخندق ور واوړي مسلمانان یې نه پرېږدي په غشو یې ولي په ډبرو یې ولي، دا پیره او ګزمه همېشه او پرله پسې وه، د بلې خوا لوږه او غریبي ده که څوک ډېر ستړی سي دا ولاړ سي چي څه راحت او آرام وکړي او نور نفر یې پر ځای ودرېږي او دفاع کوي.

موږ او تاسي به دغه حال پر خپل ځان فرض کړو: مثلاً موږ درې سوه نفره د ولې

ketabton.com - The Digital Library

پر یوه طرف ولاړ یو او د ولې پر هغه بل طرف زموږ دښمنان چې لس زره نفره دي را ته ولاړ دي او کوښښ کوي چې تر ولې را واوړي او موږ و وژني، خو موږ یې و را اوښتلو ته نه پرېږدو، نو څومره به سترې یو؟ او څومره به څغلو؟ او تر کومه وخته به دفاع کوو؟ تاسي د مسلمانانو خاصتاً د رسول الله ﷺ دغه سخت حال او تریخ ژوند هم لږ وسنجوی او بیا دغه کار یوه ورځ نه ؤ بلکه تر یوه میاشت زیات یې دوام وکړی، مګر موږ نن ورځ د اسلام دپاره څه کړي دي آیا یوه ورځ مو هم ځان ستړی کړی دی؟

مشرکان په فکر کي دي چې څنګه تر دغه خندق ور تېر سي؟ کفارو ته ښه دې چې یو د دغو دوو کارو څخه وکړي بله لار نه ده پاته، هغه دا چې یا به د بني قریظه یهود د دوی سره مرسته کوي د هغو د لاري به مشرکان مدینې منورې ته داخلیږي یا به داسي لار پیدا کوي چې تر دغه خندق ور واوړي.

د رسول الله ﷺ سره ټول درې زره نفره ملګري دي (البته د نفرو دغه شمېر د محاصرې په اول او شروع کي ؤ) او د قریشو سره لس زره نفره لښکر ور سره دی، رسول الله ﷺ امر کړی دی چې ټول نفر دي د شمال طرف ته کوم چې هلته خندق دی ولاړ وي څوک دي نه پرېږدي چې تر خندق ور واوړي ځکه دا امکان سته چې ځیني مشرکان دي مسلمانان په یوه منطقه کي په جنګ مشغوله کړي او ځیني نور دې په بله منطقه کي تر خندق ور واوړي، نو رسول الله ﷺ وفرمایل: تاسي ټول د خندق ساتنه کوی او د کفارو د را اوښتلو مخه نیسی.

هلته ابوسفیان فکر وهي چې څه باید وکړي؟ خو د ځان دپاره یې آسانه لار دا وبلل چې د بني قریظه یهود مرسته ور سره وکړي، که دغه یهود کومک ور سره وکړي او لار ور کړي د ابوسفیان مشکل حل سو، ابوسفیان په دغه باره کي فکر کوي چې یهود راضي کړي چې د دوی ملګري سي او لار ور کړي.

هلته بیا رسول الله ﷺ همېشه یهودو ته نفر ور لېږل او ور ته ویل به یې: لکه څرنګه چې مو عهد کړی دی خپل طرف به ساتی خو په عین حال کي رسول الله ﷺ د یهودو حرکتونه هم تر نظر لاندي نیولي وه چې کوم فرق او تغیر خو به نه وي پکښې راغلی؟

ketabton.com - The Digital Library

لکه څرنګه چې مخ کې مو درته و ویل رسول الله ﷺ د مسلمانانو ضعیفه کسان لکه ښځې، ماشومان او سپین ږیري ټول سره راټول کړي وه او د مدینې منورې په داخل کې یې د هغو د حفاظت دپاره په یوه قلا کې سره یو ځای کړي وه، ځکه که په پاشلو او متفرقه کورو کې وي دا امکان سته چې څوک دي حمله پر وکړي، خاصتاً چې نارینه ټول هلته د خندق په ساتنه مشغول دي، نو د مسلمانانو ښځې او ماشومان ټول په یوه قلا کې وساتل سوه، نارینه څوک ور سره نسته بېله هغه سپین ږیرو ضعیفو خلکو چې نه جنګ کولای سي او نه یې د خندق ساتنه په وسه پوره ده، چې په دغه ضعیفه خلکو کې حَسّان بن ثابت رضي الله عنه هم ؤ، هغه د رسول الله ﷺ د حضور شاعر چې په دغه وخت کې یې عمر تر شپېتو کلو زیات او ډېر ؤ.

هلته ابوسفیان دا فکر وکړی چې د مدینې منورې د یهودو سره د خبرو کولو دپاره ښه لار دا ده چې هغه یهود خبري ور سره وکړي چې د ابوسفیان سره ملګري دي، مقصد یې هغه د بني النضیر یهود وه چې د مدینې منورې څخه لرې موده مخ کې ایستل سوي وه او اوس د ابوسفیان سره په دغه لښکر کې موجود دي، او دغه احزاب هم دغه د بني النضیر یهودو سره را ټول کړي وه.

نو ابوسفیان د بني النضیر د یهودو مشر او رئیس (حُیَی بن أخطب) چې اوس د خیبر د یهودو مشر او رئیس هم دی او د مشرکانو سره په دغه لښکر کې ملګری دی د دې دپاره انتخاب کړی چې دئ ولاړ سي او د بني قُریظه د یهودو سره خبري وکړي او هغه په دې راضي کړي چې د مشرکانو لښکر ته لار ورکړي چې مدینې منورې ته داخل سي، حُیی بن أخطب د بني النضیر د یهودو لوی مجرم لکه هغه ښامار چې په خپل غار کې پرله اوړي او په دې انتظار ؤ چې کله به خپل زهر د مسلمانانو په بدنو کې توی کړي په ډېر شوق د بني قریظه د یهودو د کورو پر طرف ور رهي سو، څو د کعب بن أسد القَرَظي چې د بني قریظه د یهودو مشر او رئیس ؤ قلا ته ورغلی، کعب بن أسد یهودي هغه څوک دی چې د رسول الله ﷺ او مسلمانانو سره یې داسې عهد لیکلی او امضاء کړی ؤ: که چیري د ده ﷺ د یو چا سره جنګ ؤ د بني قُریظه یهود به د ده ﷺ او مسلمانانو مرسته او کومک کوي.

ketabton.com - The Digital Library

(د دغې معاهدې حالات مخ کې په تفصيل سره درته بيان سوي دي)

اوس حُيى بن أخطب د دغه کعب بن أسد د قلا دروازه ور وټکول، کعب پوه سو چي دغه دروازه ټکوونکی حُيى بن أخطب دی ويل: دروازه مه ور خلاصوی زه خبري نه ور سره کوم، حُيى ناري ور وهي وايي: زه ستا څخه شئ نه غواړم فقط دغه زما خبري واوره، کعب ويل: نه غواړم چي خبري دي هم واورم، حُيى بن أخطب بيا هم ناري ور وهي، کعب بن أسد د ده په مقصد پوهيږي چي لار غواړي، مګر کعب د دغه غدر او خيانت د نتيجې څخه بيريږي، خو حُيى بن أخطب ورته ټينګ دی وايي: ته زما خبري واوره خبري را سره وکړه بيا چي ستا خوښ وي هغه کار وکړه، کعب وايي: نه ستا خبري اورم نه زه خبري در سره کوم بيريږم چي زما آخر او نتيجه به هم داسي سي لکه ستا چي د مديني منورې څخه وايستل سوې.

اوس به د دغو يهودو د رواج او اصطلاح څه حالات درته بيان سي، هغه دا چي: دغه يهود لکه عرب په فصيحه عربي يې خبري کولې، د عربو لباس يې اغوستی، ځکه دوی په مدينه منوره کي په سوو کلونه تېر کړي وه، ژبه يې عربي وه، که څه هم سُرياني يې زده وه خو خبري يې په عربي کولې، د عربو پر قسم يې اشعار ويل رسم او رواج يې د عربو ؤ د ځان صفت يې خوښ ؤ او پېغور يې نه قبلاوه.

نو حُيى بن أخطب د پېغور پر قسم ورته و ويل: دا چي ته زما سره خبري نه کوې د هغه سبب دا دی چي ته بخيل يې ته بيريږې چي زه به ستا هغه خواړه درڅخه وخورم چي تا د ځان دپاره ايښي دي، دغه پېغور پر کعب تاثير وکړی ځکه دوی هم لکه عرب پېغور او د بخيل نوم يې هيڅ نه قبلاوه، ويل: رايې ولی، بيا به عرب وايي چي زه بخيل يم.

نو حُيى قلا ته ور ننوتی او ويل: زه غواړم چي د بني قُريظه د نورو مشرانو سره هم و وينم، خير هغه نور مشران هم را ټول سوه که څه هم کعب دغه اجتماع نه غوښتل مګر د مجبوريت په سبب يې دا کار وکړی، حُيى بن أخطب د بني قريظه د مشرانو سره کښېنستی او ويل: يا کعب! ما عزت او شرف درته را وړي دي، د قريشو مشران او سرداران مي درته راوستلي دي، غطفان او د هغو سرداران مي درته را وستلي دي،

ketabton.com - The Digital Library

بنو سُليم او د هغو رئيسان مي درته را وستلي دي، دغه د عربو نوري قبيلې يوه يوه ور يادوي او وايې لس زره فوج او لښکر مي درته را وستلی دی دغه ټولو زما سره عهدونه او وعدې کړي دي چي تر هغو به نه ځي چي محمّد او د هغه ملګري و نه وژني، محمّد څه فايده در رسوي؟ دغو قبيلو ته وګوری، کعب بن أسد ورته و ويل: والله ما ته دي ابدي ذِلّت را وستلی دی داسي اوريځي دي را وستلي دي چي اوبه يې توی سوي دي، په هغو کي تالنده او برېښنا سته خو اوبه نه لري، وَيحَکَ يا حُيی! ما او دغه زما حال سره پرېږده، ما د محمّد څخه بېله صدق او وفاء بل شئ نه دی ليدلی، مګر حُيی نور هم کعب د شيشتو پر ښاخ خېژاوه ترڅو چي په الله سره يې دا عهد او وعده ور سره وکړه، ويل: که قريش او غطفان ولاړل او په محمّد يې څه و نه کړه زما دي په الله سره قسم وي چي زه به ستا سره ستا په قلا کي پاته کېږم او هر څه چي تا ته پېښېدل ما ته دي هم هغه را پېښ سي خو اوس دغه موقع د لاسه مه ورکوه.

پرله پسې دغه خبري ورته کوي څو کعب هم موافقه ور سره وکړه هغه عهد او وعده چي د رسول الله ﷺ او د بني قريظه د يهودو په منځ کي وه هغه يې ماته کړه، دغه عهد او وعده پر يوه ورقه ليکل سوي وه، يهود ور ولاړ سوه هغه کاغذ يې څيري کړی او اوس يې دا إراده وکړه چي په عملي ډول سره هغه کړي وعدې او عهدونه مات کړي، چي په دې ډول سره د بني قريظه يهود هم د مسلمانانو پر ضد د مشرکانو ملګري سوه. الله ﷻ په سورةُ المائده کي فرمايي:

﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْۖ﴾. [المائده: ۸۲]

ژباړه: خامخا به د مومنانو سره په عداوت او دښمني کي تر ټولو خلکو يهود ډېر سخت او شديد وي او هغه کسان به شديد وي چي مشرکان دي.

نو د الله ﷻ په قول د مسلمانانو اشد دښمنان اول يهود او بيا مشرکان سوه، د يهودو دښمني د اسلام او مسلمانانو سره همېشنی او ابدي ده، زموږ او د يهودو ابدي دښمني په کتاب الله سره ثابته ده او که نن ورځ څوک دا فکر کوي چي يهود او د هغو د لاس آله ګمراه نصارا د مسلمانانو دوستان دي، هغه څوک يا خو منافق او د دوی د جملې څخه دی يا احمق او جاهل دی، الله ﷻ زموږ دپاره يهود اشد او

ketabton.com - The Digital Library

سر سخته دښمنان بللي دي او نن ورځ يې ځيني مسلمانان دوستان بولي!؟

خير يهودو د خپل خائنانه عادت سره سم خپل عهد او ميثاق مات کړی، رسول الله ﷺ ته خبر ورسېدی چې په يهودو کې غير عادي حرکتونه ليدل کيږي.

لکه څرنګه چې مخ کې درته ويل سوي دي چې رسول الله ﷺ استخبارات درلودل خبرونه او حالات به يې ورته را وړل، رسول الله ﷺ ته معلومه سوه چې يهود غير طبيعي حرکتونه کوي ځانونه جنګ ته تياروي، رسول الله ﷺ سعد بن معاذ او سعد بن عُباده رضي الله عنهما چې دغه دوه د انصارو مشران وه او عبدالله بن رواحه او خَوات بن جُبير يهودو ته ورولېږل ويل: ولاړ سی وګوری: دغه خبر چې د دغه قوم په باره کې ما ته را رسېدلی دی صحي دی که يا؟ که پوه سواست چې يهود پر خپل عهد ولاړ دي نو دغه خبره په ښکاره سره وکړی او ټول مسلمانان په خبر کړی چې خلک ثابته پاته سي.

يعني: دغه درې زره نفره چې اوس د رسول الله ﷺ سره ملګري دي مطمئن سي او که يې وعده ماته کړې وه نو رِغ مه لری صرف ما ته يوه اشاره وکړی زه پوهېږم.

کله چې دغه دوه نفره د انصارو مشران د هغو دوو نفرو په ملګرتيا د بني قريظه يهودو ته ورغله د هغو څخه يې د خبرو غوښتنه وکړه غواړي چې خبري ور سره وکړي خو د بني قريظه مشرانو د خبرو پر ځای پوچ او بد ويل کول، مسلمانانو ورته و ويل: هغه عهد چې ستاسي او د رسول الله ﷺ په منځ کې وُ څه سو؟ يهودو ويل: رسول الله څوک دی؟ زموږ او محمّد په منځ کې نه عهد سته نه عقد، په ښکاره سره يې و ويل: چې دوی عهد او وعده مات کړي دي، سعد بن عُباده رضي الله عنه دوی ته په بد ويلو شروع وکړه، مګر سعد بن معاذ رضي الله عنه منعه کاوه او ويل: يا سعد! هغه شئ چې زموږ او د دوی په منځ کې دی هغه تر ښکنځلو او بد ويلو لوی دی، زموږ او د دوی په منځ کې فقط د خولې خبري نه دی بلکه تر دغه لوړ کارونه دي، نو د انصارو ډله بيرته رسول الله ﷺ ته ورغله، کله چې هلته ور ورسېدل رسول الله ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې څه خبر وُ؟ دوی و ويل: يا رسولَ الله! عَضل او قاره، فقط دا يوه اشاره وه چې يهودو غدر وکړی.

که ستاسي په ياد وي موږ مخ کې د دغو دوو قبيلو قصه د ماء رجيع په نامه سره درته بيان کړې ده چې د رسول الله ﷺ لس يا شپږ نفره اصحاب کرام يې په غدر او

ketabton.com - The Digital Library

خیانت سره شهیدان کړل، هغه چي عاصم او خبیب رضي الله عنهما پکښې وه، سره د دې چي جوار یې هم ورکړی ؤ خیانت یې وکړی، نو کله چي دوی و ویل: عضل او قاره، یعني: غدر یا رسولَ الله! او دا معلومه خبره ده چي په دغه اوسني حال کي د مسلمانانو دپاره د یهودو خیانت ډېر لوی خطر دی، ځکه د دوی په خیانت سره د جنوب شرق لار پر مسلمانانو ورخلاصه سوه او د کفارو لښکرو ته لار ور ایله سوه. خندق او د هغه کندل ټول بې فایدې سوه، مګر رسول اللهﷺ په لوړ آواز سره و ویل: الله اکبر، د کامیابۍ زیری درکوم.

تاسي د رسول اللهﷺ دغه جواب ته متوجه سی: هیڅوک داسي نه کوي، هلته د غدر او خیانت خبر راغلی، دلته رسول اللهﷺ تکبیر وایي، د نصر او کامیابۍ زیری ورکوي، خو په حقیقت کي دا د الله جل جلاله د وعدې تصدیق ؤ.

خیر نور مسلمانان نه سوه پوه چي یهودو خیانت کړی دی بلکه په دغه تکبیر سره د هغو دا ګمان سو چي یهود اوس هم پر هغه خپل عهد ولاړ دي مګر د یهودو د خیانت خبر بیا هم پټ نه سو پاته، دغه خبر کرار کرار په مسلمانانو کي نشرېدی چي د بني قریظه یهودو عهد مات کړی دی او د جنوب شرق لار را باندي را خلاصه سوه، خطر اوس ډېر لوی او د دوو طرفو څخه سو، یو د شمال له طرفه چي هلته د مشرکانو لس زره لښکر پروت دی او په هره لحظه کي دا امکان سته چي تر خندق ور واوړي او بل د جنوب له طرفه د بني قریظه د یهودو د حملې امکان سته.

د شمال طرف ته خو بیا هم خندق سته مګر د جنوب شرق طرف ته هیڅ ساتنه نسته، چي دا نو د خندق په غزاء کي د مسلمانانو دپاره تر ټولو حالاتو ډېر سخت او ډېر مشکل حالت ؤ، خاصتاً چي د مسلمانانو ښځې او ماشومان هم دغو خائنو یهودو ته نژدې او بېله حفاظته او ساتني دي، د مسلمانانو حالت داسي سو لکه الله جل جلاله چي یې د سورةُ الاحزاب په [۱۰، ۱۱] نمبر آیاتو کي بیانوي او فرمایي:

﴿وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ۝﴾

یعني: کله چي د ډېري بیري څخه سترګي رډې او شخې پاته سوې او زړونه تر ستوني او حلقه پوري ورسېدل او تاسي پر الله جل جلاله راز راز ګمانونه وکړه.

ketabton.com - The Digital Library

سترګې خوړ د دهشت او حيرت ته څخه رډې پاته سوې او زړونه چنغړکو ته ورسېدل،
يعني: په دومره زور او شدت سره غورځېدل لکه د ستوني د لاري څخه چي دباندي را وزي او قسم قسم ګمانونه وسوه: چي واقعي مسلمانانو به د ځان سره ويل: دا يو بل ډېر سخت امتحان را باندي راغلی الله جَلَّ جَلَالُهُ دي خير را ته پېښ کړي، ناقص الإيمانه کسانو به ويل: د دغه حالته څخه زموږ ژوندي وتل ډېر سخت او مشکل دي، د منافقانو د حال پوښتنه خو مه کوه چي د هغو خبري بيا په وروستنيو آياتو کي الله جَلَّ جَلَالُهُ بيانوي،

﴿هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾﴾ [الأحزاب: ۱۱]

يعني: په دغه وخت کي مومنان امتحان کړل سوه او په سخت رېږدولو سره ورېږدول سوه.

په دغه کيفيت سره منافقان او مومنان سره جلا کړل سوه، د منافقانو څخه د نفاق خبري کېدلې، حتّی ځينو منافقانو به ويل: محمّد ﷺ موږ ته د قيصر او کسرٰی په خزانو وعدې را کوي او نن ورځ زموږ څخه يو څوک دا قدرت نه لري چي په اطمينان سره دي د قضاءِ حاجت دپاره ولاړ سي او ځينو بيا په عام مجلس او د خلکو په حضور دا اجازه غوښتل چي خپلو کورو ته ولاړ سي او دوی به رسول الله ﷺ ته ويل: موږ ته اجازه وکړه چي موږ خپلو کورو ته ولاړ سو، ځکه زموږ کورونه تر مدينې منورې دباندي دي موږ پر بېرېږو چي يهود به حمله پر وکړي.

دلته په دغه مشکل حالت کي چي له يوه طرفه مشرکان دي او له بله طرفه د بني قريظه يهودو خيانت وکړی منافقانو په تېښته شروع وکړه کرار کرار خپلو کورو ته ځي، هر يو پر خپل اهل او اولاد بېرېږي، رسول الله ﷺ يې تقريباً يوازي پرېښاوه، حتّی د واقعي مسلمانانو ډېر نفر د يهودو د دغه خيانت په اورېدلو سره و بېرېدل او ډېر صادقه مسلمانان د منافقانو د دغي تېښتي تر تاثير لاندي سوه او دوی هم ولاړل، حتّی په هغه بنو سلمه کي چي واقعي مسلمانان وه هم د تيښتي إراده پيدا سوه.

دغه د بني قريظه د يهودو د عهد ماتولو په سبب د رسول الله ﷺ سره د هغه درو زرو نفرو څخه فقط درې سوه نفره پاته دي، تاسي دغه خلل او تاوان ته وګوری چي د بني قريظه د يهودو د خيانت په سبب د مسلمانانو لښکر ته پېښ سو، د هغه درو زرو نفرو

ketabton.com - The Digital Library

ځځه چې خندق يې ساتى او پيره به يې کول اوس فقط درې سوه نفره پاته سوه او نور ټول خپلو کورو ته ولاړل غواړي چې کورونه وساتي.

هلته چې يهودو عهد مات کړی اوس غواړي چې جنګي اقدامات او تجاوزونه وکړي، نو هغه اول شئ چې د هغه په باره کې يهودو فکر وکړی هغه دا ؤ چې ويل: تر ټولو د مخه به د مسلمانانو ښځې او ماشومان واخلو ځکه دوی خبر وه چې رسول الله ﷺ هلته دننه په مدينه منوره کي ښځي او ماشومان په يوه قلا کي پرې ايښي دي او مسلمانان دباندي خندق ساتي، نو يهودو و ويل: و به ګورو چې رسول الله ﷺ د دغو ښځو او ماشومانو د ساتني دپاره کوم جنګي خلک او پيرې پرې ايښي دي که يا؟ که يې څوک نه وه پرې ايښي فقط ښځي او ماشومان وه حمله به پر وکړو او دا به زموږ دپاره اول غنيمت وي چې ښځي مينځياني او هلکان مريان دي.

حالات ډېر خطرناک دي واقعاً هم په قلا کي بېله ښځو او ماشومانو بل څوک نسته، ځکه ټول مسلمانان هلته د رسول الله ﷺ سره د خندق ساتنه کوي، نو يهودو څو نفره جاسوسان د معلوماتو دپاره و لېږل ويل: تاسي ولاړ سی وګوری چې په قلا کي د ساتني دپاره څوک سته که يا؟

دغه نفر نژدې و قلا ته ورغله وې ليدل چې په قلا کي يوازي ښځي دي چې دې خوا ها خوا ته ځي او راځي نارينه نه معلوميږي، بيا دغو نفرو له خپله منځه يو نفر ور ولېږی چې ته ښه ور نژدې سه او پوره معلومات وکړه چې نارينه څوک خو به نه وي موجود، دلته نو صفيه بنت عبدالمطلب د رسول الله ﷺ عمه چې په دغه وخت کي يې عمر د شپيتو کلو په شا وخوا کي ؤ دغه يهودي ته يې پام او فکر سو.

(اوس به قصه په خپله صفيې رضي الله عنها ته پرېږدو)

صفيه رضي الله عنها وايي: د يهودو يو سړئ مي وليدی چې شا وخوا پر قلا را ګرځي او دا داسي وخت دی چې د بني قريظه يهودو د رسول الله ﷺ سره هغه خپل عهد مات کړی دی او دلته هم په قلا کي داسي څوک نسته چې زموږ دفاع وکړي، رسول الله ﷺ او نور مسلمانان د دښمن مخ ته ولاړ دي نو که دلته پر موږ ښځو څوک حمله وکړي مسلمانان د هغه خپلي مشغولتيا په سبب موږ ته نه سي را تلای.

ketabton.com - The Digital Library

صفیه رضي الله عنها وايي: نو حسّان بن ثابت رضي الله عنه ته ورغلم چې هغه هم زموږ سره په دغه قلا کې ؤ او ورته و مې ویل: یا حسّان! دغه یهودي لکه څرنګه چې ته یې وینې شا وخوا پر قلا را ګرځي او په والله زه د یهودو له طرفه د مسلمانانو پر ښځو نه یم مطمئنه که دغه یهودي نورو یهودو ته خبر وروړي ښايي چې یهود حمله راباندي وکړي رسول الله ﷺ او مسلمانان هم هلته د خندق په ساتنه مشغول دي نو ورکښته سه دغه سړئ و وژنه، حسّان رضي الله عنه ورته و ویل: په والله ته پوهېږې چې زه ضعیفه یم او د دغه کار نه یم، صفیه رضي الله عنها وايي: نو مې په خپله د یهودي د وژلو إراده وکړه د قلا څخه مې یو لرګئ را سره واخیستی او ورکښته سوم، دغه یهودي ته پټه سوم کله چې یهودي زما محاذات یا زما برابري ته را ورسېدی په لرګي مې پر سر و واهه سړئ غڅار سو او تر هغو مې واهه چې و مې وژی، بیا نو بیرته قلا ته راغلم او حسّان ته مې و ویل: ورسه د دغه سړي سامان واخله ما په دې سبب نه واخیستی چې دئ نارینه ؤ او زه نه سم ور نژدې کېدلای، حسّان ویل: زه د ده سامان ته ضرورت نه لرم، نو په خپله صفیّه رضي الله عنها ورغله د یهودي سر یې ورپرې کړی.

تاسي متوجه یاست؟ دا د ښځي ایمان، شجاعت، تدبیر او عمل ؤ، د سړي سر یې پرې کړی او لوړه قلا ته وختل ګوري چې دغه وژل سوی نفر نور ملګري لري که یا؟ خو هلته یې څو نفره ولیدل او دغه سر یې د هغو پر طرف ور وغورځاوه، هغو چې دغه سر ولیدی ویل: قلا په خلکو ډکه ده، د رسول الله ﷺ د عمه صفیّه رضي الله عنها دغه کار د مسلمانانو د ښځو او ماشومانو د ساتني سبب وګرځېدی، یهودو دا فکر وکړي چې په قلا کي ډېر جنګي خلک سته حال دا چې قلا د نارینه مسلمانانو څخه خالي وه او یهودو دوهم وار د دغسي مجرم او خائنانه عمل پر کولو جرئت او اقدام و نه کړی.

مسلمانه ښځه د صفیې رضي الله عنها په مثل ایمانداره، دلاوره او با تدبیره وي نه دا چې
عمر یې په فېشن او درشن، د نوکانو په رنګولو او د وربښتانو په جوړولو،
په ښایسته او لڅو لباسو یا په غیبتو او لغازو تیرېږي.

دغه صفیه رضي الله عنها وه چې خپل زوی زبیر بن العوام رضي الله عنه یې فارِس او جنګي قهرمان تربیه کړی، زبیر رضي الله عنه چې کوچنئ ؤ دې به په یوه تاریک ځای کي یوازي پرېښاوه،

ketabton.com - The Digital Library

که به هغه ژړل دې به واهه، خلکو به دا ملامتول چې هغه کوچنۍ دی او ته ظلم ور سره کوې، دې به ویل: زه یې داسي تربیه کوم چې فارِس ځني جوړ سي (د فارس څخه مقصد جنګي پهلوان، دلاوره او شجاع سړۍ دی) نو رشتیا هم د زُبیر څخه زبیر بن العوام رضی الله عنه جوړ سو، صفیه رضی الله عنها داسي نه وه لکه د نن ورځي ښځي چې خپل اولادونه بېرېدونکي او نازولي، پاسته او نازک تربیه کوي، یا هیڅکله داسي نه وه.

خوندو! دا مسئله د تربیې مسئله ده زه نه وایم چې د خپلو اولادو سره محبت مه کوی بلکه زما مقصد دا دی چې خپل اولادونه شجاع او دلاوره تربیه کړی، تاسي نه ګوری چې د صفیې رضی الله عنها په شجاعت او دلاوري پوره قلا وساتل سوه، تاسي فکر وکړی که دا دغه کارونه کړي نو څه پېښېږي؟ ښه خیر! بیرته قصې ته راسی:

هلته پر مسلمانانو محاصره ډېره سخته سوه فقط هغه درې سوه نفره دي چې د رسول الله ﷺ سره پاته دي او د خندق ساتنه کوي، پر مسلمانانو ډېر فشار راغلی کفار غواړي چې تر خندق ور واوړي او مسلمانان یې نه پرېږدي او هلته د بني قریظه یهود د جنګ دپاره ځانونه تیاروي چې د جنوب له طرفه پر مسلمانانو حمله وکړي او مسلمانان نه پوهېدل چې دښمن به کله او له کومي خوا را باندي راسي.

ځیني مسلمانان به یو وخت د ضرورتو د پوره کولو دپاره کورو ته تله بیا به بیرته را تله چې په دغه جمله کي سعد بن معاذ رضی الله عنه یو وخت کور ته ولاړی او هلته ام المؤمنین حضرت عائشې رضی الله عنها ولیدی چې سعد رضی الله عنه زغره اغوستې ده توره او سپر ور سره دي د جنګ د میدان سړۍ دی، خو بد بختانه دغه زغره چې ده اغوستې وه صحي زغره نه وه زَړه او پر ځیګر سُوری وه ځیګر یې ښکاره ؤ، سبحان الله! د مسلمان زړه دی حضرت عائشې رضی الله عنها و ویل: زه له دغه سوري ځایه پرده بېرېږم، ټول بدن یې پټ دی مګر دغه یو ځای یې ښکاره دی او د زغري څخه مقصد دا دی چې ټول بدن په پټ وي، مګر صحابهٔ کرام غریبان وه د نېستي په سبب یې دغه زَړه زغره اغوستې وه.

سعد بن معاذ رضی الله عنه بیرته خندق ته ولاړی او هلته د کفارو له طرفه غشي ویشتل شروع سوه د الله جل جلاله په إراده د سعد بن معاذ رضی الله عنه پر هغه لځ ځای غشی و مېنتی او زخمي سو نو یې رسول الله ﷺ ته را وستی، رسول الله ﷺ هغه غشی ځني وکښی

ketabton.com - The Digital Library

خو له زخمه يې فواره غوندې وينې را بهېدې، مسلمانانو هر څه کوښښ وکړ چې دغه وينې و درېږي خو وينه نه درېدې، رسول الله ﷺ يوه اوسپنه په اور کې کښېښوول چې ښه سره سوه نو يې دغه زخم ورداغ کړ او دا غېدل آخري دواء ده، يعني: کله چې انسان له نورو علاجو څخه نا اميده سي بيا نو داغ اېښوول کېږي څکه رسول الله ﷺ فرمايي: «الكَي آخرُ العلاج» نو په دغه داغېدلو سره وينه و درېدل، خو څه موده وروسته بيا د زخم خوله خلاصه سوه او بيا وينه بهېدل شروع سوه، دلته نو رسول الله ﷺ امر وکړ چې سعد بن معاذ رضي الله عنه دې مسجد نبوي ته بوتلل سي او هلته دې يې علاج وسي، سعد رضي الله عنه يې مسجد ته بوتلی، هلته يې خېمه ورته و دروله او هلته يې علاج کېدی، هغه څوک چې د زخميانو علاج يې کاوه د انصارو څخه يوه ښځه وه چې نوم يې (رُفيده) ؤ او دغه ښځه په اسلام کې هغه اوله ممرّضه، يا نرسه، يا جرّاحه ده چې د زخميانو علاج يې کاوه، خير دلته په مسجد نبوي کې د سعد بن معاذ رضي الله عنه علاج کېږي.

امام بخاري رحمه الله روايت کوي چې سعد بن معاذ رضي الله عنه دلته په دغه ناروغۍ کې خپل رب الله جل جلاله ته دعاء کول او ويل به يې: الهي! تا ته معلومه ده چې ما ته د هيچا سره ستا په لار کې جهاد کول دومره ډېر نه دي خوښ لکه د هغه قوم سره چې ستا د رسول تکذيب يې کړی دی او ستا رسول يې له خپله وطنه ايستلی دی (چې مقصد يې قريش وه) او الهي! زه داسې ګمان کوم چې تا زمونږ او د دوی له منځه جنګ ايسته او ليرې کړی که چيرې د قريشو سره نور هم جنګ پاته وي نو ما ژوندئ پاته کړې چې د هغو سره ستا دپاره جهاد وکړم اوکه دې نور جنګ ايسته کړی وي نو مې دغه زخم مه جوړوي او مرګ مې له دغه زخمه څخه کړې او د دعاء په آخر کې به يې ويل: الهي تر هغو مې مه وژنې چې د بني قريظه په يهودو مې زړه يخ نه سي.

سعد بن معاذ رضي الله عنه نو دلته په مسجد نبوي کې پرېږده چې د زخم علاج يې کېږي.

هلته په خندق کې پر مسلمانانو ډېره سخته او تينګه محاصره لګېدلې ده تر داسې اندازې چې رسول الله ﷺ تر يوه لمانځه وروسته خپل رب عزّوجلّ ته دعاء وکړه او ويل:

«اللّٰهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ اللّٰهُمَّ اهْزِمِ الْأَحْزَابَ اللّٰهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ»

[بخاري]

ketabton.com - The Digital Library

او بیا رسول الله ﷺ هغو مسلمانانو ته وکتل چې د ده ﷺ تر شا یې لمونځ کاوه او وې فرمایل: والله د ځمکې پر مخ پرته له تاسي بل داسي څوک نسته چې یوازې دې د الله جل جلاله عبادت کوي.

« مَا علی وجه الأرض مَن یعبُدُ اللهَ غیرَکم »

دا د رسول الله ﷺ پر هغو مسلمانانو د صادقه مسلمانۍ شاهدي ده چې د رسول الله ﷺ سره د لته په خندق کې حاضر وه.

هغه وخت د ټولې ځمکې پر مخ پرته د غو مسلمانانو بل داسې څوک نه وه موجود چې یوازې د الله جل جلاله عبادت دې کوي، حتّی په آسماني ادیانو کې هم خلکو تغیر را وستلی ؤ، وحدانیت بالکل نیست او نابود ؤ، الله جل جلاله د رسول الله ﷺ او مسلمانانو دعاء قبوله کړه، الله عزوجل په خپل قدرت داسې یو کار جوړ کړی چې د هغه په واسطه دښمن ذلیله سو او ډلې یې سره وپاشل سوې، هغه داسې: نعیم بن مسعود بن عامر الأشجعي چې اصلاً د غطفان د قبیلو څخه ؤ او په مکه مکرمه کې اوسېدی کافر او مشرک او د کفارو ملګری ؤ، په دغو لحظو کې الله جل جلاله د هغه په زړه کې ایمان ورواچاوه.

ښه فکر وکړئ: په دغه وخت کې چې مسلمانان په ېېره، خوف او محاصره کې دي، شمېر یې لږ او ضعیفه دي، که الٰهي مداخله نه وي آیا د دښمن له طرفه په دغسې وخت کې یو څوک اسلام ته داخلېږي؟

د دغه نعیم اسلام په خپله یوه معجزه ده او دا الٰهي مداخله ده، مسلمانان محاصره دي په مرګ محکوم دي په هره لحظه کې دا امکان سته چې فنا کوونکې حمله دې پر وسي او دوی دې ټول ختم سي، په دغه وخت کې څوک ایمان را وړي؟

مګر دا الٰهي مداخله او د رسول الله ﷺ د دعاء قبلېدل وه، نعیم بن مسعود چې د کفارو ملګری دی او د مکې مکرمې د اشرافو څخه دی په دغه وخت کې په خپله د خپل ځان سره مسلمان سو، د کفارو د لښکره څخه په پټه ووتی او د مسلمانانو خېمو ته ورغلی، د رسول الله ﷺ سره یې د ملاقات غوښتنه وکړه، د رسول الله ﷺ سره کښېنستی او ویل: یا رسولَ الله! زه شاهدي آداء کوم او وایم چې:

(لا إله إلا الله و أنکَ رسولُ الله)

ketabton.com - The Digital Library

او نعيم و ويل: زما په اسلام بېله تا بل هيڅوک نه دي خبر نو امر کوه څه وکړم؟ رسول اللهﷺ وفرمايل: يا نعيم! ته يو نفر يې، زموږ سره په لښکر کې ستا وجود موږ نه زياتوي، موږ درې سوه نفره يو په تا سره به درې سوه او يو نفر سو کوم فرق يې و نه کړی او دښمن لس زره نفره دی نو که دي په وسه پوره وي چي دوی سره و پاشې او موږ د دوی د حملې څخه خلاص سو دغه کار وکړه، نعيم و ويل: يا رسولَ الله! د دغه کار دپاره يې بايد و وايم، يعني: د دوی د پاشلو دپاره مجبوره يم چي خلاف و وايم، رسول اللهﷺ وفرمايل: وې وايه، ځکه جنګ خطايستل دي.

دا معلومه خبره ده چي خلاف يا دروغ ويل حرام دي، مګر په جنګ او دغسي ځايو کي د دښمن د پاشلو يا د دښمن د مغلوبه کولو دپاره يوازي دا نه چي جائز او روا دي بلکه ښه کار هم دی.

بيا نو نعيم بيرته کفارو ته ورغلی هلته يې ډېره ښه او صحي نقشه په خپل دماغ کې سره و سنجول او د هغې نقشې په عملي کولو يې شروع وکړه، نعيم بن مسعود د مکې مکرمې د مشهورو خلکو څخه ؤ، د قريشو د رئيسانو د حضور سړی ؤ او په عين وخت کي يې د غطفان سره هم چي د ده قبيله وه ښه علائق درلودل، د بني قريظه د يهودو پخوانی دوست او آشنای ؤ، دغو يهودو ته به د جاهليت په وختو کي هم د ملاقات او ليدني دپاره ورتلی، مقصد دا چي نعيم معروف شخص ؤ او د کفارو د لښکرو د ټولو اطرافو سره يې پيژندل او ښه مناسبات يې هم ور سره درلودل، اوس يې د هغه خپلې نقشې په عملي کولو شروع وکړه او اول يې د بني قريظه د يهودو څخه شروع په وکړه، د کفارو د لښکر څخه په پټه سره رهي سو او د بني قريظه يهودو ته ورغلی، د يهودو مشران يې سره را ټول کړه او ويل: تاسي خو ما ښه پېژنی چي زه څوک يم؟

هغو ويل: هو موږ دي پيژنو.

ده ويل: په دې خو به هم خبر ياست چي د محمّدﷺ سره څومره دښمني لرم؟

يهودو ويل: هو.

ده ويل: دا خو به هم درمعلومه وي چي ستاسي څومره دوست يم؟

هغو ويل: هو صحي ده خو وايه څه پېښه ده؟

ketabton.com - The Digital Library

ده وېل: خبره دا ده چې قریش ستاسې په مثل نه دي دغه ښار ستاسې ښار دی، په دغه ښار کې ستاسې مالونه دي، ستاسې اولادونه او ښځې دي تاسې نه سی کولای چې دغه وطن پرېږدی او بل ځای ته ولاړ سی، خو اوس چې قریش او غطفان د محمّد ﷺ او د هغه د ملګرو د جنګ دپاره راغلي دي او تاسې هم پر محمّد او د هغه پر ملګرو د هغو پر وطن او د هغو پر مالو، د هغو پر ښځو او ماشومانو د قریشو او غطفان مرسته کوی، اوس نو: که قریشو او غطفان د چور او حملې موقع پیدا کړه خو حمله به پر وکړي او که موقع نه سوه ورته برابره خپلو وطنو ته به ولاړ سي، تاسي او محمّد به سره پرېږدي او بیا به محمّد ﷺ ستاسې څخه خپل انتقام واخلي.

یهودو ویل: نو موږ باید څه وکړو؟

نعیم ویل: تاسي د قریشو او غطفان په ملګرتیا تر هغو باید جنګ و نه کړی څو قریشو ګرو او ضامن نه وي درکړی.

یهودو ویل: څرنګه ګرو؟

نعیم ویل: د قریشو څخه وغواړی چې د خپلو مشرانو څخه لس نفره ستاسې سره په قلا کې پرېږدي، بیا نو دوی خپل مشران یوازي نه پرېږدي چې دوی دې ولاړ سي او هغه مشران دې یې ستاسې سره پاته وي، دغه نو ستاسې دپاره ضامن سو چې دوی به خامخا جنګ کوي.

یهودو ویل: دا ښه فکر دی.

نعیم د یهودو څخه رهي سو او د کفارو لښکر ته ورغلی او دلته یې د قریشو د مشرانو څخه د ملاقات غوښتنه وکړه، هغو ویل: څه پېښه ده؟

نعیم ویل: تاسي را ټول سی زه به مو خبر کړم.

د قریشو مشران لکه ابوسفیان او نور سره راټول سوه نعیم ورته کښېنستی ویل: تاسي خو ما پیژنی چې زه څوک یم؟

قریشو ویل: هو.

ده ویل: دا به هم در معلومه وي چې د محمّد ﷺ څومره دښمن یم؟

دوی ویل: په دې کې هیڅ شک نسته، ځکه نعیم چې د اصله مشرک ؤ او اوس

ketabton.com - The Digital Library

خلوښت ورځې کيږي چې د کفارو سره دی، که دئ د محمّد ﷺ د کومکيانو څخه وای نو به يې د مسلمانانو سره جنګ نه کولای، د کفارو پر نعيم پوره اعتماد ؤ.

نعيم و ويل: زما دوستي او آشنايي به د يهودو سره هم درمعلومه وي؟

قريشو ويل: هو خبره څه ده؟

نعيم ويل: د يهودو څخه يو ډير بد خبر را ته راغلی دی.

قريشو ويل: څه خبر؟

نعيم ويل: د بني قريظه يهود اوس پر دې پښېمانه دي چې دوی د محمّد ﷺ سره خپل عهد او وعده مات کړه او پردې بېرېږي چې تاسي به ولاړ سی او دوی به محمّد ﷺ ته يوازي پرېږدی، نو يې دا قصد کړی دی چې بېرته د محمّد ﷺ سره هغه خپل عهد نوی کړي، محمّد ﷺ ته يې نفر ورولېږل او ويل: يا محمّد! ﷺ آيا ته بير ته زموږ څخه راضي کېږې چې موږ د قريشو د مشرانو څخه لس نفره وو ژنو؟

او ته بيرته پر هغه عهد چې زموږ او ستاسي په منځ کي ؤ را سره درېږې؟

محمّد ﷺ هم موافقه ور سره وکړه.

نو يهود ستاسي څخه لس نفره مشران غواړي چې هغه و وژني او بيرته د محمّد ﷺ سره په هغه پخواني عهد کي شامل سي.

د قريشو مشرانو و ويل: که دا خبر رشتيا وي دا ډيره لويه مسئله ده.

نعيم و ويل: دغه خبر ما ته را رسېدلی دی تاسي يې هم معلومات وکړی او نعيم د قريشو له مجلسه ولاړ سو، بيا غطفان ته ورغلی هغو ته يې هم دغه خبري وکړې.

د دغو خبرو په اورېدلو سره د ابوسفيان په زړه کي تشويش پيدا سو، نو ويل: زه په خپله يهودو ته ورځم او دا معلومات کوم، ابوسفيان په خپله د بني قريظه يهودو ته د شپې ورغلی چې دغه شپه د شنبې شپه وه يعني: نن ورځ جمعه تېره سوې ده او سبا شنبه ده ابوسفيان ورغلی او د بني قريظه د مشرانو د ملاقات غوښتنه يې وکړه، هغه هم ورته را ټول سوه، ابوسفيان و ويل: موږ پر خپله مځکه او کورو نه يو، نفقه او حيوانات مو هم خلاص سوه نور انتظار نه سو کولای غواړو چې سبا پر مسلمانانو حمله وکړو، نو سبا به تاسي د جنوب له طرفه حمله پر وکړی او موږ به د شمال له طرفه حمله پر وکړو.

ketabton.com - The Digital Library

تاسي پوهېږئ چي دغه د يهودو حملې ولي دومره اعتبار درلودئ؟ دا ځکه چي د يهودو له طرفه لار خلاصه وه نو که يهود پر مسلمانانو يوه کوچنۍ حمله وکړي، مسلمانان به د دوئ سره په جنګ مشغوله سي او هلته به هغه د مشرکانو لوی لښکر ته دا موقع په لاس ورسي چي تر خندق ور واوړي چي بيا نو نور و هيڅا ته ضرورت نه پاته کيږي او يوازي هغه د مشرکانو لښکر د ټولو مسلمانانو د وژلو دپاره بس او کافي دئ.

ابوسفيان يهودو ته و ويل: سبا تاسي حمله شروع کړئ نور يې نو موږ ته را پرېږدئ، يهودو و ويل: نن شپه د شنبې ده او ته خبر يې چي موږ د شنبې په ورځ هيڅ کار نه کوو او دا هم درته معلومه ده چي الله ﷻ په هغو کسانو څه وکړه چي شنبه يې ماته کړه، هغه خلک يې مسخه کړه بِزوګياني او خنزيران يې ځني جوړکړه نو موږ د شنبې په ورځ جنګ نه کوو، د ابوسفيان په زړه کي لاس و وهل سو چي والله يهود د هغه خپله قوله اوښتي دي، که څه هم دغه خبره چي يهودو کول حقيقت ؤ او د يهودو په دين کي د شنبې په ورځ هيڅ کار نه کيږي.

ابوسفيان و ويل: ښه بل سبا د يکشنبې په ورځ به حمله پر وکړو.

يهودو ويل: ښه دئ! مګر که دغه زموږ حمله ناکامه سوه بيا خو نو تاسي ځی موږ او محمّد سره پرېږدئ، موږ بېرېږو که چيري دغه زموږ او ستاسي حمله ناکامه سي تاسي به وتښتئ او موږ به يوازي محمّد ﷺ ته پرېږدئ او بيا نو يوازي موږ د هغه مقابله نه سو کولای، نو ستاسي د اشرافو څخه لس نفره زموږ سره د ضمانت پر قسم پرېږدئ او د يکشنبې په ورځ به په ګډه سره حمله وکړو.

ابوسفيان د ځان سره و ويل: والله نعيم رشتيا ويل او د هغه خبره صحي ده، يهودو ته يې و ويل: ښه دئ زه به د خپلو ملګرو سره مشوره وکړم او بيا به تاسي ته خبر درکړم، اوس چي ابوسفيان خپل لښکر ته ورغلی ويل: والله نعيم رشتيا ويل، نو يې پسله مشورې يهودو ته حال ولېږئ چي په والله موږ به يو نفر هم در نه کړو، خو د يکشنبې په ورځ به په ګډه پر مسلمانانو حمله کوو.

د بني قريظه يهودو و ويل: والله نعيم ښه ويل، اوس نو د يهودو او مشرکانو د ګډې حملې کولو اتفاق مات سو او د ماتېدلو سبب يې د نعيم هغه صحي او معقوله نقشه وه،

ketabton.com - The Digital Library

که چیرې دا اتفاق سوی وای او پر مسلمانانو د شمال او جنوب له طرفه حمله سوې وای دا د مسلمانانو دپاره لوی مصیبت ؤ، مګر سبحان الله! د یوه نعیم بن مسعودؓ په مسلمانېدلو او د هغه په دغه صحي نقشه سره پر مسلمانانو دغه مشترک هجوم او یو ځایي حمله پاته او ناکامه سوه، د یهودو او مشرکانو اتحاد او اتفاق هم مات سو.

دلته نو د رسول الله ﷺ اطمینان حاصل سو مګر په مسلمانانو کي بیا هم ېېره زیاتېدل ځکه دا امکان باقي او پاته ؤ چي له دواړو طرفو څخه دي حمله او هجوم شروع سي، په دغه ورځ ډېر شدید او زورور یخ هم شروع سو، د مسلمانانو ېېره نوره هم زیاته سوه، خو یخ دومره زیات سو چي مسلمانانو هیڅ وخت دومره یخ نه ؤ لیدلی او د یخ سره زورور او شدید باد هم شروع سو، د مسلمانانو نور هم تشویش، پرېشاني او ېېره زیات سوه، د باد سره نور هم یخ زیاتېږي، واقعاً په مسلمانانو کي ډېر لوی تزلزل پیدا سو، کله چي شپه سوه شپه هم ډېره تاریکه شپه ده، شدید یخ او تکه توره تاریکه ده.

حُذیفه بن یمانؓ د دغې شپې بیان کوي او وایي: ډېره تاریکه شپه وه، ډېر شدید او زورور باد ؤ، ډېر شدید او تریخ یخ ؤ او ډېره سخته ېېره وه، داسي ېېرووونکې شپه وه چي موږ یې مثل نه ؤ لیدلی.

حذیفه بن یمانؓ وایي: موږ مسلمانان د خندق سره ناست ؤ، سخته لوږه را ته پېښه وه ټول وږي یو، ټول غریبان یو د خوړلو دپاره مو شئ نه درلودی، دومره لباس مو نه درلودی چي له یخه ځانونه په وساتو او نور هم نه یو خبر چي څه به را ته پېښ سي، موږ په دغه خراب او تُراب حالت کي یو، مګر لکه رسول الله ﷺ ته چي په زړه کي ور وګرځېدل چي د یهودو او مشرکانو په منځ کي تزلزل او بې اتفاقي پیدا سوه او بنایي اوس کوم نوی کار پېښ سي، نو یې د کفارو معلومات غوښتی، خو اوس شپه ده او داسي توره تاریکه ده چي یو او بل نه سره وینو، یخ هم ډېر شدید یخ دی، په دغه حال کي رسول الله ﷺ د هغو کسانو په منځ کي رغ کړه کوم چي د ده ﷺ پر شا وخوا موجود وه، ویل: څوک به د کفارو د لښکر خبر را ته را وړي؟ او هغه لره جنت دی.

تاسي وګورئ په ظاهره څومره آسانه خبره ده: تر خندق ور واوړه او هلته وګوره چي د کفارو څه حال دی او بیرته راسه، بس دغومره او هغه لره جنت دی، هغه جنت

ketabton.com - The Digital Library

چې خلکو شپې پسې روڼې کړې دي، خلکو مالونه پسې خرڅ کړي دي، خلکو سرونه پر ورکړي دي، خو بیا یې هم جنت په شک کې دی، مګر اوس ولاړ سه راسه، د کفارو خبر را وړه او د رسول الله ﷺ په شاهدي او ضمانت سره هغه لره جنت دی.

حذیفه بن یمان ﷺ وایي: هیڅوک نه سوه ولاړ، دا د دغي شپې پر خطرناکه حالت دلالت کوي، بیا هم د دوهم وار دپاره رسول الله ﷺ و ویل: څوک به د قوم خبر را ته را وړي؟ هغه لره جنت دی، بیا هم څوک نه سو ولاړ، رسول الله ﷺ درېیم وار بیا و ویل: څوک به د قوم خبر راته راوړي؟ هغه لره جنت دی، بیا هم هیڅوک نه سو ولاړ. رسول الله ﷺ یې درې واره جنت ته وربولي او یو نفر هم نه ولاړېږي.

حذیفه ﷺ وایي: بیا نو رسول الله ﷺ په حرکت شروع وکړه یعني: د هغه خپله ځایه څخه ولاړسو او رهي سو، په دغه تګ کي یې مبارکه پښه زما د ورانه څخه ومښتل، حذیفه ﷺ وایي: ما ځان سره را ټول کړی ېېرېږم چي اوس راته و نه وایي: ولاړسه او د قوم خبر را وړه، خو کله چي یې پښه را څخه ومښتل ویل: څوک یې؟ وایي: ما په زړه کي و ویل: اوس دي نو لیږي، خو کله چي ده ﷺ و ویل: څوک یې؟ ما ویل: حذیفه، رسول الله ﷺ راته و ویل: یا حذیفه! (قُم) ولاړ سه، وایي: زه هم ولاړ سوم، حذیفه ﷺ وایي: والله د ډېر مسکنت په سبب ما خپل لباس نه درلودی چي وا یې غوندم مګر زما د ښځي کمیس، د خپلي ښځي کمیس مي اغوستی ؤ او هغه هم دومره راباندي کوچنئ او کوتاه ؤ چي فقط تر ځنګانه مي رسېدی او یخ هم دومره شدید دی چي له ډېره یخه پر پښو نه سم درېدلای، رسول الله ﷺ راته و ویل:

یا حذیفه! ولاړ سه او د قوم حال او خبر را ته را وړه او تر هغو چي بېرته راځې پام کوه چي بل کار و نه کړې. (د بل کار د کولو اجازه یې ورنه کړه فقط ولاړسه وګوره او بیرته راسه) حذیفه ﷺ وایي: زه رهي سوم، مګر هوا! فقط د رهي کېدلو سره لکه زه چي په تاوده حمام کي یم (حمام ګرم او تود ځای دی) نو وایي: لکه زه چي په حمام کي یم په یخ هیڅ نه پوهېږم، حذیفه ﷺ خندق ته ورکښته سو او پر هغه بل طرف یې را پورته سو د کفارو د لښکر ځای ته ورغلی، حذیفه ﷺ وایي: هلته داسي شدید باد ؤ! کوم باد چي پر مونږ چلېدی نسبت و دغه باد ته هیڅ نه ؤ، د کفارو پر طرف

ketabton.com - The Digital Library

ډېر قوي او شدید باد چلېدی، ټول خلک د خېمو په ټینګولو مشغوله دي، حذیفه رضي الله عنه وايي: د باد له ډېره زوره مي خېمې ولیدې چي په هوا الوتي وې، کفارو د خوړو د پخولو دېاره ډېر لوی لوی دېګونه درلودل، دغه دېګونه په باد چپه کېدل، داسي باد ؤ چي موږ یې هیڅکله مثل او مثال نه ؤ لیدلی، کفارو د لښکر په منځ کي ډېر لوی اور بل کړی ؤ، ومي لیدل چي یو غټ سړئ هغه اورته ولاړ دی او ځان تودوي، خپله شا یې اورته ورګرځولې ده غواړي چي شا توده کړي، حذیفه رضي الله عنه وايي: ما چي ورته وکتل هغه ابوسفیان ؤ او د قوم مشرانو ته نارې وروهي او وايي: زما خوا ته راسی، زما خواته راسی، حذیفه رضي الله عنه وايي: غشی او لیندۍ مي را پورته کړه د کفارو رئیس مي مخ ته ولاړ دی او زه ورته ګورم؟ زما او د ده په منځ کي هیڅوک نسته، غشی مي په لیندۍ کي کېښناوه او راکش مي کړی، د ابوسفیان و ما ته شا ده، حذیفه رضي الله عنه وايي: قسم په الله که مي ویشتلی وای وژلی به مي وای مګر په دغه وخت کي هغه د رسول الله ﷺ امر را په یاد سو چي ویل: ترڅو چي بیرته راځې پام کوه چي بل کار و نه کړې.

دغه ته اطاعت وايي، حذیفه رضي الله عنه کولای سوای چي د کفارو رئیس ووژني، مګر یا! د رسول الله ﷺ د اطاعت په سبب یې دغه کار و نه کړی.

حذیفه رضي الله عنه وايي: کله چي دغه امر را په یاد سو بیرته مي غشی را ایسته کړی او د ابوسفیان په نارو مشرکان هم سره را ټول سوه او کېښنستل، حذیفه رضي الله عنه وايي: زه هم کېښنستم، اوس نو ابوسفیان غواړي چي قوم ته خبري وکړي شپه او تکه توره تاریکه ده اول یې و ویل: هر یو دي د خپل بغل یا څنګ سړئ وپوښتي یا وګوري چي څوک دی، حذیفه رضي الله عنه وايي: زه په حیرت کي سوم چي اوس به څه کوم؟ زه د مسلمانانو څخه یم او د دوی په منځ کي ناست یم مګر د الله جل جلاله قدرت دی په دغه وخت کي یې فکر کار وکړی.

عقل او هوښیاري هغه ده چي د ضرورت او موقع پر وخت کار ځني واخیستل سي،

حذیفه رضي الله عنه وايي: ژر مي د راسته طرف د سړي څخه پوښتنه وکړه چي څوک یې؟ هغه ویل: فلانئ، مخ مي چپه طرف ته واړاوه د هغه څخه مي پوښتنه وکړه چي څوک یې؟ هغه ویل: فلانئ او زما څخه هیچا پوښتنه و نه کړه.

ketabton.com - The Digital Library

ابوسفیان تقریر شروع کړی او ویل: تاسي دغه باد وینی؟ تاسي دغه یخ وینی؟ دغه مشکلات وینی؟ نو که ولاړ سو، ده لا تقریر نه ؤ خلاص کړی چي خلکو ناري کړې: کوچ، کوچ، خلک د پښوا څخه لا په عذاب وه (۴۵) ورځي یې تیري کړي دي او هیڅ یې هم نه دي کړي، له بله طرفه د بني قریظه د یهودو خبر هم په مشرکانو کي نشرسوی دی چي یهودو هم زموږ د همکاری او ملګرتیا څخه لاس واخیستی، نو د مشرکانو هغه د کامیابۍ امیدونه په یقیني ډول قطعه سوي وه.

حذیفه رضی الله عنه وایي: کفارو په دغه شپه د بارېدلو په کار شروع وکړه او زه لکه په ګرم حمام کي چي یم په یخ هیڅ نه پوهېږم، بیرته را رهي سوم تر خندق را وا وښتم پوښتنه مي وکړه چي رسول الله ﷺ چیري دی؟ ویل هغه لمونځ کوي، رسول الله ﷺ په خېمه کي لمونځ کاوه چي حذیفه رضی الله عنه خېمې ته ورننوتی.

حذیفه رضی الله عنه وایي: فقط چي خېمې ته ورننوتم هغه د حمام تود واله را څخه ولاړه، *دا الهي معجزه وه، ترکومه وخته چي دئ د رسول الله ﷺ په خدمت مشغول ؤ هغه معجزه ورسره وه او کله چي خدمت پای ته ورسېدی هغه معجزه هم پای ته ورسېدل.*

نو وایي: یخ ډېر په عذاب کړم او رسول الله ﷺ هم لمونځ کوي، ما دالته انتظار کاوه چي دئ ﷺ د لمانځه څخه فارغه سي او زه خبر ورته و وایم، رسول الله ﷺ په لمانځه مشغوله دی او زه د یخه رپېدم تر داسي اندازې چي زامي مي رپېدي او غاښونه مي ټکهاری کوي، له ډېره یخه ځان نه سم ټینګولای، رسول الله ﷺ په لمانځه مشغوله ؤ او را پوه سو چي زما ډېر یخ کیږي نو یې خپل پټو خلاص کړی او زه یې په پټ کړم، پر هغه لمانځه ولاړ ؤ او زه یې پټ کړم *(دا د رسول الله ﷺ پر خپلو اصحابو مهرباني وه، لکه مورچي هغه خپل نازولی زوی له یخه پټوي)* اوس نو رسول الله ﷺ لمونځ کوي او زه د ده ﷺ په پټو کي ور سره پټ یم پسله هغه چي رسول الله ﷺ د لمانځه څخه فارغه سو ما ته یې وکتل او ویل: څه خبر ؤ؟ ما ټول حال ورته و وایه چي د احزابو حوصله پای ته رسېدلې ده او ولاړ به سي، دلته نو رسول الله ﷺ د خیر دعاء را ته وکړه او ویل: اوس نو بیده سه حذیفه رضی الله عنه وایي: رسول الله ﷺ په هغه خپل پټو کي پټ کړم او بیده سوم، تر سهاره بیده وم په هیڅ شي نه وم خبر،

ketabton.com - The Digital Library

سهار لمر راختلی ؤ او زه بیده وم چې رسول الله ﷺ راغلی او په پښه یې وښورولم ویل (قُم یا نَومان) اې خوبي! ولاړ سه خوب دې پوره سو؟ وایي: کله چې را پورته سوم (أحزاب) هغه د کفارو ډلې تللې وې، ټول مسلمانان په حال خبر او خوشاله وه، مدینې منورې ته بیرته أمن او أمان، اطمینان او خوشالي راغلي وه، جنګ پای ته ورسېدی هیڅ شئ نسته، الله ﷻ ټول کفار په بل لښکر شړلي وه او مسلمانان یې د مشرکانو له جنګه و ساتل، د الله ﷻ په إراده په یوه شپه کار پر بل طرف واوښتی او رسول الله ﷺ بیرته خپل کور او مسجد ته ولاړی.

ورونړو! د خندق د غزاء په تاریخ کي دوه قوله دي خو صحې خبره دا ده چې د خندق غزاء د هجرت په پنځم کال کي وه او د کفارو له طرفه مسلمانان تر یوې میاشتې زیات محاصره سوي وه، د محاصرې شروع د شوال په میاشت کي وه او د ذوالقعدې په آخره کي پای ته ورسېده،ابن سعد رحمه الله وایي: رسول الله ﷺ په (۲۳) د ذوالقعدې د چارشنبې په ورځ له خندقه خپل کور ته ولاړی.

د خندق جنګ د قتل او قتال یا تاوانو جنګ نه ؤ بلکه عصبي جنګ ؤ، په هغه کي تریخ او د ډیرو وژنو جنګ نه دی پېښ سوی، مګر بیا هم د اسلام په تاریخ کي یوه فیصله کوونکې غزاء وه چې الله ﷻ مشرکان ذلیله کړل، له دې جنګه دا نتیجه را و وتل: چې د عربو ټوله قواوي نه سي کولای چې دغه کوچنۍ قوه کومه چې په مدینه منوره کي د رُشد او نُمو په حالت کي ده له منځه یوسي، ځکه ټول عرب نه سي کولای چې تر دغه اوسني لښکر دي زیات او قوي لښکر را ټول کړي، دا هغه د دوی آخرنئ قدرت ؤ او هغه هم د الله ﷻ په إراده هیڅ و نه کړه نو ځکه رسول الله ﷺ پسله هغه چې احزاب ولاړل له مقصده ډکه یوه جمله و فرمایل او وې ویل:

« الآنَ نَغْزُوهُمْ وَلاَ يَغْزُونَنَا نَحْنُ نَسِيرُ إِلَيْهِمْ »

ژباړه: تر دې وروسته به موږ پردوی حملې کوو او دوی پر موږ حمله نه سي کولای، موږ به دوی یا د دوی ځایو لره ورځو.

او حقیقت هم دغسې سو که تاسې په ټول سیرت کي وګورئ قریشو بیا پر مسلمانانو حمله نه ده کړې، اسلام د دفاعي مرحلې څخه ووتی او د هجوم مرحلې ته داخل سو.

ketabton.com - The Digital Library

د بني قريظه د يهودو سره غزاء

په کومه ورځ چي رسول الله ﷺ د خندق د غزاء څخه خپل کور ته ولاړی غواړي چي پسله دغه ډيري ستړيا څخه چي د دغي اوږدې محاصرې او پرله پسې دفاع په موده کي ورته پېښه وه څه آرام او راحت وکړي ځکه اوس د جنګ حالت پای ته ورسېدی نو د جنګ لباس يې وکښی غواړي چي غسل وکړي.

په دغه وخت کي چي د ماپښين وخت ؤ دحيهٔ الکلبي ﷺ راغلی.

دحيهٔ الکلبي ﷺ د رسول الله ﷺ د اصحابو کرامو څخه يو نفر دی چي ډېر ښايسته سړی ؤ او جبريل ﷺ ډېر ځله د ده په شکل سره راتلی. اوس راغلی او اجازه غواړي چي د رسول الله ﷺ سره ووينې، حضرت عائشې ﷺ دروازه ور خلاصه کړه. دحية الکلبي ﷺ وويل: رسول الله ﷺ چيري دی؟ دې ﷺ ويل: غسل کوي. ويل: زه غواړم چي ور سره ووينم. رسول الله ﷺ وپېژندی چي دا جبريل ﷺ دی.

مورخ کي هم درته ويلي وه چي جبريل ﷺ به رسول الله ﷺ ته د مختلفو انسانانو په شکل او صورت راتلی، لکه په هغه مشهوره حديث شريف کي چي حضرت عمر ﷺ يې روايتوي او وايي: يو سړی و رسول الله ﷺ ته راغلی، د اسلام، ايمان او احسان پوښتنه يې ځني وکړه او بيا يې د قيامت د ورځي پوښتنه وکړه چي قيامت کله دی؟ او بيا رسول الله ﷺ و فرمايل: دا جبريل ؤ او راغلی ؤ چي تاسي ته ستاسي دين در وښيي، چي دلته هم جبريل ﷺ د يوه سړي په شکل سره راغلی.

او اوس هم د دحية الکلبي په شکل سره راغلی او رسول الله ﷺ ته يې و ويل: آيا اسلحه دي کښېښوول؟ رسول الله ﷺ ويل: هو، جبريل ﷺ و ويل: مګر ملائکو خپله اسلحه نه ده ايښې، رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه چي خبره څه ده؟ جبريل ﷺ و ويل: الله ﷻ دي د بني قريظه د يهودو سره په جنګ امر کوي. ته او هغه کسان چي ستا ملګري دي د بني قريظه پر طرف حرکت وکړی او زه تر تا د مخه د هغو و طرف ته ور رهي يم چي د دوی قلاوي پر و رېږدوم او په زړو کي يې بېره ور واچوم، دا مسئله لا نه ده خلاصه سوې، هغه کسان چي غدر او خيانت يې وکړی هغو ته هم بايد سزا

ketabton.com - The Digital Library

او جزاء ورکول سي، رسول الله ﷺ هم سمدستي د جنګ لباس واغوستی له کوره را ووتی، هغه کسان چې دباندي ناست وه د هغو څخه يې پوښتنه وکړه چې کوم څوک مو وليدی؟ هغو ويل: بېله دحية الکلبي څخه بل څوک مو نه دی ليدلی چې هغه هم د بني قريظه و طرف ته رهي ؤ، رسول الله ﷺ و فرمايل: هغه جبريل ؤ.

رسول الله ﷺ امر وکړی چې په خلکو کي دي رغ وسي: هر څوک چې پر الله او د قيامت پر ورځ ايمان لري د ماځيګر لمونځ به نه کوي مګر په بني قريظه کي.

رسول الله ﷺ د جنګ يا د لښکر بيرغ حضرت علي رضي الله عنه ته ورکړی او دئ يې د مخه د بني قريظه و طرف ته ولېږی، علي رضي الله عنه چې هلته د يهودو قلاوو ته ورنژدې سو د يهودو څخه يې د رسول الله ﷺ په باره کي بدي خبري او بد الفاظ واورېدل.

خير دلته په مدينه منوره کي د جنګ دپاره تياري او آمادګي و نيول سوه ټولو مسلمانانو دوهم وار بيا د جنګ لباس واغوستی هر يو ځان تياروي او د بني قريظه پر طرف ور رهي دي، هغه کسان چې تر لمر لوېدلو د مخه بني قريظه ته ورسېدل هغو د ماځيګر لمونځ په بني قريظه کي آداء کړی او هغه اصحاب کرام چې پوه سوه چې ځنډېږو او تر لمر لوېدلو د مخه بني قريظه ته نه سو رسېدلای، دا پر دوو حصو و وېشل سوه ځينو يې د ماځيګر لمونځ په لارکي پر خپل وخت آداء کړی،

(که څه هم رسول الله ﷺ ويلي وه چې د ماځيګر لمونځ به بل ځای نه کوی بېله بني قريظه څخه) ځکه دوی ويل: چې د رسول الله ﷺ مقصد دا ؤ چې پر تللو تلوار وکړی او دا چې مور د تلواره سره سره و نه رسېدلو دا بله خبره ده، مګر لمونځ بايد پر خپل وخت وسي، نو دوی لمونځ په لار کي آداء کړی.

خو ځينو اصحاب کرامو بيا و ويل: رسول الله ﷺ و فرمايل: چې د ماځيګر لمونځ مه کوی مګر په بني قريظه کي، نو هغو د ماځيګر لمونځ وځنډاوه څو و بني قريظه ته ورسېدل او د ماځيګر لمونځ يې پسله لمر لوېدلو او ځينو يې پسله ماختسنه په بني قريظه کي آداء کړی او رسول الله ﷺ د دغو دواړو ډلو عمل صحي وباله، ځکه هر چا د خپل فهم سره مطابق د رسول الله ﷺ په قول عمل وکړی، د رسول الله ﷺ دغه امر چې د ماځيګر لمونځ بل ځای مه کوی بېله بني قريظه، د دواړو معناوو

ketabton.com - The Digital Library

احتمال لري يا دا چي تلوار وکړي ژر ولاړ سي د ماځيګر لمونځ بايد هلته ورسوی، يا دا چي لمونځ مه کوی مګر په بني قريظه کي، نو رسول الله ﷺ د خپل امر تعبير پر دواړه قسمه صحي وباله او دواړي ډلي يې صحي و بللې.

ورونو! دلته به د بحثه څخه ووزم او ستاسي توجه به يوه بل شي ته واړوم، هغه دا چي نن ورځ ډېر داسي کسان پيدا کيږي چي دوی وايي: الله جل جلاله يو دی، رسول الله ﷺ مو يو دی، قرآن مجيد چي د اسلام قانون دی يو دی، نو دا څلور مذهبه د کومي خوا راغله؟ د دوی د دغي خبري دکولو دپاره ممکن مونږ څو سببه بيان کړو.

يا دا چي دوی دغه خبره په دې سبب کوي: چي دوی ضعيف الإيمانه دي غواړي چي مسلمانانو ته د دوی په دين کي شُبُهات او تشويش پيدا کړي نو دغسي خبري په ډېر تاخت او تاز په خوند او مزه سره کوي، داسي دلائل وايي که يو نا پوه او بې علمه انسان د دوی خبري واوري واقعاً په زړه کي يي تشويش پيدا کيږي او هغه هم د هغو کسانو څخه وګرځي چي پر اسلام اعتراضونه لري.

او څوک بيا دغه خبري د ناپوهي په سبب کوي، ده خو د نورو دنيوي علومو څه نا څه تعليم او تحصيل کړی وي ځان ته پوه او دانسته وايي، خو د ديني علومو څخه محروم وي نو دغه د مذاهبو اختلافونه ده ته چټي او بېکاره معلوميږي.

خو زه د دغو ټولو کسانو د قناعت دپاره په دغه يوه مثال سره کفايت کوم چي دغه اوس د ماځيګر د لمانځه په باره کي ذکر سو، دا اصحاب کرام وه چي د رسول الله ﷺ يو قول هر چا د خپله فهمه سره موافق تعبير او عملي کړی او رسول الله ﷺ هم دواړه صحي و بلل.

دغه د مذاهبو اختلافونه هم په دغه ډول سره دي، مذاهب هيڅکله په عقيده، اصولو، او فرائضو کي اختلاف نه سره لري، د مذاهبو ټول اختلافونه يا د يوه کار په فضيلت کي دي مثلاً: په لمانځه کي آمين ويل په لوړ آواز هم روا دی او په کښته آواز هم روا دي. خو اختلاف يې په فضيلت کي دی څوک يې په زوره ويل ښه بولي او څوک يې کښته ويل ښه بولي. يا د مذاهبو اختلاف د احاديثو د يوه لفظ په ترجمه کي وي چي په هر يوه سره يې عمل کول جائز او روا دي.

ketabton.com - The Digital Library

که دغه بحث ته نور هم تفصیل ورکوم اصلي مقصد پاته کیږي نو په دغه یوه مثال سره به کفایت وکړو او بیرته به خپلې قصې ته ولاړ سو.

بیانو رسول اللهﷺ د خپلو ځینو پاته اصحابو سره د مهاجرینو او انصارو سره د مدینې منورې څخه د بني قریظه پر طرف رهي سو او هلته یې د بني قریظه د څاهانو څخه پر یوه څاه واړول چې (بئر آنا) ورته ویل کېده.

رسول اللهﷺ بني قریظه ته په داسې حال کې ورغلی چې زغره او د جنګ لباس یې اغوستی ؤ او یهودو ته یې ور رغ کړه، هغو هم د قلا له بامه ورته را رغ کړل چې مور دلته یو څه وایې؟ رسول اللهﷺ بد الفاظ ورته و ویل: او دا نادره پېښېدل چې رسول اللهﷺ دې یو چاته بد و وایې، خو په دغه ورځ رسول اللهﷺ ورته و ویل: اې د بزوګیانو او خنزیرانو ورونو! پر تاسې د الله جل جلاله ذلّت نازل سو، یعني: الله جل جلاله و شرمولاست او و بنویولاست، هغو ورته و ویل: یا محمّدﷺ ته حلیم یې، ته مهربانه یې، رسول اللهﷺ و فرمایل: نن نه حلم سته نه مهرباني، تاسې په داسې خطرناکه وخت کې غدر او خیانت کوی او بیا حلم غواړی؟ تاسې به تسلیمېږی او بیا زه پوه سم زما کار، ستاسې په باره کې چې زه هر حکم کوم هغه زما خوښه ده.

یهودو د تسلیمېدلو او ۱ وتلو څخه انکار وکړی، ویل: که در ووزو ته مو وژنې، رشتیا هم دوی د مرګ لائق وه ځکه د دغسې تنګسې په وخت کې بېله دښمنه بل څوک غدر او خیانت نه کوي، دوی هم د خپلې ګناه په دروند والي پوهېدل، نو د ننه په قلاوو کې کېناستل، نه جنګ ته را وزي او نه تسلیمېږي او دلته د مسلمانانو له طرفه محا ه دي.

الله جل جلاله د یهودو په زړو کې بېره ور واچول که نه دغه یهودو (۷۰۰) نفره جنګي ځوانان د لودل، بېله ښځو او ماشومانو یوازې ځوانان او د جنګ خلک یې اووه سوه نفره وه، مګر الله جل جلاله یې په زړو کې بېره ور اچولې وه د راوتلو او جنګ کولو قدرت یې ځنې سلب او ایسته کړی، اوس نو منافقان هم ټول راغله او د مسلمانانو سره یو ځای سوه ځکه وخت د غنیمتو دی، د مخه چې په خندق کې بېره او خطر ؤ ټول وتښتېدل او اوس چې یې د غنیمت امید پیدا سو بیا راغله چې په غنیمتو کې حصه ور ورسیږي.

ketabton.com - The Digital Library

یهود محاصره دي او رسول الله ﷺ ورته وايي: صلحه نسته تاسي به يو وار تسليمېږئ او بيا چي ستاسي په باره کي هر حکم کوم هغه زما خوښه ده.

يهودو و رسول الله ﷺ ته و ويل: يا محمّد! ﷺ زموږ د حلفاوو څخه داسي يو نفر راولېږه چي ستا د متابعينو يعني: مسلمانانو څخه وي چي موږ مشوره ور سره وکړو چي هغه ابو لُبابه دی، ابو لُبابه رضي الله عنه د يهودو حليف او معاهد ؤ د ده مالونه او د ده اولادونه د دوی په منطقه کي وه او اوس يهود غواړي چي د هغه سره مشوره وکړي.

رسول الله ﷺ هم ابو لبابه رضي الله عنه ور ولېږی، ابو لبابه رضي الله عنه چي د دوی قلا ته ورغلی ښځي او نارينه، کوچنيان او لويان يې مخ ته ور ولاړ سوه، ښځي ورته ژاړي مخان په چپلاخو وهي، ماشومان بغاري وهي، د ابو لبابه رضي الله عنه زړه پر وسوځل سو. يهودو ورته و ويل: يا ابا لبابه! ستا څه فکر دی؟ ده ويل: زما سره هيڅ فکر نسته رسول الله ﷺ إراده کړې ده نه مو پرېږدي، يهودو ويل: يا ابا لبابه! آيا ته دا مشوره را کوې چي موږ د محمّد ﷺ په خوښه تسليم سو؟ ابو لبابه رضي الله عنه ويل: هو، مګر په دغه وخت کي يې ګوتي په داسي ډول سره پر غاړه تيري کړې چي مقصد يې دا ؤ: که تسليم سی هغه مو حلالوي.

ابو لبابه رضي الله عنه وايي: زه په ځان نه سوم پوه ښه ارادې مي ګوتي پر غاړه تيري سوې، ابو لبابه رضي الله عنه وايي: ګوتي مي لا د غاړي څخه نه وې را ايسته کړي چي پوه سوم: ما د الله جلّ جلاله او رسول الله ﷺ سره خيانت وکړی ځکه دا د رسول الله ﷺ سِر او پټ راز ؤ ما ښکاره کړی، نو ابو لبابه رضي الله عنه يهود پر دغه ځای پرېښوول او دئ سمدستي د مسجد نبوي پر طرف رهي سو حتّی رسول الله ﷺ ته هم نه ورغلی بلکه برابر مسجد ته ولاړی او خپلي ښځي ته يې و ويل: راسه ما د مسجد په يوه پايه يا عمود پوري و تړه، ځکه ما د الله او رسول الله ﷺ سره خيانت وکړی او په والله تر هغو به ځان خلاص نه کړم او نه به مي څوک خلاصوي چي رسول الله ﷺ مي په خپل لاس نه کړي خلاص او توبه مي قبوله نه کړي او په والله زه به بيا هيڅکله د بني قريظه مځکي ته ور داخل نه سم.

رسول الله ﷺ په دې حال خبر سو چي ابو لبابه يهودو ته حال و وايه او بيا يې ځان د مسجد په عمود پوري وتړی، نو رسول الله ﷺ و فرمايل: که دئ لومړئ ما ته راغلی وای ما به د الله جلّ جلاله څخه د ده دپاره د مغفرت غوښتنه کړې وای.

ketabton.com - The Digital Library

مګر څرنګه چې ده په خپله خوښه سره دا کار وکړی نو زه تر هغو دئ نه خلاصوم چې الله جل جلاله یې توبه قبلوي، ابو لبابه رضی الله عنه دغسې تړلی پاته سو، شپږ ورځې د مسجد په عمود پوري تړلی ؤ فقط د لمانځه پر وخت به یې ښځه ورته راتله د اودا سه او لمانځه دپاره به یې خلاصاوه نور به تړلی ؤ، خوب او خوړک یې په دغه تړلي حالت کې وه ترڅو چې الله جل جلاله د ده توبه قبوله کړه او عفوه یې ورته وکړه او رسول الله ﷺ خلاص کړی.

هلته چې یهود د ابو لبابه رضی الله عنه په اشاره پوه سوه چې موږ وژني نو یې إراده وکړه چې نه به تسلیمېږو او په خپلو قلاوو کې پاته سوه، ځکه یهودو دننه په قلاوو کې د خوړلو او چښلو ضروریات پوره درلودل، په قلاووکي ساتلي ناست دي نور هیڅ تکلیف نه لري، مګر په زړویې بېره ننوتلې ده، خو کله چې دغه محاصره اوږده سوه نو کعب هغه د یهودو مشر دوی سره را ټول کړه، ویل: دغه حال خو تاسي وینی چې موږ په مبتلا یو؟ دغسې حالات ټینګ عزم، قوي إراده او لوړ همت غواړي، موږ باید خامخا یو څه وکړو، پر دغه حال نه سو پاته کېدلای څو تر څو به محاصره یو؟ یهودو وویل: ستا څه فکر دی؟ کعب بن أسد وویل: دغه مشکل چې موږ ته را پېښ دی بل حل نه لري بېله دې څخه چې یو د دغو درو کارو به کوو، یهودو ویل: هغه درې کاره څه شي دي؟ کعب وویل: اول دا: په والله تاسي پوهېږی چې محمّد ﷺ نبي دی. تاسي ټول په دغه پوه یاست چې دئ هغه نبي دی چې په تورات کې درته ذکر سوی دی نو راسی چې د ده دین ته د دې دپاره داخل سو چې ویني او مالونه. ښځې او اولادونه مو په امان سي، قوم یې ورته وویل: د ده دین ته خو هیڅکله نه داخلېږو.

سره د دې چې یهود پوهېدل او اوس هم پوهیږي چې محمّد ﷺ د الله جل جلاله له طرفه نبي دی مګر د اسلام او مسلمانانو سره یې عناد او حسد درلودی او اوس یې هم لري. نو قوم ورته وویل: اول کار خو دي و نه سو دوهم څه شي دی؟ یا کعب!

کعب وویل: دوهم دا چې خپلي ښځې او اولادونه به ټول و وژنو په قلا کې به د ښځو او ماشومانو څخه هیڅوک ژوندئ نه پرېږدو ټول به حلال کړو او بیا به موږ په یوه وار او یوه حمله توري په لاس پر مسلمانانو ور ووزو او تر هغو به جنګ کوو چې یا کامیابه کیږو یا ټول وژل کیږو، که و وژل سو خو آخري شئ مو مرګ دی او که کامیابي زموږ وه

ketabton.com - The Digital Library

بيا به له سره نوري ښځې وکړو او نور اولادونه به مو سي، نوی ژوند به شروع کړو.

قوم ويل: د دغو غريبانو څه گناه ده؟ څه يې کړي دي چې موږ يې وژنو؟

اصلاً په قوم کې همت نه ؤ په دوی کې داسې څوک نه ؤ چې ټينګ عزم او همت ولري، رشتيا هم اوس د دوی مخ ته دوې خبرې دي يا مرګ يا ژوند، مرګ خو يې حتمي دی نو د ژوند دپاره بايد يو څه وکړي، خو په دوی کې د عزم او همت خاوند نسته، نو ويل: دريم څه شي دی؟ کعب و ويل: دريم دا دی چې نن شپه د شنبې شپه ده مسلمانان زموږ له طرفه بېغمه دي چې موږ نن ورځ نه جنګ کوو او نه حمله.

(واقعاً هم هغه وخت چې مسلمانان د خندق سره محاصره وه کله چې به د شنبې شپه داخله سوه مسلمانان به بېغمه سوه ځکه پوهېدل چې يهود په شنبه حمله نه کوي، نو د شنبې ورځ د مسلمانانو دپاره د راحت ورځ وه او اوس هم دغه د محاصرې په وخت کې مسلمانان د شنبې په ورځ بېغمه وي، پيره کوي مګر نور د يهودو له طرفه د حملې تشويش نه لري، نو د مسلمانانو څخه به هر يوه په بېغمه زړه استراحت کاوه).

نو کعب و ويل: نن شپه د شنبې ده او مسلمانان د شنبې په شپه زموږ له طرفه بېغمه دي نو راسی چې دغه خپله شنبه ماته کړو او پر مسلمانانو د شنبې په ورځ حمله وکړو، قوم ويل: يا کعب! ته پوهېږې چې الله ﷻ په هغو کسانو څه وکړه چې شنبه يې ماته کړه؟ الله ﷻ د هغو څخه خنزيران او بېزوګيانې جوړ کړه، مسخه يې کړل، ته غواړې چې موږ په شنبه حمله وکړو او الله ﷻ جزاء راکړي؟ يا! دا کار هم نه کوو.

يهودو درې سره فکره يا پېشنهاده و نه منل، نو کعب په قهر او غضب سره و ويل: له کومه وخته چې له موره زېږېدلي ياست تاسې ټولو د همت او مړانې يوه شپه هم نه ده تېره کړې، يعني: هيڅ إراده نه لرى خبره د مرګ او ژوند ده، دلته همت او مړانه په کار دي او تاسې په شک او تردد کې ياست يوه خبره نه قبلوی، واقعاً هم يهود په دغه شک او تردد کې پاته سوه هيڅ يې و نه کړه.

د يهودو څخه يو نفر چې نوم يې عَمرو بن سعدي ؤ د يهودو د قلا څخه را و وتی، خرنګه چې رسول الله ﷺ د يهودو پر قلا شا وخوا پيره داران درولي وه د دغه پيره دارانو مشر د مسلمانانو يو ډېر قوي او جنګي پهلوان محمّد بن مسلمه الأنصاري ؓ ؤ،

ketabton.com - The Digital Library

پیره دارانو دغه عَمرو بن سعدي یهودي ونیوی غواړي چي وې وژني، خو یهودي و ویل: ما ستاسي نبي ته ور ولی، یهودي یې و رسول الله ﷺ ته راوستي، یهودي و ویل: یا محمّد! ﷺ کله چي یهودو وعده ماته کړه او غدر یې وکړی زه هغه یواځنۍ سړۍ وم چي دا کار مي نه خوښ ؤ او نه په راضي وم بلکه دوی مي هم له دغه کاره منعه کول زه په دغه غدر کي د دوی سره نه وم موافق، رسول الله ﷺ و فرمایل: ته صادقه یې صحي ده، رشتیا هم دغه سړي د یهودو سره د عهد په ماتولو کي ګډون نه ؤ کړی او رسول الله ﷺ هم ټولو یهودو ته جزاء نه ورکول بلکه هغو کسانو ته یې جزاء ورکول چي عهد یې مات کړی ؤ، نو یې امر وکړی چي دغه سړۍ پرېږدی او وې فرمایل: چي الله جل جلاله دغه سړۍ هغه د ده د وفاء په سبب د وژلو څخه خلاص کړی.

خبره دا نه وه چي د عامو یهودو څخه انتقام اخیستل کېدی بلکه جزاء او انتقام د هغو کسانو دپاره وه چي عهد یې مات کړی ؤ او هغه څوک چي پر خپل عهد یې وفاء کړې وه هغه د جزاء ورکولو څخه خلاص سو او عَمرو بن سعدي یې ایله کړی.

یهودو کولای سوای چي دغه اوږده محاصره تحمل کړي او وې زغمي، ځکه غذایي مواد یې درلودل، د اوبو څاهان هم هلته دننه په قلاوو کي موجود وه او دوی هم د جنګ څخه په قلاوو ساتل سوي وه، بالمقابل مسلمانانو په شدید یخ او ډېره لوږه کي پر دښت شپې ورته تېرولې او په عین حال کي مسلمانان د هغي اوږدې محاصرې او هغه پرله پسې دفاع څخه چي د خندق په ساتنه کي پر دوی تېرېدل ستړي هم وه، مګر د بني قریظه د یهودو سره د مسلمانانو جنګ د اعصابو جنګ ؤ، الله جل جلاله د هغو په زړو کي بېره ور اچولې وه او د هري ورځي په تېرېدلو سره د دوی معنویات نور هم ضعیفه کېدل او خپل ټول معنویات یې په هغه ورځ د لاسه ورکړه چي حضرت علي او زبیربن العوام رضي الله عنهما د خو نورو مسلمانانو په ملګرتیا د یهودو پر قلا حمله وکړه او دوی بېله جنګه تسلیم سوه، چي هغه قصه داسي وه:

مسلمانانو ولیدل چي خبره اوږده سوه د محاصرې نولس ورځي تیري سوې او هیڅ نتیجه لاس ته نه ده راغلې نو د مسلمانانو د پهلوانانو څخه څو نفره سره یو ځای سوه چي په دې جمله کي زبیر بن العوام او علي بن أبي طالب رضي الله عنهما هم وه، دغو

ketabton.com - The Digital Library

مسلمانانو پر مرګ وعده سره وکړه، ویل: پر یهودو حمله کوو او بیرته نه را ګرځو یا به قلا خلاصوو یا به وژل کیږو. دې ډلې د قلا د حملې دپاره ځانونه تیار او آماده کړه اوس غواړي چې حمله شروع کړي او د حملې دپاره ور رهي سوه، په دغه وخت کې علي ﷺ په لوړ آواز سره ناري کړه: اې د ایمان خاوندانو! په والله یا به هغه څه را ته پیښیږي چې حمزه ته پېښ سوه یا به قلا خلاصوو، یعني: یا مرګ دی یا د قلا خلاصول.

یهود خو لوړ پر قلا ولاړ دي او دغه حالات ویني او اوري نو یې د تسلیمېدلو نارې شروع کړې نارې وهي: یا محمّد! یا محمّد! ستا و حکم ته در وزو، دغه بېره یې هم الله جل جلاله په زړوکي ور واچول. د بني قریظه یهود د دغې ډلې د بیرې څخه تسلیم سوه او قلاوې یې خلاصې کړې، ټول هغه کسان چې په قلاوو کې موجود وه تسلیم سوه، نارینه او ښځې، لویان او کوچنیان ټول تسلیم سوه، رسول الله ﷺ امر وکړی چې نارینه یې ټول وتړی، د یهودو (۷۰۰) نفره د محمّد بن مسلمه ﷺ تر نظارت لاندې وتړل سوه، ښځې او ماشومان یې د نارینه وو څخه جلا په بل طرف کې سره یو ځای کړل، دلته نو د أوس د قبیلې مسلمانان و رسول الله ﷺ ته سره را ټول سوه او ویل: یا رسولَ الله! زموږ د حلفاوو او متعاهدینو سره ښه وکړه لکه څرنګه چې د خزرج د حلفاوو او متعاهدینو سره دې ښه وکړل.

د بني قینقاع یهود ځا له مرګه خلاص کړه؟ ستاسې به هغه قصه په یاد وي؟ چې عبدالله بن أبيّ بن سلول منافق و رسول الله ﷺ ته ورغلی او ویل: (یا رسول الله! أَحسِن إلى مَوَالِي) زما د حلفاوو سره احسان وکړه او رسول الله ﷺ د دغه عبدالله د غوښتنې په سبب د بني قینقاع یهود ژوندي پرېښوول، عبدالله بن أبيّ د خزرج د قبیلې ؤ او د خزرج قبیلې د بني قینقاع د یهودو سره عهد درلودی.

څرنګه چې د أوس قبیله بیا د بني قریظه د یهودو سره عهد او میثاق لري نو اوس د أوس قبیله وایي: یا رسول الله! أحسن إلى موالینا. لکه څرنګه چې دې د خزرج د حلفاوو سره چې د بني قینقاع یهود وه احسان وکړی، دغه رنګه زموږ د حلفاوو سره چې بني قریظه دې هم احسان وکړه.

مګر ګناه تر ګناه پورې فرق لري که څه هم د بني قینقاع د یهودو ګناه لویه وه،

ketabton.com - The Digital Library

مګر د بني قريظه د ګناه سره هيڅ نه سي مشابه کېدلای، دلته ګناه سل ګونه نه بلکه زر ګونه ده، د بني قينقاع يهودو يو مسلمان سړئ وژلی ؤ او قاتل يې مسلمانانو ته په لاس نه ورکاوه، مګر د بني قريظه يهودو ټول اسلام او مسلمانان په خطر کې اچولي وه، ټول اسلام يې په يوه وار فيصله کاوه.

د أوس د قبيلې په غوښتنه سره رسول الله ﷺ په حيرت کي سو چي څه وکړي؟ رشتيا هم رسول الله ﷺ د بني قينقاع يهود د خزرج د قبيلې په واسطه پرېښوول او اوس د أوس د قبيلې په غوښتنه د بني قريظه د يهودو سره هغه د عفوي معامله و نه کړي؟ نو يې د أوس قبيلې ته و ويل: آيا نه راضي کېږئ چي د دوی په باره کي ستاسي څخه يو نفر حُکم وکړي؟ يعني: د بني قريظه په باره کي به حکم ستاسي د قبيلې يوه نفر ته پرېږدم، هغه چي هر حکم وکړی هغه زما قبول دی، دوی ويل: هغه به څوک وي يا رسولَ الله! چي د دوی په باره کي به حکم کوي؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: سعد بن معاذ، و هغه ته به يې پرېږدم د هغه خوښه ده چي هر حکم کوي، د أوس قبيلې و ويل: يا رسول الله! سعد زموږ رئيس دی د هغه په حکم راضي يو.

دا خبر د بني قريظه يهودو ته ورسېدی او سعد بن معاذ رضي الله عنه د هغو حليف دی، يعني: يو د بل سره يې د دوستۍ عهد درلودی، يهودو هم و ويل: د سعد په حکم راضي يو سعد خو زموږ ملګری او حليف دی.

اوس نو سعد رضي الله عنه چيري دی؟ هغه په مسجد نبوي کي په خېمه کي دی او هلته يې د هغه زخم علاج کيږي کوم چي په غشي ويشتل سوی ؤ او دا مو مخ کي درته و ويل: چي سعد رضي الله عنه په دغه ناروغي کي خپل رب ته يوه دعاء کړې وه چي الٰهي! تا ته معلومه ده چي ما ته د هيچا سره ستا په لار کي جهاد کول دومره ډېر نه دي خوښ لکه د هغه قوم سره چي ستا د رسول تکذيب يې کړی دی او ستا رسول يې د خپله وطنه څخه ايستلی دی (چي مقصد يې قريش وه) او الٰهي! زه داسي ګمان کوم چي تا زموږ او د دوی له منځه جنګ ايسته او ليري کړی، که چيري د قريشو سره نور هم جنګ پاته وي نو ما ژوندئ پاته کړې چي د هغو سره ستا دپاره جهاد وکړم او که دي نور جنګ ايسته کړی وي نو مي دغه زخم مه جوړوي او مرګ مي له دغه زخمه څخه

ketabton.com - The Digital Library

کړې او د دعاء په آخر کي يې و ويل: الهي! تر هغو مي مه وژنې چي د بني قريظه په يهودو مي زړه يخ نه سي.

الله جل جلاله دغه د ده دعاء قبوله کړې وه او اوس د بني قريظه د يهودو په باره کي حکم د سعد بن معاذ رضي الله عنه په لاس کي سو، نو رسول الله ﷺ نفر ولېږل چي سعد بن معاذ رضي الله عنه د حکم کولو دپاره راولي، نفر مسجد نبوي ته ورغله.

سعد بن معاذ رضي الله عنه چي د هغه زخم په سبب نه پر خپلو پښو تلای سي او نه پر بوده سپرېدلای سي ځکه وينه ډېره ځني تللې ده او اوس هم زخمي او ضعيفه دی، نو يې سعد رضي الله عنه پر يوه شي پرې ايستی او بيا يې هغه شئ پر خره کښېښاوه، سعد رضي الله عنه دغسي ستوني ستخ پروت دی او خر رهي دی، پر لاري به د أوس د قبيلې نورو مشرانو ورته ويل: يا سعد! د خپلو متعاهدينو سره دي احسان وکړه، رسول الله ﷺ د هغو په باره کي حکم تا ته پرېښاوه هغه زموږ حُلفاء او متعاهدين دي، قوم يې د يهودو سپارښت پر کاوه، سعد رضي الله عنه چپ دی هيڅ نه وايي، خو دغه مشرانو دغه خبره ډېره او په تکرار سره ورته کول، په آخر کي سعد رضي الله عنه و ويل: پر سعد داسي وخت راغلی دی چي د الله جل جلاله په لار کي به د چا د ملامتی پروا نه کوي، يعني: په دغه حکم کي به زه د الله جل جلاله مراعت کوم که بل څوک ملامتي را باندي وايي په هغه زما پروا نه کېږي.

ځيني کسان چي د سعد بن معاذ رضي الله عنه د دغي خبري په مقصد پوه سوه نو خپل قوم ته به يې ويل: د بني قريظه يهود ختم سوه ټول وژل کېږي.

کله چي سعد رضي الله عنه د بني قريظه قلاوو ته ورسېدی، رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو سره ناست دی، خلک سره را ټول دي او يهود هلته د خلکو څخه ليري تړلي دي د خلکو خبري نه اوري، اوس چي سعد رضي الله عنه د رسول الله ﷺ منطقې ته نژدې سو، رسول الله ﷺ ولاړ سو او اصحاب کرامو ته يې و فرمايل: « قُومُوا إلى سَيِّدِكُم » يعني: خپل مشر او سردار ته مو ولاړ سی، ټول خلک د رسول الله ﷺ په امر د سعد بن معاذ رضي الله عنه د عزت دپاره ولاړ سوه، يهودو هم د سعد رضي الله عنه دغه لوی قدر او عزت وليدی، اوس نو ټول خلک د سعد رضي الله عنه د حکم په انتظار کي دي، رسول الله ﷺ بيا ورته و ويل: يا سعد! د بني قريظه د يهودو په باره کي مي حکم تا ته پرې ايښی دی د دوی

ketabton.com - The Digital Library

په باره کې چې څنګه ستا خوښه وي هغه حکم وکړه، سعد ﷺ و ویل: زما حکم پر یهودو چلیږي؟ خلکو ویل هو، سعد ﷺ د أوس د قبیلې مشرانو ته وکتل او ویل: زما حکم پر أوس چلیږي؟ چې په خپله د سعد ﷺ قبیله او د یهودو حُلفاء او متعاهدین دي، د أوس مشرانو و ویل: هو ستا په حکم راضي یو یا سعد! بیا یې د خزرج د قبیلې مشرانو ته وکتل او ویل: زما حکم پر خزرج چلیږي؟ هغو ویل: هو ستا په حکم راضي یو یا سعد! بیا یې د مهاجرو مسلمانانو طرف ته وکتل او ویل: زما حکم پر مسلمانانو چلیږي؟ ټول زما په حکم راضي یاست؟ هغو ویل: هو ستا په حکم راضي یو یا سعد! بیا یې د رسول الله ﷺ طرف ته وکتل او ویل: هغه خوک چې هلته ناست دي زما حکم پر چلیږي؟

دا یې د رسول الله ﷺ سره ادب ؤ، دا سي یې ونه ویل چې زما حکم پر رسول الله ﷺ چلیږي؟ دا ادب په سبب یې وویل: زما حکم پر هغه چا چلیږي چې هلته ناست دي؟

رسول الله ﷺ و ویل: هو یا سعد! نو سعد ﷺ و ویل:

زه د بني قریظه پر یهودو حکم کوم چې ټارینه دي یې ټول و وژل سي، ښځې او ماشومان دي یې بندیان واخیستل سي او مالونه دي یې تقسیم سي.

رسول الله ﷺ په لوړ آواز و ویل: الله اکبر! تا پر دوی د الله په حکم! حکم وکړی، هغه الله چې تر اوو آسمانو لوړ دی.

ورونو! د سعد بن معاذ ﷺ حکم د عدل او انصاف حکم ؤ، د بني قریظه یهودو یوازي دا نه چې هغه لوی غدر او خیانت یې کړی ؤ پر هغه سر بېره یې د مسلمانانو د نیست او نابود کولو دپاره (۱۵۰۰) توري (۲۰۰۰) نېزې (۳۰۰) زغري (۵۰۰) سپَره سره یو ځای کړي وه، چې مسلمانانو ته پسله هغه په لاس ورغله چې د دوی قلاوي یې فتحه کړې.

خیر سعد ﷺ خپل حکم وکړی یهود د لیرې ورته ګوري مګر خبر نه دي چې څه پېښه ده او زموږ په باره کې څه فیصله وسوه.

بیا نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې یهود دي د بنت الحارث په کور کې چې د بني النجار څخه یوه ښځه وه بندیان سي او د دوی دپاره دي د مدینې منورې په بازار

ketabton.com - The Digital Library

کي خندقونه وکندل سي، د خندقو تر کندلو وروسته يې امر وکړی چي لس نفره يهود را ولی، لس نفره را وستل سوه او د هغو غاړي و وهل سوې، پاته يهود په هغه کور کي بنديان دي نه پوهيږي چي د هغو لسو نفرو سره څه وسوه، بيا يې نور لس نفره را وستل دا هم حلال کړل سوه او يهود نه دي خبر چي څه ور سره کيږي.

هلته په پاته يهودو کي يوه و ويل: دغه اوس په مونږ څه کوي؟ کعب بن أسد هغه د يهودو مشر ورته وکتل او ويل: والله ما ستاسي په مثل بيعقلان نه دي ليدلي، آيا ته نه وينې چي لس نفره بيا يې او بيا نه راځي؟ په والله دغه حلالېدل دي او واقعاً هم اووه سوه نفره يهود په يوه ورځ و وژل سوه، په دغه طريقه سره هغه د غدر او خيانت ښاماران و وژل سوه، هغه کسان چي هغه خپل ټينګ عهدونه يې مات کړه او په داسي وخت کي يې د مسلمانانو پر ضد د احزابو مرسته وکړه چي مسلمانانو په خپل ژوند کي هغه ترخې ورځي تيرولي، نو دوی په خپل دغه عمل سره د جنګ د لويو مجرمانو څخه وګرځېدل، هغه مجرمان چي د محاکمې او اعدام مستحق او لائق وه، د دوی سره يو ځای هغه د بني النضير شيطان او د احزابو د جنګ لوی مجرم حُيَی بن أخطب هم و وژل سو، ځکه هغه هم هغه وخت چي قريش او غطفان ولاړل د بني قريظه د يهودو سره د دوی قلا ته ننوتی، دا هم په دې سبب چي د کعب بن أسد سره يې پر خپله هغه وعده وفاء کړې وي چي کعب يې و غدر او خيانت ته تشويقاوه چي د مسلمانانو پر ضد د احزابو ملګرتيا وکړه.

کله چي دغه حُيَی بن أخطب د وژلو دپاره را وستل سو، ده يو ښه قيمت بهاء يا ګران قيمته لباس اغوستی ؤ، مګر هغه يې له هره طرفه د يوې ګوتي پر اندازه څيرلی ؤ، دا د دې دپاره چي د مسلمانانو په ښه ورنه سي، اوس چي حُيی بن أخطب را وستل سو لاسونه يې د غاړي سره په رسۍ تړلي وه، رسول الله ﷺ ته يې و ويل: په والله ما خپل ځان ستا د دښمنۍ په سبب هيڅ وخت ملامت نه دی بللی، يعني: زه دغه ستا سره پر دښمني کولو نه پښېمانه يم او نه ځان ملامت بولم، مګر دا چي الله څوک غالبه کوي هغه غالبه کيږي او بيا يې خلکو ته مخ ور واړاوه او ويل: اې خلکو! د الله په امر نه يم ناراضه دا ليکل سوی تقدير دی الله پر بني اسرائيلو دغه وژنه ليکلې

ketabton.com - The Digital Library

ده او بیا کښېنستی غاړه یې په توره و وهل سوه.

ورونو! حُیَی بن أخطب یهودي د ام المومنین صفیه رضی الله عنها پلار، که ستاسي په یاد وي هغه څوک دی: کله چي رسول الله ﷺ مدیني منورې ته په هجرت ورغلی نو دئ او د ده ورور ابو یاسر د رسول الله ﷺ د لیدلو دپاره ورغله او په ماښام کي ستړي هلاک بیرته کور ته راغله او د ده ورور پوښتنه څني وکړه چي دغه سړئ یعني: رسول الله ﷺ هغه هغه دی؟ یعني: هغه نبي دی چي مونږ ته په تورات کي ذکر سوی دی؟ ده ورته وویل: هو! هغه دی، ویل: چي هغه دی نوځه إراده لرې؟

ده ویل: تر کومه وخته چي ژوندئ یم دښمني به یې کوم.

نو خود دئ د رسول الله ﷺ پر دښمني نه پښېمانه ؤ او نه یې ځان ملامتاوه او د هجرت په پنځم کال کي په دغه طریقه سره و وژل سو.

همدارنګه د یهودو د ښځو څخه یوه ښځه و وژل سوه او دا هغه څوک وه چي پر خَلاد بن سُوید رضی الله عنه یې د قلا څخه د مېچني پل (لویه ډبره) را وغورځاوه او هغه یې شهید کړی، نو دغه ښځه د هغه په قصاص کي و وژل سوه.

رسول الله ﷺ دا امر هم وکړی ویل: د یهودو په نارینه وو کي که د چا وربښتان را شنه سوي وه یعني: بلوغ ته رسېدلی وي هغه و وژنی او که د چا وربښتان نه وه را شنه سوي یعني: کوچنئ ؤ هغه مه وژنی.

د یهودو څخه یو نفر چي نوم یې زبیر بن طابا ؤ او د یهودو د مشرانو څخه ؤ کوم وخت چي د حلالولو دپاره راوستل سو د انصارو د مسلمانانو څخه یوه نفر چي ثابت بن قیس نومېدی ولیدی، نو رسول الله ﷺ ته یې وویل: یا رسولَ الله! دغه زبیر بن طابا ما ته را وبخښه ځکه ده د بُعاث د جنګ په ورځ زما سره کومک کړی دی. (د بُعاث جنګ تر هجرت د مخه په جاهلیت کي یو جنګ ؤ) نو ثابت بن قیس وویل: ده په هغه ورځ زه په بندیانو کي ولیدم او ایله یې کړم، لکه څرنګه چي ده زه آزاد کړی یم غواړم چي زه یې هم آزاد کړم، رسول الله ﷺ و فرمایل: دئ یې ستا، نو زبیر بن طابا له مرګه خلاص سو، بیا نو زبیر یهودي و هغه انصاري ته و ویل: زه خو دي خلاص کړم مګر ښځه، اولاد او مال به مي ځي؟ انصاري بیا رسول الله ﷺ ته

ketabton.com - The Digital Library

ورغلی ویل: یا رسولَ الله! د ده ښځه، اولاد او مال څنګه کیږي؟ رسول الله ﷺ وفرمایل: هغه یې هم ستا په اختیار، ټول شیان یې ور و بخښل، زبیر بن طابا خوشاله سو او بیا یې پوښتنه وکړه چې د کعب بن أسد سره څه کیږي؟ (کعب بن أسد د بني قریظه د یهودو مشر ؤ) تو زبیر یهودي و ویل: د هغه سره څه کیږي؟ ویل هغه وژل کیږي، بیا یې و ویل: د حُیَی بن أخطب سره څه کیږي؟

حُیَی بن أخطب د بني النضیر د یهودو مشر ؤ، که یې ستاسي قصه په یاد وي هغه چې د مدینې منورې څخه وایستل سوه او دئ بیا خیبر ته ولاړی او هلته د خیبر مشر هم سو او بیا ده او د ده ملګرو دغه د کفارو احزاب یا ډلې د مسلمانانو د جنګ دپاره سره را ټولې کړې، اوس چې کفار بیرته د خندق څخه ولاړه نو دئ د بني قریظه د یهودو سره په قلا کې پاته سو او دئ هم بندي ونیول سو.

نو دغه زبیر بن طابا پوښتنه وکړه چې د حُیَی بن أخطب سره څه کیږي؟ ویل هغه هم وژل کیږي، ده و ویل: زه هم د خپل ځان دپاره په داسي ژوند نه یم خوښ چې حُیی بن أخطب او کعب بن أسد وژل کیږي او زه دي پاته یم، انصاري ویل: سړیه! ته، ستا ښځه، ستا اولاد مي له مرګه خلاص کړاست، مال مي در خلاص کړی نور نو څه غواړې؟ یهودي ویل: یا! زه خپله ښځه او اولادونه جنت ته را سره بیایم، د ټولو آزادي یې بیرته ور رَد کړه او دئ حلال کړل سو، ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه و ویل: بلکه دئ خپله کورنۍ اور ته ور سره بیایي، دا د الله جل جلاله قدرت او إراده ده مسلمانانو نجات ور کړی او ژوندئ یې پرې ښاوه خو ده بد بخته بیرته هغه نجات ور رَد کړی.

د یهودو څخه یو بل نوی ځوان چې فقط څو ورځې مخ کې بلوغ ته رسېدلی ؤ، یوازي بریتو یې خط وهلی ؤ دا یې هم د وژلو دپاره راوستی ځکه هر بالغ نارینه وژل کېدی. دغه ځوان چې نوم یې رُفاعه القُرَظي ؤ د مسلمانانو په یوه ښځه پوري و مښتی زاری ورته کوي او ویل خلاص مي کړه په والله بیا لمونځ کوم، ښځه چې سلمٰی بنت قیس النجاریه نومېدل زړه یې پر وسوځل سو نو یې رسول الله ﷺ ته راوستی او ویل: یا رسولَ الله! دغه رُفاعه را وبخښه ده وعده را سره وکړه چې لمونځ به کوي، یعني: مسلمانیږي او لمونځ به کوي، رسول الله ﷺ و فرمایل: دئ پرېږدی، دا ځوان هم

ketabton.com - The Digital Library

له مرګه خلاص سو، رُفاعه ایمان راوړی ښه صادق او عابد مسلمان څني جوړ سو. د قرآن مجید د حافظانو څخه سو او د هغو کسانو څخه سو چي خلک به یې د الله جل جلاله دین او اسلام ته دعوتول، کله چي به په یوه علمي مجلس کي ناست ؤ وعظ او نصیحت به یې کاوه او غوښتل به یې چي قسم یادکړي نو به یې و ویل: قسم په هغه ذات چي زه یې د بني قریظه په ورځ خلاص کړم، حال دا چي زما او د مرګ په منځ کي څو ګامه پاته وه، رفاعه ته الله جل جلاله د ژوند په آخري لحظو کي نجات ورکړی.

د بني قریظه د یهودو د خپل غدر او خیانت په سبب آخري حالت دغه ؤ چي نارینه یې ټول ووژل سوه، ښځي او ماشومان یې پسله هغه چي خُمس یا پنځمه حصه څني وایستل سوه پر مسلمانانو وویشل سوه، د آس خاوند ته درې حصې ورکول سوې چي یوه یې د ده او دوې یې د آس وې او پیاده سړي ته یوه حصه ورکول سوه او د خُمس مینځیاني د سعد بن زید الأنصاري تر مشری لاندي نجد ته ولېږل سوې چي په بدل کي یې آسان او اسلحه رانیول سوه.

په مینځیانو کي د رسول الله ﷺ حصه رُیحانه بنت عَمرو بن خناقه وه، دا چي رسول الله ﷺ ریحانه په نکاح کړه؟ او که د ده ﷺ سره دغسي مینځه پاته وه؟ په دې کي اختلاف دی څوک وایي: دغسي مینځه ورسره پاته وه او څوک وایي: دا یې آزاده کړه او په نکاح یې کړه، خوزه به دلته د ریحانې د اسلام راوړلو قصه درته را نقل کړم:

رُیحانه چي د بني قریظه د یهودو په مینځیانو کي د رسول الله ﷺ حصه وه، رسول الله ﷺ دا و اسلام ته دعوت کړه، دې انکار وکړی اسلام یې نه کړی قبول، رسول الله ﷺ بیا ورته و ویل: که اسلام قبول کړې آزاده به دې کړم او په نکاح به دې کړم، هم به آزاده او هم به زما په نکاح کي سې، په دې شرط چي اسلام قبول کړې، مګر رُیحانه پر خپل دین ټینګه وه، اوس نو رُیحانه د رسول الله ﷺ په کور کي ده ځکه د ده ﷺ مینځه ده خو د رسول الله ﷺ ښه نه څني راځي ځکه رسول الله ﷺ په دې نه دی راضي چي داسي څوک دي د ده ﷺ سره اوسیږي او هغه دي بېله اسلامه پر بل دین وي، خو یو وخت رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو کرامو سره ناست ؤ چي د یو چا د ګامو یا قدمو بږغ یې واورېدی چي یو څوک را رهي دی

ketabton.com - The Digital Library

(را تلونکی نفر نه معلومیږي فقط د ښو کړېځ یې اورېدل کیږي) رسول الله ﷺ و فرمایل: دغه راتلونکی سړئ فلانئ دی او د ریحانې د اسلام زېری یې راته را وړی، خو سړئ مجلس ته ور داخل سو او ویل: یا رسولَ الله! د ریحانې په اسلام راوړلو زېری درکوم، رسول الله ﷺ هم د دې په اسلام خوشاله سو، په یوه روایت کي ویل کیږي چي دا یې آزاده او په نکاح کړه او په بل راجحه روایت کي ویل کیږي چي دغسي مینځه پاته سوه.

اوس چي د بني قریظه غزاء پای ته ورسېدل الله جل جلاله د خپل نېک او صالحه بنده، جلیل القدره صحابي سعد بن معاذ رضي الله عنه هغه دعاء قبوله کړې وه چي د زخم په حالت کي یې په مسجد نبوي کي په خپله خېمه کي کړې وه، هغه چي د مخه مو د احزابو یا د خندق په غزاء کي درته بیان کړه او د سعد رضي الله عنه خېمه تر اوسه هم دلته په مسجد نبوي کي پاته وه ځکه رسول الله ﷺ غوښتل چي سعد رضي الله عنه ده ﷺ ته نژدې وي او هر وخت یې خبر ونیسي، اوس چي د بني قریظه قصه پای ته ورسېدل د سعد رضي الله عنه زخم خوله خلاصه کړه اوویني ځني بهیږي، په مسجد کي د بني غِفار د قبیلې یوه بله خېمه هم ولاړه وه، دغه د ده رضي الله عنه د زخم ویني هغو ته ور و رسېدې، هغو ناري کړې: اې د خېمې خلکو! دغه څه شي دي چي ستاسي له طرفه موږ ته را بهیږي؟ چي وې کتل د سعد رضي الله عنه له زخمه ویني بهیږي او دئ رضي الله عنه وفات سوی ؤ.

امام بخاري او امام مسلم د جابر رضي الله عنه څخه روایت کوي چي رسول الله ﷺ و فرمایل: د الله جل جلاله عرش د سعد بن معاذ رضي الله عنه د وفات په سبب ورېږدېدی.

امام ترمذي د انس رضي الله عنه څخه روایت کوي: کله چي د سعد بن معاذ رضي الله عنه جنازه واخیستل سوه منافقانو د سپکاوي پر ډول و ویل: دا د ده جنازه څومره سپکه ده؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: د ده جنازه ملائکو وړل.

تاسي پوهېږی چي سعد بن معاذ رضي الله عنه پنځه نیم یا شپږ کاله په اسلام کي تېر کړي دي، تر هجرت یو کال د مخه د مصعب بن عُمیر رضي الله عنه پر لاس مسلمان سو او د بني قریظه تر غزاء وروسته چي د هجرت په پنځم کال کي وه د هغه غشي په واسطه په شهادت ورسېدی چي په خندق کي په ویشتل سوی ؤ او دغه یې د مرګ په وخت کي

ketabton.com - The Digital Library

مقام او درجه وه چې عرش الرّحمان د ده د وفات په سبب رېږدي او په زرو ملائکې د ده جنازې ته را کښته کېږي، یا یې جنازه ملائکې وړي، دا خو په دې دنیا کې د ده درجه وه او دا چې تر مرګ وروسته په فردوس اعلیٰ کې کوم نعمتونه ورکول کېږي، حورې او غلمان د ده خدمت کوي، هغه خبرې تر عقل او قیاس لوړې دي.

دا ولې؟ یو انسان په شپږو کلو کې دغې درجې ته رسیږي؟ د روژو د نیولو شمېر یې لږ ؤ، د لمنځو د آداء کولو شمېر یې هم لږ ؤ، ډېر حجونه او ډېرې عمرې یې هم نه وه آداء کړې، نو ولې دغه مقام ته ورسېدی؟ دا ځکه چې دئ رضي الله عنه د الله ﷻ او رسول الله ﷺ سره صادقه ؤ، د هغو په محبت کې صادقه ؤ، قرباني ته تیار او آماده ؤ، د ده په وینه کې د الله او رسول الله محبت پروت ؤ، نن ورځ مونږ او تاسې هم په صدق او اخلاص، په محبت او وفاء دغه مقام ته رسېدلای سو، خو ځه عزم او همت په کار دي، الله ﷻ دې صادقه محبت او د زړه د اخلاصه اطاعت زمونږ په نصیب کړي.

د بني قریظه د قلاوو په محاصره کې د مسلمانانو له طرفه فقط یو سړئ و وژل سو چې هغه خَلاد بن سوید رضي الله عنه ؤ، هغه چې د یهودو یوې ښځې لوړ د قلا ځخه د مېچنې پل (لویه ډبره) پر را وغورځول او په دغه موده کې د مسلمانانو ځخه یو بل نفر هم چې ابو سِنان بن محصن رضي الله عنه ؤ په الهي مرګ سره وفات سو.

مګر ابو لبابه رضي الله عنه؟ هغه چې د مسجد په یوه پایه یا عمود پورې یې ځان تړلی ؤ شپږ ورځې هلته تړلی پاته سو، د هر لمانځه پر وخت به یې ښځه ورته را تله د لمانځه دپاره به یې خلاصاوه د لمانځه تر آداء کولو وروسته به یې بېرته تړی او بیا د الله ﷻ له طرفه د ده د توبې قبلېدل د سهار په وخت کې پر رسول الله ﷺ نازل سوه، په دغه وخت کې رسول الله ﷺ د ام سلمه ﷻ په کور کې ؤ.

ابو لبابه رضي الله عنه وایي: ام سلمه ﷻ د خپلې حجرې په دروازه کې و درېدل او ما ته یې را رږغ کړه: یا ابا لبابه! زېری، درکوم الله ﷻ دې توبه قبوله کړه، په دغه وخت کې خلک ور وغورځېدل چې خلاص یې کړي، مګر ابو لبابه رضي الله عنه خلک منعه کړه چې هیڅوک به مې نه خلاصوي بېله رسول الله ﷺ ځخه او بیا چې رسول الله ﷺ د سهار لمانځه ته را ووتی ابو لبابه رضي الله عنه یې خلاص کړی.

ketabton.com - The Digital Library

دغه د بني قريظه غزاء د هجرت د پنځم کال د ذوالقعدې په مياشت کې پېښه سوه او (۲۵) ورځې يې دوام وکړی. الله ﷻ د خندق او د بني قريظه د غزاوو په باره کې په سورة الأحزاب کې ډېر آياتونه نازل کړه چې په هغو آياتو کې د دغو واقعاتو پر مهمو نقطو تبصره کېږي، د مومنانو او منافقانو حالات بيانوي او بيا د احزابو د ذليله کېدلو حالات بيانوي او د اهل کتاب يعني: يهودو د غدر او خيانت نتيجې بيانوې.

د سلام بن أبي الحُقيق يهودي وژل

سلام بن أبي الحُقَيق چې په ابو رافع سره مشهوره ؤ د هغو يهودو د لويو مجرمانو څخه ؤ چې د مسلمانانو پرضد يې احزاب سره يو ځای کړل، په مال او اسلحه سره يې د احزابو ډېره مرسته وکړه او رسول الله ﷺ به يې همېشه آزاراوه، اوس چې مسلمانان د بني قريظه د يهودو څخه فارغه سوه نو د خزرج د قبيلې مسلمانانو د رسول الله ﷺ څخه د دغه ابو رافع د وژلو اجازه وغوښتل، لکه څرنګه چې د مخه مو درته و ويل: چې کعب بن الأشرف يهودي د أوس د قبيلې د مسلمانانو له طرفه و وژل سو، اوس د خزرج قبيله هم غوښتل چې داسي يو فضيلت او افتخار ځان ته حاصل کړي لکه د أوس قبيلې چې د کعب بن الأشرف په وژلو سره لاس ته راوړی ؤ.

نو ځکه يې د رسول الله ﷺ څخه د سلام بن أبي الحُقَيق د وژلو اجازه وغوښتل رسول الله ﷺ هم د هغه د وژلو اجازه ورکړه او د دغه کار د عملي کولو په لار کې يې د ښځو او ماشومانو د وژلو څخه منعه کړل، اوس نو دغه کوچنۍ ټولۍ چې شمېر يې پنځه نفره او مشر يې عبدالله بن عتيک ؓ ؤ تول د خزرج د قبيلې د بني سلمه څخه وه او د خپل مقصد د عملي کولو دپاره تيار او آماده سوه.

دغه کوچنۍ ټولۍ د مدينې منورې څخه و وتل او د خيبر پر طرف رهي سوه ځکه د ابو رافع قلا او استوګنه هلته وه، اوس چې د ابو رافع قلا ته ور نژدې سوه لمر لوېدلی ؤ خلک خپلو کورو او ځايو ته تللي وه، عبدالله ؓ خپلو ملګرو ته و ويل: تاسي دلې کښېنئ زه ورځم او د دروازه وانه سره خوږه معامله کوم بنايي قلا ته ننوزم.

عبدالله بن عتيک ؓ د قلا د دروازې طرف ته ور نژدې سو او هلته يې کالي پر

ketabton.com - The Digital Library

داسي ډول سره را ټول او پورته کړه لکه څوک چي د قضاء حاجت دپاره کښېني. دا داسي وخت دی چي د قلا خلک خپلو کورو ته ننوتلي دي، دروازه وان پر ناري کړه: يا عبدالله! که غواړې چي ننوزې؟ ننوزه زه غواړم چي دروازه بنده کړم، د دروازه وان دا خيال سو چي دئ هم د قلا د اوسېدونکو څخه يو نفر دی او عبدالله يې په دې سبب نه ورته وويل چي د ده نوم ورمعلوم ؤ بلکه عبدالله يعني: د الله بنده او دا په عربو کي عادت دی چي د چا نوم يې نه وي زده د عبدالله په نامه سره ورته وايي، يعني: د الله بنده، نو دروازه وان ورته وويل: اې د الله بنده که غواړې چي ننوزې؟ ننوزه زه غواړم چي دروازه وتړم.

عبدالله بن عتيک ﷺ وايي: زه هم قلا ته ننوتم او هلته پټ سوم، اوس چي ټول خلک قلا ته ننوتلي وه دروازه وان دروازه بنده کړه او د دروازې کلي يې هلته په يوه موږې يا مېخ وځړول، پسله څه وخته زه وکلي ته ورولاړ سوم او د قلا دروازه مي خلاصه کړه، دغه دروازه مي دغسي خلاصه پرېښوول او اوس په ابو رافع پسي ګورم، و مي ليده چي ابو رافع د خپلو آشنايانو يا انډيوالانو سره په يوه لوړه کوټه يا بالا خانه کي ناست ؤ او مجلس يې کاوه، زه هم د ده په انتظار ورته کښېنستم کله چي د ده د شپې د مجلس انډيوالان ولاړل زه و هغې بالا خانې ته وروختم، هره دروازه چي به مي خلاصول هغه به مي زما له طرفه په ځان پسي تړل، دا د دې دپاره: که يهود په ما خبر هم سي خو تر څو چي زه سلام بن أبي الحُقيق وژنم دوی په ما پسي نه سي را رسېدلای.

څو هغې کوټې ته ورغلم چي سلام بن أبي الحُقيق هلته ؤ، په کوټه کي تکه توره تاريکه ده او دئ د خپلي کورنۍ په منځ کي دی ما ته دا نه را معلومېدل چي دئ دکوټې په کوم ځای کي دی؟ نو مي رږغ کړه: ابارافع! ده ويل څوک يې؟ ما د رږغ پر طرف ور و ځغستل او د توري واری مي پر وکړی، ده يوه لويه چغه وکړه او زه دکوټې څخه را و وتم هلته ګوښه ودرېدم نه پوهېږم چي وژلی به مي وي که يا؟ دوهم وار بيا هغې کوټې ته ور ننوتم او دا وار لکه د ده غمخور يا کومکي چي يم ما ويل: يا ابا رافع! دا د څه شي آواز ؤ؟ ده ويل: ستا مور ته دي وَيل وي په کور کي يو سړئ دی زه يې په توره و وهلم، وايي: زه پوه سوم چي نه مي کاري وهلی دی او نه مي وژلی دی،

ketabton.com - The Digital Library

نو ورغلم د توري ځوکه مې د ده پر نس کښېښوول څو د ده تر شا مې و ایستل، اوس مې نو یقین سو چې و مې وژی، نو مې یوه یوه دروازه خلاصول او را وتلم څوځینو ته ورسېدم، په ځینو کې کښته کېږم زما داسې خیال سو چې ځینې خلاصې سوې او زه مځکې ته ورسېدم، خو چې زه مخ ته ولاړم ځینې نه وې خلاصې سوي او زه و لوېدم، پښه مې په پُنډۍ کې ماته سوه، پښه مې په لنګوټه ټینګه وتړل او ولاړم د قلا د دروازې سره کښېښستم ما ویل: نن شپه نه وزم څو دا معلومه نه کړم چې وژلی مې دی که یا؟ کله چې د چرګانو آذانونه سوه یوه سړي د قلا پر سر یا بام ناري کړه: د اهل حجاز تاجر ابو رافع و وژل سو، وروسته زه خپلو ملګرو ته ورغلم او ورته و مې ویل: الله جل جلاله ابو رافع و وژی، بیا نو په مدینه منوره کې رسول اللهﷺ ته ورغلم او قصه مې ورته وکړه رسول اللهﷺ و فرمایل پښه دې وغځوه، ما پښه وغځول او دهﷺ لاس پر تېر کړی پښه مې داسې جوړه روغه سوه لکه هیڅ چې نه وه په سوې.

دا د امام بخاري رحمه الله روایت ؤ.

خو ابن اسحاق رحمه الله وایي چې پنځه سره مسلمانان یو ځای و ابو رافع ته ور ننوتل او ټولو د ده په وژلو کې حصه اخیستې ده او هغه څوک چې دئ یې تر مرګه پوري په توره واهه هغه عبدالله بن اُنیس رضي الله عنه ؤ او په دغه روایت کې وایي: کله چې یې ابو رافع د شپې و وژی او د عبدالله بن عتیک پښه ماته سوه نو دئ یې واخیستی او د قلا په هغه موري، چې د اوبو واله یا لښتئ پکښې تېر سوی ؤ ننوتل او پټ سوه، یهودو اورونه بل کړه او هري خواته په دوی پسې وګرځېدل، څو د دوی د پیدا کولو څخه نا امیده سوه نو بیرته ابو رافع ته ورغله او د عبدالله ملګرو عبدالله واخیستی څو په مدینه منوره کې رسول اللهﷺ ته ورغله.

د دغې ډلې لېږل د هجرت د پنځم کال د ذوالحجې په میاشت کې وه.

اوس چې رسول اللهﷺ د احزابو د غزاء او د بني قریظه د یهودو څخه فارغه سو او د جنګ مجرمانو ته یې پوره جزاء ورکړه نو یې پر هغو عربو او هغو قبیلو چې د خندق په غزاء کې د مسلمانانو پر ضد را ټولې سوي او یو ځای سوي وې تأدیبي حملې شروع کړې، دا هغه قبیلې او قومونه وه چې بېله زور او قوته یې د أمن

ketabton.com - The Digital Library

او سلامتیا ژوند نه خوښاوه، چې د دغه مقصد دپاره څو غزاوې سوې دي او څو سریې لېږل سوي دي او د دغو غزاوو او سریو د لېږلو څخه د اسلام نشرول هم مقصد وه.

اوس به هغه غزاوې او سریې درته بیان سي چې د هجرت په شپږم کال کې د حدیبیې تر صلحې د مخه پېښې سوې دي.

د محمّد بن مسلمه ﷺ سریه یا ټولی

دا هغه لومړی ټولی ده چې د احزاب او بني قریظه تر غزاوو وروسته لېږل کېږي، د دغي ټولی د افرادو شمېر دېرش نفره سپاره وه او د دغي ټولی مشر او قومندان محمّد بن مسلمه ﷺ ؤ، محمّد بن مسلمه ﷺ د رسول الله ﷺ د جلیل القدره اصحابو څخه دی او د اسلام د مشهورو قومندانانو څخه دی، حضرت عمر بن الخطاب ﷺ د ده په باره کې وایي: محمّد بن مسلمه په جنګ کې پر زرو نفرو حساب دی یعني: یوازي دئ ﷺ د زرو نفرو جنګ کولای سي یا د زرو نفرو سره جنګ کولای سي، نو رسول الله ﷺ دئ د هجرت په شپږم کال د محرم د میاشتي په لسم تاریخ د دېرشو نفرو سپرو په ملګرتیا په نجد کې و یوې منطقې ته ولېږی چې قَرطاء ورته ویل کېده، چې په دغه ځای کې اوسېدونکې قبیله د بني بکر بن کلاب قبیله وه او د مدینې منورې څخه اوه منزله لیري وه (د منزل څخه د یوې ورځې تګ مقصد دی) محمّد بن مسلمه ﷺ به د شپې تګ کاوه او د ورځې به پټېدی ځکه چې څوک په خبر نه سي، کله چې قَرطاء ته ورسېدی هلته یې پر بني بکر بن کلاب ناځاپه او د هغو په بې خبرتیا کې حمله وکړه، څرنګه چې هغو د مسلمانانو د ورتګ خبر نه درلودی ټول وتښتېدل، محمّد بن مسلمه ﷺ وکولای سوه چې له هغه ځایه ډېر غنیمتونه را وړي، په غنیمتو کې پنځوس اوښان او ډېر پسونه وه، د کفارو ښځو او ماشومانو ته یې کوم ضرر و نه رساوه، یعني: په هغو یې کار و نه درلودی، ځکه رسول الله ﷺ دغسي هدایت او امر ورته کړی ؤ، محمّد بن مسلمه ﷺ چې د خپلو ملګرو سره بیرته مدینې منورې ته تلی پر لاري یوه کوچنی واقعه پېښه سوه چې د دغي واقعې آثار او نتایج ډېر لوی وه، هغه دا چې محمّد بن مسلمه ﷺ او د ده ملګرو پر لاري یو سړئ ولیدی

ketabton.com - The Digital Library

چي بيده ؤ، نو يې دغه نفر بندي ونيوی او نه يې پېژني چي دغه سړئ څوک دی. دا سړئ د يمامې د بنو حنيفه د قبيلې د مشرانو څخه يو ډېر لوی مشر ؤ، دئ عمرې ته تلی او د مسيلمهٔ الکذاب په امر او مشوره سره يې دا نيت هم درلودی چي د عمرې تر آداء کولو وروسته به مدينې منورې ته ځم او هلته به په هره طريقه سره چي وي رسول الله ﷺ وژنم، نو محمّد بن مسلمه رضي الله عنه دغه سړئ بندي کړی او نه يې پېژني چي دغه نفر څوک دی؟

کله چي محمّد بن مسلمه رضي الله عنه د خپلې ډلې سره مدينې منورې ته په کاميابي سره ورسېدی رسول الله ﷺ د دغې حملې په کاميابه کېدلو سره خوشاله سو او دوی د هغه بندي خبر ورته و وايه، کله چي رسول الله ﷺ هغه بندي وليدی وې پېژندی او ويل: آيا تاسي خبر ياست چي تاسي څوک بندي کړی دی؟ دوی ويل: يا والله! يا رسولَ الله! رسول الله ﷺ و فرمايل: دا ثُمامه بن اُثال دی د بنو حنيفه د مشرانو څخه يو مشر دی او رسول الله ﷺ امر وکړی چي ثُمامه دي د مسجد د دروازې سره وتړل سي او د دغه بندي سره ښه معامله او ښه ګذاره کوی.

اوس نو د مسجد دروازه د ده بندي خانه سوه او صحابهٔ کرامو به سهار او ماښام شيدې ورته را وړلې ځکه رسول الله ﷺ امر کړی ؤ چي د ده سره ښه معامله کوی، په خپله رسول الله ﷺ به هره ورځ د ده د حال پوښتنه کول او خبري به يې ور سره کولې، پوښتنه به يې ځني کول: يا ثُمامه! څه حال دي دی؟ ثمامه به ويل: يا محمّد! ﷺ زما سره خير دی که مې و وژنې داسي څوک وژنې چي هغه د وينې د بدل اخيستونکي لري يعني: که ته ما و وژنې د بنو حنيفه قبيله چپ نه پاته کيږي او زما بدله اخلي (ويل کيږي چي دغې قبيلې يو لک جنګي نفر درلودل، سل زره نفره) او که عفوه را ته وکړې داسي چا ته عفوه کوې چي هغه شاکِر دی يعني: احسان دي نه هېروم او که مال او پيسې غواړې څومره چي دي خوښه وي هغومره و غواړه. يعني: د دغو درو کارو څخه چي دي هر يو زما دپاره خوښ وي هغه وکړه، رسول الله ﷺ به جواب نه ورکاوه ځني رهي به سو او دئ د مسجد په دروازه کي تړلی ؤ، دوهمه ورځ بيا رسول الله ﷺ ورته راغلی خبري ور سره کوي او بيا يې هغه پوښتنه

ketabton.com - The Digital Library

ځني وکړه: یا ثمامه! څه حال دي دی؟ ثمامه بیا هم هغه پخوانۍ جواب پر هغه طریقه ورکړی، رسول اللهﷺ قصداً دغه ثمامه د مسجد د دروازې سره تړلی ؤ څکه اصحاب کرام به یې لیدل چې تله او را تله، د هغو اخلاق او یو د بل سره احترام یې لیدی، قرآن کریم یې اورېدی، دغه درې ورځې چې دلته د مسجد د دروازې سره بندي ؤ او د مسلمانانو ښه ژوند یې لیدی د هغو د اخلاقو تر تاثیر لاندي سو اسلام او مسلمانان یې ډېر خوښ سوه.

درېیمه ورځ بیا رسول اللهﷺ ورته راغلی او بیا یې هغه پوښتنه ځني وکړه، ثمامه بیا هغه جواب ورته و وایه، ویل: که مي و وژنې د بدل خاوند وژنې، که مال غواړې څومره چې دي خوښه وي وې غواړه، که مي معاف کړې یو شاکر ته عفوه کوې، رسول اللهﷺ و فرمایل: بلکه عفوه درته کوم ثمامه یې معاف او ایله کړی، ثمامه چې د رسول اللهﷺ د اخلاقو او ادب تر تاثیر لاندي راغلی ؤ د مسلمانانو اخلاق او ګذاره یې لیدلي وه، قرآن مجید یې اورېدلی ؤ، اسلام یې په زړه ننوتلی ؤ، نو ثمامه هغه نژدې اوبو ته ورغلی غسل یې وکړی او بیا رسول اللهﷺ ته راغلی او مسلمان سو بیا یې و ویل: یا رسولَ الله! د مځکي پر مخ مي بل څوک دومره بد نه ایسېدی لکه ته، خو اوس ستا مخ تر ټولو مخانو ما ته خوښ وګرځېدی او په والله د مځکي پر مخ مي د هیڅ دینه دومره بد نه راتله لکه ستا له دینه او اوس مي ستا دین تر ټولو ادیانو خوښ دی او د هیڅ ښاره مي دومره بد نه راتله لکه ستا له ښاره او اوس داسي ښار نسته چې ستا تر ښار مي دي خوښ وي مګر کله چې ستا اصحابو زه ونیولم هغه وخت ما د عمرې نیت کړی ؤ، رسول اللهﷺ و فرمایل: هغه خپله عمره دي پوره کړه او عمرې ته ولاړ سه، ثمامه هم د عمرې په نیت مکې مکرمې ته ولاړی.

څرنګه چې دئ د بنو حنیفه د مشرانو څخه ؤ نو معلومه خبره ده چې قریشو یې ډېر عزت وکړی، اوس چې ثمامه د طواف په وخت کي تلبیه وایي د اسلام او مسلمانانو تلبیه یې ویل چې هغه داسي وه:

« لبیکَ اللّهم لبیک، لبیکَ لا شریکَ لکَ لبیک،
انّ الحمدَ والنّعمةَ لکَ والملک، لا شریکَ لکَ »

ketabton.com - The Digital Library

او پر دغه ځای به يې بس کړه، مګر قريشو او مشرکانو په دغه تلبيه کي دغه د شرک جملې هم پر زياتولې:

(إلاّ شريکاً هُوَ لک، تَملکُهُ وَمَا مَلَک)

اوس چي ثمامه د اسلام او مسلمانانو تلبيه و ويل، قريش په تعجب کي سوه او ورته ويل يې: يا ثمامه! اَصبأتَ؟ آيا له دينه اوښتی يې؟ ده و ويل: يا بلکه د محمّد ﷺ سره مسلمان سوی يم، قريشو ويل: موږ دي بندي کوو، *دا چي د بنو حنيفه د مشرانو څخه يو مشر مسلمانيږي؟ دا د قريشو دپاره لوی خطر ؤ ځکه د بنو حنيفه قبيله ډېره لويه قبيله ده او که هغه مسلمانان سي قريشو ته لوی مصيبت جوړيږي*، نو اوس و ثمامه ته دَمکی او تهديدونه ورکوي وايي: موږ دي بندي کوو، موږ دي وهو، ثمامه ويل: تاسي ما نه بندي کولای سی او نه مي وهلای سی خو پر دې سربېره به والله تاسي ته د يمامې څخه يوه دانه غنم او حبوبات تر هغو را نه سي ترڅو چي رسول الله ﷺ اجازه نه وي کړې.

اصلاً د يمامې مځکه چي د بنو حنيفه د قبيلو ځای ؤ ډېره زراعتي مځکه وه او د مکې مکرمې د خلکو دپاره د ټولو حبوباتو لکه غنم، جواري، اوربشي او داسي نورو خوراکي موادو مصدر ؤ، د دوی ټول حبوبات يا خوراکي مواد د يمامې څخه راتله.

کله چي ثمامه بيرته خپل قوم او قبيلې ته ولاړی نو يې مکې مکرمې ته د حبوباتو ورل منعه کړه، قوم هم دا د ده خبره ومنل پر مکه مکرمه يې حبوبات بند کړه، دلته په مکه مکرمه کي کاختي شروع سوه، قريشو کوښښ وکړی چي له بله طرفه خپل خوراکي مواد پوره کړي خو داسي ځای يې نه کړی پيدا چي د دوی ضرورت دي په پوره سي، کاختي ډېره سوه او اهل مکه په تکليف سوه، قريش چي مجبوره وه او د لوږي څخه په عذاب سوه نو يې د مکې مکرمې څخه تر مدينې منورې پوري يوه ډله ولېږل او هلته يې رسول الله ﷺ ته زاري کولې چي رحم وکړه موږ ستا قوم او اهل يو په لوږه مو مه وژنه اجازه ورکړه چي موږ ته د يمامې څخه خوراکي مواد يا حبوبات را پرېږدي.

متوجه سی: د اسلام عزت کومي درجې ته ورسېدی؟ هغه مغروره قريش چي په مکه مکرمه کي يې پر مسلمانانو بنديزلګولی ؤ اوس زاری او جګی کوي.

ketabton.com - The Digital Library

د نبي الرّحمه، رؤف او رحيم رسول الله ﷺ زړه پر وسوځل سو او ټمامه يې امر کړی چې قريشو ته خوراکي مواد ور پرېږده، اوس حالاتو تغير وکړی د ترازو پلې واوښتې د مسلمانانو طرف درنيږي، خلک په هغه عزت او قوّت پوه سوه چې مسلمانانو لاس ته را وړی ؤ، لږ موده مخ کي مسلمانان د خندق سره محاصره وه او تر هغه د مخه د وطنه وايستل سوه مګر اوس د اسلام او مسلمانانو هغه عزت وينو چې د مکې اهل زاری ورته کوي چې خوراکي مواد ور پرېږدي دغه کوچنۍ واقعې خلک پوه کړه چې اسلام په کومه درجه کي معززه سوی دی.

د بنو لحيان غزاء

دغه رنګه د هجرت د شپږم کال د ربيع الأول يا جمادي الأول په مياشت کي رسول الله ﷺ د بني لَحيان په غزاء ووتی، بني لحيان د هغو کفارو څخه نه دي چې د خندق په جنګ کي يې اشتراک او ګډون کړی ؤ، بلکه بنو لحيان هغه خوک دي چې د ماء رجيع په فاجعه کي يې لاس درلودی او د رسول الله ﷺ د لسو نفرو اصحابو سره يې غدر او خيانت وکړی او د هغو د وژل کېدلو سبب وګرځېدل، دا هغه واقعه ده چې د خندق تر غزاء د مخه پېښه سوه او موږ يې په تفصيل سره بيان درته وکړی.

رسول الله ﷺ هغه فاجعه او خپل اصحاب نه وه هېر کړي او نه يې د بني لحيان غدر هېر ؤ، مګر څرنګه چې د بنو لحيان کورونه د مکې مکرمې حدودو ته نژدې وه او دا داسي وخت ؤ چې د مسلمانانو او قريشو او د نورو عربو په منځ کي شديدي حملې او جنګونه وه، نو رسول الله ﷺ دا مناسبه نه بلل چې په دغسي وخت کي دي هغې منطقې ته ورسي چې هغه دي د لوی دښمن يعني: قريشو منطقې ته نژدې وي مګر اوس چې احزاب ذليله سوه، د کفارو عزم او همت مات سو، کفار تر يوې اندازې په دې قانع سوه چې مسلمانانو ته ماته نه سي ورکولای، په دغه وخت کي رسول الله ﷺ دا مناسبه وليدل چې اوس د دې وخت راغلی دی چې د بني لحيان څخه د خپلو وژل سوو اصحابو بدله او انتقام واخلي، اوس چې موقع مساعده سوه نو رسول الله ﷺ په خپله د دغي حملې مشرتوب پر غاړه واخيستی او په هم دې سبب غزاء

ketabton.com - The Digital Library

ورته ویل کیږي، غزاء خو هغه ده چي رسول اللهﷺ په خپله اشتراک پکښي کړی وي او سَرِیه بیا هغه ده چي اصحاب کرام د رسول اللهﷺ په امر یو ځای ته لېږل سوي وي او رسول اللهﷺ نه وي ور سره ملګری.

دغه د بني لحیان په غزاء کي د مسلمانانو شمېر دوه سوه نفره ؤ چي قائد او قومندان یې په خپله رسول اللهﷺ ؤ، د بني لحیان منطقه د مدینې منورې په جنوب کي او مکې مکرمې ته نژدې واقع ده، مسلمانانو دوه سوه میله تګ وکړی څو د بني لحیان منطقې ته ورسېدل مګر بني لحیان چي غدر او خیانت یې کړی ؤ او د خپلي ګناه دروند والی ور معلوم ؤ په دې پوهېدل چي رسول اللهﷺ به یو وخت د وختو دوی ته د جزاء ورکولو دپاره ورسي ځکه رسول اللهﷺ هیڅ وخت د خپلو اصحابو او مسلمانانو پر وژل کېدلو چپ نه پاته کېدی.

نو بني لحیان په بېره کي وه او همېشه به یې احتیاط کاوه، که څه هم رسول اللهﷺ چي د مدینې منورې څخه را وتی په عوض د دې چي د جنوب او بني لحیان پر طرف رهي سي د شمال او شام پر طرف رهي سو شل میله د شام پر طرف ولاړی تر څو خلکو دا فکر وکړی چي رسول اللهﷺ د شام د حملې إراده لري او اخبار هم داسي نشرسوه چي رسول اللهﷺ د شمال د حملې إراده لري، وروسته بیرته د جنوب و طرف ته وګرځېدی څو اول د غرّان و شېلې ته ورسېدی (غران) یوه شېله ده چي د عسفان او أمج په منځ کي ده او دا هغه ځای ؤ چي د رسول اللهﷺ اصحاب کرام دلته شهیدان سوي وه، هغو ته یې د مغفرت دعاء وکړه او بیا بنو لحیان ته ورسېدی، مګر بني لحیان چي د ډېري بیري په سبب به یې همېشه احتیاط کاوه او د معلوماتو دپاره یې همېشه جاسوسان درلودل، د رسول اللهﷺ تر ورتګ د مخه یې کورونه پرې ایښي وه او د غرو و سرو ته تښتېدلي وه نو خود مسلمانانو دوی نه کړه پیدا، رسول اللهﷺ د دوی په کلي یا کورو کي دوې شپې تیري کړې او شا وخوا یې ټولیاني و لېږلې خو د بني لحیان څخه هیڅوک په لاس نه ورغله، رسول اللهﷺ د هغه ځای څخه عسفان ته ولاړی چي عسفان و مکې مکرمې ته ډېر نژدې دی او د دغه ځای څخه یې لس نفره سپاره د ابوبکر الصدّیقؓ په مشری مکې مکرمې ته ولېږل.

ketabton.com - The Digital Library

دغه ډله هم د مکې مکرمې حدودو ته داخله سوه او داسي خبر نشر سو چي مسلمانانو پر مکه مکرمه حمله وکړه، رسول الله ﷺ په دغه إجراآتو سره کفایت وکړی او خپل نفریې سره یو ځای کړه بیرته د مدینې منورې پر طرف رهي سو. دا کار فقط د دغه دپاره ؤچي خلکو ته دا معلومه سي چي اوس حملې د مسلمانانو له طرفه کیږي او کفار پردوی حمله نه سي کولای حالاتو تغیر وکړی، د مخه به کفارو پر مسلمانانو حملې کولې مګر اوس مسلمانان پر قریشو حملې کوي، په بیرته راګرځېدلو کي رسول الله ﷺ د مکې مکرمې او مدینې منورې په لارکي امر وکړی چي قافله یا لښکر دي توقف وکړي او په خپله رسول الله ﷺ یوه پخواني قبر ته ودرېدی او په ډېر زور او شدت سره ژاړي، اصحاب کرام په تعجب کي دي د اول وار دپاره ویني چي رسول الله ﷺ په داسي شدت سره ژاړي، رسول الله ﷺ د دغه قبره سره ډېر وخت کښېنستی او بیا را ولاړ سو، کله چي قافلې ته ورسېدی په دغه وخت کي حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ور سره ؤ نو یې ورته وویل: یا رسولَ الله! په داسي حال کي مو ولیدې چي ترنن د مخه مو پر دغسي حال نه وې لیدلی، یوه پخواني قبر ته و درېدې او ډېر شدید دي وژړل دا قبر د چا ؤ؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: دا زما د مور قبر دی (هغه *چي د مدینې منورې او مکې مکرمې د لارې په منځ کي وفات سوې وه او دلته ښخه سوې وه)* نو رسول الله ﷺ و فرمایل: دا زما د مور قبر دی ما د خپل رب ﷻ څخه اجازه وغوښتل چي د خپلي مور دپاره د مغفرت طلب وکړم اجازه یې رانه کړه او اجازه مي وغوښتل چي د خپلي مور د قبر زیارت وکړم اجازه یې راته وکړه.

د دغه حدیث شریف روایت امام مسلم او ابوداؤد کوي، په صحیح مسلم کي د حدیث شریف لفظ داسي دی:

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لِأُمِّي فَلَمْ يَأْذَنْ لِي وَاسْتَأْذَنْتُهُ أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي» [رواه: مسلم]

او په سنن ابوداؤد کي د حدیث شریف لفظ داسي دی:

عن أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى وَأَبْكَى مَنْ حَوْلَهُ فَقَالَ.

ketabton.com - The Digital Library

رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ «اسْتَأْذَنْتُ رَبِّی تَعَالَى عَلَى أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِی فَاسْتَأْذَنْتُ أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِی فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ بِالْمَوْتِ ». (رواه: ابوداؤد)

ورونو! د رسول الله ﷺ د زړا سبب هغه د مور او اولاد په منځ کي شفقت او مهرباني وه د ده ﷺ دغه شديده ژړا د خپلي مور سره د محبت، صلهٔ رحمي او مهربانۍ په سبب وه، رسول الله ﷺ زموږ معلم او لار ښوونکی دی انسانيت او شفقت را ښيي، مهرباني او رحمت راښيي، صلهٔ رحمي او قُرابت را ښيي او دغه ټول صفتونه په ده ﷺ کي موجود وه.

تر دغه غزاء وروسته څو سريې شا وخوا لېږلي سوي دي چي اوس به په ترتيب او اختصار سره درته بيان سي.

اول: د عُکاشه رضی الله عنه سريه

د هجرت په شپږم کال کي د ربيع الأول په مياشت کي د مسلمانانو له طرفه د بنو أسد پر قبيله حمله وسوه چي د بنو أسد د قبيلې مشر طُلَيحه بن خُوَيلِد الأسدي ؤ او دئ د هغو کسانو څخه دی چي د خندق په غزاء کي يې د مسلمانانو پر ضد اشتراک کړی ؤ، دئ او د ده قوم د کفارو ملګري وه، رسول الله ﷺ څلوېښت نفره سپاره د عُکاشه بن محصن الأسدي رضی الله عنه په مشرۍ بنو أسد ته د جزاء ورکولو دپاره ولېږل، عُکاشه رضی الله عنه چي په خپله دئ هم د بنو أسد د قبيلې څخه ؤ او مسلمان ؤ، دئ په دې سبب و لېږل سو چي دئ په خپل قوم او د هغو په لارو کي ښه بلد ؤ نو ځکه د دغه ټولۍ مشر هم دئ ؤ. کله چي دغه سرِيه هلته ورسېدل، بنو أسد بېخبره وه د جنګ دپاره يې تياري او آمادګي نه درلودل نو غرو ته وختل او دوی پوهېدل چي مسلمانان به خامخا يو وخت پر موږ حمله کوي نو يې همېشه خپل حيوانات لکه اوښان او پسونه په غرو کي پټول، اوس چي عُکاشه رضی الله عنه ورغلی او دوی غرو ته ختلي دي او په کلي کي نه اوښان سته نه پسونه، عکاشه رضی الله عنه په تعجب کي سو چي د کلي حيوانات چيري دي؟ خو د مخه يې د کلي د نفرو څخه يو نفر نيولی ؤ د هغه څخه يې تحقيقات شروع کړه چي پسونه او اوښان مو چيري دي؟ هغه ويل: که ما ته امان را کوی زه به پسونه او

ketabton.com - The Digital Library

اوښان دروښيم، مسلمانانو قبوله کړه ويل: ښه دی ته په امان يې، دغه سړي مسلمانان رهي کړه ډير ليري يې بوتله، خو مسلمانان و بېرېدل چي غدر را سره و نه کړي، بيا يې دوهم وار د دغه نفره څخه پوښتني شروع کړې ويل: ته زموږ سره غدر او خيانت کوې؟ داسي ځای ته مو بيا يې چي هلته يې کمين راته نيولی دی؟ سړي و ويل: يا والله داسي نه ده بلکه حيوانات د دغه غره تر شا دي، مسلمانانو هغه ځای ته نفر و لېږل چي معلومات وکړي، رشتيا هم هلته يوه شېله په اوښانو او پسو ډکه وه، مسلمانانو هغه ټول حيوانات په غنيمت واخيستل او مدينې منورې ته يې را وستل چي دا د مسلمانانو دپاره لوی غنيمت ؤ او لکه څرنګه چي يې د هغه سړي سره وعده کړې وه او امان يې ورکړی ؤ هغه يې پرېښاوه.

دوهم: د محمّد بن مسلمه ﷺ سَرِيه

همدارنګه د هجرت په شپږم کال د ربيع الأول په مياشت کي رسول اللهﷺ يوه معلوماتي او استخباراتي ډله چي شمېر يې لس نفره ؤ د (اَلقُصّه) و طرف ته چي د بني ثعلبه د قبيلو ځای ؤ و لېږل، د دغي ډلي مشر او قومندان محمّد بن مسلمه ﷺ ؤ، بني ثعلبه هغه قبيله ده چي د خندق په غزاء کي يې د مسلمانانو پر ضد د کفارو ملګرتيا کړې وه، خو رسول اللهﷺ د مخه تردې چي د هجوم او حملې دپاره څوک ور وليږي دغه لس نفريزه ډله يې د معلوماتو دپاره و لېږل چي هلته وګوري چي بني ثعلبه د جنګ دپاره تياري لري که يا او بيا رسول اللهﷺ ته خبر را وړي، نو دغه لس نفره د معلوماتو دپاره اَلقُصّه ته د بني ثعلبه پر طرف رهي سوه، څرنګه چي بني ثعلبه د خندق په غزاء کي د کفارو په ملګرتيا ګډون کړی ؤ او په دې خبر وه چي د رسول اللهﷺ له طرفه د جزاء ورکولو حملې شروع سوي دي نو يې ډېر احتياط کاوه او د معلوماتو دپاره يې تر ډيرو ليرو ځايو پوري نفر لېږل، خو محمّد بن مسلمه ﷺ او د ده ملګرو دا فکر نه کاوه چي د دوی نفر دي د معلوماتو دپاره دومره ليري را وتلي وي، نو په بېغمه زړه رهي وه، دوی ويل: چي ور نژدې سو بيا به احتياط کوو.

حال دا چي هلته د بنو ثعلبه د قبيلې څخه سل نفره د معلوماتو دپاره را وتلي وه

ketabton.com - The Digital Library

او په دغو لسو نفرو مسلمانانو خبر سوه، نو سلو نفرو کفارو دغو لسو نفرو مسلمانانو ته کمین ونیوی او په بې خبرتیا کي یې حمله پر وکړه، حتّی څوک وايي چي مسلمانان بیده وه کفارو حمله پر وکړه او مسلمانان یې ټول شهیدان کړه بېله محمّد بن مسلمه رضی الله عنه څخه چي هغه هم زخمي سوی ؤ، د کفارو دا خیال سو چي دئ هم وژل سوی دی ځکه محمّد بن مسلمه رضی الله عنه د وژل سوو کسانو سره ځان پر مړګ واچاوه، کفار راغله مړي یې سره واړول ټول مړه وه، حتّی محمّد بن مسلمه رضی الله عنه یې هم په پښه وواهه خو ده حرکت نه کاوه، که څه هم دئ ژوندئ ؤ ځان یې پر مړګ واچاوه، کفارو د دوی سامانونه واخیستل او ولاړل. دغه لس نفریزه ډله بېله محمّد بن مسلمه رضی الله عنه څخه ټول شهیدان سوه، محمّد بن مسلمه رضی الله عنه پروت دی او سترګي نه خلاصوي ځکه وايي: که سترګي خلاصي کړم بنايي یو د کفارو څخه دلته ولاړ وي او پوه سي چي زه ژوندئ یم سترګي یې پټي کړي دي او ځان یې پر مړګ اچولی دی، ډېره موده پر دغه حال پاته ؤ څو یو کړېږئ یې واورېدی، دئ پوه سو چي یو نفر راغلی او د شهیدانو په منځ کي ګرځي، محمّد بن مسلمه رضی الله عنه هغسي د مړګ پر حال ځان اچولی دی، دغه سړئ چي د وژل سوو کسانو په منځ کي ګرځي پوه سو چي وژل سوي کسان مسلمانان دي او دئ په خپله هم مسلمان ؤ، الله جل جلاله دا مقدره کړې وه چي دغه سړئ به پر دغه وخت پر دغه ځای تېرېږي، کله چي دغه سړئ پوه سو چي وژل سوي کسان مسلمانان دي د ځان سره یې وویل:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

محمّد بن مسلمه رضی الله عنه چي د دغه سړي څخه دغه جمله واورېدل پوه سو چي دا سړئ هم مسلمان دی نو ویل: سړیه! زه ژوندئ یم، هغه سړي هم دئ را پورته کړی او هلته یې د زخمو څخه معمولي او عادي علاج ور وکړی او بیا یې مدینې منورې ته را وستی دلته یې نور علاج هم وسو او جوړ سو.

ketabton.com - The Digital Library

دريم: د ابو عبيده عامر بن الجراح ؓ سريه

رسول الله ﷺ د دغه کال د ربيع الآخري په مياشت کې يوه څلوېښت نفريزه ډله د ابو عُبيده عامر بن الجراح ؓ په مشرۍ دغه ذي القَصّه ته چې د بني ثعلبه قبيله هلته اوسېدل ولېږل، سره د دې چې بنو ثعلبه وېښ او بيداره وه پوره احتياط يې کاوه مګر ابو عبيده ؓ چې د شپې به يې تګ کاوه او د ورځې به پټېدی سهار د سپېدو سره يې ناڅاپه حمله ور وکړه، که څه هم حمله د هغو په بېخبرتيا کې وه بيا هم هغو وکولای سوای چې د غرو سرو ته ځني وتښتي، مسلمانانو فقط يو نفر په اسارت ونيوی او د هغو نورو سامانونه او اوښان يې په غنيمت ځني راوړل، دا يوه جزاء وه چې د بني ثعلبه قبيلې ته ورکول سوه، هغه نفر چې مسلمانانو بندي نيولی ؤ هغه مسلمان سو او پرې يې ښاوه.

څلورم: جموم ته د زيد بن الحارثه ؓ سَرِيه

د هجرت د شپږم کال د ربيع الآخري په مياشت کې رسول الله ﷺ د زيد بن الحارثه ؓ په مشرۍ يوه ډله (جموم) ته چې د بني سُليم قبيله هلته اوسېدل ولېږل بني سُليم هغه څوک دي چې په احزابو کې يې د مسلمانانو پر ضد په (۷۰۰) نفرو ګډون او اشتراک کړی ؤ، نو ځکه رسول الله ﷺ دوی ته د ادب او جزاء ورکولو دپاره د زيد بن الحارثه ؓ په مشرۍ يوه ټولۍ ولېږل، زيد بن الحارثه ؓ په دغه حمله کې د مُزَينه د قبيلې څخه يوه ښځه و نيول چې حليمه ورته ويل کېده، دغې ښځې د بني سُليم د حيواناتو ځای ور وښاوه چې په هغه ځای کې مسلمانانو ته دکفارو اوښان او پسونه په لاس ورغله او هلته يې ځيني کفار اسير ونيول او پاته نور يې وتښتېدل، مسلمانانو د غنيمت حيوانات او بنديان مديني منورې ته را وستل څو رسول الله ﷺ هغې ښځې ته چې د مسلمانانو لار ښوونه او رهنمايي يې کړې وه د دې ځان او د دې مېړه او د دې مال ورو بخښل، دغه ټولي حملې پر هغو قبيلو کېدلې چې د مسلمانانو پر ضد يې د خندق په غزاء کې ګډون او اشتراک کړی ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

پنځم: عِیص ته د زید بن الحارثه رضي الله عنه سریه

د هجرت د شپږم کال د جمادي الأول په میاشت کي رسول الله ﷺ یوه (۱۷۰) نفریزه ډله جوړه کړه چي د دغي ټولی مشر او قومندان زید بن الحارثه رضي الله عنه ؤ او دغه ټولی ېې د عِیص پر طرف ولېږل چي هلته د قریشو پر یوه قافله حمله وکړي. چي دغه حملې ته حملةُ العِیص ویل کیږي، عِیص د یوه ځای نوم دی چي د مدینې منورې په شمال غرب کي او د مدینې منورې څخه څلور منزله لیري واقع دی او یوه غرنی منطقه ده چي دغه غرونه ډېر غارونه او ډیري ونې لري، مقصد داسي ځای دی چي د دغو غارو او ونو په سبب که څوک وغواړي چي دلته پټ سي ښه پټېدلای سي، عِیص به بیا هم په یوه بله خوندوره قصه کي درته ذکر سي.

نو رسول الله ﷺ یوه ډله چي (۱۷۰) نفره وه او ټوله هم سپاره وه د زید بن الحارثه رضي الله عنه په مشری دغه د عیص منطقې ته ولېږل چي د قریشو د یوې قافلې مخه ونیسي، ځکه د مسلمانانو اصلي او اساسي دښمنان قریش دي او د دغي قافلې مشر ابوالعاص د رسول الله ﷺ زوم او د زینب رضي الله عنها مېړه ؤ چي تر اوسه پر هغه خپل شرک پاته ؤ، د ابوالعاص سره د زینب رضي الله عنها واده تر بعثت د مخه د خدیجې رضي الله عنها په غوښتنه او خواهش سره سوی ؤ.

کله چي رسول الله ﷺ په نبوت سره مبعوث کړل سو خدیجې رضي الله عنها او د دې ټولو لونو ایمان را وړی او مسلماناني سوې خو ابوالعاص پر هغه خپل شرک پاته سو او د بدر په غزاء کي د مسلمانانو سره د جنګ دپاره د کفارو په لښکر کي را ووتی او بیا د بدر په بندیانو کي ونیول سو، څرنګه چي بندیان په فدیه خلاصېدل نو زینب رضي الله عنها چي په مکه مکرمه کي وه د خپل مېړه د خلاصولو دپاره لږ مال او د خپلي مور خدیجې رضي الله عنها هغه امېل چي دې ته یې د دې د واده په مناسبت ورکړی ؤ ور ولېږل، د دغه امېل په لیدلو سره د رسول الله ﷺ خدیجه رضي الله عنها ورپه یاد سوه نو ابوالعاص یې بېله فدیې ایله کړی، ابوالعاص هم د دُغي نېکی په مقابل کي زینب رضي الله عنها ته د هجرت اجازه ورکړه چي خپل پلار ته ولاړه سي او دا هم مدینې منورې ته په هجرت راغله.

(دغه قصه د بدر په غزاء کې په تفصیل سره بیان سوې ده)

اوس چې زینب رضي الله عنها په مدینه منوره کې د خپل پلار ﷺ سره ژوند کوي هغه زید بن الحارثه رضي الله عنه په دغه عیص کې چې ډېر غارونه او وُني لري کمین ونیوی. کله چې د قریشو قافله را ورسېده زید رضي الله عنه حمله پر وکړه او ټوله قافله يې په غنیمت واخیستل. هر څه چې پکښې وه: مالونه، اوښان او ټول هغه کسان چې په دغه قافله کې وه هغه يې هم بندیان ونیول بېله ابوالعاص څخه چې هغه په تېښته ځان خلاص کړی او مخ پر مدینه منوره رهي سو، خیر قافله او د هغې سره نیول سوي بندیان مدینې منورې ته راوستل سوه او د پخواني عادت سره سم ټول بندیان د مسجد د دروازې سره وتړل سوه. ابوالعاص هم په دغه شپه په پټه د زینب رضي الله عنها چې د ده ښځه ده کورته ورغلی، دروازه يې وټکول، د ها خوا ورته وویل سوه: څوک يې؟ ده ویل: ابوالعاص، ښځه ده د خپل خاوند په را تګ سره ډېره خوشاله سوه د دې دا خیال سو چې سړی مسلمان سوی دی او راغلی خو ابوالعاص قصه ورته وکړه او د دې څخه يې وغوښتل چې ما ته جِوار او امان راکړه او د رسول الله ﷺ څخه وغواړه چې د قافلې مالونه بیرته ما ته راکړي، کله چې خلک د سهار د لمانځه دپاره سره را ټول سوه او رسول الله ﷺ د لمانځه اول تکبیر و وایه، مسلمانانو هم په لمانځه شروع وکړه په دغه وخت کې د یوې ښځې رغ واورېدل سو چې ویې ویل: ابوالعاص ته مې جِوار ورکړی دی، دا ښځه څوک وه؟ د رسول الله ﷺ لور زینب رضي الله عنها وه چې خپل خاوند ابوالعاص ته يې جِوار او امان ورکړی.

اوس خو رسول الله ﷺ په لمانځه مشغوله وُ جواب يې نه سوای ور کولای، کله چې د لمانځه څخه فارغه سو مسلمانانو ته يې وکتل او ویل: تاسي هم هغه واورېدل کوم چې ما واورېدل؟ مسلمانانو ویل: هو یا رسولَ الله! رسول الله ﷺ و فرمایل: والله نه په خبروم نه چا راته ویلي وه دا کار زما په بې خبرتیا کي پېښ سو او اوس خبره ستاسي په اختیار کي ده هر قسم چې مو خوښه وي هغسي وکړی، اختیار يې هغو مسلمانانو ته پرې ښووی چې قافلې ته وتلي وه، هغو ویل: یا رسولَ الله! إکرام يې کوو، عزت يې کوو، ټول بندیان ایله کوو او مالونه يې هم بیرته ورکوو، نو يې

ketabton.com - The Digital Library

ابوالعاص د زينب رضي الله عنها د عزت او جوار په سبب پرېښاوه او د ده ځېل شخصي مالونه يې ورکړه، څرنګه چې د ابوالعاص سره په قافله کې نور امانت مالونه هم ور سره وه هغه يې هم د رسول الله ﷺ د خپښۍ او قرابت په سبب ور پرېښوول، اوس چې د ابوالعاص د عزت په سبب د قافلې ټول بنديان پرېښوول سوه، مالونه ورکول سوه، ابوالعاص چې دغه ښه معامله او نېکي وليدل د مسلمانانو لمونځ يې وليدی قرآن مجيد يې واورېدی دا ټولو تاثير پر وکړی مګر مسلمان نه سو، نو ځپل مالونه او امانتونه يې ور سره واخيستل مکې مکرمې ته ولاړی هلته يې هغه امانت مالونه د هغو مالکانو او خاوندانو ته ور کړه، هر نفر ته يې هغه ځپل شئ پوره ور ورساوه او بيا يې د ټولو هغو کسانو څخه چې د ده سره يې مالونه وه پوښتنه وکړه چې آيا ما ځپلي غاړې خلاصي کړې؟ د چا څو به شئ نه وي را سره پاته؟ هغو و ويل: هو مالونه مو پوره را ورسېدل الله دې خير درکړي، رشتيا هم أمين، صادقه او با وفاء سړئ يې، ابوالعاص و ويل: مګر زه د (لا إله إلاّ الله وأن محمّداً رسول الله) شاهدي آداء کوم او ويل ما نه غوښتل چې ځپل ايمان او اسلام په مدينه کې ښکاره کړم ځکه بيا به تاسي ويلای چې زمونږ مالونه يې يو وړل او د دغو مالو په سبب مسلمان سو نو ما دا ښه او بهتره وليدل چې ستاسي امانتونه درکړم او بيا ځپل اسلام ښکاره کړم، بيا نو ابوالعاص مدينې منورې ته په هجرت ولاړی او رسول الله ﷺ هم زينب رضي الله عنها چې د ابوالعاص ښځه وه په هغه اوله نکاح ور سره کړه ځکه تر دغه وخته هغه آيات شريف نه ؤ نازل سوی چې د مسلمانو ښځو نکاح يې د کفارو سره حرامول.

بيا هم دغه جزايي حملې پر هغو قبيلو شروع وې چې د خندق په غزاء کې يې اشتراک کړی ؤ، څرنګه چې دغه حملې کوچنۍ کوچنۍ حملې وې او کوم خاص واقعات نه دي پکښې پېښ سوي نو ذکر کولو ته يې ضرورت نه وينم.

د بني مصطلق غزاء

د هجرت د شپږم کال د شعبان مياشت را ورسېدل په دغه مياشت کې هغه لويه غزاء چې د بني المصطلق غزاء ورته ويل کيږي پېښه سوه، که څه هم دغه غزاء

ketabton.com - The Digital Library

د عسکري لحاظه بَرداره او اوږده غزاء نه وه مګر په دې غزاء کي داسي عجب وقائع پېښ سوه چي په اسلامي ټولنه کي يې شور او غوغا جوړ کړه. منافقين ښکښي رسوا سوه، په دې غزاء کي تعزيري حدود مشروع سوه، يعني: پر ځينو ګناه کوونکو يا تهمت ويونکو په دُرو سره وهل مشروع سوه، دغي غزاء و اسلامي ټولني ته صفاء او کرامت را وړی، دغي غزاء و مسلمانانو ته عفت او د نفس پاکي را وړل، دغه غزاء د تاريخ او سيرت علماء غَزوةُ العجائب بولي ځکه په دغه غزاء کي عجبه او نادره حادثې او واقعې پيښې سوې دي او د دغي غزاء واقعات په دې ډول سره وه:

رسول الله ﷺ ته خبر ورسېدی چي حارث بن أبي ضَرار چي د بني مصطلق د قبيلې رئيس ؤ پر خپل قوم او د عربو پر نورو قبيلو ګرځي او د رسول الله ﷺ د جنګ دپاره خلک سره را ټولوي، غواړي چي پر مدينه منوره حمله وکړي، رسول الله ﷺ د دغه خبر د تحقيق دپاره بُريده بن الحُصيب الأسلمي رضي الله عنه ولېږی چي د دغه خبر صحي معلومات وکړي، بُريده رضي الله عنه بني مصطلق ته ورغلی او هلته يې په خپله د حارث بن أبي ضرار سره وليدل او خبري يې ور سره وکړې، بُريده رضي الله عنه بيرته مدينې منورې ته راغلی او رسول الله ﷺ يې په حالاتو خبر کړی چي هو، حارث د حملې کولو إراده لري، اوس چي د رسول الله ﷺ سره د حارث د حملې کولو خبر يقيني سو نو يې ډېر ژر لښکر سره را ټول کړی چي د دغه لښکر مشرتوب په خپله رسول الله ﷺ کاوه، په دغه وخت کي د شعبان د مياشتي دوې ورځي پاته وې چي رسول الله ﷺ د بني مصطلق پر طرف حرکت وکړی، خو په دې غزاء کي د رسول الله ﷺ سره هغه منافقان هم و وتل چي تر دغه د مخه په هيڅ غزاء کي نه وه ور سره وتلي، رسول الله ﷺ په دغه لښکر کي د مهاجرينو بيرغ حضرت ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه ته ورکړی او د انصارو بيرغ يې سعد بن عُباده رضي الله عنه ته ورکړی، اوس د مسلمانانو لښکر د بني مصطلق پر طرف رهي سو، څرنګه چي د بني مصطلق قبيلې هم د جنګ او حملې دپاره ځانونه تيارول نو خود د معلوماتو دپاره يې شا وخوا نفر هم لېږل، چي د اسلامي لښکر خبر ورته راوړي، مسلمانانو دغه د بني مصطلق جاسوس ونيوی او وې وژی، کله چي حارث بن أبي ضرار او د ده سره ور سره ملګرو ته د رسول الله ﷺ د را تګ او د دوی

ketabton.com - The Digital Library

د جاسوس د وژل کېدلو خبر و رسېدی ډېر زيات و بېرېدل او د هغو نورو قبيلو عرب چي د ده سره ملګري سوي وه د بيري په سبب ځني جلا سوه.

رسول الله ﷺ د لښکره سره و مُرَيسيع ته ورسېدی (مُرَيسيع) د بني مصطلق د اوبو څخه يو اوبه وې چي په قُدَيد کي و ساحلي طرف ته وې او دلته يې واړول، د کفارو لښکر هم راغلی دالته يې واړول، دواړه لښکره د جنګ دپاره تيار او آماده دي.

د مخه تر جنګ حضرت عمر رضي الله عنه ميدان ته ور ووتی او کفارو ته يې ور ناري کړه: د (لا إله إلاّ الله محمّد رسُولُ الله) کلمه و واياست، خپلي وينې مو وساتی، خپل قربان او دوستان مو وساتی، خپل مالونه مو وساتی، يعني: مسلمانان سی زموږ د حملې څخه خلاص ياست، خو هغو د کلمې د ويلو څخه انکار وکړی، بيا د دوو لښکرو په منځ کي په غشو ويشتل شروع سوه، پسله هغه رسول الله ﷺ د يو ځايي هجوم او حملې امر وکړی د جنګ په اولو دقيقو کي د بني مصطلق د مشرانو څخه لس نفره و وژل سوه او بيرغ يې هم ولوېدی، کفارو چي دا حال وليدی په تسليمېدلو يې شروع وکړه او په يوه وار ټول تسليم سوه.

نو د بني مصطلق ټوله قبيله مسلمانانو په غنيمت واخيستل، ټول مالونه، ټولي ښځي او ټول اولادونه يې په غنيمت واخيستل سوه، هغه هم په يوه حمله، ټول جنګ تر څو دقيقو زيات نه سو، سبحان الله! واقعي مسلمانانو ته دغسي آسانتياوي پېښيږي.

نو خود ښځي د مينځيانو په شکل، هلکان د مريانو په شکل پر مسلمانانو و وېشل سوه، قصه اوږده ده مقصد دا چي د بنديانو په جمله کي جُويريه چي د بني مصطلق د قبيلې د رئيس حارث ابن أبي ضرار لور وه د ثابت بن قيس رضي الله عنه په حصه کي ور و رسېدل او ثابت رضي الله عنه ورته و ويل: که دغه اندازه مال راکړې زه دي آزادوم، رسول الله ﷺ هغه مال و ثابت رضي الله عنه ته ورکړی او هغه هم آزاده کړه او بيا رسول الله ﷺ دغه جُوَيريه و اسلام ته دعوت کړه، دې هم بېله ځنډه اسلام قبول کړی او رسول الله ﷺ دا په نکاح کړه، کله چي دا (ام المؤمنين) او د رسول الله ﷺ زوجه سوه صحابهٔ کرامو رغ وکړی ويل: دغه بنديان چي زموږ سره دي دا د رسول الله ﷺ اخښيان دي او دا نه ښايي چي د رسول الله ﷺ اخښيان زموږ سره بنديان يا مريان وي، نو يې د بني مصطلق

ketabton.com - The Digital Library

ټول بندیان آزاد او ایله کړه او هغو هم ایمان را وړی.

حضرت عائشه الصدّیقهؓ وایي: هیڅ داسي ښځه نه پېژنم چي د هغې برکت دي پر خپل قوم تر جُویریې ډېر او زیات وي، ځکه د دې په اسلام او د رسول اللهﷺ سره د دې په نکاح د دې ټول اهل او ټوله قبیله آزاد او پرېښوول سوه.

په وروسته کي یو چا د جُویریېؓ څخه پوښتنه وکړه چي تا څنګه ژر اسلام قبول کړی؟ حال دا چي ستا ټول قوم د مسلمانانو سره بندیان وه او دغه اوس اوس جنګ خلاص سو؟ جُوَیریهؓ په جواب کي ورته و ویل: تر دغه جنګ درې ورځي د مخه ما خوب لیدی چي بدر یعني پوره او کامله سپوږمۍ –

(د څوارلسم سپوږمۍ یا هغه سپوږمۍ چي پوره وي په عربي کي بَدر ورته وایي)

– نوجویریه ؓ و ویل: ما دَرې ورځي مخ کي خوب لیدی چي بدر یعني: پوره سپوږمۍ د مدینې منورې څخه را پورته سي په هوا او په آسمان کي را رهي وي څو راسي زما په غېږ کي ولوېږي، ما د هغه خوب ترجمه په محمّدﷺ سره وکړه، ما ویل: دغه هدایت او لار ښوونکی دی چي ما ته راځي.

نو اصلاً اسلام د دې زړه ته د الله جلّ جلاله له طرفه داخل سوی ؤ، دا د اُم المؤمنین جُویریهؓ د اسلام او د رسول اللهﷺ سره د دې د نکاح او د دې د عزت په سبب د دې د قوم د آزادېدلو قصه وه.

اوس چي جنګ خلاص سو د بني مصطلق بندیان آزاد سوه او رسول اللهﷺ بېرته د مدینې منورې طرف ته رهي سو په لارکي ډېري لوی واقعې پېښې سوې، څرنګه چي د دغو واقعو د پېښېدلو سبب رئیس المنافقین عبدالله بن اُبیّ او د دد ملګري وه نو دا لازمه ده چي په اسلامي ټولنه کي د دغو منافقانو یو څه افعال او کردار بیان سي چي اورېدونکي وروڼه په هر عصر او زمانه کي د منافقانو په خطرو پوه او خبر سي.

ketabton.com - The Digital Library

د بني مصطلق تر غزاء د مخه
او په دغه غزاء کې د منافقانو عملونه

موږ مخ کې په تکرار سره ویلي دي چې عبدالله بن اُبیٔ منافق د اسلام او مسلمانانو سره حسد او عناد درلودی خاصتاً دغه حسد او عناد یې د رسول الله ﷺ سره ډېر زیات وو ځکه د أوس او خزرج قبیلو داسې اتفاق کړی ؤ چې دئ د دغو قبیلو پاچا وګرځوي حتّی د ده د پاچهۍ د تاج دپاره یې ملغلري او مرياني سره یو ځای کړي وې، خو په دغه وخت کې مدینې منورې ته اسلام راغلی او اسلام دغه دوې قبیلې د دې ځخه را وګرځولې چې د اُبیٔ د زوی متابعت دې وکړي، یا دې دئ د ځان پاچا وګرځوي، نو د اُبیٔ زوی دا فکر کاوه چې د ده پاچهي رسول الله ﷺ ځني واخیستل، د ده دغه عناد او حسد د هجرت د شروع ځخه معلوم او ښکاره ؤ، د مخه تر دې د ده عناد ښکاره ؤ چې دئ په اسلام سره تظاهر او ښکاره والی وکړي او پسله هغه ښکاره ؤ چې دئ په ظاهره مسلمان سو.

یوه ورځ رسول الله ﷺ پر یوه بوده سپور ؤ غوښتل یې چې د سعد بن عُباده رضي الله عنه پوښتنې ته ورسي، په لار کې پر یوه داسې مجلس ورغلی چې هلته د اُبیٔ زوی هم ناست ؤ، د اُبیٔ زوی پزه ونیول او ویل: پر موږ دوړې مه کوی او بیا چې رسول الله ﷺ دغه مجلس ته قرآن مجید تلاوت کړی د اُبیٔ زوی و ویل: په کور کې دې کښېنه زموږ مجلسو ته مه راځه. [رواه البخاري ومسلم]

د اُبیٔ د زوی دغه عمل د مخه تر هغه ؤ چې په اسلام سره تظاهر وکړي او کله چې پسله بدره یې په اسلام سره تظاهر وکړی، بیا هم د همېش دپاره د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ او عامو مسلمانانو لوی دښمن ؤ، ټول هَم او غَم، ټول چرت او فکر یې دا ؤ چې اسلامي ټولنه څنګه سره وپاشي، مسلمانان څنګه سره متفرق او جلا کړي او د اسلام کلمه څنګه کښته او ذلیله کړي، د اسلام د دښمنانو سره یې دوستي کولې، تاسي و لیدی چې د بني قینقاع د یهودو په مسئله کې یې څنګه مداخله وکړه؟ تاسي و لیدی چې د اُحُد په غزاء کې یې څومره غدر او خیانت وکړی، مسلمانان یې په

ketabton.com - The Digital Library

خپل منځ کې سره متفرق کول او غوښتل يې چې په دوی کې بېره او ګډوډي راولي.

د مسلمانانو د خطايستلو دپاره د دغه منافق د مکرو او چمو څخه يو دا ؤ: پسله هغه چې دئ په ظاهره مسلمان سو نو د هري جمعې په ورځ چې به رسول الله ﷺ د خُطبې ويلو دپاره کښېنستی اول به د اُبيّ زوی ولاړ سو او ويل به يې: دغه ستاسي په منځ کې رسول الله دی، الله جل جلاله په ده سره مکرمه او معززه کړاست مرسته او نصرت يې کوی، خبري يې اوری او اطاعت يې کوی او بيا به کښېنستی، وروسته به رسول الله ﷺ د خطبې ويلو دپاره ولاړ سو.

خو د ده و بې شرمۍ او سپين سترګۍ ته وګوری! په هغه جمعه چې پسله اُحُده وه سره د دې چې ده هغه لوی غدر او خيانت هم کړی ؤ، بيا ولاړ سو غواړي چې هغه خپله پخوانۍ خبره وکړي، خو مسلمانانو ترکالو ونيوی او ويل: اې د الله دښمنه! کښېنه تا هغه کارونه وکړه چې و دي کړه، ته د دغو خبرو لائق نه يې، د اُبيّ زوی د خلکو تر اوږو اوښتی او له مسجده څخه وزي، د ځانه سره وايي: کومه د شَر خبره خو به مي نه وي کړې؟ ما د ده د ملاتړ خبري کولې، د مسجد په دروازه کې د انصارو يو سړئ په مخه ورغلی د اُبيّ زوی ته يې و ويل: وَيلک! ورسه چې رسول الله ﷺ د مغفرت طلب درته وکړي، ده ويل: والله نه غواړم چې ما ته د مغفرت دعاء وکړي.

دغه رنګه د اُبيّ زوی د مسلمانانو پر ضد د بني النضير د يهودو سره اتصالات او اړيکي درلودل، دئ ؤ چې هغو ته يې ويل: ټينګ او ثابت و درېږی که تاسي د مدينې منورې څخه وايستل سواست موږ هم در سره وزو او که ستاسي سره مسلمانانو جنګ کاوه موږ ستاسي مرسته کوو، ستاسي په باره کې د هيچا خبري نه اورو او نه يې پروا لرو.

د احزابو په غزاء کې ده او د ده ملګرو داسي کارونه کول چې د مسلمانانو په زړو کې بېره او وارخطايي پيدا کړي، هغه چې الله جل جلاله د سورةُ الأحزاب په (۱۲) نمبر آيات کې د دوی د نفاق حالات بيانوي او فرمايي:

﴿وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾﴾

يعني: هغه وخت در په ياد کړه چې منافقانو او هغو کسانو چې د دوی په زړو کې د نفاق مرض ؤ ويل: الله او د الله رسول زموږ سره د روم، فارس او يمن د فتحه کېدلو

ketabton.com - The Digital Library

وعده نه ده کړې مګر په غرور او خطایستلو سره. چې پوره ترجمه او قصه یې د خندق په غزاء کې درته بیان سوه، تر ځو چې الله جل جلاله پسې فرمایي:

﴿ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَـٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ ﴾ [الاحزاب: ۲۰]

ژباړه: دغه منافقان د کفارو پر لښکرو ګمان کوي چې په ماته او شکست سره نه دي تللي او که چیرې بیا د کفارو لښکر دوهم وار د جنګ دپاره راسي نو د دغو منافقانو دا خوښه ده چې دوی لیري له ښاره د صحرایي عربو په کلو کې و اوسیږي او هلته یا له هغه ځایه ستاسي د حال او احوال پوښتنه کوي او که چیرې دغه منافقان په تاسي کې وای نو جنګ به یې نه وای کړی مګر ډیر لږ، هغه هم د ریا دپاره.

الله جل جلاله د منافقانو د زړو حال ښکاره کوي او فرمایي: دغه د کفارو لښکري خو د خندق د غزاء څخه ناکامه ولاړې، مګر دغه بېرېدونکي منافقان لا تر اوسه هم پر دې یقین نه لري چې کفارو ماته و خوړل او ولاړل او که فرضاً د کفارو لښکري بیرته راسي او پر مسلمانانو حمله وکړي، نو د منافقانو دا آرزو او تمنا ده چې د جنګ تر ختمېدلو پوري بالکل له ښاره ووزي او یوه لیري کلي ته ولاړ سي او له هغه ځایه د تلونکو او راتلونکو خلکو څخه د جنګ د حالاتو معلومات کوي، چې د مسلمانانو څه حال دی او جنګ کوم ځای ته ورسېدی؟ دغه منافقان د خولې په خبرو او په ښکاره ستاسي خیر غوښتونکي دي، خو په جنګ او د خندق په کندلو کې ډیر کار نه کوي صرف د مجبوریت په سبب او د ریا دپاره په جنګ کې لږ حصه اخلي. (*د منافقانو دغه حال دی*)

ورونړو! د اسلام د دښمنانو، د کفارو او منافقانو دغه راتلونکو دسیسو ته ښه متوجه سی چې د رسول الله ﷺ د زماني څخه بیا تر اوسه پوري د دوی له طرفه د اسلام او مسلمانانو په مقابل کې دغسي رویې او طریقې عملي کیږي:

د اسلام دښمنان که یهود وه، که منافقان وه، که مشرکان وه، په دې ښه پوهېدل او نن ورځ هم ښه پوهیږي چې د اسلام کامیابي د اقتصاد په قوت سره نه ده، د اسلحې او د لښکرو د ډېر والي په سبب سره نه ده، بلکه د دوی کامیابي د دوی

ketabton.com - The Digital Library

د دین، د دوی د اخلاقو، د دوی د هغو قوانینو په سبب ده چې اسلامي ټولنه او افراد يې لري، کفار پوهيدل او پوهيږي چې د دغه فيض او نور، د دغه کاميابۍ او سر لوړی منبع رسول الله ﷺ دی او هغه ﷺ د دغو صفاتو دپاره مثل اعلیٰ دی، نو کفارو ته پسله دغه پنځو کلو او اوږدو جنګو څخه دا معلومه سوه چې د اسلام پر دين او پر مسلمانانو د اسلحې په استعمالولو سره نه سو کاميابه کېدلای، نو يې پرخپلو ځانو دا لازمه کړه چې د دغه دين پر ضد به په اعلامي او تبليغاتي جنګ جنګيږو، د دغه دين اخلاق او احکام به غندو او د ټولو په مقدمه کي به زموږ د تبليغاتو اول هدف د رسول الله ﷺ شخصيت وي.

څرنګه چې منافقان د مسلمانانو د دښمنانو په صفو کي درېيم صف ؤ او بل دا چې دوی په مدينه منوره کي اوسېدل او دوی وه چې همېشه د مسلمانانو سره په تماس کي وه نو دوی کولای سوای چې په هر وخت کي د مسلمانانو مشاعر او احساساتو ته په خپلو تبليغاتو سره حرکت او تغير ورکړي، نو ځکه دغه تبليغاتي وظيفه د مدينې منورې منافقانو پر غاړه اخيستې وه، چې د دوی په سر او مقدمه کي د اُبيّ زوی ؤ او د دوی دغه تبليغاتي جنبه د احزابو تر غزاء وروسته په روښانه شکل سره ښکاره سوه او دا هغه وخت ؤ چې رسول الله ﷺ د اُم المؤمنين زينب بنت جحش رضي الله عنها سره پسله هغه واده وکړی چې زيد بن الحارثه رضي الله عنه طلاقه کړه.

وروښو! په جاهليت کي د عربو تقليدي قانون دا ؤ: هر هغه څوک چې دوی به په زوی والي سره ونيوی هغه به داسي سو لکه د دوی د مَلا او نسل زوی، د دوی د جاهليت په تقليدي قانون د دَغه زوی ښځه پر هغه چا حرامه وه چې دئ يې په زوی والي سره نيولی ؤ.

نو کله چې رسول الله ﷺ د زينب رضي الله عنها سره نکاح وکړه، منافقانو ته د رسول الله ﷺ پر ضد د شر پارولو دپاره! د دوی په باطل ګمان دوه اعتراضه پيداسوه، اول دا چې دا د رسول الله ﷺ پنځمه زوجه وه او دوی به ويل: قرآن مجيد تر څلورو ښځو زياته اجازه نه ده کړې نو دا کار څنګه و رسول الله ﷺ ته صحي او جائز دی؟

دوهم: زينب رضي الله عنها د هغه چا ښځه وه چې ده ﷺ په زوی والي سره نيولی ؤ،

ketabton.com - The Digital Library

نو د خپل زوی د ښځې سره نکاح کول اکبرُالکبایر ګناه ده، البته دغه کار د مشرک عربو د جاهلیت په تقلیدي قانون کې داسي ؤ، نو يې په دغو موضوعاتو کې تبليغاتو ته زور ورکړی او په دغه باره کې يې قصې او نقلونه جوړ کړه او دغه جوړ سوي تبليغات يې په دومره جوش او شور سره نشر کړه چي متأسفانه نن ورځ هم د هغو آثار په ځينو منحرفه کتابو او ځينو جاهلو خلکو کې پاته دي او دغو تبليغاتو د ضعيف الإيمانه مسلمانانو په زړو کې قوي اثر وکړی، تر څو چي په دې باره کي د قرآن مجيد ښکاره او روښانه آياتونه نازل سوه چي په هغو آياتو کې د دغه قلبي امراضو علاج موجود ؤ.

او د دغو تبليغاتو پر پراخوالي او ډير والي دا دلالت کوي چي الله جل جلاله د سورةُ الأحزاب په شروع کي څو آياته د دغو تبليغاتو د رَدولو دپاره نازل کړه او رب عزوجل د سورةُ الأحزاب شروع په دغه الهي قول سره وکړه چي فرمايي:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ ﴾.

ژباړه: اې نبي محمّده! ﷺ يوازي د الله جل جلاله څخه ببرېږه د کافرانو او منافقانو حکم مه منه، بېشکه چي الله جل جلاله ډېر عالم دی او د ښه حکمت خاوند دی.

ورونو! نن ورځ هم د اُبیٔ د زوی غوندي منافقان، د اسلام دښمنان او ضعيف الإيمانه مسلمانان سته چي عيناً هغه د اُبیٔ د زوی خبري تکراروي او بيانوي او د رسول الله ﷺ پر مبارک ذات ډول ډول ناوړه تورونه لګوي، آيا د اُبیٔ د زوی دغه خبرو د اسلام مخه ونيول؟ او که په ټول تاريخ کي د منافقانو او د اسلام د دښمنانو خبرو د اسلام مخه نيولې ده؟ خو افسوس د هغو کم عقله او ضعيف الإيمانه مسلمانانو پر حال دی چي د دغو خبرو تر تاثير لاندي کيږي او خپل آخرت ته بيله کومي دنيوي فايدې تاوان رسوي او ځان د دوږخ کندو ته وراچوي.

هو! هلته داسي کسان سته چي د دغو خبرو په بيانولو سره په مليونو مليونو ډالره اخلي لکه سلمان رُشدي، يا د ډنمارک احمقان، يا نور د دوی امثال.

هغه خو اصلاً کافران دي، د اُبیٔ د زوی اولاده ده او د پيسو د ګټلو دپاره يې دغه

ketabton.com - The Digital Library

لار اختیار کړې ده، خو د مسلمانانو یې پرځه؟ چې خپلې عقیدې په خپله خرابوي او د دوږخ پر طرف په خپله خوښه ورځغلي.

ورونو! دا د منافقانو هغه رول او عمل ته یوه اشاره وه چې دوی د بني مصطلق تر غزاء د مخه لوباوه او عملي کاوه او رسول الله ﷺ دغه د دوی عمل په صبر، نرمي او تلطُف سره زغامه او پرځان تېراوه، عامو مسلمانانو د دوی له شره ځانونه ساتل یا یې د دوی آزارونه په صبر سره زغمل، ځکه مسلمانانو! منافقان د هغو په رسوا او بې شرمه عمل سره پېژندلي وه، د منافقانو څخه به هر وار داسې عمل پېښ سو چې په هغه سره به رسوا او شرمنده سول، لکه الله ﷻ چې په سورۃ التوبه کې فرمایي:

﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾﴾. [التوبه: ۱۲۶]

ژباړه: آیا دغه منافقان نه ګوري او فکر نه کوي چې دوی په هر کال کې یو یا دوه واره په راز راز مصیبتو مبتلا کیږي، خو دوی د خپله نفاقه څخه نه توبه کاږي او نه دوی په دغه ابتلاء سره پند اخلي.

دغه ذکر سوي او د دې په مثل نور کارونه منافقانو د بني مصطلق تر غزاء د مخه کړي وه او کول یې، خو اوس هغو کاروته متوجه سي چې دغو منافقانو د بني مصطلق په غزاء کې وکړه.

اوس چې د بني مصطلق د غزاء دپاره مسلمانان وزي او د اول وار دپاره منافقان د مسلمانانو سره په دغه غزاء کې و وتل، نو منافقانو د الله ﷻ د هغه قول مصداق ښکاره کړی چې د سورۃ التوبه په (۴۷) نمبر آیات کې فرمایي:

﴿لَوْ خَرَجُوا فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ﴾.

ژباړه: که دغه منافقان ستاسې سره په لښکر کې ووزي، نو تاسې ته به هیڅ شئ نه کې درزیات بېله فساده، خرابیه او چُغلیه او خامخا به دوی ستاسې په منځ کې چابکې وکړي په چُغلیو او نورو بدیو سره، حال دا چې دوی به ستاسې دپاره فتنه او بدي غواړي.

ketabton.com - The Digital Library

نو منافقانو د بني مصطلق په غزاء کي دوه واره د خپلي شريري نقشې د عملي کولو دپاره موقع پیدا کړه چي د مسلمانانو په منځ کي يې لويه پرېشاني په وجود را وړل او د رسول الله ﷺ پر ضد يې بد تبليغات شروع کړه او اوس به د دغو واقعاتو حالات په لږ تفصيل سره درته بيان سي:

اول: کله چي رسول الله ﷺ د بني مصطلق د غزاء څخه فارغه سو او د مُرَيسيع پر اوبو يې اړولي وه، د حضرت عمر فاروق ﷺ سره يو نوکر ورسره ؤ چي جَهجاه الغفاري ورته ويل کېده، دغه جهجاه راغلی غواړي چي د څاه څخه اوبه واخلي، په دغه وخت کي يو بل نفر چي سِنان بن وَبَر الجُهني نومېدی او په انصارو کي د خزرج د قبيلې حليف ؤ دا هم راغلی د څاه څخه او به اخلي، د دغو دوو نفرو په منځ کي اختلاف پېښ سو څو خبره يې جنګ او حملو ته ورسېدل.

سِنان ناري کړه: يا معشرَ الأنصار! يعني: اې د انصارو ډلي! مه را ګوری.

او جهجاه ناري کړه: يا معشرَ المهاجرين! يعني: اې مهاجرينو! مرسته او کومک.

هر يو له خپله طرفه مرسته غواړي، رشتيا هم دې نارو تاثير وکړی مهاجرين د جهجاه پرطرف را ټوليږي او انصار د سِنان پر طرف را ټوليږي، قريبه ده چي د انصارو او مهاجرينو په منځ کي جنګ او لويه فتنه جوړه سي، دغه خبر رسول الله ﷺ ته ورسېدی، رسول الله ﷺ په قهر او تلوار سره راغلی، وې ليدل چي نژدې ده خلک په جنګ سره اخته سي نو يې په قهر سره وفرمايل:

« مَا بَالُ دَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ ؟ دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ »

ژباړه: څه پېښه ده چي د جاهليت نارې وهل کيږي؟ دغه د جاهليت کار پرېږدی دا بد بويه کار دی.

ورونو! دا چي يو څوک په باطلو او ناروا کارو کي، په ظلم او تجاوزو کي له خپله قومه مرسته او کومک غواړي دا جاهليت دی او که قوم په باطلو او ناروا کارو کي د هغه مرسته غوښتونکي مرسته او کومک وکړي دا هم جاهليت دی. دا چي نن ورځ يو څوک د تميز، فخر او تفرقې دپاره وايي: زه د فلاني خای يا د فلاني قومه څخه يم دا د جاهليت د کارو څخه يو کار دی، عزت او شرف په اسلام کي دی، عزت او شرف

ketabton.com - The Digital Library

په علم او تقوىٰ کې دى، په نسب او قوميت، په مال او پيسو کې عزت نسته.

شرافة الإنسان بالعلم والأدب | لا بـالمـال والنسب

ژباړه: د انسان شرف په علم او ادب سره دى نه په مال او نسب سره، يو څوک به خود مهاجر يا انصاري وي، يو څوک به خود د يوې منطقې او له يوه قومه څخه وي، خو دا شيان د دې دپاره ذکر کيږي چې انسان په وپيژندل سي، نه د انسان د عزت او شرف دپاره، د مسلمانانو اصلي عزت په اسلام او تقوىٰ سره دى نه په وطن او قوميت سره.

خو سبحان الله! شيطان ؤ چې په دغه لحظه کې يې پر دوى دغه تاثير وکړى او رسول الله ﷺ و فرمايل: «دَعُوها فَانّها مُنتِنةٌ» پرېږدى دغه د جاهليت کار پرېږدى دا بد بويه کار دى نتيجه يې بده ده، دغه قوميت او قوم پرستي پرېږدى، دا چې يو څوک د خپل قوم سړئ د قوميت په نامه په ناروا او باطلو کارو کې ځان ته نژدې کوي يا يې مرسته او کومک کوي دا کار مه کوى، بلکه مسلمانان ټول سره وروڼه دي، نو مسلمانان آرام سوه او هر يو پر خپل طرف رهي سو.

عبدالله بن اُبيّ رئيس المنافقين هم دغه د بني مصطلق په غزاء کې د مسلمانانو په لښکر کې موجود ؤ او دئ په داسي يوه موضوع پسي ګرځېدى چې د هغې په واسطه د مسلمانانو په منځ کې اختلاف او تفرقه جوړه کړي.

مګر په دغه وخت کې چې د جهجاه او سِنان په منځ کې اختلاف پېښ سو د اُبيّ زوى نه ؤ موجود، او بيا په وروسته کې دغه خبر ده ته و ويل سو: چې داسي او داسي پېښه سوه، نو د اُبيّ بن سلول زوى هغو کسانو ته چې د ده سره موجود وه او ټول هم منافقان وه يوه د شر او منافقت خبره وکړه، که څه هم په دغه وخت کې چې ده دغه خبره کول ټول حاضر کسان منافقان وه، خو بيا هم هلته يو ځوان هلک ناست ؤ چې عمر يې (١٦) کاله يا تر دغه هم کم ؤ، دغه ځوان: زيد بن أرقم نومېدى او واقعي مسلمان ؤ، په دغه مجلس کې فقط دغه يو نفر واقعي مسلمان موجود ؤ او نور ټول حاضر کسان منافقان او د اُبيّ د زوى ډله وه.

نو کله چې عبدالله منافق ته دغه د جهجاه او سنان د مخالفت او جګړې خبر و ويل سو ده يوه ډېره بده خبره وکړه، ويل: آيا مهاجرينو داسي وکړه؟ موږ يې په

ketabton.com - The Digital Library

خپل وطن کې و شړلو او پر موږ غالبه سوه؟ زموږ په ملک او ښار کې یې زموږ ځخه بد راځي؟ زموږ پر احسانو یې ستړګي پټې کړې؟ په والله زموږ او د دغو وږو قریشو مثال داسي دی لکه هغه پخوا چي ویل سوي دي او وایي:

{سپئ دي چاغ کړه چي و دي داړي}

دا ډیر بد مثال ؤ او بیا یې نور هم پسي و ویل: په والله که موږ بیرته مدینې ته ولاړو هغه عزتمن خلک به هغه ذلیل خلک ځني وباسي، چي د دغې خبري مقصد او معنٰی یې دا ده: موږ اهل مدینه چي د عزت خاوندان یو او دغه مهاجرین چي ذلیله قوم دی، کله چي مدینې ته بیرته ولاړسو نو به دوی له مدینې منورې ځخه وباسو.

بیا یې هغو ناستو کسانو ته وکتل او ویل: تاسي یاست چي په خپلو ځانو مو دغه وکړه تاسي په خپل وطن کي ځای ورکړی، تاسي خپل مالونه ورسره تقسیم کړه، په والله که تاسي دغه خپله مرسته د دوی ځخه منعه کړی دغه مهاجرین به وږي او فقیران سي او زموږ ملک به پرېږدي، د عبدالله بن أبيّ منافق مقصد دا ؤ: چي تاسي د مهاجرینو سره هیڅ مرسته مه کوی، مه مالونه ورکوی مه کارونه، مهاجرین به وږي سي او مدینه منوره به پرېږدي.

لکه ځرنګه چي د مخه مو درته وویل: په دغه مجلس کي یو نفر موجود ؤ چي هغه زید بن أرقم ؤ او واقعي مسلمان ؤ، د ده ایمان دغه قسم خبري نه قبلولې چي پر رسول الله ﷺ او مسلمانانو دي وسي، نو یې خپل اکا ته دغه بیان وکړی او اکا یې دغه حال رسول الله ﷺ ته ورساوه.

په دغه وخت کي چي رسول الله ﷺ ته دغه حال ویل کېدی حضرت عمر فاروق رضي الله عنه هم د رسول الله ﷺ سره ناست ؤ او رسول الله ﷺ ته یې و ویل: یا رسولَ الله! عُباد بن بشر امر کړه چي د أبيّ زوی و وژني دا منافق دی.

رسول الله ﷺ و فرمایل: یا عمر! آیا دا ستا خوښه ده چي خلک بیا خبري کوي او وایي: محمّد خپل اصحاب وژني؟ مګر د کوچ کولو ږغ وکړه، یعني: خلک په بارېدلو سره امر کړه، رسول الله ﷺ ته دغه د أبيّ د زوی د خبرو حال په داسي وخت کي ورسېدی چي هغه وخت د لښکر د باروَلو او کوچ کولو وخت نه ؤ شپه وه،

ketabton.com - The Digital Library

خو بیا هم رسول الله ﷺ امر وکړی چي در بار سی، دا ځکه که خلک دلته پاته وي دغه د أبیٔ د زوی خبري نشرېږي او د مسلمانانو تر غوږو ور رسېږي، نو خود په نتیجه کي لویه فتنه جوړېږي، مګر که خلک په بل کار مشغوله سي او ستړي سي دا خبره پټه پاته کېږي او فتنه خاموشه کېږي، نو ځکه رسول الله ﷺ په کوچ او بارېدلو سره امر وکړی، لښکر هم دبارېدلو په کار مشغوله سو او حرکت یې وکړی.

څرنګه چي دغه وخت د بارېدلو وخت نه ؤ او د مسلمانانو هم دا عادت نه ؤ چي په دغسي وخت کي بار سي خو نن داسي بې وخته بار سوه او رهي سوه نو اُسید بن حُضیر رضي الله عنه چي د انصارو د مشرانو څخه ؤ په تعجب کي سو چي دا وخت او بارېدل؟ پوه سو چي یوه موضوع سته، چابک سو او په لښکر کي یې ځان و رسول الله ﷺ ته ورساوه، ویل: یا رسولَ الله! موږ داسي وخت رابار سوو چي تر دې د مخه پر دغسي وخت نه بارېدلو؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: آیا تا ته هغه خبره نه ده در رسېدلې چي عبدالله بن أبیٔ کړې ده؟ اُسید رضي الله عنه و ویل: یا، یا رسولَ الله! هغه څه ویلي دي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: د هغه داسي إراده ده چي مدینې منورې ته ولاړ سي هغه عزتمن خلک به د مدینې منورې څخه هغه ذلیله خلک باسي.

اُسید رضي الله عنه و ویل: یا رسولَ الله! که دي خوښه وي ته هغه څوک یې چي دیٔ به باسې په والله دیٔ ذلیله دی او ته عزتمن یې او بیا اُسید رضي الله عنه و ویل: یا رسولَ الله! د ده سره نرمي کوه په والله، الله جل جلاله ته په داسي وخت کي موږ ته را وستلې چي د ده قوم د ده د تاج دپاره مَریاني سره یو ځای کولې او دیٔ داسي فکر کوي چي د ده پاچهي تا څني واخیستل.

اوس خو لښکر تګ کوي مګر بیا هم هغه د أبیٔ د زوی خبر کرار کرار په مسلمانانو کي نشرېدی او رسول الله ﷺ د دې دپاره چي په خلکو کي فتنه جوړه نه سي امر وکړی چي تګ ته دوام ورکړی، دغه ټوله ورځ یې تر ماښامه په لښکر تګ وکړی بېله لمانځه بل د هیڅ شي دپاره نه درېږي، شپه یې هم تر سهاره په تګ پر تېره کړه، په دغه سبا ورځ هم پسي رهي دي ترڅو چي لمر ډېر په عذاب کړه، نو رسول الله ﷺ د لښکر په اړولو امر وکړی یعني: اوس د استراحت دپاره واړوی.

ketabton.com - The Digital Library

خلک مځکي ته لا نه وه رسېدلي چي د ډېري سترېا په سبب ټول بيده سوه او رسول الله ﷺ دا کار د دې دپاره وکړی چي خلک د سترېا او د خوب په سبب د خبرو کولو دپاره وخت نه کړي پيدا.

اوس چي د اُبئ زوی منافق په دې خبر سو چي زيد بن أرقم و رسول الله ﷺ ته د ده خبري رسولي دي نو رسول الله ﷺ ته ورغلی او په الله سره قسمونه يادوي چي دغه خبري چي تا ته ويلي سوي دي ما هيڅکله نه دي کړي او ځيني انصار چي هلته حاضر وه هغو هم و ويل: يا رسولَ الله! ښايي دغه هلک په خبرو کي خطا وتلی وي او هغه خبري يې نه وي په ياد کومي چي عبدالله بن اُبئ کړي دي، يعني ممکن دغه زيد بن أرقم درواغ ويلي وي، رسول الله ﷺ هم د منافق عبدالله خبري او قسمونه ومنل.

زيد بن أرقم ﷺ وايي: زه دومره غمجن سوم چي د دغه په مثل هيڅ وخت نه وم غمجن سوی، ځکه د مسلمانانو په منځ کي په درواغو سره معرفي يا مشهوره سو نو وايي: د خپله ځايه او خېمې څخه نه را وتلم، تر څو چي الله عزوجل د المنافقون په سورة کي ډېر آياتونه نازل کړه او دغه منافقان يې رسوا کړه، الله جل جلاله د سورةُ المنافقون په (۷، ۸) نمبر آياتو کي فرمايي:

﴿هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُواْ عَلَىٰ مَنۡ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّواْۗ﴾.

ژباړه: دغه منافقان هغه کسان دي چي خپلو ملګرو ته وايي: نفقه او خپل مالونه هغو کسانو ته مه ورکوی چي د رسول الله ﷺ سره دي (چي هغه! هغه غريب مهاجرين دي) دا د دې دپاره چي دغه د رسول الله ﷺ ملګري سره متفرق سي، سره وپاشل سي، يوې او بلې خوا ته ولاړ سي. مګر الله جل جلاله پسي فرمايي:

﴿وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَا يَفۡقَهُونَ ۝٧﴾.

خو د آسمانو او مځکي خزانې خاص الله لره دي مګر منافقان د الله په رزاقيت نه پوهيږي.

دغه احمقان او ناپوه منافقان په دغه هم نه پوهيږي چي د ټولو مځکو او آسمانو خزانې د الله جل جلاله په اختيار کي دي او الله جل جلاله يې مالک دی، رزّاق او رازِق دئ عزوجل دی، دا چي هر څوک مال لري هغه ته الله جل جلاله ور کړی دی خو غريبان يې هم ورې

ketabton.com - The Digital Library

نه دي پرېږ ابنبي.

﴿يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ﴾.

منافقان وايي: که چیري موږ بیرته مدینې منورې ته ولاړسو نو خامخا به هغه ډېر عزتمن خلک (چي کافران او منافقان دي) د دوی په قول! دغه ډېر خوار او ذلیله خلک (چي مومنان او مهاجرین دي) د مدینې څخه باسو. مګر الله جل جلاله فرمایي:

﴿وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾.

یعني: عزت خاص الله لره دی او رسول الله لره دی او مومنانو لره دی مګر منافقان د ربُ العزت په عزت نه پوهیږي.

زید بن أرقم رضي الله عنه وايي: رسول الله ﷺ ما ته یو څوک را ولیږی، زه چي ورغلم دغه آیاتونه یې را ته تلاوت کړه او وې فرمایل: الله جل جلاله ستا تصدیق وکړی او رسول الله ﷺ د نورو مسلمانانو په حضور د زید بن أرقم رضي الله عنه غوږ ونیوی او وې فرمایل: دا هغه څوک دی چي الله جل جلاله د ده غوږ او د ده اوریدل سوي خبري تصدیق کړې، یعني: دئ دروغ نه وايي رب عزوجل یې تصدیق وکړی، دغه خبر عبدالله بن عبدالله بن أبئ ته ورسیدی.

ورونو! دغه رئیس المنافقین عبدالله بن أبئ یو زوی درلودی چي د هغه نوم هم عبدالله ؤ، دغه عبدالله رضي الله عنه چي د منافق عبدالله زوی ؤ صالح او صادقه مسلمان ؤ او د رسول الله ﷺ د جلیل القدره اصحابو څخه دی، بلکه د هغو کسانو څخه دی چي وحي یې لیکلې، دئ رضي الله عنه د پلار د دغو ټولو کارو څخه بري او بېزاره ؤ.

دغه عبدالله چي په دغه واقعه خبر سو نو رسول الله ﷺ ته ورغلی او ویل: یا رسولَ الله! زه خبر سوم چي تا زما د پلار د وژلو إراده کړې ده، که ته دا کار کوې پر ما امر وکړه په والله سر به یې درته راوړم، زه پر دې بېرېږم چي ته به بیله ما بل څوک په دغه کار امر کړې او بیا به ما نفس او شیطان نه پرېږدي چي د پلار قاتل مي دي د خلکو په منځ کي ژوندئ ګرځي او بیا به زما څخه هغه زما د پلار قاتل و وژل سي، نو به مي مسلمان د کافر په عوض او بدل کي وژلی وي او اور ته به داخل سم، نو که ته غواړې چي دئ و وژنې د ده په وژلو سره ما امر کړه، رسول الله ﷺ و فرمایل: یا،

ketabton.com - The Digital Library

وژنم یې نه، بلکه نرمي او مهرباني ور سره کوم ترڅو پورې چې زموږ سره پاته وي ښه ملګرتیا ور سره کوم او بیا دغه عبدالله رضي الله عنه د خپل منافق پلار عبدالله بن اُبیّ په لار کې و درېدی او د هغه پر ځیګر یې توره ورکښېښوول ویل: والله وژنم دې ته به مدینې ته نه سې را ځخه داخل او نه به دې مدینې ته پرېږدم ترڅو چې رسول اللهﷺ اجازه نه وي درته کړې او دا اقرار ونه کړې چې ته ذلیل یې او محمّدﷺ عزیز او عزتمن دی.

کله چې منافق عبدالله ولیدل چې زوی یې جِدّي دی دغه خبره په رشتیا ورته کوي او د ده د وژلو قصد یې کړی دی نو ځای پر ځای و درېدی او حرکت نه کوي څو رسول اللهﷺ ته خبر و رسېدی چې عبدالله خپل پلار نه پرېږدي چې ستا بې اجازې د مدینې منورې پر طرف ولاړ سي، بیا نو رسول اللهﷺ حال ور ولېږی چې ما عبدالله بن اُبیّ ته اجازه کړې ده چې مدینې منورې ته داخل سي، د رسول اللهﷺ د دغه امر او اجازې په سبب عبدالله رضي الله عنه خپل منافق پلار عبدالله بن اُبیّ پرېښاوه چې د مدینې منورې طرف ته د لښکره سره رهي وي او دغه خبر په ټول لښکر کې نشر سو چې منافق عبدالله بن اُبیّ دغسې ویلي وه او بیا خپل زوی نه پرېښاوه چې مدینې ته داخل سي، نو خود د دغه منافق حقد او حسد، عناد او عداوت نور هم ډېر او زیات سوه چې د هغه په سبب یې یوه بله خطرناکه واقعه او حادثه په وجود راوړل چې هغه د (إفک) یا د لویو درواغو خطرناکه واقعه ده، د (إفک) واقعه چې عبدالله بن ابیّ منافق یې مؤسِس او جوړوونکی دی په داسې ډول سره وه:

د إفک یا لویو درواغو حادثه

د رسول اللهﷺ دا عادت ؤ چې کله به په سفر تلی او غوښتل به یې چې په دغه سفر کې د خپلو ازواجو مطهراتو ځخه یو ځوک ور سره بوزي، نو به یې د هغو په منځ کې قرعه کشي کول او د اُمهات المؤمنین ځخه چې به د هر چا نوم را وختی هغه زوجه یې ور سره بېول، د بني مصطلق په غزاء کې حضرت عائشه رضي الله عنها د هغې قُرعه کشۍ په اساس د رسول اللهﷺ ملګرې وه او په دغه وخت کې د الله جل جلاله له طرفه د مسلمانو ښځو دپاره په حجاب سره امر نازل سوی ؤ، نو په دغه سفر کې د عائشه الصّدّیقه رضي الله عنها

ketabton.com - The Digital Library

دپاره یوه کجاوه وه چې دا ﷺ به په هغه کې کښېنستل او بیا به هغه کجاوه پر اوښ اېښوول کېده، پر کجاوه به پردې ځړېدلې دا به نه معلومېده چې په کجاوه کې څوک سته که یا؟ او د دغې کجاوې دپاره مؤظف نفر وه چې د لښکر د اړولو په وخت کې به یې کجاوه کښته کول او د لښکر د بارېدلو په وخت کې به یې کجاوه پر اوښ باروله، بیا به یې اوښ د قافلې د اوښانو سره یو ځای او رهي کړی.

کله چې دغه عبدالله بن أُبيّ رئیس المنافقین د هغه خپلو خبرو په واسطه ذلیل او شرمنده سو نور یې هم حسد او عناد زیات سو، د الله جل جلاله قدرت دی د عبدالله منافق تر ذلیله کېدلو وروسته چې بیا قافلې نژدې و مدینې منورې ته واړول، د حضرت عائشې ﷺ کجاوه هم کښته سوه او بیا د قافلې تر بارېدلو د مخه حضرت عائشه الصّدّیقه ﷺ د اوداسه د ضرورت دپاره د لښکر څخه څه لیرې ولاړل، البته داسې ځای ته چې د لښکره څخه ګوښه ؤ چې نه هغه ځای د لښکر خلکو لیدی او نه له هغه ځایه لښکر معلومېدی، تر ضرورت وروسته بیرته د لښکر ځای ته راغله خو دلته چې یې وکتل هغه د غاړې امېل یې نه ؤ هغه د اوداسه په ځای کې شکېدلی ؤ، نو دا ﷺ بیرته و هغه ځای ته ورغله چې هغه ورک سوی امېل پیدا کړي، دغه امېل د (جَزعِ ظَفار) څخه جوړ سوی ؤ، جَزع په عربي کې و مریو او ملغلرو ته وایي او ظَفار په یمن کې د یوه ځای نوم دی، یعني دغه امېل د یمني ملغلرو یا مریو څخه جوړ سوی ؤ، چې البته په هغه وخت کې یې قېمت او ارزښت هم درلودی، پردې سربېره دغه امېل د دې هم نه ؤ بلکه دې ﷺ د خپلې خور څخه په عاریت اخیستی ؤ، نو دا ﷺ د هغه امېل په پیدا کولو پسې سرګردانه وه او په هغه پسې ګرځېدل چې دلته لښکر کوچ وکړی او بار سو.

هغه مؤظف کسان چې د حضرت عائشې ﷺ کجاوه یې پر اوښ باروله هغو کجاوه بار کړه او دا یې خیال ؤ چې دا ﷺ په خپله کجاوه کې موجوده ده، ځرنګه چې حضرت عائشه ﷺ په عمر لږ او کمه وه او په بدن هم ډنګره وه، تاسې ته خو د مسلمانانو د غریبۍ او مسکنت حالات د مخه بیان سوي دي چې په نس هم نه وه ماړه نو چاغښت د کومې خوا ؤ، نو د دغه لږ عمر او ډنګرتیا په سبب هغه کسان چې د کجاوې د بارولو مؤظف وه په دغه هم نه سوه پوه چې کجاوه خالي ده او بار یې کړه،

ketabton.com - The Digital Library

همدارنګه هغه نفر چي د کجاوې په بارولو کي يې مرسته کول که يو يا دوه نفره واى د کجاوې خالي والى به يې حس کړى واى مګر هغه نفر هم زيات وه دا يې نه کړه حس چي په کجاوه کي څوک نسته، کجاوه بار سوه او لښکر رهي سو، کله چي حضرت عائشې ﷺ خپل امېل پيدا کړى او بيرته راغله لښکر تللى ؤ، دې ﷺ قصد وکړى چي دا بايد پر دغه ځاى پاته سي او هر وخت چي لښکر پوه سي چي دا نسته بيرته و دغه ځاى ته پسي را ګرځي، عائشه ﷺ وايي: زه دالته په انتظار کښېنستم چي خوب راباندي غالبه سو او بيده سوم. (دا نو دلته بيده پرېږده)

د رسول الله ﷺ عادت ؤ چي همېشه به يې د قافلې يا لښکر تر شا يو نفر پرېښاوه چي دغه نفر به تر قافلې ښه وروسته پسي ور رهي ؤ او د قافلې ترشا به يې اړول، د دغه نفر وظيفه دا وه چي د قافلې څخه به هر شئ پر منزل يا پر لاري پاته سوى ؤ يا به لوېدلى ؤ يا به يې هېر سوى ؤ هغه شئ به يې ور سره اخيستى، په دغه ورځ او په دغه وخت کي دغه مؤظف نفر صفوان بن مُعَطّل ﷺ ؤ او د قافلې تر شا را رهي دى څکه هغه بيا د قافلې تر شا او ډېر وروسته آرام کړى ؤ، صفوان وليده چي د قافلې څخه يو شئ پاته دى کله چي ور نژدې سو وې ليده چي هغه پاته شئ نه دى بلکه انسان دى کله چي ور نژدې سو هغه ام المؤمنين حضرت عائشه ﷺ ده او بيده ده، وې پېژندل څکه د حجاب تر امر د مخه يې ليدلې وه او پېژندل يې، نو صفوان په لوړ آواز وويل:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

حضرت عائشه ﷺ وايي: په دغه استرجاع را ويښه سوم او صفوان و ويل: يا عائشه! الله دي درباندي ورحميږي ولي پاته سوې يې؟ حضرت عائشې ﷺ جواب ور نه کړى، وايي: را ويښه سوم خو د ده د پوښتني جواب مي ور نه کړى او صفوان ﷺ و ويل: لَاحَوْلَ وَلاقُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، حضرت عائشه ﷺ وايي: ما تر ده شريف او با عزته نه دى ليدلى، اوښ يې را وستى هغه يې چوک کړى او دئ په خپله ليري ولاړى او ويل: سپره سه يَرحَمُکَ الله.

صفوان ﷺ د دې دپاره ليري ولاړى چي دغه د اوښ د سپرېدلو وخت او حالت هم و نه ويني، وايي: کله چي زه سپره سوم نو راغلى او اوښ يې رهي کړى او ډېر تېز تګ يې کاوه څو په لښکر پسي ور ورسېدى.

ketabton.com - The Digital Library

دغه واقعه تر دغه ځایه پوري عادي او طبيعي واقعه ده، د صحراء او قافلو په ژوند کي داسي شيان هم پېښېدل او هم ډېر پېښ سوي وه، خلک پاک او عفيف، امين او ايمانداره وه، حتّی د کفر او جاهليت په زمانه کي تعفف او پاکي د عربو عادت ؤ، نو هيچا په دې واقعه کي نه چرت واهه او نه يې په زړه کي څه ور ګرځېدل خاصتاً بيا صحابهٔ کرام رضي الله عنهم اجمعين چي د رسول الله ﷺ سره يې داسي ژوند کاوه لکه د ده ﷺ اولاد، رسول الله ﷺ يې لکه پلار او ازواج مطهرات يې لکه ميندي او بيا خاصتاً صفوان رضي الله عنه چي په دين او عبادت، حياء او پاکي سره مشهوره ؤ، نو دا يوه عادي او د نظره وتلې واقعه وه چي پېښه سوه، هيچا هم سر نه په وګرځاوه ځکه دا يوه داسي عادي او معمولي واقعه وه چي مثل يې ډېر ځله پېښ سوی ؤ.

مګر هلته يو د حسد مار وهلی موجود ؤ چي د بغض او عناد، حِقد او حسد زهر يې په بدن کي ايشېدل او د رب ﷻ څخه يې يو څوک غوښتی چي دغه خپل زهر پر توی کړي چي هغه د اُبئ زوی رئيس المنافقين ؤ او دغه د حضرت عائشې رضي الله عنها د پاته کېدلو واقعه ډېر ژر د اُبئ د زوی تر بې عزته کېدلو وروسته پېښه سوه.

څرنګه چي د اُبئ زوی يوازي دا نه چي منافق ؤ بلکه د منافقانو استاد او معلم هم ؤ او زړه يې د هغه بې عزتی په سبب په بغض او عناد هم ډک ؤ او دلته صفوان بن مُعَطّل رضي الله عنه لښکر ته را ورسېدی او زمونږ مور حضرت عائشه رضي الله عنها پر اوښ سپره ور سره ده، نو دغه عبدالله بن اُبئ رئيس المنافقين ډېره خبيثه او معنٰی درلودونکې جمله و ويل، ويل: ستاسي د ملګري ښځه د صفوان سره؟ والله نه دئ له دې څخه خلاص سوی دی، نه دا د ده څخه (العياذ بالله) دا د اِفک او لويو دروغو خبره ده، دغه خبيثه جمله د خبيثي خولې څخه د اُم المؤمنين حضرت عائشه الصدّيقه رضي الله عنها پر شرف طعن ؤ.

د اُبئ زوی منافق دغومره و ويل، مګر دا خبره د ده د خولې څخه بلي خولې ته او د هغې څخه بيا بلې ته نقلېدل، لکه څرنګه چي د ضعيف النّفسه خلکو عادت دی چي د يوه کارګه څخه سل کارګان جوړوي هر يوه پر دغه جمله د خپلي بيعقلتيا او بد بختی پر اندازه زياتوب کاوه، په خپله عبدالله بن اُبئ منافق په پوښږ پېچلې معنا داره خبره وکړه چي د بدو الفاظو صراحت نه ؤ پکښې موجود، مګر په دغه حالت کي چي

ketabton.com - The Digital Library

له يوه څخه و بل ته نقلېدل خبره په صريح او واضحه الفاظو بيانېدل، چې دا هغه إفک دی چې الله جل جلاله په سورة النور کې ذکر کړی دی (إفک) و هغو لويو دروا غو ته ويل کيږي چې په انتهايي درجه کې له حقيقته څخه لېرې وي.

حضرت عائشه رضي الله عنها وايي: زه په هيڅ نه وم خبره او نه چا څه راته ويل، خو کله چې دا رضي الله عنها له غه سفره بيرته مدېنې منورې ته راغله او د رسول الله ﷺ کور ته ورغله سمدستي ناروغه سوه، فقط د بني مصطلق څخه رارسېدل وه چې ډېره شديده ناروغه سوه او دغه ناروغي يې تر شلو ورځو زياته ور سره وه، دا رضي الله عنها په هغو خبرو چې د دې په باره کې د خلکو په منځ کې نشرېږي د خپلې ناروغۍ په سبب هيڅ نه ده خبره.

حضرت عائشه رضي الله عنها وايي: ما په ټولو حالاتو کې هيڅ تغير نه ليدی، ټول ژوند پر خپل پخواني حالت ؤ صرف دومره فرق مې حساوه چې رسول الله ﷺ هغه پخوانۍ مهرباني نه را سره درلودل، دا ځکه چې رسول الله ﷺ د دغه خبر په نشرېدلو سره دنه په زړه کې ډېر خواشيني ؤ او په ښکاره سره يې ما ته هم څه نه ويل.

په پخوا کې يې عادت ؤ چې زما سره به يې نرمي او پستې خبري کولې خاصتاً په هغه وخت کې چې زه به ناروغه وم، مګر دا وار يې هغه پخوانۍ مهرباني نه را سره درلودل، څرنګه چې زما د ناروغۍ په سبب زما مور هم را سره وه رسول الله ﷺ چې به کورته راغلی فقط دومره به يې و ويل: څه حال يې دی؟ څنګه ده؟ (کيفَ تِيکُم) تر دغه زيات يې نورڅه نه ويل، خير زه دغه د ناروغۍ په حالت کې وم او په هيڅ نه وم خبره چې خلک څه وايي او څه پېښه ده څو ناروغي مې څه سپکه سوه، نو يوه شپه د أم مسطح سره د آداء حاجت دپاره مناصع ته و وتم، مناصع د يو ځای نوم دی چې اهل بيت کرام به د حاجت د رفعه کولو دپاره دغه ځای ته ورتله.

تاسې ته معلومه ده چې پخوا دنه په کوروکې دغسې ځايونه نه وه لکه نن ورځ چې په هر کور کې د ضرورت د رفعه کولو دپاره ځايونه سته چې څوک حمام، څوک مکان، څوک بيت الخلاء يا کناراب ورته وايي، په پخوا کې دغه ځايونه په کوروکې نه وه موجود او د کور انسانان به دباندې وتل هغه هم د کورو څخه لېرې (*او ښځې به د شپې وتلې*) نو حضرت عائشه رضي الله عنها د ضرورت دپاره د أم مسطح سره دباندې و وتل

ketabton.com - The Digital Library

(د دغې ښځې زوی مسطح بن أبي مسطح د هغو کسانو څخه دی چې د إفک په موضوع کې یې په صراحت سره خبري کړي دي او واضحه الفاظ یې ویلي دي)

هلته پر لاري د مسطح د مور پښه په خپلو کالو کې بنده سوه او پرمخې غځاره سوه، نو د مسطح مور و ویل: الله دي مسطح هلاک کړي، یا الله دي مسطح ذلیله کړي، حضرت عائشې رضي الله عنها ورته و ویل: دا دي بده خبره وکړه ته داسي سړي ته ښرا کوې؟ چې هغه د رسول الله ﷺ ملګری دی او بدر ته هم حاضر سوی دی.

مسطح رضي الله عنه د هغه کسانو څخه دی چې په بدر کې یې اشتراک کړی دی او د هغو درجه خو تاسي ته معلومه ده، مګر شیطان (أعوذُ بالله مِنهُ) چې پر چا غالبه سي هر کار په کوي، د مسطح مور په تعجب کې سوه چې عائشه رضي الله عنها څنګه د هغه دفاع کوي، نو د مسطح مور ورته و ویل: اې خورې ته نه یې خبره چې هغه ستا په باره کې څه وایي؟ دې ویل یا، څه وایي؟ د مسطح مور هغه د إفک د خلکو په خبرو خبره کړه.

حضرت عائشه رضي الله عنها چې په هیڅ نه وه خبره اوس أم مسطح ټول بیان ورته وکړی چې د مسلمانانو په منځ کې څه پېښه ده، حضرت عائشه الصّدّیقه رضي الله عنها وایي: په هیڅ نه وم خبره! ناروغه او بې خبره وم، نو وایي: والله له ډېره غمه د هغه خپل ضرورت دپاره نه تلای سوای او نه ولاړم، بیرته کور ته راغلم او دومره مي وژړل چې د ډېري ژړا په سبب قریبه وه چې سینه مي وچوي.

ورونو! د اسلام د دښمنانو دسیسو او بېځایه تبلیغاتو ته متوجه سی: د هغه وخته څخه تر اوسه پوري قسم قسم تهمتونه او بهتانونه وایي، حتّی زموږ مسلمانانو مور ام المؤمنین حضرت عائشه الصِّدّیقه رضي الله عنها یې په دغه درد او غم اخته او مبتلا کړه، دا هم د اسلام د دښمنانو یوه دسیسه وه، نو حضرت عائشه رضي الله عنها وایي: پر هغه خپله ناروغي مي یو بل تشویشي او عصبي مرض هم زیات سو، کله چې رسول الله ﷺ کور ته راغلی ما ورته و ویل: اجازه راکوې چې دغه ناروغي د پلار په کور کې تېره کړم؟ اصلاً زما مقصد دا وُ چې د هغو څخه د دغه خبر په باره کې معلومات وکړم، رسول الله ﷺ اجازه راکړه او زه د رسول الله ﷺ له کوره د خپل پلار ابوبکر الصِّدّیق رضي الله عنه کور ته ولاړم او هلته مي د خپلي مور څخه پوښتنه وکړه چې اې موري! دغه خلک څه وایي؟

ketabton.com - The Digital Library

مور مي را ته و ويل: لوري دا موضوع پر ځان سپکه کړه په والله داسي ښځه نسته چي هغه دي پر خپل خاوند ګرانه وي او بُني دي هم و لري چي پر هغې دي خبري و نه سي، دا يې د مور له طرفه تسلّي وه.

اوس نو په دغه وخت کي خبر نور هم نشريږي او خلک خبري کوي، د الله جل جلاله له طرفه هم وحيِ نه نازليږي، وحيِ قطعه دي، په دغه ټوله موده کي جبريل عليه السلام و رسول الله ﷺ ته نه راغلی، په دې کي هم الٰهي حکمت ؤ، مسلمانانو ته عبرت او لار ښوونه وه چي دغسي خبري بايد و نه کړي، يو پر بل يې بايد د ښو ګمان وي.

کله چي رسول الله ﷺ دا حال وليدی چي خبر نور هم نشريږي خلک دا موضوع نه هېروي بلکه پر دغسي خبرو نور هم جرئت کوي او د خلکو خبري هم نه سي ردولای ځکه کوم ښکاره دليل نه لري او وحيِ هم نه ورته راځي، نو نه ورته معلومېده چي د دغي موضوع په مقابل کي څه وکړي؟ يوه ورځ يې خلک سره راټول کړه او رسول الله ﷺ منبر ته وختی په خطبه ويلو يې شروع وکړه، د خبرو په جمله کي يې دا هم و ويل: څه سبب دی چي ځيني خلک ما په خپله کورنۍ کي آزاروي؟ او قسم په الله چي ما په دوی کي (يعني: په خپل اهل کي) بېله خيره بل څه نه دي ليدلي او دا خبره هم په يوه داسي سړي پوري تړي چي هغه زما د اصحابو څخه دی، په والله ما د هغه څخه بېله خيره او ښو اخلاقو بل شئ نه دی ليدلی او هيڅ وخت زما د کورو څخه يوه کور ته نه دی ننوتلی مګر زما سره، يعني: هيڅ وخت بېله ما يوازي دئ زما کور ته نه دی ورغلی او دا امکان نه لري چي زما په حضور دي داسي شئ پېښ سي، دلته نو أسيد بن حُضير رضي الله عنه چي د أوس د قبيلې مشر او رئيس ؤ ولاړ سو.

دا خو درته معلومه ده چي د إفک د مسئلې مؤسس او جوړوونکی عبدالله بن أبئ منافق ؤ او هغه د خزرج د قبيلې ؤ او أسيد بن حُضير رضي الله عنه د أوس د قبيلې مشر دی، کله چي سعد بن معاذ رضي الله عنه وفات او شهيد سو أسيد رضي الله عنه د أوس د قبيلې مشر و ټاکل سو.

نو أسيد رضي الله عنه ولاړ سو او ويل: يا رسولَ الله! دغه سړئ چي تا آزاروي که د أوس د قبيلې څخه وي مور يې چاره کوو او که چيري زمور د وروڼو د خزرج د قبيلې څخه وي ته امر را ته وکړه قسم په الله دغه سړئ د دې لائق دی چي غاړه يې په توره

ketabton.com - The Digital Library

ووهل سي، يعني: هغه څوک چي ستا په شرف کي خبري کوي هغه باید و وژل سي.
د اُسید رضي الله عنه د خبرو په مقابل کي سعد بن عُباده رضي الله عنه چي د خزرج د قبیلې رئیس ؤ ولاړ سو او ویل والله ته درواغ وایې هیڅ وخت یې غاړه نه پرې کیږي په والله تا دغه خبره نه کول مګر ته پوهېږي چي دغه نفر د خزرج څخه دی (*ځکه ټولو خلکو ته دا معلومه وه چي د دغي خبري تر شا عبدالله بن اُبیٔ رئیس المنافقین ولاړ دی*) نو ویل: که چیري دغه نفر ستا د قوم یعني: أوس څخه وای بیا دي دغه خبره نه کول، دوهم وار بیا اُسید رضي الله عنه ولاړسو او د سعد بن عُباده رضي الله عنه په جواب کي یې و ویل: قسم په الله ته درواغ وایې ته منافق یې او د منافقانو دفاع کوې، اوس په خپله د صحابهٔ کرامو په منځ کي فتنه جوړیږي، دا هغه د انصارو د قبیلو مشران دي.
بنه متوجه سی: دغه فتنه د دوی منځ ته څنګه راغله؟ او چا را وړل؟ د منافق عبدالله د تبلیغاتو اثر او تاثیر ترکومه ځایه ورسېدی؟ کله چي رسول الله ﷺ دغه حال او دغه فتنه ولیدل، صحابهٔ کرام یې په بیرته تللو امر کړه او دیٔ ﷺ له منبره را کښته سو.
رسول الله ﷺ غوښته چي د وی سره مشوره وکړي او دغه خبره پای ته ورسیږي خو هغه خبره نوره هم تر داسي اندازې اوږده او توده سوه چي د انصارو په منځ کي یې د شر پیښېدلو امکانات منځ ته رواړل، قریبه وه چي د مسلمانانو په منځ کي شر پېښ سي، اوس رسول الله ﷺ فکر کوي چي څه باید وکړي؟ نو یې ده ﷺ ته هغه نژدې نفر چي د اهل بیت څخه وه را وغوښتل چي یو یې اُسامه بن زید رضي الله عنه ؤ، ځکه د اسامه پلار زید بن الحارثه رضي الله عنه د رسول الله ﷺ د زوی په درجه کي ؤ، یو خو د رسول الله ﷺ په کور کي لوی سوی او تربیه سوی ؤ او بل یې تر اسلام د مخه په زوی واله نیولی ؤ، نو اسامه بن زید رضي الله عنه د رسول الله ﷺ د کور سړیٔ ؤ او پر رسول الله ﷺ ډېر ګران هم ؤ او پوره باور یې په درلودی او بل یې حضرت علي رضي الله عنه را وغوښتی، دوی دوه یې سره یو ځای کړه او ویل: تاسي په دغه موضوع کي څه فکر کوی؟ دا څنګه حالات پیښ دي؟ اسامه بن زید رضي الله عنه ډیره واضحه او مستقیمه خبره وکړه ویل: یا رسولَ الله! تا ته خپل اهل ښه در معلوم دي او موږ هم ستا اهل پیژنو د هغو په باره کي بېله ښه والي بل هیڅ شئ موږ نه دی لیدلی، دغه خبري ټولي درواغ دي او پر

ketabton.com - The Digital Library

درواغو غوږ مه نیسه، د اسامه ﷺ د ټولو خبرو مقصد دا ؤ: چي یا رسولَ الله! ته په دې خبرو هیڅ مه خواشینی کېږه او مه غوږ پر نیسه.

حضرت علي ﷺ وویل: یا رسولَ الله! ښځي ډیري دي، یعني: که دلته تا ته کوم مشکل پېښ وي تا ته د دې سره ژوند کول ضروري او لازمي نه دی، مګر د عدل او انصاف په سبب د هغې خادمي او مینځي څخه معلومات او پوښتنه وکړه کومه چي د حضرت عائشې ﷺ سره ژوند کوي ځکه خادمه همېشه د هغې سره حاضره او په تماس کي وي، که کوم شئ موجود وي هغه باید په خبره وي نو د هغې څخه پوښتنه وکړه هغه به حال درته و وایي، رسول الله ﷺ د حضرت عائشې ﷺ خادمه چي بُریره نومېدل را وغوښتل او رسول الله ﷺ پوښتني ځني کوي.

هغې و ویل: والله بېله ښه والي مي بل شئ نه دی لیدلی قسم په الله چي هیڅ وخت مي بدي نه ده پکښي لیدلې، بیا نو حضرت علي ﷺ ورولاړ سو د بُرَیرې په وهلو یې شروع وکړه او ویل: رسول الله ﷺ ته رشتیا و وایه، بُریره وایي: په والله ما هیڅ وخت بدي نه ده لیدلې مګر یوه ورځ ما اوړه خشته کړه او بیا مي دباندي یو کار درلودی ما غوښتل چي دباندي ولاړه سم نو مي عائشې ﷺ ته و ویل: پر دغو اوړو پام او فکر کوه او زه ولاړم، دې هغه اوړه هېر کړي وه او پسونه راغله هغه اوړه یې وخوړل، په ټول عمر مي د عائشې څخه دغه یوه خطاء لیدلې ده بېله دغه په والله ما هیڅ بدي او شر نه دی پکښي لیدلی.

دلته نو نسبت و رسول الله ﷺ ته خبره پای ته ورسېدل، د هغه ﷺ په نېز قصه واضحه او روښانه سوه مګر خلک ډیري خبري کوي او دا خبري پر سړي تاثیر کوي او په خواشینی کیږي، دغه حالت نور هم دوام درلودی څو یو وخت رسول الله ﷺ د حضرت ابوبکر الصدیق ﷺ کور ته ورغلی او حضرت عائشې ﷺ ته یې د تقوٰی، دیانت او توبې خبري وکړې، حضرت عائشه ﷺ وایي: زه په تعجب کي سوم چي نور خلک خو پرېږده حتّٰی رسول الله ﷺ هم پر ما شک لري؟

رسول الله ﷺ ورته و ویل: یا عائشه! ستا په باره کي ما ته دغسي او دغسي ویل سوي دي که ته بري یې الله ﷻ به هم تا بري کړي او که چیري یوه ګناه درڅخه پېښه

ketabton.com - The Digital Library

سوې وي د الله جل جلاله څخه د مغفرت طلب وکړه او توبه ورته وکاږه، که یو انسان په خپله ګناه سره اعتراف وکړي او بیا الله جل جلاله ته توبه وباسي الله جل جلاله توّاب او رحیم دی د انسان توبه قبلوي، حضرت عائشه رضي الله عنها وایي: کله چي رسول الله ﷺ دغه خبره راته وکړه له ډیره غمه او نا امیدیه مي په سترګو کي اوښکي وچي سوې، نو مي خپلي مور او خپل پلار ته وکتل-

ورونو! دا هغه اشده، سخته او مشکله مسئله او فتنه ده چي پر حضرت ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه د ده په عمر کي تېره سوې ده، ځکه تعارض پر شرف سپکه مسئله نه ده.

تاسي پوهېږی چي دغه یوه میاشت به پر ابوبکر الصدیق رضي الله عنه څنګه تېره سوې وي؟ خو بیا هم په دغه حساسه مرحله کي د صدّیق رضي الله عنه صدق او ایمان وځلېدی.

هغه داچي دغه د إفک په غمجنه موده کي هغه چي د صدّیق رضي الله عنه لور او زموږ مور حضرت عائشه رضي الله عنها په دغه لویو درواغو سره متهمه وه یوه ورځ سهار حضرت ابوبکر الصدیق رضي الله عنه د خپل کور پر بام ناست ؤ او د قرآن مجید تلاوت یې کاوه په دغه وخت کي یې د کور د ننه څخه د خپلي لور حضرت عائشي رضي الله عنها او د هغې د مور ام رومان ژړا واورېدل د ده رضي الله عنه تر سترګو هم اوښکي راتوی سوې او وې ویل: والله دا داسي تهمت دی چي نه په جاهلیت کي راباندي ویل سوی دی نه په اسلام کي، او د دغه تر خه حالته سره یې پوره یوه میاشت د شرم او حیاء په سبب او د رسول الله ﷺ د عظمت په سبب په دغه باره کي د رسول الله ﷺ سره هیڅ خبره ونه کړه، که څه هم دغه موضوع د ده د لور موضوع وه او په ده رضي الله عنه پوري یې مستیقمه اړه او تعلق درلودی.

تاسي پوهېږی چي دا داسي یو ښه عمل دی چي ښايي ډیر خلک د دغه کار اهمیت او لوی والي ته نه سي متوجه، دا د صدّیق اکبر صدق او صداقت ؤ.

- نو حضرت عائشي رضي الله عنها خپل پلار ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه او خپلي مورته وکتل او ویل: آیا تاسي د رسول الله ﷺ جواب نه ورکوی؟ جواب یې و وایاست دئ ﷺ وایي توبه وکاږه، دا داسي معنیٰ لري لکه ما چي دغه کار کړی وي.

هغو و ویل: والله موږ نه پوهېږو چي څه و وایو؟ حتّی مور او پلار یې د خلکو د هغو ډیرو خبرو په سبب اوس چپ پاته سوه، ویل نه پوهیږو چي څه و وایو،

ketabton.com - The Digital Library

کله چې حضرت عائشې رضي الله عنها دا حال ولیدی چې هیڅوک نسته چې د دې تصدیق او دفاع وکړي او دا هم ډیره موده په بې خبري کې وه نه چا پوښتنه ځني وکړه نه چا حال ورته و وایه، دفعتاً او ناڅاپه په دغسې موقف ګرفتاره سوه نو یې رسول الله ﷺ ته و ویل: په والله زه پوهېږم چې تاسي دغه خبري تر داسي اندازې اوربدلي دي چې ستاسي په زړوکي یې قرار نیولی دی او تاسي د هغو خبرو تصدیق کوی نوکه زه تاسي ته و وایم چې زه بري یم او الله شاهد دی چې زه بري یم، تاسي زما دغه خبره نه منی او که ما په یوه داسي شي سره اقرار وکړی چې الله شاهد دی چې زه د هغه څخه بري یم بیا یې تاسي منی یعني: که زه و وایم چې هو توبه مي ده، تاسي یې منی، حال دا چې دغه زما توبه دروغ ده، ځکه الله جل جلاله خبر دی چې زه بري یم او که زه انکار وکړم تاسي یې نه منی، چې تاسي هم پر ما شکمن سی نو به څوک زما خبره و مني؟ په والله زه د ځان او ستاسي دپاره بل مثال نه سم پیدا کولای بیله قوله څخه... دې رضي الله عنها کوښښ کاوه چې د یعقوب علیه السلام نوم ور په یاد کړي، خو له ډیري پرېشانیه، هغه درد او غمه څخه چې دې ته پېښ وه د یعقوب علیه السلام نوم یې هېر سو نو ویل: زه د خپل ځان او ستاسي دپاره بل مثال نه سم پیدا کولای بېله قوله څخه د ابو یوسُف، د یعقوب علیه السلام نوم یې نه سوور په یاد نو یې ابو یوسُف و وایه، چې هغه به ویل:

﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾﴾. [یوسف:۱۸]

یعني: زما کار نو صبر جمیل دی چې خلکو ته هیڅ شکایت و نه کړم او د دغه خبري د تحمل کولو او زغملو توفیق د الله څخه غواړم، بیا یې له دویه مخ واړاوه او پرېوتل، حضرت عائشه رضي الله عنها وایي: ما خپل ځان تر دې کم او کښته باله چې زما په باره کي دي قرآن مجید نازل سي مګر دا مي امید وُ چې ښایي رسول الله ﷺ زما په باره کي خوب وویني او د هغه خوب په واسطه مي الله جل جلاله بري کړي، ځکه د انبیاء علیهم السلام خوب حق دی، حضرت عائشه رضي الله عنها وایي: په دغه وخت کي چې موږ سره ناست وُ او ما رسول الله ﷺ ته شا ور ګرځولې وه جبریل علیه السلام راغلی او رسول الله ﷺ د وحیو په نزول کي پټ سو، د وحیو د نزول علامې دوی ته ور معلومې وې، کوم خاص کیفیت چې به رسول الله ﷺ ته د وحیو د نزول په وخت کي پېښېدی هغه حال او کیفیت

ketabton.com - The Digital Library

ورته پېښ سو او پر رسول الله ﷺ خولې را ماتې سوې، ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه ور ولاړ سو او رسول الله ﷺ یې په یوه پټو یا چادر پټ کړی او دوی په انتظار کښېنستل، حضرت ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه وایي: په ټول عمر دغسې سخت ساعت نه دی را باندې تېر سوی لکه دغه د وحیو د نزول څو لحظې، ځکه بېرېدم چې اوس به د عائشې په نه برائت خبر یا حال راسي، رښتیا هم د ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه پر کورنۍ دغه لحظې هغه شدیدې او له تشویشه ډکې لحظې وې، د آسمانه وحې نازلېږي او د هغو ډېرو خبرو چې تر یوه میاشت زیات یې دوام وکړی د فیصلې لحظې دي.

حضرت عائشه رضی الله عنها وایي مګر زه! په والله هیڅ نه بېرېدم او نه مې تشویش درلودی ځکه زه پوهېدم چې زه بري یم او الله جل جلاله ظلم نه کوي، نو وایي: دغه د وحیو د نزول په وخت کې والله هیڅ نه بېرېدم او نه وارخطاء وم، کله چې رسول الله ﷺ د وحیو د نزول د حالته څخه و وتی خندل یې او اوله خبره چې یې و فرمایل هغه دا وه: یا عائشه! الله جل جلاله ته بري کړې، د حضرت عائشې رضی الله عنها مور و حضرت عائشې ته و ویل: رسول الله ﷺ ته ور ولاړه سه او شکر یې آداء کړه، حضرت عائشه رضی الله عنها چې په خپل الهي برائت سره نازېدل او د رسول الله ﷺ پر هغه محبت چې د دې سره یې درلودی پوره باوري وه نو یې و ویل: والله هیڅکله به ده ﷺ ته نه سم ور ولاړه او بېله الله جل جلاله د هیچا شکر به نه کړم آداء.

وروسته رسول الله ﷺ امر وکړی چې خلک دې په مسجد کې سره را ټول سي، خلک را ټول سوه او رسول الله ﷺ منبر ته وختی په خطبه ویلو یې شروع وکړه او د سورة النور هغه آیاتونه چې دغه اوس نازل سوي وه مسلمانانو ته تلاوت کړه، الله جل جلاله د سورة النور په (۱۱) نمبر آیات کې فرمایي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلۡإِفۡكِ عُصۡبَةٞ مِّنكُمۡۚ لَا تَحۡسَبُوهُ شَرّٗا لَّكُمۖ بَلۡ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۚ﴾.

ژباړه: بېشکه هغه کسان چې د عائشې رضی الله عنها په باره کې یې دغه لوی او غټ درواغ را وړي دي دا ستاسې مسلمانانو څخه یوه ډله ده، اې صادقه مسلمانانو! تاسې دغه درواغ چې پر تاسې ویل سوي دي د ځان دپاره شر مه بولئ بلکه دغه د درواغو تهمت ستاسې دپاره خیر دی چې په هغه کې تاسې ته ثوابونه او درجې درکول کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

دغه خطاب هغو مسلمانانو ته دی چې هغو ته د دغې واقعې په سبب تکليف ور رسېدلی ؤ، خاصتاً حضرت عائشه او د هغې کورنۍ ته، په ظاهره دغه واقعه زړه دردوونکې واقعه وه خو په دننه کې يې ډېرې فايدې پرتې وې، آيا دغه لوی فخر او شرف دی چې الله ﷻ په خپل پاک کلام کې د حضرت عائشې رضي الله عنها برائت او پاکي نازل کړه؟ او د دوی دښمنان يې خوار او ذليله، رسوا او شرمنده کړه او د قيامت تر ورځې پورې د ټولو قرآن ويونکو پر ژبه د حضرت عائشې رضي الله عنها د عفت او پاکۍ ذکر جاري دی او که د دغو مبارکو آياتو تر نزول وروسته يو چا ته د حضرت عايشې رضي الله عنها په باره کې شک يا شبهه پيدا سي هغه بېله شکه کافر دی، ځکه د قرآن مجيد د صريحو احکامو او آياتو څخه انکار کفر دی او تر دغه آيات وروسته د هغه نور وروستنيو آياتو کوم چې د حضرت عائشې رضي الله عنها برائت پکښې دی د نزول سبب دغه د إفک واقعه ده.

بيا نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې درې نفره دي په دُرو و وهل سي، دا هغه درې نفره وه چې په صريحو الفاظو يې خبرې کړې وې او دغه درې نفره منافقان هم نه وه بلکه د مسلمانانو څخه وه، که څه هم مسئله د منافقانو څخه را شروع سوه او په يوه خبيثه طريقه سره يې عملي کړه، داسې دليل يې پر ځان نه پرېښاوه چې دوی دي ونيول سي، مګر هغه چې په دام او مشکل کې و لوېدل هغه مسلمانان وه، هغه مسلمانان چې خپله ژبه يې نه سوای ټينګولای، نو مسطح بن أبي مسطح رضي الله عنه په دُرو و وهل سو، چې د ابوبکر الصدّيق رضي الله عنه د خاله زوی او د اهل بدر څخه هم ؤ.

او حَمنه بنت جحش رضي الله عنها په دُرو و وهل سوه، حَمنه د هغه زينب رضي الله عنها خور ده چې أم المؤمنين او د رسول الله ﷺ زوجه ده او د حضرت عائشې رضي الله عنها بَن ده، خو په خپله زينب رضي الله عنها خپله خوله او ژبه د بُهتان ويلو څخه و ساتل، حضرت عائشه رضي الله عنها وايي: مګر زينب خپل ايمان و ساتی، که څه هم هغه يې بَن وه خو چپه خوله سوه په دې موضوع کې يې خبرې و نه کړې، مګر حَمنه چې د زينب رضي الله عنها خور وه ژبه يې و نه ساتل او په دُرو و وهل سوه.

درېيم: د رسول الله ﷺ شاعر حَسّان بن ثابت رضي الله عنه په درو و وهل سو چې دغه کسان ټول مسلمانان وه او منافقان خلاص سوه.

ketabton.com - The Digital Library

د منافقانو د خلاصېدلو دپاره دوه علته وه، يو دا چې هغو په اشاره او کنايه سره خبرې کولې پر ځان يې دليل نه پرېښاوه خو نور خلک يې په څاه کې واچول او بل دا چې ټول شرعي حُدود يا جزاوي لکه قصاص، رجم، د لاس پرېکېدل، په دُرو وهل، د مسلمانانو د پاکېدلو دپاره دي، د هغه ګناه څخه چې دوی کړې ده په پاکېږي، مګر منافقان چې اصلاً کافران دي د هغو دپاره پاکېدل نسته، خاصتاً عبدالله بن اُبئ رئيس المنافقين چې الله جل جلاله هغه ته په دغو آياتو کې اشاره کړې ده او د هغه سزا او جزاء يې هم ښوولې ده چې هغه لره عذاب عظيم دی، هغه چې الله عزوجل فرمايي:

﴿وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾﴾

يعني: هغه څوک چې د دغه درواغو مشرتوب او رهبري يې کول او د دغه موضوع مسئوليت يې پر غاړه اخيستی ؤ چې د اُبئ زوی منافق دی هغه لره په دارينو کې ډېر لوی عذاب دی، هغه لره په آخرت کې اور دی او په دنيا کې ذِلّت او رسوايي ده، چې د قيامت تر ورځې به په منافق سره ياديږي.

او الله جل جلاله د ابو ايوب انصاري رضي الله عنه د هغه فکر او نظر تعريف وکړی کوم چې ده په دغه موضوع کې اختيار کړي وه، الله جل جلاله د سورةُ النور په (۱۲) نمبر آيات کې فرمايي:

﴿ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾﴾ [النور: ۱۲]

يعني: ولې نه! کله چې تاسي دغه خبره واورېدل نو هغه ايمان درلودونکو نارينه او ښځو په خپلو منځو کې د خير ګمان کاوه او دوی ټولو ويل: دغه خبري ښکاره او معلومداره درواغ دي.

په دغه مبارک آيات کې د ابو ايوب انصاري رضي الله عنه و رويې او کړنلاري ته اشاره ده، هغه داسي: کله چې د دغه إفک په متعلق فتنه او خبري ډېري زياتي سوې نو د ابو ايوب رضي الله عنه ښځې اُم ايوب، و ابو ايوب ته و ويل: يا ابا ايوب! آيا ته دغه خبري نه اورې چې خلک يې د حضرت عائشې رضي الله عنها په باره کې کوي؟ ده ويل اورم يې، ښځې يې ورته ويل: نو ته څه وايې؟ ستا څه فکر دی؟ د عاقل او مسلمان سړي جواب ته وګوری

ketabton.com - The Digital Library

ابو ایوب و ویل: یا أم ایوب! که ته د عائشې پر ځای وای دغسي دي کول؟ هغې ویل: یا والله، ابو ایوب بیا و ویل: که زه د صفوان پر ځای وای دغسي مي کول؟ ښځي ویل: یا والله! الله دي و ساته، نو ابو ایوب ﷺ و ویل: عائشه الصّدّیقه د صدیق اکبر ﷺ لور د رسول الله ﷺ زوجه د مسلمانانو مور تر تا ډیره ښه او بهتره ده او بیا صفوان ﷺ تر ما ښه او بهتر دی نو څنګه به مور پر دوی شک او ګمان کوو او د ځانه به خبري پر کوو دا ټوله درواغ دي، نو ابو ایوب الأنصاري ﷺ خپله ژبه و ساتل او خپلي ښځي ته یې هم ور وښوول چي په دغسي حالاتو کي سړئ باید څه وکړي؟ د نورو سره هم باید په ادب او احترام معامله وسي، نو الله ﷻ د دغي فتني څخه خلاص کړی.

او مسطح ﷺ هغه چي په دُرو و وهل سو د ابوبکر الصدّیق ﷺ د خاله زوی ؤ، څرنګه چي ډېر غریب او مسکین ؤ خرڅ او مصرف یې ابوبکر الصدّیق ﷺ د خپله ماله څخه ورکاوه، خو کله چي مسطح ﷺ په دغه موضوع کي ښله ضرورته خبري وکړې، آیا دا د ده دپاره مناسبه وه؟ دا د هغه مرستي او نېکۍ بدله وه؟ ابوبکرالصدّیق ﷺ د ده ټول مصرف ورکاوه او ده یې د هغه نېکۍ په مقابل کي پر لور إفک و وایه، نو ابوبکر الصدّیق ﷺ قسم یاد کړی چي تردې وروسته به مسطح ﷺ ته خرڅ او مصرف نه ورکوم، خو د الله ﷻ دا قول نازل سو چي د سورة النور په (۲۲) نمبرآیات کي فرمایي:

﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ﴾.

یعني: د فضیلت خاوندان او د مال خاوندان دي قسم نه کوي چي د الله په لار کي به خپلو اقرباوو، مسکینانو او مهاجرینو ته نفقه نه ورکوي، دوی ته ښایي چي عفوه ورته وکړی او ښایي چي تر هغه ګناه دي ورتېر سي.

دا داسي آیات دی چي ابوبکر الصدّیق ﷺ یې مسطح ته د خرڅ او مصرف نه ورکولو څخه منعه کاوه بلکه په دې سره یې امر کاوه چي د مسطح ﷺ خرڅ او نفقه دي ورکړي او نور هم الله ﷻ پسي فرمایي:

﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾﴾

ketabton.com - The Digital Library

آيا تاسي خوښ نه لرئ چي الله ﷻ د دغي عفوي په سبب مغفرت درته وكړي؟ او الله بخښونكى او د ډير رحم خاوند دى.

ابوبكر الصدّيق رضي الله عنه چي دغه آيات شريف واوريدى وې ويل (بَلَى يَا رَبَّنَا نُحِبُ) يعني: هو زموږ ربه بېشكه موږ ستا بخښنه خوښوو او غواړو، نو يې هغه خپل قسم مات كړى د هغه قسم فديه يا كفاره يې وركړه او د مسطح مصرف او نفقه يې بيرته ور شروع كړه، په ځينو رواياتو كي راغلي دي چي هغه نفقه يې د پخوا په نسبت وردوه چنده كړه.

ورونړو! دغه قصه ډيره اوږده قصه ده ډير تفاصيل پكښې دي مقصد دا يوه فتنه وه چي يوه مياشت يې دوام وكړى، په دغه موده كي جهاد نه كېدى، د دغي فتنې په وخت كي جهاد بند سو د مسلمانانو نور كارونه بند وه، دا ټوله د ځينو خلكو د جرئت او دلاورۍ په سبب چي دغه لوى درواغ يې جوړ او نشر كړه.

دغه واقعه موږ ته پند او نصيحت دى: چي بېله صحي معلوماتو بايد د خلكو خبري نه كړو بيان، ځانونه دِ خلكو د عيب ويلو څخه وساتو، خاصتاً چي هغه هم د يو چا پر عزت او شرف طعن او ضربه وي، نن ورځ ځيني خلك د نورو خلكو د عزت د خرابولو دپاره خبري كوي بېله دې چي د هغې خبري تحقيق او صحي معلومات وسي، يا په خپله د هغو خلكو څخه پوښتنه وسي، فقط يو خبر واوري او هغه خبر بېله تحقيقه او معلوماتو ومني او بيا يې په نشرولو كي كوښښ هم كوي، دا ډيره لويه ګناه ده او دې ته إفك ويل كيږي، لكه څرنګه چي الله ﷻ هم إفك بللى دى.

لكه څرنګه چي مخ كي مو درته وويل پسله يوې مياشتي دغه د شك او اضطراب، تشويش او پرېشانۍ اوريځي د مديني منورې د فضاء څخه ايسته سوې او رئيس المنافقين په داسي رسوايي سره رسوا سو چي پسله دغه يې سر نه سواى پورته كولاى.

ابن اسحاق رحمه الله وايي: تر دغي واقعې وروسته كه به د نفاق يوه واقعه پېښه سوه تر ټولو د مخه به د اُبيّ د زوى قوم او قبيلې ده ته عتاب او سرزنش وركاوه، په ډير شدت به يې معامله ور سره كول.

نو رسول الله ﷺ و حضرت عمر رضي الله عنه ته وويل: څنګه يې بولې؟ يا عمر! په والله كه مي د اُبيّ زوى په هغه ورځ چي تا را ته وويل: وې وژنه! وژلى واى، ډير خلك به

ketabton.com - The Digital Library

د ده پر طرف درېدلي واى او که هغه خلک نن ورځ د ده په وژلو سره امر کړم خامخا يې وژني، حضرت عمر فاروق رضي الله عنه وويل: په والله زه پوه سوم او پوهېږم چي د رسول الله ﷺ په کارو کي زما تر کارو ډېر عظيم حکمت او برکت سته.

اوس به د هغو سَرِيو حالات درته بيان سي کومي چي ـ بني مصطلق د غزاء او د حديبيې د صلحي تر منځ لېږل سوي دي.

اول: د عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه سَرِيه

د هجرت د شپږم کال د شعبان په مياشت کي رسول الله ﷺ عبدالرّحمٰن بن عوفرضي الله عنه د بني کلب قبيلې ته چي په دومةُ الجندل کي واقع وه ولېږى، رسول الله ﷺ عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه خپل مخ ته کښېناوه او په خپل مبارک لاس يې لنګوټه يا عمامه ور وتړل او په جنګ کي يې په ښه معامله وصيت ورته وکړى او ورته ويې فرمايل: که دغو خلکو ستا اطاعت وکړى نو د دوى د پاچا لور په نکاح کړه، عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه هلته ولاړى او درې ورځي يې دوى و اسلام ته دعوتول چي په نتيجه کي ټول قوم مسلمانان سوه او عبدالرّحمٰن بن عوف رضي الله عنه د رسول الله ﷺ د امره سره مطابق د بني کلب د پاچا لور چي تَما ضُر بنت الأَصبَغ نومېدل په نکاح کړه، چي د دې پلار د بني کلب د قبيلې رئيس او پاچا ؤ، البته هغه وخت په جزيرةُ العرب کي ملوک الطوائفي وه، يعني: هري قبيلې پاچا درلودى.

دوهم: د علي بن أبي طالب رضي الله عنه سَرِيه

همدارنګه د هجرت د شپږم کال د شَعبان په مياشت کي رسول الله ﷺ حضرت عليرضي الله عنه د بني سعد بن بکر قبيلې ته چي په (فَدَک) کي اوسېدل د (۲۰۰) نفرو سره ولېږى، چي د دغي ټولې د لېږلو سبب دا ؤ: رسول الله ﷺ ته خبر ورسېدى چي د بني سعد بن بکر قبيله غواړي چي د خيبر د يهودو سره د مسلمانانو په مقابل کي کومک وکړي، نو يې حضرت عليرضي الله عنه د دوو سوو نفرو سره ور ولېږى، عليرضي الله عنه به د شپې تګ کاوه او د ورځي به يې کمين نيوى، عليرضي الله عنه په لار کي د بني سعد يو جاسوس ونيوى هغه هم اقرار وکړى چي هو: بني سعد د خيبر يهودو ته ولېږلم چي

ketabton.com - The Digital Library

موږ بني سعد د مسلمانانو پر ضد ستاسي مرسته کوو په دې شرط چې د خيبر خرماوې يا کجور به موږ ته را کوی او دغه جاسوس د بني سعد د حيوانانو هغه ځای هم ور وښاوه چې دوی هلته خپل حيوانات پټ کړي او يو ځای کړي وه، نو علي رضی الله عنه پر بني سعد حمله وکړه چې په هغه حمله کې يې (۵۰۰) اوښان او (۲۰۰۰) پسونه په غنيمت ځني راوستل او بنو سعد په خپله وتښتېدل، د بني سعد رئيس وَبَر بن عليم ؤ.

درېيم: د ابوبکر الصدّيق رضی الله عنه سَرِيه

د هجرت په شپږم کال د رمضان المبارک په مياشت کې رسول الله ﷺ ابوبکر الصدّيق رضی الله عنه واديُ القرٰی ته ولېږی ځکه هلته د فَزَارَه قبيلې غوښته چې رسول الله ﷺ و وژني، د فزاره په قبيله کې يوه شيطانه ښځه وه چې أم قِرفه ورته ويل کېده، دې د رسول الله ﷺ د وژلو دپاره د خپلې کورنيه څخه ديرش نفره جنګيالي سره يو ځای کړي وه، رسول الله ﷺ ابوبکر الصدّيق رضی الله عنه ور ولېږی چې دغې ښځې او د دې کورنۍ ته جزاء ورکړي، په دغه سريه کې سَلَمه بن الأکوع رضی الله عنه هم ور سره ؤ، سلمه بن الأکوع رضی الله عنه وايي: زه د ابوبکرالصدّيق رضی الله عنه سره و وتم د سهار تر لمانځه وروسته موږ پر دغه قبيله حمله وکړه، هغه کسان چې وژل کېدل و وژل سوه خو ما يوه ډله وليدل چې ښځې هم پکښې وې او د غره طرف ته په تېښته رهي وه، زه پر دې وبېرېدم چې تر ما د مخه به غره ته و رسيږي او هلته بيا زه څه نه سم په کولای نو مي د غره او د دوی په منځ کې غشي و ويشتل، دوی چې غشي وليدل و درېدل، په دوی کې يوه ښځه وه چې أم قِرفه ورته ويل کېده او د دې سره د دې لور ور سره وه، دوی مي بنديان ونيول او ابوبکر الصدّيق رضی الله عنه ته مي راوستل، ابوبکر الصدّيق رضی الله عنه هغه د دې لور ما ته په بخښه را کړه خو بيا چه موږ مدينې منورې ته راغلو رسول الله ﷺ د أم قِرفه لور زما څخه وغوښتل او مکې کرمې ته يې ولېږل چې په دې سره يې د مسلمانانو بنديان د هغه ځايه څخه را خلاص کړه، ام قرفه چې ډيره شيطانه ښځه وه د خپل بد عمل په جزاء ورسېدل، دا هغه ښځه وه چې د رسول الله ﷺ د وژلو إراده يې کړې وه او د خپلې کورنيه څخه يې دېرش نفره جنګي پهلوانان د دغه کار دپاره تيار کړي وه، خو

ketabton.com - The Digital Library

د مسلمانانو له طرفه دا او هغه د پرش نفره ټول و وژل سوه.

څلورم: د کرز بن جابر الفهري رضی الله عنه سریه

کرزبن جابر رضی الله عنه هغه څوک دی چي د بدر تر غزاء د مخه یې د مدینې منورې پر اطرافو حمله وکړه او بیا مسلمان سو او د مکې مکرمې د فتحي په ورځ په شهادت ورسېدی، نو د هجرت په شپږم کال د شوال په میاشت کي رسول الله ﷺ دغه کرز بن جابر رضی الله عنه په عُرنِیین پسي ولیږی چي د هغو قصه یې داسي وه:

یوه ډله چي د عَکل او عُرَینه د قبیلو څخه وه مدینې منورې ته راغله او په اسلام سره یې اظهار کاوه، یعني: په زړو کي نه وه مسلمانان خو په ښکاره سره یې اسلام را وړی او دلته په مدینه منوره کي اوسېدل، څو په یوه مرض اخته سوه چي په عربي کي (وَخَم) ورته ویل کیږي، ساري او وبائي مرض دی.

نو رسول الله ﷺ امر کړه چي هغه ځای ته ولاړ سي کوم چي هلته د مسلمانانو د بیت المال اوښان ساتل کېده او د دوی د مرض د علاج دپاره دي د دغو اوښانو بولي او شیدې چښي، دوی هم ولاړل او دغه بولي او شیدې یې څښل، ترڅو چي الله جل جلاله جوړ کړه، کله چي یې صحت پیدا کړی او جوړ سوه نو یې هغه د اوښانو ساتونکي او تربیه کوونکي و وژل، اوښان یې ور سره بوتله او پسله اسلامه بیرته کافران سوه، رسول الله ﷺ د دوی په طلب پسي کرز بن جابر رضی الله عنه د شلو نفرو اصحاب کرامو په ملګرتیا ولېږی او رسول الله ﷺ دغو عُرنِیینو ته ښرا وکړه او ویل: الٰهي! لار ځني ورکه کړې او پر دوی یې تنګه کړې، الله جل جلاله د رسول الله ﷺ دعاء قبوله کړه او د دوی څخه لار ورکه سوه، څو کرز بن جابر رضی الله عنه پسي ور ورسېدی او دوی یې ونیول، بیا یې د دغو خلکو پښې او لاسونه ور پرې کړه سترګي یې ور وچاودلې او په دغه دښت کي یې تر مرګه پوري پرېښوول، دا د دوی د هغه عمل جزاء وه چي یو وار یې اسلام را وړی او بیا مرتدان سوه، پر دې سربېره یې د اوښانو ساتونکي هم و وژل او د بیتُ المال اوښان یې ور سره بوتله.

ورونو! دا هغه غزاوي او سَرِیې وې چي د خندق تر غزا وروسته پیښي سوي وې،

ketabton.com - The Digital Library

مګر په دغو ټولو غزاوو او سَرِيو کې داسې تريخ جنګ نه دی سوی چې زياته وژنه دې پکښې سوې وي، په دغو ټولو غزاوو او سريو کې کوچنۍ کوچنۍ حملې سوي دي چې په حقيقت کې دغو سريو ته موږ معلوماتي دورې او تأديبي حملې ويلای سو، چې دا د هغو قبيلو د بېرولو دپاره کېدې چې تر اوسه يې د اسلام قوت، قوت نه باله.

پسله هغه چې موږ دغه حالات په دقت سره تر نظر وباسو موږ ته دا را معلومېږي چې د خندق تر غزاء وروسته د ورځو تېرېدل د مسلمانانو په ګټه وه او د اسلام د دښمنانو معنويات مخ پر نړېدلو وه، د اسلام دښمنانو ته دا اميد نه ؤ پاته چې پر اسلامي دعوت دې کاميابه سي او د مسلمانانو شان او شوکت دې ور مات کړي، خاصتاً د مسلمانانو برتري او لوړوالی هغه وخت ثابت سو چې قريشو د حديبيې صلحه ور سره وکړه، په حقيقت کې د حديبيې صلحه: صلحه نه وه، بلکه دا فتحه او د اسلام پر قوت اقرار او اعتراف ؤ او دا په جزيرةُ العرب کې د اسلام پر وجود او بقاء اقرار ؤ، اسلام او مسلمانان په رسميت وپېژندل سوه.

د حُدَيبِيې پېښه او صلحه

لکه د مخه چې مو درته وويل: په جزيرةُ العرب کې حالات تر ډېري اندازې د مسلمانانو په ګټه مخ ته تله، د لويې فتحې علامې او د اسلامي دعوت کاميابي په کراره کراره د آسمان په اُفق کې معلومېدل او داسي مقدمې شروع سوې چې مشرکان په دې سره اعتراف وکړي چې د مسلمانانو دا حق دی چې خپل عبادت په مسجد الحرام کې وکړي، هغه مسجد الحرام چې د شپږو کلو را هيسې مشرکانو مسلمانان له هغه مسجده منعه کړي وه.

رسول الله ﷺ په مدينه منوره کې ؤ او داسې خوب يې وليدی چې دی ﷺ او د ده اصحاب مسجد الحرام ته ور داخل سوه دکعبې شريفې کِلی يې واخيستې، پرکعبه شريفه يې طواف او عمره وکړه، ځينو خپل سرونه وخرول او ځينو غچې کړه، رسول الله ﷺ دغه خوب اصحابو کرامو ته و وايه، هغه هم ډېر خوشاله سوه. د دوی دا خيال او ګمان سو چې په دغه کال کې مکې مکرمې ته داخلېږي.

ketabton.com - The Digital Library

بیا نو رسول الله ﷺ په خپلو اصحابو کې دا إعلان وکړ چې زه د عمرې دپاره ځم او که د چا إراده وي چې زما سره عمرې ته ولاړ سي د سفر دپاره دې ځانونه تیار کړي، د مدینې منورې ټولو خلکو یعني: ټولو مهاجرینو او انصارو، او د شا وخوا د صحرایي عربو څو لږو نفرو د تګ دپاره آمادګي و نیول، صحرایي عرب ډېر نه ور سره و وتل، دغه نور قبیلوي او صحرایي مسلمانان ولې نه ور سره و وتل؟ ځکه د مسلمانانو او قریشو په منځ کې حالات خراب وه، تر اوسه جنګونه سته او قافلې اخیستل کیږي، نو خلکو خاصتاً منافقانو او ضعیف الإیمانه مسلمانانو دا خیال او ګمان کاوه که مسلمانان مکې مکرمې ته ولاړ سي هلته جنګ پېښیږي او مسلمانان پکښې وژل کیږي، نو ځکه د رسول الله ﷺ سره بېله مهاجرینو او انصارو او د ځینو قبیلو لږ افراد، نور څوک د جنګ د بیرې نه و وتل.

رسول الله ﷺ د هجرت په شپږم کال د ذوالقعدې په میاشت کې د دوشنبې په ورځ پر خپله اوښه سپور سو د مدینې منورې څخه د مکې مکرمې پر طرف رهي سو، د رسول الله ﷺ سره په دې سفر کې ام المؤمنین أم سَلَمه رضي الله عنها ملګرې وه او د رسول الله ﷺ د اصحابو څخه څوک وایي (۱۴۰۰) نفره ور سره وه او څوک وایي (۱۵۰۰) نفره ور سره وه، د دوی سره په دغه سفر کې بېله تورو نوره اسلحه نه وه ور سره.

رسول الله ﷺ او مسلمانان د مکې مکرمې پر طرف رهي سوه کله چې ذُوالحُلَیفه ته ورسېدل چې اوس آبار علي ورته وایي، دغه ځای د مدینې منورې څخه اوه میله لیرې دی او د اهل مدینې دپاره میقات دی هلته یې د عمرې په نیت احرام وتړی او خپلې هَدیِ یې علامه داره کړې، دا د دې دپاره چې څوک دغه هَديِ او احرام و ویني هغه په دې پوهیږي چې رسول الله ﷺ د جنګ دپاره نه دی را وتلی، بلکه ځي چې د کعبې شریفې عزت او احترام وکړي نو خلک د ده ﷺ له جنګه په امان دي او څوک نه ځني بیریږي.

اوس نو هَديِ څه شي ده؟ هَديِ هغو اوښانو ته ویل کیږي چې حرم شریف ته د حلالولو دپاره بېول کیږي او علامه داره یا نښاني سي، علامه داره کېدل یې په دې ډول سره دي: چې د اوښ بوک لږ ور زخمي کړي، نو دا د دې علامه ده چې دغه

ketabton.com - The Digital Library

اوښ د الله جل جلاله د رضاء دپاره په حرم کې حلالیږي، چې د دغې علامې په لیدلو سره پر دغه اوښ نه څوک سپرېدل او نه یې آزار ورکاوه، ځکه خلک پوهېدل چې دا د الله جل جلاله د تقرب او رضاء دپاره په حرم کې حلالیږي، یا دغه اوښان داسې نښانې کېدل چې په غاړه به یې یو شئ وځړول سو، داسې شئ به وځړول سو چې د هغه څخه به دا معلومېدل چې دغه اوښ د الله جل جلاله د رضاء دپاره حلالیږي.

رسول الله ﷺ (۷۰) اوښه د هدیې یا د دې دپاره ور سره رهي کړل چې په مکه مکرمه کې یې د الله جل جلاله د رضاء دپاره حلال کړي، په دغه سفرکې د منافقانو څخه هیڅوک نه ور سره و وتل بېله یوه نفره چې د هغه نوم جَد بن قیس ؤ، نور منافقان نه و وتل ځکه هغو ویل: والله محمّد ﷺ او ملګري به یې د قریشو له طرفه حلال کړل سي، دئ مکې او خپلو دښمنانو ته ورځي؟ بېله جنګه او لښکره و هغو ته ځان تسلیموي؟ په والله که یې بېله حلالولو پرېږدي، دا د منافقانو خبري وې.

مګر رسول الله ﷺ هم احتیاط وکړی ځکه د کفارو له غدره نه ؤ په امان، نو یې څه وکړه؟ د احتیاط دپاره یې اسلحه هم ور سره واخیستل، مګر دغه اسلحه یې د اوښانو په بارو کې کښېښوول، په خپله دوی اسلحه نه وه ور سره اخیستې، ځکه د اسلحې اخیستل د احرام له حاله سره ضد او منافي دي.

رسول الله ﷺ تر خپل ځان د مخه د معلوماتو دپاره د خُزاعه د قبیلې څخه یو نفر و لېږی چې د قریشو حال ورته را وړي، اوس چې رسول الله ﷺ عسفان ته نژدې سو هغه د معلوماتو نفر ورته راغلی او ویل: د کعب بن لُوَی اولادې (یعني د قریشو قبیلې) د حبشیانو قبیله او نور ډیر خلک ستا د جنګ دپاره را ټول کړي دي او غواړي چې تا د مکې مکرمې د ننوتلو څخه منعه کړي.

رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو سره مشوره وکړه او ویل: نه مو ده خوښه چې دغه خلک چې دا زموږ مخ ته را وتلي دي دوی دالته پرېږدو او موږ د دوی پر کورو حمله وکړو؟ که دوی دالته زموږ په انتظار ناست وه نو به غمجن کښیني او که د خپلو کورنیو د خلاصولو دپاره راغله هلته به یې غاړې ور پرې کړو، او که غواړی چې د مکې مکرمې پر طرف ور رهي سو؟ که مو څوک په مخ کې و درېدل د هغو سره به جنګ

ketabton.com - The Digital Library

وکړو، دغه دوې لارې دي کومه يوه مو خوښه ده؟

ابوبکرالصدّيقؓ و ويل: الله او رسول الله ښه پوهيږي مګر موږ د عمرې دپاره راغلي يو نه د جنګ دپاره، که چيري زموږ او د کعبې شريفې په منځ کي څوک و دريږي د هغه سره به جنګ کوو، رسول اللهﷺ و فرمايل: نو د الله په نامه سره درځی، مسلمانانو د دغه را وتلو خلکو کورونه پرېښوول او مخ پر مکه مکر مه رهي سوه.

هلته چي قريشو ته د رسول اللهﷺ د را وتلو خبر رسېدلی ؤ نو يې يو مشورتي مجلس جوړ کړی چي په هغه مجلس کي يې داسې فيصله کړې وه: په هره طريقه سره چي وي مسلمانان به نه پرېږدو چي مکې مکرمې ته داخل سي، نه د عمرې دپاره نه د بل مقصد دپاره، اوس چي رسول اللهﷺ د مکې مکرمې إراده وکړه او د هغه راوتلو خلکو د کورو څخه يې مخ واړاوه دلته بيا يو سړی چي بِشر بن سفيان نومېدی او د بني کعب څخه ؤ ورته راغلی، ويل: قريشو په ذي طوٰی کي درته اړولي دي او دوه سوه سپاره د خالد بن وليد په مشری د مکې مکرمې پر عمومي لار ستا د منعه کولو دپاره درته ولاړ دي.

قريشو د جنګ دپاره تياري او آمادګي نيولې وه، پوره لښکر يې تر مکې مکرمې دباندي را ايستلی ؤ او د حرم پر حدودو يې اړولي وه.

اوس به د مکې مکرمې د ښار او د حرم په باره کي څه معلومات درته بيان سي: د مکې مکرمې په ښار کي کعبه شريفه ده چي پر شا وخوا يې مسجد دی او دغه ځای ته مسجد الحرام ويل کيږي او د مسجد الحرام پر شا وخوا بيا يوه ډيره پراخه منطقه ده چي و هغې ټولي منطقې ته حرم ويل کيږي، د حرم په محٔکه او منطقه کي د مکې مکرمې ټول ښار داخل دی بلکه تر ښار دباندي ډيري نوري منطقې هم په حرم کي داخلي دي، حتّی مِنٰی هم په حرم کي داخله ده خو عرفات تر حرم دباندي دی.

مقصد دا چي د حرم منطقه ډيره پراخه منطقه ده او په دغه حرم کي جنګ او ښکار نه دي روا، حتّی د وُنو او وښو پرېکول يې هم نه دي جايز، دا د أمن منطقه ده او ټول قِسم تجاوزونه پکښې حرام دي حتّی په جاهليت کي هم هلته جنګ کول حرام وه، بيا نو د حرم څخه دباندي يوه بله منطقه ده چي هغه ته ميقاتونه ويل

ketabton.com - The Digital Library

کیږي، میقات یا میقاتونه هغه ځایونه دي چې هغه چا ته چې د حج یا عمرې نیت یې کړی وي تر دغه میقات بېله احرامه تېرېدل نه دي روا، *که څه هم دغه د احرام مسئله په مذاهبو کې اختلاف لري خو دلته زموږ مقصد قصه ده نه د احرام مسئله، چې هغه د إحرام احکام بیا د ځان دپاره مفصل بیان لري.*

څرنګه چې رسول الله ﷺ د عمرې إراده درلوده نو یې د میقاته څخه احرام و تړی او دغه ټوله لار چې پنځه سوه کیلو متره یا تر هغه هم زیاته کیږي تر مکې مکرمې پوري راغلی، خو دلته بیا قریش تر هغه حرم دباندي ور وتلي دي چې په هغه کې نه جنګ جائز دی او نه ښکار.

قریش ولي تر حرم دباندي ور و وتل؟ ځکه که رسول الله ﷺ د حرم منطقې ته داخل سي بیا یې نو ایستل مشکل دي ځکه په حرم کې جنګ نه دی روا او که بیا په حرم کې جنګ ورسره وکړي دغه خبر په عربو کې نشرېږي چې قریش په حرم کې خلک وژني او جنګ ورسره کوي، نو د حرم عزت او حرمت ماتېږي چې دا کار په عربو کې ډېر بد او ناروا کار دی، نو قریشو ډېر کوښښ کاوه چې مسلمانان د حرم منطقې ته نه سي داخل ځکه که حرم ته ننوتل بیا یې دوی د عمرې کولو څخه نه سي منعه کولای.

اوس قریشو د مکې مکرمې او مدینې منورې پر هغه لویې او عمومي لار ترحرم دباندي واړول او د مسلمانانو د جنګ دپاره د تیارسی په حالت کې دي، د دغه لښکره سره د قریشو ځیني مشران هم ور سره وه خو ټول مشران نه وه ور سره چې د هغې جملې څخه ابوسفیان چې په دغه وخت کې د مکې مکرمې عمومي مشر ؤ دننه په مکه مکرمه کې دی، د لښکره سره نه ؤ موجود او د قریشو لښکر قسم کړی دی چې مسلمانان به و حرم ته دننه نه پرېږدو نه د عمرې دپاره نه د بل کار دپاره، قریشو د سپرو یوه ټولۍ هم جوړه کړې وه چې مشر یې خالد بن ولید ؤ او په دغه وخت کې پر هغه خپل دین یعني: شرک ؤ او دې ټولۍ به هم شا وخوا پیره او ګزمه کول.

لکه د مخه چې مو درته و ویل: یو نفر چې نوم یې بشر بن سفیان الکعبي ؤ و رسول الله ﷺ ته په لار کې خبر ور وړی چې قریش د جنګ دپاره را وتلي دي او د پړانګانو پوستونه یې اغوستي دي، د قریشو دا عادت ؤ چې د سخت جنګ إراده

ketabton.com - The Digital Library

به يې وه نو به يې د پړانګانو پوستونه واغوستل، رسول اللهﷺ و فرمايل: د قريشو پر حال دي افسوس وي، څه تاوان ور رسېدی که يې زه د خلکو سره پرې ايښی وای يعني: زما او د نورو خلکو په منځ کې يې نه را لوېدلای، که زه پر خلکو کاميابه سوی وای دا د دوی کاميابي وه، زما شرف او عزت د دوی شرف او عزت دی او که بيا چيري زه وژل سوی وای دا هغه شئ ؤ چي دوی يې غوښتل، قريش ولي دغه عناد او عداوت کوي؟ حتّٰی غواړي چي د عمرې څخه مي منعه کړي، د قريشو د دغه موقف او دريځ څخه رسول اللهﷺ ډير خواشينی سو، قريش هيڅ نه نرمېږي حتّٰی نه غواړي چي رسول اللهﷺ ته د عمرې کولو اجازه ورکړي.

بيا نو رسول اللهﷺ اصحاب کرامو ته و ويل: په تاسي کې داسي څوک سته چي د قريشو د لښکر تر شا مي تېر کړي؟ يعني: د غير مشهوري لاري څخه حرم ته داخل سو؟ ځکه مکې مکرمې ته د داخلېدلو لاري معلومي او مشهوره وې، خو اوس چي رسول اللهﷺ د مدينې منورې څخه د عمرې دپاره راغلی دی نو غواړي چي پر يوه نا بلده لار مکې مکرمې ته ننوزي او د قريشو له شره خلاص سي.

يوه د اصحاب کرامو څخه و ويل: يا رسولَ الله! زه دي پر نابلده لار حرم ته داخلوم، رسول اللهﷺ و فرمايل: درځه، دغه سړي مسلمانان پر داسي لار رهي کړه چي هغه اصلاً لار نه وه، ډير تکليف، ستړيا او مشکلات پر تېر سوه (۱۴۰۰) نفره يې پر داسي لار رهي کړي دي چي هغه لار نه ده، ډبري او زوزان، لوړي او کښته، غرونه او شېلې، ډير په تکليف او زحمت سره رهي دي، خو بيا هم لار صحي وه ځکه مسلمانان د کفارو د لښکر تر شا تېر سوه، کفار په هيڅ نه وه خبر دوی تر اوسه د مسلمانانو د را تګ په انتظار کې وه مګر مسلمانان تېر سوي وه او د کفارو د لښکر شا ته وه، اوس نو رسول اللهﷺ او مسلمانان د حرم منطقې ته ور نژدې کيږي او کفار لا هلته پر هغه خپل ځای په انتظار کې دي، مسلمانان دومره مخ ته ولاړل چي د حرم علاموته ورسېدل.

ورونو! په هغه وختو کې هم قريشو داسي خاصي علامې ايښوولې چي په هغه سره يې د حرم منطقه معلومول دا د دې دپاره چي له دغه ځايه بايد د حرم احترام او عزت وساتل سي، لکه نن ورځ چي د حرم د منطقې د پېژندلو دپاره خاص خلي يا

ketabton.com - The Digital Library

د دروازې د شڅک پر قسم ډيري ښايسته علامې ايښوول سوي او جوړې سوي دي.

نو رسول الله ﷺ او مسلمانان دغه د حرم علامو ته دومره ور نژدې سوه چي د دوی او د حرم د علامو تر منځ فقط څو ګامه يا قدمه پاته دي، خو د مخه تر دې چي مسلمانان د حرم منطقې ته ور داخل سي د رسول الله ﷺ اوښه بېله دې څخه چي رسول الله ﷺ يې چوکه کړي په خپله إراده چوکه سوه (ځنګنونه يې کت کړه او پرې وتل) رسول الله ﷺ کوښښ وکړی چي ولاړه يې کړي اوښه نه ولاړېږي، صحابهٔ کرام راغله چي اوښه ولاړه کړي، کشوي يې، وهي يې، پوري وهي يې خو اوښه هيڅ حرکت نه کوي، صحابهٔ کرام وايي: يا رسولَ الله! اوښې ته شر پېښ سو، رسول الله ﷺ وفرمايل: يا، شر نه دی ورته پېښ بلکه دا هغه چا له تګه منعه کړه کوم چي د أبرهه فيل يې له تګه منعه کړی.

د فيل قصه خو مخ کي درته بيان سوې ده: هغه د أبرهه فيل چي محمود نومېدی او أبرهه غوښته چي په ده سره کعبه شريفه ونړوي او فيل پرېوتی د کعبې شريفې پر طرف هيڅ نه ورتلی، هغه څوک ؤ چي دغه فيل يې د تلو او د کعبې شريفې د نړولو څخه منعه کړی؟ هغه الله جل جلاله ؤ، اوس هم هغه الله جل جلاله دی چي د رسول الله ﷺ اوښه يې د يوه حکمت دپاره د دې څخه منعه کړه چي حرم ته داخله سي، بيا يې اوښه ولاړه کړه بير ته يې د شا پر طرف بوتله، څو هلته يې د حديبيې په آخر کي واړول، رسول الله ﷺ امر وکړی چي دلې واړوی، مسلمانانو تر حرم دباندي په داسي ځای کي واړول، چي دلته د جنګ څخه هم نه دي په امان او اوبه هم نسته.

امام بخاري د جابر رضي الله عنه څخه روايت کوي: چي د حُديبيې په ورځ خلک ډېر تږي سوه او د رسول الله ﷺ سره فقط يوه مشکوله اوبه ور سره وې چي په هغو اوبو يې اودس تازه کاوه، خلک په تلوار سره راغله او د رسول الله ﷺ پر شا وخوا را وګرځېدل، رسول الله ﷺ وويل: څه درته پېښه ده؟ دوی ويل: يا رسولَ الله! موږ نه د څښلو دپاره او نه د اوداسه دپاره اوبه لرو په ټول لښکر کي فقط دغه اوبه موجودي دي چي دغه ستا سره دي، رسول الله ﷺ خپل مبارک لاس دغه د اوبو په مشکوله کي کېښناوه او د ده ﷺ د ګوتو څخه داسي اوبه را بهېدلې لکه چينې چي را بهېږي

ketabton.com - The Digital Library

نو وايي موږ هم و ځنبلي او هم مو اودسونه په تازه کړه، يو چا د جابر ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي تاسي څو نفره واست؟ جابر ﷺ و ويل: که موږ سل زره نفره هم وای دغه اوبه مو بسېدلې، خو موږ يو زر او پنځه سوه نفره ؤ.

ورونو! د رسول الله ﷺ د مبارکو ګوتو څخه د اوبو بهېدل يو وار نه بلکه په مختلفو وختو او مختلفو ځايو کي څو واره په تکرار سره پېښ سوي دي.

او بيا هلته په حديبيه کي د مسلمانانو د اړولو ځای ته نژدې د اوبو يو حوض يا څاه ؤ، په دغه حوض يا څاه کي دومره لږ اوبه وې چي خلکو په لپه ځني را اخيستلې او ډير ژر هغه اوبه خلاصي سوې، خلکو بيا د اوبو د نيستي والي او تندي څخه و رسول الله ﷺ ته شکايت وکړی، رسول الله ﷺ د خپلو غشو د جعبې څخه يو غشی را وايستی او ويل: دغه غشی په دغه حوض کي و دروی، راوي د حديث وايي: په والله د دغه غشي له ځايه څخه تر هغو اوبه را وتلې يا بهېدلې چي موږ له دغه ځايه څخه بارېدلو چي دا هم دلته په حديبيه کي د رسول الله ﷺ بله معجزه وه.

بيا نو رسول الله ﷺ و فرمايل: که قريشو زه داسي لاري ته وبللم چي په هغه کي صلهٔ الرِّحم موجود ؤ، زه به د دوی سره هغه لار قبوله کړم، يعني: که قريشو نرمي را واخيستل او د صلحي طلب يې کاوه زه به صلحه ور سره وکړم، رسول الله ﷺ د صلحي او دوستۍ په نيت دلته واړول، ځکه الله جل جلاله د يوه حکمت دپاره د مکې مکرمې د ننوتلو څخه منعه کړی.

هلته قريشو ته حال ورغلی چي رسول الله ﷺ د دوی تر شا تېر سو او قريبه ده چي حرم ته ننوزي، قريش وارخطا سوه ځکه که مسلمانان حرم ته داخل سي د دوی دپاره مشکلات جوړېږي، نو په ډير تلوار د مسلمانانو طرف ته ورغله، وې ليده چي مسلمانانو تر حرم دباندي خېمې درولي دي قريش په تعجب کي سوه! ځکه د مسلمانانو په وسه پوره وه چي حرم ته داخل سي مګر نه دي داخل سوي مقصد يې څه دی؟ کفارو هم دالته واړول او ويل: موږ بايد پوه سو چي د مسلمانانو مقصد څه دی؟ که يې عمره مقصد وای خو حرم ته به داخل سوي وای بلکه د دوی مقصد جنګ دی نو ځکه تر حرم دباندي يې اړولي دي او اسلحه هم ور سره ده او په عين

ketabton.com - The Digital Library

حال کي یې احرام هم تړلی دی؟ کفارو ته یقیني او ثابت حال نه معلومیږي چي مسلمانان د جنګ إراده لري؟ که د عمرې؟

رښتیا هم د مسلمانانو حالت دواړه احتماله لري ځکه که یې د عمرې إراده وای خو دننه په حرم کي به یې اړولي وای، اوس مشرکان په تردد کي دي چي څه وکړي؟ آیا دغه عمره کوونکي د مکې مکرمې د ننوتلو څخه منعه کړي؟ او بیا دا خبره په نورو عربو کي نشر سي چي قریش خلک د عمرې څخه منعه کوي او هغه بیا پر قریشو بد ووایي، نو قریشو ویل: معلومات به یې وکړو او خبره به په یقیني ډول ځان ته معلومه کړو چي مسلمانان د جنګ دپاره راغلي دي که د عمرې دپاره؟

اوس چي رسول اللهﷺ او مسلمانانو دلته واړول او مطمئنه سوه، نو بُدیل بن ورقاء الخُزاعي چي د خُزاعه د قبیلې د مشرانو څخه ؤ او په دغه وخت کي په مکه مکرمه کي ؤ د څو نفرو سره و رسول اللهﷺ ته ورغلی.

تاسي ته معلومه ده چي د خزاعه قبیله په عمومي ډول که مشرکان وه که مسلمانان د رسول اللهﷺ خیر غوښتونکي وه او نه یې غوښتل چي د رسول اللهﷺ او مسلمانانو سره دي جنګ وسي.

نو دغه بُدیل که څه هم د قریشو څخه نه ؤ خو په مکه مکرمه کي یې کور درلودی او هلته یې ژوند کاوه، نو بُدیل چي په دغه وخت کي پر شرک ؤ او بیا په وروسته کي مسلمان سو و رسول اللهﷺ ته ورغلی او ورته وایي: کعب بن لُؤی (یعني قریشو) د لښکره سره په حدیبیه کي اړولي دي چي ستا سره د جنګ کولو إراده لري او کعبې شریفې ته دي نه پرېږدي، رسول اللهﷺ و فرمایل: موږ د چا د جنګ دپاره نه یو راغلي بلکه موږ د عمرې د آداء کولو دپاره راغلي یو، قریش هم جنګ ستړي کړي دي او تاوانونه یې ور رسولي دي که د دوی خوښه وي زه به دوی ته څه موده مهلت ورکړم ما او خلک دي سره پرېږدي که زه پرخلکو غالبه سوم، بیا نو د دوی خوښه ده که هغه شي ته داخلېدل چي خلک پکښي داخلیږي داخل دي سي (یعني: که اسلام ته داخلېدل داخل دي سي) او که نه هوسا خو به سي او که قریش بیله جنګه بل شئ نه قبلوي نو زما دي قسم په هغه ذات وي چي زما د نفس اختیار د هغه په قدرت کي

ketabton.com - The Digital Library

دی چي دغه زما پر دين به تر هغو ور سره وجنګېږم چي يوازي غاړه مي پاته کېږي
(يعني: تر څو چي يوازي زه پاته يم لا به هم پر دغه دين جنګېږم)

بُديل و ويل: زه به قريشو ته دغه ستا خبري ورسوم، نو بديل قريشو ته ورغلی او ويل: زه اوس د دغه سړي له طرفه څخه راغلم (چي مقصد يې رسول الله ﷺ ؤ) او ما د هغه څخه څو خبري واورېدې که مو خوښه وي هغه خبري به درته بيان کړم، د قريشو ناپوهانو و ويل: موږ دې ته ضرورت نه لرو چي د هغه له طرفه يوه خبره هم را ته وکړې، مګر د قريشو د عقل خاوندانو و ويل: وايه څه دي څني اورېدلي دي؟ بديل هغه خبري چي د رسول الله ﷺ څخه يې اورېدلي وې ورته وکړې او بُديل و ويل: د مسلمانانو مقصد عمره ده پرې يې ږدی، قريشو ويل: يا والله هيڅکله به را څخه را نه سي، که څه هم د عمرې دپاره وي مګر زموږ په اجازه، ده به اول زموږ څخه اجازه اخيستې وای او بل ته څه پوه سوې چي دیٔ ﷺ د عمرې دپاره راغلی دی؟ بُديل ويل: دغسي خبري مي ور سره وکړې، قريشو ويل: دا صرف د خولې خبري دي موږ يې څنګه ومنو؟

قريشو د تاکيد او پوره معلومات دپاره يو بل مشر ور ولېږی چي نوم يې مَکرَز بن حفص ؤ، کله چي مَکرز ور رهي سو او رسول الله ﷺ وليدی نو يې و فرمايل: دا د غدر او خيانت سړیٔ دی، څرنګه چي دغه دوو لښکرو مخ په مخ سره اړولي وه، د دوی په منځ کي ډېره زياته اوليري مسافه نه وه موجوده، دغه نفر پر پښو تله او راتله.

نو کله چي رسول الله ﷺ دغه مَکرز وليدی وې فرمايل: دغه سړیٔ غادر او چمبازه دی، مکرز د مسلمانانو لښکر ته ورغلی، رسول الله ﷺ هغه خبري ورته وکړې چي بُديل ته يې کړي وې خو مَکرز بېله دې څخه چي د چا سره نوري خبري وکړي په صحابهٔ کرامو کي ګرځېدی خوا ها خوا ته ګوري ټول حالات يې تر نظر و ايستل او بيرته ولاړی، قريشو ورته ويل: يا مَکرَز! څه نظر دي دی؟ ده ويل: خبره نا معلومه ده ښايي د عمرې نيت يې وي ښايي د جنګ نيت يې وي، ځکه اسلحه ور سره ده، قريشو ورته و ويل: تا خبري ور سره وکړې؟ پوښتني دي څني وکړې؟ ده ويل: يا، قريشو ويل: يا دا نه ده صحي، يو بل نفر به ور ولېږو چي پوره معلومات يې وکړي،

ketabton.com - The Digital Library

نو يې د حبشيانو د قبيلې يو مشر چې حُلَيس بن علقمه نومېدی او په دغه وخت کې دالته په مکه مکرمه کې موجود ؤ ور ولېږی.

ورونو! د حبشيانو قبيله څنګه دلته په عربو کې په وجود راغله؟

هغه داسې: کوم مريان چې د پخوا څخه په جزيرةُ العرب کې موجود وه او بيا د وخت په تېرېدلو سره آزاد سوي وه، هغه په يوه منطقه کې سره يو ځای کېدل او د ځان دپاره يې يوه قبيله په وجود راوړې وه چې د (احابيش قبيله) ورته ويل کېده او د وخت په تېرېدلو سره له دې قبيلې څخه يوه ډېره لويه او قوي قبيله جوړه سوه، دغه خلک اصلاً حبشيان او د حبشې وه، څرنګه چې ډېر وخت يې په عربو کې تېر کړی ؤ نو يې ژبه هم عربي وه، لباس او عادات يې هم د عربو وه او مشرکان وه، مګر بيا هم د احابيش په نامه سره معروف او مشهور وه او د احابيش قبيله ورته ويل کېده (خو خوک وايي يا! دغه قبيله چې احابيش ورته ويل کيږي يوه عربي قبيله ده او د بني کنانه څخه دي) نو حُلَيس بن علقمه د احابيش د قبيلې مشر په دغه وخت کې په مکه مکرمه کې موجود ؤ، قريشو ورته و ويل: يا حُليس! ته ورسه او معلومات يې وکړه چې دغه خلک د څه شي دپاره راغلي دي؟

حُليس بن علقمه ور رهي سو (دغه د أحابيش قبيله هم لکه نور عرب مشرکان وه د بُتانو عبادت يې کاوه حج او عمره يې کول، ټول کارونه يې د مشرکانو وه) اوس چې رسول الله ﷺ دغه د حبشيانو رئيس حُليس بن علقمه وليدی وې فرمايل: دغه سړئ د هغو خلکو څخه دی چې د هَدي عزت او احترام لري، هغه اوښان چې په حرم کې حلاليږي و ده ته مشرف او محترم دي او هغه څوک چې بيت الله ته هَدي را ولي هغه هم ده ته محترم او معززه وي، نو رسول الله ﷺ و فرمايل: کله چې دغه د حبشيانو رئيس را نژدې سي دغه هَدي د ده مخ ته ور وباسی چې وېويني.

کله چې حُليس بن علقمه را نژدې سو مسلمانانو هم هَدي ورته را وايستلې او دوی تلبيه ويل، حُلَيس چې هَدي وليدلې او د دوی تلبيه يې واورېدل ويل: سبحان الله! قريشو ته دا نه ښايي چې دغه خلک د بيت الله څخه منعه کړي دغه هَدي او تلبيه ويل په خپله يوه ښکاره علامه ده چې مسلمانان د عمرې إراده لري، نو حُليس بيرته

ketabton.com - The Digital Library

قریشو ته ورغلی او ویل سړئ د عمرې إراده لري، قریشو ویل: څه پوه سوې؟ حُلیس ویل: هَدي ور سره دي، قریشو ده ته ډېر سخت جواب ورکړی او ویل: ته صحرایي یې په دې شیانو نه پوهېږې، حُلیس ته قهر ورغلی ویل: یا قریش! موږ ستاسي سره پردې وعده نه ده کړې چي تاسي به د بیت الله څخه هغه کسان منعه کوی کوم چي د کعبې شریفي د تعظیم دپاره راځي، آیا هغه کسان د بیت الله څخه منعه کیږي چي د بیت الله د تعظیم دپاره راځي؟ هغه راغلي دي چي د کعبې تعظیم وکړي او هَدي یې را وستلي دي او تاسي یې منعه کوی؟ که تاسي دوی پرې نږدی د دوی او د کعبې په منځ کي و دریږی قسم په الله زه به د حبشیانو قبیله پر تاسي را پورته کړم او پر تاسي به حمله وکړو، قریشو ویل: سړیه ته صبر وکه تلوار مه کوه پرېږده چي موږ خپل معلومات پوره وکړو، په خبرو خبرو یې حلیس آرام کړی که نه د مسلمانانو د عمرې په سبب به د حبشیانو او قریشو په منځ کي جنګ او شخړه پېښې سوي وای.

بیا نو قریشو و ویل: چي یو بل نفر به ور ولېږو، اوس قریش داسي نفر ور لېږي چي هغه د دوی څخه نه وي او خپل نفر په دې سبب نه ور لېږي چي بنایي هغه صحي معلومات را نه وړي بلکه د تعصب څخه کار واخلي او جنګ شروع سي.

نو یې عُروه بن مسعود الثقفي ور ولېږی، عُروه بن مسعود چي د طائف او بني ثقیف مشر او رئیس دی او په دغه وخت کي مشرک ؤ دئ هم په دغه وخت کي په مکه مکرمه کي موجود ؤ، مګر عُروه بن مسعود قریشو ته و ویل: زه داسي نه یم لکه هغه نور نفر هر یو چي معلومات او خبر درته راوړي تاسي یې نه مني چا ته وایاست دروا غ وایې، چاته وایاست چي ته صحرایي یې نه پوهېږې نو یې تر خپل تګ د مخه پر قریشو شرطونه کښېښوول او ویل: زه چي هر خبر درته را وړم هغه به منی، قریشو ویل: ته زموږ د مشرانو او اشرافو څخه یې ستا خبره منو ولاړ سه معلومات یې وکړه.

ورونو! د دې دپاره چي په عربو کي د عُروه بن مسعود مقام او درجه در معلوم سي: دئ د هغو دوو نفرو څخه دی چي الله جل جلاله په قرآن مجید کي د کفارو پر ژبه ذکر کړی دی چي کفارو به ویل:

ketabton.com - The Digital Library

﴿وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ [الزخرف: ۳۱]

یعني: کفارو به ویل: ولې دغه قرآن پر یوه نفر د دغو دوو قریو څخه نه نازلېدی، چې دغه دوې قریې مکه مکرمه او طائف دي چې دغه سړئ هم ډېر لوی دی.

د مشرکانو په مکه مکرمه کې ولید بن مغیره مقصد ؤ او په طائف کې یې دغه عروه بن مسعود مقصد ؤ، د کفارو د دې خبرې څخه دا معلومېږي چې دغه دوه نفره په دوی کې ډېر معتبره وه، نو کفارو به ویل: که قرآن پر یوه د دغو دوو نفرو نازل سوی وای مونږ به قبول کړی وای، دا په عربو کې د عُروه بن مسعود مقام او درجه وه، د ده د دغې لوړې درجې په سبب قریشو ده ته وعده ورکړه چې ستا خبره نه در رَدوو.

عُروه د مسلمانانو پر طرف ور رهي سو، اوس عُروه غواړې چې ځان ته یقیني معلومات حاصل کړي، هغه د مخه نفر به ولاړه چې بیرته به راغله صحي دلائل به نه وه ور سره چې مسلمانان د جنګ دپاره راغلي دي که د عمرې دپاره، صرف خپله رأیه او نظر به یې و وایه، څرنګه چې عروه هوښیار سړئ ؤ د ځانه سره یې داسي یو تدبیر جوړ کړی چې د هغه په عملي کولو سره د مسلمانانو حقیقت معلومېږي، هغه داچې: د مسلمانانو سره باید داسي خبرې او حرکتونه وکړم چې هغو ته قهر او غضب ورسي، که د دغه قهر په حالت کې د مسلمانانو رَد او جواب سخت او شدید ؤ نو د جنګ دپاره راغلي دي او که مسلمانانو د نرمۍ او آرامۍ څخه کار اخیستی نو د عمرې دپاره راغلي دي.

اوس نو عُروه په دغه نیت ور رهي سو چې داسي کار او خبرې باید وکړي چې مسلمانان په قهر کړي، عُروه ورغلی او د رسول الله ﷺ سره یې د ملاقات غوښتنه وکړه او ور سره کښېنستی، صحابهٔ کرام هم د رسول الله ﷺ سره ناست دي، څرنګه چې عروه بن مسعود په اسلحه مسلح راغلی او د اسلحې په ایسته کولو هم نه ؤ راضي، نو رسول الله ﷺ هم هغه خپل خاص محافظ یا ساتونکی (چې اوس باډي ګارډ ورته وایي) مغیره بن شعبه رضی الله عنه امر کړی چې خپل د جنګ لباس دي واغوندي او مسلح دي دلته ولاړ وي (دا هم د احتیاط دپاره) نو مغیره بن شعبه زغره واغوستل خول یې پر سر کړی، بېله سترګو بل ځای یې نه معلومېدی او توره په لاس د رسول الله ﷺ تر شا د دې دپاره ودرېدی: که چیري عروه بن مسعود د غدر حرکت وکړي په توره به یې وهي.

ketabton.com - The Digital Library

اوس نو دغه مُغیره بن شُعبه الثقفي د رسول الله ﷺ محافظ څوک دی؟

هغه د دغه عروه بن مسعود الثقفي وراره دی او عروه یې اکا دی مګر دغه خپل اکا یې نه پیژني ځکه مغیره زغره او خول اغوستي دي او مخ یې نه لیدل کیږي.

اوس چې عروه د رسول الله ﷺ مخ ته کښېنستی و رسول الله ﷺ ته وایي: یا محمّد! راغلی یې چې مکې ته په زور ننوزې؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: یا، زه اصلاً د عمرې دپاره راغلی یم او تقریباً هغه خبري یې ورته وکړې چې بُدیل بن ورقاء ته یې کړې وې، بیا عُروه ورته وایي: یا محمّد! که ته د خپله قومه سره جنګ وکړې آیا تر دغه د مخه تا په عربو کې اورېدلي دي چې یو چا دي پر خپل قوم حمله کړې وي بېله تا څخه؟ اوکه چیري ته جنګ هم ور سره وکړې په والله زه ستا پر شا وخوا داسي مخان وینم چې دوی به تښتي او تا به یوازي پرېږدي، په دغه خبره ابوبکرالصدّیق رضی الله عنه ته قهر ورغلی نور یې صبر نه سوای کولای نو یې عروه ته یې و ویل: ته دغه دلات تیٔ روه، آیا موږ تښتو او دیٔ ﷺ یوازي پرېږدو؟

ورونو! لات! د طائف د خلکو یا د ثقیف د قبیلې دپاره د ډېري یا لرګي یو بت ؤ، په ډېره کي شیدې دکومي خوا وي؟ او که هرڅوک د ډېري تیٔ روي هغه بیعقل دی او بېځایه امیدونه کوي، نو د ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه د خبري مقصد دا ؤ چې ته په دغه امید چې موږ به دیٔ ﷺ پرېږدو داسي یې لکه د لات تیٔ چې روې، لات د طائف د خلکو بت ؤ او عروه هم د طائف دی چې په دغه خبره کي عُروه ته ډېر اهانت او سپکاوی ؤ، رسول الله ﷺ و ابوبکرالصدّیق رضی الله عنه ته و ویل: پرې یې ږده یا ابا بکر! ځکه رسول الله ﷺ د عروه په مقصد پوهېدی چې دیٔ غواړي مسلمانان په قهر کړي.

عروه بن مسعود چې د ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه ترخه خبره واورېده ویل: دا څوک دی؟ خلکو ویل ابوبکر، نو یې ابوبکر ته وکتل او ویل: که چیري زه ستا تر احسان نه وای لاندي ما به ستا د خبري جواب در کړی وای.

په پخوا کي ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه د عروه سره د یوه وژل سوي سړي په دیت کي مالي مرسته کړې وه نو عروه و ویل: د هغه احسان په سبب چې تا را سره کړی دی څه نه وایم، خیر د ابوبکر الصدّیق رضی الله عنه او عروه په منځ کي خبره په آرامي سره پای ته ورسېدل.

ketabton.com - The Digital Library

په هغه وختو کې د عربو دا عادت ؤ که به يو چا غوښته چې د ده په حضور هغه مقابل طرف په قهر کړي نو به يې د خبرو په منځ کې د هغه ږيره ونيول. اوس عروه غواړي چې رسول الله ﷺ ته قهر ور ولي، نو يې لاس ور اوږد کړی غواړي چې د رسول الله ﷺ ږيره ونيسي، اصلاً دغه کار د ادبه څخه ليري هم دی سپک کار دی بيا نو د رسول الله ﷺ په مقابل کې؟ خو عروه بن مسعود چې لاس ور اوږد کړی د مغيره بن شعبه د توانه و وتل توره يې واړول د توري په چپه طرف يې عروه بن مسعود پر لاس و واهه او هغه يې له دې څخه منعه کړی چې لاس يې و رسول الله ﷺ ته ور ورسيږي او ويل: لاس دي د مخه تر دې چې در څخه پرې سي د رسول الله ﷺ څخه ليري کړه، لاس دي در تهولوې که يې درپرې کړم؟

عُروه و بېړبدی څکه د توري واری ؤ نو ويل دا قهرمن او بد طبيعته څوک دی؟ دا ولي داسي کوي؟ ما غوښتل چې خبري درسره وکړم.

رسول الله ﷺ و خندل ويل نه يې پيژنې؟ عروه ويل: يا.

رسول الله ﷺ و فرمايل: دا ستا وراره مُغيره بن شعبه دی، عروه بن مسعود ورته وويل: اې غادره! اې خائنه! ما ستا بدی پرون درپرېولې.

عروه بن مسعود په دې خبره کې يوې قصې ته چې د مخه پېښه سوې وه اشاره وکړه چې هغه قصه داسي وه:

مغيره بن شعبه الثقفي چې اوس مسلمان او د مسلمانانو سره دی، دئ څنګه مسلمان سو؟ مغيره بن شعبه د بني مالک د خلکو د يوې ډلي سره د مصر پاچا مُقَوقِس ته ورغلی، د بني مالک خلک آرام پاسته او أدبناکه خلک وه، مګر مغيره شوخ، قهرمن او بې پروا سړئ ؤ، نو مغيره د مقوقس سره په خبرو کې د ادب او احترام خيال او مراعت نه کاوه او هغه نورو په ډېر احترام خبري کولې، کله چې دغه نفر د مصره څخه بيرته را رهي کېدل نو مقوقس پاچا امر وکړی چې ټولو ته دي انعامونه او سوغاتونه ورکول سي بېله مغيره څخه څکه هغه زما احترام نه کاوه (مغيره ته يې شئ ورنه کړی)

نو د بني مالک ټول نفر د مصره څخه د مالو، هِديو، انعامو او سوغاتو سره را و وتل بيله مغيره څخه، مغيره ته هم قهر ورغلی چې د ده سره ولي داسي معامله

ketabton.com - The Digital Library

او وضعیت وسو؟ تر مصره پوري يې سفر وکړی او د ها خوا ښه سوغاته راځي؟ دا غير معقوله ده، اوس چي د ها خوا پرلاري را رهي دي د بني مالک نفر د شپې بيده سوه مغيره بن شعبه چي ويښ دی ور ولاړ سو او هغه نفر يې ټول و وژل، ټوله ديارلس نفره وه هغه يې ټول و وژل او هغه مالونه چي د هغو سره وه هغه مغيره واخيستل.

دا خبر بني مالک ته ورسېدی چي مغيره د دوی نفر و وژل، نو د بني مالک ټوله قبيله را پورته سوه او د بني ثقيف څخه يې وغوښتل چي مغيره ور تسليم کړي، مګر مغيره د بني ثقيف د اشرافو څخه يو شريف دی، د هغو د مشرانو د کورنيه څخه دی او په عربو کي د قوميت مراعت ډېر زيات کېدی او په دوی کي دا متل ؤ:

(أنصُر أخاکَ ظَالماً أو مَظلُوماً) يعني: د ورور مرسته دي کوه که ظالم وي که مظلوم.

يعني: په حق پسي مه ګرځه قوم پرستي کوه، دا د جهالت د وختو متل دی.

اوس که څه هم مغيره د ديارلس نفرو قاتل ؤ خو قوم يې نه غوښتل چي دئ و بني مالک ته تسليم کړي، خبره تر داسي اندازې ورسېدل چي قريبه وه د بني مالک او بني ثقيف تر منځ لوی جنګ پېښ سي، دواړو قبيلو لښکري جوړي کړې او د جنګ ميدان ته هم سره را و وتل خو په دغه وخت کي د عربو يو هوښيار سړئ و عروه بن مسعود ته ورغلی ويل: يا عروه! ته يو سردار او د عربو د مشرانو څخه يې ته تر دې هوښياريې چي جنګ دي وکړې، مه دي خپل قوم تباه کوه او مه بني مالک بربادوه، عروه ويل: نو څنګه وکړم؟ هغه نفر و ويل: زما مشوره دا ده چي بني مالک ته د دغو ديارلسو نفرو ديت ورکړې، عروه بن مسعود هم د دغه سړي خبره و منل او د وينو تويولو څخه يې ځان وساتی، بني مالک ته يې د ديارلسو نفرو ديت ورکړی، د بني مالک او بني ثقيف په منځ کي چي کومه شخړه وه هغه پای ته ورسېدل.

مګر مغيره چي بيا هغه ديارلس نفره و وژل او د هغو مالونه يې واخيستل نو مدينې منورې ته ولاړی او مالونه يې هلته ور سره يُووړل، په مدينه منوره کي يې خپل اسلام اعلان کړی او مسلمان سو، رسول الله ﷺ ورته و ويل: اسلام دي هو! صحي دی مګر غدر او خيانت دي يا، نه يې قبلوو، مال بايد بيرته بني مالک ته ورکول سي، نو د رسول الله ﷺ په امر د مغيره رضي الله عنه له لاسه هغه مال و وتی او دئ په مدينه منوره کي

ketabton.com - The Digital Library

مسلمان پاته سو. (دا د مغيره بن شعبه رضی الله عنه د اسلام قصه وه)

اوس عُروه بن مسعود هغه خبره او هغه واقعه وریاده کړه او ویل: اې غادره! ما ستا بدي پرون در پرېوله، یعني: ما خلاص کړې زه وم چي ته مي له دغه لويه مشکله و ساتلې او ته مي اوس پر لاس په توره وهې؟ مغيره رضی الله عنه د خپل اکا په جواب کي و ويل: هٰذا رسولُ الله، یعني: هو! ستا ټول احسانونه پر ما سته هر څه چي وایې هغه صحي دي مګر دا رسول الله دی دلته به لاس نه اوږدوې.

ښه متوجه سی: دا د رسول الله ﷺ پر دفاع او ساتنه د اصحاب کرامو حرص ؤ چي خپل اکا یې هم و لږ بې ادبي ته نه پرېښاوه.

په دغه وخت کي چي عروه بن مسعود ناست دی د لمانځه وخت سو بلال رضی الله عنه ولاړ سو آذان یې وکړی، رسول الله ﷺ د اوداسه تازه کولو دپاره ولاړ سو، عروه بن مسعود ناست دی او ورته ګوري، رسول الله ﷺ اودس تازه کوي اصحاب کرام پر راټول دي، رسول الله ﷺ چي د اوداسه په تازه کولو کي هره عُضوه یا اندام مینځي، یعني: مخ، لاس، پښه، صحابهٔ کرام هغه اوبه په لاسو کي نیسي او بیا یې په خپلو ځانو پوري موږي، رسول الله ﷺ خوله پرېوله او هغه اوبه یې تُو کړې، صحابهٔ کرامو هغه اوبه ونیولې او په ځانو پوري یې موږې.

عروه په تعجب کي سو چي دا څومره عزت او محبت دی چي دغه خلک یې د رسول الله ﷺ سره لري؟ بیا یې د مسلمانانو لمونځ ولیدی چي ټول په صفو کي منظم ولاړ دي، رسول الله ﷺ د مخه دی او ټول مسلمانان یې په یوه تکبیر اطاعت کوي، عروه بن مسعود په دغومره کفایت وکړی د رسول الله ﷺ او مسلمانانو سره یې نور بحث او خبري و نه کړې بیرته قریشو ته ورغلی او د هغو د مشرانو سره کښېنستی.

قریشو ویل: وایه څه دي ولیدل او څه خیال دي دی؟ عروه و ویل: د مخه تر دې چي خپله رأیه او نظر درته و وایم! زه وکسرٰی ته د هغه په پاچهي کي ورغلی یم، قیصر او نجاشي ته د هغو په پاچهیو کي ورغلی یم په والله ما يو هم نه دی لیدلی چي په خپله پاچهي کي دي تر محمّد ﷺ په خپلو اصحابو کي معزز او محترم وي، والله ما هیڅ داسي پاچا نه دی لیدلی چي خلک دي داسي محبت او ادب، عزت او احترام

ketabton.com - The Digital Library

ور سره کوي لکه د محمّد اصحاب چي يې د محمّد سره کوي، که به يې ناړي تو کړې هغه پر مځکه نه لوېدې بلکه د ده د ملګرو څخه به بيا د يوه په اورغوي کي وې او هغه به يې په خپل مخ او پوست پوري مښلې، که به يې يو امر وکړی په ډېره چابکي سره يې هغه د ده امر پرځای کاوه،که به يې اودس تازه کاوه قريبه وه چي دوی خپل ځانونه د ده د اوداسه پر اوبو ووژني، که به يې خبري کولې دوی به چپ وه او ده ته يې د ده د عزت په سبب په تېز نظر سره نه کتل، دا څومره عزت او احترام دی؟ ما هيڅوک په دې شکل سره نه دی ليدلی.

نو اوس که چيري تاسي جنګ ور سره وکړی هيڅ وخت يې و تاسي ته نه درتسليموي تر څو چي د دوی د شمېر پر اندازه نفر درېکښي و نه وژني، يعني: بېله وژلو د يو زر څلور سوه نفرو يې نه درتسليموي او که بيا دوی په تاسي کي دومره نفر و وژني بيا نو ستاسي په ژوند کي څه خوند پاته کيږي؟

ورونو! د دغي جملې په مقصد او معنٰی پوه سواست؟ يعني: تر هغو يې نه در تسليموي چي تاسي د ده ټول ملګري و نه وژنی او چي تاسي د ده ټول ملګري وژنی نو د دوی لاسونه خو نه دي تړلي په تاسي کي هم په دغه اندازه نفر وژني او کوم وخت چي په تاسي کي يو زر او څلور سوه نفره و وژل سي بيا نو ستاسي په ژوندکي څه خوند پاته کيږي؟

قريشو ورته و ويل: ستا څه فکر دی؟ عروه بن مسعود و ويل: زما نظر دا دی چي صلحه ور سره وکړی او صلحه به پر دې وي چي سږ کال به عمره نه کوي ځکه تاسي نه غواړی چي مسلمانان سږکال مکې مکرمې ته داخل سي.

اوس چي د قريشو بې پروا او ناپوهو ځوانانو وليدل چي د دوی مشران د صلحي خبري کوي او د صلحي طرف ته يې ميل دی نو يې داسي يو عمل او کار وسنجاوه چي د صلحي خبري له منځه يوسي، دغو ځوانانو داسي فيصله وکړه چي د شپې به د مسلمانانو لښکرته ور ننوزو او هلته به داسي کارونه کوو چي جنګ شروع سي، نو واقعاً هم دکفارو ځوانانو د دغي فيصلې پر عملي کولو اقدام وکړی (۷۰ يا ۸۰) نفره مشرکان د شپې د جبل تنعيم له طرفه پر مسلمانانو را کښته سوه غواړي چي

ketabton.com - The Digital Library

د مسلمانانو په لښکر ور ننوزي، خو د مسلمانانو د پیره دارانو قومندان محمّد بن مسلمهﷺ ویښ او بیداره دی او د کفارو دغه حرکت ویني، نو بې د مسلمانانو یوه ډله امر کړه چې اسلحه واخلی او دغه نفر د شا له طرفه محاصره کړی او بله ډله د مخ د طرفه ورغله او پر دوی را وګرځېدل، دغه (۷۰ ، ۸۰) نفره یې ټول ونیول او رسول اللهﷺ ته یې را وستل، هلته قریشو ته خبر ورسېدی چې ستاسي نفر بندیان ونیول سوه، قریشو د خپلو نفرو د خلاصولو دپاره و جنګ ته ځانونه آماده کړه، مګر دلته رسول اللهﷺ امر وکړی چې دغه نفر ایله کړی او وې فرمایل: موږ د عمرې دپاره راغلي یو نه د جنګ دپاره، پرېږدی چې موږ خپله عمره وکړو، دلته د قریشو قناعت حاصل سو چې رسول اللهﷺ د جنګ إراده نه لري، ځکه که یې جنګ مقصد وای دغه (۷۰، ۸۰) نفره چې د دهﷺ په لاس کي وه وژلي به یې وای.

مکې مکرمې ته د عثمان بن عفانﷺ لیږل

رسول اللهﷺ و لیدل چې خبره ډېره اوږده سوه او قریش په خبرو نه قانع کیږي، البته دغه حالت د خواشینی حالت دی دغه ټول تګ او راتګ او خبري بیا هم نتیجه نه لري، رسول اللهﷺ و فرمایل: دغه د قریشو د لښکر مشران ټول عناد او حسد لري د دوی سره خبري کول فایده نه لري، نو به د مکې مکرمې د عمومي مشره سره چې ابوسفیان دی خبري وکړو.

رسول اللهﷺ عمرﷺ ته و ویل: یا عمر! ته مکې ته ولاړسه او د ابوسفیان سره خبري وکړه چې موږ د جنګ دپاره نه یو راغلي غواړو چې عمره وکړو، حضرت عمر فاروقﷺ و ویل: یا رسولَ الله! دا درته معلومه ده چې ستا په اصحابو کي پر قریشو تر ما شدید سړئ نسته او په مکه کي زما د قوم څخه هم داسي څوک نه دي پاته چې زما دفاع وکړي، که ته غواړې چې مکې مکرمې یو څوک ته ولېږې داسي څوک ولېږه چې هغه هلته د ساتني نفر ولري، رسول اللهﷺ و فرمایل: دغه نفر به څوک وي؟ ویل: عثمان بن عفان ولېږه ځکه عثمان د بني اُمیه څخه دی او ابوسفیان هم د بني اُمیه څخه دی، عثمان هلته قوم لري هغه یې ساتي، رسول اللهﷺ هم په دغه نظر

ketabton.com - The Digital Library

قانع سو او عثمان رضي الله عنه يې د قريشو مشر ابوسفيان ته ور ولېږی ويل ورسه او ورته ووايه: موږ د جنګ دپاره نه يو راغلي بلکه زموږ مقصد عمره ده او دوی و اسلام ته را وبوله او عثمان رضي الله عنه يې په دې سره هم امر کړی چې هغه نارينه مومنان او ښځې مومناني چې په مکه مکرمه کې دي هغو ته ورسه او د فتحې زېری پر وکړه او په دې يې خبر کړه چې الله جل جلاله به خپل دين په مکه مکرمه کې تر داسې اندازې غالبه کړي چې په مکه کې به هيڅوک خپل ايمان نه پټوي.

حضرت عثمان رضي الله عنه د مکې مکرمې پر طرف رهي سو څو په (بلدح) کې د قريشو پر يوه ډله ورغلی هغو ورته ويل: چيري ځې؟ ده ويل: رسول الله ﷺ د دغسي کار دپاره را لېږلی يم هغو ويل: صحي ده خپل کار ته دي ورځه، د قريشو د جملې څخه أبان بن سعيد بن العاص ورته را ولاړ سو د ده يې ښه استقبال وکړی او بيا يې خپل آس ځين کړی عثمان رضي الله عنه يې پر آس ور سره سپور کړی څو مکې مکرمې ته يې ورساوه، عثمان رضي الله عنه خپل پيغام د قريشو مشرانو ته ورساوه، کله چې عثمان رضي الله عنه د خپلو کارو څخه فارغه سو قريشو ورته و ويل: که ته غواړې چې طواف وکړې ويې کړه، عثمان رضي الله عنه و ويل: يا والله هيڅکله به تر رسول الله ﷺ د مخه طواف و نه کړم.

ابوسفيان و حضرت عثمان رضي الله عنه ته و ويل: ته به دلې پاته کيږې تا ته د وتلو اجازه نسته، عثمان رضي الله عنه داسې سو لکه بندي خو ښايي کفارو دئ په دې سبب د تلو څخه منعه کړی وي چې قريش په خپل منځ کې په دغه موضوع کې پوره مشوره وکړي او بيا خپل جواب د عثمان رضي الله عنه په لاس وليږي، په هر صورت عثمان رضي الله عنه په مکه مکرمه کې ډېر وځنډېدی او هلته بيا رسول الله ﷺ ته داسې خبر ورسېدی چې عثمان وژل سوی دی، رسول الله ﷺ چې دا خبر واورېدی چې د ده ﷺ قاصد و وژل سو نو يې فکر وکړی چې خبره تر جنګه ورسېدل، خپل اصحاب کرام يې امر کړه چې د ده ﷺ سره بيعت وکړي او بيعت پر دې ؤ: که چيري جنګ شروع سي تاسې به نه تښتئ.

بيعت شروع سو اصحاب کرام په شوق سره بيعت کوي چې په جنګ کې نه تښتو او يو ډلي خو بيا پر مرګ بيعت ور سره وکړی، اول هغه څوک چې بيعت يې وکړی هغه ابو سِنان الأسدي رضي الله عنه ؤ.

ketabton.com - The Digital Library

سلمه بن الأکوع رضی الله عنه هغه تېز او چابک نفر چي رسول الله ﷺ د ده په باره کي فرمايي: «هُوَ خَيرُ رِجَالَتِنَا» يعني: دئ زموږ په پياده نفرو کي تر ټولو ښه او بهتر دی، ده درې واره پر مرګ بيعت وکړی، يو وار د بيعت په شروع کي بيا د بيعت په منځ کي او درېيم وار د بيعت په آخر کي.

رسول الله ﷺ تر يوې وَنې لاندي ناست ؤ او صحابۀ کرامو بيعت ورسره کاوه، يو يو نفر ورتلی رسول الله ﷺ ته يې لاس ورکاوه او بيعت يې ور سره کاوه نو ټولو هغه صحابۀ کرامو چي په حُديبيه کي يې اشتراک کړی ؤ د رسول الله ﷺ سره بيعت وکړی (۱۴۰۰) نفرو بېله يوه نفره څخه چي هغه! هغه جَد بن قيس منافق ؤ، دغه منافق به د اوښانو ترشا ځان د دې دپاره پټاوه چي بيعت و نه کړي، يو د صحابۀ کرامو څخه وايي: ما جَد بن قيس وليدی چي په اوښانو کي ګرځېدی او د دې دپاره يې ځان پټاوه چي بيعت و نه کړي، ده يو سور اوښ درلودی د هغه تر شا پټ ؤ.

کله چي ټول بيعت خلاص سو او عثمان رضی الله عنه په دغه بيعت کي نه ؤ موجود نو رسول الله ﷺ خپل چپه لاس پر خپل راسته لاس کښېښاوهٔ او ويل: زما دغه لاس د عثمان له طرفه دی، يعني: رسول الله ﷺ د حضرت عثمان رضی الله عنه په وکالت د خپل ځان سره بيعت وکړی بيا نو صحابۀ کرامو و ويل: والله د رسول الله ﷺ چپه لاس زموږ د ټولو تر راسته لاسو فضيلت لري څکه چي رسول الله ﷺ خپل چپه لاس د عثمان رضی الله عنه د لاس پر ځای استعمال کړی.

کله چي بيعت پای ته ورسېدی رسول الله ﷺ ته خبر راغلی چي هغه د عثمان رضی الله عنه د وژل کېدلو خبر باطل او غلط ؤ، په دغه وخت کي رسول الله ﷺ خپلو اصحاب کرامو ته هغه لوی زېری ورکړی او وې فرمايل: والله هغه څوک چي زما سره يې تر دغه ونه لاندي بيعت کړی دی هغه اور ته نه داخلېږي بېله خاونده د هغه سره اوښ، رسول الله ﷺ دغه منافق پېژندی او ور معلوم ؤ، نو څکه يې و فرمايل فقط دغه يو نفر جنت ته نه داخلېږي نور ټاسي ټول له دوږخه په امان ياست او جنت ته ځي.

دا هغه بيعت دی چي د دغه بيعت په باره کي په قرآن مجيد کي آياتونه نازل سوي دي، الله جل جلاله د سورةُ الفتح په لسم نمبر آيات کي فرمايي:

ketabton.com - The Digital Library

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾. [الفتح : ۱۰]

یعني: بېشکه هغه کسان چي ستا سره بیعت کوي هغه د الله جل جلاله سره بیعت کوي، د الله جل جلاله لاس د دوی پر لاسو سر بېره یا د پاسه دی.

بیا هم الله عزوجل د سورة الفتح په (۱۸) نمبرآیات کي فرمایي:

﴿لَّقَدْ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ﴾. [الفتح :۱۸]

یعني: خامخا الله جل جلاله د هغو مومنانو څخه په هغه وخت کي خوښ او راضي سوی دی چي ستا سره یې تر دغه ونه لاندي بیعت کاوه.

دا د دغو اصحاب کرامو فضیلت دی چي الله جل جلاله خپله رضاء د قرآن مجید په آیاتو سره څني ښکاره کړې ده او دغه بیعت ته (بیعة الشجره) او (بیعة الرضوان) ویل کیږي، څوک وایي: دغه بیعت پر مرګ ؤ او څوک وایي چي دغه بیعت پر دې ؤ چي له جنګه به نه تېښتي او دغه ونه د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د خلافت تر وخته پوري ولاړه وه او بیا حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د هغې وُني په قطعه کولو یا پرې کولو امر وکړی، دا هم د دې دپاره: چي خلک د دغي وُني په سبب مشرکان نه سي، یعني: بیا به خلک راځي دغه ونه به مچوي او عبادت به یې کوي.

(لکه نن ورځ چي په ځینو ملکو کي دغه ته ورته کارونه کیږي خلک وُني او ډبري مچوي)

کله چي قریشو ته خبر ورسېدی چي مسلمانانو پر مرګ بیعت وکړی پوه سوه چي موضوع خطرناکه مرحلې ته ورسېدل او له جنګه وبېرېدل نو یې ډېر ژر سُهیل بن عَمرو و رسول الله ﷺ ته د صلحي کولو دپاره ورولېږی او پر سهیل یې دا تاکید وکړی چي د مسلمانانو سره به داسي صلحه کوې چي سږ کال به بېله عمره کولو مدینې منورې ته ځي، څکه چي بیا عرب و نه وایي چي مسلمانان په زور مکې مکرمې ته ننوتل.

رسول الله ﷺ و لیدل چي سُهیل ور رهي دی وې پېژندی او وې فرمایل: «سُهیل! سَهّلَ الله لکُم اَمرکُم» یعني: الله جل جلاله دا موضوع درته آسانه کړه، قریشو د صلحي إراده کړې ده، څکه سُهیل په قریشو کي د خبرو سړئ ؤ، قریشو چي به هر وخت غوښتل چي یوه موضوع د خبرو د لاري فیصله کړي نو به یې سُهیل ور لېږی، لکه وزیر خارجه او هغه نورو یې جنګ غوښتی لکه د وزارت دفاع نفر، دغه سهیل فقط

ketabton.com - The Digital Library

د صلحي دپاره لېږل کېدی، نو کله چې رسول الله ﷺ سهیل ولیدی وې فرمایل: الله جل جلاله آسانتیا درته راوستل، خیر سهیل راغلی کښېنستی او د رسول الله ﷺ سره یې ډېري اوږدې خبري وکړې او بیا د دوی په منځ کې د صلحي پر مادو اتفاق وسو چې هغه د صلحي مادې په داسي ډول سره وې:

۱ – رسول الله ﷺ او مسلمانان به سږکال بېله عمره کولو بیرته ځي او مکې مکرمې ته به نه داخلیږي خو په راتلونکي کال کي د مسلمانانو حق دی چې د عمرې دپاره راسي او مکې مکرمې ته فقط د درو شپو دپاره داخل سي، په دې شرط چې مسلمانان به مکې مکرمې ته هیڅ قسم اسلحه نه ور سره را وړي بېله تورو څخه، چې هغه به هم په پوښو کي وي او قریش به هیڅ قسم تعارض او تېرئ نه پر کوي.

(دغه ماده یوازي د عمرې په باره کي وه)

۲ – دغه د جنګ او دښمنۍ حالت چې د مسلمانانو او قریشو په منځ کې دی دا به د لسو کلو دپاره ختمیږي، یعني: لس کاله به یو پر بل تعارض نه کیږي د خلکو ژوند به په پوره أمن او أمان کي وي، نه به جنګ وي نه پر قافلو حملې، هیڅ قسم تعارض او تجاوز به نه وي.

۳ – د قریشو څخه چې هرڅوک د خپلو مشرانو بې اجازې مدینې منورې یا محمّد ﷺ ته مهاجر ورسي، محمّد ﷺ به هغه نفر بیرته قریشو ته ورکوي او که د قریشو څخه هرڅوک مرتد سو او د مدینې منورې څخه مکې مکرمې ته راغلی هغه نفر بیرته مسلمانانو ته نه ورکول کیږي.

دغه د دریمې مادې شرط پر مسلمانانو هغه ډیر دروند شرط ؤ، له دغه شرطه داسي معلومېدل چي کفار پر مسلمانانو فضیلت او لوړ والی لري ځکه د کفارو څخه راغلی مسلمان بیرته و کفارو ته ورکول کیږي او د مسلمانانو څخه مرتد سوی نفر و مسلمانانو ته نه ورکول کیږي، نو په ښکاره سره داسي معلومېدل لکه کفار چي په دې صلحه کي لوړ او کامیابه وي.

۴ – هرڅوک یا هره قبیله چي و غواړي چي په دغه عهد او اتفاق کي د محمّد ﷺ او مسلمانانو په طرف کي داخل سي کولای سي او هر څوک یا قبیله چي

ketabton.com - The Digital Library

وغواړي چې د قریشو په طرف کې داخل سي کولای سي.

د دغي صلحي د لیکلو په وخت کې د خزاعه د قبیلې مشران او د بنو بکر د قبیلې مشران حاضر وه، د خُزاعه مشرانو وویل: موږ د محمّد ﷺ په طرف کې یو او د بنو بکر مشرانو بیا و ویل: موږ د قریشو په طرف کې یو، د دغو قبیلو په دغه طرفو کې داخلېدل او شاملېدل بیا په وروسته کې د مکې مکرمې د فتحي سبب وګرځېدل او د غه صلحه هُم د دغو قبیلو د جنګ او دښمنیو په سبب ماته سوه، ځکه بنو بکر چې د قریشو په طرف کې وه د خزاعه پر قبیله چې د مسلمانانو په طرف کې وه تجاوز او تېری وکړی چې د هغې واقعې تفصیل به بیا پر خپل وخت درته بیان سي إن شاء الله تعالىٰ، نو دغه دوې قبیلې په دغه وخت کې په دغه حلف او اتفاق کې شاملي سوې.

د صلحي په شرطوکي دا هم و لیکل سوه: هرّه قبیله چې د هر چا په طرف کې شامله سوه دغه قبیله د هغه طرف جُزء بلل کیږي، هر تېرئ او تجاوز چې پر هغه قبیله وسي هغه د دغه تړول عقد او اتفاق ماتېدل دي، بیا نو تړول عقد لغوه او قابل د عمل نه دی، نو خود رسول الله ﷺ خپل عهد هغه وخت د قریشو سره باطل وبلی چې قریشو دغه عهد د بنو بکر په مرسته کولو سره مات کړی.

(د دغه شرط په مقصد به هغه وخت پوه سی چې د عهد د ماتولو قصه واوری او بیا به درمعلومه سي چې دغه عقد او صلحه قریشو ځنګه ماته کړه)

کله چې د صلحي پر تړولو مادو او بندو په پوره تفصیل او ښکاره شرطو اتفاق وسو نو بیا د دغي صلحي په لیکلو شروع وکړه، رسول الله ﷺ حضرت علي بن أبي طالب رضی الله عنه را وغوښتی او ویل: دغه صلحه ولیکه، د دغي صلحي لیکوتکی حضرت علي رضی الله عنه دی او د دغي صلحي شاهدان څو نفره مسلمانان او څو نفره کفار وه، د مسلمانانو له طرفه د صلحي شاهدان: ابوبکر الصدّیق، عمر فاروق، حضرت علي چې د صلحي لیکوتکی هم ؤ، محمّد بن مسلمه او څو نفره نور وه رضی الله عنهم اجمعین، او د کفارو له طرفه د دغي صلحي شاهدان: سُهیل بن عَمرو، حُلیس بن عبد العزیٰ او څو نفره نور وه.

رسول الله ﷺ و علي رضی الله عنه ته و ویل ولیکه ﴿بسم الله الرّحمٰن الرحیم﴾ سُهیل د اوله څخه مخالفت شروع کړی ویل: موږ رحمٰن نه پیژنو داسي و لیکه (بسمکَ اللّٰهم)

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ علي ﷺ امر کړی چې دغسي يې وليکه. بيا يې ورته و ويل: و ليکه: دا هغه بيان دی چې پر هغه محمّد رسول الله او سُهيل بن عَمرو صلحه وکړه. دلته بيا سُهيل اعتراض وکړی ويل: والله که موږ په دې پوه سو چې ته رسول الله يې موږ به ته د بيت الله څخه نه وای منعه کړی او نه به مو جنګ درسره کولای بلکه د رسول الله پر ځای محمّد بن عبدالله وليکه داسي مه ليکه چې محمّد رسول الله ځکه زه دغه لفظ نه منم.

مسلمانان د دغو خبرو څخه په تنګ سوه قهر او غصه يې زيات سوه، مسلمانان اصلاً د دغي صلحي څخه ناراضه وه، مسلمانان په دې نه وه خوښ چې داسي صلحه دي وسي چې دوی د مکې مکرمې د ننوتلو څخه منعه کړي او عمره کولو ته دي يې نه پرېږدي او اوس پر هغه سربېره د کفارو له طرفه دغه حسد او تشدد، دغه عناد او سختي هم ور سره کېږي، نو د دغه حسد او عناد په سبب د مسلمانانو قهر نور هم زياتېدی.

خو رسول الله ﷺ و فرمايل: زه رسول الله يم که څه هم تاسي يې نه و منی او حضرت علي ﷺ يې امر کړی چې د رسول الله جمله پاکه کړه او محمّد بن عبدالله وليکه، علي ﷺ د رسول الله د جملې د پاکولو څخه انکار وکړی ويل: والله دغه جمله به نه کړم پاکه، رسول الله ﷺ و ويل: هغه جمله کومه ده؟ ما ته يې را وښيه چې زه يې پاکه کړم، هغه جمله يې ور وښوول او رسول الله ﷺ په خپله د رسول الله جمله پاکه کړه ځکه د رسول الله ﷺ صلحه مقصد وه.

اوس چې د صلحنامې څخه فقط دغه جملې وليکل سوې (بِسمِکَ اللّهم) دا هغه عهد دی چې د محمّد بن عبدالله او سهيل بن عَمرو په منځ کي پر هغه اتفاق وسو.

په دغه وخت کي چې د عهد په ليکلو شروع سوې ده ترخېمې دباندي چغي او نارې جوړي سوې مسلمانان د معلومات دپاره تر خېمې دباندي ور و وتل، که ګوري چې د مکې مکرمې د مسلمانانو څخه يو نفر چې په ځنځيرانو هم تړلی دی د هغه ځنځيرانو سره را تښتېدلی دی، دا يې اورېدلي وه چې د مسلمانانو لښکر دلته نژدې راغلی دی نو يې دا قصد کړی ؤ چې مسلمانانو ته پناه ور وړي، دغه را تښتېدلی نفر څوک ؤ؟ دا ابوجندل ؤ چې د دغه سُهيل بن عَمرو چې دغه اوس صلحه ليکي زوی دی او اتفاق هم داسي ؤ چې له مکې مکرمې څخه چې هر مسلمان و مسلمانانو ته

ketabton.com - The Digital Library

ورځي هغه باید بیرته کفارو ته په لاس ورکول سي.

اوس ابو جندل راغلی دی او وایي: یا رسولَ الله! زه مهاجر درته راغلی یم مکه او د مکې کفار نه غواړم ستا سره مدینې ته ځم، دلته نو سهیل و ویل: یا محمّد! ﷺ هغه صلحه چې زما او ستا په منځ کې وسوه؟ یعني: زما زوی به بیرته ما ته راکوې، حضرت عمر فاروق رضي الله عنه و ویل: یا رسولَ الله! مونږ خو تر اوسه صلحه نه ده لیکلې فقط شروع په سوې ده اوس څنګه کیږي؟ ابو جندل په لاس ورکول کیږي که یا؟ پر صلحه اتفاق سوی دی خو تر اوسه لیکل سوې نه ده، سهیل و ویل: آیا د خولې خبرې او اتفاق کفایت نه کوي؟ خامخا باید و لیکل سي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: هو د خولې اتفاق بس او کافي دی زوی دې درسره بوزه، ابو جندل خو په هیڅ نه دی خبر فقط مهاجر راغلی دی او اوس یې سُهیل چې د ده پلار دی کشوي غواړي چې د کفارو هغه لښکر ته یې ورولي کوم چې دلته نژدې پروت دی او دئ د صلحې د لیکلو دپاره بیرته راسي.

د ابو جندل هیڅ زړه ته نه لوېدل چې دئ دې بیرته د کفارو په لاس ورکول سي څکه دئ مهاجر راغلی دی او اوس دې یې بیرته کفار بیایې او څوک دې یې نه څني را وګرځوي؟ په تعجب کې سو او نارې وهي: یا معشرَ المسلمین! آیا بیرته کفارو ته بېول کېږم؟ هغه و ما ته زما په دین کې تکلیف را کوي ما خپل دین ته نه پرېږدي.

رسول الله ﷺ ورته و ویل: یا اباجندل! صبر وکړه او بدله یې د الله جل جلاله څخه و غواړه بېشکه چې الله جل جلاله به تا او ستا ضعیفه ملګرو لره د خلاصېدلو لار پیدا کړي، مونږ د قریشو سره صلحه کړې ده او پر دغه مو عهد ور سره کړی دی اوس مونږ په خپل عهد کې غدر نه سو کولای.

د ابو جندل بیا هم زړه ته نه لوېږي څنګه یې پرېږدي چې کفار یې بوزي؟ بیا یې نارې شروع کړې او ویل: ما دوی ته مه ور پرېږدی ما خپل دین ته نه پرېږدي، دلته نو مسلمانانو ژړل او وایي: دا څومره ذِلّت دی؟ څومره کښته والی او بې وسي ده؟ د مسلمانانو یو نفر په زور کشول کیږي بیرته کفارو ته ورکول کیږي او دوی ورته ګوري؟ د مسلمانانو نور هم درد او تکلیف زیات سو دننه په زړوکې سوځل کیږي، او دغه صلحه چې وسوه ډېره بده او د ذِلّت صلحه یې بلل، دا یې د ځانو دپاره ذِلّت باله

ketabton.com - The Digital Library

او په دې صلحه نه وه خوښ نو يې ژړل.

د مسلمانانو څخه حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ور ولاړ سو، سُهيل خپل زوی ابو جندل کشوي او حضرت عمر رضي الله عنه د ابو جندل څنګ يا بغل ته رهي دی خپله توره ابو جندل ته ور نژدې کړي او ورته وايي: يا ابا جندل! مشرکان نجس دي او د مشرک وينه داسي ده لکه د سپي، يعني: د مشرک وينه قيمت او اهميت نه لري او بيا توره ور نژدې کړي.

وروسته به حضرت عمرفاروق رضي الله عنه ويل: زما مقصد دا ؤ چي ابو جندل دغه توره واخلي او خپل پلار و وژني مګر ده دا کار و نه کړی، ابو جندل دا نه کړه خوښه چي خپل پلار و وژني که نه ده کولای سوای چي توره واخلي او سهيل و وژني او مسئول هم نه ؤ ځکه دئ د مسلمانانو په جماعت کي نه ؤ داخل.

دلته پوښتنه پيدا کيږي چي حضرت عمر رضي الله عنه ولي په خپله سهيل نه واژه چي ابو جندل رضي الله عنه يې د هغه د مرګ دپاره تشويقاوه او توره يې ور نژدې کول؟

جواب: ځکه حضرت عمر رضي الله عنه په خپله په صلحه کي داخل ؤ او ابو جندل رضي الله عنه د دې صلحي څخه دباندي دی هغه تر اوسه د مسلمانانو د قيادت او مشرۍ تابع نه دی نو ځکه فُقهاء وايي: کوم فرد چي د مسلمانانو په جماعت کي داخل نه وي هغه فرد هغه کارونه کولای سي چي د مسلمانانو جماعت يې نه سي کولای، هر څوک چي د يوه جماعت عضوه وګرځېدل هغه څوک خامخا د هغه جماعت په نظام او قوانينو مکلف دی، مګر کوم فرد چي په جَماعت کي نه وي داخل سوی، هغه فرد په هغو شيانو نه دِي مکلف چي هغه جماعت په مکلف وي، مقصد دا چي: دغسي فرد لکه ابو جندل د مسلمانانو په قوانينو، اتفاقيو او عهدو نه وي مکلف، نو ځکه ابوجندل کولای سوای چي سُهيل و وژني، مګر حضرت عمر فاروق رضي الله عنه چي د مسلمانانو د جماعت جُزء ؤ او د مسلمانانو په قوانينو او اتفاقيو مکلف ؤ نه سوای کولای چي سهيل و وژني. (دا يوه فقهي مسئله وه).

سهيل خپل زوی ابو جندل رضي الله عنه د کفارو تر لښکره ورساوه او بيرته د مسلمانانو د لښکر ځای ته راغلی او د صلحي هغه پاته حصه يا مادې يې وليکلې.

اوس نو قريش د مسلمانانو د بارېدلو انتظار کوي چي بيرته ولاړسي،

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ مسلمانان امر کړه چي د سر په خرولو سره له احرامه ځانونه حلال کړی او بیرته مدینې منورې ته درځی، حضرت عمر رضي الله عنه ولاړ سو او ویل: یا رسولَ الله! آیا تا موږ ته خبر نه ؤ راکړی چي موږ به کعبې شریفي ته ورځو او طواف به پر کوو؟

ځکه رسول الله ﷺ خوب لیدلی ؤ چي مسلمانان کعبې شریفي ته ورځي او طواف پر کوي او بیا سرونه خروي یا کوچني کوي او دغه خوب یې مسلمانانو ته ویلی ؤ، نو حضرت عمر رضي الله عنه دغه خوب و رسول الله ﷺ ته وریاد کړی او ویل: تا موږ ته خبر راکړی ؤ چي موږ به بیت الله ته ځو او طواف به پر کوو، رسول الله ﷺ و فرمایل: هو یا عمر! مګر ما درته ویلي وه چي سږکال به ورځو؟ حضرت عمر رضي الله عنه و ویل: یا! داسي دي نه وه را ته ویلي.

خیر مسلمانان په دغه صلحه ډیرخواشیني او ناراضه دي نو عمر رضي الله عنه غوښتل چي یو څه وکړي، اوس به په دغه باره کي هغه حدیث شریف درته را نقل کړم چي امام بخاري او امام مسلم یې روایتوي چي دغسي حدیث ته چي امام بخاري او امام مسلم دواړو په خپل صحیح کي رانقل کړی وي حدیث متفق علیه وایي، حدیث شریف داسي دی:

حضرت عمر رضي الله عنه وایي: و رسول الله ﷺ ته ورغلم او ما ورته و ویل:

یا رسولَ الله! آیا ته په حقه سره د الله جل جلاله نبي نه یې؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: بلکه یم.

عمر رضي الله عنه و ویل: آیا ته پر حق نه یې او زموږ دښمنان پر باطل نه دي؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: بلکه موږ پر حق یو او دوی پر باطل دي.

عمر رضي الله عنه و ویل: آیا زموږ وژل سوي کسان په جنت کي او د دوی وژل سوي کسان په اور کي نه دي؟

رسول الله ﷺ وفرمایل: بلکه دي.

عمر رضي الله عنه و ویل: نو موږ ولي په خپل دین کي دوی ته کښته کیږو؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: زه رسول الله یم د خپل رب نا فرماني نه کوم او هغه زما ناصر او مددګار دی.

حضرت عمر رضي الله عنه و ویل: آیا تا موږ ته نه وه ویلي چي موږ به بیت الله ته ورځو

ketabton.com - The Digital Library

او طواف به پر کوو؟

رسول الله ﷺ و فرمایل: هو، مګر ما درته ویلي وه چي ته به سږ کال ورځې؟
عمر رضي الله عنه و ویل: یا.

رسول الله ﷺ نور هم په تاکید سره و فرمایل: بېشکه چي ته به ورځې او طواف به پر کوې. (یعني: زما وینا حق ده خو وخت یې نه دی راغلی)

حضرت عمر رضي الله عنه لکه داسي جواب چي غواړي چي ډېر مطمئن سي نو ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه ته ورغلی او هغه پوښتني یې ځني وکړې چي د رسول الله ﷺ څخه یې کړي وې، ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه چي واقعاً صدّیق ؤ داسي جواب یې ورکړی چي حضرت عمر رضي الله عنه یې په چپ کړی او ویل: یا بن الخطاب! دا رسول الله دی د خپل رب نا فرماني نه کوي او الله جل جلاله یې هیڅکله نه ضایع کوي.

څه وخت نه ؤ تېر سوی چي سورة الفتح نازل سو، رسول الله ﷺ عمر رضي الله عنه ور وغوښتی او د سورة الفتح آیاتونه یې ورته تلاوت کړه، عمر رضي الله عنه و ویل: یا رسول الله! آیا دغه فتحه ده؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: هو، نو د عمر رضي الله عنه زړه خوشاله سو. [رواه: البخاري ومسلم]

اوس چي خبره خلاصه او فیصله سوه رسول الله ﷺ اصحاب کرام امر کړه چي هَديِ حلالي کړی، سرونه و خروی او احرام خلاص کړی، مګر د صحابهٔ کرامو څخه یو هم نه سو ولاړ، رسول الله ﷺ په تعجب کي سو څکه د اول وار دپاره مسلمانان د ده ﷺ نا فرماني کوي؟ رسول الله ﷺ امر کړه چي له احرامه ځانونه حلال کړی، یعني: د احرام د حالته ووزی مګر صحابهٔ کرام یو هم نه سو ولاړ، رسول الله ﷺ بیا د احرام په خلاصولو سره امر کړه بیا هم یو نه سو ولاړ، رسول الله ﷺ درېیم وار د سرو په خرولو او د احرام په خلاصولو امر کړه، بیا هم یو نه سو ولاړ.

رسول الله ﷺ دوی پرېښوول او خېمې ته ننوتی دا بېره ور سره ده چي د ده ﷺ پر اصحابو د الله جل جلاله قهر او عذاب نازل نه سي، څرنګه چي په دغه سفر کي ام سلمه رضي الله عنها د رسول الله ﷺ سره ملګرې وه و هغې ته یې و ویل: خلکو زما د امر اطاعت و نه کړی بېرېږم چي د الله جل جلاله قهر او عذاب به پر نازل سي.

ورونو! کله کله د ښځو سره داسي فکر او حل پیدا سي چي د نارینه سره هغه فکر

ketabton.com - The Digital Library

او حل نه وي موجود، ام سلمه رضي الله عنها د رسول الله ﷺ په جواب کې و ویل: یا رسولَ الله! ته ور ووزه او هیچا ته هیڅ مه وایه خپله هَدیه حلاله کړه او سر خرووتکی را وغواړه چې ستا سر در وخروي، کله چې ستا اصحاب تا وویني چې ځان دې له احرامه خلاص کړی دوی ته هم بیله ستا متابعته بل شئ نه پاته کیږي.

رسول الله ﷺ هم له خپلي خېمې را ووتی و هیچا ته یې هیڅ و نه ویل خپله هَدیه یې حلاله کړه او سرخرووتکی یې را وغوښتی، د ده ﷺ سر یې ور وخراوه، صحابهٔ کرامو چې ولیدل چې رسول الله ﷺ خپل سر وخراوه نو پوه سوه چې خبره خلاصه سوه عُمره نسته، دوی هم ولاړ سوه خپلي هَدیې یې حلالي کړې او د سرو په خرولو یې شروع وکړه.

ځیني د ځینو نورو سرونه ورخروي، مګر څرنګه چې ډیر خواشیني او په قهر کي وه د خرولو په وخت کي یې یو د بل سرونه ور زخمي کول، د سرو د خرولو څخه چې فارغه سوه رسول الله ﷺ ولیدل چې ځینو نفرو وریښتان کوچني کړي دي یعني: خرولي یې نه دي بلکه غڅي کړي یې دي نو رسول الله ﷺ و فرمایل: الله دي پر هغو کسانو ورحمیږي چې سرونه یې خرولي دي، صحابهٔ کرامو و ویل: او هغه چې غڅي کوي یې یا رسولَ الله!؟ رسول الله ﷺ بیا و فرمایل: الله دي پر هغو کسانو ورحمیږي چې سرونه خروي، صحابهٔ کرامو بیا و ویل: او هغه کسان چې غڅي کوي یې یا رسولَ الله!؟ دریبم وار بیا رسول الله ﷺ و فرمایل: الله دي پر هغو کسانو ورحمیږي چې سرونه خروي، اصحاب کرامو بیا و ویل: او هغه کسان چې غڅي کوي یې یا رسولَ الله!؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: هو! او پر هغو کسانو چې غڅي کوي یې، نو یې په غڅي کولو سره هم اجازه وکړه مګر د خرولو ثواب تر ډېر دی.

د دغي صلحي په باره کي د الله جل جلاله له طرفه سورةُ الفتح نازل سو الله عزوجل فرمایي:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ۝١﴾

یعني: بېشکه چې مونږ فتحه او بریٔ در کړی دی تا ته، ښکاره او روښانه بریٔ.

د حدیبیې صلحه که څه هم په ښکاره او د دباندي څخه د ذلّت او مغلوبیت صلحه معلومیږي، په اول او سطحي نظر د دغي صلحي د شرایطو څخه داسي معلومیږي چې

ketabton.com - The Digital Library

د صلحي ټولي مادې د قريشو په ګټه دي، لکه حضرت عمر فاروق او نور اصحاب کرام چي د دغي صلحي د ښکاره تورو په ليدلو ډېر ناراضه وه، دوی خيال کاوه چي د مسلمانانو د دغه (۱۴۰۰) سر قربانوونکي لښکر په مخ کي قريش او د هغو طرفداران هيڅ اهميت نه لري، دغه قسم مشکلات او مخالفتونه ولي په توره نه سي حل؟

مګر د رسول الله ﷺ نظر و هغو نتيجو ته متوجه ؤ چي د نورو د سترګو څخه پټې او نهامي وې او بل دا چي الله جل جلاله د ده ﷺ سينه د ډېرو سختو پيښو د تحمل او زغملو دپاره خلاصه کړې وه، د رسول الله ﷺ بې مثله توکّل او تحمّل، هغه د کفارو شرطونه ومنل او اصحاب کرامو ته به يې ويل: الله زما سره دی او ما نه ضائع کوي.

د حُديبيې صلحه ولي فتحه وبلل سوه؟ حتّى صحابهٔ کرامو به هم داسي پوښتني کولې چي يا رسولَ الله! آيا دا فتحه او برئ دی؟ رسول الله ﷺ به و فرمايل: هو، دا لوی برئ دی ځکه چي په دغه صلحه سره د قريشو لاسونه د مسلمانانو څخه منعه او وتړل سوه، په دغه صلحه سره مسلمانان و دعوت او خپلو نورو دښمنانو ته فارغه سوه چي دغه صلحه او دعوت ته فارغه کېدل د مکې مکرمې د فتحي سبب وګرځېدل.

د مسلمانو ښځو هجرت

د حديبيې ترصلحي وروسته پسله هغه چي رسول الله ﷺ مديني منورې ته ورسېدی د مکې مکرمې څخه مسلمانو ښځو و مديني منورې ته هجرت وکړی چي په هغو کي يوه هم ام کلثوم بنت عُقبه بن أبي معيط وه، عُقبه خو پېژنی؟ هغه لوی کافر چي د رسول الله ﷺ پر مبارکه شا يا ملا يې د سجدې په وخت کي د اوښ کُلمې ور کښېښوولې او د بدر په غزاء کي و وژل سو، د دغو ښځو مشرک اقرباء په دوی پسي ورغله ويل: دغه ښځي بايد د هغه عقد او عهد په سبب چي په حديبيه کي وسو بيرته مورِ ته را کول سي، رسول الله ﷺ دغه د دوی غوښتنه نه کړه قبوله ځکه په معاهده کي دغه ماده داسي ليکل سوې وه: (پر دې اتفاق وسو که زموږ څخه هر سړئ و تا ته درغلی که څه هم ستا پر دين وي بيرته به يې مورِ ته را کوې) په معاهده کي لفظ د (رَجُل) يعني: سړي ليکل سوی ؤ، نو په دغه ماده کي اساساً ښځي داخلي نه وې

ketabton.com - The Digital Library

او په دغه باره کې د الله جل جلاله دا قول هم نازل سو چې فرمایي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٖ فَٱمۡتَحِنُوهُنَّۖ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّۖ فَإِنۡ عَلِمۡتُمُوهُنَّ مُؤۡمِنَٰتٖ فَلَا تَرۡجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلۡكُفَّارِۖ لَا هُنَّ حِلّٞ لَّهُمۡ وَلَا هُمۡ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾. [الممتحنه: ۱۰]

یعني: اې مومنانو! کله چې تاسې ته مومني ښځې په هجرت سره راسي نو تاسې دوی امتحان کړی الله جل جلاله د دوی په ایمان ښه عالم دی، یعني: د زړو حال خو الله جل جلاله ته معلوم دی، مګر په ښکاره او ظاهره سره تاسې د هغو ښځو پوره تحقیق او معلومات کوی چې آیا دوی واقعاً هم د اسلام په سبب هجرت کړی دی؟ کومې دنیوي یا نفساني ګټې خو به یې په نظر کې نه وي نیولې؟ او که بیا تاسې په دې پوه سواست چې دوی مومناني دي بیا یې نو بیرته کفارو ته په لاس مه ورکوی نه دغه مومني ښځې هغو کفارو ته حلالې دي او نه هغه کافران دغو مومنو ښځو ته حلال دي.

رسول اللهﷺ په دغه دوه سببه مومني مهاجري ښځې بیرته د کفارو په لاس نه ورکولې ځکه یو خو دوی په هغه عهد او معاهده کې نه وې داخلې او بل د الله جل جلاله صریح حکم هم داسې ؤ او د دغه آیات شریف په آخر کې الله عزوجل فرمایي:

﴿وَلَا تُمۡسِكُواْ بِعِصَمِ ٱلۡكَوَافِرِ﴾ [الممتحنه: ۱۰]

او کافرانې ښځې په خپله نکاح کې مه ساتی، نو مسلمانانو هغه خپلې کافرې ښځې د دغه آیات شریف په حکم سره طلاقې کړې، حضرت عمر رضی الله عنه په دغه ورځ خپلې دوې مشرکې ښځې طلاقې کړې چې یوه یې معاویه په نکاح کړه او بله یې صفوان بن اُمیه په نکاح کړه.

د حدیبیې پر صلحه تبصره

اوس به د حدیبیې صلحه او د هغې صلحې مادې لږ څه وڅیړو یا په بل عبارت څه به پر وړغیږو: که موږ د حدیبیې صلحه او د هغې مادې په غور او دقت سره تر نظر و باسو او د هغې صلحې د مادو نتیجو ته متوجه سو بېله شکه دغه صلحه د مسلمانانو

ketabton.com - The Digital Library

دپاره لویه او عظیمه فتحه ده، ځکه تر دغه د مخه قریشو د مسلمانانو په وجود هیڅ اقرار او اعتراف نه کاوه بلکه د مشرکانو مقصد او هدف دا ؤ چې د مسلمانانو شان او شوکت، عزت او حیثیت ورک کړي او له منځه یې یوسي او د داسي ورځي په انتظار وه چي په هغه کي د مسلمانانو انتهاء او ختمېدل و ویني، قریش په خپل ټول قوت او طاقت د اسلامي دعوت او نورو خلکو په منځ کي حائل او دېوال ګرځېدل، قریشو هیڅ نه غوښتل چي د اسلامي دعوت خبري د خلکو تر غوږو پوري ورسیږي ځکه په جزیرةُ العرب کي دیني مشرتوب او دنیوي ریاست دوی ؤ، خو اوس د دوی له طرفه صلحي ته رجوع کول د مسلمانانو پر قوت اقرار او اعتراف دی او د دې معنٰی دا وه چي قریش اوس د مسلمانانو د مقابلې څخه عاجزه سوه او مسلمانان یې په رسمیت وپېژندل نو په دغه صلحه سره مسلمانانو استقلال حاصل کړی.

دا خو فقط د صلحي په متعلق خبري وې او اوس د صلحي مادو ته راسه: که مورږ د صلحي څلورمه ماده تر نظر و باسو چي هغه داسي وه:

۴- هرڅوک یا هره قبیله چي و غواړي چي په دغه عهد او اتفاق کي د محمّدﷺ او مسلمانانو په طرف کي داخل سي کولای سي او هر څوک یا هره قبیله چي وغواړي چي د قریشو په طرف کي داخل سي کولای سي.

د دې څخه داسي نتیجه را وزي چي قریشو هغه خپل دیني زعامت او دنیوي ریاست هېر کړی، اوس د دوی بل هیڅوک او بل هیڅ شئ مقصد نه دی بېله خپله ځانه، نور نو که ټول خلک او پاته ټوله جزیرةُ العرب په اسلام کي داخل سي دا و قریشو ته اهمیت نه لري او په دغه موضوع کي دوی په هیڅ قسم سره مداخله نه کوي حال دا چي دغه قریش هغه کسان دي: که به یو څوک د هر ځای او د هري قبیلې څخه چي به ؤ مسلمان سو دوی به هغه بندي کاوه او واهه او نن ورځ وایي:

مورږ په هیڅ کار نه لرو که ستا په طرف کي داخلیږي! داخل دي سي.

آیا دغه د قریشو ناکامي نه ده؟ او د مسلمانانو دپاره ښکاره فتحه نه ده؟

تاسي پوهېږی: هغه وینه بهوونکي او وژونکي جنګونه چي د مسلمانانو او د دوی د دښمنانو په منځ کي کېدل په هغو جنګو کي د مسلمانانو مقصد د مالو اخیستل او

ketabton.com - The Digital Library

د انسانانو وژل نه وه او نه مسلمانانو غوښته چې خپل دښمنان دي په زور سره مجبوره کړي چې اسلام ته داخل سي، بلکه د هغو جنګو څخه د مسلمانانو یواځنۍ هدف دا ؤ چې و خلکو ته دي په دین او عقیده کي پوره آزادي ورکول سي، که څوک غواړي چې مسلمان سي مسلمان دي سي او که څوک غواړي چې پرخپل کفر پاته سي پاته دي سي، لکه څرنګه چې الله جل جلاله د سورة الکهف په (۲۹) نمبر آیات کي فرمايي:

﴿فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ﴾ [الکهف: ۲۹]

ژباړه: که ستاسي څخه د چا خوښه او اراده وي چې د دغه قرآن او اسلام تصدیق وکړي او عمل په وکړي په وډي يې کړي او دا د ده دپاره خیر دی، او که د چا خوښه او اراده وي چې د هغه څخه انکار وکړي و دي يې کړي.

خو د خلکو او د دوی د ارادې په منځ کي به بل هیڅوک او بل هیڅ قوت مداخله نه کوي او اوس د دغي څلورمي مادې په اساس او نتیجه کي دغه مقصد د ټولو جزئیاتو سره حاصل سو چې ممکن دغه مقصد په ډیرو کامیابه جنګو هم لاس ته نه وای راغلی او مسلمانانو په دغه حُریت او آزادي سره د دعوت په لار کي لويه کامیابي لاس ته را وړه، تاسي پوهېږئ؟ چې د ټولو مسلمانانو شمېر تر دغه صلحي د مخه تر درو زرو نفرو نه زیاتېدی، خو د دوو کلو په جریان کي د مکې مکرمې په فتحه کي د مسلمانانو شمېر لس زره نفره ؤ.

او د صلحي دوهمه ماده چې داسي لیکل سوې وه:

۲- دغه د جنګ او دښمنۍ حالت چې د مسلمانانو او قریشو په منځ کي دی دا به د لسو کلو دپاره ختمیږي.

یعني: لس کاله به یو پر بل تعارض نه کیږي، دا په خپله د مسلمانانو د ښکاره کامیابۍ دوهم جزء سو، ځکه اول هم مسلمانانو په جنګ شروع نه ده کړې بلکه دغه جنګونه اول د قریشو له طرفه شروع سوه.

لکه څرنګه چې الله جل جلاله په سورة التوبه کي فرمايي:

﴿وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ [التوبة: ۱۳]

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: او دوی اول وار په جنګ شروع وکړه چې مسلمانان یې په مکه مکرمه کې آزارول، یا دا چې ستاسې د متعاهدینو سره (د خزاعه د قبیلې سره) یې جنګ وکړی.

مګر هو هغه د مسلمانانو عسکري دورې ټوله د دې دپاره وې چې قریش د هغه غفلته څخه را ویښ سي او د الله جل جلاله دلاري څخه د خلکو منعه کول پرېږدي او د مسلمانانو سره په مساوات او برابري ژوند وکړي، هره ډله د خپل هدف او مقصد دپاره مشغوله وي.

اوس چې د لسو کلو دپاره جنګ پرېښوول سو نو هغه د قریشو له طرفه د اسلامه څخه د خلکو منعه کول پای ته ورسېدل چې دا په خپله د هغه چا دپاره چې اول یې جنګ شروع کړی ؤ ناکامي، ضعف او شکست دی، او هرڅه چې د معاهدې اوله ماده ده چې هغه داسې وه:

۱- رسول اللهﷺ او مسلمانان به سږکال بېله دې څخه چې مکې مکرمې ته داخل سي بیرته به مدینې منورې ته ځي او بیا په را تلونکي کال کې د مسلمانانو حق دی چې د عمرې دپاره راسي او مکې مکرمې ته داخل سي.

دغه ماده د هغه څه دپاره انتهاء سوه چې قریشو مسلمانان د مسجد الحرام څخه منعه کول، چې دا په خپله د قریشو دپاره ناکامي ده، شږکاله کېږي چې مسلمانان د مسجد الحرام څخه منعه وه او اوس په دغه ماده کې د قریشو دپاره د زړه بنه کېدلو خبره دا ده چې مسلمانان یې فقط د یوه کال دپاره د مسجد الحرام څخه منعه کړل.

اوس نو قریشو د دغې صلحې په دروما دو کې مسلمانانو ته امتیاز ورکړی او د هغه په مقابل کې یې په یوه ماده کې چې درېیمه ماده وه د ځان دپاره امتیاز واخیستی چې هغه درېیمه ماده داسې وه:

۳- د قریشو څخه چې هر څوک د خپلو مشرانو بې اجازې مدینې منورې یا محمّدﷺ ته مهاجر ورسي، محمّدﷺ به هغه نفر بیرته قریشو ته ورکوي او که د قریشو څخه هرڅوک مرتد سو، د مدینې منورې څخه مکې مکرمې ته راغلی هغه نفر بیرته مسلمانانو ته نه ورکول کېږي.

مګر تاسې و دغه امتیاز ته وګورئ: دا یو پوچ او بې فایدې امتیاز دی، په دې

ketabton.com - The Digital Library

امتیاز کې داسې شئ نسته چې هغه دې مسلمانانو ته ضرر ورسوي، دا معلومه خبره ده: یو مسلمان ترڅو چې مسلمان وي هيڅکله د الله، د رسول الله او د اسلام له ښاره نه تښتي، مګر هغه وخت بيا تښتي چې په ظاهره او په زړه کې مرتد سي او که یو څوک په دغه اندازه مرتد سو بيا نو مسلمانان و هغه ته ضرورت هم نه لري او د دغسې چا د اسلامي ټولنې څخه وتل تر دې ښه او بهتر دي چې هلته په اسلامي ټولنه کې پاته وي او دا هغه مفهوم او مضمون دی چې رسول الله ﷺ و هغه ته اشاره کړې ده،

رسول الله ﷺ په هغه حدیث کې چې امام مسلم يې روايتوي فرمايي: هر هغه څوک چې زموږ څخه دوی ته ورسي هغه الله را څخه ليري کړی. [رواه: مسلم]

مګر: هر هغه څوک چې د اهل مکې څخه مسلمان سي که څه هم د دوی د هجرت لار مدينې منورې ته نه ده خلاصه يعني: د هغې صلحې په سبب مدينې منورې ته هجرت نه سي کولای خو د الله ﷻ مځکه پراخه ده.

آيا هغه وخت چې اهل مدينه د اسلامه څخه په هيڅ نه وه خبر د حبشې مځکه د مسلمانانو دپاره نه وه پراخه؟ او دا هغه مقصد دی چې رسول الله ﷺ په پاته حديث شريف کې اشاره ورته کړې ده او فرمايي:

که د دوی څخه موږ ته څوک راغله الله ﷻ به هغو لره د مشکله څخه د خلاصون لار پيدا کړي. [رواه: مسلم]

اوس نو دغه درېيمه ماده که څه هم په ښکاره د قريشو عزت پکښې ؤ خو په حقيقت کې د قريشو پر پرېشاني او وارخطايي دلالت کوي، د دوی د بت پرستی پر دين او د دوی پر ټولنه هغه د دوی ډېره بېره ښکاره کوي، لکه دوی چې دا حس کړې وه چې د دوی دين د نړېدلو په حالت کې دی نو ځکه موږ بايد خامخا د خپل دين د ساتنې دپاره دغسې اقدام وکړو.

مګر بالمقابل رسول الله ﷺ چې دغه ماده قبوله کړه:

(هر څوک چې د مسلمانانو څخه قريشو ته ور وتښتي، هغه دې بېرته مسلمانانو ته نه ورکول کيږي) دا د دې دليل دی چې رسول الله ﷺ د خپل دين او ټولنې پر اثبات او قوت پوره اعتماد درلودی او پر خپل دين د دغسې شرطو څخه نه بېرېدی،

ketabton.com - The Digital Library

دا د دغې صلحې د مادو حقيقت ؤ.

مګر هلته په ښکاره سره دوه شيه يا دوې پوښتنې وې چې د هغو په سبب په مسلمانانو کې تشويش او پرېشاني پيدا سوه.

لومړئ: مسلمانانو ته دا ثابته وه چې محمّد ﷺ رسول الله دی او دئ ﷺ پر حق دی او الله جل جلاله د ده د دين د لوړوالي وعده ورسره کړې ده، نو اوس څه پېښه ده چې د قريشو دغه شرطونه قبلوي؟ او په صلحه کې وهغو ته امتيازات ورکوي؟

دوهم: رسول الله ﷺ مسلمانانو ته ويلي وه چې موږ به بيت الله ته ورځو او طواف به پر کوو، نو اوس څه پېښه سوه چې نه هلته ورغلو او نه مو طواف پر وکړی؟

دغه دوه شيه په مسلمانانو کي د شک، وسوسې او بېځايه ګمانو سبب وګرځېدل او د مسلمانانو احساسات يې ور زخمي کول، تر داسي اندازې چې دغه غم او هَم د مسلمانانو پر فکرو غالبه سو او دې ته يې نه پرېښوول چې د صلحې د مادو په نتيجه کي صحي فکر وکړي او ښايي په مسلمانانو کي هغه څوک چې د دغه غم تر تاثير ډېر لاندي ؤ، هغه حضرت عمر بن الخطاب رضي الله عنه ؤ.

(اوس د دغو دوو تشويشي پوښتنو جواب ته متوجه سی)

اول: لکه څرنګه چې د مخه مو درته و ويل: حضرت عمر رضي الله عنه ؤ چې رسول الله ﷺ ته ورغلی او ويل: يا رسولَ الله! آيا موږ پرحق او دوی پر باطل نه دي؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: هو داسي ده او بيا ده و ويل: آيا زموږ وژل سوي کسان په جنت کي نه دي؟ او د دوی وژل سوي کسان په اورکي نه دي؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: هو داسي ده، نو عمر بن الخطاب رضي الله عنه و ويل: موږ ولي په خپل دين کي ورته کښته کيږو؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: يابن الخطاب! زه رسول الله يم او د خپل رب نافرماني نه کوم، هغه رب زما مرسته کوونکی دی او هيڅکله ما نه ضائع کوي.

دوهم: عمر رضي الله عنه و ويل: آيا تا موږ ته نه وه ويلي چې موږ به بيت الله ته ورځو او طواف به پر کوو؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: هو ما درته ويلي وه مګر ما درته و ويل: چې سږکال؟ عمر رضي الله عنه ويل: يا! دا دي نه وه را ته ويلي، نو رسول الله ﷺ ورته و ويل: ته ورتلونکی يې او طواف به هم پر وکړې.

ketabton.com - The Digital Library

بیا هم حضرت عمر رضي الله عنه د هغه قهر او پرېشانۍ په حالت کې ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه ته ورغلی او هغه خبرې یې ورته وکړې چې رسول الله ﷺ ته یې کړې وې، ابوبکر الصدّیق رضي الله عنه هم هغه جوابونه ورته و ویل چې رسول الله ﷺ ورته ویلي وه، خو دغه یوه خبره یې پر زیاته کړه: یا عمر! تر مرګه پورې د رسول الله ﷺ پر رضاء ورسره ځه، په والله هغه پر حق دی، او بیا د سورةُ الفتح دغه آیات نازل سو:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ۝﴾

رسول الله ﷺ عمر رضي الله عنه را وغوښتی او دغه آیات یې ورته تلاوت کړی، عمر رضي الله عنه و ویل: یا رسولَ الله! آیا دغه فتحه ده؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: هو، نو د عمر رضي الله عنه زړه خوشاله سو او ولاړی، بیا نو عمر رضي الله عنه پر دغه خپلو کړو خبرو ډېر پښېمانه ؤ، عمر رضي الله عنه وایي: د دغو خبرو په سبب مې ډېر ښه کارونه کول، د هغې ورځې د خبرو له بیرې خیراتونه ورکوم، روژې نیسم، نفلي لمنځونه کوم، مریان آزادوم، دپاره د دې چې هغه زما دپاره خیرسي.

(د حدیبیې د صلحې په آخر کې به د ابو بصیر رضي الله عنه قصه درته بیان کړم ځکه هغه قصه هم په دغه صلحه پورې تعلق لري)

کله چې رسول الله ﷺ د حدیبیې څخه مدینې منورې ته ورسېدی په دغو شپو کې په مکه مکرمه کې یوه مسلمان سړي د هغو کفارو څخه چې ده ته یې عذابونه ورکول ځان خلاص کړی چې دغه سړئ ابو بصیر رضي الله عنه ؤ (*ابو بصیر د ثقیف د قبیلې څخه ؤ او د قریشو حلیف ؤ، دئ مسلمان او په مکه مکرمه کې اوسېدی*) نو ابو بصیر د مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته مهاجر ورغلی، دغه ټوله لاریې پیاده و وهل خو د قریشو دوه نفره تر شا په ښې وه غواړي چې بیرته یې بوزي، مګر ابو بصیر مدینې منورې ته ځنې ورسېدی او مسجد نبوي ته ورننوتی ویل: یا رسولَ الله! مهاجر درته راغلی یم.

سمدستي هغه دوه نفره کفار چې په ده پسې وه پښې را ورسېدل او ویل: یا محمّد! ﷺ هغه عهد او وعده چې زموږ او ستاسي په منځ کې ده؟ لکه څرنګه چې د صلحې په مادو کې راغلي دي دئ به بیرته موږ ته راکوې، رسول الله ﷺ و فرمایل: هو! واخلی بو یې زی، هغو ابوبصیر کش کړی او بیرته یې رهي کړی، ابو بصیر نارې

ketabton.com - The Digital Library

وهي چي څنګه مي کفارو ته په لاس ورکوی؟ ما دغه تولي لار پر پښو و وهل او هجرت مي را وکړی او تاسي مي بیرته ور تسلیموی؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: یا ابا بصیر! قریبه ده چي الله جل جلاله به تا او ستا ملګرو ته د نجات لار پیدا کړي، ابو بصیر مجبوره سو د هغو دوو نفرو سره رهي سو، مدینې منورې ته نژدې د ذوالحُلیفه سره چي اوس آبار علي ورته ویل کیږي هغه دوه نفره کښېنستل چي ځانونه هوسا کړي او څه هغه خرما وخوري چي د دوی سره ورسره وه، بندي یې هم ور سره دی، ابو بصیر هغه یوه نفر ته وایي: فلانیه! په والله دغه ستا توره ډېره ښه را معلومیږي، هغه ویل: هو والله دا ډیره ښه توره ده او ما څو واره امتحان کړې هم ده، ابو بصیر و ویل: ته یې را ښکاره کړه چي زه یې وګورم، په خبرو خبرو کي ابو بصیر وکولای سوای چي د هغه څخه توره واخلي او هغه په و وژني، دا بل په ځغستاسو، هغه ځغلي ابو بصیر توره په لاس په پسې دی، هغه خپل مرګ په ستر ګوویني، خو اوس چیري ولاړ سي تولي دښت دی؟

خو هغه نژدې ځای مدینه منوره وه، نو یې د مدینې منورې پر طرف مخ ونیوی، مشرک ځغلي ابو بصیر توره په لاس ترشا په پسې دی هغه ځغلي دئ یې نه پسي پرېږدي، د ډېر تېز ځغستلو څخه یې دوړي ولاړېږي، دوړه په پسې ده، کله چي کافر مدینې منورې ته ورسېدی مخامخ پر مسجد ور رهي دی او په مسجد ور ننوتی، ابو بصیر تر شا په پسې دی، رسول الله ﷺ چي دغه مشرک په دوړو سپیره ولیدی او سا په اوږو شړي ویل: دې سړي مرګ لیدلی دی، خو سړي ناري کړه: والله زما ملګری و وژل سو او اوس ما هم وژني.

ابو بصیر چي مسجد ته ور داخل سو ویل: یا رسولَ الله! الله جل جلاله ستا ذمه خلاصه کړه تا زه ور تسلیم کړم او هغه عهد چه ستا او د دوی په منځ کي ؤ په هغه دي وفاء وکړه او تا بیرته زه و دوی ته ور ولېږلم، هغه چي پر تا وه هغه دي وکړه اوس ته په ما کارنه لرې الله جل جلاله زه له دویه خلاص کړم، رسول الله ﷺ و فرمایل: هو! ما په لاس ورکړې او تا ځان خلاص کړی، هغه مشرک و ویل: یا محمّد! ﷺ بیرته یې را تسلیم کړه لکه څرنګه چي مو وعده سره کړې ده، رسول الله ﷺ و فرمایل: ما دا کار وکړی خو ستاسي څخه بیرته ولاړی ما خپله ذمه خلاصه کړه، کافر بې جوابه سو او ابو بصیر یې پرېښاوه.

ketabton.com - The Digital Library

بیا نو ابو بصیر و ویل: یا رسولَ الله! پرې مي ږده چي په مدینه منوره کي واوسېږم، رسول الله ﷺ ویل: یا، که په مدینه کي و اوسېدې معنٰی: ما هغه خپل عهد مات کړی، ابو بصیر ویل: نو مي پرېږده چي هر چیري زما خوښه وي هلته ولاړ سم، رسول الله ﷺ و فرمایل: زما ستا سره کار نسته هر چیري چي ځې ولاړسه ته آزاد یې او زما تر امر نه یې لاندي، ځکه ابو بصیر د مسلمانانو په جماعت کي نه ؤ داخل او د هغو تر قیادت او مشری نه ؤ لاندي، ابو بصیر د مسجده څخه ووتی او توره ور سره ده.

رسول الله ﷺ یوه خبره وکړه چي ابو بصیر واورېدل او په خلکو کي هم نشر سوه، هغه دا چي رسول الله ﷺ و فرمایل: افسوس دي وي ده لره که د ده سره نفر ور سره وای د جنګ اور یې بلاوه (دا اشاره وه چي یا ابا بصیر! د کفارو و تکلیف ورکولو ته دوام ورکړه) ابو بصیر چي دغه خبره واورېدل نو مکې مکرمې ته نه ولاړی بلکه عیص ته ولاړی، عیص خو در معلوم دی چي یوه غرنۍ منطقه ده او په دغو غرو کي ونې او غارونه ډېر دي، نو ابو بصیر دغه عیص ته ولاړی او هلته ژوند کوي.

د ابو بصیر خبر و هغو مسلمانانو ته ورسېدی چي په مکه مکرمه کي وه او مدینې منورې ته یې هجرت نه سوای کولای نو اول هغه څوک چي مکه مکرمه یې پرېښوول او هجرت یې وکړی هغه ابو جندل ؤ، مګر ابوجندل هم مدینې منورې ته نه ولاړی ځکه دئ پوهېدی چي بیرته مي کفارو ته په لاس ورکوي، د مدینې منورې پر ځای عیص ته ولاړی، هغه عیص چي غرنۍ منطقه وه او غارونه پکښې وه، دغه دوه نفره دلته ژوند کوي، کله چي د قریشو قافلې تېرېدې پر هغو هم حملې کوي، هغه نور مسلمانان چي په مکه مکرمه کي وه او د هغې صلحې په سبب یې مدینې منورې ته هجرت نه سوای کولای هغو هم عیص ته هجرت وکړی، ټول نوي مهاجر مسلمانان د مدینې منورې پر ځای عیص ته ځي څو په عیص کي (۷۰) نفره مسلمانان سره یو ځای سوه، اوس نو په منظم ډول د قریشو پر قافلو حملې کوي.

قریشو و رسول الله ﷺ ته حال ولېږی ویل: یا محمّد! ﷺ هغه عهد چي زموږ او ستاسي په منځ کي دی څه سو؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: زه پر خپله وعده یم، قریشو ویل: ابو بصیر او د هغه ملګري څه کارونه کوي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: هغه ما

ketabton.com - The Digital Library

وتاسي ته در تسلیم کړی اوس په ما پوري تعلق نه لري، قریشو ویل: که موږ د هغه سره جنګ وکړو ته خو به مداخله نه کوې؟ رسول اللهﷺ و فرمایل: زه هیڅ کار نه درلرم ځکه زموږ او ستاسي په منځ کي هغه د صلحي عهد او اتفاق موجود دی.

قریشو عیص ته یو لښکر ولېږی چي د ابو بصیر او د هغه د ملګرو سره جنګ وکړي، خو ابو بصیر د هغو سره جنګ کولو ته هیڅ نه را و وتی غواړي چي هغه خپلو چلیکي حملو ته دوام ورکړي، جبهیي جنګ نه کوي، د قریشو لښکر ورغلی او ډېره موده یې په انتظار ورته تېره کړه خو څوک د دوی د جنګ دپاره نه را و وتی، د قریشو لښکر بیرته بې نتیجې مکې مکرمې ته ولاړی، مګر د قریشو هره قافله چي تیرېږي بیا هم ابو بصیرؓ حملې پر کوي، د قریشو قافلې بیا په خطر کي سوې او په فارغه زړه نه سي تېرېدلای.

اوس نو نور هغه کسان چي تر مدینې منورې او تر مکې مکرمې دباندي اسلام ته داخلېږي، یعني: یوازي قریش نه بلکه نور خلک هر څوک او هر چیري چي وي او اسلام ته داخل سي هغه فکر کوي چي زه ولي مدینې منورې ته ولاړسم چي تر هغه عهد او اتفاق چي رسول اللهﷺ د قریشو سره کړی دی لاندي سم، ولي عیص ته نه ځم او د ابو بصیرمرسته نه کوم؟ نو هغه نوي مسلمانان د دې پر ځای چي مدینې منورې ته ولاړ سي عیص ته ځي تر څو چي په عیص کي درې سوه نفره مسلمانان سره یو ځای سوه، پوره لښکر ځني جوړ سو، قریشو هر څه کوښښ وکړی چي دغه خطر له ځانه لیري کړي خو په وسه یې هیڅ نه سوه پوره.

اوس نو د ابو بصیر او هغو کسانو چي د ده سره دي د دوی د شجاعت او قوت په سبب د قریشو یوه قافله هم سالمه نه سي تېرېدلای، قریشو هغه د حدیبیې صلحه په دې سبب وکړه چي قافلې یې سالمې تیري سي مګر د دوی قافلې او تجارت بیا هم په خطر کي دي، چي په دې ډول سره رسول اللهﷺ هم صلحه وګټل او هم د قریشو قافلې تر هغه پخواني خطر لاندي دي سالمي نه سي تېرېدلای.

د ابو بصیر او د هغه د ملګرو قدرت ورځ په ورځ زیاتیږي، یوازي دا نه چي تجارتي قافلې پر قریشو بندي سوې بلکه د خوراکي شیانو قافلې هم پر بندي سوې، په خپله مکه مکرمه غذایي مواد نه لري او د دباندي څخه پر قطعه سوه، چي په نتیجه

ketabton.com - The Digital Library

کي په مکه مکرمه کي کاختي جوړه سوه او لوړه شروع سوه، قريش چي د دغه خطر د ليري کولو دپاره هرڅه کوښښ وکړي بې فايدې دی، نو قريشو د ابوسفيان په مشری يوه ډله مدينې منورې ته ولېږل او ويل: يا محمّد! ﷺ د الله روی مو در وړی دی رحم وکړه او هغه شرط چي موږ د حديبيې په صلحه کي ايښی ؤ هغه نه غواړو.

قريش کوم شرط نه غواړي؟ هغه شرط چي د هغه په سبب مسلمانان ډېر خواشيني او ناراضه وه، هغه شرط چي مسلمانانو د ځان دپاره ذلّت باله، دا هغه شرط ؤ چي ويل: (که د مکې مکرمې څخه کوم مسلمان درسي هغه به بيرته را کوې) اوس قريش وايي: دغه شرط موږ نه غواړو، هغه مهاجر خلک دي ستا سره وي چي صلحه و ساتل سي او قافلې تيري سي، رسول الله ﷺ د رحم او مهرباني په سبب تر دغه شرط تېرسو، دا هغه شرط ؤ چي مسلمانانو دکفارو په ګټه باله، مګر په حقيقت کي هغه شرط د مسلمانانو په ګټه ؤ، بيا نو رسول الله ﷺ و حضرت عمر رضی الله عنه ته و فرمايل: ته وې چي د دغي صلحي څخه ناراضه وې او تا ويل: دا زموږ په دين کي ذلّت او کښته والی دی، تا ويل: دغه صلحه دکفارو په ګټه او مصلحت ده، اوس څنګه سو؟ عمر رضی الله عنه و ويل: يا رسولَ الله! دا معلومه خبره ده چي ستا د فکر او نظر خير او برکت زما د فکر او نظر تر برکت ډير دی.

دغه د حديبيې صلحي دوه کاله دوام وکړی، که څه هم عهد د لسو کلو دپاره ؤ خو دوه کاله وروسته دغه عهد او اتفاق د هغه تجاوز په سبب چي د بنو بکر قبيلې د خزاعه پر قبيله وکړی لغوه او مات سو چي دغه واقعه به د مکې مکرمې د فتحې په قصه کي إن شاء الله تعالٰی په تفصيل سره درته بيان سي.

اوس چي په دغه صلحه سره د قريشو لاسونه و تړل سوه او پر مسلمانانو حملې نه سي کولای نو مسلمانانو ته دا موقع برابره سوه چي هغه دښمن ته متوجه سي کوم چي احزاب يا د خندق د غزاء دپاره يې کفار سره يو ځای کړي وه، د خندق د غزاء دپاره چا کفار سره را ټول کړه؟ د خيبر يهودو، دغه يهود وه چي احزاب او ډلي يې پر حرکت را وستلې، کله چي رسول الله ﷺ د دغي صلحي په واسطه قريش له ميدانه وايستل اوس کولای سي چي بېله مداخلې څخه د قريشو د يهودو سره مقابله وکړي

ketabton.com - The Digital Library

ځکه قریش د حدیبیې په صلحه د جنګ او تجاوز څخه وتړل سوه.

تردغه ځایه پورې د حدیبیې د صلحې واقعات بیان سوه او د صلحې نتیجه دا سوه چې رسول الله ﷺ خپله عمره پرېښوول او بیرته مدینې منورې ته ولاړی، مګر د عمرې په عوض او بدل کې یې د مسلمانانو دپاره صلحه او آرامي ور سره یو وړل چې د دغې صلحې په واسطه و اسلام او توحید ته د دعوت میدان پراخه او لوی سو، د اسلام مبلّغین او دعوت کوونکې په آزاد ډول سره هر ځای ته تلای سي او هر ځوک دعوتولای سي.

د الله جل جلاله له طرفه چې د دغې صلحې پر واقعې کومه تبصره نازله سوه هغه په سورةُ الفتح کې ده او د سورةُ الفتح په معنٰی تر هغو نه سو پوهېدلای چې د حدیبیې د صلحې قصه نه وي را معلومه، الله جل جلاله فرمایي:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ①﴾

بېشکه چې موږ تا ته فتحه او برئ درکړی دی ښکاره او معلومداره فتحه.

ډېر مفسرین وایي: کومه فتحه چې په دغه آیات شریف کې ذکر سوې ده هغه دغه د حدیبیې صلحه ده ځکه دغه ښغمې او قرارې چې د قریشو او مسلمانانو په منځ کې پېښه سوه نو مسلمانان د قریشو له طرفه د اسلام و دعوت او نشرولو ته فارغه سوه او اصلاً دینِ مبینِ اسلام داسې دین دی چې ځوک په خبرو او دلایلو نه سي پر غالبه کېدلای، هیچا د اسلام واقعې مقابله په دلائلو سره نه ده کړې او نه یې ځوک کولای سي بلکه د اسلام دښمنانو همېشه له زوره کار اخیستی دی، د اسلام دین په خپله غالبه دی، ځکه دغه دین د الله جل جلاله له طرفه دی.

اسلام داسې دین دی چې د انسان د خلقت او فطرت سره موافق او برابر دی، اسلام د عقل او منطقه سره برابر دی ځوک نه سي کولای چې د اسلام د دین په مقابل کې دې په عقل او منطق سره و دریږي، خو د اسلام او د خلکو په منځ کې دغه د قریشو پرله پسې حملې حاجز او دېوال وې، د قریشو دښمنې او بېځایه آوازې وې چې خلک یې مسلمانانو ته نه پرېښوول او مسلمانان یې خلکو ته نه پرېښوول، نو کله چې د مسلمانانو او قریشو په منځ کې دغه صلحه وسوه، د مسلمانانو او نورو خلکو

ketabton.com - The Digital Library

له منځه د قریشو له طرفه درول سوي پردې او دېوالونه ایسته سوه، دلته نو اسلام پر ټوله جزیرة العرب غالبه سو، د دې دپاره چي د اسلام د کامیابۍ دپاره د دغې صلحې نتیجه ښه را معلومه سي نو به یو څه د حساب عددونه تر نظر لاندي ونیسو:

په مکه مکرمه کي دیارلس کاله و اسلام ته دعوت وسو مګر د هغو کسانو شمېر چي اسلام ته داخل سوي وه د (۱۵۰) نفرو په شا وخوا کي ؤ، دا ټوله په دیارلس کلو کي چي تقریباً (۷۰) نفره مسلمانان په مکه مکرمه کي وه او (۸۰) نفره په حبشه کي وه، اوس نو بیا د حدیبیې تر صلحې پوري، د حدیبیې صلحه د هجرت په شپږم کال کي وه، یعني: د دعوت د شروع څخه (۱۹) کاله تېر سوي وه، نو دغه د حدیبیې په صلحه کي د رسول الله ﷺ سره څو نفره را و وتل؟ یو زر څلور یا پنځه سوه نفره، که څه هم مسلمانانو په مدینه منوره کي یو مستقل دولت جوړ کړی ؤ او حالت یې هم په ښه ډول سره پر مخ روان ؤ، مګر بیا هم موږ وینو چي د مسلمانانو شمېر ډیر لږ ؤ، فقط یو زر څلور سوه نفره ؤ او دا د هجرت شپږم کال ؤ، نوکه موږ وګورو چي د اسلام د شروع څخه د هجرت تر شپږم کاله پوري چي د دعوت (۱۹) کاله تېر سوي دي د هغو کسانو شمیر چي مسلمانان سوي دي یو زر څلور سوه نفره دی، که چیري بیا ښځي او ماشومان او ځیني هغه صحرايي عرب هم پر اضافه کړو نو به درې زره نفره سي، مګر هغه کسان چي د رسول الله ﷺ سره د مکې مکرمې په فتحه کي را وتلي وه څو نفره وه؟ د هغو شمېر لس زره نفره ؤ، فقط د حدیبیې تر صلحې دوه کاله وروسته، چي د دې څخه مقصد دا سو: چي د حدیبیې تر صلحې وروسته په دوو کلو کي د اسلام دپاره داسي کارونه وسوه چي په هغو تیرو سوو (۱۹) کلو کي نه وه سوي، نو تاسي و وایاست چي دغه صلحه فتحه ده که نه ده؟ ټولو غزاوو، ټولو سریو، ټولو جنګو د اسلام د نشرولو دپاره دغسي نتیجه نه وه ورکړې لکه د حدیبیې د صلحې نتیجه، نو ځکه الله جل جلاله دغه صلحه فتحه وبلل، الله عزوجل فرمايي:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ۝ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾.

بېشکه چي موږ تا ته فتحه او برئ درکړی دی، فتحه او برئ ښکاره او روښانه، دپاره د دې چي الله جل جلاله تا ته ستا پخوانۍ تیري سوي خطاوي او وروستنۍ خطاوي در وبخښي.

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ د ګناهو څخه پاک او معصوم دی، خو د آیات شریف څخه داسي مقصد اخیستلای سو چي د رسول الله ﷺ ټوله د مخنۍ او وروستنۍ کو تا هۍ کومي چي د ده ﷺ د لوړ مقام او لوړي مرتبې په سبب کو تا هي بلل کیږي هغه ټوله ورته مُعاف دي او الله ﷻ بل هیچا ته داسي معافي نه ده فرمایلې.

اوس نو د رسول الله ﷺ د لوړ او عالي شانه مقامه سره موږ و څه شي ته تقصیر او کوتاهي ویلای سو؟

جواب: مثلاً هلته دوه کاره دي چي یو ښه کار دی او بل ډیر ښه کار دی خو کله کله داسي پېښه سوې ده چي رسول الله ﷺ دي د هغه ډیر ښه پر ځای هغه ښه کار کړی وي، لکه د عبس په سورة کي چي د عبدالله بن مکتوم رضی الله عنه سره پیښه سوه، یا د بدر د بندیانو په واقعه کي د بندیانو د ایله کولو دپاره فدیه قبوله سوه (د *رسول الله ﷺ په شان کي نه خطا سته نه ګناه ځکه دیٔ ﷺ معصوم دی، الله ﷻ د هري خطا او ګناه څخه ساتلی دی*) نو الله ﷻ خپل حبیب محمد مصطفیٰ ﷺ ته تر دغسي کوتاهیو ورتېر دی او معافي یې ورته کړې ده. (بیرته د مبارکو آیاتو ترجمي ته راسه)

ورونو! مثال د ممنوعاتو څخه نه دی، لکه د دنیا پاچهان چي یوه فاتح او کامیابه جنرال ته په خصوصي ډول اعزاز او اکرام ورکوي، همدارنګه الله ﷻ خپل رسول محمّد مصطفیٰ ﷺ ته د دغي فتحي سره څلور امتیازه ورکړه.

لومړیٔ: دا چي د مخنۍ او وروستنۍ ټوله کو تا هۍ یې ور معاف کړې، دغه د معافولو جمله الله ﷻ بېله رسول الله ﷺ څخه بل هیچا ته نه ده فرمایلې، په احادیثو کي راغلي دي چي د دغه مبارک آیات تر نزول وروسته به رسول الله ﷺ په عبادت کولو کي دومره کوښښ کاوه چي د شپې ډیره حصه به یې په لمانځه تېرول تر داسي اندازې چي مبارکي پښې به یې وپړسېدې او وچاودې نو د لیدونکو زړونه به پر سوځل کېدل، صحابهٔ کرامو به پر عرض کړه (خاصتاً حضرت عائشه رضی الله عنها) چي یا رسولَ الله! ولي دومره تکلیفونه پر ځان تېروې؟ الله ﷻ خو ستا پخوانۍ او وروستنۍ ټوله خطاوي در بخښلي دي، رسول الله ﷺ به و فرمایل: «أَفَلاَ أَكُونُ عَبداً شَكُوراً» آیا شکر آداء کوونکی بنده نه سم؟ او دا معلومه خبره ده چي الله ﷻ دغسي زېری خپل

ketabton.com - The Digital Library

هغه بنده ته ورکوي چې هغه د دغه زيري په اورېدلو سره بې بيري او بې پروا نه سي، بلکه نوره يې هم د الله جل جلاله څخه بېره زياته سي.

مور و ويل چې الله جل جلاله ورسول الله ﷺ ته د دغي صلحي په مقابل کې څلورشيه ورکړه.

لومړئ - دا چې: د مخني او وروستني ټوله قصور او کوتاهي. يې ور معاف کړې.

دوهم - دا چې: ﴿وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ﴾

او د دې دپاره چې الله جل جلاله د مکې او نورو ښارو په فتحه کولو سره خپله مهرباني او نعمتونه پر تا پوره کړي.

درېيم - دا چې: ﴿وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ۝﴾

او الله جل جلاله تا ته سمه او صافه لار وښيي، الله جل جلاله به دي همېشه د هدايت او استقامت پر لار قائم لري.

څلورم - دا چې: ﴿وَيَنصُرَكَ ٱللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ۝﴾

او د دې دپاره چې الله جل جلاله ستا سره مرسته وکړي غالبه او قوي مرسته.

﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ﴾.

دغه الله هغه ذات دی چې سکون او اطمينان يې د مومنانو په زړو کي نازل کړی، دپاره د دې چې د دوی د ايمان سره ايمان ورزيات کړي.

يعني: سره د دې چې دغه صلحه د دوی له طبيعته مخالفه وه، خو د رسول الله ﷺ په حکم يې عمل وکړی د ضد کوونکو کافرانو سره يې ضد و نه کړی نو د دغه متابعت په برکت د دوی د ايمان درجې نوري هم زياتي سوې، دغو مسلمانانو د مخه د جهاد په بيعت سره دا ثابته کړه چې موږ د الله جل جلاله په لار کي د جنګ کولو او ځان قربانولو دپاره حاضر يو، چې دا يو قسم ايمان دی او بيا چې رسول الله ﷺ د مسلمانانو د جذباتو او احساساتو څخه مخالفه صلحه وکړه، دلته بيا د مسلمانانو بل قسم ايمان ښکاره سو چې د الله جل جلاله او رسول الله ﷺ د فيصلې په مقابل کي يې د تسليم او اطاعت غاړه کېښښول، چې دغه سکون او اطمينان هم د الله جل جلاله له طرفه د دوی په زړو کي واچول سو، بيا هم په سورة الفتح کي د دغي صلحي په باره کي

ketabton.com - The Digital Library

آیاتونه دوام لري تر څو چي الله جل جلاله په لسم نمبر آيات کي فرمايي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾.

ژباړه: بېشکه هغه کسان چي ستا سره بيعت کوي، هغه د الله جل جلاله سره بيعت کوي، د الله جل جلاله لاس د دوی پر لاسو سر بېره دی.

﴿فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [الفتح: ۱۰]

ژباړه: نو پس هر چا چه دغه بيعت مات کړی بېشکه چي دئ دغه بيعت پر خپل ځان ماتوي (يعني: ضرريې هم ده ته رسيږي) او هر هغه څوک چي پر هغه شي وفاء وکړي کوم چي د هغه عهد او وعده يې د الله جل جلاله سره کړې ده پس ډېر ژر به الله جل جلاله د دغه وفاء لوی اجر او ثواب ورکړي، چي هغه جنت او د الله جل جلاله ديدار يا ليدنه ده.

او بيا په وروستني آيات کي الله جل جلاله هغو کسانو ته اشاره کوي کوم چي د رسول الله ﷺ سره په دغه عمره کي نه وه را وتلي، کله چي رسول الله ﷺ دغه کسان د وتلو دپاره را وغوښتل، دوی و بېرېدل او د خپلو ځانو سره يې و ويل: څوک په دغه بد حال کي چي د مسلمانانو او کفارو په منځ کي دغه دښمني پرته ده وزي؟

موږ و قريشو ته ورسو او ځانونه ور تسليم کړو؟ دوی پر خپلو ځانو و بېرېدل او د رسول الله ﷺ سره نه و وتل، الله جل جلاله د هغو پاتو خلکو په باره کي فرمايي:

﴿سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا﴾

ژر دی چي هغه پاته سوي خلک چي د صحرايي عربو څخه دي تا ته و وايي: دا چي موږ ستا سره نه ولاړو! موږ زموږ مالو او زموږ کورنيو مشغوله کړو، يعني: تر شا مو څوک نه درلودل چي زموږ د مالو او زموږ د کورنيو پالنه وکړي، نو زموږ دپاره د الله جل جلاله څخه بخښنه وغواړه.

دغه خلک اصلاً هغه کسان وه چي دوی به په خپل منځ کي سره ويل: موږ د هغو خلکو وطن ته ورسو؟ چي هغه دلته مديني ته راغله او د رسول الله ﷺ اصحاب يې و وژل، تاسي ګوری چي دغه تللي خلک به يو هم ژوندئ را نه سي، ټول به هلته و وژل

ketabton.com - The Digital Library

سي، نو الله جل جلاله دغه د دوی د زړو پټ حال و رسول الله ﷺ ته د مخه تر هغه ور ښکاره کړی چي مديني منورې ته ورسيږي، ځکه دغه آياتونه د مخه تردې چي رسول الله ﷺ مديني منورې ته ورسيږي نازل سوه، په لار کي يې دا ور معلومه کړه چي تاسي به صحي او سالم مديني منورې ته ورسېږی او بيا به دغه پاته سوي خلک قسم قسم عذرونه وايي او بهانې به جوړوي، چي دغه ټول دروغ دي.

﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾

دغه پاته سوي منافقان به په خپلو ژبو سره هغه څه وايي چي د دوی په زړو کي نسته.

هوی په خپلو زړو کي پوهيږي چي زموږ دغه عذر بالکل غلط دی او دغه د بخښني غوښتل يې هم يوه ظاهري رياء ده دوی په زړه کي بخښنه نه غواړي، ځکه دوی دغه خپل پاته کېدل نه ګناه بولي او نه عقيده ورته لري او بيا رب عزوجل فرمايي:

﴿قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾﴾. [الفتح: ١١]

يعني: اې محمده! ﷺ دوی ته و وايه: څوک دی چي د الله جل جلاله له طرفه به د عذاب په ايسته کولو کي قدرت ولري؟ يعني: څوک دا قدرت لري چي د الله جل جلاله له طرفه دي يو شئ ستاسي څخه دفعه کړي؟ که الله جل جلاله ستاسي د ضرر او نقصان إراده و فرمايي، يا الله جل جلاله ستاسي د نفعې او فايدې إراده و فرمايي، هيڅوک د ده عزوجل و إرادې ته تغير نه سي ورکولای، يعني: بل هيڅوک نسته چي نفعه او ضرر دي د هغه په قدرت کي وي بلکه الله جل جلاله په ټولو هغو کارو چي تاسي يې کوی ښه خبردار دی.

او په را تلونکي آيات شريف کي الله جل جلاله هغه علت او سبب بيا نوي چي منافقان په هغه سبب د رسول الله ﷺ سره دغې عمرې ته نه و وتل، الله جل جلاله فرمايي:

﴿بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾﴾.

يعني: په رشتيا سره ستاسي د نه تګ سبب دغه نه دی چي دا تاسي په خوله سره

ketabton.com - The Digital Library

بهانې او عذرونه وایاست، بلکه تاسي ګمان کاوه چي بیا به هیڅکله رسول الله ﷺ او د ده ملګري مومنان خپلو کورو ته صحي او سالم را و نه ګرځي او اې منافقانو! دغه د مسلمانانو د تباهۍ ګمان ستاسي په زړو کي ښایسته ښوی دی او ګمان کړی ؤ تاسي بدګمان او تاسي یو هلاک سوی قوم یاست.

بیانو الله جل جلاله د دغه سورة په نورو آیاتو کي د خیبر و راتلونکي غزاء ته اشاره کوي، هغه غزاء چي تر اوسه پوري نه ده پېښه سوې.

د مدينې منورې
د ژوندد وهمه مرحله او نوې دوره

د حدیبیې صلحه د مسلمانانو په ژوندکي د نوي دورې شروع کېدل وه، ځکه د اسلام او مسلمانانو په دښمني کي هغه تر ټولو قوي قوت، هغه ډېر معاند او شدید قوت قریش وه او اوس چي دوی د جنګ له میدانه د أمن او صلحي میدان ته و وتل، نو د مثلث د اضلاعو څخه هغه قوي ضلعه ماته سوه، یا په بل عبارت د هغو درو قواوو څخه هغه قوي قوت مات سو، درې قوتونه څوک وه؟ قریش، غطفان او یهود، غطفان خو در معلوم دي: چي په نجد کي بت پرسته قبیلې دي، مګر څرنګه چي په جزیرةُ العرب کي قریش د بُت پرستۍ نمایندګان او رئیسان وه، د دوی په ګوښه کولو سره د نورو بُت پرستانو تُندي او تیزي پخه سوه، د پاته بت پرستانو د مسلمانانو سره د دښمنۍ حالت تر ډېري اندازې لږ او کم سو، نو ځکه پسله دغي صلحي څخه د غطفان د قبیلو له طرفه پر مسلمانانو کومه لویه او غټه حمله نه لیدل کیږي، که بیا هم دوی کوم جنګي اقدامات کړي وي هغه هم د یهودو په شیطانت او خطایستلو سره سوي دي.

مګر یهود: پسله هغه چي د مدينې منورې څخه وایستل سوه نو یې خیبر د خپلو دسیسو او خیانتو دپاره ځالګۍ وګرځاوه، د دوی شیطانانو هلته هګۍ اچولې او هلته یې چیچیان زېږول، د هغه ځایه څخه یې د فتنې اورونه بلول، هغه اعراب چي د مدينې منورې پر شا وخوا پراته وه هغه یې د مسلمانانو پر ضد لمسول او په خپله یهودو په دې امید شپې تېرولې چي کله به رسول الله ﷺ او مسلمانان ختم او فیصله کړي.

ketabton.com - The Digital Library

یا لږ تر لږه ډېر تاوان ور و رسوي، نو ځکه د حديبيې تر صلحې وروسته د رسول اللهﷺ اول اقدام دا ؤ چې د دغې ځالګۍ د منځه وړلو یا ورکولو دپاره په یوه فیصله کوونکي جنګ لاس پوري کړي.

مګر دغه مرحله چې د حديبيې تر صلحې وروسته شروع سوه و مسلمانانو ته یې د اسلامي دعوت د نشرولو او تبلیغولو دپاره مناسبه موقع او ښه فُرصه هم برابره کړه او په دغه وختو کي د مسلمانانو د دعوت او تبلیغ اړخ او نشاط تر جنګي او عسکري حرکتو زیات او ښکاره ؤ. نو ځکه دا به ښځایه نه وي چې دغه مرحله و دوو حصو ته و وېشو:

اول: د دعوت په لار کي هلي ځلي، د ملکي و پاچهانو او آمرانو ته د دعوت لیکونه.

دوهم: عسکري نشاط او حرکتونه.

خو څرنګه چې زموږ بحث د غزاوو او عسکري حرکتو په باره کي دوام درلودی نو زه به هم اول د عسکري حرکتو او فعالیتو بحث پسي پوره کړم، که څه هم په اسلام کي د دعوت موضوع تر عسکري حرکتو د مخه ده، حتّی مسلمانانو چې دغه ډېر تکالیف او دردونه زغمل، جنګو او خطروته یې ځانونه اچول، د هغو ټولو څخه مقصد او هدف دا ؤ چې دوی او د دوی دعوت سره پرېښوول سي.

نو په اسلام کي د ترتیب په اساس د دعوت مسئله تر جنګ د مخه ده.

د حديبيې تر صلحي وروسته عسکري حرکتونه

(د الغابه – یا د ذي قَرَد غزاء)

دغه غزاء په حقیقت کي د بني فزاره د قبیلې د یوې جنګي ټولۍ شړل دي چې پر مدینه منوره یې یوه چټکي حمله وکړه او دا هغه یواځنۍ غزاء ده چې رسول اللهﷺ د حديبيې ترصلحي وروسته او د خیبر تر غزاء د مخه کړې ده، امام بخاري رحمه الله وایي: دغه غزاء تر خیبر درې ورځي د مخه وه، مګر د سیرت او غزاوو ځیني علماء دغه غزاء د حديبيې تر صلحي د مخه بولي، خو د امام بخاري رحمه الله قول صحي دی.

د غزاء واقعه داسي وه: د کفارو څخه یو نفر چې خُزاره بن عُیینه بن حِصَن نومېدی او د غطفان د قبیلې څخه ؤ، دا خو درته معلومه ده چې د غطفان قبیله ډېره

ketabton.com - The Digital Library

لویه او قوي قبیله وه، خُزاره او د ده پلار د هغو کسانو څخه وه چې د خندق په غزاء کې یې د مسلمانانو پر ضد اشتراک هم کړی ؤ، کله چې خُزاره ولیدل چې د خندق تر غزاء وروسته مسلمانان ضعیفه سوي دي امید یې پیدا سو چې یو وار بیا پر مدینه منوره حمله وکړي او ویل په خپله پر مدینه به حمله نه کوو، بلکه د مدینې منورې پر اطرافو به حمله وکړو، نو (غابه) چې د مدینې منورې څخه لږ دباندي یوه منطقه ده او هلته د مدینې منورې د خلکو کښتونه او باغونه وه، څرنګه چې په دغه ځای کې ډیري وُني موجودي وې نو یې غابه ورته ویل (غابه) یعني: ځنګل.

په دغه ځای کې د رسول الله ﷺ یا بیت المال د شیدو اوښاني هم ساتل کېدې، نو دغه خُزاره چې د عُیینه بن حِصَن زوی ؤ پر دغه غابه حمله وکړه. (عُیینه بن حِصن زموږ په را تلونکي بحث کې ډیر ذکر کیږي، نو به یې څه معرفي کړم) عُیینه د غطفان د قبیلې مشر او رئیس ؤ، ډیر بیعقل سړئ ؤ، رسول الله ﷺ (أحمق مُطاع) بللی دی یعني: هغه بیعقل چې إطاعت یې کیږي او امر یې چلیږي، عُیینه د عقل، فکر او تدبیر خاوند نه ؤ مګر بیا هم د غطفان د قبیلې مشر ؤ هر حکم چې به یې وکړی د ده قبیلې عملي کاوه، لس زره نفره لښکر یې درلودی.

نو خُزاره د دغه عُیینه زوی پر غابه حمله وکړه، هغه د بیت المال د اوښانو ساتونکی چې د ابوذر ﷺ زوی ؤ هغه یې شهید کړی د هغه ښځه او اوښان یې ور سره بوتله او بیرته ولاړ، فقط په دغه لږ شي یې کفایت وکړی، کوم باغوانان چې هلته موجود وه او دغه حال یې ولیدی ډیر ژر د مدینې منورې پر طرف ته رهي سوه، خو اول هغه څوک چې د مسلمانانو د جنګیالیو څخه په مخه ورغلی هغه سلمه بن الأکوع ﷺ ؤ، سلمه بن الأکوع ﷺ هغه څوک دی چې رسول الله ﷺ د ده په باره کې فرمايي: « هُوَ خَيرُ رِجَالاتنا » یعني: دئ زموږ د پیاده لښکر هغه تر ټولو ښه او بهترین نفر دی، بل داسې څوک نسته چې د ده په مثل سره دي پر پښو او پیاده جنګ کوي، د ده ﷺ په باره کې ویل کیږي چې تر آس چابک ؤ کله چې به یې د آسانو سره د ځغستا مسابقه کول، دئ ﷺ به تر د مخه کېدی او دغه چابکي یې په دغه غزاء کې هم معلومه سوه، دا د الله جل جلاله قدرت ؤ چې دغه تیزي او چابکي یې ور کړې وه.

ketabton.com - The Digital Library

کله چې دغه خبر و سلمه بن الأکوعؓ ته ورسېدی، دئ په خپله له هغه آسه څخه را کښته سو چې دئ او یو بل نفر پر سپاره وه او دغه آس د طلحه ؓ ؤ، هغه بل نفر ته یې و ویل: ته دغه آس و طلحه ته ور ورسوه او رسول اللهﷺ په دغه واقعه خبر کړه، په خپله سلمهؓ لوړ پر یوه غونډۍ و درېدی او د مدینې منورې پر طرف یې په ډېر لوړ آواز ناري کړه: وا صباحا، وا صباحا، وا صباحا چې دا د هغه وخت د خطر ناره وه او د مدینې منورې ډېرو خلکو واورېدل، په خپله سلمه ؓ پیاده او پر پښو په ځزاره او د هغه په ملګرو پسې رهي سو که څه هم دئؓ پیاده ؤ بیا هم په هغو پسې ور ورسېدی او هغه نفر یې په غشو ویشتل، په دغه وخت کې هغه سړئ چې سلمه ؓ لېږلی ؤ هغه هم و رسول اللهﷺ ته ورغلی او هغه یې په حال خبر کړی، رسول اللهﷺ رغ وکړی کومک! کومک!

خلک د رسول اللهﷺ و طرف ته په را ټولېدلو شروع سوه، رسول اللهﷺ ډېر ژر د سپرو یوه کوچنۍ ډله جوړه کړه چې مشر یې سعد بن زیدؓ ؤ او دغه ټولۍ یې امر کړه چې تاسي د مخه درځئ موږ به ځانونه آماده کړو او در پسې یو، اوس خو حمله د غطفان له طرفه وه او غطفان ډېره لویه او قوي قبیله ده او مسلمانان د هغو پر طرف ورځي نو لازمه ده چې پوره تیاري او آمادګي ونیسي، خو د مسلمانانو هغه اوله کوچنۍ ډله په کفارو پسې رهي سوه، اوس نو هلته په کفارو پسې چې اول نفر ور ورسېدی هغه یوازې سلمه ؓ دی او بیا دغه د سپرو کوچنۍ ډله په پسې ده چې مشر یې سعد بن زید ؓ دی او بیا رسول اللهﷺ او هغه کسان په پسې دي چې ځانونه یې آماده کړي وه چې ټوله (۷۰۰) نفره وه او د غطفان د لښکر پر طرف ور رهي دي، البته د دغو اوو سوو نفرو برابرېدل څه وخت په بر کې ونیوی او بیا یې حرکت وکړی.

لکه د مخه چې مو درته و ویل سلمه ؓ هلته په مشرکانو پسې ور رسېدلی ؤ او هغه یې په غشو ویشتل، هغو چې به مخ ورته را واړاوه چې پر ده حمله وکړي ده ؓ به ځني وځغستل او هغه نه سوای پسې رسېدلای، هغه چې به رهي سوه دئ به بیا په پسې سو او په غشو به یې ویشتل، کفار چې مخ پر را واړوي دئ ځني ځغلي، دغه معامله روانه ده چې هغه رهي سي دئ په پسې وي په غشو یې ولي، چې هغه مخ پر را واړوي دئ ځني ځغلي.

ketabton.com - The Digital Library

اصلاً د سلمه رضی الله عنه مقصد دا دی چې دوی مشغوله کړي او وې ځنډوي، دئ غواړي چې هغه نور مسلمانان را ورسيږي او واقعاً يې هم کفار وځنډول تر څو چې کفار د يوه غره په تنګي ننوتل، سلمه رضی الله عنه وايي: زه تر دوی لوړ وختلم او پر دوی مي ډبري را ګېلولې زه دغسي په پسې يم ترڅو چې د بيت المال د اوښانو څخه يې يو يو اوښ پرېښاوه، بيا هم زه په پسې يم او په غشو يې ولم ترڅو چې تر ديرشو زياتې چپني او دېرش نېزې يې وغورځولې، غواړي چې ځانونه سپک کړي او هر هغه شئ چې به يې وغورځاوه ما به پر هغه ډبري کېښوولې چې رسول الله ﷺ او د ده ملګري پوه سي.

اوس کفار هم پوه سوه چې دغه سړئ غواړي چې موږ وځنډوي او تر شا لښکر په پسې دی، نو يې څه وکړه؟ خُزاره د خپلو درو نفرو ملګرو سره و سلمه رضی الله عنه ته ورپاته سو چې دئ منعه کړي او هغو نورو نفرو ته يې وويل: تاسي خپل تګ کوی او مخ پر غطفان درځی.

اوس نو دغه څلور نفره کفار د سلمه رضی الله عنه د منعه کولو دپاره پاته سوه او دئ رضی الله عنه يې په هغه خپله طريقه سره مشغولوي څو د مسلمانانو د سپرو هغه اوله ډله را ورسېدل، د مسلمانانو اول نفر أخرم رضی الله عنه ؤ او تر شا ابو قتاده رضی الله عنه په پسې ؤ او تر هغه وروسته مقداد بن الاسود رضی الله عنه ؤ، د أخرم رضی الله عنه څخه تلوار وسو هغه نورو ملګرو ته يې و نه کتل پر دغو څلورو نفرو يې حمله وکړه، څرنګه چې دئ يو ؤ او هغه څلور نو أخرم رضی الله عنه شهيد و وژل سو، وروسته ابو قتاده رضی الله عنه پر هغه کافر حمله وکړه او هغه يې و وژی چې دغه کافر حبيب بن عُيينه د خُزاره ورور ؤ، کله چې حبيب و وژل سو هغه نور درې نفره وتښتېدل.

د هغه وخت په جنګو کي دا عادت ؤ چي چا به څوک و وژی د وژل سوي سړي سامان به د هغه قاتل اخيستی او دغه سامان ته سَلبه ويل کېده، نو اوس چې کار د تلوار دی ابو قتاده رضی الله عنه دومره وخت نه لري چې د وژل سوي نفر سامان واخلي نو يې څه وکړه؟ ابو قتاده رضی الله عنه خپل پټو يا چپنه پر دغه وژل سوي سړي واچول چې دا د دې علامه وه چې دغه سړئ ما وژلی دی، او دئ په هغه نورو نفرو پسي رهي سو.

وروسته عُکاشه بن حصن رضی الله عنه وکولای سوای چې د کفارو په ځينو نفرو پسي ور ورسيږي، ځکه هلته دوه نفره وه چې د کفارو تر شا پاته وه او د پاته کېدلو سبب يې دا ؤ چې پلار او زوی دواړه پر يوه اوښ سپاره وه، نو دوه نفره پر يوه اوښ معلومه خبره ده

ketabton.com - The Digital Library

چې د نورو تر شا پاته کېږي، عُکاشه رضي الله عنه دغو دوو نفرو ته ور ورسېدی او د نېزې واری يې پر وکړی، يوه نېزه يې تر دواړو وايستل، نېزه د يوه په شا ننوتل او د هغه بل تر نس را ووتل، دواړه يې په يوه نېزه وپېيل او په يوه وار د اوښه را ولوېدل.

په دغه وخت کې چې د مسلمانانو د سپرو اوله ټولۍ په کفارو پسې ده، رسول الله ﷺ او ملګري يې هغه ځای ته را ورسېدل کوم چې هلته حبيب بن عُيينه وژل سوی ؤ، صحابهٔ کرامو وليدل چې يو انسان وژل سوی دی او د ابو قتاده کالئ پر پروت دی، ځينو مسلمانانو وويل: ﴿انا لله وانا اليه راجعون﴾ ابو قتاده ووژل سو، ځکه ښکاره خبره ده: وژل سوی انسان پروت دی او د ابو قتاده لباس دی مګر رسول الله ﷺ و فرمايل: يا! داسې نه ده بلکه دغه نفر د ابو قتاده له طرفه وژل سوی دی ورسی وې ګوری، بېله دې شخه چې رسول الله ﷺ ېې و وينې دا خبره يې وکړه، کله چې يې سړئ لڅ کړی رشتيا هم هغه حبيب بن عُيينه کافر ؤ او ابو قتاده رضي الله عنه وژلی ؤ، کفارو د دغه تيښتې په حال کې ډېرې هغه اوښانې چې ور سره رهې کړې يې وې پرېښوولې او مسلمانان په پسې دې ترڅو چې رسول الله ﷺ او اصحابو يې د ذي قَرَد د اوبو سره واړول. نو ځکه دغې غزاء ته د ذي قَرَد غزاء هم ويل کيږي.

سلمه بن الأکوع رضي الله عنه و رسول الله ﷺ ته ورغلی ويل: يا رسولَ الله! سل نفره را سره کړه د دوی به سرونه ور پرې کړم او هغه پاته اوښانې به هم ځني را ولم، رسول الله ﷺ و فرمايل: هغه اوس په غطفان کې شيدې چښې، يعنې: ته نه سې پسې رسېدلای هغه اوس په خپلو کورو کې دي او دا هم مشکله ده چې د دوی قبيلې ته پسې ورسو، ځکه دغه (۷۰۰) نفره په تلوار را ووتل او د لوی جنګ دپاره آمادګې نه لرې چې هغه جنګ دې هم د غطفان د لسو زرو نفرو سره وې.

رسول الله ﷺ او مسلمانانو په دغه ذي قَرَدَه کې يوه ورځ او يوه شپه تېره کړه او بيا يې امر وکړی چې بيرته درځی، په دغه ورځ رسول الله ﷺ و فرمايل:

« خَيرُ فُرسَاننا اليوم ابو قتاده، وَخَيرُ رِجَالَتنا سلمه »

يعنې: نن ورځ زموږ د سپرو بهتر او ښه نفر ابو قتاده دی او د پياده ښه نفر مو سلمه دی.

سلمه رضي الله عنه وايي: رسول الله ﷺ ما ته په غنيمتو کې دوې حصې را کړې، هم يې

ketabton.com - The Digital Library

د پیاده حصه را کړه هم یې د سپاره او بیا رسول الله ﷺ مدینې منورې ته د بیرته را تګ په وخت کې پر خپله اوښه ور سره سپور کړم.

هغه د مسلمانانو ښځه چې کفارو ور سره بېولې وه، کله چې شپه سوه وې کولای سوای چې په پټه د هغو اوښانو طرف ته ورسي کوم چې کفارو ور سره بېولي وه چې په هغو اوښانو کې د رسول الله ﷺ یوه اوښه هم وه، دغې ښځې هغه اوښه چوکه کړه او پر سپره سوه مګر اوس لار نه ده ور معلومه چې بیرته مدینې منورې ته ولاړه سي، دا غواړي چې د کفارو څخه وتښتي مګر د غطفان څخه تر مدینې منورې پوري ډیره لار ده او ور معلومه هم نه ده اوس په حیرت کې ده چې څه وکړي؟ په آخر کې یې الله جل جلاله ته دعاء او زاري وکړې ویل: یارب! ته مي پر سمه لار برابره کړې، اوښه یې ولاړه کړه او هغه رهي سوه، بېله دې څخه چې ښځه یې یوې او بلې خوا ته برابره کړي اوښه یې خپل سر ته پرېښوول او دا یې هم پرځان نذر کړه: که زه الله جل جلاله مدینې منورې ته ورسولم زه به دغه اوښه د الله جل جلاله د رضاء دپاره حلالوم، اوښه رهي ده څو آخر مدینې منورې ته د ښځې سره ورسېدل، ښځه یې د کفارو له شره خلاصه کړه، ښځې هم پر دغه صحي سالم رسېدلو د الله جل جلاله حمد و وایه، ښځه و رسول الله ﷺ ته ورغله او خپله قصه یې ور ته وکړه او ویل: یا رسولَ الله! ما پر ځان نذر ایښی ؤ که زه الله جل جلاله خلاصه کړم زه به دغه اوښه د الله جل جلاله د رضاء دپاره حلالوم. رسول الله ﷺ و فرمایل: سبحان الله! ډیر بد مکافات او بدله دي ور کړه، هغې خلاصه کړې او ته یې حلالوې؟ دا وفاء ده؟ په عوض د دې چې یو احسان ور سره وکړې څکه ته یې خلاصه کړې ته یې حلالوې؟ او بل دا چې دغه اوښه ستا ملک نه دی ته څنګه هغه شئ نذر ایږدې چې ستا ملک نه وي؟ او ته یې مالکه نه یې.

نو هر هغه شئ چې څوک یې مالک نه وي او هغه شئ نذر کښېږدي دا نذر باطل دی. (دا هم یوه فقهي مسئله وه)

د دغې غزاء څخه دا معلومه سوه چې ځینو صحرایي عربو تر اوسه پوري دا جرئت او دلاوري درلودل چې پر مسلمانانو حمله وکړي، سره د دې چې د مسلمانانو حال نسبت و پخوا ته ډیر فرق کړی دی اوس د مسلمانانو قوت او طاقت ډېر سوی

ketabton.com - The Digital Library

دی خو بیا هم د ځینو کفارو د حملو څخه نه وه په امان.

د خیبر د غزاء سبب

د هجرت د اوم کال د محرم په میاشت کې د خیبر غزاء پېښه سوه (خیبر) یوه منطقه ده چې څو قلاوي پکښې وې او ډېر زراعت یې درلودی، دغه ځای د مدینې منورې په شمال کې واقع دی او تقریباً (۷۰) میله د مدینې منورې څخه لیري دی.

کله چې رسول الله ﷺ په هغو درو دښمنو ډلو کې چې قریش، یهود او غطفان وه، د هغه تر ټولو قوي او معاندي ډلې څخه د حدیبیې د صلحې په واسطه فارغه او پوره په امان سو، نو یې دا إراده وکړه چې د هغو پاتو دوو ډلو سره چې یهود او غطفان دي خپل حسابونه پاک او تصفیه کړي، دا هم د دې دپاره چې په منطقه کې پوره أمن او صلحه راسي او مسلمانان د هغه پرله پسې خونړیو جګړو څخه د الٰهي رسالت و تبلیغ ته فارغه سي، ځرنګه چې خیبر د دسیسو او مؤامرو ځالګې وه، د عسکري حرکتو او د جنګو د راپارولو معدن ؤ نو دا وړ او مناسبه وه چې د مسلمانانو نظر تر هرڅه د مخه د خیبر و یهودو ته ورواوړي.

موږ باید دا هېر نه کړو چې د خیبر یهود هغه کسان دي چې د مسلمانانو پر ضد یې د کفارو ډلې سره را ټولې کړي وې، د خیبر یهود هغه کسان دي چې د بني قریظه یهود یې و غدر او خیانت ته تشویق کړه او بیا یې د مدینې منورې د منافقانو، د غطفان د قبیلو او اعرابو سره د مسلمانانو پر ضد ارتباطات او اتصالات درلودل، پر دې ټولو سربېره دوی په خپله د مسلمانانو د جنګ دپاره ځانونه آماده کول او اسلحې یې برابرولې، په دغو کارو سره د خیبر یهودو مسلمانان په پرله پسې تکالیفو او مشکلاتو کې اچولي وه حتّی دوی هغه کسان دي چې د رسول الله ﷺ د وژلو دپاره یې نقشه جوړه کړې وه.

د یهودو د دغو کارو په مقابل کې مسلمانان مجبوره سوه چې د دغه دسیسه جوړوونکو د مشرانو لکه سلام بن أبي الحُقیق، أسَیر بن زرام، کعب بن الأشرف او داسي نورو د وژلو دپاره ډلې ولېږي، مګر د یهودو په مقابل کې د مسلمانانو واجب او لازمي وظیفه تر دغه هم زیاته او لویه وه څو مسلمانانو دغه لازمي وظیفه په دې سبب

ketabton.com - The Digital Library

ځنډوله چې هلته يو بل لوی او قوي، شرير او عنادي دښمن د دوی په مخ کې موجود ؤ چې هغه قريش وه، کله چې مسلمانان د حديبيې د صلحې په واسطه د هغه قوي دښمن د مواجهې او مخامخ کېدلو څخه فارغه سوه نو د دغه يهودي مجرمينو سره د محاسبې دپاره هوا صافه سوه او د دوی سره د حساب ورځ را نژدې سوه.

خيبر ته وتل

کله چې رسول اللهﷺ د خيبر د غزاء دپاره د لښکر په تيارولو امر وکړی نو دا يې هم ور سره اعلان کړه چې الله جل جلاله د خيبر د فتحه کولو وعده را سره کړې ده، نو هر چا ته دا معلومه سوه چې خيبر د الهي وعدې په سبب خامخا فتحه کيږي.

دا خو تاسې ته معلومه ده چې خيبر زراعتي مځکه وه او ډېر باغونه پکښې وه خلک يې هم مالداره وه مګر رسول اللهﷺ دا شرط کېښناوه چې د خيبر د فتحه کولو دپاره به فقط هغه نفر را سره ځي چې حديبيې ته را سره تللي وه کوم څوک چې حديبيې ته نه وه را سره تللي هغه نه غواړم او نه به را سره ځي، مګر اعراب او منافقانو چې واورېدل چې خيبر فتحه کيږي او د خيبر د فتحه کولو وعده يقيني وعده ده ځکه دا هر چا ته معلومه وه چې رسول اللهﷺ د هر کار په باره کې و فرمايي چې داسې کيږي هغه کار خامخا کېدونکی دی، نو دا چې دیﷺ فرمايي چې الله جل جلاله د خيبر د فتحه کولو وعده را سره کړې ده نو خيبر خامخا فتحه کېږي او رسول اللهﷺ بېله خيبره د بل هيڅ ځای په باره کې نه وه فرمايلي چې خامخا فتحه کيږي، نو دغه نور نفر يعني: اعراب او منافقان هم پوه سوه چې دغه وعده حق ده نو يې د غنيمتو طمعه پيدا سوه او رسول اللهﷺ ته يې و ويل: موږ پرېږده چې ستا سره ولاړ سو موږ غواړو چې د الله جل جلاله په لار کې جهاد وکړو خو رسول اللهﷺ و فرمايل: يا! بېله هغو کسانو چې په حديبيه کې را سره وه بل څوک به نه را سره ځي.

أعراب او منافقان ډيري زارۍ کوي او وايي: يا رسولَ الله! موږ په کارو مشغوله ؤ، موږ کورني مشکلات درلودل، ځيني کارونه او عذرونه را ته پېښ وه چې حديبيې ته نه ولاړو خو اوس د وتلو اجازه را ته وکړه موږ د الله جل جلاله په لار کې شهادت غواړو موږ

ketabton.com - The Digital Library

د جهاد له أجره او ثوابه مه محرومه کوه، کله چې دغو خلکو ډېرې زارۍ وکړې. نو رسول الله ﷺ و فرمايل: ښه ده د حديبيې د نفرو څخه که بل څوک غواړې چې زما سره خيبر ته ولاړ سي، ولاړ دې سي مګر هغو نفرو لره په غنيمتو کې حصه نسته. کوم څوک چې د جهاد أجر او ثوابونه غواړي، شهادت غواړي، را سره ولاړ دې سي مګر هو! په غنيمتو کې حصه نه لري نو هيڅوک نه ورسره ووتی، هغه د شهادت آرزوګاني څه سوې؟ هغه د جهاد شوق څه سو؟ ټولې د خولې خبرې وې، د منافقانو او ضعيف الإيمانه خلکو دغه حال الله جل جلاله په قرآن کريم کې تر دغه پېښې د مخه ښکاره کړی ؤ کوم چې د سورة الفتح په (۱۵) نمبر آيات او نورو آياتو کې فرمايي:

﴿ سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ۚ ﴾.

يعني: کله چې تاسي د خيبر و غنيمتو ته رهي سی چې دغه غنيمتونه واخلی، ژر ده چې هغه د حديبيې څخه پاته سوي خلک تاسي ته و وايي: موږ پرېږدی چې ستاسي سره ولاړ سو، دوی إراده لري چې د الله جل جلاله حکم بدل کړي.

﴿قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ﴾.

دوی ته و وايه: هيڅکله به تاسي زموږ متابعت او ملګرتيا و نه کړی، همدارنګه الله جل جلاله پخوا يا د مخه فرمايلي وه.

يعني: ستاسي د دغې غوښتنې په باره کې پخوا لا ما ته الله جل جلاله هدايت کړی ؤ چې تاسي په دې سفر کې هيڅکله زما سره نه سی تلای، که ولاړ سی نو د دې تګ معنٰی دا سوه: چې د الله جل جلاله په حکم کې تغير راغلی، حال دا چې د الله جل جلاله په احکامو کې هيڅکله تغير او تبديل نه راځي.

﴿فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ ﴾

نو بيا به دوی درته و وايي: تاسي زموږ سره حسد او عناد کوی.

يعني: دا د الله جل جلاله امر نه دی چې موږ به نه ځو بلکه تاسي نه غواړی چې موږ ته ګټه او فايده ورسيږي، تاسي غواړی چې د غنيمت مالونه يوازې تاسي ته پاته سي.

ketabton.com - The Digital Library

﴿بَلۡ كَانُواْ لَا يَفۡقَهُونَ إِلَّا قَلِيلٗا ﴾ [الفتح ۱۵]

داسي نه ده لکه دوی چي وايي، بلکه دوی په اسلام او د اسلام په دين نه پوهيږي مګر ډير لږ.

دغه ناپوهان په دې نه پوهيږي چي د مسلمانانو د زهد او تقوی مرتبه دومره لوړه ده چي دوی و دنيوي ګټو ته هيڅ نه ګوري، کله چي په مسلمانانو کي د مال او دنيا حرص نه وي موجود نو پر تاسي به ولي او د څه شي په سبب حسد کوي؟

الله ﷻ نور هم پسي فرمايي:

﴿قُل لِّلۡمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلۡأَعۡرَابِ سَتُدۡعَوۡنَ إِلَىٰ قَوۡمٍ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ تُقَٰتِلُونَهُمۡ أَوۡ يُسۡلِمُونَۖ فَإِن تُطِيعُواْ يُؤۡتِكُمُ ٱللَّهُ أَجۡرًا حَسَنٗاۖ﴾.

يعني: اې محمّده! ﷺ هغه پاته سوو خلکو ته چي د أعرابو څخه دي و وايه: ژر ده چي په وروسته کي به تاسي د يوه قوي او جنګي قوم جنګ ته را وبلل سی، يا به تاسي د هغو سره جنګ کوی يا به هغه قوم مسلمانيږي، نو که تاسي په هغه وخت کي د دغه بلونکي امر و منی او په جهاد کي مو ملګرتيا ور سره وکړه، الله ﷻ به تاسي ته ښه أجر او ثواب درکړي.

يعني: اې أعرابو! اوس خو دغه د خيبر غزاء ته نه سی تلای خو بيا په وروسته کي نور ډير جنګونه را تلونکي دي او د ډيرو سختو جنګي قومو سره د مسلمانانو جنګونه پېښيږي او دا جنګونه به تر هغو دوام لري ترڅو دغه قومونه د اسلام په دين مشرفه سي، يا د جزيې په ورکولو د اسلام تابع سي، نو که تاسي په رښتيا سره د جهاد محبت لری، هلته جهاد وکړی خپله توره او مړانه ښکاره کړی، چي الله ﷻ به ډير أجر او ثواب درکړي.

ورونو! دغه جنګي او قوي قومونه چي الله ﷻ په دغه آيات شريف کي ذکر کړي دي ډير قومونه مراد او مقصد دي چي مفسرينو د دغو قومو په تفسير کي د بنو حنيفه قبيله، چي د مسيلمة الكذاب قوم دی، هوازن يا ثقيف، چي د حُنين په غزاء کي مقابله ور سره وسوه، هغه مرتدان چي د ابوبکرالصِدّيق ؓ په خلافت کي سخت

ketabton.com - The Digital Library

جنګونه ورسره وسوه، یا د فارس، روم، خراسان، پښتون خوا او نور قومونه او قبیلې چې د خلفاء راشدینو په وختو کې سخت جنګونه ورسره سوي دي، ذکر کړي دي.

خاصتًا په کابل کې ډیر سخت جنګونه وسوه چې تر ډیري مو دې پوري اوږده سوه، پښتانه څو واره مغلوبه سوي او بیا به یاغیان سوه، د اصحاب کرامو لوی جنګي قهرمانان لکه حضرت تمیم او جبیر رضي الله عنهما هلته شهیدان سوه او د حضرت عثمان ذي النورین رضي الله عنه په خلافت کې کابل او ټول افغانستان د اسلام په مبارکه رڼا منور سو.

﴿وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ كَمَا تَوَلَّيۡتُم مِّن قَبۡلُ يُعَذِّبۡكُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ١٦﴾. [الفتح: ١٦]

او که په را تلونکو جنګو کې هم پاته سواست نه ولاړاست، لکه د مخه چې په حدیبیه کې پاته سواست نو الله جل جلاله به تاسي ته ډیر دردناکه عذاب درکړي.

اوبیا الله جل جلاله مومنانو ته خطاب کوي او ورته فرمایي:

﴿وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةٗ تَأۡخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمۡ هَٰذِهِۦ﴾.

الله جل جلاله ستاسي سره د ډیرو غنیمتو وعده کړې ده چې تاسي به يې اخلی او ژر يې دغه اوسني غنیمتونه درکړه چې دغه اوس يې په خیبر کې اخلی.

یعني: تر دي وروسته به نور ډیر غنیمتونه واخلی چې د هغو د جملې څخه یو هم دغه اوسنۍ د خیبر غنیمت دی چې تاسي به يې واخلی.

﴿وَكَفَّ أَيۡدِيَ ٱلنَّاسِ عَنكُمۡ﴾

او الله جل جلاله د خلکو لاسونه ستاسي څخه بند یا منعه کړه.

د ناس څخه دلته ډیر خلک او قومونه مقصد دي، اول: د قریشو لاسونه د مسلمانانو څخه د حدیبیې د صلحي په واسطه بند سوه، بل په خیبر کې د یهودو له طرفه مسلمانانو ته کوم خاص ضرر او تاوان و نه رسېدی او بل د مسلمانانو په نه موجودیت کې د هغو کورو او کورنیو ته چا د تجاوز او ضرر لاس و نه غځاوه.

﴿وَلِتَكُونَ ءَايَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ وَيَهۡدِيَكُمۡ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ٢٠﴾ [الفتح: ٢٠]

او دغه کار به د مومنانو دپاره د الله جل جلاله د قدرت نخښه او علامه سي، او الله جل جلاله بنیي تاسي ته مستقیمه او برابره لار.

ketabton.com - The Digital Library

يعني: مسلمانان دي و پوهيږي چې الله جل جلاله خومره قادر دی او د مسلمانانو درجه په الهي دربار کې خومره لوړه ده او وروستنۍ ټوله الهي وعدې هم دغه رنګه پوره کېدونکې دي او الله جل جلاله تا سي ته سمه لار در ښيي، چې هغه د الله جل جلاله پر وعدو يقين او اعتماد دی او په هر کار کې پر الله جل جلاله توکل دی.

﴿وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا﴾

ژباړه: او يو بل غنيمت او برئ هم سته چې اوس تاسي پر هغه نه ياست قادر، مګر په وروسته کې به په لاس درسي، په تحقيق الله جل جلاله پر هغه غنيمتو علمي احاطه کړې ده.

ځيني مفسرين دغه غنيمت چې مسلمانان اوس پر هغه نه دي قادر د مکې مکرمې فتحه بولي او ځوک وايي د (أخرىٰ) څخه مقصد د طائف فتحه ده، نو الله جل جلاله مسلمانانو ته د خيبر تر فتحې د مخه دغه زيري ورکړه چې اول يې د خيبر د فتحې زېرى ؤ او بيا د مکې مکرمې فتحه چې په هغه وخت کې په لاس نه درغله، تر دې وروسته به يې فتحه کړی، الله جل جلاله د مکې مکرمې د فتحه کولو وعده ور سره وکړه.

الله جل جلاله يو په بل پسې زيري ورکوي، بيا يې د حُنين زيرى ورکړی او دا خبر يې هم ورکړی چې يو کلی يا جنګ يا غنيمت سته، چې اوس پر هغه نه سی کامیابه کېدلای، چې هغه پسله حُنينه څخه طائف دی، په دغو مبارکو آياتو کې هغو ټولو واقعاتو ته اشاره ده کومې چې تر دې وروسته پېښيږي.

نور هم د سورةُ الفتح آياتونه په دغه باره کې دوام لري تر څو چه الله جل جلاله فرمايي: مسلمانانو دغه د حديبيې په وخت کې ولي مکه مکرمه په زور او جنګ سره نه کړه فتحه؟ د مکې مکرمې د مشرکانو سره يې ولې جنګ ونه کړی؟ الله جل جلاله فرمايي:

﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُ﴾

يعني: قريش هغه کسان دي چې کافران سوي دي او تاسي يې د مسجد الحرام څخه منعه کړاست او ستاسي قرباني يې منعه کړې، ستاسي (هَدي) په داسې حال کې چې بندي کړه سوي وې د دې څخه چې خپل د حلالېدلو ځای ته ورسيږي.

ketabton.com - The Digital Library

نو د کافرانو دغه کارونه خو ډېر بد کارونه وه باید جنګ ور سره سوی وای او مسلمانان په زور مکې مکرمې ته داخل سوي وای، مګر هلته یو بل علت موجود ؤ چي د هغه په سبب الله جل جلاله مسلمانانو ته د جنګ کولو اجازه ور نه کړه.

هغه سبب الله جل جلاله بیانوي او فرمايي:

﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَئُوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ﴾.

ژباړه: که چیري د مکې په کفارو کي څو نارینه مومنان او څو ښځي مومناني پټ نه وای چي تاسي د هغو په ایمان نه واست خبر.

یعني: هلته په مکه مکرمه کي ځیني داسي نارینه مسلمانان او مسلماني ښځي موجود وه چي تاسي د هغو په اسلام نه واست خبر، نو که تاسي جنګ کړی وای دا خطر موجود ؤ چي تاسي هغه مسلمانان هم په ناپوهي او بې خبرتیا کي وژلي وای او بیا به تاسي ته د هغو د وژلو په سبب ضرر او غم در رسېدلی وای، بل دا چي هلته داسي کسان هم موجود وه چي د هغو مسلمانېدل مقدر وه او هغه هم په دغه جنګ کي وژل کېدل او د لاسه وتل، نو ځکه الله جل جلاله جنګ معطله کړی او د جهاد حکم یې درنه کړی او د صلحي په دغه دوو کلو کي څومره خلک چي مسلمانېدل مسلمانان سوه، چا چه هجرت کاوه هغو هجرت وکړی، بیا نو د مکې مکرمې د فتحي دپاره د جنګ اجازه وسوه، چي د آیات شریف د دغي حصې:

﴿لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ﴾

ترجمه هم دا ده: چي الله جل جلاله په خپل رحمت کي هر هغه څوک چي إراده یې وفرمايي داخل کړي.

هغه کسان چي مسلمانیدل مسلمانان سوه، هغه چي هجرت یې کاوه هجرت یې وکړی، مقصد دا چي کفار او قریش د دغه عمل په سبب چي تاسي یې د مکې مکرمې د داخلیدلو او عمره کولو څخه منعه کړلاست او هَدي یې نه پرېښوولې چي پر هغه خپل ځای حلالي سوي وای، د دغه وړ او لائق وه چي جنګ ور سره وسي او مکه

ketabton.com - The Digital Library

مکرمه هم دغه اوس فتحه کړل سي، مګر څرنګه چې هلته داسي مسلمانان او مسلماني ښځي موجود دي چې تاسي يې په اسلام نه ياست خبر او هغه په دغه جنګ کي وژل کېږي نو الله ﷻ د جنګ کولو اجازه و نه فرمايل.

او بل هلته نور داسي خلک هم موجود وه چې اسلام يې په نصيب ؤ او په وروسته کي په اسلام مشرفه کېدل نو د مکې مکرمې فتحه دوه کاله د دې دپاره وځنډول سوه چې کوم چا چې هجرت کاوه هجرت يې وکړی او هغه څوک چې اسلام يې په نصيب کي ؤ هغه هم په دغه موده کي مسلمان سو او بيا نو په مکه مکرمه کي جنګ وسو او فتحه سوه او بيا الله ﷻ فرمايي:

﴿لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾﴾ [الفتح:٢٥]

که چېري دغه په مکه مکرمه کي پټ مسلمانان د کفارو څخه جلا سوي وای نو خامخا به مو د اهلِ مکې هغه کسان په ډېر دردناکه عذاب سره په عذاب کړي وای چې کافران سوي دي.

يعني: که چېري په مکه مکرمه کي مسلمانان او کافران سره جلا وای او تاسي پېژندلای، د کفارو سره ګډ وډ نه وای پراته، نو تاسي به ليدلي وای چې موږ کافرانو ته د مسلمانانو په لاس څومره خوږوونکې جزا ورکول. او بيا الله ﷻ فرمايي:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾.

يعني: کله چې هغو کسانو چې کافران سوي وه په خپلو زړو کي ضد او تعصب ګرځولی ؤ، داسي ضِد او تعصب چې د جاهليت ناپوهي وه، نو الله ﷻ پر خپل رسول او مومنانو سکون، اطمينان او آرامتيا نازل کړه.

وروڼو! تاسي ته خو د کفارو ضد او تعصب بيان سوه: چې ويل:

سږکال به عمره نه کوی.

که د مکې مکرمې څخه يو مسلمان مدينې منورې ته هجرت وکړي هغه به بېرته په لاس را کوی.

ketabton.com - The Digital Library

پرکال چې عمرې ته راسی په مکه مکرمه کې به تر درو ورځو زیات وخت نه تېروی او د ځان سره به اسلحه هم نه را وړی.
په صلحنامه کې به (بسم الله الرّحمٰن الرّحیم) نه لیکی.
د محمّد رسول الله پر ځای به یوازې محمّد بن عبدالله لیکی.
چې دا ټوله ضد، تعصب او د جاهلیت ناپوهي وه مګر رسول اللهﷺ دغه ټولې خبرې په سړه سینه سره و منلې، صحابهٔ کرام که څه هم په دغه صلحه نا خوښه وه خو بیا یې هم د رسول اللهﷺ اطاعت وکړی او په دغه فیصله یې زړونه مطمئن سوه، چې دا الهي سکون او اطمینان ؤ چې مسلمانانو ته ورکړه سوه، او د رسول اللهﷺ متابعت یې وکړی، نور هم الله جل جلاله فرمایي:

﴿ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾ ﴾. [الفتح: ٢٦]

ژباړه: او الله جل جلاله مسلمانانو لره د تقوٰی کلمه ټینګه او لازمه کړه، یعني: (د ادب خبرې) او دوی د تقوٰی وړ او لائق وه او د تقوٰی د کلمې اهل وه او الله جل جلاله پر هر شي ښه عالم دی.
کله چې د حدیبیې صلحه پای ته ورسېدل حالات آرام سوه او رسول اللهﷺ د خپل احرامه څخه ځان حلال کړی (لکه د مخه چې درته و ویل سوه) عمرﷺ ورغلی او ویل: یا رسولَ الله! په هغه خوب چې تا لیدلی ؤ زموږ سره دې وعده نه وه کړې چې مکې مکرمې ته به داخلیږو، طواف به کوو، سرونه به خرووو یا کوچني کوو؟
رسول اللهﷺ و فرمایل: یا عمر! آیا ما وعده در سره وکړه چې دغه عمره به په دغه کال کې پیښیږي؟ هو دا صحي ده چې ما ویل: مکې مکرمې ته به داخلیږو او عمره به کوو، مسلمانان به سرونه خروي یا کوچني کوي، مګر دامې نه وه درته ویلي چې دغه عمره به سږکال پیښیږي.
ورونو! حقیقتًا هم د رسول اللهﷺ خوب پر هغه قسم چې رسول اللهﷺ لیدلی ؤ پېښ او واقع سو، مسلمانانو عمره وکړه مګر د حدیبیې تر صلحې یو کال وروسته.

ketabton.com - The Digital Library

چې دغې عمرې ته (عمرة القضاء) ویل کېږي ځکه د هغه تیرې عمرې چې نه سوه آداء قضاء یې راوړل.

نو الله جل جلاله دغه د عمرې د خوب په باره کې هم په سورة الفتح کې فرمايي:

﴿ لَّقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ﴾.

ژباړه: خامخا الله جل جلاله په حقه او رشتیا سره خپل رسول ته د ده خوب ښوولی دی چې تاسې به خامخا مسجد الحرام ته په أمن او أمان سره داخل سی (إن شاء الله) په داسې حال کې چې ځوک به خپل سرونه خروي او ځوک به یې کوچني کوي او تاسې به له هیچا ځخه نه بېرېږی.

که ځیرې مسلمانانو په دغه کال د حدیبیې ځخه عمره کړې وای نو په بېره او تشویش کې به وای مګر په عمرة القضاء کې هیڅ بېره او تشویش نه وه په پوره امان او اطمینان سره مکې مکرمې ته داخل سوه او عمره یې آداء کړه او بیا الله جل جلاله فرمايي:

﴿ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا (٢٧) ﴾.

یعني: الله جل جلاله لره د دغې صلحې فایدې هغه چې تا سې نه په پوهېدلاست معلومې دي، نو یې مکې مکرمې ته تر داخلېدلو د مخه یوه فتحه او برئ نژدې وګرځول ځینې مفسرین د ﴿ فَتْحًا قَرِيبًا ﴾ مقصد خیبر بولي، یعني: د مکې مکرمې تر داخلېدلو د مخه یې بله نژدې فتحه درکړه چې خیبر دی او ځوک بیا وايي چې د ﴿فَتْحًا قَرِيبًا﴾ ځخه مقصد د مکې مکرمې فتحه ده، چې تر عمرة القضاء یو کال وروسته فتحه سوه، که ځه هم د رسول اللهﷺ او قریشو په منځ کې د صلحې موده لس کاله وه مګر الله جل جلاله دغه فتحه را نژدې کړه او د حدیبیې تر صلحې دوه کاله وروسته مکه مکرمه فتحه سوه، نو ځکه الله جل جلاله ﴿فَتْحًا قَرِيبًا﴾ وفرمایل.

تقریبًا د سورة الفتح ټول آیاتونه د حدیبیې د صلحې په واقعاتو پورې تعلق لري، نو کله چې د حدیبیې په صلحه پوه سو او د هغې صلحې په واقعاتو خبر سو او بیا په هغو واقعاتو خبر سو چې تر دغې صلحې وروسته پېښ سوي دي چې د خیبر فتحه ده،

ketabton.com - The Digital Library

عمرة القضاء ده او بیا د مکې مکرمې فتحه ده او بیا حُنین او طائف دي نو د سورة الفتح په مقصد او معنٰی هم پوهېدلای سو، ځکه چې دغو ټولو واقعاتو ته په سورة الفتح کې اشارې موجودې دي او د سورة الفتح آیاتونه د حدیبیې د صلحې په وخت کې نازل سوه، چې پر هغو واقعاتو چې اوس پیښې سوې یا تر دې وروسته پېښېږي الٰهي تبصره ده.

معافي غواړم ما د خیبر د غزاء قصه بیانول او د هغې قصې ترڅنګ مې د سورة الفتح ځینې هغه آیاتونه د ترجمې سره تلاوت کړه چې د حدیبیې په صلحه، د خیبر په غزاء او په نورو راتلونکو واقعاتو پورې یې تعلق درلودی چې په دې کار کې دوې مهمې فایدې پرتې وې.

لومړۍ: دا چې دا راته معلومه سي چې د سیرت النبي ﷺ معلومات د قرآن مجید د معنٰی د پوهېدلو سره څومره تعلق او ارتباط لري، که مور د سیرت النبي ﷺ معلومات و نه لرو یوازې دا نه چې د سورة الفتح په معنٰی نه پوهیږو بلکه د قرآن مجید د ډېرو آیاتو په ترجمه نه سو پوهېدلای.

دوهم: دا به ډېر ښه او په زړه پورې کار وي چې د سیرت النبي ﷺ تر څنګ د قرآن مجید د ځینو آیاتو په ترجمه او مقصد هم پوه سو.

هو! هلته ځیني کسان سته چې دا یې خوښه ده چې پرله پسې قصې واوري خو د هغو تر څنګ داسې د علم طلبوونکي هم سته چې دا یې خوښه ده چې د سیرت النبي ﷺ د اورېدلو او مطالعه کولو څخه اعظمي او هر اړخیزه فایده واخلي، نو ما د خپل بحث په جریان کې ټول ویونکي او اورېدونکي په نظر کې نیولي دي.

(اوس به بیرته خپلې قصې ته ولاړ سو)

مور مخ کې و ویل: رسول الله ﷺ و فرمایل: چې دئ ﷺ د خیبر د فتحه کولو إراده لري، د خیبر د فتحه کولو دپاره یو سبب دا ؤ: لکه څرنګه چې مور ولیدل چې رسول الله ﷺ د خندق تر غزاء وروسته هغو قبیلو ته جزاء ورکول چې د خندق په جنګ کې یې ګډون او اشتراک کړی ؤ او د دغه مقصد دپاره چې هرڅه سَرِیې لېږل سوي وې یا غزاوي پیښې سوي وې هغه مو د مخه درته بیان کړې، مګر هغه کسان

ketabton.com - The Digital Library

چي دغه ډلي يې سره يو ځاى کړي وې او په دغه موضوع کي د کفارو رهبران او مشران وه او د دغه خيانت رئيسان وه هغه څوک وه؟ هغه د بني النضير يهود وه، هغه يهود چي د مديني منورې څخه و شړل سوه او په خيبرکي سره يو ځاى سوه چي تر دغه وروسته خيبر د کفارو د مشورو مرکز وګرځېدى، نو په هم دغه سبب چي دغو خاينو يهودو ته هم جزاء ورکول سي د رسول الله ﷺ د خيبر د فتحه کولو إراده وه.

په دغه وخت کي د خيبر عمومي رئيسان او مشران دغه کسان وه: کنانه بن أبي الحُقيق او وروريې رُبَيّع بن أبي الحُقيق او د بني النضير سردار: سلام بن مشکم، خاصتًا کنانه بن أبي الحُقيق د خيبر پاچا بلل کېدى، د خيبر اوسېدونکي ټول يهود وه، هلته بېله يهودو بل قوم او بل څوک نه وه، اوس چي رسول الله ﷺ د خيبر و طرف ته رهي سو فقط هغه د حديبيې مسلمانان ور سره ملګري دي چي ټول(۱۴۰۰) نفره وه بېله پنځو نفرو څخه چي هغه هم ډېر شديد ناروغه وه او پر دوى د دغه پاته کېدلو په سبب کومه ملامتي نسته، ځکه الله جل جلاله د سورةُ الفتح په (۱۷) نمبرآيات کي فرمايي:

﴿لَّيۡسَ عَلَى ٱلۡأَعۡمَىٰ حَرَجٞ وَلَا عَلَى ٱلۡأَعۡرَجِ حَرَجٞ وَلَا عَلَى ٱلۡمَرِيضِ حَرَجٞۗ﴾.

ژباړه: پر ړانده، ګوډ او ناروغه د جهاد څخه د پاته کېدلو په سبب هيڅ ګناه او ملامتيا نسته ځکه جهاد پر دغو معذورو خلکو نه دى فرض، نو دغه کسان چي د ناروغۍ په سبب پاته سوه پر دوى ملامتيا نسته.

او رسول الله ﷺ بېله د حديبيې د خلکو څخه بل چا ته د وتلو اجازه ور نه کړه او که بيا چيري نور نفر ور سره ولاړ هم سي هغوته په غنيمتو کي حصه نه ورکول کيږي، نو د خيبر په فتحه کي د أعرابو او منافقانو څخه چا ګډون او اشتراک نه دى کړى.

د هجرت د اووم کال د محرم په مياشت کي رسول الله ﷺ د خيبر و طرف ته د حرکت إراده وکړه، د خيبر يهود چي د رسول الله ﷺ په دغه حرکت خبر سوه.

د خيبر يهود ولي او څنګه د رسول الله ﷺ په إراده خبر سوه؟

ځکه تر اوسه ځيني يهود په مدينه منوره کي پاته وه، تاسي ته معلومه ده کوم وخت چي د مسلمانانو او بني قينقاع د يهودو تر منځ هغه د ښځي د لڅولو او هغه مسلمان سړي د وژلو مسئله پېښه سوه او بيا رسول الله ﷺ دغه يهود و عبدالله بن أبیٔ

ketabton.com - The Digital Library

منافق ته ور پرېښوول، نو د بني قینقاع یهود ټوله د مدینې منورې څخه نه و وتل، بلکه یو شمېر نفر یې پاته سوه، هو! د بني النضیر یهود ټول و شړل سوه او د بني قریظه یهود ټول حلال کړل سوه، مګر د بني قینقاع یهود نه و وژل سوه نه وشړل سوه، خو د دوی ډیرو نفرو په خپله دا نه کړه خوښه چي په مدینه منوره کي پاته سي، نو کوم څوک چي تله هغه ولاړل، مګر ځیني نفر یې بیا هم په مدینه منوره کي پاته وه او بېله دوی څخه ځیني نور انفرادي یهود هم په مدینه منوره کي موجود وه، نو هغه یهود چي په مدینه منوره کي پاته وه په دې نه وه خوښ چي مسلمانان دي د خیبر پر یهودو حمله وکړي.

نو دغه پاته یهودو څوکاره وکړه، یو یې د مسلمانانو د ځنډولو إراده وکړه غواړي چي مسلمانان وځنډوي، بل یې دا آوازې اچولې چي خیبر نه فتحه کیږي او ټول مسلمانان به د خیبر د یهودو له طرفه حلال کړل سي، غواړي چي په دغو آوازو سره مسلمانان وبېروي، بل دا چي د دوی هر څومره په وسه پوره سي هغومره مسلمانان له دې جنګه څخه پاته کړي نو یې څه وکړه؟

د ځینو یهودو پر ځینو مسلمانانو پورونه باندي وه ځکه اصلاً یهود غنیان او مالداره وه، نو یې پر خپلو پوروړو مسلمانانو دا شرط کېښاوه ویل د مخه تر دې چي خیبر ته ووزی زموږ پورونه به راکوی او ترڅو چي زموږ پور را نه کړی خیبرته به نه ځی، په دغه بهانه یې مسلمانان ځنډول یا پاته کول.

د دغې جملې څخه یو یهودي ؤ چي ابو شحم ورته ویل کېده د مسلمانانو پر یوه نفر یې پور باندي ؤ چي دغه نفر عبدالله نومېدی، هغه هم فقط پنځه درهمه، یهودي و مسلمان ته وایي: ته به تر هغو نه وزې څو دغه زما پنځه درهمه رانه کړې، مسلمان ورته وایي: ته لږ صبر وکړه چي موږ مسلمانان خیبر ته ولاړ سو او خیبر فتحه کړو غنیمتونه راوړو بیا به ستا پور درکړم، یهودي ته یې نور هم زور ورکړی ویل: تاسي خیبر فتحه کوی؟ والله تاسي ټول په خیبر کي حلالېږی او وژل کېږی او بیا زه زما پور د چا څخه واخلم؟ نو زما پور به د مخه تردې را کوې چي خیبر ته ولاړ سې.

مسلمان وګرځېدی چي یو څوک مرسته ور سره وکړي او دغه پنځه درهمه ده ته ورکړي خو داسي څوک یې نه کړی پیدا چي دغه پنځه درهمه ولري او ده ته یې

ketabton.com - The Digital Library

ورکړي او يهودي ورته ټينګ دی چي زما پور به را کوې، نو عبدالله و رسول الله ﷺ ته شکايت وکړی چي يا رسولَ الله! ترڅو چي د دغه يهودي پنځه درهمه ور نه کړم د وتلو اجازه نه را کوي او په دې مي لا هم بېروي چي په خيبر کي لس زره جنګيالي نفر سته او تاسي به له هغه ځايه ژوندي رانه سی، رسول الله ﷺ و فرمايل: پور يې ورکړه، عبدالله هم ولاړی خپل کالي يې خرڅ کړه او د يهودي پور يې ورکړی او بيا دغه عبدالله ته د خيبر د غنيمتو په جمله کي يوه مينځه هم وررسېدل چي د دغه ابو شحم يهودي د اقرباوو څخه وه، نو عبدالله پسله خيبره څخه ابو شحم ته ورغلی او ويل: دغه ستا قريبه ده او زما سره مينځه ده نه يې رانيسې؟ هغه ويل: هو رانيسم يې، نو يې د هغه پور څو چنده مبلغ عبدالله ته ورکړی او هغه خپله قريبه يې رانيول.

مقصد دا چي يهودو کوښښ کاوه چي مسلمانان په هره طريقه سره چي وي له دغه جنګه او وتلو څخه معطله کړي او په زړو يې بيره هم ورننه باسي.

کله چي مسلمانانو د تګ دپاره ځانونه تيارول د مدينې منورې يهودو نيت وکړی چي د خيبر يهود خبر کړي چي رسول الله ﷺ پر تاسي حمله کوي تاسي هم د جنګ دپاره تيار سی، د دغه مقصد دپاره يې يو أعرابي يعني: صحرايي عرب چي د بني أشجع د قبيلې څخه ؤ خيبر ته ولېږی چي يهود په دغه حمله خبر کړي.

دغه رنګه عبدالله بن أبيّ رئيس المنافقين هم د خپلو ملګرو څخه يو نفر خيبر ته ولېږی چي يهود خبر کړي چي محمّد ﷺ ستاسي پر طرف ته در رهي سو، ويښ او بيداره اوسی او مه ځني بېرېږی ځکه ستاسي عدد او اسلحه ډېر دي او د محمّد ﷺ ملګري لږ او پاشلي کسان دي او اسلحه هم لږ ور سره ده، سبحان الله! دغه سړئ مسلمان دی او نوم يې هم عبدالله دی، يهودو ته د مسلمانانو جاسوسي کوي.

خو دا کارونه عجب نه دي، نن ورځ هم د دغه أبيّ د زوی پر قسم مسلمانان سته چي هغو يهودو او نصاراوو ته چي د اسلام او مسلمانانو دښمنان دی د څو ډالرو په مقابل کي د مسلمانانو جاسوسي کوي او د الله جلّ جلاله سخت عذابونه يې هېر کړي دي.

رسول الله ﷺ هم د معلوماتو دپاره شا وخوا نفر لېږل، هغو نفرو وکولای سوای چي هغه د يهودو لېږل سوی نفر ونيسي، مګر د عبدالله بن أبيّ لېږل سوی نفر ځني

ketabton.com - The Digital Library

ولاړی او یهودو ته یې خبر و رساوه چې مسلمانان ستاسي د حملې دپاره ځانونه تیاروي. (نو د یهودو د خبرېدلو سبب عبدالله بن اُبی منافق ؤ)

په پخوا کې د رسول الله ﷺ عادت ؤ چې د یوه ځای د حملې إراده به یې وه په ظاهره به یې د بل ځای نوم یاداوه، مثلاً که به یې د قریشو د حملې إراده وه اول به پر بل طرف رهي سو او بیا به پر قریشو را وګرځېدی چې دغه کار ته په عربي کې (توریه) ویل کېږي چې په جنګو کې دا کار جائز او روا دی، مګر د خیبر په باره کې یې هیڅ توریه و نه کړه، تر وتلو د مخه یې په صراحت سره ویل: موږ خیبر ته ځو او الله ﷻ د هغه د فتحه کولو وعده را سره کړې ده، د دې غزاء حال لڅ او ښکاره ؤ ځکه دلته د الله ﷻ له طرفه وعده وه چې تاسي خیبر فتحه کوی نو خود توریې ته هیڅ ضرورت نه ؤ.

هلته چې یهودو ته د مسلمانانو د حرکت خبر ورسېدی هغو هم د جنګ دپاره پوره آمادګي او تیاري ونیول مګر دا نه وه ورمعلومه چې مسلمانان کله راځي او څه وخت را رسیږي، نو خپلي قلاوي یې ټینګي کړې د خوړو او اوبو ذخیرې یې ونیولې، ښځي او ماشومان یې په هغه ټینګه او محفوظه قلا کې سره یو ځای کړل، په قلاوو کې یې شا وخوا جنګي نفر سره تقسیم او ځای پر ځای کړه، یهودو خپل ځانونه او کارونه ښه پر ترتیب برابر او منظم کړه، ځکه د مسلمانانو تر را تګ د مخه خبر ورته راغلی ؤ.

خو پر دغه سر بېره رسول الله ﷺ د دوی له طرفه مطمئن ؤ او د دوی په ترتیباتو یې پروا نه کېدل ځکه چې د الله ﷻ له طرفه د فتحي وعده واضحه او ښکاره وه، دا داسي جنګ ؤ چې تر پیښېدلو دمخه یې نتیجه معلومه وه نو د مسلمانانو پوره اطمینان ؤ چې خیبر فتحه کیږي، مسلمانان د الله ﷻ او رسول الله ﷺ پر وعده مطمئن او باوري وه.

هلته په خیبر کې د یهودو مشران سره را ټول سوه مشوره کوي چې د دغه را تلونکي خطر په مقابل کې باید څه وکړي؟ دوی سره یو ځای دي هر یو خپل فکر او نظر بیانوي، خو د دوی په نظریو کې اختلاف ؤ څوک وایي دننه په قلاوو کې پاته کیږو او قلاوي به وتړو، څوک وایي یا! لښکر به جوړ کړو او مخ ته به ور ووزو، تر قلاوو دباندي به جنګ ور سره وکړو، سلام بن مشکم و ویل: ښه خبره دا ده چې دباندي ور ووزو ځکه پر هر قوم چې دننه د دوی په کورو کې حمله وسي ذلیله کیږي او خوارېږي

ketabton.com - The Digital Library

ځرنګه چې اوس موږ تيار او منظم يو بايد مخ ته ور ووزو او د مدينې منورې پر طرف ور رهي سو او هلته جنګ ور سره وکړو، که چيري موږ و وژل سو بيا هم خيبر په قلاوو کي دی مالونه او اولادونه مو په خير دي او که موږ پر کاميابه سو غنيمتونه به ځني را وړو، مګر دا چي موږ دلې ورته ناست يو او د دوی د راتګ انتظار کوو دا زموږ دپاره ذلت دی، خو د سلام بن مشکم خبره چا نه کړه قبوله ځکه د وتلو څخه بېرېدل.

سلام بن مشکم ورته و ويل: تاسي چي زما خبره نه منی نو معلومه خبره ده چي نه عزم لری نه غيرت، ځکه د دفاع دپاره واقعي لار هجوم دی، موږ بايد د دوی د هجوم انتظار و نه کړو، بلکه موږ بايد حمله پر وکړو، مګر بيا هم د ده خبره چا و نه منل.

(بنه داخو يهود سوه) هلته د مسلمانانو حرکت د خيبر و طرف ته شروع سو (۱۴۰۰) نفره ټول سپاره دي پياده نفر پکښي نسته، اوس د مسلمانانو حالت هم ښه کېږي د مسلمانانو په دې لښکر کي (۲۰۰) نفره د آسانو سپاره وه او دا اول وار دی چي په مسلمانانو کي د آس د سپرو شمېر دوو سوو نفرو ته رسيږي.

د خيبر يهودو ته چي د مسلمانانو د آمادګی او تياری خبر ورسېدی سره د دې چي د خيبر يهود لس زره نفره وه مګر بيا يې هم زړونه د بيري ډک سوه، نو يې د خپلو مشرانو څخه يوه ډله ولېږل چي د أعرابو او نورو قبيلو څخه د رسول الله ﷺ او مسلمانانو د جنګ دپاره مرسته وغواړي، د يهودو دغه ډله دکنانه په مشری چي د يهودو پاچا بلل کېدی رهي سوه، اول د بني مُرّه قبيلې ته ورغله چي مشر يې حارث بن عوف المُري ؤ او دا هغه قبيله ده چي په خندق کي يې هم ګډون کړی ؤ، اوس يهود ورغله چي حارث بن عوف د دوی سره د خيبر په دفاع کي حصه واخلي او پر مسلمانانو حمله وکړي، مګر حارث بن عوف ورته و ويل: والله ما ته دا را معلومه سوه چي د محمّد ﷺ دين لوړېږي او د ده کاميابی يوه په بله پسې دي، نو زه نه غواړم چي د ده سره جنګ وکړم او دا يې نه کړه قبوله چي د خيبر په جنګ کي ګډون وکړي.

دغه ډله بيا غطفان ته رهي سوه چي د غطفان د مشر عُيينه بن حِصن سره وويني، هغه عُيينه چي د خندق په جنګ کي يې د څلورو زرو نفرو سره اشتراک کړی ؤ او د خندق په جنګ کي تقريبًا د کفارو نيم لښکر د دوی څخه جوړ سوی ؤ، عُيينه بن حِصن

ketabton.com - The Digital Library

چي رسول الله ﷺ (مُطاعِ أحمق) بللی دی بیعقل آمر او ناپوه سړئ ؤ، هیڅ فکر او هوښیاري يې نه درلودل، نظريات يې ټول غلط را وتل، په هره موضوع کي چي به يې مداخله وکړه په هغه کي به ناکامه ؤ، مګر بيا هم د قبيلې مشرؤ او خلکو يې اطاعت کاوه، هر امر چي به يې وکړی لس زره نفره به ورته ولاړ وه او چا پوښتنه هم نه ځني کول چي څه راکوې؟ او چيري مو بيايې؟

نو د يهودو ډله دغه احمقِ مُطاع ته ورغله او د مسلمانانو حال يې ورته و وايه چي پر خيبر حمله کوي، يو خو غطفان د خيبر د يهودو حُلفاء او متعاهدين وه او بل يهودو ورته و ويل: که موږ پر مسلمانانو غالبه سو د خيبر د يوه کال نيمي مېوې درکوو، عُيينه بن حصن ورته و ويل: زر نفره خو به دغه اوس ستاسي سره ملګري کړم او زه به نور څلور زره نفره تيار کړم او د هغو سره به در رهي سم، اوس يې د يهودو سره زر نفره ملګري کړه او دئ د نور لښکر په را ټولولو مشغول سو.

دا خبر بيا د بني مُرّه مشر حارث بن عوف ته و رسېدی، څرنګه چي حارث د عُيينه آشنای او ملګری ؤ نو ورته راغلی ويل يا عُيينه! د يهودو په ملګرتيا جنګ مه کوه.

ويل ولي؟ حارث ويل د محمّد ﷺ دين لوړ او غالبه سو جنګ مه ور سره کوه.

عُيينه ويل: پر موږ او يهودو نه سي غالبه کېدلای.

حارث بن عوف و ويل: يا عُيينه! د مخه تر دې چي د اسلام دين غالبه او په دغه اوسني ډول سره نشر سي، هغه وخت مي په دغه خپلو غوږو د سلام بن مشکم څخه چي د يهودو مشر دی واورېدل چي ويل يې: يهوذو لره دوه واره حلالېدل سته، يهود دوه واره حلاليږي او وژل کيږي، يو وار حلالېدل يې په مدينه منوره کي دي هغه چي پېښ سوه او موږ وليدل چي د بني قريظه يهود ټول حلال کړل سوه او ويل: بل حلالېدل يې په خيبر کي دي چي هغه دغه دي اوس پېښيږي، نو د يهودو سره په جنګ کي ګډون مه کوه.

عُيينه ويل: تا د سلام بن مشکم څخه واورېدل چي دغه يې و ويل؟

حارث ويل: هو! په دغه خپلو غوږو مي واورېدل.

عُيينه ويل: که سلام دغه خبره کړې وي نو بيا دئ په خپله ولي جنګ ور سره کوي؟

ketabton.com - The Digital Library

حارث وویل: هغه مجبوره دی هغه د قوم په سبب جنګیږي.

عُیینه وویل: زه هم د هغه ملګری یم.

عُیینه او بیعقلی ته یې وکوری: پسله دغو ټولو خبرو بیا هم ټینګ دی چې د یهودو په ملګرتیا د مسلمانانو سره وجنګیږي.

واقعًا هم دغه احمق مطاع د څلورو زرو نفرو په را ټولولو شروع وکړه، زر نفره خو یې د مخه د یهودو سره لیږلي وه چې اوس نو هلته د خیبر په قلاوو کې یوولس زره جنګي نفر موجود دي، لس زره په خپله یهود دي او زر نفره یې د غطفان څخه ور سره بوتله، دغه یوولس زره نفره بېله هغې مرستي او کومک څخه دي چې بیا په وروسته کې ورته راځي چې هغه هم څلور زره نفره دي او دلته رسول الله ﷺ د یو زر څلورو سوو نفرو مسلمانانو په ملګرتیا د خیبر د یهودو پر طرف رهي سو.

د خیبر د لارې واقعات

رسول الله ﷺ تر لښکر د مخه یوه ډله د عَباد بن بِشر رضی الله عنه په مشرۍ د کشف او معلوماتو دپاره ولېږل چې دغه نفر ټول د آسانو سپاره وه (چې په عربي کې فُرسان ورته وایي) او بیا رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه چې څوک مونږ خیبر ته د شمال له طرفه ور ولي؟ په خپله خیبر د مدینې منورې په شمال شرق کې واقع دی او مسلمانان د خیبر په جنوب غرب کې دي نو حمله باید د جنوب غرب له طرفه وسي، مګر یا! رسول الله ﷺ و فرمایل: غواړم چې د شمال له طرفه پر را سم، دا د دې دپاره چې یهود شام ته و نه تښتي ځکه که یهود شکست و خوري او و غواړي چې وتښتي نو چیرې ځي؟ شام ته ځي، رسول الله ﷺ غوښته چې دغه د شام د تیښتي لار پر بنده کړي، رسول الله ﷺ د مخه تر جنګ پوهېدی چې یهود ماتیږي نو یې غوښته چې ټول بندیان ونیسي او څوک و نه تښتي، د دغه مقصد دپاره رسول الله ﷺ و فرمایل: څوک مونږ د شمال له طرفه پر راولي؟ یوه د اصحاب کرامو داسي لار وروښوول چې د شمال له طرفه خیبر ته ورتله، رسول الله ﷺ د لښکره سره رهي دی او یو عجب امر یې وکړی ویل: هیڅوک باید تر لښکر د مخه نه سي، تر لښکر د مخه یې یو اورد صف یا

ketabton.com - The Digital Library

قطار رهي کړی او نور تر شا په پسې دي دغه صف برابر رهي دی هیڅوک تر صف نه دمخه کیږي او نه څوک ترصف د مخه ځي، څه موده وروسته رسول الله ﷺ ولیدل چي هلته مخ ته یو شئ معلومیږي او بریښي، رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه: هغه څه شي دی؟ که ګوري د مسلمانانو څخه یو نفر د مخه سوی دی او هغه زغره چي ده اغوستې وه بریښېدل، رسول الله ﷺ و فرمایل: دغه سړئ را ولی، سړئ چي یې را وستی هغه ابو عَبس ﷺ ؤ، رسول الله ﷺ ورته و ویل: آیا ما نه وه ویلي چي څوک به تر لښکر نه د مخه کیږيي؟ ابو عبس ﷺ و ویل: یا رسولَ الله! دغه زما اوښه ځوانه، قوي او چسپانده ده، دا تېزه ځي ما نه سوای را ګرځولای، رسول الله ﷺ عتاب او سرزنش ورکړی او ویل: دئ بندي کړی تر لښکر به څوک نه د مخه کیږي خو ابو عبس ﷺ یې بیرته پرېښاوه فقط غوښتل یې چي عبرت واخلي.

اصلاً رسول الله ﷺ دغه امر د دې دپاره کړی ؤ چي دغه جنګ څومره چي امکان و لري په هغومره لږ اندازه په بشري خساره تمام سي، څوک و نه وژل سي او دا چي یو سړئ یوازي تر لښکر د مخه رهي وي دا امکان لري چي پرهغه نفر له هره ځایه واری یا حمله وسي او و وژل سي مګر که لښکر سره یو ځای وي بیا نو څوک نه سي کولای چي حمله پر وکړي، د مسلمانانو لښکر په دغه مجموعي شکل رهي ؤ که ګوري چي ترشا بل د څلورو زرو نفرو لښکر په پسې دی چي هغه عُیینه بن حصن ؤ او د غطفان قبیله ور سره ده او د مسلمانانو د لښکر ترشا په پسې دي خو حمله نه پر کوي.

په مسلمانانو کي تشویش پیدا سو چي یهود مو مخ ته دي او غطفان ترشا را پسې دي، رسول الله ﷺ عُیینه ته حال ولیږی چي د څه شي دپاره را وتلی یې؟ هغه ویل: موږ د یهودو حُلفاء او دوستان یو د هغو سره داسي عهد لرو که چا حمله درباندي کول موږ ستاسي مرسته کوو چي د حُلفاء ترجمه هم دغه ده، رسول الله ﷺ ورته و ویل: الله جل جلاله وعده را سره کړې ده چي خیبر به فتحه کوم، نو والله خیبر فتحه کیږي ته بیرته ولاړسه، عُیینه ویل: ته خیبر فتحه کوې؟! والله تاسي ټول په خیبر کي حلالیږی، تا او ستا ملګري به ټول بندیان ونیسو، رسول الله ﷺ چي هرڅه نفر ور لیږي فایده نه کوي، رسول الله ﷺ غواړي چي عُیینه بیرته وګرځي نو یې د ده

ketabton.com - The Digital Library

د ګرځولو دپاره بل څه ورته و ویل:

ورونړو! آسانه خبره نه ده! د مسلمانانو ټول عدد (۱۴۰۰) نفره دی او پوازې دغه لښکر چې تر شا په پسې دی څلور زره نفره دي او هلته په خيبر کې هم پوولس زره نفره ورته ناست دي نو ځکه رسول الله ﷺ ورته و ويل: ته بيرته ولاړ سه او د خيبر د يوه کال نيمې مېوې او حاصلات به درکړو، عُيينه ويل: آيا د خيبر حاصلات ستا په لاس کې دي چې ما ته يې را کړې؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: قريبه ده چې زما په لاس کې به سي د کال نيم حاصلات به درکړو او ته وګرځه، عُيينه بن حصن نه کړه قبوله، رسول الله ﷺ هم پر خپل عزم ټينګ دی چې دغه حمله به پوره کوي او عُيينه هم صلحه نه قبلوي نو مسلمانان د خيبر پر طرف رهي دي او د غطفان لښکر په دوی پسې رهي دی.

مسلمانانو خپل تګ ته دوام ورکړی دی څو خيبر ته ور نژدې سوه، عُيينه بن حصن خپل څلور زره نفريزه لښکر دباندې پرېښاوه او دئ په خپله د يهودو قلاوو ته ورغلی دننه په قلا کې کښېنستی، دلته بيا رسول الله ﷺ ده ته نفر ور ولېږی چې يو وار بيا خبرې ور سره وکړي چې دغه نفر سعد بن عُباده ﷺ وُ، دئ هم د خبرو دپاره خيبر ته ورغلی نو ځکه د مسلمانانو تر لښکر د مخه و خيبر ته ورسېدی، عُيينه چې دننه په قلا کې وُ ورته را و وتی، سعد بن عُباده ﷺ ورته و ويل: يا عُيينه! بيرته غطفان ته ولاړ سه ځان ته مشکلات مه جوړوه الله ﷻ وعده کړې ده چې خيبر فتحه کيږي، ته بيرته ولاړ سه د خيبر د يوه کال حاصلات ټول تا ته درکوو، خو هغه انکار وکړی او د صلحي ټوله خبري يې رَد کړې يوه لار نه قبلوي، ټينګ دی چې د يهودو په طرفدارې به جنګيږي، سعد بن عُباده ﷺ ورته و ويل: دغه چې موږ يې درکوو اوس يې لا قبول کړه، مګر بيا که خيبر فتحه سو په والله بيا به هيڅ شئ نه درکړو او نه به يې واخلې مګر په توره، عُيينه ويل: چيري به تاسي پر موږ او يهودو غالبه سی او اوس هم زموږ او ستاسي په منځ کې بل شئ نسته بېله توري، سعد ﷺ ورته و ويل: نور نو ته پوه سه او ستا فکر، عُيينه (احمق مطاع) د صلحي ټولي خبري او ټول هغه امتيازات چې ده ته ورکول کېدل رَد کړه او غواړي چې خامخا د يهودو مرسته وکړي، سعد ﷺ بيرته و رسول الله ﷺ ته ورغلی او حال يې ورته و وايه، رسول الله ﷺ و فرمايل:

ketabton.com - The Digital Library

﴿حسبنا الله و نعم الوکیل﴾ او ویل: پر الله توکل وکړی، رسول الله ﷺ او د مسلمانانو لښکر پر هغه یوولسو زرو نفرو ور رهي سوه او تر شا هم نور څلور زره نفره کفار په پسې دي، د دغه حاله سره سره بیا هم مسلمانانو خپل تګ ته دوام ورکړی دی. مسلمانان رهي دي خو په هغه لښکر کي چي د مسلمانانو تر شا په پسې دی یوه عجبه واقعه پېښه سوه، هغه دا سي:

د غطفان له طرفه یو سړئ راغلی او په لښکر کي یې په زوره ناري کړه: خپلو ښځو او اولادو ته مو ځانونه ورسوی. (یعني: هغه په خطر کي دي) او سړئ بیرته ولاړی، په لښکر کي نارې جوړي سوې چي شر را ته پېښ سوا و خبر هم نه دي چي چا د دوی پر ښځو او اولادو حمله کړې ده، دغه څلور زره نفریزه لښکر د خیبر جنګ پرېښاوه او د غطفان و طرف ته رهي سوه چي خپلي ښځي او اولادونه له خطره خلاص کړي.

عُیینه بن حصن ته یې هم نفر ولېږی چي پر غطفان حمله سوې ده، عُیینه هم هغه زر نفره چي د خیبر په قلا کي ور سره وه هغه ور سره رهي کړل او مخ پر غطفان رهي سو، غواړي چي خپلي ښځي او اولادونه له هغه خطره وساتي او دا هم نه ده ورته معلومه چي کوم خطر دی او د چا له طرفه څخه دی، فقط هغه یوه نفر ناري کړه چي پر غطفان حمله وسوه، مقصد دا چي دغه لښکر ټول غطفان ته ورسېدی او هلته هیڅ نه ده پېښه کړاره کړاري ده، پوښتنه یې وکړه چي یو څه پېښ سوي وه؟ ویل: یا! هیڅ نه دي پېښ سوي، ویل تاسي کوم نفر رالېږلی ؤ؟ ویل: یا والله! موږ هیڅوک نه دی درلېږلی، نو دا سړئ څوک ؤ؟ نه یو خبر او تاریخ هم دا نه ده ذکر کړې چي دغه ناره چا وکړه.

مګر رسول الله ﷺ فرمایي: په بېړه کامیابه سوم، اوس نو ښایي دغه ناره کووتکی ملائکه وي، (والله أعلم)

مقصد دا چي د غطفان لښکر په دغه ډول د خیبر د یهودو له مرستي او کومکه را وګرځول سو، کله چي عیینه او لښکر یې و غطفان ته ورسېدل او وې لیدل چي هلته څه نه ده پېښه عُیینه بیا امر وکړی چي بیرته خیبر ته درځی، مګر دغه د دوی رجوع ډېره ناوخته وه، کوم وخت چي دوی دوهم وار خیبر ته و رسېدل مسلمانانو نیم خیبر فتحه کړی ؤ، دغه یوه ناره د دې سبب وګرځېدل چي غطفان د یهودو مرسته و نه کړي.

ketabton.com - The Digital Library

د خیبر د لارې يوه بله واقعه دا وه: د سلمه بن الأكوع رضي الله عنه څخه روایت دی وايي: موږ د رسول الله ﷺ سره خیبر ته و وتلو او د شپې مو تګ کاوه چې د مسلمانانو څخه يوه نفر و عامر رضي الله عنه ته و ويل:

يا عامر! آيا ستا د هغه خوږو بيتو څخه څه نه را ته اوروې؟

عامر رضي الله عنه چې شاعر هم ؤ قوم ته يې حُداء ويل.

په عربي کې (حُداء) هغه غزلو يا بيتو ته ويل کيږي چې اوښانو ته د تګ په وخت کې ويل کيږي. (په دغه اصطلاح ساروانان ښه پوهيږي).

په پښتو کې هغه چا ته چې پسونه ګوري شپانه يا چوپان ويل کيږي.

هغه څوک چې غوايي ګوري هغه ته ګوروان ويل کيږي.

او هغه څوک چې اوښان ګوري هغه ته ساربان ورته ويل کيږي.

او که اوښانو ته د تګ او رفتار په وخت کې غزلي و ويل سي نو دوی ښه او تېز تګ کوي او نه ستړي کيږي او هرڅومره چې د دغه غزل ويونکي آواز ښه وي پر هغه اندازه يې پر اوښانو تاثير زيات وي خاصتًا چې دغه غزلي بيا د شپې وي.

عامر رضي الله عنه د خپلو ملګرو په غوښتنه په خپل خواږه آواز د بيتو په ويلو شروع وکړه او دغه بيتونه يې ويل:

اللّهمّ لولا انت ما اهتدينا ولا تصدّقنا و لا صلّينا

فاغفر فداءً لک ما اتقينا

وثبّت الأقدام إن لاقينا والقين سكينةً علينا

إنّا اذا صيح بنا أبينا

رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه چې دغه حُداء ويونکی څوک دی؟

خلکو ويل: عامر بن الأكوع چې د سلمه بن الأكوع رضي الله عنه ورور يا اکا ؤ او ډير خوږ آوازی ؤ، حتّی رسول الله ﷺ ته د ده د بيتو ويلو خوند ورکاوه او صحابهٔ کرامو د ده پر آواز خوند اخيستی، د عامر بن الأكوع رضي الله عنه د ښه آواز په سبب اوښان په تګ کې يوې او بلې خواته کږېدل او ځنګېدل ځکه د اوښانو حُداء خوښه وي نو تېز تګ کوي

ketabton.com - The Digital Library

او ور سره کړېږي (لکه يو څوک چي د ښې غزلي سره سر ښوروي) دغه د خيبر په غزاء کي د رسول الله ﷺ سره (۲۰) مسلماني ښځي د جهاد دپاره را وتلي وې او هغه ښځي په کجاوو کي وې چي کجاوې بيا پر اوښانو بار وې، اوس چي اوښان د دغه ښه آواز په سبب يوې او بلي خوا ته کړېدل نو هغه کجاوې هم کړېدې تر داسي اندازې چي ښځي پر دې وېرېدې چي د کجاوو څخه به ولوېږو، نو ښځو رسول الله ﷺ ته حال ولېږی چي يا رسولَ الله! ډېر په تکليف سوو قريبه ده چي د کجاوو څخه ولوېږو.

رسول الله ﷺ و عامر ﷺ ته نفر ولېږی چي هغه ته يې ويل: رِفقًا بالقوارير، يعني: هغه د کجاوو پرښځو نرمي وکړه، څه دي آواز کښته که، بيا نو رسول الله ﷺ وفرمايل: يرحمُهُ الله حضرت عمر ﷺ وويل: واجب سو يا رسولَ الله!

ورونو! د رسول الله ﷺ د نبوت د علامو څخه يوه علامه دا وه: که به يې خاص و يوه شخص ته و فرمايل: رحِمَکَ الله، يا يرحَمُکَ الله، هغه سړئ به په نژدې وخت کي وفات يا شهيد سو. اوس چي رسول الله ﷺ و عامر ﷺ ته دغه جمله و ويل، حضرت عمر ﷺ وويل: واجب سو يا رسولَ الله! کشکي پاته سوی وای چي دغه د ده پر آواز مو خوند اخيستلای، مګر د الله ﷻ إراده او قدَر بل شئ دی، رشتيا هم عامر ﷺ د خيبر په جنګو کي حصه واخيستل او بيا په خپله توره ډېر شديد زخمي او وفات سو.

رسول الله ﷺ ته چي د ده د وفات خبر ورسېدی نو يې و فرمايل: اِنَّهُ لَشَهِيد، دئ خامخا شهيد دی، او بيا نو رسول الله ﷺ او مسلمانانو هلته په خيبر کي د جنازې لمونځ پر آداء کړی.

کله چي مسلمانان خيبر ته ور نژدې سوه او د ليري څخه د خيبر کښتونه او باغونه وليدل سوه مسلمانانو په ډېر لوړ آواز تکبير او تهليل وايه: الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله. رسول الله ﷺ و فرمايل: پر ځان تکليف مه تېروی آوازونه موکښته کړي تاسي کوڼ او غائب نه بولی، بلکه تاسي اورېدونکي او نژدې ته دعاء کوی.

رسول الله ﷺ او مسلمانانو خيبرته نژدې واړول د ماځيګر لمونځ يې آداء کړی د لمانځه تر آداء کولو وروسته يې هغه خواړه چي د دوی سره ور سره وه را وغوښتل، د ټولو سره بل شئ نه ؤ موجود بېله د اوربشو اوړه، هغه يې خشته کړه او ټولو وخوړل

ketabton.com - The Digital Library

سبحان الله! تاسي لږ فکر وکړئ: صحابهٔ کرامو په یخ او ګرمۍ کې، پیاده او په لڅو پښو په غرو او شېلو کې د اوربشو په اومو او خشتو اوړو بېله پخېدلو جهاد کاوه او هغه هم همېشه نه ور رسېدل او اوس زموږ حال ته وګورئ، په قسم قسم نعمتو او راحتو کي غرق یو، جهاد خو څه کوې بلکه فرض لمونځ هم را څخه پاته دی.

خیر رسول الله ﷺ دلته د ماښام لمونځ آداء کړی او بیا یې د ماخستن لمونځ آداء کړی تر لمنځو وروسته په دغه شپه د خیبر پر طرف ور رهي سوه او په شپه کي خیبر ته ور و رسېدل، په هغه شپه چي مسلمانان خیبرته ورسېدل الله جل جلاله د خیبر پر یهودو خوب غالبه کړی ټول بیده دي او د رسول الله ﷺ په راتګ هیڅوک نه دي خبر، رسول الله ﷺ دغه شپه چي په سهار کي یې جنګ شروع کېږي دالته نژدې و خیبر ته تېره کړه، د رسول الله ﷺ دا عادت ؤ چي یو قوم ته به د شپې ور ورسېدی په هغه شپه کي یې پر چا حمله نه کول تر سهاره یې انتظار ورته کاوه، نو کله چي سهار سو د سهار لمونځ یې په تاریکه کي آداء کړی او مسلمانان د حملې دپاره ځانونه تیاروي.

خیبر خو په خپله ټوله مظبوطي قلاوي وې مګر د دوی کښتونه چي ډېر زیات او پراخه کښتونه وه ټول د قلاوو پر شا وخوا وه، دغه منطقه چي پر خیبر را ګرځېدلې وه ټول کښتونه او باغونه وه خاصتًا دخرما باغونه، په دغو شپو کي چي د مسلمانانو د راتګ آوازې وې د خیبر د بزګرانو او باغوانانو دا عادت ؤ: د مخه تر دې چي دوی کښتو ته را ووزي اول به یې سپاره نفر را ووتل شا وخوا به یې معلومات وکړه چي د مسلمانانو لښکر خو به نه وي راغلی څوک خو به حمله نه را باندي کوي؟ کله چي به یې ولیده چي څوک نسته نو به سپاره نفر بیرته ننوتل او باغوانانو ته به یې خبر ورکړی چي څوک نسته ور ووزئ، بیا به بزګران د کارو دپاره ور وتل، په دغه شپه الله جل جلاله پر دوی خوب مسلطه کړی ټول پسله لمر ختلو را ویښ سوه، د یهودو عادت دا ؤ چي سپاره نفر به یې د معلوماتو دپاره تر سپېدو د مخه را وتل او بزګران به د سپېدو سره را وتل، خو په دغه ورځ ټول تر لمر ختلو وروسته را ویښ سوه چي وې کتل لمر را ختلی ؤ او د بزګرانو د خپلو کارو تلوار ؤ، په دغه ورځ یې د معلومات دپاره څوک و نه لېږل په خپله بزګران راو وتل چي په خپلو کښتو کي کار وکړي، کله چي کښتو ته ور ننوتل

ketabton.com - The Digital Library

ناڅاپه يې وليدل چې د مسلمانانو لښکر د کښتو تر شا پروت دی، بزګرانو نارې کړې: محمّد و خميس، محمّد و خميس، يعني: محمّد او لښکر يې راغلي دي او بيا په ځغستا مخ پر قلاوو رهي سوه، رسول الله ﷺ چې دوی وليدل پر نارې يې کړه: الله اکبر، خَرِبَت خيبر، الله اکبر، خربت خيبر، موږ چې د يوه قوم پر مځکه واړوو د هغو سهار غمجن او د بيري ډک سي.

دا د خيبر د فتحي اوله علامه او خيبر ته د مسلمانانو د رسېدلو حالت ؤ، ځيني صحابهٔ کرام په ډېر شوق کي وه غوښتل يې چې فورًا يا سمدستي په جنګ شروع وکړي مګر رسول الله ﷺ و فرمايل: صبر وکړی جنګ داسي نه دی د دښمن سره د مخامخ کېدلو غوښتنه او آرزو مه کوی، هو، الله جل جلاله د فتحي وعده در سره کړې ده مګر بيا هم د دښمن د مخامخ کېدلو غوښتنه مه کوی او که بيا ور سره مخامخ سواست هلته نو صبر کوی او ثابت درېږی، بيا نو رسول الله ﷺ مسلمانان سره را ټول کړه چي دعاء وکړي او رسول الله ﷺ په دعاء شروع وکړه او وې فرمايل:

« اللّهم ربُّ السّماوات و ما أظلَلْنَ، وَ ربُّ الأرضينَ و مَا أقلَلْنَ، و ربُّ الشّياطينِ وَ ما أضلَلنَ، فَانّا نَسأَلُکَ خيرَ هذه القريةِ وخيرَ اَهلها وَ خيرَ ما فيها، و نعوذُ بکَ من شرِّها و شرِّ أهلِها و شرِّ ما فيها، اللّهم انتَ ربُّنا و ربُّهم، و نواصينا و نواصيهِم بيَدِکَ، وإنما تَقتُلُهُم أنتَ ».

ژباړه: الٰهي! رب د آسمانو او رب د هغو شيانو چي سايه يې کړې ده، رب د مځکي او د هغو شيانو چي په مځکه کي پرله اوړي، رب د شيطانانو او د هغو چي دوی ګمراه کړي دي، موږ ستا څخه د دغه کلي او د دغه کلي د أهل او د هغه څه چي په دغه کلي کښې دي خير غواړو او په تا سره د دغه کلي له شره او د کلي د أهل له شره او د شره څخه د هغه څه چي په دغه کلي کښي دي پناه غواړو، الٰهي ته زموږ او د دوی رب يې، زموږ او د دوی اختيار ستا په قدرت کښي دی او خامخا دغه د دوی وژنه ته کوې.

يعني: که څه هم په ظاهره مسلمانان ور سره جنګيږي او وژني يې مګر په حقيقت کي د دوی وژونکی الله جل جلاله دی، ځکه الله جل جلاله د سورة الأنفال په (۱۷) نمبر آيات کي فرمايي:

ketabton.com - The Digital Library

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ﴾.

یعني: دغه کفار تاسي په خپل قوت سره نه دي وژلي مګر الله جل جلاله وژلي دي او نه دي ويشتل کړي تا اې محمدهﷺ په هغه وخت کي چي په ظاهره سره تا ويشتل وکړه مګر الله جل جلاله دغه ويشتل وکړه.

که څه هم دغه آيات شريف په بدرکي نازل سو او موږ يې هلته پوره قصه او ترجمه درته بيان کړې ده، خو دا په عمومي ډول سره د الله جل جلاله له طرفه ټولو مسلمانانو ته تعليم دی يعني: هغه چي تاسي ستاسي دښمنان وژنی هغه تاسي نه ياست، بلکه الله جل جلاله يې وژني، نو ځکه رسول اللهﷺ وفرمايل (انّما تقتلُهم اَنتَ) چي د صحابهٔ کرامو ښه يقين سي چي ماته او شکست الله جل جلاله ورکوي نه موږ او خيبر ته تر ننوتلو د مخه د صحابهٔ کرامو نيت ښه صاف سي، د هرکار او هري کاميابۍ نسبت والله جل جلاله ته وکړي نه و خپلو ځانو ته.

بيا نو رسول اللهﷺ وفرمايل: اوس نو په بسم الله در د مخه سی.

د مخه تر دې چي د خيبر د فتحي په بيان شروع وسي اول به د خيبر جغرافيايې موقعيت يا د خيبر د قلاوو ترتيب او جوړښت درته بيان سي چي دغه معلومات مو د جنګو او د خيبر د فتحي په قصه ښه پوهوي. هغه داسي:

خيبر پر دوې حصې وېشل سوی دی چي يوې حصې ته يې (نطاة او شق) ويل کيږي او بلي حصې ته يې (کُتيبه) ويل کيږي، يعني: د خيبر قلاوي په دوو منطقو کي جوړي سوي وې چي يوې منطقې ته (نطاة او شق) ويل کېدل او دوهمي منطقې ته يې (کُتيبه) ويل کېده، په نطاة کي درې قلاوي دي او په شق کي دوې قلاوي دي، چي د دغه نطاة او شق په منځ کي لږ فاصله ده او کتيبه بيا له دغه ځايه څخه ليري په بله منطقه کي واقع ده، په کُتيبه کي هم درې قلاوي دي، هغه قلاوي چي په نطاة او شق کي دي په داسي نومو سره بلل کېدې:

۱ - د ناعم قلا، او دا هغه اوله قلا ده، څرنګه چي دغه قلا په مخ کي ده، نو ډيره مظبوطه او محکمه قلا ده او د هغې قلا څخه پر دښمنانو په آساني سره حمله کېدلای سي.

۲ - د صعب بن معاذ قلا، چي دا بيا تر ټولو لويه قلا وه، چي يهودو په دغه قلا کي

ketabton.com - The Digital Library

درنه یا ثقیله سلاح هم یو ځای کړې او جمعه کړې وه.

۳ - د زُبیر قلا، دغه درې قلاوي په (نطاة) کي واقع وې.

۴ - د اُبئ قلا،

۵ - د نزار قلا، چي دغه دوې قلاوي په شق کي واقع وې،

او د خیبر هغه بله حصه چي (کُتیبه) ورته ویل کېده هلته درې قلاوي وې.

۱ - د قموص قلا، چي دا د أبي الحُقیق د اولادې قلا وه چي اصلاً د بني النضیر یهود وه او اوس د خیبر پاچهان دي او د یهودو پاچا کنانه بن أبي الحُقیق او ورور یې رُبَیّع او بل ورور یې أعلٰی بن أبي الحُقیق پکښي اوسېدل، شاهي خاندان ټول دالته ؤ.

۲ - د وُطیح قلا. ۳ - د سلالم قلا.

هو هلته په خیبر کي بېله دغو اتو قلاوو څخه نوري کوچنۍ قلاوي هم وې خو دغو قلاوو ته په لوی واله او ټینګواله کي نه رسېدې او حربي اهمیت یې هم نه درلودی.

اوس نو رسول الله ﷺ خپلي خیمې د نطاة او شق په منځ کي و درولې، د مسلمانانو د لښکر ساتنه او د پیره دارانو مشري حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه پر غاړه واخیستل، او د مسلمانانو د لښکر إعاشه او د اوبو رسول او ځای پر ځای کېدل د حضرت عثمان ذي النورین رضی الله عنه پر غاړه وه.

بیا نو رسول الله ﷺ یهودو ته حال ور ولېږی چي د دغو درو کارو څخه یو کار وکړی.

اول: مسلمانان سی، ځانونه او مالونه به مو په امان سي، د مسلمانانو سره به یو قسم ژوند کوی.

دوهم: یا جزیه قبوله کړی، مسلمانانو ته به د کاله معلومه جزیه ورکوی او د مسلمانانو د حکم تابع به یاست، بیا مو نو وطن او مالونه تاسي ته درپاته دي، ټول شیان مو خپل دي او د دښمن څخه مو ساتنه هم د مسلمانانو پر غاړه ده، فقط په کال کي به مسلمانانو ته جزیه ورکوی. که دغه دوه شیه نه ومنی:

درېیم: نو جنګ دی.

نفر چي ورغله او یهودو ته یې دغه درې خبري وکړې هغو و ویل: لږ وروسته به جواب درکړو، موږ به مشوره وکړو بیا به حال در ولېږو.

ketabton.com - The Digital Library

نفر هم راغله ویل: یهود به لږ وروسته جواب راکړي، خو د یهودو له طرفه ناڅاپه د قلاوو دروازې خلاصې سوې او یهودو په یوه وار حمله کوونکی لښکر را وایستی او د مسلمانانو په بې خبرۍ کې یې هجوم پر وروړی.

دا د هغو درو خبرو جواب ؤ، غادرانو یهودو جنګ شروع کړی، یهود غواړي چې په خپل ټول قوت او طاقت د خیبر څخه دفاع وکړي، څرنګه چې مسلمانان هم د جنګ دپاره تیار وه نو د یهودو د هجوم په مقابل کې ټینګ ودرېدل څو یهود بیرته مجبوره سوه په قلاوو ننوتل او دروازې یې بندې کړې، د اولې لحظې څخه دا معلومه سوه چې یهود بېله جنګه بل څه نه غواړي.

بیا نو رسول الله ﷺ امر وکړی چې د خرما یا کجوروُني یې ورپرې کړی، قطعه یې کړی، چپه یې کړی، لکه څرنګه چې مسلمانانو دغه کار د بني النضیر د یهودو سره هم کړی ؤ، مسلمانانو د خرما څلور سوه وُني چپه کړې، په دغه کار د یهودو زړونه ولوېدل او ویل: والله که کامیابه هم سو خو مال نه را پاته کیږي، نو راسی چې جزیه قبوله کړو یا صلحه ور سره وکړو، خو د یهودو مشرانو دا خبره نه کړه قبوله ویل خیبر د چا نه تابع کیږي، نو یې د جنګ کولو عزم او إراده وکړه، او هلته ویني چې د دوی د خرما وُني چپه کیږي نو ویل راځی چې جنګ شروع کړو، یهودو د ناعم د قلا یوه دروازه خلاصه کړه چې د دغې قلا مشر او رئیس حارث نومېدی.

دحارث ورور چې مرحب نومېدی او د یهودو لوی پهلوان ؤ د دغې دروازې څخه را ووتی، اوس مسلمانان په انتظار دی چې مرحب به د مبارزې او پهلوانۍ دپاره یو څوک ور وغواړي چې هلته یو دم حارث د لښکره سره را و وتی او پر مسلمانانو یې دوهم وار حمله وکړه، دلته نو د مسلمانانو او یهودو په منځ کې لوی جنګ شروع سو، مسلمانان د دغې حملې په مقابل کې شا ته ولاړل ځکه د جنګ دپاره یې هیڅ تیاري نه درلودل، د دوی دا خیال ؤ چې اوس به فقط د دوو پهلوانانو په منځ کې مبارزه کیږي نه هجوم یا لښکري جنګ، خو هغه یهودو ناڅاپه حمله وکړه او مسلمانان د ماتې په حالت کې سوه پر شا ولاړل، یهودو پر مسلمانانو ضربې او د تورو وارونه شروع کړل تر داسې اندازې چې د جنګ او حملې په شروع کې یهود تر رسول الله ﷺ پورې

ketabton.com - The Digital Library

ور ورسېدل او رسول الله ﷺ په خپله د يهودو سره ډېر شديد جنګ کاوه، څو مسلمانان بيرته د رسول الله ﷺ سره ټينګ سوه او يهود يې پر شا کړه، يهود هم بيرته ولاړل په قلاوو ننوتل او دروازې يې پسي بندي کړې.

اوس نو د حملې او هجوم وخت د يهودو په لاس او اختيار کي دی هر وخت چي يې زړه و غواړي هغه وخت د قلا څخه را وزي او حمله کوي، مسلمانان تر قلاوو دباندي انتظار کوي ځکه مسلمانان نه د حملې دپاره لار لري او نه قلا ته ورتلای سي.

کله چي د يهودو دغه حمله پای ته ورسيدل رسول الله ﷺ د استراحت امر وکړی مسلمانانو ته يې و ويل: لږ آرام وکړی، مسلمانانو د راحت دپاره ځانونه واچول خو يو د مسلمانانو څخه چي نوم يې محمود بن مسلمه ؤ او د محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ورور ؤ وليدل چي هلته بېله دغو مشهورو قلاوو څخه چي نومونه يې ياد سوه يوه بله قلا ده او په هغه قلا کي څوک نه اوسېدل، بله خالي قلا يې وليدل نو يې غوښتل چي د دغه رغه څخه ليري سي او هلته ګوښه څه آرام وکړي، محمود بن مسلمه رضي الله عنه ولاړی د هغي خالي قلا دېواله ته کښېنستی، خو يهودو د هغي بلي قلا څخه وليدی چي يو مسلمان يوازي د قلا و دېواله ته ناست دی، يهودو ويل: څوک دغه مسلمان وژني؟ مرحب پهلوان ويل: زه يې وژنم.

نو مرحب د يوې بلي ګوښه او پټي لاري څخه ورغلی او دغي قلا ته لوړ وختی له هغه ځايه يې د مېچني پل يا يوه لويه ډبره پر محمود بن مسلمه رضي الله عنه ور وغورځول، محمود بن مسلمه رضي الله عنه د دغه واري څخه ډېر شديد زخمي سو حتّی د سر پوست يې پر مخ را ولوېدی، مګر په دغه وخت کي و نه وژل سو د قلا د دېواله څخه را ولاړسو او ويني ځني بهيږي څو رسول الله ﷺ ته ورغلی، رسول الله ﷺ و فرمايل: د ده علاج وکړی خو تر علاجه پوري نه ورسيدی او پسله څو لحظو څخه وفات او شهيد سو، دا نو په خيبر کي د مسلمانانو اول شهيد ؤ.

اوس مسلمانان غواړي چي لږ څه آرام وکړي مګر څرنګه چي د دوی ځای د نطاة او شق په منځ کي ؤ دلته يهودو د غشو وارونه پر شروع کړه، د شق او نطاة د دواړو طرفو څخه پر مسلمانانو غشي اوري او غشي يې هم مسلمانانو ته ور رسيږي، مسلمانان

ketabton.com - The Digital Library

ډېر په عذاب سوه په ټوله ورځ يې هيڅ آرام و نه کړی ناست دي او د ځانو څخه غشي ګرځوي، يهودو دومره ډېر غشي پر واورول چې د رسول الله ﷺ مبارکه ګوته هم و ويشتل سوه او زخمي سوه، حُباب بن منذر رضی الله عنه و رسول الله ﷺ ته ورغلی او ويل: يا رسولَ الله! دغه ځای چې دغه اوس موږ پر اړولي دي آيا دا د الله جل جلاله امر دی چې دلته واړوه؟ اوکه دا په جنګ کې رأيه او نظر دی؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: يا، دا جنګي رأيه او نظر دی، نو حباب بن منذر رضی الله عنه و ويل: يا رسولَ الله! دغه ځای و دغو قلاوو ته ډېر نژدې دی او د يهودو ټول جنګي خلک هم دلته دي دوی زموږ په هر حال خبرېږي او موږ د دوی په حال نه يو خبر او د دوی غشي موږ ته را رسيږي خو زموږ غشي نه وررسيږي او موږ د دې څخه هم نه يو په امان چې د شپې حمله راباندي وکړي نو که امر وکړې چې يو بل داسي ځای واړوو چې د دغو ضررو څخه په امان وي او هغه ځای د ځان دپاره قرار ګاه وګرځوو، رسول الله ﷺ و فرمايل: ستا نظر صحي دی مګر اوس نه بيا به يهود وايي چې و بېرېدل، مسلمانان ناست دي او د ځانو څخه غشي ګرځوي، دوی غوښتل چې څه آرام وکړي خو هغه يې ټوله ورځ په دفاع او د غشو په ګرځولو تېره سوه، تر ماښامه يې دغه حال ؤ خو شپه سوه او رسول الله ﷺ امر وکړی چې درځی او بل داسي ليري ځای يې واړول چې د يهودو غشي نه وررسيدل.

په دغه بله ورځ مسلمانانو د هجوم او حملې دپاره ځانونه تيار کړه، رسول الله ﷺ و فرمايل: چې بېله زما اجازې څخه به نه څوک حمله کوي اونه به ورو‌زي، اوس چې د يهودو د قلا دروازې خلاصي سوې او د يهودو سپاره پهلوانان د مبارزې دپاره را و وتل د مسلمانانو څخه يو نفر چې د بني أشجع د قبيلې څخه ؤ، يعني: نه د مهاجرينو څخه ؤ نه د انصارو څخه د رسول الله ﷺ بې اجازې يې پر يهودو حمله وکړه غواړي چې خپل ځان او دلاوري ښکاره کړي خو بد بختانه د يهودو له طرفه ووژل سو چې دا د مسلمانانو څخه دوهم نفر ؤ چې وژل کيږي.

مګر د ده په باره کې رسول الله ﷺ و فرمايل: «لاَ تَحِلُّ الجنّةَ للعاصي» يعني: سرکښه او هغه چا لره چې اطاعت نه کوي جنت نسته.

ځکه د رسول الله ﷺ له طرفه واضحه او ښکاره امر سوی ؤ چې زما بې اجازې

ketabton.com - The Digital Library

په څوک حمله نه کوي خو دغه نفر سره د دغه امره نافرماني وکړه، نو څکه رسول الله ﷺ وفرمایل: چې نافرمانه ته هغه چې اطاعت نه کوي جنت نسته. (دا دا معنا نه چې د همېش دپاره جنت ورلره نسته بلکه! د دغه خپلي نافرمانۍ جزا به وبني)

او د دغي دروازې د خلاصیدلو سره یو مریئ را و وتی چې د یهودو پسونه یې پېول (شپانه ؤ) دئ په داسي ډول سره را و وتی لکه دغه پسونه چې پیایي مګر د هغو پسو سره د مسلمانانو لښکر ته ورغلی او بیا رسول الله ﷺ ته ورغلی ویل: یا رسولَ الله! ما ستا پر دین ایمان راوړی دی او وایم: لا إله إلا الله وأنکَ رسولُ الله، رسول الله ﷺ د ده په ایمان خوشاله سو، بیا شپانه وویل: دغه پسونه زما سره امانت دي او زه بیرته یهودو ته نه ورځم نو دغه پسونه تاسي اخلی؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: یا، شپانه ویل: نو څه په وکړم؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: امانت باید بیرته خپل خاوند ته ورکول سي که څه هم زموږ د دښمنانو څخه وي، موږ امانت مال نه اخلو، مریي ویل: نو څنګه یې بیرته ورولم؟ که یهود زما په اسلام خبرسي ما وژني، رسول الله ﷺ و فرمایل: د دوی پر طرف یې ورو شړه، شپانه ویل: ورکیږي، رسول الله ﷺ ویل: ته یې ورو شړه، شپانه هم اطاعت وکړی او پسونه یې د هغه خپلي قلا پر طرف ور وشړل، اصحاب کرام وایي: دغه پسونه د خپلي قلا پر طرف داسي رهي وه لکه شپانه چې ور رهي کړي وي ترڅو چې قلا ته ننوتل، نو شپانه خپل امانت تسلیم کړی، بیا نو د مسلمانانو له طرفه حمله او هجوم شروع سوه او دغه شپانه هم په دغه حمله کي ګډون وکړی د اول وار دپاره یې په جنګ کي حصه واخیستل او شهید ووژل سو، په سهار کي مسلمان سو او د ماپښین تر لمانځه د مخه شهید سو نو یې په اسلام کي هیڅ لمونځ نه ؤ کړی، دلته نو رسول الله ﷺ و فرمایل: که څوک غواړي چې د جنتیانو څخه یوه داسي چا ته وګوري چې هغه دي په ټول عمر یو رکعات لمونځ نه وي کړی نو دي دغه شپانه ته وګوري او د ده سره اوس دوې حور العین ور سره دي ﷺ.

په حدیث شریف کي راغلي دي چې جنت تاسي ته ستاسي د چوتي تر بند در نژدې دی او اور هم دغه رنګه نژدې دی. [رواه: البخاري] نو جنت ته تلل ډیر آسانه دي چې الله جل جلاله یې چا ته آسانه کړي، الله جل جلاله دي یې زموږ ټولو په نصیب کړي.

ketabton.com - The Digital Library

اوس نو د مسلمانانو له طرفه د ناعم د قلا پر شا وخوا محاصره ټينګيږي او جنګ هم د ناعم د قلا پر شا وخوا دی چې دغه قلا د خيبر اوله قلا ده. د مسلمانانو ډلې په يهودو پسې ګورې چې څنګه حمله پر وکړي او يهود بيا په مسلمانانو پسې ګورې چې په نتيجه کې کوچنۍ کوچنۍ حملې کيږي او دې جنګ څو ورځې دوام پيدا کړی، هفته تېره سوه صحي نتيجه نسته، لس ورځې تيرې سوې بيا هم بې نتيجې دي ځکه قلا ډيره محکمه ده خو د مسلمانانو له طرفه محاصره دوام لري، څو يوه ورځ هغه د يهودو لوی پهلوان مرحب را ووتی او د مسلمانانو له طرفه پهلوان غواړي چې جنګ او مبارزه ور سره وکړي مرحب د مسلمانانو د لښکر مخ ته د غرور او تکبر حرکتونه کوي ځکه مرحب د يهودو داسې پهلوان ؤ چې په ټولو يهودو کې يې مثل او سيال نه ؤ، مرحب په عربي سره د غرور او د ځان د تعريف بيتونه ويل چې هغه داسې وه:

قَـــد عَلمَـــت خيبَـــرُ اَنّـــي مرحـــبٌ
شـــاكيُ الـــسّلاحِ بطـــلٌ مجـــرّبٌ

د ده د مقابلې دپاره عامر بن الأكوع ﷺ ور ووتی او هغه بيا دا بيت وايه:

قـــد علمـــت خيـــبرُ اَنّـــي عـــامرٌ
شـــاكيُ الـــسلاحِ بطـــلٌ مـــغامرٌ

نو د دوی په منځ کې د تورو وارونه سره شروع سوه، د مرحب واری د عامر ﷺ پر سپر و مبنتی، څرنګه چې د عامر ﷺ توره لنډه او کوچنۍ وه غواړي چې مرحب پر پښو په و وهي کله چې يې واری پر وکړی توره د مرحب څخه خطا سوه او په خپله د عامر پر خپل ځنګانه و منبتل او د هغه زخمه څخه عامر ﷺ وفات سو، صحابهٔ کرامو په خپل منځ کې سره و ويل: د عامر ټول عملونه عبث او بيهوده سوه ځکه په خپله يې ځان و وژی.

نو سلمه بن الأكوع ﷺ وايي: زه و رسول الله ﷺ ته په داسې حال کې ورغلم چې ژړل مې او ما ويل: يا رسولَ الله! آيا رښتيا د عامر ټول عمل عبث او برباد سو؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: چا ويل؟ ما ويل: ستا ځيني اصحاب وايي، رسول الله ﷺ و فرمايل: هر څوک چې وايي هغه غلط وايي او عامر ره دوه اجره دي.

ketabton.com - The Digital Library

مرحب پهلوان دوهم وار بيا په ميدان کې و درېدی هغه بيتونه وايي او بيا يې د مبارزې دپاره نفر وغوښتی دلته نو حضرت علي رضي الله عنه ور ووتی او دغه بيت يې وايه:

اَنا الذي سَمَّتني امّـي حيـدره كليثَ الغابات كريـه المنظـره
اوفيهم بالصاعِ كَيـل الـسندره

مګر محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ورته و ويل: يا علي! پر ده زما بدل پاته دی ځکه زما ورور محمود بن مسلمه ده وژلی دی، که ستاسي په ياد وي؟ دغه مرحب پهلوان ؤ چي پر محمود بن مسلمه رضي الله عنه يې د قلا له بامه لويه ډبره را وغورځول او هغه يې په شهادت ورساوه، نو محمّد بن مسلمه رضي الله عنه وعلي رضي الله عنه ته وويل: دئ ماته را پرېږده ځکه پُر ده زما بدله پاته ده، نو محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ور و وتی او د دوی دوو په منځ کي هغه لوی جنګ او مبارزه شروع سوه کوم چي تاريخ يې نه هېروي او مسلمانانو په ټول عمر داسي جنګ او مبارزه نه وه ليدلې لکه د محمّد بن مسلمه رضي الله عنه او مرحب پهلوان په منځ کي چي وسوه، پوره يو ساعت دغه جنګ دوام درلودی او د دواړو طرفو خلک ورته ګوري، جنګ روان دی او پهلوانان د جنګ په حرکتو کي مخ ته سي شا ته سي ترڅو چي يوې منطقې ته ورسېدل چي هلته د خرما وُني يا درختي وې او د دغو وُنو په منځ کي يې جنګ سره کاوه، څو د دوی په منځ کي يوه د خرما ونه راغله د دغي وُني دې طرف او هغه طرف ته وهل سره کوي، د ډيرو وارو او وهلو په سبب د وُني ښاخونه پرې کېدل او را لوېدل تر داسي اندازې چي د وُني ټول ښاخونه پرې سوه فقط د وُني يوه تنه پاته سوه او هغه داسي معلومېدل لکه د دوی په منځ کي چي يو سړئ ولاړ وي او دوی د دغي وُني پر تنه سره راګرځي او جنګ کوي، خلک هم ورته ګوري چي دا څنګه جنګ او وهل دي، خو يو هم هغه بل نه سي وژلای، دغه جنګ ډير وخت دوام درلودی څو په آخر کي محمّد بن مسلمه رضي الله عنه وکولای سوای چي مرحب پر پښه و وهي د مرحب پښه پرې سوه، مرحب غځار سو او ولوېدی نو يې محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ته ويل مړ مي کړه ځکه تر پښه يې فواره غوندي ويني بهيږي او د حرکت نه دی نو ويل: مړ مي کړه، محمّد بن مسلمه رضي الله عنه يې دا بله پښه هم ور پرې کړه، مرحب ناري وهي: مړ مي کړه، محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ويل: يا وژنم دي نه ښه دی چي تر مرګ دمخه

ketabton.com - The Digital Library

د دردو او عذابو خوند وګوري ته وې چې زما ورور دي و واژه؟ نو محمّد بن مسلمه رضي الله عنه مرحب پر دغه حال پرېښاوه او دئ ځني رهي سو، هغه نارې وهي چې مړ مي کړه عذاب مه را کوه محمّد بن مسلمه رضي الله عنه بيا ورته و ويل: د مرګ د سختيو مزه واخله او ځني رهي سو، سرئ پروت دی اوويني ځني بهېږي، څو بيا علي رضي الله عنه ورغلی او د مرحب سر يې ور پرې کړی د هغه سامان او د هغه اسلحه يې واخيستل او رهي سو و رسول الله ﷺ ته ورغلی او ويل: يا رسولَ الله! مرحب ما و وژی، محمّد بن مسلمه رضي الله عنه هغه چې تر يو ساعت يې زيات جنګ وکړی او اصلاً مرحب هغه وژلی ؤ په تعجب کي سو چې علي رضي الله عنه څنګه وايي چې مرحب ما و وژی؟ نو ويل: يا رسولَ الله! والله ما مرحب نه پرېښاوه مګر د دې دپاره چې د مرګ عذاب و ويني اصلاً مرحب ما وژلی دی.

څرنګه چې مرحب د يهودو د پهلوانانو پهلوان ؤ او د هغه وژل د هغه د قاتل دپاره ابدي او تاريخي شرف ؤ نو خود هر يوه يې د وژلو نسبت ځان ته کاوه، مګر رسول الله ﷺ و محمّد بن مسلمه رضي الله عنه ته و فرمايل: هو، ته هغه څوک يې چې مرحب دي و وژی يا محمّد بن مسلمه! او علي رضي الله عنه ته يې و فرمايل: يا علي! د هغه وژل سوي سړي سامان محمّد ته ورکړه، چې دغه سامان ته سَلَبه ويل کيږي او د وژل سوي سړي وژونکي ته ورکول کيږي، نو محمّد بن مسلمه رضي الله عنه د مرحب اسلحه او سامان واخيستل.

نو د يهودو د لوی پهلوان (مرحب) وژل د محمّد بن مسلمه رضي الله عنه پر لاس وه.

د مرحب تر وژل کېدلو وروسته د مرحب ورور حارث ميدان ته را و وتی چې دئ هم لوی پهلوان ؤ يوازي دئ نه بلکه د مرحب ټوله کورنۍ جنګي پهلوانان وه، حارث را ووتی او د مسلمانانو څخه پهلوان غواړي چې د ده سره مبارزه يا جګړه وکړي، ده ته ابودُجانه رضي الله عنه د سره دسمال خاوند او مشهوره جنګي قهرمان ور و وتی په لږ وخت کي يې حارث و وژی بيا د مرحب بل ورور چې ياسر نومېدی را و وتی او د مسلمانانو څخه مبارِز غواړي، ده ته زبير بن العوام رضي الله عنه چې د معرفي کولو ضرورت يې نسته ور ووتی، دغه ياسر تر اندازې زيات جګ او غټ سړئ ؤ، کله چې دغه ياسر را و وتی او په اسلحه هم پټ ؤ د ځان د تعريف شعرونه او بيتونه يې ويل، رسول الله ﷺ چې وليدی په ډېر تعجب سره يې و ويل: مَا اَطوَلَه! دا څومره جګ دی! دا څه بلاده!

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ دومره جګ سړئ نه ؤ لیدلی نو یې پوښتنه وکړه ویل: دا به پنځه ذراعه وي؟ صحابهٔ کرامو و ویل: بلکه تر دغه هم جګ دی یا رسولَ الله! ذراع خو پیژنی چې د هغه وخت د اندازه کولو آله وه لکه د نن ورځې متر مګر د ذراع په اوږد واله کې خلک اختلاف لري څوک یې (۷۰) سانتي بولي څوک وایي (۵۰) سانتي ده، نو دغه یاسر چې پنځه ذراعي سي لږ تر لږه دوه نیم متره سو، کله چې دغه جګ او غټ دوه نیم متره یاسر میدان ته را ووتی او د مسلمانانو له طرفه زبیر بن العوام ﷺ ور وزي، صفیه بنت عبدالمطلب د رسول الله ﷺ عمه او د زبیر ﷺ مور پر خپل زوی وبېرېدل او دا هغه ښځه وه چې بېره یې نه پیژندل، دا وبېرېدل او رسول الله ﷺ ته ورغله ویل: یا رسولَ الله! دا څه بلا ده بېرېږم چې زوی به مي را و وژني، رسول الله ﷺ وفرمایل: یا! ستا زوی یې وژني إن شاء الله، زبیر ﷺ ور ووتی او دغه شعر وایي:

قَد عَلِمَـــت خيـــبرُ أني زَبّـــار قَلمَ القَرمِ غـــيرَ نَكـــسٍ فـــرار

نور بیتونه یې هم ویل او په جګړه شروع وسوه، دې جګړه هم یو ساعت دوام وکړی خو په آخر کې زبیر ﷺ پر غټ یاسر قاتلانه حمله وکړه او یاسر یې و وژی، دلته نو رسول الله ﷺ په لوړ آواز تکبیر و وایه: الله اکبر! څکه څوک دغه بلا وژلای سي؟ او رسول الله ﷺ وفرمایل:

« إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيًّا وَحَوَارِيَّ الزُّبَيْرُ » [رواه: البخاري]

ژباړه: هر نبي لره ملګری، مرسته کوونکی، مخلص او صداقتمن سته، خو زما ناصر او ملګری زبیر دی ﷺ.

او بیا د یهودو څخه د عامر په نامه سره یو پهلوان را ووتی، ده ته حضرت علي ﷺ ور ووتی او عامر یې ووژی، بیا د یهودو څخه د اُسید په نامه یو لوی او مشهوره پهلوان را ووتی، ده ته محمّد بن مسلمه ﷺ ور ووتی او اُسید یې و وژی، یهودو ولیدل چې هر پهلوان یې جګړ او مبارزې ته ور ووزي هغه وژل کیږي، نو یې مبارزه پرېښوول، یهودو ویل: په دې کار کې فایده نسته زموږ پهلوانان که هرڅومره قوي هم وي خو د مسلمانانو پر پهلوانانو نه سي غالبه کېدلای، نو یهودو دغه یو په یو جګړه او مبارزه پرېښوول او هغه ډله ییزه جنګونه یا حملې کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

په دې منځ کې دوې هفتې تيرې سوې (۱۴) ورځې مګر مسلمانانو کوم خاص برئ لاس ته نه دی را وړی، ځکه يهود ټول په قلاوو کې دي، پنځلسمه ورځ چې قلا خلاصه سوه د يهودو څخه يو نفر و رسول الله ﷺ ته ورغلی، رسول الله ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې څه خبر دي را وړی دی؟

سړي ويل: خبره دا ده چې موږ پهلوانان لرو، نفر او اسلحه لرو، اوبه او خواړه دومره را سره سته چې په کلو يې نه سو خلاصولای، قسم په الله خيبر نه فتحه کيږي.

رسول الله ﷺ ورته وويل: راغلی يې چې ما و ېږوې؟

يهودي ويل: يا، ويل: نو د څه شي دپاره راغلی يې؟

سړي ويل: راغلی يم امان درڅخه غواړم ځکه زه پوهېږم چې ته خيبر فتحه کوې او ټول يهود پوهيږي چې خيبر فتحه کيږي او دا زموږ په تورات کې ليکلي دي چې ته به خيبر فتحه کوې، نو زه راغلی يم د ځان او خپلي کورنۍ او مالو دپاره امان غواړم، زه نه غواړم چې ستا سره جنګ وکړم، سړي نور هم وويل: دا چې ته قلا فتحه کړې او بيا مي بندي ونيسې تر هغه د مخه امان غواړم.

رسول الله ﷺ هم امان ورکړی او وې فرمايل: هغه څوک چې جنګ نه کوي هغه لره امان دی، رسول الله ﷺ ته د دغه نفر د خبرو څخه دا ورمعلومه سوه چې د يهودو په زړو بېره ننوتلې ده او د نصرت وخت را نژدې سوی دی.

په تيرو څوارلسو ورځو کې رسول الله ﷺ د مسلمانانو بيرغ مختلفو نفرو ته ورکاوه، نن دې ته سبا هغه بل ته خو يو هم د قلا پر فتحه کولو نه سو کامیابه، په دغه شپه رسول الله ﷺ و فرمايل: سبا بيرغ داسي چا ته ورکوم چې الله او رسول الله يې خوښ لري او د ده هم الله او رسول الله خوښ دي (دا خو درته معلومه ده کوم څوک چې بيرغ ور سره وي هغه د دغه لښکر آمر او قومندان هم وي) اوس نو صحابۀ کرام په خپل منځ کې پوښتني سره کوي چې دغه نفر به څوک وي؟ او د خيبر فتحه به د چا پر لاس وي؟ حضرت عمر فاروق رضی الله عنه وايي: په والله هيڅ وخت مي د آمريت خواهش او غوښتنه په زړه کې نه ده را ګرځېدلې بېله دغې ورځې، هغه هم په دې سبب چې رسول الله ﷺ و فرمايل: چې الله او رسول الله دغه نفر خوښ لري، نو هر نفر چې

ketabton.com - The Digital Library

سبا بیرغ واخلي، هغه! هغه څوک دی چې الله او رسول الله یې خوښ لري، حضرت عمرؓ وایي چې زما د زړه غوښتنه دا وه چې دغه نفر زه وای، ټول اصحاب کرام په انتظار دي چې سبا به بیرغ څوک واخلي؟ حتّٰی سبا سهار تر هغه خپل وخت د مخه را ویښ سوه او په دې انتظار وه چې بیرغ به څوک اخلي، کله چې سهار سو د سهار تر لمانځه وروسته رسول اللهﷺ و فرمایل: علي چیري دی؟ یوه د اصحاب کرامو وویل: یا رسولَ الله! د هغه سترګې خوږېږي، ویل ورسه را یې وله، صحابي پسې ولاړی حضرت عليؓ یې را وستی رسول اللهﷺ ورته و ویل: یا علي! څه درته پېښه ده؟ هغه ویل: یا رسولَ الله! سترګې مي ترداسي اندازې خوږېږي چې والله نه دښت وینم نه شپله، نه غر وینم نه ونه، هیڅ شئ نه وینم سترګې مي پټې او بندي دي، رسول اللهﷺ خپل مبارک لاس د عليؓ پر سترګو ور تېر کړی او پر سترګو یې خپله مبارکه ناړه ور و مښل د عليؓ سترګې داسي جوړي سوې لکه هیڅ تکلیف او خوږ چې نه وي ور ته پېښ سوی، یواځې دا نه بلکه د مرګ تر وخته بیا عليؓ ته د سترګو خوږ او ناروغي نه ده پېښه سوې.

کله چې د عليؓ سترګې ښې او جوړي سوې نو رسول اللهﷺ د مسلمانانو بیرغ ور کړی، علي کرّم الله وجهه هم ډېر ژر لښکر جوړ او جنګ ته آماده کړی، د یهودو بیا هره ورځ دا د ځان عادت ګرځولی ؤ چې په سهار کي به د سپرو یوه ډله د قلا څخه راوتل او پر مسلمانانو به یې حملې کولې او بیا چې به یې و لیدل چې نور څه نه سي کولای بیرته به ولاړل په قلا به ننوتل او د قلا دروازې به یې بندي کړې، دا یې د هري ورځې کار ؤ، نو په دغه ورځ چې عليؓ بیرغ واخیستی بیا هم یهود را و وتل، خو عليؓ د خپل لښکره سره پرشا تلی، د یهودو په مقابل کي یې عقب نشیني کول، یهودو فکر وکړی چې مسلمانان ماتېږي او شکست خوري نور هم پسې ور د مخه سوه، عليؓ پرشا ځي او یهود پسې ور د مخه کېږي، اصحاب کرام په تعجب کي دي چې دا څه پېښه ده؟ زموږ لښکر ولي د ماتې په حالت کي دی؟ نورو مسلمانانو کولای سوای چې پر یهودو حمله وکړي مګر دا اجازه نسته چې څوک تر بیرغ ور د مخه سي، عليؓ نور هم پر شا رهي دی، یهود بیرته ځني را وګرځېدل د هغو په زړو کي هم یو

ketabton.com - The Digital Library

خه شک او شبهه پیدا سوه، کله چې یهودو په بیرته ګرځېدلو شروع وکړه غواړي چې قلا ته ننوزي هلته د دوو طرفو د کمینه څخه مسلمانان را وغورځېدل.

علي رضي الله عنه د مخه لا د قلا د دروازې په چپه او راسته طرف کې دوه کمینه ورته نیولي وه، کله چې یهودو په بیرته ګرځېدلو شروع وکړه هغه دوې ډلې چې په کمین کې ناستې وې هغو د قلا د دروازې پر طرف ور وځغستل غواړي چې دروازه خلاصه پاته سي، یهود پوه سوه چې مسلمانان دروازه راته نیسي، دوی هم مخ پر دروازه په ځغستا سوه، یهود او مسلمانان دواړه یو ځای د قلا دروازې ته ورسېدل او د قلا د دروازې سره جنګ شروع سو.

یهود غواړي چې ننوزي او د قلا دروازه بنده کړي، مسلمانان بیا غواړي چې دروازه خلاصه پاته سي خو د حضرت علي رضي الله عنه د دغې صحي نقشې په سبب د یهودو په وسه نه سوه پوره چې دروازه بنده کړي یا و تړي او مسلمانان هم د دغې دروازې څخه قلا ته ور ننوتل، یهودو په تېښته شروع وکړه و هغه نورو قلاوو ته تښتي او یهودو دغه قلا چې د ناعم قلا وه د هغو شیانو سره چې په دغه قلا کې موجود وه مسلمانانو ته ور پرېښوول، د ناعم قلا د حضرت علي کرم الله وجهه پر لاس فتحه سوه او یهود هغه بلې وروستنۍ قلا ته چې د صعب بن معاذ قلا وه ولاړل، د خیبر اوله قلا چې د ناعم قلا وه د الله جل جلاله په إراده د حضرت علي رضي الله عنه پر لاس فتحه سوه، دغه فتحه د ټول خیبر د فتحه کولو شروع وه، د دغې قلا په نیولو کې مسلمانانو د یهودو څخه هیڅوک بندي و نه نیوی، ټولو یهودو وکولای سوای چې وتښتي او ځانونه خلاص کړي.

د صعب بن معاذ د قلا محاصره او فتحه کېدل

اوس نو د خیبر دوهمه قلا چې د صعب بن معاذ قلا وه د مسلمانانو له طرفه محاصره سوه او رسول الله ﷺ د مسلمانانو بیرغ و حباب بن المنذر الأنصاري رضي الله عنه ته ورکړی، ځکه رسول الله ﷺ همېشه بیرغ له یوه نفره بل نفر ته نقلاوه او په دې کار کې دوې فایدې وې، یو دا چې د رسول الله ﷺ د اصحاب کرامو شرف پکښې ښکاره کېدی او بل په دې کار ټوله قبیلې خوشاله کېدې، لکه أوس، خزرج او نوري

ketabton.com - The Digital Library

قبیلې، نوځکه بیرغ به همېشه د یوه نفره ځخه بل نفر ته نقلېدی.

هغه قلا چې مسلمانانو فتحه کړه چې د ناعم قلا وه هلته خوراکي مواد ډېر نه وه پراته ځکه اصلاً دغې قلا ته خوراکي مواد د هغه بلې قلا ځخه چې د صعب بن معاذ قلا وه ور وړل کېده او فقط دومره خواړه ورته راوړل کېده چې د دوی ورځ په تېرېدل. ځرنګه چې د مسلمانانو خپل خوراکي مواد خلاص سوي وه او په دغه قلا کي هم مسلمانانو ته دومره خوراکي مواد په لاس نه ورغله چې د دوی ګذاره په وسي نو په مسلمانانوکي لوږه شروع سوه، تر داسي اندازې چې د بني اسلم قبیله (دا هغه ځوک دي چې په حدیبیه کي هم د رسول اللهﷺ سره ملګري وه او اوس په خیبر کي هم ور سره دي، دغه د بني اسلم قبیلې په مدینه منوره کي د انصارو سره ژوندکاوه) نو دغه بني اسلم ورسول اللهﷺ ته په شکایت ورغله ویل: یا رسولَ الله! لوږي په عذاب کړو، د لوږي ځخه یې شکایت کاوه او د رسول اللهﷺ سره هم د خوړلو دپاره شئ نه ؤ موجود، پوره لښکر دی او خواړه نه لري، رسول اللهﷺ دعاء وکړه او ویل: الٰهي ته د دوی په حال خبر یې دا درته معلومه ده چې د دوی سره قوت او طاقت نسته او زما په لاس کي هم شئ نسته چې دوی ته یې ورکړم، نو الٰهي دوی ته هغه قلا ور فتحه کړې چې په هغه کي خوراکي مواد ډېر وي، خیر او برکت پکښې وي.

خو د یهودو بیا هغه لویه قلا او هغه چې خوراکي مواد ډېر پکښې وه هغه دغه د صعب بن معاذ قلا ده چې دغه اوس محاصره ده، په دغه بله ورځ په سهار کي د یهودو د قلا ځخه یو پهلوان را و وتی چې نوم یې یوشع ؤ او د مسلمانانو ځخه یې د جګړې او مبارزې دپاره نفر و غوښتی، حُباب بن المنذرﷺ ور و وتی او یهودي یې ډېر ژر و وژی، د یهودو ځخه بل نفر را و وتی دا هم غواړي چې جنګ او مبارزه وکړي، ده ته د انصارو ځخه یو نفر ور و وتی، بیا هم یهودي و وژل سو، په دغه ورځ دغه یو په یو جنګ او مبارزه کېدل، یهود د جنګ دپاره په ډله ییز ډول نه را و وتل او د قلا دروازه نه سوه خلاصه.

ځرنګه چې مسلمانان ډېر وږي وه هلته د خیبر په شا وخواکي د خرو یوه ګله ګرځېدل مسلمانانو دغه خره ونیول او حلال یې کړه، د خرو په پخولو یې شروع وکړه، مسلمانان وږي دي د خوړلو دپاره شئ نه لري اوس غواړي چې خره پاخه

ketabton.com - The Digital Library

کړي او وې خوري، که څه هم په پخوا کې دوی د خرو غوښې نه خوړلې او دا يې عادت هم نه ؤ مګر اوس د ډيري لوږي مجبوره وه او رسول الله ﷺ هم نه دی په خبر، خو وروسته رسول الله ﷺ د لښکر د خبر او حال نيولو دپاره پر لښکر ګرځېدی وې ليده چې دېګونه باندي دي او په غوښو ډک دي ويل: دا څه شي دي؟ صحابهٔ کرامو و ويل: يا رسولَ الله! خره مو پيدا کړه او حلال مو کړه غواړو چې غوښې يې وخورو، مګر رسول الله ﷺ د خره د غوښو د خوړلو څخه منعه کړه او د خره غوښې يې حرامي کړې، د خره غوښې په دغه وخت او دغه ځای کې حرامي سوې، يعني: د مخه يې په اسلام کې د حلال او حرام حکم نه ؤ موجود مګر دلته يې د حرام والي حکم وسو، دا حکم د أهلي خرو په متعلق او باره کې دی دغه خره چې د خلکو سره په کورو کې دي، خو يو هغه وحشي پټه درلودونکې خره دي د هغو غوښې حلالي دي.

او په دغه ځای يعني: خيبر کې رسول الله ﷺ د مُتعې نکاح هم حرامه کړه، د مُتعې نکاح هغه موقتي نکاح ده چې د معين وخت دپاره نکاح تړي او د وخت تر تېرېدلو وروسته هر يو په خپل کار پسي ځي، چې اهل تشيع يې تر اوسه پوري جائزه بولي او دغه نکاح پکښې کيږي او په دغه ځای کې پر مسلمانانو د ټولو هغو حيواناتو غوښې حرامي کړل سوې چې څيرونکې داړي لري، يعني: چې هغه څلور تېره او اوږده نېښونه ولري او همدارنګه د ټولو هغو مرغانو غوښې حرامي سوې چې د نورو مرغانو د څيرلو دپاره تېرې منګولې لري، نو هر هغه حيوان چې د څيرلو دپاره نېښونه لري او هر هغه مرغه چې د ښکار دپاره منګولې لري غوښې يې حرامي دي، دغه درې کاره د خيبر د فتحې په وخت کې د صعب بن معاذ د قلا سره حرام سوه.

يهودو به همېشه د خپلو قلاوو ساتنه او حفاظت کاوه څوک نه سوای ور نژدې کېدلای ځکه په غشو يې ويشتل، خو کله کله به د دوی ځيني چوپانان د پسو سره را وتل او پسونه به يې نژدې و قلا ته ماړه کړه او بيرته به ولاړل، په دغه ورځ چې رسول الله ﷺ د خپلو اصحابو سره ناست دی يو شپانه را و وتی او خو پسونه يې را وايستل، مسلمانان د لوږي څخه ډير په تکليف دي پسو ته ګوري خو د هغو غشو په سبب نه سي ور نژدې کېدلای، رسول الله ﷺ و فرمايل: څوک د دغو پسو څخه يو څه موږ ته

ketabton.com - The Digital Library

را وستلای سي؟ يو د اصحاب کرامو څخه چي نوم يې ابو اليَبس ؤ وويل: زه يې را ولم يا رسولَ الله! رسول الله ﷺ و فرمايل: راپې وله، نو دغه صحابي کرار کرار په ناسته او څکېدلو پټ پټ ورغلی تر څو چي پسو ته ښه ور نژدې سو په يوه وار له خپله ځايه ور وغورځېدی او د پسو پر طرف يې ور وځغستل، دغه نور اصحاب کرام وايي: موږ ده ته په تعجب کي سوو، يو پُسه يې په راسته لاس ونيوی او يو په چپه لاس، دواړه پسونه يې لوړ نيولي وه او را ځغلي داسي را رهي دی لکه هيڅ شئ چي نه وي ور سره، خلک په تعجب ورته ګوري خو پسونه يې رسول الله ﷺ ته راوړه او ويل: يا رسولَ الله! دغه يې ستا مهماني، دا د صحابهٔ کرامو قوت، شجاعت او صداقت ؤ.

اوس نو بيا رسول الله ﷺ او اصحاب کرام ناست دي چي د يهودو له طرفه د غشو ويشتل شروع سوه د غشو باران يې جوړ کړی او غشي يې هم تر دومره ليري مسافې رسېدل چي عادتًا غشي دومره فاصله نه رسيږي، دومره غشي اوري چي د ډيروالي په سبب مسلمانان زخميانوي، چي يو ګرځوي بل پر مبتلي، رسول الله ﷺ او اصحاب کرام د سَپر په واسطه غشي له خپلو ځانو څخه ګرځوي، غشي اوري او صحابهٔ کرام د هغو په دفاع مشغول دي چي ناڅاپه او په يوه وار د قلا دروازه خلاصه سوه او يهودو حمله شروع کړه، د صعب د قلا څخه لښکر را و وتی او په يوه وار يې هجوم را وړی، څرنګه چي مسلمانان د غشو په ګرځولو مشغول وه د جنګ دپاره يې تياري او آمادګي نه درلودل خو د يهودو له طرفه شديد جنګ شروع سو، نو د دوهم وار دپاره مسلمانان پر شا ولاړل، د يهودو حمله دوام لري او جنګ شروع دی تر داسي اندازې چي يهود و رسول الله ﷺ ته ور و رسېدل او مسلمانان پر شا ځغلي، د جنګ پر ميدان بېله رسول الله ﷺ او څو نفره اصحاب کرامو څخه بل څوک نه سوه پاته، نور ټول مسلمانان پرشا ولاړل، دا بيا د صعب بن معاذ د قلا مخ ته د مسلمانانو شکست ؤ.

دلته نو رسول الله ﷺ مسلمانانو ته ور ناري کړه: «إلَيَّ عِبَادَ الله! أينَ تَفِرّونَ؟»

د الله بندګانو! زما طرف ته راسی چيري تښتی؟ خو بيا هم د دغه ناګهاني هجوم څخه خلک په ځغستا کي وه، رسول الله ﷺ بيا ورناري کړه: «يَا أهلَ بيعةِ الرِّضوان! يا أصحابَ الشجرة!» اې د رِضوان د بيعت خلکو! اې د وُني ملګرو! بيعتُ الرِّضوان

ketabton.com - The Digital Library

خو په حدیبیه کي تر هغه ونه لاندي سوی ؤ، کله چي صحابهٔ کرامو دغه رغ واورېدی بیرته را وګرځېدل، ځکه دوی هلته د رسول اللهﷺ سره پر مرګ او نه تېښته بیعت کړی ؤ، اوس رسول اللهﷺ په هغه نامه ورناري کړه او دوی هم په دغه ناره را وګرځېدل او د رسول اللهﷺ څخه یې دفاع شروع کړه، تر څو یهود یې بیرته پر شا کړه، د یهودو په دغه ناګهاني حمله کي د اصحاب کرامو څخه درې نفره شهیدان سوه او د مسلمانانو دغه بیرته ژر او ناڅاپه را ګرځېدل د دې سبب سوه چي یهود بیرته پر شا ولاړ سي، خو اوس دغه د مسلمانانو بیرته را ګرځېدل ناڅاپه او ناګهاني وه، یهودو چي کومه نقشه جوړه کړې وه هغه عبث او بې فایدې سوه اوس یهود وارخطاء دي، یهود پرشا ځي او مسلمانان په پسې دي، یهود غواړي چي په قلا ننوزي او دروازه بنده کړي، څرنګه چي یهود او مسلمانان سره ګډ او خلط وه نو یهودو دروازه نه کړه بنده او مسلمانان په قلا پسي ورننوتل.

اوس نو د رسول اللهﷺ په ثابته پاته کېدلو سره هغه د مسلمانانو شکست په نصر او کامیابي بدل سو او په دغه حمله د صعب بن معاذ قلا هم فتحه سوه، خو نفره یهود بندیان ونیول سوه خو ډېرو یهودو وکولای سوای چي وتښتي او د زبیر قلا ته هغه چي د خیبر دریمه قلا ده ولاړ سي، دغه د صعب بن معاذ د قلا په داخل کي ډېر کارونه پېښ سوه، یو دا چي په دغه قلا کي تر اندازې زیات د خوړلو غذایي مواد پراته وه، دومره خوراکي مواد موجود وه چي د مسلمانانو د ټول لښکر دپاره بس او کافي وه، لکه څرنګه چي رسول اللهﷺ دعاء کړې وه هغسي وسوه.

او بل مسلمانانو په دغه قلا کي درنه سلاح پیدا کړه چي په هغه کي منجنیق هم موجود ؤ (منجنیق داسي یوه آله ده چي د هغه په واسطه ډېري لویي لویي ډبري او د ډېري لیري فاصلې څخه پر دښمن ورغورځول کېږي) منجنیق په هغه وختو کي داسي ؤ لکه د نن ورځي توپ، رسول اللهﷺ د هغه نفر څخه پوښتنه وکړه کوم چي د مخه یې امان ور کړی ؤ ویل: دغه اسلحه یې د چا دپاره جوړه کړې وه؟ د یهودو خو د چا سره د جنګ کولو نیت او إراده نه وه، هغه نفر وویل: دغه شیان یې ستا دپاره جوړ کړي وه.

یهودو د مدینې منورې د حملې دپاره ډېره لویه نقشه جوړه کړې وه چي څه موده

ketabton.com - The Digital Library

وروسته يې دغه حمله کول، نو د دغې قلا د فتحه کېدلو سره د يهودو هغه وروستنۍ نقشه هم معلومه سوه، په دې قلا کې يې د شرابو ډېر خُمان، بېلران او ژې پيدا کړه چې په شرابو ډک وه، رسول اللهﷺ و فرمايل: دغه ټول خمان مات او ژي څيري کړی.

يو د صحابهٔ کرامو څخه چې په پخوا کې يې د شراب څښلو عادت درلودی او شراب تر خيبر د مخه منعه سوي وه، نو خود د هغه منعه کېدلو سره يې پرې ايښي وه. مګر اوس چې يې وليدل چې د شرابو څخه ډک ډک خُمان ماتيږي او د ده مخ ته بهيږي نو يې اشتهاء ورته وسوه، شيطان پر غالبه سو او شراب يې وڅښل، دغه نفر يې و رسول اللهﷺ ته راوستی ويل: يا رسولَ الله! عبدالله بيرته د شرابو و څښلو ته رجوع وکړه بيا يې شراب وڅښل، رسول اللهﷺ ورولاړ سو خپله مبارکه چوټه يې وکښل او دغه نفر يې په واهه، دغه واقعه تر هغه د مخه وه چې د شرابو د څښلو جزاء نازله سي چې هغه په دُرو سره وهل دي، نو په دغه وخت کي دا هغه تعذير او جزاء وه چې رسول اللهﷺ دغه نفر ته ورکول او ټول صحابهٔ کرام يې امر کړه چې چوټه وکاږي او دئ په و وهي، صحابهٔ کرامو هم په خپلو چوټو واهه، داکار د هغه چا دپاره سپکاوئ ؤ چې شراب يې څښلي وه، دلته نو حضرت عمر فاروقؓ و ويل: پر تا دي د الله لعنت وي ته شراب څښې او اللهﷻ منعه کړي دي؟ رسول اللهﷺ و فرمايل: يا عمر! لعنت مه پر وايه! دئ د الله او رسول الله سره محبت لري، هو ګناهکاره دی مګر بيا هم الله او رسول الله خوښ لري، ايمان يې په زړه کي سته مګر انسان دی شيطان پر غالبه سو.

ورونو! دا چې يو وخت له يوه مسلمانه يوه ګناه پېښيږي دغه ګناه بېل او جلا شئ ده، ايمان او د اللهﷻ محبت بل شئ دی، نو رسول اللهﷺ دغه مسئله او دغه معنٰی په دغه ځای کي موږ ته را وښوول، د دغسي کسانو دپاره توبه سته چې بالکل د ګناه څخه په پاکيږي، موږ بايد يوه ګنهکار ته همېشه د ذِلّت په سترګه و نه ګورو، خو بد بختانه نن ورځ په موږ کي دا عادت ګرځېدلی دی: که يو چا د خير او نصيحت خبره راته وکړه زه د ده هغه ګناه وريادوم چې لس پنځلس کاله د مخه ځني پېښه سوې وه، يعني: داسي ورته وايم: چې ته په خپله ګنهکاره يې ته بيا اوس ما ته نصيحت کوې؟ او دا مي هير کړي دي چې د توبې دروازه خلاصه ده او اللهﷻ توّاب او غفور دی،

ketabton.com - The Digital Library

ممکن الله جل جلاله د ده په حال کې تغیر را وستلی وي.

او دغه په خپله لوی تغیر دی چې دئ یو وخت ګنهکاره ؤ او نن یې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر وظیفه پرغاړه اخیستې ده، خلکو ته اسلامي شریعت او د رسول الله ﷺ متابعت ورښوي، خو افسوس یې زما او ستا پر حال چې د ده حق ویل خو نه قبلوو، بلکه د تېر تاریخ پېغور هم ورکوو، لکه د ده د توبې قبلول او سمې لارې ته اوښتل چې زما په لاس او قدرت کې وي، یا دا چې د ده په باره کې هم د ځان پر قسم فکر کوم، یعني: لکه څرنګه زه نه یم اصلاح سوی دئ هم هغه شئ دی، یا زما په فکر او ګمان دا هیڅ امکان نه لري چې یو ګنهکاره دې سمې لارې ته واوړي.

خو په حقیقت کې دغه کار د دې دپاره کېږي چې زما غرور او لویي ما د نصیحت واورېدلو ته نه پرېږدي او زه د نصیحت د اورېدلو څخه په دغه طریقه سره ځان خلاصوم، نه غواړم چې دنیوي مجلس او بېمعنا خبرې مې د خیر او مصلحت په خبرو بدل سي، نو د نصیحت او دیني خبرو مخه په هره طریقه سره چې وي نیسم.

ورونو! پر دغه موضوع دا چې نن ورځ زه او ته په مبتلاء یو ډېرې خبرې سته چې د هغو بیانول ځان ته جلا بحث دی، خو فقط دومره به و وایم: که د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دپاره یا د وعظ او نصیحت کولو دپاره دا شرط کېښوول سي چې دغه نصیحت کوونکی باید خامخا د ګنهو څخه پاک او معصوم وي، نو پسله انبیاء علیهم السلام څخه باید هیڅوک د دین او وعظ خبرې و نه کړي، ځکه بېله انبیاء علیهم السلام څخه نور ټول انسانان د خطاء او ګناه سره مخامخ دي، بلکه دا هم باید درمعلومه وي چې د دیني خبرو کول او اورېدل په خپله د خیر او ثواب کار دی. *(بیرته به خپلې قصې ته ولاړ سم)*

مسلمانانو دغه د صعب بن معاذ په قلا کې یو سړئ بندي ونیوی که ګوري هغه سړئ سلام بن مشکم ؤ چې د یهودو د پاچهانو څخه یو پاچا ؤ، مریض ؤ او نه یې سوای کولای چې وتښتي، رسول الله ﷺ د ده په وژلو امر وکړی، نو سلام بن مشکم د صعب بن معاذ په قلا کې و وژل سو، اوس نو د دغو دوو فتحه سوو قلاوو ټول یهود د نطاة د منطقې و درېیمې قلا ته چې د زبیر قلا ورته ویل کېده ولاړل، بیا نو رسول الله ﷺ مسلمانان امر کړه چې د صعب بن معاذ د قلا و بامو ته لوړ وخېژي او په لوړ

ketabton.com - The Digital Library

آواز تکبیرونه وایاست، مسلمانان هم لوړ و قلا ته وختل او ټول لښکر په لوړ آواز د الله اکبر نارې وهي، دومره په زوره تکبیرونه یې ویل چې د خیبر هغه بلې حصې چې کُتیبه نومېدل اورېدل او هلته د یهودو زړونه نور هم د بیري ډک سوه، پوه سوه چې د صعب قلا هم مسلمانانو ونیول، دغه د مسلمانانو تکبیرونه د دوی د بیري سبب وګرځېدل، الله ﷻ خپل لښکر په تکبیر ویلو کامیابه کړی، د تکبیر ویلو او نشرېدلو وخت او سبب دغه وخت او دغه ځای دی، الله ﷻ د تکبیر په ناره کي تاثیر اېښی دی کفار همېشه د تکبیر په نارو سره بیرېږي او دغه د تکبیر نارې بدې پر لګېږي.

د زبیر د قلا فتحه کېدل

رسول اللهﷺ د مسلمانانو یوه ډله پرېښوول چې د دغو دوو فتحه سوو قلاوو چې د ناعم او صعب قلاوي وې ساتنه او حفاظت وکړي او په خپله رسول اللهﷺ د نورو اصحاب کرامو سره د خیبر و درېیمي قلا ته رهي سو چې د زبیر قلا ده، د زبیر قلا ډېره مظبوطه او محکمه قلا وه او د غره پر سر جوړه سوې وه چې نه آسان ورتلای سوای او نه لښکر ور ختلای سوای، دغه قلا د یهودو تر ټولو قلاوو مظبوطه او محکمه وه، مسلمانانو هر څه کوښښ وکړی چې دغه قلا ونیسي مګر دا کار مشکل ؤ، له هره طرفه پر راغله بیا هم نه سوه کامیابه او یهودو بیا قصد کړی دی چې د قلا څخه هیڅ نه راوزي، یهودو یو د بل سره و ویل: د ناعم د قلا څخه ور وتلو هغه یې را څخه ونیول، بیا د صعب د قلا څخه ور وتلو هغه یې را څخه ونیول، اوس که دلته یو کال هم کښېنو په والله که ور ووزو، نو یې مسلمانانو ته و ویل: تاسي هلته دباندي کښېنی خو موږ نه در وزو، دلته د مسلمانانو هیڅ لار نه جوړېږي چې قلا ته ور ننوزي ځکه د ها خوا یې په غشو ولي، د قلا محاصره دوام لري مګر د مسلمانانو هیڅ امید نسته چې دغه قلا دي ونیسي، څنګه یې ونیسي؟ مسلمانان ور نژدې کېدلای نه سي او یهود نه را وزي، د مسلمانانو یوې ډلي کوښښ وکړی چې قلا ته ورسي خو څه یې و نه کړه، بلې ډلي کوښښ وکړی د هغو هم په وسه څه نه سوه پوره، ټول کوښښونه یې بې فایدې دي، قریبه ده چې مسلمانان نا امیده سي څنګه او په کومه طریقه سره دغه قلا ونیسي؟

ketabton.com - The Digital Library

دغه د ناامیدۍ په وخت کې یو یهودي چې نوم یې غزال ؤ د نورو یهودو په پټه راغلی او د رسول الله ﷺ سره یې د ملاقات غوښتنه وکړه، اجازه ورکول سوه او د رسول الله ﷺ سره کښېنستی، رسول الله ﷺ و فرمایل: څه خبر دي را وړی دی؟ غزال و ویل: خبره دا ده چې دغه قلا نه نیول کیږي د هیڅا په وسه نه ده پوره چې دغه قلا ونیسي قلا په خوراکي موادو ډکه ده، په خلکو او اسلحو ډکه ده، مالونه پکښې دي، رسول الله ﷺ و فرمایل: راغلی یې چې ما و بېروې؟ الله جل جلاله وعده را سره کړې ده چې خیبر به فتحه کوم، یهودي ویل: زه پوهېږم او زموږ په کتابو کې راغلي دي چې ته به خیبر فتحه کوې او زموږ مشکل هم دغه دی، رسول الله ﷺ و فرمایل: نو د څه شي دپاره را غلی یې؟ یهودي ویل: زه به داسي لار دروښیم چې په هغه طریقه سره ته دغه قلا ونیسې مګر په دې شرط چې ما ته به أمان را کوې، زما ښځه، زما اولادونه، زما اقرباء او زموږ مالونه به ټول په أمان یو، بیا به زه داسي لار دروښیم چې قلا فتحه کړې او وې نیسې، رسول الله ﷺ ویل: خوښه مي ده ته او ستا کورنۍ په أمان یاست، یهودي ویل: یا محمّد! ﷺ دغه قلا اوبه نه لري په دغه قلا کې ټول شیان سته خو اوبه نه لري ته یې وینې چې قلا لوړه پر غره ده، نو اوبه د کومې خوا ورته راځي؟ رسول الله ﷺ ویل: نو دوی څه شي څښي؟ یهودي ویل: دوی لاندي په غره کې لاري او غارونه لري (چې په پښتو نغم ورته وایي) یعني: یهودو په دغه غره کې نغم جوړ کړی دی چې هلته تر غره دباندي یې د اوبو د چینو و منطقې ته ورباسي، نو دوی د شپې د هغو چینو څخه اوبه اخلي او بیرته قلا ته ځي او تاسي نه په خبرېږئ، رسول الله ﷺ په تعجب کې سو ویل: دغه چینې او نغم چیري دي؟ یهودي ویل: زه به یې دروښیم، نو یې مسلمانان رهي کړه او هغه د نغم ځای یې ور وښووی، رشتیا هم هلته دروازه ده او بیا په غره کې نغم دی چې د دغې لاري څخه یهود د اوبو وچینو ته ورځي اوبه اخلي او بیرته ځي.

صحابهٔ کرامو دغه دروازه وتړل او دلته یې نفر هم ورته کښېنول، یهود چې راغله غواړي چې اوبه واخلي که ګوري دروازه تړلې ده، اوس اریان سوه چې دا څه پېښه ده؟ بیرته ولاړل څه صبر او انتظار یې وکړی مګر بېله اوبو کله ژوند کیږي، نو یهودو

ketabton.com - The Digital Library

بله هيڅ لار او چاره نه درلودل د قلا دروازه يې خلاصه کړه او پر مسلمانانو يې هجوم وروړی ډېره شديده حمله يې وکړه، مسلمانان هم ټينګ ورته و درېدل او پر يهودو يې حملې شروع کړې، خو د شديد جنګ په نتيجه کې يې د يهودو څخه قلا ونيول، نو د زبير قلا هم د مسلمانانو لاس ته ورغله چې دا د يهودو هغه ټينګه او محکمه قلا وه، دا د الله جل جلاله نصرت او مرسته وه چې دغه غزال نومی يهودي يې مسلمانانو ته مسخره کړی او دغه لار يې وروښوول، که نه د دغې قلا د فتحه کولو دپاره هيڅ لار نه وه.

د ابئ د قلا فتحه کېدل

اوس نو مسلمانان د نطاة د منطقې څخه فارغه سوه (نطاة) يې ټول ونيوی او د (شَق) منطقې ته ورغله او هلته يې د اُبئ قلا محاصره کړه چې دغه قلا هم د يوې غونډۍ پر سر ده رسول الله ﷺ ابو دُجانه رضي الله عنه امر کړی چې د دغې قلا د حملو او هجوم مشرتوب ستا پر غاړه دی، ابو دُجانه رضي الله عنه هم په حملو شروع وکړه پرله پسې حملې کوي او يهود هم د دغو حملو جواب وايي، دغه د حملو حالت څو ورځې دوام درلودی خو په عين وخت کې مبارزه او پهلواني يعني: نفر په نفر جنګونه هم کيږي، څو يوه ورځ د يهودو له طرفه دوه پهلوانان را و وتل او د مسلمانانو څخه يې د مبارزې دپاره نفر وغوښتی، خو دغه دواړه پهلوانان د مسلمانانو له طرفه و وژل سوه، مګر هغه دوهم پهلوان چا و وژی؟ د هغه وژونکی د مسلمانانو مشهوره پهلوان ابودُجانه رضي الله عنه هغه د سره دسمال خاوند ؤ، مګر ابودُجانه رضي الله عنه د يهودو د پهلوان تر وژلو وروسته په يوه وار د قلا دروازې ته ور وځغستل، په دغه وخت کې مسلمانان هم د ده سره په قلا ور ننوتل او هلته دننه په قلا کې ډېر تريخ جنګ شروع سو خو په جنګ کې يهودو ماته وخوړل او په کراره کراره د نزار و قلا ته تښتېدل، په دغه قلا کې هم مسلمانانو ته ډېر غنيمتونه په لاس ورغله، اوس نو د خيبر په اوله حصه کې او د شق په منطقه کې دغه يوه قلا پاته ده چې د نزار قلا ورته ويل کيږي.

ketabton.com - The Digital Library

د نزار د قلا فتحه کېدل

اوس نو بیا په پاته قلاوو کي یا د خیبر د اولي حصې په ټولو قلاووکي د نزار قلا محکمه او مظبوطه قلا وه، د یهودو تقریبًا دا یقین ؤ چي مسلمانان که هرڅومره کوښښ هم وکړي دغه قلا نه سي نیولای نو ځکه یې خپلې ښځي او ماشومان ټول په دغه قلا کي سره یو ځای کړي وه، د یهودو په هغه د مخنیو څلورو قلاوو کي نه ښځي وې نه ماشومان هلته یوازي جنګي نفر اوسېدل، مګر دغه قلا د یهودو هغه د امان او اطمینان ځای ؤ، دوی ویل: ښایي نوري قلاوي فتحه سي خو دغه قلا نه فتحه کیږي او اوس مسلمانانو دغه قلا محاصره کړه، څو ورځي تیري سوې مسلمانان غواړي چي د نزار قلا هم فتحه کړي خو دې کار ته هیڅ لار نه جوړیږي، یهودو جنګ او را وتل، حملې او مبارزې، ټول پرېښوول، خاصتاً چي په دغه قلا کي ښځي او ماشومان هم اوسیږي نو پر هغو هم بیریږي، مګر مسلمانان چي بیا هر وخت قلا ته ور نژدې سي په غشو او ډبرو یې ولي ځوک نه سي کولای چي دغي قلا ته ور نژدې سي، څو ورځي پر دغه محاصره تیري سوې هیڅ داسي علامه او نښانه نسته چي مسلمانان دي دغه قلا ونیسي، رسول الله ﷺ امر وکړی چي هغه منجنیق چي یهودو جوړ کړی ؤ را کش کړی (منجنیق خو هغه آله وه چي په هغه سره ډبري او اورونه غورځول کېدل او یهودو د مدینې منورې د نیولو دپاره جوړ کړی ؤ) مسلمانانو هم منجنیق را کش کړی ترڅو د نزار و قلا ته یې را وستی.

بیا رسول الله ﷺ و فرمایل: چي هغه دباب هم راوړی (دباب) بیا یوه بله ثقیله سلاح وه چي د یهودو د قلاوو څخه مسلمانانو ته په لاس ورغلې وه او دباب داسي شئ دی چي د ډېري لویې او لوړي ځنې په شکل د لرګو څخه جوړ سوی دی او پر (عربو) یا پایو ګرځي، چي قلاوو ته د رول کیږي او پر دغه دباب خیژې او قلا ته ور اوړي، نو اوس که دغه دباب خالي ځنه وي او قلا ته ور نژدې سي خو د قلا خلک یې په غشو او ډبرو ولي، مګر یهودو دغه دباب د یوې داسي لویې اوږدې ځنې پر شکل جوړ کړی ؤ چي پر لرګو څرخېدل او پر عربو په پوري وهلو تله، د مخ له طرفه په څرمنو پټه سوې

ketabton.com - The Digital Library

وه، ځکه که چیرې دغه د دباب نفر د قلا له طرفه په غشو یا ډبرو و ویشتل سي دغه ځرمني د هغه په مخ کي دي او د هغه نفر ځخه غشي او ډبري په ګرځول کیږي.

اوس چي مسلمانانو دغه دباب د قلا پر طرف ور رهي کړی یهودو بیا اورونه پر را غورځول چي دغه ځرمني په وسوځل سي، رسول الله ﷺ امر وکړی چي دغه ځرمني په اوبو لندې کړی چي نه غشي، نه ډبري او نه اور تاثیر پر کوي، دا خو دباب سو.

اوس نو مسلمانان د هغه منجنیق په واسطه د قلا دېوال په لویو لویو ډبرو ولي، رسول الله ﷺ امر وکړی چي په منجنیق د دېواله یو ځای ولی، یعني: په ټولو ډبرو د دېواله یوه حصه ولی، ځکه هغه حصه ضعیفه کیږي او نړیږي، مسلمانانو هم د دې دپاره چي په دغه ویشتلو دېوال و نړیږي د ډبرو ویشتل ټول پر یوه ځای کول، او نور مسلمانان بیا له بله طرفه پر هغه لویو ځنو چي دباب ورته ویل کېده پر قلا حملې کوي او ور نژدې کیږي، یهود یې په غشو او ډبرو ولي خو د هغه ځرمنو په واسطه مسلمانان ساتلي دي، په اوروېې ولي، هغه بیا ځرمني لندې دي اور نه اخلي، یهود په بېره کي دي له یوه طرفه دېوال د منجنیق په ډبرو ویشتل کیږي او هغه دېوال کرار کرار نړیږي او له بله طرفه مسلمانان په هغه دباباتو حملې پرکوي او کرار کرار قلا ته ور نژدې کیږي، یهود بیا هم کوښښ کوي چي دفاع وکړي خو په آخر کي مسئله تر دفاع تېره سوه او د تیښتي په فکر کي سوه.

هلته مسلمانانو د منجنیق په واسطه د قلا د دېواله یو ځای ونړاوه او تر هغه ځای په قلا ور ننوتل، هلته دننه په قلا کي د مسلمانانو او یهودو په منځ کي شدید جنګ شروع سو ځرنګه چي یهودو د دغي قلا ځخه و نورو قلاوو ته د تیښتي لار نه درلودل، نو خود یې د جنګ لار اختیار کړه د جنګ په نتیجه کي یهودو بده ماته وخوړل، هغه کسان چي وژل کېدل و وژل سوه او هغه کسان چي تښتېدلای سوای و تښتېدل ښځي او ماشومان یې و مسلمانانو ته ور پرېښوول، د دغي قلا په فتحه کولو سره د خیبر اوله نیمه حصه چي د نطاة او شق حصه وه او پنځه قلاوي پکښې وې پوره فتحه سوه، که څه هم په دغه منطقه کي هلته نوري کوچنۍ قلاوي وې مګر د هغو قلاوو اوسېدونکو چي د دغي لویي او محکمي قلا فتحه کېدل ولیده هغه نوري قلاوي یې خالي کړې

ketabton.com - The Digital Library

او د خیبر د ښار و دوهمې حصې ته چې کُتیبه وه و تښتېدل.

کله چې د نزار هغه مظبوطه او محکمه قلا هم فتحه سوه، د یهودو ټولې ښځې او ماشومان مسلمانانو بندیان ونیول او په قلا کې موجود شیان ټول مسلمانانو په غنیمت واخیستل، هغه نارینه یهود چې چې له دغې قلا څخه و تښتېدل ډېر یې د کتیبه و منطقې ته ولاړل دلته نو رسول الله ﷺ و فرمایل: دا د خیبر د قلاوو آخري قلا ده چې جنګ پکښې وسویعنې: پسله دې یهود جنګ نه کوي.

د مخه تردې چې د خیبر د دوهمې حصې د فتحه کولو حالات درته بیان سي لومړۍ به د صفیې رضی الله عنها سره د رسول الله ﷺ د نکاح کولو سبب او کیفیت درته بیان سي.

په دغه قلا کې د یهودو ټولې ښځې بندیانې ونیول سوې، چې په وروسته کې بیا صفیه بنت حُیی د دې د مېړه کنانه بن أبي الحقیق تر وژلو وروسته هم د بندیانو په جمله کې شامله سوه او دغه ښځې د پوره خیبر تر فتحه کولو وروسته پر مسلمانانو وېشل سوې.

د دغو ښځو څخه د رسول الله ﷺ حصه صفیّه د حُیی بن أخطب لور وه، هغه حُیی بن أخطب چې په بني قریظه کې حلال کړل سو او قصه مو د مخه درته بیان کړې ده، دغه صفیه د کنانه بن أبي الحُقیق ښځه وه چې د خیبر پاچا ؤ او هغه هم په وروسته کې و وژل سو او ښځه یې د بندیانو سره یو ځای کړل سوه، مګر د مخه تر دې چې د یهودو ښځې پر مسلمانانو و وېشل سي دِحیةُ الکلبي رضی الله عنه و رسول الله ﷺ ته ورغلی ویل: یا رسولَ الله! د بندیانو ښځو څخه یوه مینځه ما ته راکړه، رسول الله ﷺ ورته و ویل: ورسه یوه واخله، دیٔ چې ورغلی دغه صفیه د حُیَی بن أخطب لور یې واخیستل خو د اصحاب کرامو څخه یوه نفر و رسول الله ﷺ ته و ویل: یا رسولَ الله! دغه صفیه د یوه پاچا لور او د بل پاچا ښځه ده د بني قریظه او بني النضیر بي بي ده او تا و دِحیةُ الکلبي ته ورکړه دغه ښځه ښله دې څخه چې ستا مینځه وي د بل چا سره نه ښایي، نو رسول الله ﷺ دحیة الکلبي د دې سره را وغوښتی، هغه هم رسول الله ﷺ ته ورغلی، رسول الله ﷺ ورته و ویل: بله دې څخه بله مینځه واخله او پر صفیه یې اسلام عرض کړی او دې هم سمدستي و ویل: أشهد أن لا إله إلا الله و أنک رسولُ الله.

ketabton.com - The Digital Library

رسول الله ﷺ په تعجب کي سو چي څنګه ژر يې اسلام قبول کړی؟ د خيبر د يهودو څخه اول نفر دی چي مسلمانيږي، نو ويل: څنګه ژر مسلمانه سوې؟ دې رضي الله عنها وويل: کله چي تا د مکې مکرمې څخه مدينې منورې ته هجرت وکړی زما پلار حُيي بن أخطب او زما اکا ابو ياسر بن أخطب قُباء ته درو وتل چي تا ووويني.

ورونو! دغه قصه مي د هجرت په شروع کي مفصله درته بيان کړې ده، إن شاء الله په ياد کي به مو پاته وي، نو صفيې رضي الله عنها وويل: زما پلار او زما اکا ستا د ليدلو دپاره در ووتل، کله چي بيرته کورته راغله او زه کوچنۍ وم خو د دوی خبري مي اورېدې او په خبرو يې پوهېدم، اکا مي زما د پلار څخه پوښتنه وکړه چي آيا هغه هغه دی؟

پلار مي ويل: هو.

بيا مي اکا ورته وويل: دا هغه نبي دی چي زموږ سره يې په تورات کي بيان سته؟

پلار مي ويل: هو.

بيا مي اکا ورته وويل: تا يې ټولي علامې وليدلې؟ او و دي پېژندی؟

پلار مي ويل: هو، د يهودو په رب قسم چي هغه نبي دی.

اکا مي ورته وويل: نو څه نيت دي دی؟

پلار مي ورته وويل: ترڅو چي ژوندی يم دښمني به ورسره کوم.

نو صفيې رضي الله عنها وويل: د هغه وخته څخه مي اسلام په زړه کي ؤ، زه هغه وخت پوه سوم چي ته نبي يې ځکه پلار او اکا مي دواړو شاهدي آداء کول چي ته نبي يې او اوس چي موقع برابره سوه مسلمانه سوم.

کله چي رسول الله ﷺ د دې ايمان او صداقت وليدل نو رسول الله ﷺ ورته وويل: ته حُره او آزاده يې او دا يې په نکاح کړه نو صفيه رضي الله عنها ام المؤمنين وګرځېده، خو د نکاح په شپه رسول الله ﷺ د دې پر مخ يوه شنه لکه يا داغ وليدی، نو يې پوښتنه څني وکړه چي دغه شين داغ د څه شي دی؟

دې رضي الله عنها وويل: يا رسولَ الله! خيبر ته ستا تر را تګ د مخه ما خوب ليدی: لکه سپوږمۍ چي له خپله ځايه ايسته سي او زما په غېږکي ولوېږي او په والله ستا په باره کي ما هيڅ فکر نه ؤ کړی او نه مي په ياد وې، نو ما دغه خوب خپل خاوند ته و وايه،

ketabton.com - The Digital Library

خاوند مي يوه ټينګه چپلاخه يا څپېړه پر مخ را سره کړه او ويل: ته هغه پاچا غواړې چي په مدينه کي دی؟ دا د هغې چپلاخي داغ او لګه ده.

رسول الله ﷺ صفيه رضي الله عنها په نکاح کړه او دا ام المومنين وګرځېده، مګر د رسول الله ﷺ نورو ازواجو مطهراتو چي د دې درجه او مقام، ادب او کمال ليدل، نو به يې کله کله په خبرو زهيرول، کله چي به يې غوښته چي دې رضي الله عنها ته تکليف ورکړي نو به يې ورناري کړه: يا بنت يهودي! يعني: اې د يهودي لوري!

سبحان الله! دا د بنو طبيعت دی، بلکه د بشر طبيعت دی او بشر عاجزه دی.

نو صفيې رضي الله عنها به ژړل، خو يوه ورځ رسول الله ﷺ راغلی او دا رضي الله عنها ژاړي، رسول الله ﷺ پوښتنه څني وکړه چي ولي ژاړې؟ دې ويل: يا رسولَ الله! ستا ښځي ما ته وايي: د يهودي لوري (مګر حُيي بن أخطب چي د صفيې رضي الله عنها پلار ؤ د هارون عليه السلام د اولادې څخه ؤ) نو رسول الله ﷺ ورته وويل: که يې بل وار دغه خبره درته وکړه، ته ورته و وايه: پلار مي هارون عليه السلام او اکا مي موسٰی عليه السلام دي،آيا په تاسي کي څوک داسي پلار او اکا لري؟

بل وار چي ورته و ويل سوه چي اې د يهودي لوري، دې ورته و ويل: پلار مي هارون او اکا مي موسٰی دی په تاسي کي داسي څوک سته چي پلار يې نبي او اکا يې نبي وي؟ نو دوی بې جوابه او پته خوله سوې، د رسول الله ﷺ په مرسته صفيه رضي الله عنها غالبه سوه، دا د ام المؤمنين صفيې رضي الله عنها د اسلام او د رسول الله ﷺ سره د نکاح کولو قصه وه.

او د رسول الله ﷺ نکاح د صفيه رضي الله عنها سره په دې سبب وه چي رسول الله ﷺ غوښتل چي هغه شديد عداوت کوم چي د يهودو او مسلمانانو په منځ کي موجود دی د دغې خښې په واسطه لږ او کم سي او په دغه خښني سره دغه دوه متضاد قومونه سره نژدې سي، د يهودو قبيلې اسلام ته تشويق او را جذب سي، دا ځکه چي په عربو کي خښنۍ ډېر اعتبار درلودی او د خښښ ډېر خاص مراعت کېدی، او يهود هم په دغو عاداتو او رواجو کي د عربو په شان وه او د عربو خاصيتونه پکښې موجود وه، که نه صفيه رضي الله عنها د ښايست او جمال خاونده نه وه، بلکه د سيرت کتابونه د دې رضي الله عنها قيافه داسي بيانوي چي دا رضي الله عنها په قد ډېره کوچنۍ او ګردۍ وه.

ketabton.com - The Digital Library

د دوهم ټوک پای

الله جل جلاله لره دي حمد او ثنا وي چې د سرور کائنات ﷺ ژوند د دوهم ټوک د لیکلو او پوره کولو توان او توفیق یې راکړی او هم د دغه رب عزوجل له درباره دا خواست او غوښتنه کوم چې د پاته دریم ټوک د لیکلو او پوره کولو د پاره صحت او توفیق راکړي.

«وما توفيقي إلا بالله عَلَيْهِ تَوَكَّلتُ و إليه أُنيب»

﴿سُبْحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾﴾

وصلى الله تعالى على خير خلقه سيدنا و حبيبنا و مولانا محمّد وآله و اصحابه واهل بيته اجمعين.

و السلام عليكم ورحمة الله و بركاته.

ستاسي د دعاء محتاج

(عنايت الله "عِلمي")

ketabton.com - The Digital Library

د مؤلف له طرفه نشر سوي او چاپ سوي کتابونه

۱- د سرورکائنات ﷺ ژوند	: په درې ټوکه کښې.
۲- خُلفاءُ الرّاشدین	: په یوه ټوک کښي.
۳- دیني او اخلاقي لارښووني	: په یوه ټوک کښي.
۴- شیطان د انسان دښمن دی	: وړوکې رساله.
۵- د ساحر له شره خلاصون	: په یوه ټوک کښي.
۶- آخري سفر	: په یوه ټوک کښي.
۷- نصیحتونه	: په یوه ټوک کښي.

که ژوند او صحت باقي وه تر لاس لاندي کتاب د قصص الأنبیاء علیهم السلام په نامه سره یادیږي إن شاء الله تعالی په راتلونکي وخت کي به ترتیب او چاپ سي.

و مَاتوفیقي إلاّ بِالله علیه توکّلتُ وإلیه أنیب

د کتاب د ټولو لوستونکو څخه دا هیله او غوښتنه لرم چي د رب عزّوجلّ له درباره ما، زما مور او زما هغه پلار ته چي زما مُرَبّي او زما استاد دی د مغفرت او بخښني خاصه دعاء وکړي او رب عزّوجلّ ما ته نور توان او توفیق راکړي چي د عامو مسلمانانو دیني خدمت وکړم، او الله جلّ جلاله دي هغه چا ته د خیر بدله او د خیر جزاء ورکړي چي زما سره یې د دغه کتاب په چاپولو او نشرولو کي مرسته او کومک کړی دی.

عنایت الله "علمي"

ketabton.com - The Digital Library

د دوهم ټوک فهرست

شمېر	سرلیک	مخ
۱	د بدر لویه او عظیمه غزاء........	۴۷۰
۲	اسلامي لښکر د بدر پر طرف حرکت کوي........	۴۷۴
۳	د مکې مکرمې مشرکان د جنګ دپاره تیاریږي........	۴۷۶
۴	د رسول الله ﷺ مشورتي مجلس........	۴۸۱
۵	د مبارزې شروع کېدل........	۴۹۶
۶	ابلیس علیه لعنه د جنګ له میدانه وزي........	۵۰۵
۷	د ابو جهل وژل کېدل........	۵۰۶
۸	په بدر کي د صادقه ایمان څو نمونې........	۵۱۲
۹	د جنګ بندیان........	۲۲۵
۱۰	هغه ځا ته د رسول الله ﷺ ورتګ چي د کفارو جسدونه...	۵۲۶
۱۱	پر ابو لهب د جنګ د بایللو تاثیر........	۵۲۹
۱۲	مدینې منورې ته د مسلمانانو د نصرت خبر رسېدل........	۵۳۱
۱۳	نبوي لښکر مدینې منورې ته حرکت کوي........	۵۳۳
۱۴	قرآن مجید د بدر د جنګ په باره کي بیان کوي........	۵۴۲
۱۵	د بدر او اُحُد په منځ کي عسکري حرکتونه........	۵۴۵
۱۶	په کُدر کي د بني سُلیم غزاء........	۵۴۷
۱۷	د رسول الله ﷺ د وژلو دسیسه........	۵۴۷
۱۸	د بني قَینُقاع غزاء او سبب........	۵۵۰
۱۹	د السویق غزاء........	۵۵۹
۲۰	د ذي اَمَر غزاء........	۵۶۰
۲۱	د کعب بن الاشرف یهودي وژل........	۵۶۲

ketabton.com - The Digital Library

۲۲	د قُرع یا بحران غزاء	۵٦۸
۲۳	د زید بن حارثه رضي الله عنه سریه یا ټولۍ	۵٦۹
۲۴	د اُحُد غزاء یا د یوه نیستي کوونکي جنګ دپاره	۵۷۱
۲۵	د مشرکانو د لښکر جوړېدل	۵۷۴
۲٦	د دفاع دپاره د مسلمانانو مشورتي غونډه	۵۷٦
۲۷	اسلامي لښکر جوړول او د جنګ میدان ته وتل	۵۷۸
۲۸	د جنګ او دفاع دپاره نقشه	۵۸٦
۲۹	د مشرکانو د لښکر تیاري	۵۹۲
۳۰	د قریشو له طرفه سیاسي هلې ځلې	۵۹۳
۳۱	د مشرکانو د لښکر د احساساتو د لوړولو دپاره	۵۹۵
۳۲	د جنګ اور بلېدل	۵۹٦
۳۳	د اسد الله حمزه بن عبد المطلب رضي الله عنه شهادت	٦۰۳
۳۴	په جنګ کې د غشي ویشتونکو کامیابه برخه	٦۰۵
۳۵	د غشي ویشتونکو رسوا کوونکې غلطي	٦۰۷
۳٦	د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر شا وخوا شدید جنګ	٦۱۴
۳۷	پر رسول الله صلی الله علیه وسلم د مشرکانو د فشار ډېرېدل	٦۲۳
۳۸	د اُحُد د ورځې عجیبه او نادره قهرمانۍ	٦۲۴
۳۹	د رسول الله صلی الله علیه وسلم د وژل کېدلو آوازه	٦۲٦
۴۰	د اُبی بن خلف کافر وژل کېدل	٦۲۹
۴۱	د شهیدانو د پزو او غوږو پرېکول	٦۳۲
۴۲	تر جنګ وروسته د عمر فاروق رضي الله عنه او ابو سفیان خبري	٦۳۴
۴۳	د شهیدانو را ټولول او ښخول	٦۳۹
۴۴	مدینې منورې ته رجوع، د حب او قربانۍ نادره حالات.	٦۴۳
۴۵	د اُحُد په جنګ کې د دواړو طرفو وژل سوي کسان	٦۴۵
۴٦	د حمراءُ الاسد غزاء	٦۴٦
۴۷	د اُحُد پر غزاء الهي تبصره	٦۵۴

ketabton.com - The Digital Library

۴۸ د ابو سلمه رضي الله عنه سریه........ ٦٦٥
۴۹ د خالد بن سفیان د وژلو دپاره د عبد الله لیږل........ ٦٦٦
۵۰ د عمرو بن العاص اسلام........ ٦٦۹
۵۱ د رجیع د اوبو غمجنه واقعه........ ٦٧١
۵۲ د بئر معونه فاجعه........ ٦٧٧
۵۳ د بني النضیر د یهودو سره غزاء........ ٦٨٣
۵۴ د ذاتُ الرُقاع غزاء........ ٦۹١
۵۵ د بدر دوهمه غزاء........ ٦۹۵
۵٦ د دومة الجندل غزاء........ ٦۹٧
۵٧ د خندق یا احزابو غزاء........ ٦۹۹
۵۸ د بني قُریظه د یهودو سره غزاء........ ٧۴۴
۵۹ د سلام بن ابي الحُقیق یهودي وژل........ ٧٦٢
٦٠ د محمد بن مسلمه رضي الله عنه سریه یا تولی........ ٧٦۵
٦١ د بنو لحیان غزاء........ ٧٦۹
٦٢ د عُکاشه رضي الله عنه سریه........ ٧٧٢
٦٣ د محمد بن مسلمه رضي الله عنه سریه........ ٧٧٣
٦۴ د ابو عبیده عامر بن الجراح رضي الله عنه سریه........ ٧٧۵
٦۵ جموم ته د زید بن الحارثه رضي الله عنه سریه........ ٧٧۵
٦٦ عیص ته د زید بن الحارثه رضي الله عنه سریه........ ٧٧٦
٦٧ د بني مصطلق غزاء........ ٧٧٨
٦٨ د بني مصطلق تر غزاء د مخه او په غزاء کې منافقان........ ٧٨٢
٦۹ د إفک یا لویو دروا غو حادثه........ ٧۹۴
٧٠ د عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه سریه........ ٨١٠

ketabton.com - The Digital Library

۷۱	د علي بن ابي طالب رضي الله عنه سریه	۸۱۰
۷۲	د ابوبکر الصدیق رضي الله عنه سریه	۸۱۱
۷۳	د کرز بن جابر الفهري رضي الله عنه سریه	۸۱۲
۷۴	د حدیبیې پېښه او صلحه	۸۱۳
۷۵	مکې مکرمې ته د عثمان بن عفان رضي الله عنه لېږل	۸۳۱
۷٦	د مسلمانو ښځو هجرت	۸۴۳
۷۷	د حدیبیې پر صلحه تبصره	۸۴۴
۷۸	د مدینې منورې د ژوند دوهمه مرحله او نوې دوره	۸٦۱
۷۹	د حدیبیې تر صلحې وروسته عسکري حرکتونه	۸٦۲
۸۰	د خیبر د غزاء سبب	۸٦۸
۸۱	خیبر ته وتل	۸٦۹
۸۲	د خیبر دلاري واقعات	۸۸۵
۸۳	د صعب بن معاذ د قلا محاصره او فتحه کېدل	۹۰۵
۸۴	د زبیر د قلا فتحه کېدل	۹۱۲
۸۵	د اُبی د قلا فتحه کېدل	۹۱۴
۸٦	د نزار د قلا فتحه کېدل	۹۱۵

پای

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English